

ΙΣΑΑΚ ΤΟΥ ΣΥΡΟΥ

ΛΟΓΟΙ ΑΣΚΗΤΙΚΟΙ

(Α' - ΚΣΤ')

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΚΕΙΜΕΝΟ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ - ΣΧΟΛΙΑ

Ἄπο τόν

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ

Καθηγητοῦ Πανεπιστημίου

Φ Ι Λ Ο Κ Α Λ Ι Α
Τ Ω Ν
Ν Η Π Τ Ι Κ Ω Ν Κ Α Ι Α Σ Κ Η Τ Ι Κ Ω Ν

8Α

Έπóπτης Έκδόσεως

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ, Καθηγητής Πανεπιστημίου

Έπιμελητής Έκδόσεως

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ Γ. ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ, Πτυχιούχος Θεολογίας



Ε Π Ε

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ

«ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ»

ΠΑΤΕΡΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ»

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1991

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Παραδίδομε στὸ ἀναγνωστικὸ κοινό, καὶ ἰδιαιτέρως στοὺς ζηλωτὰς τῆς φιλοκαλικῆς γραμματείας, τὰ Ἀσκητικὰ τοῦ ὁσίου Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, μιὰ ἀπὸ τὶς σημαντικώτερες καὶ ὠραιότερες συλλογές τοῦ εἴδους, στὴν ἑλληνικὴ τους μορφή, μὲ κείμενο ἐπιμελῶς θεωρημένο καὶ μετάφρασι στὴ νέα ἑλληνικὴ. Ὅπως εἶναι γνωστό, ὁ Ἰσαὰκ, παρ' ὄλη τὴν πρωτοτυπία του ὡς συγγραφέως, ἐχρησιμοποίησε σὲ μεγάλη ἔκτασι ἑλληνικὲς γεροντικὲς πηγές, τὶς ὁποῖες μετέφερε στὴν συριακὴ γλῶσσα. Τὰ Ἀσκητικὰ ἀργότερα μεταφράσθησαν στὰ ἑλληνικὰ ἀπὸ δύο θαυμαστάς του, ὁπότε ἔχομε δεύτερη μεταφορὰ τῆς ὀρολογίας. Ἐπομένως ἡ δική μας μετάφρασις, πού γίνεται ἀπὸ μετάφρασι, ἀποτελεῖ τρίτο στάδιο μεταφορᾶς. Ἐλπίζομε ὁμως ὅτι οἱ ἀναγνώστες θὰ διαπιστώσουν ὅτι ὁ λόγος τοῦ Ἰσαὰκ δὲν ἔχει χάσει σχεδὸν τίποτε ἀπὸ τὴν δροσιὰ καὶ χάρι του.

Τὸ κείμενο αὐτὸ εἶχε ἐκδώσει τὸ 1770 στὴ Λειψία ὁ διδάσκαλος τοῦ Γένους Νικηφόρος Θεοτόκης, ἱερομόναχος τότε καὶ ἀργότερα ἀρχιεπίσκοπος Σλαβινίου καὶ Χερσῶνος, στὴ Ρωσία. Τὸ δικό μας κείμενο δὲν προέρχεται ἀπὸ ἀνατύπωσι τῆς ἐκδόσεως ἐκείνης, ἀλλ' ἀπὸ νέα ἐπεξεργασία, πού τὸ ἐβελτίωσε σημαντικά. Εἶναι ὁμως φανερό ὅτι κάποιος πρέπει νὰ ἀναλάβῃ τὴν προετοιμασία μιᾶς κριτικῆς ἐκδόσεως τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου, πού θὰ στηρίζεται ὄχι μόνο στὰ ἑλληνικὰ χειρόγραφα, ἀλλὰ καὶ στὴν ἑλληνικὴ παράδοσι.

Στὸν παρόντα τόμο περιλαμβάνονται πλὴν τῶν 86 πραγματειῶν καὶ τῶν 4 ἐπιστολῶν τοῦ Ἰσαὰκ καὶ τὸ Ἐπίγραμμα (δηλαδή εἰσαγωγικὸ σημεῖωμα) τῶν μεταφραστῶν περὶ σιωπῆς καὶ ἡσυχίας.

Περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου καὶ τῶν προβλημάτων ποὺ παρουσιάζει ἡ ἀρχαία μετάφρασις γίνεται λόγος στὴν εἰσαγωγή.

Π. Κ. Χ.

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ
ΤΩΝ ΛΟΓΩΝ ΤΗΣ ΒΙΒΛΟΥ

Ε Π Ι Γ Ρ Α Φ Α Ι

ΤΩΝ ΛΟΓΩΝ ΤΗΣ ΒΙΒΛΟΥ

- ΛΟΓΟΣ Α': *Περὶ ἀποταγῆς καὶ μοναχικῆς πολιτείας.*
- ΛΟΓΟΣ Β': *Περὶ ἀποταγῆς κόσμου καὶ ἀποχῆς τῆς πρὸς ἀνθρώπους παρρησίας.*
- ΛΟΓΟΣ Γ': *Περὶ ἀναχωρήσεως, καὶ ὅτι οὐ δεῖ δειλιᾶν καὶ φοβεῖσθαι, ἀλλὰ στηρίζεσθαι τὴν καρδίαν τῇ εἰς Θεὸν πεποιθήσει καὶ θαρρεῖν τῇ ἀδιστακτῶ πίστει, ὡς ἔχοντας φρουρὰν καὶ φύλακα τὸν Θεόν.*
- ΛΟΓΟΣ Δ': *Περὶ τοῦ πόθου τοῦ κόσμου.*
- ΛΟΓΟΣ Ε': *Περὶ τοῦ μακρύνεσθαι τοῦ κόσμου καὶ πάντων τῶν θολούντων τὸν νοῦν.*
- ΛΟΓΟΣ Σ': *Περὶ ὠφελείας τῆς ἐκ τῆς φυγῆς τοῦ κόσμου.*
- ΛΟΓΟΣ Ζ': *Περὶ τάξεως τῶν ἀρχαρίων καὶ καταστάσεως καὶ τῶν ἀνηκόντων αὐτοῖς.*
- ΛΟΓΟΣ Η': *Περὶ τάξεως λεπτῆς τῆς διακρίσεως.*
- ΛΟΓΟΣ Θ': *Περὶ τάξεως τῆς μοναχικῆς πολιτείας, συντομίας τε καὶ διαφορᾶς. Καὶ πῶς τε καὶ ποίῳ τρόπῳ τίκτονται αἱ ἀρεταὶ ἐξ ἀλλήλων.*
- ΛΟΓΟΣ Ι': *Περὶ τοῦ ἐν τίνι διαφυλάττεται τὸ κάλλος τῆς μοναχικῆς πολιτείας, καὶ τίς ὁ τρόπος τῆς τοῦ Θεοῦ δοξολογίας.*
- ΛΟΓΟΣ ΙΑ': *Περὶ τοῦ μὴ δεῖν τὸν δοῦλον τοῦ Θεοῦ τὸν πτωχεύσαντα ἀπὸ τῶν κοσμικῶν καὶ ἐξεληλυθότα εἰς ἀναζήτησιν αὐτοῦ, διὰ τὸ μὴ ἐφθακέναι τὴν κατάληψιν τῆς ἀληθείας, φόβῳ τούτου παύσασθαι τῆς ἀναζητήσεως καὶ ψυχρανθῆναι τῆς θερμῆς τῆς τικτομένης ἀπὸ τοῦ*

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ

ΤΩΝ ΛΟΓΩΝ ΤΗΣ ΒΙΒΛΟΥ

- ΛΟΓΟΣ 1. Περὶ ἀποταγῆς καὶ μοναχικῆς ζωῆς.
- ΛΟΓΟΣ 2. Περὶ ἀποταγῆς ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ ἀποχῆς ἀπὸ τὴν παρρησία πρὸς ἀνθρώπους.
- ΛΟΓΟΣ 3. Περὶ ἀναχωρήσεως, καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ δειλιοῦμε καὶ νὰ φοβώμαστε, ἀλλὰ νὰ στηρίζωμε τὴν καρδιά μὲ τὴν πεποιθήσι στὸν Θεὸ καὶ νὰ θαρροῦμε στὴν ἀδίστακτη πίστι, ἀφοῦ ἔχομε φρουρὸ καὶ φύλακα τὸν Θεό.
- ΛΟΓΟΣ 4. Περὶ τῆς ἐπιθυμίας τοῦ κόσμου.
- ΛΟΓΟΣ 5. Περὶ ἀπομακρύνσεως ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ περὶ ὄλων ἐκείνων ποὺ θολώνουν τὸν νοῦ.
- ΛΟΓΟΣ 6. Περὶ ὠφελείας τῆς φυγῆς ἀπὸ τὸν κόσμον.
- ΛΟΓΟΣ 7. Περὶ τάξεως καὶ καταστάσεως τῶν ἀρχαρίων καὶ τῶν καθηκόντων τους.
- ΛΟΓΟΣ 8. Περὶ τῆς ἀκριβοῦς θέσεως τῆς διακρίσεως.
- ΛΟΓΟΣ 9. Περὶ τῆς μοναχικῆς ζωῆς, σύντομη περιγραφή τῶν εἰδῶν τῆς καὶ πῶς καὶ μὲ ποιὸν τρόπο γεννῶνται οἱ ἀρετὲς ἢ μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη.
- ΛΟΓΟΣ 10. Περὶ τοῦ τρόπου διαφυλάξεως τοῦ κάλλους τῆς μοναχικῆς διαβιώσεως καὶ τῆς δοξολογήσεως τοῦ Θεοῦ.
- ΛΟΓΟΣ 11. Περὶ τοῦ ὅτι ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ ποὺ ἐπτώχευσε κατὰ τὰ κοσμικὰ καὶ ἐξῆλθε γιὰ τὴν ἀναζήτησι τοῦ Θεοῦ δὲν πρέπει νὰ σταματήσῃ τὴν ἀναζήτησι γιὰ τὸν λόγο ὅτι δὲν ἐπέτυχε τὴν κατάληψι τῆς ἀληθείας καὶ νὰ ψυχρανθῇ ἢ θέρμῃ του ποὺ γεννᾶται

πόθου τῶν θείων καὶ τῆς ἐξερευνήσεως τῶν μυστηρίων αὐτῶν, δι' ὧν τρόπων πέφυκεν ὁ νοῦς φύρεσθαι ἐν τῇ μνήμῃ τῶν παθῶν.

ΛΟΓΟΣ ΙΒ': Περὶ τοῦ πῶς ὀφείλει ὁ διακριτικὸς καθέζεσθαι ἐν τῇ ἡσυχίᾳ.

ΛΟΓΟΣ ΙΓ': Περὶ τοῦ ὅτι ὠφέλιμος τοῖς ἡσυχασταῖς ἡ ἀργία τῶν φροντίδων καὶ ἐπιζήμιος ἡ εἴσοδος καὶ ἡ ἐξοδος.

ΛΟΓΟΣ ΙΔ': Περὶ τῆς ἐναλλαγῆς καὶ τροπῆς τῆς γινομένης τοῖς ὀδεύουσιν ἐν τῇ ὁδῷ τῆς ἡσυχίας τῇ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τεταγμένη.

ΛΟΓΟΣ ΙΕ': Περὶ τῶν ἡσυχάζόντων. Πότε ἀρχονται νοεῖν, ποῦ ἔφθασαν ἐν τοῖς ἔργοις αὐτῶν ἐν τῇ ἀπεράντῳ θαλάσῃ, ἥτοι τῇ διαγωγῇ τῆς ἡσυχίας, καὶ πότε δύνανται ἐλπῖσαι μικρόν, ὅτι ἤρξαντο διδόναι αὐτοῖς οἱ κόποι αὐτῶν καρπούς.

ΛΟΓΟΣ ΙΣ': Περὶ τῶν τρόπων τῶν ἀρετῶν.

ΛΟΓΟΣ ΙΖ': Περὶ ἐρμηνείας τῶν τρόπων τῆς ἀρετῆς, καὶ τίς ἡ ἰσχὺς ἐκάστου αὐτῶν καὶ τίς ἡ διαφορὰ ἐκάστου αὐτῶν.

ΛΟΓΟΣ ΙΗ': Περὶ τοῦ πόσον γίνεται τὸ μέτρον τῆς γνώσεως καὶ τὰ μέτρα τὰ περὶ τῆς πίστεως.

ΛΟΓΟΣ ΙΘ': Περὶ πίστεως καὶ ταπεινοφροσύνης.

ΛΟΓΟΣ Κ': Περὶ τοῦ πόσην τιμὴν κέκτηται ἡ ταπεινοφροσύνη, καὶ πόσον ἀνώτερός ἐστιν ὁ βαθμὸς αὐτῆς.

ΛΟΓΟΣ ΚΑ': Περὶ τοῦ ὑπὸ τίνος ὠφελεῖται ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸ προσεγγίσει τῷ Θεῷ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, καὶ τίς ἡ ἀληθῆς αἰτία ἡ προσεγγίζουσα αὐτῷ κρυπτῶς τὴν βοήθειαν, καὶ τίς πάλιν ἡ αἰτία ἡ ἀγούσα τὸν ἄνθρωπον εἰς ταπείνωσιν.

ΛΟΓΟΣ ΚΒ': Περὶ τῶν τρόπων τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος, καὶ τίνα δεῖ ἐλπίζειν ἐπὶ τὸν Θεὸν καὶ τίς ἐστιν ὁ ἀφρόνως καὶ ἀσυνέτως ἔχων τὴν ἐλπίδα.

ἀπὸ τὸν πόθο τῶν θείων καὶ τὴν ἐξερεῦνησι τῶν μυστηρίων τους. Τρόποι μὲ τοὺς ὁποίους ὁ νοῦς ἀναμιγνύεται στὴν μνήμη τῶν παθῶν.

- ΛΟΓΟΣ 12. Περὶ τοῦ πῶς πρέπει νὰ διάγη ὁ διακριτικὸς στὴν ἡσυχία.
- ΛΟΓΟΣ 13. Περὶ τοῦ ὅτι ἡ ἀπαλλαγή ἀπὸ τις φροντίδες εἶναι ὠφέλιμη στοὺς ἡσυχαστὰς καὶ ἐπιζήμια ἢ εἴσοδος καὶ ἔξοδος.
- ΛΟΓΟΣ 14. Περὶ τῆς ἀλλαγῆς καὶ τροπῆς ποὺ πραγματοποιεῖται σ' αὐτοὺς ποὺ βαδίζουν στὴν ὁδὸ τῆς ἡσυχίας τὴν καθωρισμένη ἀπὸ τὸν Θεό.
- ΛΟΓΟΣ 15. Περὶ τῶν ἡσυχάζοντων. Πότε ἀρχίζουν ν' ἀντιλαμβάνονται ποῦ ἔφθασαν μὲ τὰ ἔργα τους στὴν ἀπέραντη θάλασσα, δηλαδή στὴν διαγωγή τῆς ἡσυχίας, καὶ πότε μποροῦν νὰ ἐλπίσουν λίγο, ὅτι ἄρχισαν οἱ κόποι τους νὰ δίδουν καρπούς.
- ΛΟΓΟΣ 16. Περὶ τῶν τρόπων τῶν ἀρετῶν.
- ΛΟΓΟΣ 17. Περὶ ἐρμηνείας τῶν τρόπων τῆς ἀρετῆς. Ποιὰ εἶναι ἡ δύναμις τοῦ καθενὸς ἀπὸ αὐτοὺς καὶ ποιὰ ἡ ἰδιαιτερότητος τοῦ καθενός.
- ΛΟΓΟΣ 18. Περὶ τοῦ μέτρου τῆς γνώσεως καὶ τοῦ μέτρου τῆς πίστεως.
- ΛΟΓΟΣ 19. Περὶ πίστεως καὶ ταπεινοφροσύνης.
- ΛΟΓΟΣ 20. Περὶ τῆς μεγάλης ἀξίας τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ τοῦ ὑψηλοῦ βαθμοῦ της.
- ΛΟΓΟΣ 21. Περὶ τοῦ ἀπὸ ποιόν ὠφελεῖται ὁ ἄνθρωπος, γιὰ νὰ προσεγγίση τὸν Θεὸ μὲ τὴν καρδιά του καὶ ποιὰ εἶναι ἡ ἀληθινὴ αἰτία ποὺ τοῦ προσφέρει κρυφὰ τὴν βοήθεια καὶ ποιὰ εἶναι πάλι ἡ αἰτία ποὺ ὀδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο στὴν ταπείνωσι.
- ΛΟΓΟΣ 22. Περὶ τῶν εἰδῶν τῆς ἐλπίδος στὸν Θεὸ καὶ περὶ τοῦ ποιός μπορεῖ νὰ ἐλπίζη στὸν Θεὸ καὶ ποιός εἶναι αὐτὸς ποὺ ἔχει τὴν ἐλπίδα ἀφρόνως καὶ ἀσυνέτως.

ΛΟΓΟΣ ΚΓ': *Περὶ ἀγάπης Θεοῦ καὶ ἀποταγῆς καὶ τῆς ἐν αὐτῷ ἀναπαύσεως.*

ΛΟΓΟΣ ΚΔ': *Περὶ σημείων καὶ ἐνεργημάτων τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ.*

ΛΟΓΟΣ ΚΔβ': *Περὶ ταπεινώσεως.*

ΛΟΓΟΣ ΚΕ': *Περὶ ὑπομονῆς τῆς ὑπὲρ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ καὶ πῶς ἡ ἀντίληψις εὐρίσκεται ἐν αὐτῇ.*

ΛΟΓΟΣ ΚΣ': *Περὶ τῆς ἀδιαλείπτου νηστείας καὶ τοῦ συνάξαι ἑαυτὸν ἐν ἐνὶ τόπῳ, καὶ τί τὰ ἐκ τούτου γεγόμενα. Καὶ ὅτι ἐν γνώσει διακρίσεως ἐδιδάχθη τὴν ἀκρίβειαν τῆς χρήσεως τῶν τοιούτων.*

ΛΟΓΟΣ ΚΖ': *Περὶ τῆς κινήσεως τοῦ σώματος.*

ΛΟΓΟΣ ΚΗ': *Περὶ ἀγρυπνίας τῶν νυκτῶν καὶ περὶ διαφορῶν τρόπων τῆς ἐργασίας αὐτῆς.*

ΛΟΓΟΣ ΚΘ': *Περὶ τῶν ὁδῶν τῶν πλησιάζειν τῷ Θεῷ ποιουσῶν καὶ φανεροῦμένων τῷ ἀνθρώπῳ ἐκ τῶν ἡδέων ἔργων τῆς νυκτερινῆς ἀγρυπνίας. Καὶ ὅτι οἱ ἐν τῇ διαγωγῇ ταύτῃ ἐργαζομένη μέλι τρέφονται πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτῶν.*

ΛΟΓΟΣ Λ': *Περὶ εὐχαριστίας Θεοῦ. Ἐν ᾧ καὶ κατηχήσεις κεφαλαιώδεις.*

ΛΟΓΟΣ ΛΑ' ΛΒ': *Περὶ διαφορᾶς τῆς ἐν ἡσυχίᾳ διακρίσεως, καὶ περὶ τῆς τοῦ νοῦς ἐξουσίας καὶ μέχρι τίνοσ ἔχει ταύτην τὴν ἐξουσίαν τοῦ κινῆσαι τὰς ἰδίας κινήσεις ἐν τῇ διαφορᾷ τῶν τῆς προσευχῆς σχημάτων. Καὶ τίς ὁ τῇ φύσει δεδομένος ὁρος τῆς προσευχῆς καὶ τίνοσ μέχρι ἐξουσιάζεις ἐν αὐτῇ προσεύχεσθαι καὶ ὃν διαβαινούσης ὁρον, μὴ εἶναι ταύτην προσευχὴν, εἰ καὶ προσηγορία προσευχῆς λέγεται τὸ τελούμενον.*

[ΛΟΓΟΣ ΛΒ':] *Περὶ τῆς καθαρᾶς προσευχῆς.*

ΛΟΓΟΣ ΛΓ': *Περὶ τοῦ τρόπου τῆς εὐχῆς καὶ τῶν λοιπῶν τῶν ἐξ ἀνάγκης ζητουμένων περὶ τῆς διηνεκοῦς μνήμης καὶ*

- ΛΟΓΟΣ 23. Περὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν Θεὸ καὶ περὶ ἀποταγῆς καὶ ἀναπαύσεως σ' αὐτόν.
- ΛΟΓΟΣ 24. Περὶ τῶν σημείων καὶ ἐνεργημάτων τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ.
- ΛΟΓΟΣ 24. Περὶ ταπεινώσεως.
- ΛΟΓΟΣ 25. Περὶ τῆς ὑπομονῆς χάριν τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ καὶ πῶς εὐρίσκεται ἡ βοήθεια σ' αὐτήν.
- ΛΟΓΟΣ 26. Περὶ τῆς συνεχοῦς νηστείας. Καὶ περὶ συνάξεως ἑαυτοῦ σ' ἓναν τόπο καὶ ποιὰ εἶναι τὰ ἀποτελέσματα του. Καὶ περὶ τοῦ ὅτι ὁ πατὴρ ἐδιδάχθηκε τὴν ἀκριβῆ σημασίαν αὐτῶν τῶν πραγμάτων μὲ τὴν ἐν-συνείδητη διάκρισι.
- ΛΟΓΟΣ 27. Περὶ τῆς κινήσεως τοῦ σώματος.
- ΛΟΓΟΣ 28. Περὶ τῆς νυκτερινῆς ἀγρυπνίας καὶ περὶ τῶν διαφορῶν τρόπων τῆς τελέσεώς της.
- ΛΟΓΟΣ 29. Περὶ τῶν ὁδῶν ποῦ ὁδηγοῦν πλησίον τοῦ Θεοῦ καὶ δείχνονται στὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὰ γλυκὰ ἔργα τῆς νυκτερινῆς ἀγρυπνίας. Καὶ ὅτι ὅσοι ἐργάζονται σ' αὐτήν τὴν κατάστασι τρέφονται μὲ μέλι ὅλες τὶς ἡμέρες τῆς ζωῆς των.
- ΛΟΓΟΣ 30. Περὶ εὐχαριστίας Θεοῦ. Ὅπου περιέχονται καὶ βασικὲς κατηχήσεις.
- ΛΟΓΟΣ 31. Περὶ τῆς διαφορᾶς τῆς διακρίσεως στὴν ἡσυχία. Καὶ περὶ τῆς δυνάμεως τοῦ νοῦ καὶ ἕως πότε ἔχει τὴν δύναμι νὰ κινή τις ἐνέργειές του στὰ διάφορα σχήματα τῆς προσευχῆς. Ἐπίσης ποιό εἶναι τὸ φυσικὸ ὄριο τῆς προσευχῆς καὶ ἕως ποιό σημεῖο μπορεῖ νὰ προσεῦχεσαι, καὶ ποιό ὄριο ἂν διαβῆ αὐτή, δὲν εἶναι προσευχή, ἔστω καὶ ἂν τὸ τελούμενο φέρει τὸ ὄνομα τῆς προσευχῆς.
- [ΛΟΓΟΣ 32.] Περὶ τῆς καθαρᾶς προσευχῆς.
- ΛΟΓΟΣ 33. Περὶ τοῦ τρόπου τῆς εὐχῆς καὶ τῶν ἄλλων στοιχείων ποῦ ἀποκτοῦνται γιὰ τὴν συνεχῆ ἐνθύμησι

πολυμερῶς ὠφελουμένων, ἐάν τις ἐν διακρίσει ἀναγι-
νῶσκων φυλάττη αὐτά.

ΛΟΓΟΣ ΛΔ': Περὶ μετανοιῶν καὶ ἕτεροι τρόποι.

ΛΟΓΟΣ ΛΕ': Περὶ τοῦ διατί οἱ ἄνθρωποι οἱ ψυχικοὶ ἐν τῇ γνώσει
περιβλέπουσιν εἰς πνευματικά τινα κατὰ τὴν τῶν
σημάτων παχύτητα καὶ πῶς δύναται ὑψωθῆναι ἡ διά-
νοια ἐκ ταύτης. Καὶ τίς ἐστὶν ἡ αἰτία τοῦ μὴ ἐλευθερω-
θῆναι ἐξ αὐτῆς. Καὶ πότε καὶ ἐν ποίῳ δυνατὸν ἐμμεῖ-
ναι τὴν διάνοιαν ἐκτὸς φαντασίας ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς λιτῆς.

ΛΟΓΟΣ ΛΣ': Περὶ τοῦ μὴ δεῖν χωρὶς ἀνάγκης ἐπιθυμεῖν ἢ ἐπιζητεῖν
σημεῖα τινα φανερά ἔχειν ἐν ταῖς χερσὶν ἡμῶν.

ΛΟΓΟΣ ΛΖ': Περὶ τῶν ἐγγιστα τοῦ Θεοῦ ζώντων καὶ ἐν τῇ ζωῇ τῆς
γνώσεως τὰς ἡμέρας αὐτῶν διαγόντων.

ΛΟΓΟΣ ΛΗ': Περὶ τοῦ συνιέναι ἐν ποίῳ μέτρῳ ἴσταται τις ἐκ τῶν
κινουμένων ἐν αὐτῷ λογισμῶν.

ΛΟΓΟΣ ΛΘ', Η': Περὶ τῆς ἀγγελικῆς κινήσεως τῆς πρὸς προκοπὴν
τῆς ψυχῆς ἐν τοῖς πνευματικοῖς διὰ τῆς προνοίας τοῦ
Θεοῦ ἐξυπνιζομένης ἐν ἡμῖν. Περὶ πρώτης ἐργασίας.

[ΛΟΓΟΣ Μ'] Περὶ δευτέρας ἐργασίας.

ΛΟΓΟΣ ΜΑ': Περὶ ἁμαρτιῶν ἐκουσίων καὶ ἀκουσίων καὶ τῶν ἀπό-
τινος συμβεβηκότος γινομένων. Παραίνεσις τοῦ ὁσίου
Μαρτινιανοῦ.

ΛΟΓΟΣ ΜΒ': Περὶ δυνάμεως καὶ ἐνεργείας τῶν κακιῶν τῆς ἁμαρ-
τίας. Ὑπὸ τίνων συνίστανται καὶ ὑπὸ τίνων παύονται.

ΛΟΓΟΣ ΜΓ': Περὶ φυλακῆς καὶ τηρήσεως τῆς ἐκ τῶν χαύνων καὶ
ἀμελῶν, καὶ ὅτι ἐκ τοῦ πλησιασμοῦ αὐτῶν βασιλεύει
ἐπὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἡ ἀμέλεια καὶ ἡ χαυνότης καὶ
πληροῦνται ἀπὸ παντὸς πάθους ἀκαθάρτου. Καὶ περὶ
τοῦ φυλάξασθαι ἑαυτὸν ἀπὸ τῆς ἐγγύτητος τῶν νεωτέ-
ρων, ἵνα μὴ μολυνθῇ ὁ νοῦς ἐν τοῖς ἀκολάστοις λογι-
σμοῖς.

καὶ εἶναι πολυτρόπως ὠφέλιμα ἂν κανεῖς τὰ ἀναγι-
νώσκη καὶ τὰ φυλάττη μὲ διάκρισι.

ΛΟΓΟΣ 34. Περὶ μετανοιῶν καὶ ἄλλων θεμάτων.

ΛΟΓΟΣ 35. Περὶ τοῦ λόγου γιὰ τὸν ὁποῖο οἱ ψυχικοὶ ἄνθρωποι
κατὰ τὴν γνῶσι ἀντικρῦζουσιν μὲ σωματικὴ παχύτη-
τα τὰ πνευματικὰ καὶ πῶς μπορεῖ ἡ διάνοια νὰ ὑψω-
θῇ ἀπ' αὐτήν, καὶ γιὰ ποιά αἰτία δὲν ἐλευθερώθηκε
ἀπ' αὐτήν. Ἐπίσης πότε καὶ πῶς μπορεῖ ἡ διάνοια
νὰ μείνη χωρὶς φαντασίες κατὰ τὴν ὥρα τῆς προσ-
ευχῆς.

ΛΟΓΟΣ 36. Περὶ τοῦ ὅτι δὲν πρέπει χωρὶς ἀνάγκη νὰ ἐπιθυμοῦ-
με ἢ νὰ ἐπιζητοῦμε νὰ ἔχωμε στὰ χέρια μας φανερά
σημεῖα.

ΛΟΓΟΣ 37. Περὶ ἐκείνων ποὺ ζοῦν κοντὰ στὸν Θεὸ καὶ περνοῦν
τις ἡμέρες των στὴν ζωὴ τῆς γνώσεως.

ΛΟΓΟΣ 38. Περὶ τοῦ πῶς μπορεῖ κανεῖς νὰ γνωρίσῃ διὰ τῶν λο-
του σὲ ποῖό μέτρο εὐρίσκεται.

ΛΟΓΟΣ 39, 40. Περὶ τῆς ἀγγελικῆς κινήσεως ποὺ διεγείρεται
μέσα μας διὰ τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ γιὰ τὴν προκο-
πὴ τῆς ψυχῆς στὰ πνευματικὰ. Περὶ πρώτης ἐργα-
σίας τοῦ ἀνθρώπου.

[ΛΟΓΟΣ 40.] Περὶ δευτέρας ἐργασίας.

ΛΟΓΟΣ 41. Περὶ ἁμαρτιῶν ἐκουσίων καὶ ἀκουσίων καὶ τυχαίων.
Παραίνεσις τοῦ ὁσίου Μαρτινιανοῦ.

ΛΟΓΟΣ 42. Περὶ τῆς δυνάμεως καὶ ἐνεργείας τῶν κακιῶν τῆς
ἁμαρτίας. Ἀπὸ ποιά συγκροτοῦνται καὶ ἀπὸ ποιά
σταματοῦν.

ΛΟΓΟΣ 43. Περὶ προφυλάξεως καὶ διατηρήσεως ἀπὸ τοὺς χαύ-
νους καὶ ἀμελεῖς, καὶ ὅτι ἀπὸ τὸ πλησίασμα τοὺς
κυριαρχεῖ στὸν ἄνθρωπο ἡ ἀμέλεια καὶ ἡ χαινότης
καὶ ἀποκτοῦν ὅλα τὰ ἀκάθαρτα πάθη. Ἐπίσης περὶ
προφυλάξεως ἀπὸ τὸ πλησίασμα τῶν νεαρῶν γιὰ νὰ
μὴ μολυνθῇ ὁ νοῦς ἀπὸ ἀκολάστους λογισμοὺς.

- ΛΟΓΟΣ ΜΔ': *Περὶ τῶν αἰσθήσεων. Ἐν ᾧ καὶ περὶ πειρασμῶν.*
- ΛΟΓΟΣ ΜΕ': *Περὶ τῆς εὐσπλαγχνίας τοῦ Δεσπότου, δι' ἧς ἐκ τοῦ ὕψους τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ πρὸς τὴν ἀσθένειαν τῶν ἀνθρώπων συγκατέβη. Καὶ περὶ πειρασμῶν.*
- ΛΟΓΟΣ ΜΣ': *Περὶ τῶν εἰδῶν τῶν διαφόρων πειρασμῶν, καὶ πόσῃ ἔχουσι ἡδύτητα οἱ πειρασμοὶ οἱ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας γινόμενοι καὶ ὑπομενόμενοι. Καὶ βαθμοὶ καὶ τάξεις, ἐν αἷς ὁ ἄνθρωπος ὁ συνετὸς πορεύεται.*
- ΛΟΓΟΣ ΜΖ': *Περὶ τοῦ ὅτι τὸ σῶμα φοβούμενον τοὺς πειρασμοὺς γίνεται φίλος τῆς ἀμαρτίας.*
- ΛΟΓΟΣ ΜΗ': *Περὶ τοῦ διὰ ποίας αἰτίας ἀφήσιν ὁ Θεὸς τοὺς πειρασμοὺς ἐπὶ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν.*
- ΛΟΓΟΣ ΜΘ': *Περὶ τῆς ἀληθοῦς γνώσεως καὶ περὶ πειρασμῶν. Καὶ περὶ τοῦ ἀκριβῶς γινώσκειν, ὅτι οὐχὶ μόνον τινὲς ἐλάχιστοι καὶ ἀσθενεῖς καὶ ἀγύμναστοι, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀξιωθέντες τῆς ἀπαθείας χρονικῶς καὶ φθάσαντες τὴν τελειότητα τοῦ φρονήματος καὶ πλησίον γενόμενοι τῆς καθαρότητος μερικῶς, τῆς μετὰ τῆς νεκρώσεως συνεξευγμένης, γίνεται πρὸς αὐτοὺς παραχώρησις ἐν ἐλέει διὰ τὴν πτώσιν τῆς ὑπερηφανίας.*
- ΛΟΓΟΣ Ν': *Περὶ τοῦ αὐτοῦ νοῦ τοῦ κεφαλαίου τούτου καὶ περὶ προσευχῆς.*
- ΛΟΓΟΣ ΝΑ', ΝΒ', ΝΓ', ΝΔ': *Περὶ διαφόρων τρόπων τοῦ πολέμου τοῦ ἐκ τοῦ διαβόλου πρὸς τοὺς ἐν τῇ στενῇ ὁδῷ τῇ ὑπερεχούσῃ τοῦ κόσμου πορευομένους. Περὶ τοῦ πρώτου τρόπου. Πρὸς τοὺς ραθύμους.*
- [ΛΟΓΟΣ ΝΒ':] *Περὶ τοῦ δευτέρου τρόπου, πρὸς τοὺς ψυχρούς.*
- [ΛΟΓΟΣ ΝΓ':] *Περὶ τοῦ τρίτου τρόπου, πρὸς τοὺς δυνατούς.*
- [ΛΟΓΟΣ ΝΔ':] *Περὶ τοῦ τετάρτου τρόπου, πρὸς τοὺς δοκίμους.*
- ΛΟΓΟΣ ΝΕ': *Περὶ παθῶν.*

- ΛΟΓΟΣ 44. Περὶ τῶν αἰσθήσεων. Ὅπου γίνεται λόγος καὶ περὶ πειρασμῶν.
- ΛΟΓΟΣ 45. Περὶ τῆς εὐσπλαγχνίας τοῦ Κυρίου, λόγῳ τῆς ὁποίας συγκατέβηκε ἀπὸ τὴν μεγαλωσύνη του πρὸς τὴν ἀσθένεια τῶν ἀνθρώπων. Καὶ περὶ πειρασμῶν.
- ΛΟΓΟΣ 46. Περὶ τῶν εἰδῶν τῶν διαφόρων πειρασμῶν. Καὶ πόσῃ γλυκύτητι ἔχουν οἱ πειρασμοί, πὺ ἐπέρχονται καὶ βαστάζονται χάριν τῆς ἀλήθειας, καὶ ποιῆς οἱ βαθμίδες καὶ τάξεις κατὰ τὶς ὁποῖες πορεύεται ὁ συνετὸς ἄνθρωπος.
- ΛΟΓΟΣ 47. Περὶ τοῦ ὅτι τὸ σῶμα φοβούμενο τοὺς πειρασμοὺς γίνεται φίλος τῆς ἀμαρτίας.
- ΛΟΓΟΣ 48. Περὶ τῶν λόγων γιὰ τοὺς ὁποίους ὁ Θεὸς ἀφήνει τοὺς πειρασμοὺς σ' αὐτοὺς πὺ τὸν ἀγαποῦν.
- ΛΟΓΟΣ 49. Περὶ τῆς ἀληθινῆς γνώσεως καὶ περὶ τῶν πειρασμῶν. Ἐπίσης περὶ τοῦ ὅτι πρέπει νὰ γνωρίζωμε ὅτι ὄχι μόνον μερικοὶ ἀσήμαντοι καὶ ἀσθενεῖς καὶ ἀγύμναστοι, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι πὺ ἀξιώθηκαν τὴν ἀπάθεια χρονίως κ' ἔφθασαν στὴν τελειότητα τοῦ φρονήματος καὶ μερικῶς ἐπλησίασαν τὴν καθαρότητα πὺ εἶναι συζευγμένη μὲ τὴν νέκρωσι παραχωροῦνται στοὺς πειρασμοὺς ἀπὸ ἔλεος γιὰ τὴν κατάρριψι τῆς ὑπερηφανείας.
- ΛΟΓΟΣ 50. Περὶ τῆς ἰδίας ἐννοίας μὲ τὸ προηγούμενο κεφάλαιο καὶ περὶ προσευχῆς.
- ΛΟΓΟΣ 51. 52. 53. 54. Περὶ τῶν διαφόρων τρόπων τοῦ πολέμου τοῦ Διαβόλου πρὸς τοὺς πορευομένους στὴν στενὴ ὁδὸ πὺ ὑπερέχει τοῦ κόσμου. Περὶ τοῦ πρώτου τρόπου, πρὸς τοὺς ραθύμους.
- [ΛΟΓΟΣ 52.] Περὶ τοῦ δευτέρου τρόπου, πρὸς τοὺς ψυχροὺς.
- [ΛΟΓΟΣ 53.] Περὶ τοῦ τρίτου τρόπου, πρὸς τοὺς δυνατοὺς.
- [ΛΟΓΟΣ 54.] Περὶ τοῦ τετάρτου τρόπου, πρὸς τοὺς δοκίμους.
- ΛΟΓΟΣ 55. Περὶ παθῶν.

- ΛΟΓΟΣ NS:** *Περὶ τοῦ ὅτι συμφερόντως συνεχώρησεν ὁ Θεὸς τὴν ψυχὴν δεκτικὴν εἶναι τῶν παθῶν. Ἐν ᾧ καὶ περὶ ἀσκητικῶν ἐργασιῶν.*
- ΛΟΓΟΣ NZ:** *Περὶ ἀλλοιώσεως τῆς ἐν τῇ ψυχῇ γενομένης ἐν παντὶ καιρῷ, φωτὸς καὶ σκότους, καὶ ἐκβιβασμοῦ ἐν τοῖς δεξιοῖς καὶ ἀριστεροῖς γενομένου.*
- ΛΟΓΟΣ NH:** *Περὶ τῆς βλάβης τοῦ ζήλου τοῦ μωροῦ, τοῦ ὡς ἐν προσώπῳ τοῦ Θείου, περὶ τε τῆς βοηθείας τῆς ἐκ τῆς προότητος καὶ ἄλλων τρόπων.*
- ΛΟΓΟΣ NΘ:** *Περὶ τῶν ἀλλοιώσεων τῶν πολλῶν τῶν ἀκολουθουσῶν τῇ διανοίᾳ καὶ τῇ εὐχῇ δοκιμαζομένων.*
- ΛΟΓΟΣ Ε:** *Περὶ λογισμῶν πονηρῶν ἀκουσίων, τῶν ἐκ τῆς λύσεως τῆς ἀμελείας τῆς πρὸ αὐτῶν γενομένων.*
- ΛΟΓΟΣ ΕΑ:** *Περὶ τοῦ πόθου φυλάττεται ἡ νῆψις ἡ κρυπτή, ἡ ἔσω ἐν τῇ ψυχῇ γενομένη. Καὶ πόθεν εἰσέρχεται ὁ ὕπνος καὶ ἡ ψυχρότης ἐν τῇ διανοίᾳ καὶ σβεννύει τὴν θερμὴν τὴν ἀγίαν ἀπὸ τῆς ψυχῆς καὶ ἀπονεκροῖ τὴν εἰς Θεὸν ἐπιθυμίαν ἀπὸ τῆς θερμῆς τῶν πνευματικῶν καὶ οὐρανίων.*
- ΛΟΓΟΣ ΕΒ:** *Περὶ τῶν τριῶν τῆς γνώσεως τρόπων καὶ τῆς διαφορᾶς τῆς ἐργασίας αὐτῶν καὶ τῶν νοημάτων αὐτῶν· καὶ περὶ τῆς πίστεως τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πλούτου τοῦ μυστικοῦ, τοῦ ἐγεκρυμμένου αὐτῇ. Καὶ πόσον διαφέρει ἡ γνῶσις τοῦ κόσμου τούτου ἐν τοῖς τρόποις αὐτῆς τῆς ἀπλότητος τῆς πίστεως.*
- [ΛΟΓΟΣ ΕΓ:]** *Περὶ τάξεως πρώτης τῆς γνώσεως.*
- [ΛΟΓΟΣ ΕΔ:]** *Περὶ τάξεως δευτέρας τῆς γνώσεως.*
- [ΛΟΓΟΣ ΕΕ:]** *Περὶ τάξεως τρίτης τῆς γνώσεως, ἥτις ἐστὶ τάξις τῆς τελειώσεως.*
- [ΛΟΓΟΣ ΕΣ:]** *Περὶ ἄλλων τρόπων καὶ ἐννοιῶν τῆς διαφορᾶς τῆς γνώσεως.*

- ΛΟΓΟΣ 56. Περὶ τοῦ ὅτι πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ὁ Θεὸς ἐπέτρεψε στὴν ψυχὴ νὰ εἶναι δεκτικὴ τῶν παθῶν. Ὅπου γίνεται λόγος καὶ περὶ τῶν ἀσκητικῶν ἐργασιῶν.
- ΛΟΓΟΣ 57. Περὶ τῆς ἐναλλαγῆς φωτὸς καὶ σκότους ποὺ πραγματοποιεῖται διαρκῶς στὴν ψυχὴ καὶ περὶ τῆς ἀσκήσεως στὰ δεξιὰ καὶ τὰ ἀριστερὰ.
- ΛΟΓΟΣ 58. Περὶ τῆς βλάβης ποὺ προκαλεῖται ἀπὸ τὸν ἀνόητο ζῆλο καὶ παρουσιάζεται ὡς θείας ἐμπνεύσεως. Περὶ τῆς βοηθείας ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν πραότητα καὶ ἀπὸ ἄλλους τρόπους.
- ΛΟΓΟΣ 59. Περὶ τῶν πολλῶν ἀλλοιώσεων ποὺ συμβαίνουν στὴ διάνοια καὶ δοκιμάζονται μὲ τὴν εὐχή.
- ΛΟΓΟΣ 60. Περὶ τῶν ἀκουσίων πονηρῶν λογισμῶν ποὺ προκαλοῦνται ἀπὸ τὴν παράλυσι ποὺ ὀφείλεται στὴν ἀμέλεια.
- ΛΟΓΟΣ 61. Περὶ τοῦ πῶς φυλάσσεται ἡ κρυφὴ νῆψις ποὺ γίνεται μέσα στὴν ψυχὴ. Καὶ πῶς εἰσέρχεται ὁ ὕπνος καὶ ἡ ψυχρότης στὴν διάνοια καὶ σβῆνει ἀπὸ τὴν ψυχὴ τὴν ἅγια θέρμη καὶ ἀπονεκρώνει τὴν ἐπιθυμία πρὸς τὸν Θεὸ ἀπὸ τὴ θέρμη γιὰ τὰ πνευματικὰ καὶ τὰ οὐράνια.
- ΛΟΓΟΣ 62. 63. 64. 65. Περὶ τῶν τριῶν τρόπων τῆς γνώσεως, περὶ τῆς πίστεως τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ κρυμμένου σ' αὐτὴν μυστικοῦ πλοῦτου· ἐπίσης πόσο διαφέρει ἡ γνῶσις τοῦ κόσμου τούτου κατὰ τοὺς τρόπους τῆς ἀπλότητα τῆς πίστεως.
- [ΛΟΓΟΣ 63.] Περὶ τῆς πρώτης τάξεως τῆς γνώσεως.
- [ΛΟΓΟΣ 64.] Περὶ τῆς δευτέρας τάξεως τῆς γνώσεως.
- [ΛΟΓΟΣ 65.] Περὶ τῆς τρίτης τάξεως, ποὺ εἶναι τάξις τῆς τελειώσεως. Ἀνακεφαλαίωσις τῶν τριῶν γνώσεων.
- [ΛΟΓΟΣ 66.] Περὶ ἄλλων τρόπων καὶ ἐννοιῶν τοῦ ἀγαθοῦ τῆς γνώσεως.

- ΛΟΓΟΣ ΕΖ': *Περὶ ὑποθέσεως τῆς ψυχῆς τῆς ζητούσης τὴν βαθεῖαν θεωρίαν τοῦ βυθισθῆναι ἐν αὐτῇ ἀπὸ τῶν σαρκικῶν λογισμῶν, τῶν ἀπὸ τῆς μνήμης τῶν πραγμάτων.*
- ΛΟΓΟΣ ΕΗ': *Περὶ φυλακῆς καρδίας καὶ θεωρίας λεπτοτέρας.*
- ΛΟΓΟΣ ΕΘ': *Περὶ διαφόρων ὑποθέσεων καὶ ποία ἐστὶ χρεῖα ἐκάστου τούτων.*
- ΛΟΓΟΣ Ο': *Περὶ τῶν λόγων τῆς θείας Γραφῆς τῶν πρὸς μετανοίαν ἐρεθιζόντων, ὅτι πρὸς τὴν ἀσθένειαν τῶν ἀνθρώπων ἐρρέθησαν, ἵνα μὴ ἀπόλωνται ἀπὸ Θεοῦ ζώντων. Καὶ ὅτι οὐ δεῖ πρὸς ἀφορμὴν τοῦ ἀμαρτάνειν ἐκλαμβάνειν αὐτούς.*
- ΛΟΓΟΣ ΟΑ': *Περὶ ἐκείνων δι' ὧν κτήσασθαί τις δύναται τὴν ἀλλοίωσιν τῶν κρυπτῶν νοημάτων μετὰ τῆς ἀλλοιώσεως τῆς πολιτείας τῆς ἕξω.*
- ΛΟΓΟΣ ΟΒ': *Περιέχων ὑποθέσεις ὠφελίμους πεπληρωμένας τῆς σοφίας τοῦ Πνεύματος.*
- ΛΟΓΟΣ ΟΓ': *Περιέχων συμβουλὰς πεπληρωμένας ὠφελείας, ἃς ἐν τῇ ἀγάπῃ ἐλάλησε τοῖς ἐν ταπεινώσει ἀκούουσιν αὐτοῦ.*
- ΛΟΓΟΣ ΟΔ': *Περὶ τοῦ ὑποδείγματος καὶ τῆς παραβολῆς τῆς κατὰ Κυριακὴν καὶ Σάββατον θεωρίας.*
- ΛΟΓΟΣ ΟΕ', ΟΣΤ', ΟΖ', ΟΗ', ΟΘ': *Περὶ διηγήσεως ἀγίων ἀνδρῶν καὶ λόγων πανοσίων αὐτῶν καὶ περὶ τῆς θαυμαστῆς αὐτῶν διαγωγῆς. Περὶ τῆς πολιτείας θαυμαστοῦ ἀδελφοῦ.*
- [ΛΟΓΟΣ ΟΣ':] *Περὶ τοῦ παλαιοῦ γέροντος.*
- [ΛΟΓΟΣ ΟΖ':] *Περὶ ἐτέρου γέροντος.*
- [ΛΟΓΟΣ ΟΗ':] *Περὶ ἐρωτήσεως ἀδελφοῦ τινος.*
- [ΛΟΓΟΣ ΟΘ':] *Περὶ μέμψεως ἀδελφοῦ τινος.*
- [ΛΟΓΟΣ Π':] *Περιέχων ἡμερήσιον ἀναγκαιότατον ὑπόμνημα καὶ πάνυ χρησιμώτατον, τῷ καθημένῳ ἐν τῷ κελλίῳ αὐτοῦ καὶ ἑαυτῷ μόνῳ προσέχειν αἰρουμένῳ.*
- ΛΟΓΟΣ ΠΑ': *Περὶ διαφορᾶς ἀρετῶν καὶ περὶ τελειότητος παντὸς δρόμου.*

- ΛΟΓΟΣ 67. Περί τῆς εὐκαιρίας τῆς ψυχῆς ποῦ ζητεῖ τὴν βαθειὰ θεωρία νὰ βυθισθῆ σ' αὐτήν, ξεφεύγοντας ἀπὸ τοὺς σαρκικοὺς λογισμοὺς ποῦ προέρχονται ἀπὸ τὴν ἀνάμνησι τῶν πραγμάτων.
- ΛΟΓΟΣ 68. Περί προφυλάξεως τῆς καρδιᾶς καὶ περὶ ἀκριβεστέρως θεωρίας.
- ΛΟΓΟΣ 69. Περί διαφόρων ὑποθέσεων καὶ περὶ τῆς χρείας κάθε μιᾶς ἀπ' αὐτές.
- ΛΟΓΟΣ 70. Περί τῶν λόγων τῆς θείας Γραφῆς ποῦ παρακινοῦν στὴν μετάνοια, ὅτι ἐλέχθησαν ἐξ αἰτίας τῆς ἀσθενείας τῶν ἀνθρώπων, γιὰ νὰ μὴ χαθοῦν ἀπὸ τὸν Θεὸ τῶν ζώντων, καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ τοὺς παίρνουν ὡς ἀφορμὴ γιὰ νὰ ἀμαρτάνουν.
- ΛΟΓΟΣ 71. Περί τῶν μέσων διὰ τῶν ὁποίων μπορεῖ κανεὶς ν' ἀποκτήσῃ τὴν ἀλλοίωσι τῶν μυστικῶν νοημάτων μαζί με τὴν ἀλλοίωσι τῆς ἐξωτερικῆς διαγωγῆς.
- ΛΟΓΟΣ 72. Ὁφέλιμες ὑποθέσεις γεμᾶτες ἀπὸ τὴν σοφία τοῦ ἁγίου Πνεύματος.
- ΛΟΓΟΣ 73. Ὁφέλιμες συμβουλές τις ὁποῖες ἐλάλησε με ἀγάπη πρὸς ὅσους τὸν ἀκούουν με ταπεινῶσι.
- ΛΟΓΟΣ 74. Περί τοῦ ὑποδείγματος καὶ τῆς συμβολικῆς σημασίας τῆς θεωρίας τῆς Κυριακῆς καὶ τοῦ Σαββάτου.
- ΛΟΓΟΣ 75. 76. 77. 78. 79. Διήγησις περὶ ἁγίων ἀνδρῶν, περὶ πανοσίων λόγων τους καὶ περὶ τῆς θαυμαστῆς διαγωγῆς των. Περί τῆς πολιτείας θαυμαστοῦ ἀδελφοῦ.
- [ΛΟΓΟΣ 76.] Περί τοῦ παλαιοῦ γέροντος.
- [ΛΟΓΟΣ 77.] Περί ἐνὸς ἄλλου γέροντος.
- [ΛΟΓΟΣ 78.] Περί ἐρωτήσεως κάποιου ἀδελφοῦ.
- [ΛΟΓΟΣ 79.] Περί μομφῆς σὲ κάποιον ἀδελφό.
- ΛΟΓΟΣ 80. Ἡμερήσιο ὑπόμνημα ἀναγκαιότατο καὶ χρησιμώτατο γιὰ τὸν ἡσυχάζοντα στὸ κελλί του καὶ ἀσχολούμενον μόνο με τὸν ἑαυτὸ του.
- ΛΟΓΟΣ 81. Περί διακρίσεως τῶν ἀρετῶν καὶ περὶ τοῦ τελικοῦ σκοποῦ ὅλης τῆς πορείας τῆς ἀρετῆς.

ΛΟΓΟΣ ΠΒ'. Περὶ τοῦ ὅτι ἀκόπως εἰσέρχεται ἡ ψυχὴ πρὸς κατανόησιν τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν κτισμάτων αὐτοῦ, ἐὰν ἡσυχάσῃ ἀπὸ τε τοῦ κόσμου καὶ τῶν μεριμνῶν τῶν βιωτικῶν. Τότε γὰρ δύναται γνῶναι τὴν φύσιν ἑαυτῆς καὶ οὐς ἔχει ἔσωθεν κεκρυμμένους θησαυρούς.

ΛΟΓΟΣ ΠΓ'. Περὶ ψυχῆς καὶ παθῶν καὶ νοῶς καθαρότητος κατ' ἐρώτησιν καὶ ἀπόκρισιν.

ΛΟΓΟΣ ΠΔ'. Περὶ τῆς θέας τῆς τῶν ἀσωμάτων φύσεως κατ' ἐρώτησιν καὶ ἀπόκρισιν.

ΛΟΓΟΣ ΠΕ'. Περὶ διαφόρων ὑποθέσεων κατ' ἐρώτησιν καὶ ἀπόκρισιν.

ΛΟΓΟΣ ΠΣ'. Περὶ διαφόρων ὑποθέσεων κατ' ἐρώτησιν καὶ ἀπόκρισιν.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α'. Γραφεῖσα πρὸς τινὰ ἀδελφὸν ἀγαπῶντα τὴν ἡσυχίαν.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Β'. Πρὸς τὸν ἀδελφὸν φυσικὸν καὶ πνευματικὸν προτρεπόμενον καὶ παρακαλοῦντα ἐν γράμμασιν ἐνδημῆσαι πρὸς αὐτόν, οἰκοῦντα ἐν τῷ κόσμῳ καὶ διψῶντα θεάσασθαι αὐτόν.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Γ'. Σταλεῖσα πρὸς τινὰ ἀγαπητὸν αὐτοῦ. Διδάσκει δὲ ἐν αὐτῇ τὰ περὶ τῶν μυστηρίων τῆς ἡσυχίας. Καὶ πῶς πολλοὶ διὰ τὸ μὴ γινώσκειν αὐτὰ ἀμελοῦσιν εἰς τὴν ἐργασίαν ταύτην τὴν θαυμαστήν· καὶ ὅτι οἱ πλεῖστοι ἐκράτησαν τὸ κάθισμα τῶν κελλίων ἐκ διαδοχῆς, τῆς πορευομένης μεταξὺ τῶν μοναχῶν, μετὰ συντόμου συναγωγῆς τῆς ὀφειλομένη τῇ διηγῆσει τῆς ἡσυχίας.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Δ'. Πρὸς τὸν ὄσιον πατέρα Συμεώνην τὸν Θαυματουργόν.

- ΛΟΓΟΣ 82. Περὶ τοῦ ὅτι ἀκόπως εἰσέρχεται ἡ ψυχὴ στὴν κατανόησι τῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν κτισμάτων του, ἂν ἡσυχάσῃ ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ τίς βιωτικὲς μέριμνες, ὅποτε μπορεῖ νὰ γνωρίσῃ τὴν φύσιν της καὶ τοὺς θησαυροὺς ποὺ ἔχει κρυμμένους μέσα της.
- ΛΟΓΟΣ 83. Περὶ ψυχῆς καὶ παθῶν καὶ καθαρότητος τοῦ νοῦ κατὰ ἐρωταπόκρισι.
- ΛΟΓΟΣ 84. Περὶ τῆς θεᾶς τῆς φύσεως τῶν ἀσώματων κατὰ ἐρωταπόκρισι.
- ΛΟΓΟΣ 85. Περὶ διαφόρων ὑποθέσεων κατὰ ἐρωταπόκρισι.
- ΛΟΓΟΣ 86. Περὶ διαφόρων ὑποθέσεων κατὰ ἐρωταπόκρισι.

- ΕΠΙΣΤΟΛΗ 1. Πρὸς κάποιον ἀδελφὸ ποὺ ἀγαποῦσε τὴν ἡσυχίαν.
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ 2. Πρὸς τὸν φυσικὸ καὶ πνευματικὸ ἀδελφὸ ποὺ τὸν προέτρεψε καὶ τὸν παρακάλεσε μὲ γράμματα νὰ τὸν ἐπισκεφθῇ στὸν κόσμον ποὺ κατοικοῦσε, διότι ἐδιψοῦσε νὰ τὸν ἰδῇ.
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ 3. Σταλμένη πρὸς κάποιον φίλον του. Διδάσκει σ' αὐτὴν περὶ τῶν μυστηρίων τῆς ἡσυχίας. Καὶ πῶς πολλοὶ ἀγνοώντας παραμελοῦν αὐτὴν τὴν θαυμάσιαν ἐργασία καὶ ὅτι οἱ περισσότεροι ἐκράτησαν τὸ κάθισμα στὰ κελλιὰ κατὰ τὴν μοναχικὴ παράδοσι, μαζὶ μὲ μιὰ σύντομη συλλογὴ λογίων χρήσιμη γιὰ τὴν ἐξήγησιν τῆς ἡσυχίας.
- ΕΠΙΣΤΟΛΗ 4. Πρὸς τὸν ὄσιο πατέρα Συμεῶν τὸν Θαυματουργό.

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ
ΤΩΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΩΝ

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΩΝ

ΠΕΡΙ

ΣΙΩΠΗΣ ΚΑΙ ΗΣΥΧΙΑΣ ΚΑΙ ΒΙΟΥ ΗΡΕΜΟΥ
ΤΟΥ ΣΥΝΙΣΤΑΣΘΑΙ ΔΥΝΑΜΕΝΟΥ ΠΡΟ ΠΑΝΤΟΣ ΕΡΓΟΥ
ΑΠΟ ΕΠΟΧΗΣ ΓΛΩΤΤΗΣ ΚΑΙ ΠΡΑΞΕΙΑΣ
ΕΝ Ω, ΚΑΙ ΜΙΚΡΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ ΑΠΟ ΙΔΙΩΤΙΚΩΝ
ΧΕΙΛΕΩΝ ΠΡΟΣΦΕΡΟΜΕΝΟΣ ΤΩ, ΟΣΙΩ, ΠΑΤΡΙ
Ι Σ Α Α Κ Τ Ω, Σ Υ Ρ Ω,

1 **Μ**έγιστα ἀμαρτήματα καὶ πάνυ δυσίατα, ἃ ἐπ' ἄκρης ταῖς
τῶν ταλαιπώρων ἀνθρώπων ψυχαῖς ἔσπειρεν ὁ παμ-
πόνηρος ἐχθρὸς τῆς σωτηρίας τε καὶ τιμῆς καὶ τῆς
ἀθανάτου ἐκείνης ἀγίας ζωῆς ὁ κατάρατος. Καὶ τίνα ταῦτα; Τὰ
5 αὐτῶ τῶ δαίμονι προσφιλῆ καὶ οἰκεῖα τούτῳ νοσήματα· ἤγουν
τὴν οἴησιν καὶ ἀλαζονείαν καὶ ἔπαρσιν, τὴν κακὴν δόξαν καὶ
τὴν μετ' αὐτὴν κεκατηραμένην ὑπερηφανίαν, καὶ τὸν κάκιστον
φθόνον αὐτοῦ καὶ τὸ ψεῦδος. Αὗται γὰρ αἱ κακίαι τοῦ ἀντικει-
μένου ἐχθροῦ τὴν τε αὐταρέσκειαν ἡμῖν κατέθεντο καὶ δεινὴν
10 φιλαυτίαν, καὶ ἐξῆς τὴν ἀσπλαγχνίαν τε καὶ ἀναίδειαν καὶ τὸ
τῶν κακῶν τῶν ἐπιλοίπων δυσδιεξήγητον ἕτερον ἄπειρον
σμήνος. Ἡ γὰρ ἐμπαθὴς φιλαυτία καὶ ἡ ἀναίδεια ἀνερυθριά-

1. Εἶναι ἀκριβῶς τὰ ἀμαρτήματα ποῦ εἶχαν προσβάλει τὸν Διάβολο, καὶ

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΩΝ

Π Ε Ρ Ι

ΣΙΩΠΗΣ ΚΑΙ ΗΣΥΧΙΑΣ ΚΑΙ ΗΡΕΜΟΥ ΒΙΟΥ

ΠΟΥ ΠΡΙΝ ΑΠΟ ΚΑΘΕ ΕΡΓΟ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΕΠΙΤΕΥΧΘΗ ΑΠΟ
ΤΗ ΣΥΓΚΡΑΤΗΣΙ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΡΑΕΙΑ ΚΑΡΔΙΑ.

ΟΠΟΥ ΚΑΙ ΜΙΚΡΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ ΠΡΟΣΦΕΡΟΜΕΝΟΣ

ΑΠΟ ΑΠΑΙΔΕΥΤΑ ΧΕΙΛΗ ΣΤΟΝ ΟΣΙΟ ΠΑΤΕΡΑ

Ι Σ Α Α Κ Τ Ο Ν Σ Υ Ρ Ο

1 **Π**άρα πολὺ μεγάλα καὶ δυσθεράπευτα ἀμαρτήματα εἶ-
ναι αὐτὰ ποὺ ἔσπειρε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ στίς ψυχὰς τῶν
ταλαιπώρων ἀνθρώπων ὁ παμπόνηρος ἐχθρὸς τῆς
σωτηρίας καὶ τιμῆς καὶ τῆς ἀθάνατης ἐκείνης ἀγίας ζωῆς, ὁ
καταραμένος. Ποιὰ εἶναι αὐτά; Εἶναι τὰ νοσήματα τὰ προσ-
φιλῆ καὶ οἰκεῖα στὸν ἴδιο τοῦτον δαίμονα· δηλαδὴ ἡ οἴησις
καὶ ἀλαζονεία καὶ ἔπαρσις, ἡ κακογνωμία καὶ ἡ ἔπειτα ἀπὸ
αὐτὴν καταραμένη ὑπερηφάνεια, ὁ κάκιστος φθόνος του καὶ
τὸ ψεῦδος¹. Πράγματι αὐτὲς οἱ κακίες τοῦ ἀντιπάλου ἐχθροῦ
ἐνέβαλαν μέσα μας τόσο τὴν αὐταρέσκεια καὶ τὴν δεινὴ φι-
λαυτία, ὅσο καὶ τὴν ἀσπλαγγνία καὶ ἀναίδεια καὶ τὸ ἄλλο
δυσπερίγραπτο ἄπειρο πλῆθος τῶν ὑπολοίπων κακῶν. Ἡ
ἐμπαθὴς φιλαυτία καὶ ἡ ἀναίδεια πείθουν ἀνερυθρίαστα τοὺς

ἐκδηλώθηκαν μετὰ τὶς διαβολικὰς ἐνέργειες τοῦ ὄφρατος (οἴησις, φθόνος, ψεῦδος) σὲ βάρος τῶν Πρωτοπλάστων.

στως πείθουσι τοὺς τὰ φαῦλα φιλοῦντας, οὐ μόνον τὰ ἀπρεπῆ καὶ ἀνήκουστα φθέγγεσθαι καὶ ἐργάζεσθαι, ἀλλὰ καὶ πρὸς πᾶσαν ἄλλην θείαν λέγω παιδευσιν καὶ νουθέτησιν ἀνερευθριάστως ἀεὶ ἀντιλέγειν καὶ μὴ ὑπακούειν ποτέ.

2 **Τ** οὔτοις γὰρ τοῖς ἀπλέτοις κύκλοις ἐκεῖνος ὁ πρῶτος θεόδημος ἄνθρωπος καὶ προπάτωρ ἡμῶν συσχεθείς, τὸ μὲν τῆς μετανοίας τρόπον καὶ τόπον μετὰ τὸ κακῶς ἀμαρτῆσαι εὐρεῖν οὐ δεδύνηται, τὸν δὲ τῆς αἰτιολογίας εἶχεν ἐπὶ χειλέων. Διὰ 5 τοῦτο καὶ τὴν Εὐάν εὐθέως οὗτος κατέκρινε καὶ διέσυρε, καὶ ἡ Εὐά αὐθις τὸν ὄφιν. Ταύταις ἐπίσης τοῖς προπάτορσι καὶ ὁ αἰμοβόρος υἱὸς αὐτῶν Κάϊν ὁ ἀδελφοκτόνος ταῖς παγῖσι τοῦ Σατὰν συλληφθείς, μετὰ τὸ κακῶς προσενέγκαι καὶ τὸν φόνον τελέσαι, ἐξεταζόμενος, λαθεῖν ἐσπούδαζε τὸν ἀλάθητον Κύριον, 10 ἀναιδῶς ὁ τάλας φθεγγόμενος μάταια καὶ ψευδόμενος πρὸς τὸν Ὕψιστον.

3 **Σ** ὃ δέ, ὦ ἀκροατὰ εὐσεβέστατε, ὄρα τὸν φιλόανθρωπον Κύριον, ὃς οὐκ ἐν τῷ εὐεργετεῖν ἡμᾶς φιλόανθρωπος δείκνυται, ἀλλὰ δὴ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ, ἐν ᾧ παραπικραίνομεν αὐτὸν καὶ παροργίζομεν, πῶς μακροθύμως φέρει τὰ ἡμῶν ἀνομήματα, καὶ ποτε ἐὰν ἴσως παιδεύσῃ, πῶς εὐσπλάγχχνως παιδεύει. Τοῦ Κάϊν γὰρ τῆς ἀληθείας καταψευδομένου, αὐτὸς ἔτι ἀνέχεται καὶ χρηστεύεται, καὶ οὐ καίει τοῦτον εὐθύς, ἀλλὰ πανσῶφως παιδεύει μᾶλλον μετανοεῖν, οὐ μὴν ἀντιλέγειν καὶ τῷ ψεύδει ἀναιδῶς θρασύνεσθαι καὶ ἐπαίρεσθαι. Διὸ καὶ φησι πρὸς αὐτὸν, 10 «ἤμαρτες; ἡσύχασον», τουτέστι, μὴ ἀναιδεύου ἔτι, μὴ προστίθει τοῖς μώλωπι τραύματα· ἡσύχασον καὶ ἐπίγνωθι καθ' ἑαυτὸν τί πέπραχας. Καὶ μετὰ τὴν ἐπίγνωσιν μετανόει ἐφ' οἷς ἤμαρτες.

ἀγαπῶντας τὰ φαῦλα, ὄχι μόνο νὰ προσφέρουν καὶ νὰ ἐκτελοῦν ἀπρεπῆ καὶ ἀνήκουστα πράγματα, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀντιλέγουν πάντοτε ἀνερυθριάστως καὶ νὰ μὴ ὑπακούουν ποτὲ πρὸς καμμιά ἄλλη παιδείουσι, ἐννοῶ τὴν θεία.

2 **Π** ραγματικὰ ἐκεῖνος ὁ πρῶτος θεόδητος ἄνθρωπος, ὁ προπάτωρ μας, αἰχμαλωτισμένος ἀπὸ τοὺς ἰσχυροὺς αὐτοὺς κύκλους δὲν κατώρθωσε νὰ εὔρη τὸν τρόπο καὶ τόπο τῆς μετανοίας μετὰ τὴν ἐπώδυνη ἁμαρτία, εἶχε ὅμως στὰ χεῖλη του τὴν αἰτιολογία. Γι' αὐτὸ ὁ προπάτωρ κατέκρινε εὐθέως τὴν Εὔα καὶ τὴν διέσυρε, καὶ ἡ Εὔα μὲ τὴν σειρά της τὸν ὄφι². Σ' αὐτὲς τὶς παγῖδες τοῦ Σατανᾶ ἐξ ἴσου μὲ τοὺς προπάτορες συνελήφθηκε καὶ ὁ αἰμοβόρος υἱὸς των Κάϊν, ὁ ἀδελφοκτόνος, ὅταν δὲ μετὰ τὴν κακὴ θυσία καὶ τὴν ἐκτέλεσι τοῦ φόνου ἀνακρινόταν, προσπάθησε νὰ κρυφθῆ ἀπὸ τὸν ἀλάθητο Κύριο, λέγοντας μὲ ἀναιδεια ἀνοησίες ὁ ταλαίπωρος καὶ ψευδόμενος πρὸς τὸν Ὑψιστο.

3 **Ε** σὺ ὅμως, εὐσεβέστατε ἀκροατή, πρόσεχε τὸν φιλόανθρωπο Κύριο, ὅτι δὲν παρουσιάζεται μόνο μὲ τὴν πρὸς ἐμᾶς εὐεργεσία του φιλόανθρωπος, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ὥρα πού τὸν παραπικραίνομε καὶ τὸν παροργίζομε ὑπομένει μακρόθυμα τὰ ἀνομήματά μας, καὶ ἂν ἴσως κάποτε μᾶς παιδεύσῃ, μᾶς παιδεύει μὲ εὐσπλαχνία. Ἔτσι, ἐνῶ ὁ Κάϊν ἔλεγε ψεύδη, αὐτὸς τὸν ἀνέχεται μὲ καλωσύνη καὶ δὲν τὸν καίει εὐθύς, ἀλλὰ πανσόφως τὸν παιδεύει γιὰ νὰ μετανοήσῃ μᾶλλον, παρὰ γιὰ νὰ ἀντιλέγῃ καὶ νὰ ἀποθρασύνεται ἀναιδῶς μὲ τὸ ψεῦδος καὶ νὰ ἐπαίρεται. Γι' αὐτὸ λέγει πρὸς αὐτόν· «ἀμαρτησες; ἠσύχασε»³, δηλαδὴ μὴ συνεχίζεις νὰ εἶσαι ἀναιδής, μὴ προσθέτῃς στοὺς μώλωπες τραύματα ἠσύχασε καὶ ἀναγνώρισε μόνος σου, τί ἔπραξες. Καὶ μετὰ τὴν ἀναγνώρισι μετανόησε γιὰ τὰ ἁμαρτήματα σου.

3. Γεν. 4,7.

4 **Ο** ρᾶς, ὃ φιλήσυχε ἀκροατά, πῶς ἀπάντων πρῶτιστος διδάσκαλος καθέστηκεν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, πρὸς μετάνοιαν ὀδηγῶν ἡμᾶς καὶ τὴν ἡσυχίαν τοὺς ἤδη προημαρτηκότας καὶ αὐτῷ προσκρούσαντας; Οὕτω καὶ ὁ μονογενῆς Υἱὸς καὶ Λόγος
5 αὐτοῦ καὶ Θεὸς ἡμῶν ἐν Εὐαγγελίοις ἐκήρυξε λέγων οὕτως· «μετανοεῖτε». Καὶ οὐκ εἶπε ἑμετανοήσατε, ἀλλὰ τί; «Μετανοεῖτε» ἀεὶ, ἄνθρωποι. Ὅτι καὶ ἀεὶ ἕως ἂν τούτῳ τῷ βίῳ καὶ τῷ σκῆνει καὶ τῷ αἰῶνί ἐστε, ἀμαρτάνειν μέλλετε· καὶ ἕως θανάτου αὐτοῦ, ὡς εὐέμπωτοι καὶ ἔνοχοι καὶ ὀλισθηροί, μετανοεῖν
10 ὀφείλετε ἐν ὥρᾳ πάσῃ καὶ παντοίῳ καιρῷ. Διὸ σχολάσατε ἀπὸ τὸν πονηρῶν ἡμῶν καὶ τῶν θεομισῶν καὶ κακίστων ἐργασιῶν, καὶ γινώτε, ὅτι Θεὸς εἰμι ἐγώ, ὁ κηρῦσσων, «Ἐγὼ εἰμι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ», «ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου». Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐξ ἀνάρχου ἀρχῆς ἐν ἑσμεν ἀεὶ. Ἐγὼ εἰμι, ὁ ἐτάζων καρδίας
15 καὶ νεφροῦς καὶ μυελοῦς ἐρευνῶν· καὶ ὅστᾳ κρύφια καὶ τρίχας ἀριθμῶν καὶ πλήθη ἄστρον, καὶ πᾶσιν αὐτοῖς ὀνόματα καλῶν· ἐγὼ εἰμι ὁ πάντων τῶν γεγενημένων ποιητής, ὁ καὶ τῆς γῆς ἀπάσης τὸν χοῦν καὶ τῆς θαλάσσης τὴν ψάμμον μεμετρημένα κεκτημένος· ἐγὼ εἰμι ὁ ἀπαραλόγιστος κριτής, ὁ ἰσχυρὸς καὶ
20 δίκαιος καὶ ἀδέκαστος, ὁ τὰ κρύφια ὑμῶν καὶ πάντων ὁμοῦ τῶν ἀνθρώπων πρὸ τῆς γενέσεως αὐτῶν καὶ γεννήσεως ἀκριβῶς ἐπιστάμενος, ὁ καὶ ἀποδοῦναι ὀφείλων ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.

5 **Α** λλά ταῦτα μὲν ὁ Σωτὴρ ἡμῶν ἔφη κηρῦσσων, ὁ δὲ Θεὸς καὶ Πατὴρ αὐτοῦ τῷ Κάϊν εἶπε, ἡσύχασον, σίγησον, σιώπησον, μηκέτι ψευδῶς καὶ ἀναιδῶς ἐνώπιον ἐμοῦ αἰροῦ ἀντι-

4. Μάρκ. 1,15.

5. Ψαλμ. 45,11.

6. Ἰω. 8,12.

4 **Β** λέπεις, φιλήσυχε άκροατή, πώς πρώτος από όλους διδάσκαλος έγινε ο Λόγος του Θεού, οδηγώντας προς την μετάνοια και ήσυχία έμās που έχομε άμαρτήσει ήδη και ήλθαμε σε σύγκρουσι μαζί του; Έτσι και ο μονογενής Υιός και Λόγος του και Θεός μας έκήρυξε στα ευαγγέλια λέγοντας τουτο· «μετανοείτε»⁴. Και δέν είπε, ‘μετανοήσατε’, αλλά τί; «Μετανοείτε» πάντοτε, άνθρωποι. Διότι πάντοτε, όσο θα εύρίσκεσθε σε τουτον τον βίο και το σκῆνος και τον αιώνα, θα άμαρτάνετε, και μέχρι και αυτον τον θάνατο, ως ευάλωτοι και ένοχοι και όλισθηροί, όφείλετε να μετανοήτε κάθε στιγμή και κάθε εύκαιρία. Γι’ αυτò σταματήσατε τις πονηρίες σας⁵ και τις θεομίσητες και κάκιστες έργασίες και μάθετε ότι Θεός είμαι έγώ, που κηρύσσω, ‘έγώ είμαι ο Υιός του Θεού’, «έγώ είμαι το φώς του κόσμου»⁶. έγώ και ο Πατήρ είμαστε ένα από την άναρχη αρχή⁷. Έγώ είμαι εκείνος που έξετάζω την καρδιά και έρευνώ τα νεφρά και μυελά⁸, και αριθμώ τᾶ κρυμμένα όστᾶ και τις τρίχες και τα πλήθη τῶν άστρων, και δίδω σε όλα τους όνόματα⁹. έγώ είμαι ο ποιητής όλων τῶν δημιουργημάτων, που έχω μετρήσει και όλης τῆς γῆς το χῶμα και τῆς θάλασσας την άμμο¹⁰. έγώ είμαι ο άψευδής κριτής, ο ισχυρός και δίκαιος και άδέκαστος, που γνωρίζω ακριβώς τα μυστικά τα δικά σας και όλων τῶν ανθρώπων μαζί πριν από τη γένεσι και γέννησί τους¹¹, που πρόκειται να ανταποδώσω στον καθένα κατά τα έργα του.

5 **Κ** αι αυτὰ βέβαια ήσαν όσα διεκήρυξε ο Σωτήρ μας, ο δέ Θεός και Πατήρ του είπε στον Κάϊν¹², ήσύχασε, σίγησε, σιώπησε, μη τολμᾶς πλέον να άντιλέγης με ψεύδη και

7. Ίω. 10,30.

8. Ίερ. 17,10.

9. Ψαλμ. 146,4.

10. Βλ. Γεν. 22,17 κ.ά.

11. Ψαλμ. 78,2. Ματθ. 13,35. Ρωμ. 8,27 έέ.

12. Γεν. 4,7.

φθέγγεσθαι καὶ ταῖς σαῖς πρωτολογίαις καὶ πλοκωταῖς ἀντιφά-
 5 σεσιν ἐπείγου λαθεῖν ἐμὲ τὸν ἀλάθητον. Εἰ γὰρ καὶ τὸ πρότερον
 οὐ ἐπέσχε σου τὴν φονικὴν χεῖρα ὁ ἐμὸς φόβος, ὅταν κατὰ τοῦ
 μηδὲν ἠδίκηκός σε Ἰαβὲλ ταύτην ἐξέτεινας φθόνῳ ἀπαν-
 θρώπῳ καὶ βασκανία, καὶ τοῦτον ἐνώπιόν μου ἀπέκτεινας,
 ἀλλ' οὖν κἂν ἄρτι τὴν σὴν γλῶτταν ἐπίσχες, καὶ παῦσον τοῦ
 10 κακοῦ δόλου καὶ ψεύδους καὶ ἐπὶ τὰ χεῖλη σου δὸς φυλακὴν
 καὶ τὸ σὸν στόμα κλειῖσον καὶ θύρωσον καὶ ἡσύχασον. Τρόμα-
 ξον, στέναξον καὶ μετανόησον ἐφ' οἷς ἀπανθρώπως τετόλμη-
 κας. Μηκέτι λέγε πολλά, ἀλλὰ σιώπα καὶ θρήνει ἀεὶ. Εἴωθε
 γὰρ ἡ ἀπολελυμένη γλῶττα μεγαλαυχεῖν καὶ λέγειν μάταια καὶ
 15 ψευδῆ.

6 **Σ** ὃ λοιπὸν σίγησον καὶ ἡσύχασον. Ὅτι ὁ γλωσσῶδης οὐ-
 δέποτε κατευθύνεται, οὔτε ὁ μεγαλορρήμων καὶ πολυρ-
 ρήμων, κἂν πάνυ λέγη καλῶς. Καὶ ἀντὶ τῆς πολυλογίας, χρῶ
 τῆ βραχυλογία, ἧ κεκρυμμένη σοφία ἀκολουθεῖ, ὥσπερ καὶ τῆ
 5 μικρολογία ἢ μωρία καὶ ἀμαθία. Ἀδύνατον γὰρ ἀμαρτίαν φυ-
 γεῖν τὸν πολλὰ λαλεῖν θέλοντα, διὰ τὸ θρασυνόμενα λέγειν ἔστιν
 ὅτε, οὐ μόνον ἐκεῖνα, ἀπερ ἴσως ἐφθάσαμεν ἰδεῖν καὶ ἀκοῦσαι,
 ἀλλὰ καὶ ἃ οὐχ ἐωράκαμεν οὔτε ἀκηόαμεν.

7 **Κ** αὶ πῶς οὐ συμφέρεει σιγαῖν τὸν ἐθελοκάκως καὶ ἀπροσέ-
 κτως ἐκ τῆς γλώττης αὐτοῦ ὀλισθαίνοντα καὶ λαλοῦντα
 ψευδῆ ποτε, καὶ ἄλλοτε πρὸς καταλαλιὰν κινούμενον καὶ λοιδο-
 ρίαν καὶ μέμψιν καὶ λόγον τοῦ πέλας καὶ διαβολὴν καὶ ὄνειδη
 5 καὶ μώμους καὶ βλασφημίας πολλάκις, ἐξ ὧν ἀπάντων οὐδὲν
 ἀγαθὸν τίκεται ἢ ἀπέχθεται τε καὶ ψιθυρισμοὶ κατ' ἀλλήλων
 καὶ πλοκολογίαὶ καὶ λαθροκακουργίαὶ καὶ μῶμοι χεῖρονες καὶ

13. Ψαλμ. 140,3.

14. Ψαλμ. 139,12.

ἀναίδεια ἐνώπιόν μου καὶ μὴ προσπαθῆς νὰ παραπλανήσεις ἐμένα τὸν ἀλάθητο μὲ τὶς δικολαβικές σου ὁμιλίες καὶ ἀντιρρήσεις. Ἐὰν ὁ φόβος μου δὲν σοῦ συγκράτησε πρωτύτερα τὸ φονικό σου χέρι, ὅταν ἀπὸ ἀπάνθρωπο φθόνο καὶ ζήλεια τὸ ἄπλωσες ἐναντίον τοῦ Ἰαβελ, ποὺ δὲν σὲ ἀδίκησε σὲ τίποτε, καὶ τὸν ἐφόνευσες ἐνώπιόν μου, ἀλλὰ τουλάχιστον τώρα κράτα τὴν γλῶσσα σου καὶ παῦσε τὰ δόλια λόγια καὶ τὸ ψεῦδος, φύλαξε τὰ χεῖλη σου καὶ κλεῖσε τὸ στόμα σου, βάλε τοῦ θύρα¹³ καὶ ἤσυχασε. Τρόμαξε, στέναξε καὶ μετανόησε γιὰ ὅλες τὶς τολμηρές σου ἄπανθρωπιές. Νὰ μὴ λέγῃς πλέον πολλά, ἀλλὰ νὰ σιωπᾶς καὶ νὰ θρηνῆς πάντοτε. Ἡ ἀπολυμένη γλῶσσα συνηθίζει νὰ μεγαλαυχῆ καὶ νὰ λέγῃ λόγια μάταια καὶ ψευδῆ.

6 **Ε** σὺ λοιπὸν σίγησε καὶ ἤσυχασε· διότι ὁ γλωσσᾶς δὲν βαδίζει ποτὲ τὸν σωστὸ δρόμο, οὔτε ὁ μεγαλόστομος καὶ πολυλογᾶς¹⁴, ἀκόμη καὶ ἂν ὁμιλῆ καλά. Ἐναντὶ τῆς πολυλογίας, νὰ χρησιμοποιοῦς τὴν βραχυλογία, τὴν ὁποία ἀκολουθεῖ μιὰ κρυφὴ σοφία¹⁵, ὅπως ἀκολουθεῖ τὴν μικρολογία ἢ μωρία καὶ ἡ ἀμάθεια. Ἐκεῖνος ποὺ θέλει νὰ λέγῃ πολλά εἶναι ἀδύνατο ν' ἀποφύγῃ τὴν ἀμαρτία, ἀφοῦ μερικές φορές λέγει θρασύτατα λόγια, ὄχι μόνο ἐκεῖνα ποὺ ἴσως ἐφθάσαμε νὰ ἰδοῦμε καὶ ν' ἀκούσωμε, ἀλλὰ καὶ ὅσα δὲν εἶδαμε οὔτε ἀκούσαμε.

7 **Κ** αὶ πῶς δὲν συμφέρει νὰ σιγᾶ αὐτὸς ποὺ γλιστρᾷ ἀπὸ τὴν γλῶσσα του κακόβουλα καὶ ἀπρόσεκτα καὶ ἄλλοτε λαλεῖ ψεύδη, ἄλλοτε δὲ κινεῖται πρὸς τὴν καταλαλιά καὶ τὴν λοιδορία καὶ τὴν μέμψι καὶ τὴν ἐπὶ κρισι τοῦ γείτονα, πολλές φορές μάλιστα πρὸς τὴν διαβολὴ καὶ τὰ ὄνειδη, πρὸς τὶς μομφές καὶ τὶς βλασφημίες; Ἀπὸ ὅλα αὐτὰ δὲν γεννᾶται τίποτε ἀγαθόν, παρὰ γεννῶνται ἀπέχθειες καὶ ψιθυρι-

15. Κοινὸς τόπος τῆς σοφιολογικῆς γραμματείας.

μείζονες ὕβρεων, μῖσος τε ἀκατάλλακτον καὶ μνησικακία ἄκρα ἢ δυσίατος, τάχα δὲ καὶ ἀνίατος ἐν τισι διὰ τὴν διηνεκῆ καὶ ἐγ-
 10 κάρδιον τούτων πονήρευσιν; Καὶ γὰρ πᾶς φλύαρος καὶ τὴν
 γλῶτταν ἀφύλακτος μεμψίμοιρός ἐστι καὶ φιλοκατήγορος καὶ
 θωπευτής, κολακεύων ποικίλως μετὰ πανουργίας καὶ δόλου,
 ἀλλοιούμενός τε μυριάκις τῆς ὥρας καὶ ὑποκρινόμενος. Φιλεῖ
 μὲν τὸν εὐδαιμονοῦντα τὴν σήμερον διὰ τὴν βιωτικὴν εὐπρα-
 15 γίαν ἴσως αὐτοῦ· τὰ δὲ κατὰ τὸν βίον τούτου ἀκριβολογούμενος
 καὶ ἐξερευνῶν οὐ παύεται, καὶ πολυπραγμονῶν φιλοπραγμόνῳ
 γλώττη, ὅπως ἔχη ὕλην γλωσσαλγίας ἐν τῷ καιρῷ τῆς δαιμο-
 νιώδους ἀθυροστομίας αὐτοῦ. Ὅστις ἡρεμῆσαι οὐκ ἴσχυσεν,
 οὐδὲ μεταγνῶναι δεδύνηται, οὐδὲ ἐπιγνῶναι τίς ἐστὶν ἢ μετά-
 20 νοια ἢ τίς ἐστὶν ἢ ὑπακοὴ πρὸς τὸν ἐντειλάμενον τὸ «σχολάσα-
 τε καὶ γνῶτε», οὔτε μὴν τίς ἢ εἰρηναία τῆς καρδίας κατάστασις
 πέφυκε, καὶ ὅποια τὰ ἐκ τῆς αὐτῆς τικτόμενα καθαρότητος.
 Ἐὰν ἡσυχάζῃ ἀείποτέ τις, νοήσει.

8 **Α**γγελικὸς βίος ὄντως ὁ ἡρεμος καὶ ἡσύχιος. Μᾶλλον μὲν
 οὖν καὶ θεϊκοῦ τρόπου μίμησις· ἐν ἡσυχῳ γὰρ μόνῳ τῷ
 νεύματι, διοικοῦνται ἄνω τὰ θεῖα στρατεύματα. Ὁ ἡσύχιος ἄν-
 θρωπος, κἂν ἐν τόπῳ ζοφώδει προσκάθηται, τὸ θεῖον φᾶος
 5 τούτου τὰ κύκλῳ φωτίζει ἀεὶ. Μᾶλλον δὲ καὶ ὡς πόλις ἐπάνω
 ὄρους ὑπέρκειται, κἂν λανθάνειν σπουδάζῃ τοὺς βλέποντας.
 Καὶ ὁ βίος τούτου λάμπει ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων καὶ ὀπι-
 σθεν. Διότι κέκτηται ὑπερθεὶν τῆς αὐτοῦ κεφαλῆς τὸν Θεὸν κα-

σμοὶ ἐναντίον ἀλλήλων καὶ δολοπλοκίαι καὶ λαθροκακουργίαι καὶ μομφαὶ χειρότερες καὶ μεγαλύτερες τῶν ὕβρεων, μῖστος ἀδιάλλακτο καὶ μνησιακία ἄκρα, ἡ δυσθεράπευτη, ἴσως μάλιστα καὶ ἀθεράπευτη σὲ μερικοὺς λόγῳ τῆς συνεχοῦς καὶ ἐγκάρδιας πονηρίας των. Πράγματι, κάθε φλύαρος καὶ ἀπροφύλακτος στὴν γλῶσσα εἶναι μεμψίμοιρος καὶ φιλοκατήγορος καὶ κόλακας, ποὺ κολακεύει μὲ ποικίλους τρόπους μὲ πανουργία καὶ δόλο, ἀλλάσσει χίλιες φορές τὴν ὥρα καὶ ὑποκρίνεται. Ἀγαπᾷ αὐτὸν ποὺ εὐδαιμονεῖ σήμερα προφανῶς γιὰ τὴν βιωτικὴ εὐδαιμονία του, δὲν παύει δὲ νὰ ἐξακριβῶνῃ καὶ νὰ διερευνᾷ τὰ σχετικὰ μὲ τὸν βίον τοῦτο, καὶ νὰ πολυπραγμονῇ μὲ περίεργη γλῶσσα, γιὰ νὰ ἔχη ὑλικά γιὰ τὴ γλωσσαλγία του τὸν καιρὸ τῆς διαμονιῶδους ἀθυροστομίας του. Ὅποιος δὲν μπόρεσε νὰ ἡρεμήσῃ, δὲν μπόρεσε οὔτε νὰ μετανοήσῃ οὔτε νὰ ἀντιληφθῇ τί εἶναι ἢ μετάνοια ἢ τί εἶναι ἢ ὑπακοή πρὸς αὐτὸν ποὺ παρήγγειλε τὸ «ἡσυχάσατε καὶ γνωρίσετε»¹⁶, οὔτε βέβαια τί εἶναι ἢ εἰρηνικὴ κατάστασις τῆς καρδιάς, καὶ ποιά εἶναι αὐτὰ ποὺ γεννῶνται ἀπὸ τὴν καθαρότητά της. Ἄν κανεὶς ἡσυχάζῃ διαπαντός, θὰ τὸ ἀντιληφθῇ.

- 8 **Ε**ἶναι ἀγγελικὸς βίος πράγματι ὁ ἡρεμος καὶ ἡσυχαστικὸς. Μᾶλλον δὲ εἶναι καὶ μίμησις τοῦ θεϊκοῦ τρόπου· διότι τὰ θεῖα στρατεύματα ἄνω διοικοῦνται μόνο μὲ τὸ ἡσυχονεῦμα. Τὸ θεῖο φῶς τοῦ ἡσυχαστικοῦ ἀνθρώπου φωτίζει πάντοτε τὰ γύρω του, ἀκόμη καὶ ἂν κάθεται σὲ σκοτεινὸ τόπο. Μᾶλλον ὑπέρκειται ὡς πόλις εὐρισκομένη ἐπάνω σὲ ὄρος¹⁷, καὶ ἂν ἀκόμη προσπαθῇ νὰ διαφύγῃ τὴν προσοχὴ τῶν παρατηρητῶν. Αὐτὸς ὁ βίος λάμπει στοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ ἐμπρός, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ πίσω. Διότι ἔχει ἐπάνω ἀπὸ τὴν

17. Ματθ. 5,14.

ταλάμποντα ἀρρήτω φωτί, ὡς ἡσυχως τηρῶν τὰ θεῖα τούτου
 10 πάντα προστάγματα, εἰς δόξαν αὐτοῦ φημι τοῦ προστάξαντος,
 δι' ὃν σεσίγηκε καὶ ἡρέμησεν. Ἡσυχία οὐ βία τις πέφυκε τῶν
 δεσποτικῶν ἐντολῶν, ἀλλὰ σύστασις ἀπασῶν καὶ περιεκτική,
 ὡς τὰς ἄλλας πάσας συνέχουσα μετὰ πολλῆς ἰσχύος τῆς ἐν
 αὐτῇ συμπαραμενούσης χριστομιμήτου καὶ ἀληθινῆς ταπεινώ-
 15 σεως. Καὶ μίαν ἦν τινα σιωπῆν ἐάν τις λύση καὶ οὕτω διδάξη,
 ἐλάχιστος ὄντως κληθήσεται. Τίς ἀδόκιμος πρὸς σιγὴν, οὐχ
 ἔτοιμος εἰς κραυγὴν καὶ θυμὸν καὶ πρὸς ἕτερα χεῖρονα, τὰ καὶ
 τοῦτον τὸν πρωταίτιον βλάπτοντα, καὶ τοὺς τούτῳ προσέχον-
 τας πάντοτε;

9 **Α** πὸ τῆς ἀθύρου γλώττης οὐδεὶς τεταπείνεται. Οὐ πρὸς
 δάκρυα ὄλωσ κεκίνηται καὶ κατάνυξιν διὰ θεῖαν παρά-
 κλησιν. Οὐ πρᾶέων τὸν τρόπον ἐζήλωσεν ἢ δικαιοσύνην ἐτή-
 ρησεν, ἀδικεῖσθαι μὴ ἀνεχόμενος. Οὐκ ἠλέησε τὸν ὑβρίζοντα
 5 καὶ κολάζοντα, ἀνυβρίζειν καὶ κολάζειν αἰρούμενος. Κάθαρσιν
 καρδίας οὐδέποτε κτήσεται, οὔτε τὴν εἰρήνην θεάσεται τὴν
 πάντα νοῦν ὑπερέχουσαν. Οὐκ ἀνέξεται διωχθῆναι ὁ ἀθυρόστο-
 μος. Οὐκ ὄνειδισμὸν ὑποίσει ἢ ρῆμά τι, οὐ λέγω ψευδὲς κατ'
 αὐτοῦ προτεινόμενον, ἀλλ' οὐδὲ τὸ ἀψευδῶς εἰς ἔλεγχον αὐτοῦ
 10 ὑπὸ τοῦ φθεγγόμενον.

10 **Ε** ἰ ζητεῖς ἄλας πάσης τῆς γῆς, ὄντως ἄλας ὁ ἡσυχος καὶ
 εὐθύς ὁδηγὸς ἀπάντων τῶν σωθῆναι ζητούντων· οὐ το-
 σοῦτον ἐν λόγῳ τούτους παιδεύων καὶ πρὸς τὸ σωτήριον ὁδη-

18. Ματθ. 5,19.

19. Ματθ. 5,44.

κεφαλή του τὸν Θεὸ πού τὸν καταλάμπει μὲ ἄρρητο φῶς, ἀφοῦ τηρεῖ ὅλα τὰ θεῖα προστάγματά του, πρὸς δόξα τοῦ ἰδίου αὐτοῦ πού πρόσταξε αὐτά, χάριν τοῦ ὁποίου ἐσίγησε καὶ ἠρέμησε. Ἡ ἡσυχία δὲν εἶναι παραβίασις τῶν δεσποτικῶν ἐντολῶν, ἀλλὰ σύνθεσις ὄλων αὐτῶν καὶ περιεκτική, ἀφοῦ συνέχει ὅλες τὶς ἄλλες μὲ τὴν μεγάλη δύναμι τῆς χριστομίμητης καὶ ἀληθινῆς ταπεινώσεως πού παραμένει μαζί μὲ αὐτήν. Καὶ μόνο μιὰ ὁποιαδήποτε σιωπὴ καὶ ἂν λύση κανεῖς καὶ διδάξη ὁμοίως τοὺς ἄλλους, θὰ κληθῆ πράγματι ἐλάχιστος¹⁸. Ποιὸς ἀδόκιμος στὴν σιγὴ δὲν εἶναι ἔτοιμος γιὰ τὴν κραυγὴ καὶ τὸν θυμὸ καὶ γι' ἄλλα χειρότερα, πού βλάπτουν καὶ τὸν ἴδιο τὸν πρωταίτιο καὶ αὐτοὺς πού τὸν προσέχουν πάντοτε;

9 **Κ**ανεῖς δὲν φθάνει σὲ ταπεινώσει ἀπὸ τὴν ἄθυρη γλῶσσα του. Δὲν κινεῖται καθόλου πρὸς τὰ δάκρυα καὶ τὴν κατάνυξι ἀπὸ τὴν θεῖα παρηγοριά. Δὲν ἐζήλευσε τὸν τρόπο οὔτε ἐτήρησε τὴν δικαιοσύνη τῶν πράων, ἀφοῦ δὲν ἀνέχεται νὰ ἀδικῆται. Δὲν ἐλέησε τὸν ὑβριστὴ καὶ τιμωρό¹⁹, προτιμώντας νὰ ἀντιυβρίζη καὶ νὰ τιμωρῆ. Δὲν θ' ἀποκτήση ποτὲ καθαρότητα καρδιάς οὔτε θὰ φθάσει στὴ θεά τῆς εἰρήνης πού ὑπερέχει κάθε σκέψι²⁰. Δὲν θ' ἀνεχθῆ νὰ διωχθῆ ὁ ἀθυρόστομος. Δὲν θὰ ὑποφέρη οὔτε ὄνειδισμό οὔτε κάποιον λόγιο, δὲν ἐννοῶ ἀπλῶς ψευδῆ λόγο ἀπευθυνόμενο πρὸς αὐτόν²¹, ἀλλὰ καὶ κάτι ἀψευδῶς ἀπευθυνόμενο ἀπὸ κάποιον πρὸς ἔλεγχό του.

10 **Α**ν ζητῆς ἄλας ὄλης τῆς γῆς²², πράγματι ἄλας εἶναι ὁ ἡσυχος καὶ εὐθύς ὁδηγὸς ὄλων ἐκείνων πού ζητοῦν νὰ σωθοῦν, παιδεύοντάς τους καὶ ὁδηγώντας τους πρὸς τὴν

20. Φιλ. 4,7.

21. Ματθ. 5,11.

22. Ἀναφορὰ στὸ Ματθ. 5,13.

γῶν, ἀλλ' ἐν βίῳ τρόπῳ ἡσύχῳ τῷ ὄντως ἅλατι ἠρτυμένῳ τῷ
 5 τῆς πραότητος, ᾧ δὴ καὶ πάντα ἀντιλαμβάνεται καὶ πάντων
 ἀνέχεται. Τί γὰρ ἕτερον ἀνθρώπῳ παντὶ εὐλαβεῖ καὶ μονάζοντι,
 γηραιῷ, φημί, καὶ νεάζοντι; Καὶ ἡ ἡσυχία καὶ ἡ πραότης αὕτη,
 καὶ σοφία κληθήσεται καὶ μήτηρ τῶν ἀπασῶν ἀρετῶν. Καὶ εἴ
 τις γέγονεν ἐν γνῶσει καὶ ἀληθείᾳ σιωπηλὸς διὰ Κύριον, οὗτος
 10 ὄντως ἔσται καὶ ὑπομονητικὸς ἀνὴρ καὶ μακρόθυμος καὶ πολὺς
 ἐν φρονήσει καὶ ἀνδρεῖος κατὰ ψυχὴν τε καὶ νοῦν, πρὸς τὸ φέ-
 ρειν πειρασμοὺς καὶ συμφορὰς γενναίως καὶ ἀνδρικῶς, οἷον
 τὴν πεῖναν λέγω καὶ δῖψαν, τὴν γύμνωσιν, τὰς νόσους τοῦ
 σώματος, τὰς ὀρμᾶς τῶν παθῶν, λοιδορίαν καὶ ἀτιμίαν, στενο-
 15 χωρίαν καὶ θλίψιν, πληγὰς, φυλακάς, ἀφαιρέσεις τῶν ὑπαρχόν-
 των, ἀγγαρίας, ἀκαταστασίας, καὶ ἄλλο εἴ τι εὐρίσκεται παρεμ-
 πίπτον τῇ τῶν πειρασμῶν ποικιλίᾳ· οἷον, τὴν συντριβὴν τῆς
 καρδίας, τὴν δοκιμαστικὴν κάμινον καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς πύρωσιν,
 ἣν ὑποδέξεται ὡς χρυσὸς ἐν χωνεῖᾳ, διὰ τὸ μὴ ἀποτυχεῖν τῆς
 20 ὑποποιοῦ ταπεινώσεως, τῆς παρασχεῖν δυναμένης τῷ σπου-
 δαιοτάτῳ ἀγωνιστῇ τὴν κάθαρσιν τῶν ἰδίων ἀμαρτημάτων, καὶ
 τὸν ἀμαράντινον στέφανον τὸν ἐκ τῆς ὑπομονῆς, ὃν ἐλπίζει
 ἀξίως, ὡς χριστομιμήτως πολιτευσάμενος, ὑποδέξασθαι.

11 **Ο** ντως ἰσχυρὸς λικμήτωρ ἢ γλῶσσα ἢ ἄσχετος. Ὁ δὲ σιγη-
 λὸς οὐ γίνεται ποτε φίλος τοῖς πολυλόγοις, ἀλλὰ μιμεῖται
 τοὺς βραχυλόγους ὡς δύναιμις, τὰς βαττολογίας παραβλέπων
 αἰεὶ, καὶ ὡς θανάσιμα φάρμακα ταύτας ἀποποιοῦμενος, διότι ἐκ
 5 τούτων τίκτεσθαι πεφύκασιν αἱ ἀργολογίαι καὶ σαπρολογίαι,

σωτηρία, ὄχι τόσο πολὺ μὲ τὸν λόγο, ὅσο μὲ τὸν βίον διὰ τοῦ ἡσυχίου τρόπου τοῦ πράγματι ἀρτυμένου μὲ τὸ ἄλας τῆς πραότητος²³, μὲ τὸ ὁποῖο κατανοεῖ ὄλους καὶ ἀνέχεται ὄλους. Τί ἄλλο ὑπάρχει γιὰ κάθε ἄνθρωπο εὐλαβῆ καὶ μοναχικό, ἐνοῶ γέροντα καὶ νεαρό; Καὶ ἡ ἡσυχία καὶ ἡ πραότης αὐτὴ μπορεῖ νὰ ὀνομασθῆ καὶ σοφία καὶ μητέρα ὄλων τῶν ἀρετῶν. Καὶ ἂν κανεῖς ἔγινε σιωπηλὸς κατὰ τὴν γνῶσι καὶ ἀλήθεια γιὰ χάρι τοῦ Κυρίου, αὐτὸς θὰ εἶναι πράγματι καὶ ὑπομονητικὸς ἄνθρωπος καὶ μακρόθυμος, δυνατὸς στὴν φρόνησι καὶ ἀνδρείος στὴν ψυχὴ καὶ τὸν νοῦ, ὥστε νὰ ὑποφέρῃ πειρασμοὺς καὶ συμφορὰς μὲ γενναιότητα καὶ ἀνδρεία, ὅπως τὴν πείνα καὶ τὴ δίψα, τὴν γύμνια, τὶς νόσους τοῦ σώματος, τὶς ὀρμὲς τῶν παθῶν, λοιδορία καὶ ἀτιμία, στενοχώρια καὶ θλίψι, πληγές, φυλακές, ἀφαιρέσεις τῶν περιουσιακῶν στοιχείων, ἀγγαρίες, ἀκαταστασίες, καὶ ὅ,τι ἄλλο ὑπάρχει ἀνάμεσα στὴν ποικιλία τῶν πειρασμῶν, ὅπως γιὰ παράδειγμα εἶναι ἡ συντριβὴ τῆς καρδιᾶς, ἡ κάμινος τῆς δοκιμασίας καὶ ἡ ἀπ' αὐτὴν πύρωσις, τὴν ὁποία θὰ δεχθῆ σὰν χρυσὸς στὸ χωνευτήριον, γιὰ νὰ μὴ ἀποτύχῃ τὴν ἀνυψωτικὴ ταπείνωσις, ποὺ μπορεῖ νὰ προσφέρῃ στὸν ζηλωτὴ ἀγωνιστὴ τὴν κάθαρσι τῶν ἀμαρτημάτων του καὶ τὸν ἀμαράντινον στέφανον ποὺ κερδίζεται ἀπὸ τὴν ὑπομονή, τὸν ὁποῖο ἐλπίζει ὅτι θὰ ὑποδεχθῆ ἀξίως λόγῳ τῆς χριστομίμητης πολιτείας του.

- 11 **Π**ράγματι ἡ ἀσυγκράτητη γλῶσσα εἶναι δυνατὸς λιχνιστής²⁴, ἐνῶ ὁ σιγηλὸς ἄνθρωπος δὲν γίνεται ποτὲ φίλος τῶν πολυλόγων, ἀλλὰ μιμεῖται τοὺς βραχυλόγους ὅσο μπορεῖ, παραβλέποντας πάντοτε τὶς βαττολογίες καὶ ἀποφεύγοντάς τις σὰν θανάσιμα φάρμακα, διότι οἱ ἀργολογίες ἔχουν τὴ φύσιν νὰ γεννῶνται ἀπ' αὐτές, καθὼς καὶ οἱ σαπρο-

24. Μὲ τὴν ἐννοία τοῦ διασκορπιστοῦ ἐδῶ, βλ. Παρμ. 20,26.

καταλαλιαὶ παντοῖαι καὶ φανλισμοί, ἀφροσύναι, λοιδορίαί, διαβολαί τε καὶ ψόγοι, ἢ παρρησία ἢ ἀναιδής, ἢ ἀκρασία ἢ ἄσχετος, ἢ θρασύτης καὶ ἀντιλογία καὶ ἔρις. Οὐ ἔστιν ὄντως, οὐκ ἔστιν ὁ ἰσχύων νηστεῦσαι ἢ ἀναγνῶσαι ἢ ἀγρυπνήσαι, οὔτε 10 προσεύξασθαι ὄλως, χωρὶς ἡσυχίας καὶ σιωπῆς.

12 **Ο** σιωπηλὸς καὶ ἡσύχιος οὐ τρέμει δεσμά, φυλακὴν οὐ πτοεῖται. Ἦδη γὰρ ἐν τούτοις πεπαίδευται. Ὁ σιγηλὸς οὐ βούλεται ἀλλαλάξαι οὐδὲ ἐν ψαλμοῖς. Οὐ τραχυλογῆσει μετὰ τινος. Ἐμωρὲ τῶ ἀδελφῶ οὐκ ἐρεῖ. Πρὸς μάχας καὶ ἔριδας οὐχ 5 εὐρίσκεται, ἐξ ὧν ὄργαι καὶ κραυγαὶ καὶ θυμὸς καὶ ὁ φόνος ἐξῆς καὶ ἐσχάτως ἢ γέεννα, ἀλλ' αἰδεῖται πάντας καὶ πάντων ἀφίσταται, ἐνώπιον αὐτοῦ τὸν Χριστὸν ἀεὶ προορώμενος. Ὁ σιωπηλὸς καὶ φιλέρημος μνησθῆναι οὐ δύναται ὅ,τι ἔχει τις κατ' αὐτοῦ. Πῶς γάρ, ὃν οὐ λόγῳ, οὐκ ἔργῳ λελύπηκε, καταλα 10 λαγῆναι τούτῳ αἰρήσεται; Ἀντίδικον οὐ κέκτηται ἀπαιτοῦντα τοῦτον τὴν εἴνοιαν. Οὐ δέδοικε κριτὴν, οὐ τοὺς ὑπηρέτας αὐτοῦ. Οὔτε φυλακὴν οἰκῆσει, ὡς γέγραπται, οὔτε δώσει κοδράντην τὸν ἔσχατον.

13 **Ο** ἡσύχιος οὐκ ὀμνύει ποτέ, οὐκ ἐπιорκεῖ, οὐ μικρόν, οὐ μέγαν ὄρκον γινώσκει. Διότι καὶ αὐτὸ τὸ 'ναὶ' αἰδεῖται, καὶ τὸ 'οὐ' ἐγκρατεῦεται, ὡς τὰς ὀμιλίας ἀποποιούμενος. Ἀντιστῆναι τινὶ οὐχ αἰρεῖται, κἂν ἴσως ὑβρισθῆ καὶ ραπισθῆ, σιγῶν κα 5 ταδέχεται. Ἀλλ' οὐδὲ τὸν χιτῶνα αὐτοῦ ἐκζητήσῃ τὸν αἶφροντα, εὐσπλαγχνίαν πρὸς τοῦτον δεικνύμενος μάλιστα. Ὁ σιωπηλὸς

25. Ματθ. 5,22.

26. Ματθ. 5,25.

λογίες, οί κάθε είδους καταλαλιές και φαυλότητες, άφροσύνες, λαιδορίες, διαβολές και ψόγοι, ή άναιδής παρρησία, ή άσυγκράτητη άκρασία, ή θρασύτης, ή άντιλογία και ή έρις. Άληθινά δέν είναι δυνατό χωρίς ήσυχία και σιωπή να νηστεύση κανείς ή να άναγνώση ή να άγρυπνήση ή να προσευχηθῆ γενικά.

12 **Ο** σιωπηλός και ήσύχιος δέν τρέμει τὰ δεσμά, δέν πτοείται τήν φυλακή, διότι ήδη έχει παιδευθῆ σ' αυτά. Ό σιγηλός δέν θέλει να άλλαλάξη ούτε στους ψαλμούς άκόμη· δέν θα όμιλήση σκληρά με κανένα. Δέν θα ειπῆ σε άδελφό «μωρέ»²⁵. Δέν συμμετέχει σε μάχες και έριδες, από τις όποιες προέρχονται όργες και κραυγές και θυμός, έπειτα ό φόνος και τέλος ή γέενα· αλλά σέβεται τους πάντες και απέχει από όλα αυτά, βλέποντας πάντοτε ενώπιόν του τον Χριστό. Ό σιωπηλός και φιλήρημος δέν μπορεί να θυμηθῆ τί έχει κάποιος εναντίον του. Πράγματι, πώς θα άποφασίση να συμφιλιωθῆ με αυτόν τον όποιο δέν έλύπησε ούτε με λόγο ούτε με έργο; Δέν έχει αντίδικο πού του άπαιτεί τήν εϋνοια· ούτε φοβεΐται κριτή ούτε τους ύπηρέτες του²⁶· ούτε θα κατοικήση στη φυλακή, όπως έχει γραφῆ, ούτε θα δώση τήν τελευταία δεκάρα²⁷.

13 **Ο** ήσύχιος δέν όρκίζεται ποτέ ούτε έπιорκει, δέν γνωρίζει ούτε μικρόν ούτε μεγάλον όρκο· διότι άκόμη και τὸ «ναί» και τὸ «όχι» άποφεύγει, άρνούμενος τις συνομιλίες²⁸. Δέν του άρέσει ν' αντιστέκεται σε κάποιον, και αν συμβῆ να ύβρισθῆ και να ραπισθῆ τὸ καταδέχεται σιωπηλός. Άλλά ούτε θα άπαιτήση τον χιτώνα του από εκείνον πού τον κλέβει, δείχνοντας μεγάλη εϋσπλαγχνία προς αυ-

27. Ματθ. 5,26.

28. Βλ. Ματθ. 5,37.

καὶ ἡσύχιος ἀγγαρείαν οὐ δέδοικε πώποτε. Ἐχθρῶν καὶ φίλων ὁμοῦ ὑπερεύχεται, μὴ εἰδῶς τὸν ἐχθραίνοντα, ἀλλὰ καὶ πᾶσι φιλούμενος μάλιστα, τῆς φιλίας ἀνάξιον ἑαυτὸν ἔχει πάντοτε. Ὁ
 10 σιωπηλὸς καὶ ἡσύχιος προσευχόμενος οὐ τῆς κέλλης κλείει μόνον τὴν θύραν, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς τὰς αἰσθήσεις φυλάσσει καὶ τὸν λογισμὸν θυρωρὸν καθιστᾷ τοῦ τηρεῖν ἑαυτὸν, καὶ αὐτὰ τὰ ἴδια χεῖλη μέγα διαῖραι αἰδεῖται. Τὴν δὲ γλῶτταν ἡσύχως μόνον κινεῖ, καὶ καθ' ὅσον αὐτῷ ἐφικτὸν ἐστὶ καθαρὰς τὰς εὐχὰς τῷ
 15 Χριστῷ ἀποδίδωσιν.

14 **Ε** πιστάμενος ἐνωτίζεσθαι τὸν ἀκοίμητον τῆς ἡσύχου τούτου δεήσεως, ἐθνικὴν βαττολογίαν τινὰ τὸν λογισμὸν αὐτοῦ οὐδέποτε ἐᾷ ὑποδέξασθαι, βδελυττόμενος πάντα τὰ γήϊνα καὶ τὴν τούτων τύρβην καὶ μέριμναν ὡς οὐδὲν λογιζόμενος, μόνον δὲ τοῦ Κυρίου τὸ θέλημα καὶ τηρῶν καὶ ποιῶν κατὰ δύναμιν. Ὁ σιωπηλὸς καὶ ἡσύχιος ἐχθρὸν οὐκ ἔχει, ᾧ ἀφήσει τὰ παραπτώματα, ὅτι πάντα ἄνθρωπον τὸν αὐτὸν ἀδικοῦντα καὶ θλίβαντα, ἀεὶ σκεπάζει τῇ ἰδίᾳ ἀπλότητι καὶ τῇ σιωπῇ καὶ πραότητι. Ὁ σιωπηλὸς καὶ ἡσύχιος λαμβάνειν δῶρα οὐ πείθεται,
 10 θησαυροὺς φυλάττειν οὐδόλως ἀνέχεται, ὡς αὐτὸς ὑπάρχων ὁ ἡσυχος θησαυρὸς ἀκένωτος καὶ ἀσύλητος. Ὁ σιωπηλὸς καὶ φιλέρημος οὐ ριψόφθαλμος, ἀλλ' ἀπόνηρος πέφυκεν, ὡς πλήρης θείου φωτὸς γεγωνὸς καὶ δαιμονιώδους σκότους ἐκτός. Ὁ κατέχων τὴν γλῶτταν αὐτοῦ, δυσὶ κυρίοις ὕμνους προσφέ-
 15 ρειν οὐ δύναται, ἤγουν τῷ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις, ἀλλ' ἀεὶ κολα-

29. Ματθ. 5,39ε.

30. Ματθ. 6,6.

τόν²⁹. Ὁ σιωπηλὸς καὶ ἡσύχιος δὲν φοβεῖται ποτὲ τὴν ἀγγορεία· εὐχεται ὑπὲρ τῶν ἐχθρῶν καὶ τῶν φίλων μαζί, μὴ γνωρίζοντας ἐχθρόν, ἀλλὰ καί, ἐνῶ ἀγαπᾶται πολὺ ἀπὸ ὄλους, θεωρεῖ τὸν ἑαυτό του πάντοτε ἀνάξιον τῆς φιλίας. Ὁ σιωπηλὸς καὶ ἡσύχιος, ὅταν προσεύχεται, δὲν κλείνει μόνο τοῦ κελλιοῦ τὴν θύρα³⁰, ἀλλὰ φυλάσσει καὶ τὶς αἰσθήσεις του καὶ τοποθετεῖ θυρωρὸ τὸν λογισμό γιὰ νὰ συγκρατῆ τὸν ἑαυτό του καὶ συστέλλεται νὰ ἀνοιξῆ πολὺ καὶ τὰ χεῖλη του ἀκόμη, ἐνῶ τὴν γλῶσσα του τὴν κινεῖ μόνο ἡσυχία, καὶ ἀνάλογα μὲ τὴ δύναμί του ἀποδίδει καθαρὲς τὶς εὐχὲς στὸν Χριστό.

14 **Γ**νωρίζοντας ὅτι ὁ Ἀκοίμητος³¹ ἀκούει τὴν ἡσυχὴ δέησί του, δὲν ἀφήνει ποτὲ τὸν λογισμό του νὰ δεχθῆ εἰδωλολατρικὴ βαττολογία, βδελυσσόμενος ὅλα τὰ γήινα καὶ θεωρώντας τὴν σύγχυσι καὶ τὴν μέριμνα γι' αὐτὰ τὰ πράγματα ἀνάξια λόγου, τηρώντας δὲ καὶ ἐκτελώντας κατὰ δύναμι μόνο τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου. Ὁ σιωπηλὸς καὶ ἡσύχιος δὲν ἔχει ἐχθρόν γιὰ νὰ τοῦ συγχωρήσῃ τὰ παραπτώματα· διότι κάθε ἄνθρωπον, πού τὸν ἀδικεῖ καὶ τὸν θλίβει, τὸν σκεπάζει πάντοτε μὲ τὴν ἀπλότητα καὶ μὲ τὴν σιωπὴ καὶ πραότητα. Ὁ σιωπηλὸς καὶ ἡσύχιος δὲν πείθεται νὰ λάβῃ δῶρα, δὲν ἀνέχεται καθόλου νὰ φυλάσῃ θησαυρούς, διότι ὁ ἴδιος ὁ ἡσυχος θησαυρὸς εἶναι ἀκένωτος καὶ ἀσύλητος. Ὁ σιωπηλὸς καὶ φιλέρημος δὲν εἶναι ριψόφθαλμος³² ἀλλὰ ἀπόνηρος, διότι εἶναι γεμᾶτος θεῖο φῶς καὶ ἔξω ἀπὸ τὸ δαιμονιῶδες σκότος. Αὐτὸς πού συγκρατεῖ τὴν γλῶσσα του δὲν μπορεῖ νὰ προσφέρῃ ὕμνους σὲ δυὸ κυρίους, δηλαδὴ στὸν Θεὸ καὶ σὲ ἀνθρώπους, ἀλλὰ μένει πάντοτε ἀνώτερος κολακείας, μισώντας

31. Νομίζω ὅτι ὡς «Ἀκοίμητον» ἐδῶ χαρακτηρίζει τὸν Χριστό, δέκτη τῶν εὐχῶν.

32. Χαρακτηρίζεται ἔτσι ὁ ἄνθρωπος πού ρίχνει τὰ μάτια του γύρω περὶ ἔργα καὶ πονηρά.

κειίας ἀνώτερος γίνεται, *Μαμμωνᾶν* πλεονεξίας μισῶν καὶ τοῦτον μακρὰν ἀπωθούμενος τῆς κέλλης αὐτοῦ.

15 **Ο** φιλήρεμος καὶ φιλήσυχος πᾶσαν τὴν ἐλπίδα αὐτοῦ πρὸς τὸν Κύριον ἀνατέθεικεν, ᾧ καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα παρέθετο. Ὁ φίλησυχος γεοῦχος οὐποτε γέγονεν, ἀλλ' ἀκτήμων ἀεὶ, οὐ θερίζων καὶ συνάγων τὰ δράγματα. Οὐ φροντίζει ἐνδύ-
5 ματος, ὅτι μόνην πίστιν ἅπαξ ἐκτήσατο καὶ ἀρίστην πεποίθησιν πρὸς τὸν Ὑψιστον. Ὁ ἡσυχος ἄνθρωπος καρυκείας τῶν ποικίλων βρωμάτων βδελύττεται, ἐπιούσιον ἄρτον ζητῶν τὸν οὐράνιον.

16 **Ο** ἡσύχιος καὶ πρῶτατος οὐ θέλει κρῖναι τινὰ ἐφ' οἷς πράττει κακῶς, ἀλλὰ μόνα ἀεὶ τὰ αὐτοῦ καθορᾷ καὶ διαπτύει θερμῶς ἐν καιρῷ παντί. Ὁ φιλήσυχος καὶ πρῶτατος κάρφος τοῦ πλησίον οὐδόλως ὀρᾷ, οὐδὲ λόγοις τινὰ θεραπεύειν ἐπέιγεται, ἀλλ' ἡσύχω φωνῇ καὶ ἡρέμῳ εὐχῇ, κατανύξει τε καὶ δάκρυσιν ἱκετεύει ἀπαύστως τὸν Κύριον, ὅπως ἴλεως γένηται ταῖς ἐκάστου ἀμαρτίαις καὶ ἀγνοίαις καὶ γνώσεσιν, αἷς ὡς ἄνθρωποι πταίομεν καὶ μικροὶ καὶ μεγάλοι ἐκάστοτε.

17 **Ο** ἡσύχιος καὶ πρῶτατος ἀτενίσει εἰς ἅγια οὐ τολμᾷ. Καὶ πῶς οὗτος δώσει τὸ ἅγιον τοῖς κυσίν, ὅστις φρίττων καὶ τρέμων, τοῖς μαργαρίταις σπανίως προσέρχεται καὶ μετὰ φόβου πολλοῦ; Ὁ τὸν ἡρεμον βίον πρεπόντως φιλῶν, συνεχῶς ταις
5 προσευχαῖς καὶ δεήσεσι προσανέχειν ἐφίεται, ψαλμοῖς τε καὶ

33. Ματθ. 6,24.

34. Ματθ. 6,26.

τὸν Μαρμωνᾶ³³ τῆς πλεονεξίας καὶ ἀπωθώντας τον μακριὰ ἀπὸ τὸ κελλί του.

15 **Ο** φίλος τῆς ἡρεμίας καὶ τῆς ἡσυχίας ἔχει ἀναθέσει ὅλη τὴν ἐλπίδα του πρὸς τὸν Κύριο, στὸν ὁποῖο ἀφιέρωσε καὶ τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα. Ὁ φιλήσυχος δὲν γίνεται ποτὲ γαιοκτήμων, ἀλλ' εἶναι πάντοτε ἀκτῆμων, πού δὲν θερίζει οὔτε μαζεύει τὰ δεμάτια³⁴. Δὲν φροντίζει γιὰ τὸ ἔνδυμα, ἐφ' ὅσον ἀπέκτησε τὴν μοναδικὴ πίστι καὶ τὴν ἀρίστη πεποίθησι πρὸς τὸν Ὑψιστο. Ὁ ἡσυχος ἄνθρωπος βδελύσσεται τὰ καρυκεύματα τῶν ποικίλων τροφῶν, ζητώντας τὸν ἐπιούσιο ἄρτο, τὸν οὐράνιο.

16 **Ο** ἡσύχιος καὶ πραότατος δὲν θέλει νὰ κρίνη κανένα γιὰ τὶς κακὲς του πράξεις³⁵, ἀλλὰ μόνο τὶς δικὲς του παρατηρεῖ καὶ τὶς ἀπορρίπτει ἔντονα σὲ κάθε καιρό. Ὁ φιλήσυχος καὶ πραότατος δὲν βλέπει καθόλου τὸ κάρφος τοῦ πλησίον του³⁶ οὔτε ἐπιχειρεῖ νὰ θεραπεύσῃ κάποιον μὲ λόγια, ἀλλὰ ἰκετεύει ἀπαύστως τὸν Κύριο μὲ ἡσυχὴ φωνὴ καὶ ἡρεμὴ εὐχὴ, μὲ κατάνυξι καὶ δάκρυα, νὰ γίνῃ εὐσπλαγχνος στὶς ἁμαρτίες, στὶς ἄγνοιες καὶ στὶς γνώσεις τοῦ καθενός, στὶς ὁποῖες ὡς ἄνθρωποι περιπίπτομε κατὰ καιροῦς, μικροὶ καὶ μεγάλοι.

17 **Ο** ἡσύχιος καὶ πραότατος δὲν τολμᾷ νὰ ἀτενίσῃ στὰ ἅγια. Πῶς λοιπὸν θὰ δώσῃ αὐτὸς τὰ ἅγια στοὺς σκύλους³⁷, ἀφοῦ σπανίως προσέρχεται στοὺς μαργαρίτες³⁸ καὶ μὲ πολὺν φόβο, ἀπὸ φρίκη καὶ τρόμο; Αὐτὸς πού ἀγαπᾷ σωστὰ τὸν ἡρεμο βίῳ ἀρέσκεται νὰ ἐπιδίδεται συνεχῶς στὶς

35. Ματθ. 7,1.

36. Ματθ. 7,3.

37. Ματθ. 7,6.

38. Στὴ θεία κοινωνία.

ὕμνοις καὶ κατανύξει καὶ δάκρυσι, τοῖς τῇ ἡσυχίᾳ καὶ τῇ μετα-
νοίᾳ ἀνήκουσι. Καὶ ἄλλη αἴτησις τούτῳ πρὸς τὸν γνώστην τῶν
κρυφίων φιλάνθρωπον οὐδέποτε γίνεται, ἀλλ' ἢ καθ' ἐκάστην
ἡμέραν ἐπείγεται ἀναβάσεις φιλοθέους ἐν τῇ καρδίᾳ τιθέναι, ὡς
10 γέγραπται, καὶ τῆς τοῦ ἐχθροῦ παντοίας ἐνέδρας φυλάττεσθαι
καὶ τῶν ἀκαθάρτων ἐννοιῶν καὶ παθῶν, ὧν καὶ μόνων ἕνεκα
τὰς δεήσεις ποιεῖ προσευχόμενος, καὶ ὑπὲρ τούτων κρούει καὶ
ἵκετεύει διηνεκῶς ἐν ἀγνεΐᾳ τηρηθῆναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σὺν τῷ
σώματι καὶ τῷ πνεύματι καὶ τῷ φθέγματι, καὶ τῆς εὐσπλαγ-
15 χνίας τὴν πύλην ἀνοιγῆναι αὐτῷ.

18 **Ο** φιλήρεμος καὶ ἡσύχιος, οὗτος ὄντως ἠγάπησε τὴν ὁδὸν
τὴν στενήν, οἷα δὴ τῶν θλίψεων γέμουσαν καὶ πρὸς
ζωὴν αἰώνιον τάχει ἀπάγουσαν, ἣν οἱ πλείονες, ὄντες ἄφρονες,
φεύγουσι. Παρορᾷ δὲ αἰείποτε τὴν ψυχόλεθρον ἄνετον, ὡς πλα-
5 τεῖαν αὐτὴν καὶ εὐρύχωρον καὶ γλυκεῖαν τοῖς ραθύμοις ὑπάρ-
χουσαν. Ὁ φιλήσυχος καὶ φιλήρεμος οὐ σπεύδει ποιεῖν τοὺς
καρποὺς πονηροῦς, ἀλλ' ὠραίους αὐτοὺς καὶ καλοὺς, πρὸς
βρῶσιν παντὶ συνετῶ χρησιμεύοντας. Τὴν σαπρίαν γὰρ πάνυ
βδελύττεται, οἷα ὕλην πυρὸς χρηματίζουσαν.

19 **Ο** τὸν πρῶτον καὶ ἡρεμον ἐκμιμεῖσθαι βουλόμενος Κύριον,
ἡσυχίαν ὀφείλει ἀσπάζεσθαι καὶ αὐτοῦ τὸ πανάγιον ὄνο-
μα συνεχῶς κατέχειν ἐν χεῖλεσι καὶ τὸ θέλημα τούτου ἐργάζε-
σθαι ὀλοψύχως ἐκ πόθου αἰείποτε. Ὁ πρῶτατος καὶ ἡσύχιος
5 οὐκ ἀκούει ἀπλῶς τὰ σωτήρια λόγια, ἀλλὰ σπεύδει, ὡς δύνα-
ται, καὶ ποιεῖν τοῦ Χριστοῦ τὰ προστάγματα, ὡς θεράπων αὐ-

προσευχές και δεήσεις, με ψαλμούς και ὕμνους³⁹, με κατά-
 νυξι και δάκρυα που ταιριάζουν στην ήσυχία και την μετά-
 νοια. Και αυτός δεν έχει άλλο αίτημα προς τον φιλόανθρωπο
 γνώστη τῶν κρυφῶν, ἀλλὰ καθημερινὰ ἐπειγόντως προ-
 γραμματίζει στην καρδιά του φιλόθεες ἀναβάσεις, ὅπως λέ-
 γεται στη Γραφή⁴⁰, διαφύλαξι ἀπὸ τὴν παντοειδῆ ἐνέδρα τοῦ
 ἐχθροῦ και ἀπὸ τὰ ἀκάθαρτα νοήματα και πάθη· γι' αὐτὰ και
 μόνο κάμει τις δεήσεις στις προσευχές του, και για χάρι αὐ-
 τῶν κτυπᾶ και ἱκετεύει συνεχῶς νὰ τηρηθῆ ἄγνη ἢ ψυχὴ του
 μαζί με τὸ σῶμα και τὸ πνεῦμα και τὸν λόγο, και νὰ τοῦ
 ἀνοιγῆ ἡ πύλη τῆς εὐσπλαγχνίας⁴¹.

18 **Ο** φιλήρεμος και φιλήσυχος εἶναι ὁ ὁ μόνος που ἀγάπησε
 πραγματικὰ τὴν στενὴ ὁδὸ⁴², που εἶναι γεμάτη θλίψεις
 και ὁδηγεῖ στην αἰώνια ζωὴ, τὴν ὁποία οἱ περισσότεροι,
 σὰν ἄφρονες που εἶναι, ἀποφεύγουν· παραβλέπει δὲ πάντοτε
 τὴν ψυχοφθόρα ἄνετη ὁδὸ, που εἶναι πλατεῖα και εὐρύχωρη
 και γλυκεῖα στους ραθύμους. Ὁ φιλήσυχος και φιλήρεμος
 δὲν σπεύδει νὰ κάμη πονηροὺς τοὺς καρπούς, ἀλλὰ ὠραίους
 και καλοὺς, χρησίμους για τροφή σὲ κάθε συνετὸν ἄνθρω-
 πο. Διότι βδελύσσεται ἰδιαιτέρως τὰ σάπια πράγματα που
 ἀποτελοῦν ὑλικά τῆς φωτιᾶς⁴³.

19 **Ο** ποιος θέλει νὰ μιμηθῆ τὸν πρᾶο και ἤρεμο Κύριο,
 ὀφείλει νὰ ἀσπάζεται τὴν ήσυχία και νὰ ἔχη συνεχῶς
 στὰ χεῖλη του τὸ πανάγιο ὄνομα και νὰ ἐκτελῆ πάντοτε ὀλο-
 ψύχως με πόθο τὸ θέλημά του. Ὁ πραότατος και ήσύχιος
 δὲν ἀκούει ἀπλῶς τὰ σωτηριώδη λόγια, ἀλλὰ προχωρεῖ
 κατὰ τὴ δύναμί του και στην ἐκτέλεσι τῶν προσταγμάτων

40. Ψαλμ. 83,6. Τὴν φρασεολογία ὁ συντάκτης ἔχει ἴσως πάρει ἀπὸ τὸν
 Ἰωάννη Σιναῖτη, *Κλίμαξ*, Ἐπίλογος.

41. Ἡ θύρα τοῦ οὐρανοῦ, βλ. Ἀποκ. 4,1.

42. Ματθ. 7,13.

43. Ματθ. 7,16.

τοῦ γνησιώτατος. Ὁ ἡσύχιος καὶ πραότητος ἐπὶ πέτραν τὴν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπήξατο καὶ τοὺς ἐκ βροχῆς ποταμοὺς καὶ βιαίων ἀνέμων πνοὰς εἰς οὐδὲν ἐλογίσατο, φρονιμώτατος ὄντως γενόμενος. Ὁ ἡσύχιος καὶ πραότατος, οὗτος τὴν ἰδίαν πραότητα ὡσπερ στέγην τῷ Κυρίῳ ἠτοιμάσασκε καὶ μονὴν τὴν προσήκουσαν νουνεχῶς ἀπειργάσατο καὶ αὐτὸν τὸν Σωτῆρα Χριστὸν ὑπεδέξατο ἐπὶ πραεῖα ψυχῇ καὶ ἀπλότητι. Ἐν ἡσυχῶ ἀνδρὶ καὶ φιλοῦντι τὸν Κύριον φωλεοὺς αἱ ἀλώπεκες οὐχ εὐρήσουσιν, 15 οὔτε μὴν κατασκῆνωσιν ἔξουσι τὰ ἐξ οὐρανοῦ ἐκπεσόντα πετεινὰ πονηρά. Ὁ ἡσύχιος καὶ πραότητος, οὗτος ἀληθῆς μαθητῆς τοῦ Σωτῆρος γενέσθαι ἐφίεται, ρυπαροὺς δὲ καὶ μιαιοῦς λογισμοὺς ἀποστρέφεται, κἂν πατρῷοι τῷ χρόνῳ ὑπάρχωσι καὶ ἀρχέγονοι.

20 **Ο** σιωπηλὸς καὶ ἡσύχιος καὶ κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων λαμβάνει τὴν δύναμιν, καὶ εὐχῇ ἐκβάλλει ταῦτα ὁ Πανάγιος ὁ οἰκῶν ἐν αὐτῷ καὶ λαλῶν δι' αὐτοῦ. Ὁ ἡσύχιος καὶ πραότατος ὑπὸ ἀδελφῶν καὶ γονέων καὶ φίλων καὶ συγγενῶν 5 εἰς θάνατον προδιδόμενος, εἴτε καὶ ἀπαγόμενος, χαριέντως ἀπέρχεται, πάσχειν ὀρεγόμενος διὰ Κύριον. Ὁ φιλήρεμος καὶ ἡσύχιος, διωκόμενος ἀπὸ ταύτης τῆς χώρας καὶ ἐκ τῆσδε τῆς κώμης ἢ καὶ τῆς πόλεως διὰ Κύριον, εὐφροσύνως πρὸς τὴν ἄλλην πορεύεται. Τῇ προστάζει γὰρ ὑπέικει αὐτοῦ τοῦ κελεύσαν- 10 τος ὑπομένειν τὰ τοιαῦτα ἐκάστοτε, ἕως παρουσίας τῆς αὐτοῦ, καθὼς γέγραπται. Ὁ ἡσύχιος καὶ πραότατος τῶν κακούντων αὐτὸν ἀνεχόμενος πάντοτε καὶ θλιβόντων δεινῶς, μαθητῆς τοῦ

44. Ματθ. 7,21.

45. Ματθ. 7,27.

46. Ματθ. 8,20.

τοῦ Χριστοῦ, ὡς γνήσιος ὑπηρέτης του⁴⁴. Ὁ ἡσύχιος καὶ πραότατος ἐθεμελίωσε τὴν οἰκία του ἐπάνω σὲ πέτρα καὶ δὲν λογαριάζει καθόλου τοὺς ποταμοὺς ἀπὸ τὴν βροχὴ καὶ τὶς πνοὲς τῶν βιαίων ἀνέμων⁴⁵, διότι ἔχει γίνεῖ πράγματι φρονιμώτατος. Ὁ ἡσύχιος καὶ πραότατος ἐτοίμασε τὴν πραότητά του σὰν στέγη γιὰ τὸν Κύριο, κατασκεύασε νοερῶς κατάλληλη διαμονὴ καὶ ὑποδέχθηκε τὸν Σωτῆρα Κύριο μὲ πραεῖα ψυχὴ καὶ ἀπλότητα. Στὸν ἡσυχο ἄνδρα ποὺ ἀγαπᾷ τὸν Κύριο οἱ ἀλεποῦδες δὲν εὐρίσκουν φωληές⁴⁶ οὔτε θὰ κατασκηνώσουν τὰ πονηρὰ πετεινὰ ποὺ ἐξέπεσαν ἀπὸ τὸν οὐρανό. Ὁ ἡσύχιος καὶ πραότατος ἐπιθυμεῖ νὰ γίνῃ ἀληθινὸς μαθητὴς τοῦ Κυρίου· ἀποστρέφεται δὲ τοὺς ρυπαροὺς καὶ μιαροὺς λογισμοὺς, ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι παλαιοὶ κατὰ τὸν χρόνον καὶ ἀρχέγονοι⁴⁷.

20 **Ο** σιωπηλὸς καὶ ἡσύχιος λαμβάνει τὴν δύναμι κατὰ ἀκαθάρτων πνευμάτων καὶ ὁ πανάγιος ποὺ κατοικεῖ σ' αὐτὸν καὶ λαλεῖ δι' αὐτοῦ τὰ ἐκβάλλει⁴⁸. Ὁ ἡσύχιος καὶ πραότατος παραδιδόμενος σὲ θάνατον ἀπὸ ἀδελφοὺς καὶ γονεῖς καὶ φίλους καὶ συγγενεῖς, εἴτε ἀπαγόμενος ἀπέρχεται μὲ χαρὰ, ποθώντας νὰ ὑποστῇ παθήματα γιὰ τὸν Κύριο⁴⁹. Ὁ φιλήρεμος καὶ ἡσύχιος, διωκόμενος ἀπὸ αὐτὴν τὴν χώρα καὶ ἀπὸ ἐκείνη τὴν κώμη ἢ καὶ τὴν πόλι γιὰ τὸν Κύριο, μὲ εὐφροσύνη πορεύεται πρὸς τὴν ἄλλη· διότι ὑπακούει στὴν προσταγὴ ἐκείνου ποὺ παρήγγειλε νὰ ὑπομένωμε αὐτὲς τὶς ταλαιπωρίες πάντοτε μέχρι τῆς παρουσίας του, ὅπως ἔχει γραφῆ⁵⁰. Ὁ ἡσύχιος καὶ πραότατος, ὅταν ἀνέχεται πάντοτε ἐκείνους ποὺ τὸν κακοποιοῦν καὶ τὸν καταπιέζουν δεινῶς,

47. «Πατρῶοι καὶ ἀρχέγονοι», δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῶν πρωτοπλάστων.

48. Ὅπως διὰ τῶν Ἀποστόλων, βλ. Πράξ. 8,7.

49. Ματθ. 10,21.

50. Ματθ. 10,22.

Χριστοῦ ἀναδείκνυται καὶ ὡς πάσχων ἀδίκως ὁ δίκαιος εὐφροσύνης πληροῦται καὶ χάριτος. Ὁ ἡσύχως βιῶν διὰ Κύριον οὐ
 15 φοβεῖται τὸν θάνατον, ὃν οἱ πλείονες φρίττουσί τε καὶ τρέμουν, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς αὐτὸν ἀποκτείνοντας οἷα φίλους καλοὺς ἀγαπᾷ καὶ ἀσπάζεται. Ἐνα γὰρ μόνον φρίττει ὡς δίκαιον, τὸν δυνάμενον σύσσωμον τὴν ψυχὴν ἀπολέσαι πρὸς γέενναν.

21 **Ο**πραῖς καὶ ἡσύχιος τοῖς κινδύνοις ἀεὶ συνεχόμενος καὶ παντοίως θλιβόμενος, οὐκ ὀκλάζει, οὐ θλίβεται ποτε, ἀλλὰ φέρει τὰς θλίψεις καὶ χαίρει δι' αὐτὸν τὸν φιλόανθρωπον Κύριον τὸν εἰδότα πᾶν κρύφιον ὡς ἀλάθητον.

22 **Ο**σιωπηλὸς καὶ φιλήρεμος καὶ ἡσύχιος, εἰ καὶ ἐξ ἀνθρώπων συστέλλεται διὰ Κύριον, ἀλλ' ὁμολογῶν ἐν ἔργοις καὶ λόγοις τὴν πίστιν οὐ παύεται καὶ κῆρυξ μᾶλλον ταύτης οὗτος λαμπρότερος δείκνυται, ὡς ἐξ ἔργων χρηστῶν ἦν ἐκτήσατο
 5 πίστιν δεικνύων τρανῶς, ὅτι ζῶσαν κατέχει αὐτὴν ἐν βυθῷ τῆς καρδίας αὐτοῦ· πᾶς γὰρ ἄπρακτον ἔχων τὴν πίστιν, ἀβέβαιος καὶ ἀνίσχυρος πέφυκεν, ὡς ἐν ῥήμασι μόνοις ὑπάρχων· ἀνεῖσπρακτος ὃς τις ὑπεμφαίνει νεκρὰν καὶ τὴν πίστιν αὐτοῦ. Ὁ
 10 οσιωπηλὸς καὶ πραῖς καὶ ἡσύχιος, οὗτος τὴν τοῦ Πνεύματος μάχαιραν εἴληφεν, ἣν εἰς γῆν κατελθὼν ὁ φιλόανθρωπος τοῦ βαλεῖν ἀπεφήνατο ἐκ πατρὸς διχάσαι υἱὸν προαιρούμενος καὶ ἀπὸ μητρὸς θυγατέρα, καὶ γενέσθαι τὴν νύμφην κατὰ τῆς αὐτῆς πενθερᾶς. Εἰ μὴ γὰρ ἐδέξατο ὁ φιλήσυχος τὴν τοῦ Πνεύματος μάχαιραν, οὐκ ἂν σὺν πᾶσι τούτοις ἠρνήσατο διὰ Κύριον κατὰ δύ-

ἀναδεικνύεται μαθητῆς τοῦ Χριστοῦ καὶ μὲ τὸ νὰ πάσχη ἀδίκως αὐτὸς ὁ δίκαιος γεμίζει εὐφροσύνη καὶ χάρι. Ὁποῖος ζῆ ἤσυχια γιὰ τὸν Κύριο, δὲν φοβεῖται τὸν θάνατο, τὸν ὁποῖο οἱ περισσότεροι φρίττουν καὶ τρέμουν, ἀλλὰ ἀγαπᾷ καὶ ἀσπάζεται σὰν καλοὺς φίλους καὶ αὐτοὺς ποὺ τὸν φονεύουν. Διότι μόνο ἓναν φρίττει ὡς δίκαιον, αὐτὸν ποὺ μπορεῖ νὰ καταστρέψη ψυχὴ μαζί καὶ σῶμα στὴ γέεννα⁵¹.

21 **Ο** πρᾶος καὶ ἡσύχιος, ἐνῶ εἶναι πάντοτε ἐμπεπλεγμένος σὲ κινδύνους καὶ θλίβεται παντοειδῶς, δὲν διστάζει, δὲν θλίβεται ποτέ, ἀλλὰ ὑποφέρει τὶς θλίψεις καὶ χαίρει γιὰ αὐτὸν τὸν φιλόανθρωπο Κύριο ποὺ γνωρίζει κάθε κρυφὸ ὡς ἀλάθητος.

22 **Ο** σιωπηλὸς καὶ φιλήρεμος καὶ ἡσύχιος, ἂν καὶ συστέλλεται ἐμπρὸς στοὺς ἀνθρώπους γιὰ τὸν Κύριο, δὲν παύει νὰ ὁμολογῆ μὲ ἔργα καὶ λόγια τὴν πίστι⁵² καὶ γίνεται λαμπρότερος κήρυξ αὐτῆς, διότι παρουσιάζει μὲ χρηστὰ ἔργα τρανῶς τὴν πίστι ποὺ ἀπέκτησε, ἀφοῦ τὴν κατέχει ζωντανὴ στὸ βυθὸ τῆς καρδιᾶς του· ὁποῖος ἔχει τὴν πίστι ἄπρακτη, εἶναι ἀνασφαλῆς καὶ ἀνίσχυρος, διότι περιορίζεται μόνο στὰ λόγια· ὁποῖος δείχνει νεκρὴ καὶ τὴν πίστι του εἶναι ἀνεῖσπρακτος⁵³. Ὁ σιωπηλὸς καὶ πραῦς καὶ ἡσύχιος ἔχει λάβει τὴν μάχαιρα τοῦ πνεύματος τὴν ὁποία διεκήρυξε ὅτι θὰ βάλῃ ὁ φιλόανθρωπος ποὺ κατῆλθε στὴ γῆ, θέλοντας νὰ διχάσῃ τὸν πατέρα ἀπὸ τὸν υἱὸ καὶ τὴ θυγατέρα ἀπὸ τὴν μητέρα καὶ νὰ σηκώσῃ τὴν νύφη ἐναντίον τῆς πεθερᾶς της⁵⁴. Πράγματι ἂν δὲν ἐδεχόταν ὁ φιλήσυχος τὴν μάχαιρα τοῦ πνεύματος⁵⁵, δὲν θὰ ἤρνεῖτο μαζί μὲ ὄλα αὐτὰ τὴν ἀνάπαυσι

52. Ματθ. 10,32.

53. Ἰακ. 2,4.

54. Ματθ. 10,34ε.

55. Ἐφ. 6,17.

15 ναμιν τῆς αὐτοῦ σαρκὸς τὴν ἀνάπαυσιν, καὶ τὸ θέλημα καὶ αὐ-
τὰς αὐτοῦ τὰς αἰσθήσεις παντοίως ἐνέκρωσεν.

23 **Ο** ἡσύχιος καὶ πραῖτατος, οὗτος ὄντως ἐχθραν ἔθετο ἀνα-
μέσον ἑαυτοῦ καὶ τῶν οἰκιακῶν παντοίων· φημί, οἶον,
γονέων, φίλων, συγγενῶν, γνωστῶν, συνήθων, καὶ αὐτῶν τῶν
αἰσθήσεων καὶ τῶν ἄλλως ἐκπαλαι τῶν χρόνῳ ἐθίμων. Καὶ
5 γὰρ τετρωμένος καλῶς τοῦ Κυρίου τῷ ἔρωτι, οὐ φιλεῖν πατέρα
ἢ μητέρα ἀνέχεται, οὐχ υἱὸν καὶ θυγατέρα ὑπὲρ τὸν Σωτῆρα αὐ-
τοῦ, ἵνα μὴ ὡς ἀρνητῆς τοῦ Χριστοῦ εὐρεθῆ καὶ συνιστῶν ἃ
προφθάσας κατέλυσεν, ἀλλ' ὡς φοιτητῆς πανάριστος καὶ παν-
τέλειος, καὶ αὐτοῦ τοῦ καλέσαντος τοῦτον ἐπάξιος αἴρειν τὸν
10 σταυρὸν οὐκ αἰσχύνεται καὶ κατόπιν τοῦ καλοῦ διδασκάλου βα-
δίζειν, ὡς γέγραπται, ὅπως εὖρη τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ τῆς
κρίσεως, ἦν ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ πρὸς θάνατον καὶ ἀπώλειαν
δέδωκε, παραβλέπων αἰεὶ τῆς σαρκὸς ἅπαν θέλημα.

24 **Ο** σιωπηλὸς καὶ ἡσύχιος τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα ἐδέξατο καὶ
τὸν τούτου Υἱὸν ὡς Θεὸν ἐκ Θεοῦ προσελάβετο καὶ τὸ
Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀχωρίστως αὐτῶν τῶν τριῶν τῆς θεότητος.
Καὶ ἐν ταύτῃ τῇ Τριάδι φρουρούμενος, οὐ προφήτην ἀπώσεται
5 οὔτε δίκαιον· οὐ μικρὸν ἐν τῇ πίστει γνωρίσει, οὐ μέγιστον,
ἀλλ' ἐν καθαρᾷ τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ὥσπερ μαθητὰς τοῦ Κυρίου
τοὺς πάντας προσδέξεται. Κἄν ποτίσῃ κἄν θρέψῃ καὶ ἄδικον,
εἴτε δὴ καὶ αὐτὸν τὸν ἀκάθαρτον καὶ τὸν ἄπιστον, τὸν μισθὸν
οὐκ ἀπολέσει τὸν μέλλοντα.

25 **Ο** σιωπηλὸς καὶ ἡσύχιος ὑπακούει καλῶς τῷ κελεύοντι,
«πρὸς ἐμὲ οἱ πάντες κατάκοποι καὶ βαρύφορτοι δεῦτε ἔλ-
θετε», τοῦ λαβεῖν τὸν ἐμὸν ζυγὸν τὸν χρηστότατον καὶ τὸν φόρ-

τῆς σάρκας γιὰ τὸν Κύριο κατὰ δύναμι καὶ δὲν θὰ ἐνέκρωνε παντοιοτρόπως τὸ θέλημα καὶ τὶς αἰσθήσεις του.

23 **Ο** ἡσύχιος καὶ πραότατος ἔχει πράγματι βάλει ἔχθρα ἀνάμεσα στὸν ἑαυτό του καὶ τοὺς οἰκείους του· δηλαδή γονεῖς, φίλους, συγγενεῖς, γνωστοὺς, πελάτες, ἀκόμη καὶ τὶς αἰσθήσεις καὶ τὰ ἄλλα παλαιὰ ἔθιμα. Διότι, κτυπημένος καλὰ ἀπὸ τὸν ἔρωτα τοῦ Κυρίου, δὲν ἀνέχεται ν' ἀγαπᾷ πατέρα ἢ μητέρα, οὔτε υἷον καὶ θυγατέρα, παραπάνω ἀπὸ τὸν Σωτῆρα του⁵⁶, γιὰ νὰ μὴ εὐρεθῆ ἀρνητῆς τοῦ Χριστοῦ καὶ οἰκοδόμος ἐκείνων τὰ ὁποῖα κατέλυσε πρὸ ὀλίγου· ἀλλά, ὡς φοιτητῆς πανάριστος καὶ παντέλειος καὶ ἐπάξιος αὐτοῦ ποῦ τὸν ἐκάλεσε, δὲν ἐντρέπεται νὰ σηκῶνῃ τὸν σταυρὸ καὶ νὰ ἀκολουθῆ τὸν καλὸ διδάσκαλο, ὅπως ἔχει γραφῆ⁵⁷, γιὰ νὰ εὔρη τὴν ψυχὴ του τὴν ἡμέρα τῆς κρίσεως, τὴν ὁποῖα ἔδωσε σὲ θάνατο καὶ ἀπώλεια ὡς πρὸς τοῦτον τὸν κόσμον, παραβλέποντας πάντοτε ὅλο τὸ θέλημα τῆς σαρκός.

24 **Ο** σιωπηλὸς καὶ ἡσύχιος ἐδέχθηκε τὸν Θεὸ καὶ Πατέρα καὶ προσέλαβε τὸν Υἱὸ τούτου ὡς Θεὸν ἀπὸ Θεό, καθὼς καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ποῦ εἶναι ἀχώριστο ἀπὸ τὰ τρία πρόσωπα τῆς Θεότητος. Καί, φρουρούμενος μέσα σ' αὐτὴν τὴν Τριάδα, δὲν θὰ ἀπωθήσῃ οὔτε προφήτη οὔτε δίκαιον· δὲν θὰ διακρίνη οὔτε μικρὸν οὔτε μεγάλον στὴν πίστι, ἀλλὰ θὰ ὑποδεχθῆ τοὺς πάντας μὲ καθαρὴ τὴν καρδιά του ὡς μαθητὰς τοῦ Κυρίου. Καὶ ἂν ποτίσῃ ἢ θρέψῃ καὶ ἓνα ἄδικον, ἀκόμη καὶ αὐτὸν τὸν ἀκάθαρτο καὶ τὸν ἄπιστον, δὲν θὰ χάσῃ τὸν μελλοντικὸ μισθό⁵⁸.

25 **Ο** σιωπηλὸς καὶ ἡσύχιος ὑπακοῦει πρόθυμα αὐτὸν ποῦ παρήγγειλε, «ἐλάτε πρὸς ἐμένα ὅλοι οἱ κατάκοποι καὶ βαρύφορτοι, ἐλάτε νὰ λάβετε τὸν χρηστὸ ζυγὸ μου καὶ ἀνά-

57. Ματθ. 10,38.

58. Ματθ. 10,41.

τον τὸν κοῦφον καὶ ἄπονον πρὸς ἀνάπαυσιν. Καὶ ἵνα συντόμως
 5 εἶπω τὸ μεῖζον καὶ κρεῖττον, ὁ φιλήρεμος καὶ φιλήσυχος καὶ
 πρῶτατος, οὐ μαθητῆς καὶ μιμητῆς ὑπάρχει μόνον, ὡς ἄνωθεν
 εἴρηται, τοῦ κοινοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ ἀδελφὸς γνησιώ-
 τατος καὶ σύνδρομος αὐτῷ. Διότι καὶ οὗτος ὡς αὐτὸς ὁ Κύριος
 ὁ εἰπὼν τό, «μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρῶτός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῆ
 10 καρδία, καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν», καταδέχε-
 ται οὐ μόνον φυλακὰς καὶ δεσμούς, ἀλλὰ καὶ ραπίσματα καὶ
 κατάκρισιν καὶ κολάφισιν. Δίδωσι καὶ τὸν νῶτον εἰς μάστιγας
 καὶ τὸ πρόσωπον εἰς ἐμπτύσματα. Παρίσταται ὡς δοῦλος τοῖς
 κρίνουσι· τάχα μιμητῆς καὶ εἰς τοῦτο τὸ μέγα θαῦμα καὶ πρᾶγμα
 15 εὐρίσκεται. Ποῖον δὴ τοῦτο; Τὸ προσπαγῆναι τῷ ξύλῳ τοῦ
 σταυροῦ καὶ συσταυρωθῆναι τούτῳ τοῖς ἡλοῖς καὶ τὴν πλευρὰν
 διορυγῆναι. Εἶτα τοῦ ὄξους καὶ τῆς χολῆς, ὡς ἐδώδους τροφῆς
 καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἐν πικρίᾳ ψυχῆς ἀπογεύεσθαι. Καὶ ὄνειδη
 καὶ ἐμπαιγμοὺς καταδέχεται, καὶ τὸ ἀναγκαιότερον καὶ
 20 σωτηριωδέστερον τὸ τῶν κακοποιῶν ὑπερεύχεσθαι καὶ ὑπὲρ
 αὐτῶν ἐν ἀτίμῳ θανάτῳ ἀποθανεῖν.

26 **Ο**ρα τοιγαροῦν καὶ αὖθις, ὡ ἀκροατά, τὸν φιλήρεμον καὶ
 ἡσύχιον καὶ πρῶτατον, πῶς ἀραρότως ἐδέξατο ἐν ταῖς
 λαγόσι τῆς ἰδίας ψυχῆς τὸν πανάγιον σπόρον τοῦ παναγάθου
 καὶ ὑπεραγάθου σπορέως, Χριστοῦ φημὶ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ
 5 πῶς διδόναι ἐπέιγεται καρπὸν ἀξίως τὸν κατ' ἐπίδοσιν· ἡγουν
 πρῶτον μὲν τὸν εἰς τριάκοντα ἀρχαρικῶς εἶπεῖν προβιβαζόμε-
 νον, εἶθ' οὕτω τὸν μέσον τὸν εἰς ἐξήκοντα καὶ ἐξῆς τὸν ἑκατο-

λαφρο και ἄκοπο φορτίο γιά ἀνάπαυσι»⁵⁹. Καί γιά νά εἰπῶ μέ λίγα λόγια τὸ μεγαλύτερο και ἀνώτερο ἀπὸ ὅλα, ὁ φιλήρεμος και φιλήσυχος και πραότατος δὲν εἶναι μόνο μαθητῆς και μιμητῆς, ὅπως ἐλέχθηκε παραπάνω, τοῦ κοινοῦ Σωτῆρος μας, ἀλλὰ και ἀδελφὸς γνησιώτατος και συνοδοιπόρος του. Πράγματι και αὐτός, ὅπως ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ποῦ εἶπε «μάθετε ἀπὸ τὸ παράδειγμά μου, ὅτι εἶμαι πρᾶος και ταπεινὸς στὴν καρδιά και θὰ εὐρῆτε ἀνάπαυσι στὶς ψυχές σας»⁶⁰, καταδέχεται ὄχι μόνο φυλακὲς και δεσμὰ, ἀλλὰ και ραπίσματα και κατάκρισι και κτυπήματα. Προσφέρει και τὴν πλάτη του γιά μαστίγωσι και τὸ πρόσωπό του γιά ἐμπυσμὸ. Παρίσταται ὡς δοῦλος ἐμπρὸς στοὺς κριτάς· εἶναι ἴσως μιμητῆς και σ' αὐτὸ τὸ μεγάλο θαῦμα και πρᾶγμα. Ποιό εἶναι λοιπὸν αὐτό; Τὸ νὰ ἐμπεχθῆ στὸ ξύλο τοῦ σταυροῦ και νὰ σταυρωθῆ μαζί με τὸν Χριστό, γιά νὰ δοξασθῆ μαζί με αὐτόν. Ἐπίσης ζητεῖ και νὰ καρφωθῆ μαζί του με τὰ καρφιά και νὰ διαπερασθῆ στὴν πλευρὰ με τὴ λόγχη. Ἐπειτα καθημερινὰ νὰ γεύεται με ψυχικὴ πικρία ὄξος και χολὴ ὡς φαγώσιμη τροφή. Καταδέχεται ὄνειδισμοὺς και ἐμπαιγμοὺς και, τὸ ἀναγκαιότερο και σωτηριωδέστερο, νὰ εὐχεται ὑπὲρ τῶν κακοποιῶν και νὰ ἀποθάνη με ἄτιμο θάνατο ὑπὲρ αὐτῶν⁶¹.

26 **Β** λέπε λοιπὸν και πάλι, ὦ ἀκροατή, τὸν φιλήρεμο και ἥσυχο και πραότατο, πόσο ταιριαστὰ ἐδέχθηκε στὰ λαγόνια τῆς ψυχῆς του τὸν πανάγιο σπόρο τοῦ παναγάθου και ὑπεραγάθου σπορέως, δηλαδή τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ μας, και πῶς ἐπείγεται νὰ ἀποδώσῃ ἄξιο καρπὸ κατὰ τὴν συγκομιδὴ· δηλαδή πρῶτα τὸν ἀρχαριακὸ σὲ τριάντα, ἔπειτα τὸν μεσαῖο σὲ ἐξήντα και στὴ συνέχεια τὸν παντέλειο σὲ

60. Ματθ. 11,29.

61. Ὅλα αὐτὰ ἐρανισμένα ἀπὸ τις διηγήσεις περὶ τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ.

στὸν ὡς παντέλειον. Ὅντως οὗτος ἄριστος κληθήσεται γραμματεὺς ὁ ἡσύχιος, ὡς μεγαλοπρεπῶς μαθητευθεὶς καὶ παιδευθεὶς τὴν ὁδὸν τὴν ἀπλανῆ ὁδεύειν τὴν ἀπάγουσαν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὅντως οὗτος ἐπίσταται ἐκβάλλειν πάντοτε ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ καινὰ καὶ παλαιά.

έκατό⁶². Πράγματι αὐτός ὁ ἡσυχαστής θὰ ὀνομασθῆ ἄριστος γραμματεὺς, διότι ἐμαθήτευσε μεγαλοπρεπῶς κι' ἐπαιδεύθηκε νὰ βαδίζη τὴν ἀπλάνευτη ὁδὸ πού ὀδηγεῖ στὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν⁶³. Πράγματι αὐτός γνωρίζει νὰ βγάζη ἀπὸ τὴν ἀποθήκη του πάντοτε νέα καὶ παλαιά⁶⁴.

62. Ματθ. 13,3-23.

63. Βλ. Πράξ. 13,10.

64. Ματθ. 13,52.

Ε Π Α Ι Ν Ο Σ
ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΙΣΑΑΚ

ΕΠΑΙΝΟΣ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΙΣΑΑΚ

1 **Ο** ποῖος δὴ πεφανέρωται καὶ ἐγνώρισται καὶ Ἰσαὰκ οὐτο-
σι ὁ μακάριος, ὁ τὴν ἱερὰν καὶ παναγίαν ταύτην βίβλον
σωτηριωδῶς συνταξάμενος πόνῳ καὶ μόχθῳ πολλῶ, ὁ
θεοκινήτως τὴν ὁδὸν τῆς ἡσυχίας ὑποδείξας ὡς δεῖ τοῖς ποθοῦ-
5 σι καὶ θέλουσι. Διὸ δὴ προτρέχων παρακαλῶ, μὴ τις τῶν
ἀπάντων τοῖς πανσόφοις τούτου τοῦ σοφοῦ συγγράμμασιν ἀμε-
λῶς ἐγκυπτέτω, μὴ παροδικῶς ἀναγινωσκέτω ταῦτα μηδεὶς·
μελίρρυτα γάρ εἰσι καὶ σωτήρια τὰ τούτου πάντα διδάγματα, καὶ
σοφίας θείας πεπληρωμένα καὶ χάριτος.

2 **Ο** ντως πολὺς ἐν συνέσει καὶ ἀγιότητι γέγονεν ὁ ἀξιάγαστος
οὗτος ἀνὴρ καὶ θεσπέσιος, κἂν τὰ κατ' αὐτὸν ὅπως ἔσχον
ἀρχῆθεν ἀξίως ἀφ' ἡμῶν τῶν ἀναξίων ἅπαντα ἀπεκρύβησαν.

3 **Τ** ἰς δέ ἐστιν οὗτος ὁ Ἰσαὰκ; Οὐρανοπολίτης ἄνθρωπος καὶ
ἐπίγειος ἄγγελος, ὁ τοῦ θεομακαρίστου ἐκείνου καὶ θεο-
μιμήτου Ἀβραὰμ οὐχ υἱός, ἀλλ' ἀπόγονος· Ἀβραὰμ τοῦ φιλο-
ξένου καὶ ὑπηκόου ἐν πᾶσι τῶ φιλανθρώπῳ Θεῷ. Ἀπόγονον
5 δέ φημι τουτονὶ τὸν Ἰσαὰκ ἐκείνου τοῦ μεγάλου Ἀβραάμ, ὅσον
ἐν τοῖς τῆς θεογνωσίας τρόποις καὶ θεοφοβίας καὶ θεοσεβείας

1. Ἡ ἀναφορὰ στὸν Ἀβραάμ γίνεται λόγω τῆς κοινότητος τοῦ ὀνόματος

ΕΠΙΑΙΝΟΣ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΙΣΑΑΚ

1 **Π**αρόμοιος παρουσιάζεται και αναγνωρίζεται και αυτός ἐδῶ ὁ μακάριος Ἰσαάκ, πού μὲ πολὺν κόπο και μόχθο συνέταξε σωτηριωδῶς τοῦτο τὸ ἱερὸν και πανάγιο βιβλίον, πού θεοκινήτως ὑπέδειξε, ὅπως πρέπει, στοὺς ποθοῦντας και θέλοντας τὴν ὁδὸ τῆς ἡσυχίας. Γι' αὐτὸ λοιπὸν προτρέχοντας παρακαλῶ νὰ μὴ ξεφυλλίζει ἀδιάφορα ἀπολύτως κανεῖς τὰ πάνσοφα συγγράμματα τοῦ σοφοῦ τούτου, κανεῖς νὰ μὴ τὰ διαβάζη ἐπιπόλαια· διότι ὅλα τὰ διδάγματα του εἶναι μελίρρυτα και σωτήρια, γεμάτα θεία σοφία και χάρι.

2 **Π**ράγματι ὁ ἀξιοθαύμαστος αὐτὸς και θεσπέσιος ἄνθρωπος ὑπῆρξε πλούσιος σὲ σύνεσι και ἀγιότητα, ἔστω και ἂν στὴν ἀρχὴ ἀξίως ἦσαν κρυμμένα ἀπὸ ἐμᾶς τοὺς ἀναξίους τὰ σχετικὰ μὲ αὐτόν.

3 **Π**οιὸς εἶναι αὐτὸς ὁ Ἰσαάκ; Οὐράνιος ἄνθρωπος και ἐπίγειος ἄγγελος, ὁ ὄχι υἱός, ἀλλ' ἀπόγονος ἐκείνου τοῦ θεομακαρίστου και θεομιμήτου Ἀβραάμ¹· τοῦ φιλοξένου και σὲ ὅλα εὐπειθοῦς πρὸς τὸν φιλόανθρωπο Θεὸ Ἀβραάμ. Καὶ λέγω τὸν Ἰσαάκ τοῦτον ἀπόγονο τοῦ μεγάλου ἐκείνου Ἀβραάμ ἀπὸ τὴν ἀποσι τῶν τρόπων τῆς θεογνωσίας και τῆς θεοφοβίας, τῆς θεοσεβείας και τῆς καθαρωτάτης και τελείας ὑπακοῆς. Εἶναι ὁ Ἰσαάκ πού θρυλεῖται ὅτι ἔλκει τὴν

τοῦ Ἰσαάκ τούτου μὲ τὸν υἱὸν ἐκείνου και λόγω τῆς κοινότητος τῆς πατρίδος.

καὶ καθαρωτάτης καὶ τελείας ὑπακοῆς. Ἰσαάκ, ὁ τὴν σειρὰν τοῦ γένους ἀπὸ Σύρων ἔλκειν ἀδόμενος, καὶ οὐ πόρρω Ἐδέσης ἐκείνης τῆς ἐν Μεσοποταμίᾳ ἀνατραφεῖς.

4 **Ε** κεῖθεν δὲ ὥρμηται, ὡς μανθάνομεν ἀπὸ τῶν ἀγίων Γραφῶν, καὶ ὁ προρρηθεὶς φιλόξενος Ἀβραὰμ ἐκεῖνος ὁ θαυμαστός. Ἐν Μεσοποταμίᾳ τοίνυν καλῶς γεννηθεὶς καὶ τραφεὶς καὶ εἰς μέτρον ἡλικίας ἐλάσας ὁ ὄσιος, ἐκεῖθεν τε καὶ τῶν ἱερῶν καὶ πανσόφων γραμμάτων τὴν ἀθόλωτον πηγὴν ἀρυσάμενος τὴν ἀεῖζωον καὶ ἀκένωτον καὶ ἀείρρυτον (ὡς ἔξεστιν ἐκ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ γνῶναι) καὶ τοὺς ἀσκητικούς ἀγῶνας τοὺς ὑπερφυεῖς καὶ μεγάλους ἀγωνισάμενος, θείᾳ φήφῳ τῆς φιλοχρίστου πόλεως Νινευῖ δι' ἀποκαλύψεως τὴν ἐπισκοπὴν
10 ἀξίως προσεδέξατο, οἷα πολυμαθῆς καὶ φιλάρετος ἅμα καὶ πολυάρετος βαθύς τε τῇ γνώσει καὶ τῷ λόγῳ ἡδύς.

5 **Τ** ἰς γὰρ ποτε τῶν ἐκεῖθεν φυέντων ἀνθρώπων, ὡς οὗτος ὤφθη, τὸ τῆς ἀμαρτίας κέντρον εἰς ἄκρον καλῶς βδελυξάμενος, ὡς ὕβρεως ἄξιον, καὶ φυαλίσας τοῦτο ἐν πράγμασι καὶ στηλιτεύσας ἐν γράμμασιν, εἰς θρίαμβον πᾶσι προέθετο;
5 Ὅπερ δέλεαρ οὐκ ἐν τῷ τέλει τῆς αὐτοῦ ἡλικίας, οὐδ' ἐν τῷ γῆρα, ἀλλ' ἐν τῷ βιασμῷ τῆς νεότητος καὶ τῷ τῆς χαριεστάτης αὐτοῦ ἡλικίας ἀπανθίσματι ποσὶ τιμίοις αὐτοῦ στερρῶς κατεπάτησε καὶ ἐλέπτυνε καὶ ἐλέανε καὶ εἰς χοῦν ἀπετέλεσεν. Εἶτα καὶ εἰς πρόσωπον τὸ ἀναίσχυντον τοῦ Βελίαρ τοῦτο ἀπέρριψεν,
10 ὡσπερ λείχειν ἔμπαλιν τὸ οἰκτρὸν καὶ κατάπτυστον δόλιον δέλεαρ, αὐτὸν τὸν πανδόλιον τούτου δημιουργὸν τὸν ἀκάθαρτον, ὡς σκολιοβάμονα ὄφιν καὶ κατάρατον δαίμονα.

6 **Μ** ἐγιστός ἐστιν, ὡ ἄδελφοί, ὁ πανίερος οὗτος ἀνὴρ, οὐ μόνον νοήματι καὶ φρονήματι, ἀλλὰ καὶ τῷ βίῳ φημὶ τού-

καταγωγή ἀπὸ τὸ γένος τῶν Σύρων καὶ ἀνατράφηκε ὄχι μακριὰ ἀπὸ ἐκείνη τὴν Ἔδεσσα ποὺ εὐρίσκεται στὴ Μεσοποταμία.

4 **Α** πὸ ἐκεῖ μάλιστα, ὅπως μαθαίνομε ἀπὸ τὶς ἅγιες Γραφές, προέρχεται ἐκεῖνος καὶ ὁ προειρημένος φιλόξενος καὶ θαυμαστός Ἀβραάμ. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐγεννήθηκε καὶ ἀνατράφηκε στὴν Μεσοποταμία καὶ ἔφθασε στὴν ὠριμὴ ἡλικία ὁ ὄσιος καὶ ἀντλήσε ἀπὸ τὴν ἐκεῖ ἀθόλωτη πηγὴ τῶν ἱερῶν καὶ πανσόφων γραμμάτων, τὴν ἀείζωη καὶ ἀκένωτη καὶ ἀείρροη (ὅπως μποροῦμε νὰ καταλάβωμε ἀπὸ τὰ συγγράμματά του), καὶ διεξήγαγε τοὺς ἀσκητικούς ἀγῶνες, τοὺς ὑπερφυεῖς καὶ μεγάλους, ἀνέλαβε ἀξίως δι' ἀποκαλύψεως μὲ ψῆφο τὴν ἐπισκοπὴ τῆς θείας πόλεως τῆς Νινευῖ, ὡς πολυμαθὴς καὶ φιλάρετος καὶ πολυάριστος μαζί ἄνθρωπος, βαθὺς στὴ γνῶσι καὶ γλυκὺς στὸ λόγο.

5 **Π** οιός ἀλήθεια ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἐγεννήθηκαν ἐκεῖ, ὅπως παρουσιάσθηκε αὐτός, ἐβδελύχθηκε σὲ τόσο ἀκραῖο σημεῖο τὸ κέντρο τῆς ἀμαρτίας², ὡς ἄξιο ὕβρεως καὶ τὸ κατεφρόνησε μὲ πράγματα καὶ τὸ ἐστηλίτευσε μὲ γράμματα, τὸ προέβαλε θριαμβευτικὰ ἐμπρὸς σὲ ὄλους; Καὶ αὐτὸ τὸ δέλεαρ τὸ καταπάτησε μὲ τὰ τίμια πόδια του σταθερὰ ὄχι στὸ τέλος τῆς ἡλικίας του οὔτε στὰ γηρατεία, ἀλλὰ στὴν ὀρμὴ τῆς νεότητος, στὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας του, τὸ ἐξασθένησε, τὸ ἔλειωσε καὶ τὸ ἔκαμε χῶμα. Ἐπειτα τὸ ἐπέταξε καὶ στὸ ἀναίσχυντο πρόσωπο τοῦ Βελίαρ, ὥστε πάλι νὰ γλείφῃ τὸ θλιβερὸ καὶ κατάπτυστο δόλιο δέλεαρ αὐτὸς ὁ πανδόλιος ἀκάθαρτος δημιουργὸς του, ὁ στραβοπάτης καὶ κατάρατος δαίμων.

6 **Μ** ἐγιστος εἶναι, ἀδελφοί, ὁ πανίερος αὐτὸς ἄνδρας, ὄχι μόνο μὲ τὸ νόημα καὶ τὸ φρόνημα, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸν βίο

2. Φυσικὰ ἐννοεῖ τὴν γενετήσια ἀμαρτία.

του τῷ διδασκαλικῷ τε καὶ σωτηρίῳ, κἄν ἐν ἐσχάτοις καιροῖς πεφανέρωται, πολλῷ ὕστερον μετὰ τοὺς ἀρχῆθεν καὶ πρῶτους 5 ἐκεῖνους λέγω ὀσίους πατέρας ἡμῶν τοὺς μεγάλους, οἶον, τοὺς περὶ τὸν ἅγιον Ἀντώνιον τὸν παγκόσμιον καὶ Ἀρσένιον καὶ Ἀμμώνιον καὶ Παλάμωνα καὶ Παχώμιον καὶ Παφνούτιον. Πλήν, εἰ καὶ τῷ χρόνῳ τούτων κατὰ πολὺ ὕστερον ἐγεγόνει, ἀλλ' οὐ μὴν καὶ τῷ τρόπῳ αὐτῶν ἢ τῷ βίῳ, οἷα ὑπάρχων ἐμ- 10 πράκτου μέτοχος λόγου καὶ θεοφωτίστου καὶ βίου θεοκυβερνήτου καὶ ἐλλογίμου· ἀπαράμιλλος γάρ, ὡς ἡ ἀλήθεια παριστᾶ, γινώσκειται ὁ ἰσάγγελος, πανσύνετος, πάνσοφος, πᾶσαν ἄκρως Γραφὴν ἐπιστάμενος Παλαιὰν καὶ Καινὴν καὶ τὴν θύραθεν, ὡς τοῖς νουνεχέσι παριστῶσι τὰ τούτου συγγράμματα καὶ διδάγμα- 15 τα, ἅπερ δὴ προφθάσας κατώρθωσεν ὁ σῶφρων καὶ πάναγνος καὶ πανάγιος καὶ πρῶτατος καὶ φιλάδελφος καὶ φιλόξενος καὶ φιλόπτωχος, τῶν ἐγκρατῶν κανῶν ὁ ἀκρότατος καὶ τῆς ἡσυχίας διδάσκαλος, Ἰσαὰκ ὁ τρισμέγιστος καὶ ἀοίδιμος, ὁ πονικώτατος ἀσκητῆς καὶ ἀναχωρητῆς ὁ φιλήρεμος καὶ φιλέρημος, 20 ὁ τὸν ὅλον κόσμον καὶ τὰ ἐν κόσμῳ καὶ πατρίδα αὐτὴν καὶ γεννήτορας καὶ συγγένειαν καὶ σῶμα καὶ φύσιν ἰδίαν καὶ θέλημα ἅπαν καὶ αὐτὴν τὴν κατὰ ἄνθρωπον αἴσθησιν, ὡσπερ ἄλλος οὐδεὶς, διὰ Χριστὸν ἀρνησάμενος.

7 **Δ**ιὰ ταῦτα γὰρ ἅπαντα τὰ πλεονεκτήματα ἐν τῇ ἀγίᾳ αὐτοῦ ψυχῇ κατεσκήνωσεν ἡ τριπλοκοσύνθετος αὐτὴ καὶ λιθομαργαροχρυσόδετος τιμία σειρὰ ἐν ἀγίῳ Πνεύματι, σοφία θεία, λόγος καὶ δύναμις. Καὶ ἐδίδαξεν οὐχ ἀκαταλλήλως, ἀλλ' ἐμ- 5 πράκτως ἐν ἀληθέσι ρήμασί τε καὶ πράγμασι, καὶ πᾶσαν λεπτότητα λογισμῶν κρυφίων συνήγαγε καὶ εἰς φῶς ἐξέβαλε, καὶ τούτων ἀπέδειξε τὸ μέλαν τε καὶ τὸ κόκκινον, ἦτοι τὸ ψεῦδος τῆς πλάνης τὸ Ἰσοφερόν, καὶ τὴν ὡσπερ ἥλιον διαυγάζουσαν ἀλήθειαν, ἵν' ἐν φωτὶ καθαρῷ τε καὶ διαυγεῖ ὀδεύωσιν οἱ τὴν 10 ἐργασίαν ἀσπασάμενοι τὴν ἡσυχίον καὶ σωτήριον, καὶ τῆς κληρονομίας τῶν ἀκηράτων ἀγαθῶν ἐκεῖνων μὴ ἀποτύχωσιν, ὡς καλῶς ὑπακούσαντες τῷ διαταξαμένῳ Σωτῆρι ἡμῶν τὴν

του τὸν διδασκαλικὸ καὶ σωτηριώδη, ἂν καὶ ἐμφανίσθηκε τὸν τελευταῖο καιρὸ, πολὺ ἀργότερα ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους καὶ πρώτους ἐκείνους πατέρες μας, τοὺς μεγάλους, ὅπως εἶναι οἱ γύρω ἀπὸ τὸν ἅγιο Ἀντώνιο τὸν διάσημο καὶ τὸν Ἀρσένιο, τὸν Ἀμμώνιο καὶ τὸν Παλάμωνα, τὸν Παχώμιο καὶ τὸν Παφνούτιο. Πάντως, μολονότι ἔζησε πολὺ ἀργότερα ἀπὸ αὐτοὺς κατὰ τὸν χρόνον, δὲν ὑστεροῦσε ὅμως κατὰ τὸν τρόπο ἢ τὸν βίον, ἀφοῦ ἦταν μέτοχος τοῦ ἐμπράκτου καὶ θεοφωτίστου λόγου καὶ τοῦ θεοκυβερνήτου καὶ ἐλλογίμου βίου· διότι, ὅπως παριστάνει ἡ ἀλήθεια, ἀναγνωρίζεται ἀπαράμιλλος ὁ ἰσάγγελος, πανσύνετος, πάνσοφος, γνώστης τέλειος δλης τῆς Γραφῆς, Παλαιᾶς καὶ Καινῆς, καὶ τῆς κοσμικῆς, ὅπως παριστάνουν στοὺς νοῆμονες τὰ συγγράμματα καὶ διδάγματα του, τὰ ὁποῖα κατώρθωσε νὰ συντάξῃ ὁ σὺφρων καὶ πάναγνος καὶ πανάγιος, ὁ πρῶτος καὶ φιλάδελφος καὶ φιλόξενος, Ἰσαὰκ ὁ τρισμέγιστος καὶ ἀοίδιμος, ὁ ἐπίπονος ἀσκητῆς, ὁ φιλήρεμος καὶ φιλέρημος ἀναχωρητῆς, ποὺ ἀρνήθηκε γιὰ τὸν Χριστό, ὅπως κανεῖς ἄλλος, ὅλον τὸν κόσμον καὶ τὰ εὐρισκόμενα στὸν κόσμον, τὴν ἴδια τὴν πατρίδα καὶ τοὺς γονεῖς καὶ τὴν συγγένεια, τὸ σῶμα καὶ τὴν φύσιν του, ὅλο τὸ θέλημα καὶ τὴν ἴδια τὴν ἀνθρωπίνην αἴσθησιν.

- 7 **Γ**ιὰ ὅλα αὐτὰ τὰ πλεονεκτήματά του πράγματι κατασκήνωσε στὴν ἀγία του ψυχῇ αὐτῇ ἢ τρισύνθετη καὶ λιθομαργαροχρυσόδετη πολύτιμη σειρά ἐν ἀγίῳ Πνεύματι, ἡ θεία σοφία, ὁ λόγος καὶ ἡ δύναμις. Κι' ἐδίδαξε ὄχι ἀκαταλλῆλως, ἀλλ' ἐμπράκτως μὲ ἀληθινὰ λόγια καὶ πράγματα, καὶ συνάθροισε κάθε λεπτομέρεια λογισμῶν καὶ τοὺς ἔφερε στὸ φῶς, καὶ ἐφάνέρωσε τούτων καὶ τὸ μαῦρο καὶ τὸ κόκκινο, δηλαδὴ καὶ τὸ ζοφερὸ ψεῦδος τῆς πλάνης καὶ τὴν ἀλήθεια ποὺ φέγγει σὰν ἥλιος· ἔτσι ὥστε, ὅσοι ἐδιάλεξαν τὴν ἠσυχαστικὴ καὶ σωτηριώδη ὁδὸ, νὰ βαδίζουν σὲ καθαρὸ καὶ διαυγὲς φῶς, καὶ νὰ μὴ ἀστοχήσουν τὴν κληρονομία ἐκείνων τῶν ἀφθάρτων ἀγαθῶν, ἀφοῦ ὑπακούσουν καλῶς στὸν

ἀγαθὴν μερίδα ἐκλέγεσθαι τοὺς ἐχέφρονας τὴν ἄτυρβον καὶ ἀμέριμνον.

8 **Μ**ή τις οὖν, καὶ αὐθις ἐρῶ, προσέλθοι τοῖς πεφωτισμένοις τοῦδε τοῦ ἀνδρὸς καὶ θειοτάτοις συγγράμμασι πλαζομένω νοῖ. Ὁ γὰρ ἐν τισὶ πλαζόμενος ὑλικοῖς καὶ περιπετεῖαις τοῦ βίου ποσῶς συμφυρόμενος, μάτην καὶ προσέρχεται τῷ
5 ζῶντι τούτου λόγῳ καὶ ἐνεργεῖ. Καὶ οὐκ ἔτι λοιπὸν ἡρετίσατο φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς, οὔτε μὴν τῷ δεσποτικῷ ὑπεῖξε προστάγματι τοῦ κηρύξαντος ἀσπάσασθαι τὴν μετάνοιαν, ὅπως ἀξιόους τοὺς καρποὺς αὐτῆς ἐπιδείξῃται· καὶ ἐπεὶ ὑπακοῦσαι οὐ βούλεται τῷ πανσόφως τε καὶ εὐφυῶς ὁδηγήσαι ἰσχύον-
10 τι πρὸς νομὴν τὴν σωτήριον, ἵνα τί καὶ τῶν ἀψαύστων ἄπτεται ὁ ταλαίπωρος ἀμελῶς καὶ οὐ κάθηται ἐν ἀποκρύφῳ τῆς ἰδίας κακίας θησαυρίζων, ὡς εἴωθεν, ἐσμὸν ἀμαρτημάτων πολλῶν καὶ δεινῶν τῇ ἰδίᾳ ἀβελτηρίᾳ, διὰ τῆς τύρβης καὶ πολυκτησίας τῆς ἐνεργουμένης ἐν τῷ πολυπερισπάστῳ βίῳ τούτῳ τῷ μο-
15 χθηρῷ καὶ στυγητῷ καὶ μισητῷ καὶ ρυπαρῷ καὶ τῆς πολυειδοῦς ἀμαρτίας πεπληρωμένῳ, τῷ μόνοις τοῖς κοσμικοῖς ἀφωρισμένῳ, ὡς τῆς στενῆς ὁδοῦ καὶ τεθλιμμένης πόρρῳ αἰρουμένοις περιπατεῖν ἀεὶ καὶ διὰ παντὸς καὶ τῆς εὐρυχώρου καὶ πλατείας ἐντός;

9 **Ο** μέντοιγε διαδράσαι τὸν παλαμναῖον αἰρούμενος δαίμονα καὶ ἐπιθυμίαν ἀπόσασθαι γλιχόμενος βδελυρὰν καὶ τὴν κεφαλὴν ἐξάξει τὴν ἑαυτοῦ τῆς χειρὸς καὶ πονηρίας καὶ τῶν παγίδων τῶν ἀποστατικῶν σκοτεινῶν τε ἐξουσιῶν, καὶ ἐπιθυ-
5 μίαν ἐρεθίστριαν τὴν νικῶσαν πάντα τὰ ἐξωθεν καὶ ἐνδοθεν αἰσθητήρια μαρᾶναι θεοφιλῶς, μὴ στυγναζέτω τῇ εἰσόδῳ τοῦ

Σωτήρα μας πού ἔδωσε τὴν ἐντολὴ νὰ ἐκλέγουν τὴν ἀγαθὴ μερίδα οἱ ἐχέφρονες, τὴν ἤρεμη καὶ ἀμέριμνη³.

- 8 **Θ** ἂ εἰπῶ λοιπὸν πάλι, νὰ μὴ πλησιάσῃ κανεὶς τὰ φωτισμένα καὶ θειότατα συγγράμματα τοῦ ἀνδρὸς τούτου μὲ περιπλανώμενον νοῦ. Διότι, ὅποιος περιπλανᾶται σὲ ὑλικά πράγματα καὶ συμφύρεται κάπως μὲ περιπέτειες τοῦ βίου, ματαίως προσέρχεται στὸν ζωντανὸ καὶ ἐνεργὸ λόγο τοῦτον. Ἐπομένως δὲν ἀποφάσισε νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν μελλοντικὴ ὀργὴ οὔτε ὑποχώρησε στὸ δεσποτικὸ πρόσταγμα αὐτοῦ πού ἐκήρρυξε νὰ ἀσπασθῆ τὴν μετάνοια γιὰ νὰ ἐπιδείξῃ ἀξίους τοὺς καρπούς της. Καί, ἀφοῦ δὲν θέλει νὰ ὑπακούσῃ στὸν δυνάμενο νὰ ὀδηγήσῃ πανσόφως καὶ εὐφυῶς πρὸς τὴν σωτηριώδη βοσκὴ, γιατί ἐγγίζει καὶ τὰ ἀνέγγικτα ἀμελῶς ὁ ταλαίπωρος καὶ δὲν κάθεται σ' ἓνα ἀπόκρυφο χῶρο τῆς κακίας του θησαυρίζοντας, ὅπως συνηθίζει, πλῆθος ἀμαρτημάτων δεινῶν μὲ τὴν ἀβελτηρία του, διὰ τοῦ ἄγχους καὶ τῆς πολυκτησίας πού ὑφίσταται στὸν πολυτάραχο τοῦτον βίο, τὸν μοχθηρὸ καὶ ἀπεχθῆ καὶ μισητὸ καὶ ρυπαρό, τὸν γεμᾶτο παντοειδῆ ἀμαρτία, πού εἶναι καθωρισμένος γιὰ μόνους τοὺς κοσμικούς, πού ἔχουν προτιμήσει νὰ περιπατοῦν πάντοτε καὶ διαπαντὸς μακριὰ ἀπὸ τὴν στενὴ καὶ θλιμμένη ὁδὸ καὶ μέσα στὴν εὐρύχωρη καὶ πλατειά⁴.

- 9 **Ο** ποιος ὁμως ἀποφάσισε νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ τὸν κακοῦργο δαίμονα καὶ θέλει νὰ ἀπωθήσῃ τὴν βδελυρὴ ἐπιθυμία καὶ νὰ βγάλῃ τὴν κεφαλὴ του ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τὴν πονηρία του ἀπὸ τίς ἐχθρικές παγίδες καὶ τίς σκοτεινὲς ἐξουσίες, καὶ νὰ μαράνη θεοφιλῶς τὴν ἐρεθιστικὴ ἐπιθυμία πού νικᾷ ὅλα τὰ ἐξωτερικά καὶ ἐσωτερικά αἰσθητήρια, ἄς μὴ συνοφρῶνεται στὴν εἴσοδο τοῦ σταδίου τῆς ἀσκήσεως καὶ ἄς μὴ δια-

3. Λουκᾶ 10,42.

4. Ματθ. 7,13-14.

σκάμματος τῆς ἀσκήσεως καὶ διαβαλλέτω ἑαυτὸν αὐτὸς πρὸς παλαιστραν τε καὶ ἀντίστασιν ὡς ἀνίσχυρον. Μὴ ἀνατρεπέτω τὴν ἑαυτοῦ ὀρμὴν, τὴν πρὸς τὰ κρείττονά τε καὶ βέλτιστα κινουμένην ἀρίστως. Μὴ ἀθαύμαστον τὸν ἀσκητικὸν καὶ θαυμάσιον βίον θελήσειε δεῖξαι. Μὴ τὸν σταυροβασανούπτωτον, ἀνεκταβροδίατον ὁμοῦ καὶ φιλόσωμον δι' οἰκείαν νωχελίαν τε καὶ ραθυμίαν κακῶς ἐκφραυλίσειεν. Ἄλλὰ μᾶλλον κἢν ἀδόκιμός τις ἢ τῷ κόσμῳ καὶ ἀφερέπονος, εὐδόκιμος καὶ πολύτλας σπενυσάτω ὀφθῆναι ἐν καιρῷ ἐπαγωγῆς θλιβερῶν ὑλικῶν καὶ ἀδύλων, τῶν κατὰ σάρκα λέγω προσγινομένων καὶ πνεῦμα ἐξ ἐπηρείας πάντως τοῦ πολεμήτορος. Πᾶσα γὰρ τούτων πεῖρα πρὸς ἡμᾶς τοὺς ταλαιπώρους γινομένη ἀνθρώπους, ἢ πρὸς δοκιμὴν τῆς ἡμετέρας ὑπομονῆς γίνεται ἢ διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἢ διὰ τὴν ὑπερηφανίαν ἡμῶν ἢ ὅπως προκόψωμεν μειζρόνως καὶ μάθωμεν τὴν ταπεινώσιν ἐκ τοῦ ἐπιγινῶναι τὴν ἑαυτῶν ἀσθένειαν καὶ τὴν τοῦ βοηθοῦντος ἡμῖν ἀκαταμάχητον δύναμιν.

10 **Π**ολλαί εἰσιν αἱ οἰκονομίαι καὶ ἀκατάληπτοι τοῦ τὰ πάντα ἐφορῶντος καὶ πάντα διέποντος τὰ ἡμέτερα ἀρρήτοις λόγοις καὶ τρόποις καὶ οἰκονομικοῖς αὐτοῦ ἐννοήμασι. Διὸ ὁ στεφανωθῆναι αἰρούμενος τοῖς ἑαυτοῦ ἀγωνίσμασιν, ἐκμιμείσθω τῶν φοιτητῶν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, μὴ τοὺς ἀπελθόντας εἰς τὰ ὀπίσω, ὡς ἐν Εὐαγγελίοις ἠκούσαμεν, ἀλλὰ τοὺς προθύμως ἐκείνῳ ἀκολουθήσαντας καὶ ὑπομεμενηκῶτας ἀσκανδαλίστως πάντα τὰ σκάνδαλα, ὅσα δὴ αὐτῷ τῷ κοινῷ ἡμῶν Δεσπότη προσήγγισαν ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς φημι τοῦ κηρύγματος καὶ μέχρι 10 τοῦ ἐπονειδίστου σταυρικοῦ πάθους αὐτοῦ καὶ θανάτου πικροῦ μαθητὰς ἐκείνους τοὺς μετὰ τὴν ἀγίαν ἀνάστασιν καὶ χαρίεσαν τὸν γύρον τοῦ ὄλου κόσμου ὀδεύσαντας καὶ κηρύξαντας καὶ μὴ ἀποδράσαντας τὰ ποικίλα σκάμματα καὶ τὴν κάκωσιν ἣν περ κατὰ τόπους τούτων ἕκαστος καὶ πόλιν καὶ κώμην καὶ χώραν

βάλλη ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτό του ὡς ἀνίκανο γιὰ τὴν παλαίστρα καὶ τὴν ἀντίστασι. Ἐὰς μὴ ἀνατρέπη τὴν ὀρμὴ του ποῦ κινεῖται ἄριστα πρὸς τὰ ἀνώτερα καὶ καλύτερα. Ἐὰς μὴ θελήσῃ νὰ δείξῃ ἀθαύμαστον τὸν ἀσκητικὸ καὶ θαυμάσιο βίον. Ἐὰς μὴ μὲ τὴ νωχέλεια καὶ ραθυμία του ἐκφραυλίσῃ σὲ ἀβροδίαιτο καὶ φιλόσωμο τὸν σκληρὸ βίον τῶν στερήσεων. Ἀλλὰ μᾶλλον, ἀκόμα καὶ ἂν εἶναι ἀδοκίμαστος στὸν κόσμον καὶ δὲν βαστάζῃ τὸν πόνο, ἅς σπεύσῃ νὰ φανῇ εὐδόκιμος καὶ πολὺαθλος στὸν καιρὸ τῆς ἐπιφορᾶς θλίψεων ὑλικῶν καὶ αὐτῶν, ποῦ ἀπὸ τὴν ἐπήρεια τοῦ ἐχθροῦ προκαλοῦνται τόσο στὴ σάρκα ὅσο καὶ στὸ πνεῦμα. Πράγματι κάθε δοκιμασία ποῦ ἐπέρχεται ἐκ μέρους του πρὸς ἡμᾶς τοὺς ταλαιπώρους ἀνθρώπους, γίνεται ἢ γιὰ δοκιμὴ τῆς ὑπομονῆς μας ἢ γιὰ τὶς ἀμαρτίες μας ἢ γιὰ τὴν ὑπερηφάνειά μας ἢ γιὰ νὰ προκόψωμε περισσότερο καὶ μάθωμε τὴν ταπείνωσι μὲ τὴν ἐπίγνωσι τῆς ἀσθενείας των καὶ τὴν ἀκαταμάχητη δύναμι τοῦ συμπαραστάτη μας.

- 10 **Ε**ἶναι πολλὰ καὶ ἀκατάληπτες οἱ οἰκονομίαι αὐτοῦ ποῦ ἐφορᾷ τὰ πάντα καὶ κυβερνᾷ ὅλες τὶς ὑποθέσεις μας μὲ ἀρρήτους λόγους καὶ τρόπους καὶ μὲ ρυθμιστικὰ ἐπινοήσεις. Γι' αὐτὸ ἐκεῖνος ποῦ ἀποφάσισε νὰ στεφανωθῇ γιὰ τ' ἀγωνίσματά του⁵, ἅς μιμῆται ἀπὸ τοὺς μαθητὰς τοῦ Σωτῆρος μας ὄχι ἐκείνους ποῦ ἀπεχώρησαν, ὅπως ἀκούσαμε στὰ εὐαγγέλια⁶, ἀλλὰ ἐκείνους ποῦ τὸν ἀκολούθησαν προθύμως καὶ ὑπέμειναν ἀσκανδάλιστα ὅλα τὰ σκάνδαλα, ὅσα ἔγγισαν τὸν ἴδιο τὸν κοινὸ Δεσπότη μας ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ κηρύγματος καὶ ἕως τὸ ἐπονείδιστο σταυρικὸ πάθος του καὶ τὸν πικρὸ θάνατο. Ἐὰς μιμῆται τοὺς μαθητὰς ἐκείνους, ποῦ μετὰ τὴν ἀγία καὶ χαροποῖὸ ἀνάστασι ἐβάδισαν τὸν γύρον ὅλου τοῦ κόσμου καὶ ἐκήρυξαν καὶ δὲν ἀπέφυγαν τὰ ποικίλα στά-

6. Βλ. Λουκᾶ 14,18.

15 ἀσμένως ἐδέχετο, ἕως ἂν καὶ τὸν ἴδιον χοῦν τῷ χοῖ ἐναπέθετο καὶ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ εἰς τὰς ἀγίας χεῖρας τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ, τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

11 **Τ** αὔτα τοίνυν ἅπαντα καὶ τὰ τούτων πλείονα ἕτερα πάντες ἀκριβῶς γινώσκουμεν καὶ καλῶς ἐπιστάμεθα. Καὶ οἱ αἰρούμενοι ἀναγινώσκειν τὰ θεῖα τούτου τοῦ ὀσίου συγγράμματα καὶ πράττειν σπεύδομεν ὡς τὰ ἀναγινωσκόμενα ὑποτίθενται. 5 Ἀπαραχάρακτος γὰρ ἡ ἀλήθεια ἐν πᾶσι τούτοις τοῖς πανσόφοις συγγράμμασι καθορᾶται, κἂν ποικίλην ἔχωσι τὴν κατήχησιν καὶ τὴν παιδευσιν καὶ τὴν ἄσκησιν καὶ τὴν νουθέτησιν. Ὅτι καὶ τῆς ἡσυχίας ἅπαν τὸ κάλλος, ἀρχῆθεν ἕως τέλους, καλλίστως ὑπέφηνε καὶ τῆς σιωπῆς τὸ μέγα κλέος τρανῶς ἐμακάρι- 10 σε, καὶ τοὺς τόπους καὶ τοὺς τρόπους καὶ τὰς αἰτίας τῶν ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἀσκήσεως ὀλίσθων ἀραρώτως ἐφαύλισε· καὶ ὅθεν καὶ ὀπως συμβαίνουσι, καὶ πῶς τὴν ἴασιν δέχονται καὶ πῶς καλῶς θεραπεύονται τὰ ψυχικὰ παντοίως νοσήματα, οὐδόλως ἀπέκρυσεν. Καὶ οὐ ταῦτα μόνον καλῶς ἐξεπαίδευσε καὶ ἄγαν 15 ἀρίστως, ἀλλὰ καὶ τὰ τούτων ἄλλα κρύφια πράγματα, ἀσκητικά φημι καὶ θεωρητικά, ὑψηλότερά τε καὶ μείζονα καὶ πολλοῖς ἀθεώρητα, αὐτὸς οὗτος ὁ ὀσιος μεθόδοις ξέναις καὶ λογίοις πανσόφοις τοῖς μαθεῖν ποθοῦσι γνωρίσαι ἐσπούδασε.

12 **Μ** ἢ οἰέσθω δέ τις, ὡς οὐκ ἐπίσης τῇ τάξει τῶν ὀλων ἀσκη- 5 τικῶν τοῦ μεγάλου καὶ θειοτάτου πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου καὶ οὗτος τοὺς ἰδίους λόγους συνετῶς καὶ θαυμαστῶς ἐζωγράφησεν. Ὅντως εἴ τις ἔχει γνῶσιν καὶ σύνεσιν καὶ πεί- 5 ραν ἀκριβῆ τῶν ἀσκητικῶν συνταγμάτων τοῦ μεγάλου ἐκείνου πατρὸς, ἀπάντων ἐκείνῳ τὸ παράλληλον, οὐχ ἀπλῶς, ἀλλὰ

7. Ὁ συγγραφεὺς ἐννοεῖ τις ταλαιπωρίες τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ στὰ ρωμαϊκὰ ἀμφιθέατρα.

δια⁷ και την κάκωσι, την ὁποία ὁ καθένας τους και τὸ δικό του χῶμα στὸ χῶμα και τὸ πνεῦμα του στα ἅγια χέρια τοῦ Κυρίου και Θεοῦ⁸, τοῦ Σωτῆρος μας Ἰησοῦ Χριστοῦ.

11 **Ο**λα λοιπὸν αὐτὰ και τὰ ἐπὶ πλέον ἀπὸ αὐτὰ τὰ γνωρίζομε και τὰ κατέχομε ὅλοι καλά. Και ὅσοι ἀποφασίσαμε νὰ διαβάζωμε τὰ θεῖα συγγράμματα τοῦ ὀσίου τούτου σπεύδομε και νὰ πράττωμε ὅπως διδάσκουν τὰ ἀναγινωσκόμενα. Διότι ἡ ἀλήθεια παρουσιάζεται ἀπαραχάρακτη σὲ ὅλα αὐτὰ τὰ πάνσοφα συγγράμματα, ἔστω και ἂν ἔχουν ποικίλη κατήχησι και παιδευσι, ἄσκησι και νουθεσία. Διότι και τῆς ἡσυχίας ὅλη τὴν ὠμορφιὰ περιέγραψε κάλλιστα ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἕως τὸ τέλος, και τῆς σιωπῆς τὴν μεγάλη δόξα ἐμακάρισε τρανῶς, και τοὺς τύπους και τοὺς τρόπους και τὶς αἰτίες τῶν διολισθήσεων στὸ μέσο τῆς ἀσκήσεως κατήσχυνε σταθερὰ· και δὲν ἀπέκρυψε καθόλου ἀπὸ ποῦ και πῶς συμβαίνουν και πῶς δέχονται τὴν ἴασι και πῶς θεραπεύονται καλῶς τὰ παντοειδῆ ψυχικὰ νοσήματα. Και ὄχι μόνο σ' αὐτὰ ἐξεπαίδευσε καλά και ἄριστα αὐτὸς ὁ ὀσιος, ἀλλὰ και τὰ διαφορετικὰ ἀπ' αὐτά, τὰ κρυφὰ πράγματα, δηλαδῆ τὰ ἀσκητικὰ και θεωρητικὰ, τὰ ὑψηλότερα και μεγαλύτερα και ἀθεώρητα ἀπὸ τοὺς πολλοὺς, μὲ θαυμάσιες μεθόδους και πάνσοφα λόγια ἐφρόντισε νὰ τὰ γνωστοποιήσῃ σ' αὐτοὺς ποὺ ποθοῦν νὰ μάθουν.

12 **Ν**ὰ μὴ νομίζῃ δὲ κανεὶς ὅτι αὐτὸς ἐδῶ δὲν ἐζωγράφησε τοὺς λόγους του ἐξ ἴσου συνετῶς και θαυμαστῶς μὲ τὸ ὅλο σύστημα τῶν ἀσκητικῶν τοῦ μεγάλου και θειοτάτου πατρός μας Βασιλείου⁹. Πράγματι, ὅποιος ἔχει γνῶσι και σύνεσι και ἀκριβῆ πείρα ὅλων τῶν ἀσκητικῶν συγγραμμάτων τοῦ μεγάλου ἐκείνου πατρός, θὰ εὔρη και θὰ ἀναγνωρίσῃ ὅτι

8. Κατὰ μίμησι τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, βλ. Λουκᾶ 23,46.

9. Ἡ ἀσκητικὴ συλλογὴ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου ἀπῆλαυε πάντοτε γενικῆς ἀναγνωρίσεως.

πάνυ καταλλήλως εὔρησει καὶ γνωρίσει προκείμενον, καὶ τὸ
χρήσιμον μᾶλλον, οὐ ποικίλον μόνον, ἀλλὰ καὶ νόστιμον καὶ
σωτήριον καὶ ὠφέλιμον ἀρχαρίοις καὶ μέσοις καὶ τοῖς τελείοις.

10 Πρωτοτύπως γὰρ προοιμιάζεται οὕτωσὶ ὁ πανόσιος ἀρίστην
ἀρχὴν τυγχάνειν τῆς ἀρετῆς οἷα δὴ καὶ θεμέλιον τὸν εἰσαγωγι-
κὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, κατὰ τὸν εἰπόντα, «ἀρχὴ σοφίας, φόβος
Κυρίου», καὶ τοῦτον τίκτεσθαι ἐκ τῆς πίστεως τῆς εὔρισκομέ-
νης οὐκ ἐν πᾶσιν ἀνθρώποις, ἀλλ' ἐν ἐκείνοις μόνοις τοῖς τὸν
15 θεῖον σπόρον καλῶς δεξαμένοις ἐκείνου τοῦ μεγάλου σπορέως
τοῦ σπείραντος πρὸς γῆν τὴν καλὴν, τὴν καὶ καρποφορήσασαν
καὶ ποιήσασαν ἢ τριάκοντα ἢ ἐξήκοντα ἢ ἑκατόν. Οἱ γὰρ ἄλ-
λως πιστεύσαντες, κἂν δοκῶσι πιστεύειν, οὕτως ἀκάρπως,
ἀλλ' οὖν οὐ συνῆκαν τὸν τῆς πίστεως λόγον.

13 **Δ**ιὰ τοι τοῦτο καὶ μετὰ παρρησίας ὁ πονηρὸς ὑπέδου τὰς
καρδίας αὐτῶν καὶ τὸν θεῖον σπόρον ἀφήρπασε. Καὶ ἐοί-
κασιν οὗτοι οἱ ἄκαρποι τε καὶ ἄφοβοι, οἱ μὲν τῇ δεξαμένῃ τὸν
θεῖον σπόρον ὁδῶ καὶ τοῖς πετεινοῖς τοῦ οὐρανοῦ ἀεὶ
5 ἠπλωμένη καὶ διατρεφούσῃ αὐτὰ τὰ μικρὰ καὶ ἀκάθαρτα πνεύ-
ματα, οἱ δὲ τοῖς πετρώδεσι τόποις, τοῖς τὸν θεῖον σπόρον ὀλέ-
σασι διὰ τὸ ἑαυτῶν ὀλιγόγεων καὶ τὸ ἐκ τῆς ρίζης ἀστήρικτον,
καὶ διὰ τὸ μὴ δύνασθαι ὑποφέρειν ὄνειδη, λύπας, καὶ στενα-
γμοὺς καὶ κακώσεις τῆς ἰδίας σαρκός. Οἱ δὲ ἐπίλοιποι τοῖς
10 ἀκανθώδεσι παρεικάσθησαν, τοῖς δεξαμένοις μὲν καὶ αὐτοῖς

αὐτὸς ἐδῶ διαθέτει ὄχι ἀπλῶς, ἀλλὰ πλήρως, παράλληλες σκέψεις μὲ ὅλα ἐκεῖνα. Καὶ θὰ ἀντιληφθῆ ὅτι ἡ χρησιμότης τῶν γραπτῶν του δὲν εἶναι μόνο ποικίλη, ἀλλὰ καὶ εὐχάριστη καὶ σωτηριώδης καὶ ὠφέλιμη στοὺς ἀρχαρίους καὶ τοὺς μέσους καὶ τοὺς τελείους. Πράγματι ὁ πανόσιος αὐτὸς προοιμιάζεται ὅτι ἀρίστη ἀρχὴ τῆς ἀρετῆς σάν θεμέλιο εἶναι ὁ εἰσαγωγικὸς φόβος τοῦ Θεοῦ σύμφωνα μὲ ἐκεῖνον ποὺ εἶπε, «ἀρχὴ σοφίας εἶναι ὁ φόβος τοῦ Κυρίου»¹⁰, καὶ ὅτι αὐτὸς ὁ φόβος γεννᾶται ἀπὸ τὴν πίστι ποὺ εὐρίσκεται ὄχι σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ σ' ἐκείνους μόνο ποὺ ἐδέχθησαν καλῶς τὸν θεῖο σπόρο τοῦ μεγάλου ἐκείνου σπορέως ποὺ ἔσπειρε στὴν καλὴ γῆ, ἡ ὁποία ἐκαρποφόρησε καὶ ἀπέδωσε ἢ τριάντα ἢ ἐξήντα ἢ ἑκατό¹¹. Πράγματι αὐτοὶ ποὺ ἐπίστευσαν κατ' ἄλλον τρόπο, ἀκόμη καὶ ἂν φαίνονται νὰ πιστεύουν, ἐφ' ὅσον παραμένουν ἔτσι ἄκαρποι, ἀσφαλῶς δὲν κατενόησαν τὸν λόγο τῆς πίστεως.

13 **Γ** ἰ' αὐτὸ βέβαια ὁ πονηρὸς ἐγλίστρησε στὶς καρδιές των μὲ παρρησία καὶ ἄρπαξε τὸν θεῖο σπόρο¹². Καὶ ὁμοιάζουν αὐτοὶ οἱ ἄκαρποι καὶ ἄφοβοι, ἄλλοι μὲ τὴν ὁδὸ ποὺ ἐδέχθηκε τὸν θεῖο σπόρο καὶ ἔπειτα εἶναι ἀπλωμένη πάντοτε στὰ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ καὶ διατρέφει αὐτὰ τὰ μικρὰ καὶ ἀκάθαρτα πνεύματα· ἄλλοι μὲ τοὺς πετρώδεις τόπους ποὺ κατέστρεψαν τὸν θεῖο σπόρο ἐξ αἰτίας τοῦ ἀγόνου ἐδάφους των ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ στηρίξη τὴ ρίζα τους καὶ τῆς ἀδυναμίας νὰ ὑποφέρουν ὄνειδισμοὺς καὶ λύπες, στεναγμοὺς καὶ κακώσεις τῆς σάρκας των. Οἱ δὲ ὑπόλοιποι παρωμοιάσθηκαν μὲ τὰ ἀκανθώδη μέρη ποὺ ἐδέχθησαν μὲν καὶ αὐτοὶ τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος μας, ποὺ τὸν ἐκήρυξε, ἀλλά,

11. Ματθ. 13,23.

12. Ματθ. 13,19-23.

τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν τοῦ κηρύξαντος, ἀλλὰ διὰ τὸ ἔχειν μέριμναν τοῦ ματαίου τοῦδε αἰῶνος καὶ τῷ πλούτῳ τούτου σφοδρῶς ἀπατᾶσθαι, συμπνιγῆναι τὸν σπόρον ὄλον καὶ γενέσθαι αὐτὸν ἄκαρπον καὶ ἄχρηστον καὶ ἀνείσπρακτον.

14 **Α**λλὰ ταῦτα μὲν ἐς τοσοῦτον, τὰ δέ γε ἐπιγράμματα τῶν λόγων ταύτης τῆς βίβλου ἔχουσιν οὕτως ὡς ἐν πίνακι προτιθέμενα. Ἀμήν.

ἐπειδὴ ἀσχολοῦντο μὲ τὴν μέριμνα τοῦ ματαίου τούτου αἰῶ-
νος καὶ ἐξαρτῶντο σφοδρῶς ἀπὸ τὸν πλοῦτο του, ὅλος ὁ
σπόρος συμπνίγηκε καὶ ἔγινε ἄκαρπος καὶ ἄχρηστος καὶ
ἀνέσοδος.

- 14 **Α**ρκετὰ εἶναι αὐτὰ ἕως ἐδῶ· οἱ δὲ ἐπιγραφές τῶν λόγων
αὐτῆς τῆς βίβλου εἶναι ὅπως παρατίθενται στὸν πίνα-
κα ποῦ ἀκολουθεῖ. Γένοιτο.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΟΥ ΙΣΑΑΚ

Οπως ὄλοι οἱ μεγάλοι νηπτικοί, ὁ Ἰσαὰκ δὲν κάμει ποτὲ ἀπ' εὐθείας λόγο για τὸν ἑαυτὸ του στα κείμενά του, ἐκτὸς ἀπὸ λίγες περιπτώσεις, ὅπου ἀναφέρεται σὲ πνευματικὲς ἐμπειρίες ἀσκητοῦ σὲ τρίτο πρόσωπο, πὸ ἴσως πρόκειται γι' αὐτὸν τὸν ἴδιο. Δὲν εἶναι γνωστὸς οὔτε κἂν ὁ χρόνος κατὰ τὸν ὁποῖο ἔζησε. Ὁ ἴδιος σ' ἓνα κείμενό του, ὁμιλώντας περὶ τῶν δαιμόνων, λέγει, «ἐξ ἐναντίας τούτων, τῶν ἔχόντων ἑξακισχιλίους χρόνους»¹, πρᾶγμα πὸ σημαίνει ὅτι ἔγραφε στὸ ἔτος 6000 ἀπὸ κτίσεως κόσμου, δηλαδὴ γύρω στὸ 500 μ.Χ. Ἐπειδὴ ἡ Ἐπιστολὴ 4 πὸ ἀπευθύνεται πρὸς κάποιον Συμεών, ταυτιζόμενον ἀπὸ τὴν παράδοσι μὲ τὸν Θαυμαστορεῖτη πὸ ἔζησε στα μέσα τοῦ 6ου αἰῶνος, δὲν εἶναι βέβαιο ὅτι προέρχεται ἀπὸ τὸν Ἰσαὰκ οὔτε ὅτι ἀπευθύνεται σ' αὐτὸν τὸν Συμεών, δὲν μπορεῖ νὰ ληφθῆ ὑπ' ὄψι ὡς μαρτυρία για τὴν χρονολόγησι.

Ὁ σύγχρονοί μας πάντως κριτικοί, στηριζόμενοι στὴν μαρτυρία τῶν συντόμων βιογραφιῶν του πὸ ἀναφέρουν τὴν χειροτονία του ἀπὸ τὸν νεστοριανὸ πατριάρχη Γεώργιο, τοποθετοῦν τὴν ἀκμὴ του στὸ δεῦτερο ἡμισυ του 7ου αἰῶνος, ἀφοῦ ὁ Γεώργιος ἐπατριάρχευσε ἀπὸ τὸ 660 ἕως τὸ 680. Εἶναι ἡ ἐποχὴ τῶν ἀρχῶν τῆς ἀραβικῆς κατακτήσεως καὶ οἱ συχνὲς μετακινήσεις τόσο τοῦ Ἰσαὰκ ὅσο καὶ τοῦ Γεωργίου ἴσως εἶναι ἀνεξήγητες γι' αὐτὴν τὴν ἐποχὴ.

1. Λόγος 33,18. Ἡ ἀναφορὰ ὑπάρχει καὶ στὸ συριακό.

Τὰ δύο σύντομα βιογραφικά σημειώματα² περιέχουν περίπου τὰ ἴδια στοιχεία, ἂν καὶ σὲ μερικὰ ἀλληλοσυμπληρώνονται. Παραθέτομε τὸ δεύτερο, τοῦ Rahmani.

«Ὁ Μάρ Ἰσαὰκ τῆς Νινευῖ ἐγεννήθηκε στὸ Μπέθ Κατράγε κάτω ἀπὸ τὶς Ἰνδίες. Ἀφοῦ ἐκπαιδεύθηκε στὰ βιβλία τῆς Ἐκκλησίας καὶ τὰ ὑπομνήματά τους, ἔγινε μοναχὸς καὶ διδάσκαλος στὴν χώρα του. Καὶ ὅταν ὁ Μάρ Γεώργιος ὁ Καθολικὸς (= πατριάρχης) μετέβηκε στὴν χώρα του, ἐπῆρε μαζί του τὸν Ἰσαὰκ στὸ Μπέθ Ἀραμάγε, διότι ἦταν συγγενῆς τοῦ Μάρ Γαβριήλ Κατράγια, τὸν ἐξηγητὴ τῆς ἐκκλησίας. Ὁ Μάρ Ἰσαὰκ ἐχειροτονήθηκε ἐπίσκοπος τῆς Νινευῖ στὴν μονὴ Μπέθ Ἀμπέ³, ἀλλὰ λόγῳ τῆς ὀξύνοιας καὶ τοῦ ζήλου μπόρεσε νὰ βαστάσῃ τὸ ποιμαντικὸ λειτούργημα μόνο ἐπὶ πέντε μῆνες⁴.

Ἐπειτα ἐπέστρεψε στὴν ἐρημία του, ἀφοῦ ἐπῆρε τὴν ἄδεια ἀπὸ τὸν ἄπα, ὁ ὁποῖος τὸν ἀπήλλαξε καὶ τοῦ παρήγγειλε νὰ μεταβῆ καὶ νὰ ζῆσῃ στὴν ἐρημο τοῦ ὄρους Μπέθ Χουζαγέ μαζί μὲ τοὺς μοναχοὺς ποὺ ἔμεναν ἐκεῖ. Τέ-

λος ἐτυφλώθηκε, ὥστε τὴν διδασκαλία του κατέγραφαν οἱ

2. Τὸ πρῶτο βλ. σὲ γαλλικὴ μετάφρασι, J. – B. Chabot, *Mélanges d'archéologie et d'histoire*, 16(1896), 277–278. Τὸ δεύτερο σὲ λατινικὴ μετάφρασι, I. Rahmani, *Studia Syriaca*, 1 (1904), 32–33. Καὶ τὰ δυὸ ἀγγλικά, A.J. Wensinck, *Mystic treatises by Isaac of Nineveh*, Amsterdam 1923, XVIII–XIX.

3. Στὸ Κουρδιστάν.

4. Σύμφωνα μὲ μιὰ παράδοσι ὁ λόγος τῆς ἀποχωρήσεως τοῦ Ἰσαὰκ ἀπὸ τὴν ἐπισκοπὴ εἶναι ὁ ἐξῆς. Τὴν ἡμέρα τῆς χειροτονίας του ἐμφανίσθηκαν ἐνώπιόν του δύο ἀντίδικοι λαϊκοί· ὁ πρῶτος ἀπαιτοῦσε ἀπὸ τὸν ἄλλο τὴν ἐπιστροφὴ δανείου ποὺ τοῦ εἶχε κάμει. Ὁ Ἰσαὰκ ἐζήτησε ἀπὸ τὸν δανειστή νὰ δείξῃ τὴν μακροθυμία ποὺ προστάσσει τὸ Εὐαγγέλιο, ἀλλ' ἐκεῖνος ἀπάντησε, ν' ἀφήσῃ ἡσυχο τὸ Εὐαγγέλιο. Ὁ Ἰσαὰκ τότε ἔκαμε τὴν ἐξῆς σκέψι· Ἐάν οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ δὲν πειθαρχοῦν στὸ Εὐαγγέλιο, ποιά θέσι ἔχω ἐγὼ ἐδῶ; Βλ. Assemani, *Bibliotheca Orientalis* I,444. Ἔτσι ἡ βεβαίωσις καὶ τῶν δύο βιογραφιῶν ὅτι ἔμεινε στὴν ἔδρα ἐπὶ πέντε μῆνες ἀνατρέπεται· ἀλλὰ ἡ βεβαίωσις αὐτὴ φαίνεται ἰσχυρὴ.

ἀδελφοί. Τοῦ ἔδωσαν τὸ παρωνύμιο τοῦ δευτέρου Διδύμου, διότι ἦταν γαλήνιος, ἀγαθὸς καὶ ταπεινός, καὶ ἡ ὁμιλία του ἦταν ἡμερη. Ἔτρωγε μόνο τρία ἀρτίδια τὴν ἐβδομάδα μὲ λίγα λαχανικά· δὲν ἔτρωγε ποτὲ μαγειρευμένη τροφή.

Ἐγραψε πέντε τόμους πού σώζονται ἕως τώρα, γεμάτων ἐλκυστική διδασκαλία. Αὐτὸ ἐπιβεβαιώθηκε ἀπὸ τὸν Μὰρ Ἰωσαδάκ στὴν ἐπιστολὴ πού ἔγραψε πρὸς τὸν μαθητὴ του Μπουσίρ, στὴν μονὴ Μὰρ Σαμπούρ, ὅπου ἔλεγε:

Εὐχαριστῶ τὸν Κύριο γιὰ τὴν φροντίδα σου νὰ μοῦ στείλῃς τὴν διδαχὴ τοῦ Μὰρ Ἰσαὰκ τῆς Νινευῖ. Γνωρίζω ὅτι ἀπέκτησες στὴν ζωὴ σου τὰ κλειδιά τῆς βασιλείας, διότι ἐγέμισες τὴν μονὴ μας μὲ τὴν διδαχὴ τῆς ζωῆς. Ὁμολογοῦμε ὅτι εἴμαστε μαθηταὶ τοῦ Μὰρ Ἰσαὰκ ἐπισκόπου Νινευῖ.

Ἔτσι γράφει στὴν ἐπιστολὴ του. Στὸ τέλος λέγει, ὅπως ὁ Ἰωάννης ὁ ἐπίσκοπος:

Τὰ συγγράμματα τοῦ Μὰρ Ἰσαὰκ ἀπετέλεσαν μεγάλο στήριγμα καὶ ἐνίσχυσι γιὰ μένα.

Ὅταν ἐγήρασε κι' ἔφθασε σὲ μεγάλη ἡλικία, ἀπεδήμησε στὸν Κύριό μας. Ἐτάφηκε στὴν μονὴ τοῦ Μὰρ Σαμπούρ».

Τὸ ἄλλο σημεῖωμα ἔχει τὴν ἐνδιαφέρουσα προσθήκη ὅτι ἀπὸ τὰ συγγράμματά του ἐσκανδαλίσθηκε ὁ ἐπίσκοπος τῆς Μπέθ Γκαρμάγια Δανιὴλ γιὰ τρία πράγματα πού δὲν ἔγιναν δεκτὰ ἀπὸ τὴν κοινότητα. Δὲν ἐξηγεῖ ποιὰ ἦσαν αὐτὰ τὰ τρία πράγματα, ἀλλὰ νεώτερες ἀναφορὲς δείχνουν ὅτι πρόκειται γιὰ ἀκραῖες εὐαγγριανὲς ἀντιλήψεις πού ἦσαν ἀπαράδεκτες στὴν Νεστοριανικὴ Ἐκκλησία.

Τὸ ἐγκώμιο, τὸ ὁποῖο συνέταξαν οἱ ἀρχαῖοι μεταφρασταὶ καὶ συνῆψαν στὸ *Ἐπίγραμμα* των δὲν προσθέτει οὐσιωδῶς κανένα βιογραφικὸ στοιχεῖο, ἀλλ' οὔτε καὶ ὁ ἴδιος δίδει στὰ ἔργα του συγκεκριμένα στοιχεῖα, εἰ μὴ ἐν συνδέσει μὲ τὶς πνευματικὲς του ἐμπειρίες ἢ ἐμμέσως. Λέγει κάπου:

«Ἄφοῦ ἐπειράσθηκα πολὺν καιρὸ μὲ μέσα δεξιά καὶ ἀριστερά κι' ἐδοκιμάσθηκα πολλὲς φορές μὲ αὐτοὺς τοὺς δύο τρόπους, ἀφοῦ ἐδέχθηκα ἀπὸ τὸν ἀντίπαλο ἀναρίθμητες πληγὲς καὶ ἀξιώθηκα κρυφὰ μεγάλη βοήθεια, ἀπόκτησα πεῖρα ἀπὸ τὴν πολυχρόνια δοκιμασία καὶ ἔμαθα μὲ τὴν χάρι τοῦ Θεοῦ τοῦτο, ὅτι θεμέλιο ὄλων τῶν ἀγαθῶν... εἶναι πρῶτα ἡ σύναξις σ' ἓναν τόπο καὶ ἔπειτα ἡ παντοτινὴ νηστεία»⁵.

Ἰδιαίτερης σημασίας εἶναι ἡ ἀναφορὰ σ' ἓνα γέροντα, ποῦ ἔχει τὴν ἐντύπωσι ὅτι τὸν ἐγκατέλειψε ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ καὶ ἐρωτᾷ:

«Μήπως, Κύριε, ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ ἐμὲ ἡ χάρις λόγω τῆς ἀποδοχῆς τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος;»

Καὶ τοῦ ἐδόθηκε ἡ ἀπάντησις,

«Ὁχι»⁶.

Ἐάν αὐτὸ ἀναφέρεται στὸν ἴδιο τὸν Ἰσαάκ, τότε ἀποτελεῖ ἐπιβεβαίωσι τῆς πληροφορίας περὶ τῆς ἀναδείξεώς του σ' ἐπίσκοπο καὶ τῆς ἀποχωρήσεως ἀπὸ τὴν ἐπισκοπή.

Μιὰ ἄλλη ἔμμεση πληροφορία μᾶς δίδει ἐνδεχόμενα στοιχεῖα περὶ τῆς ἡλικίας του, ἂν πρόκειται περὶ αὐτοβιογραφικῆς ἀναφορᾶς. Λέγει σ' ἓνα σημεῖο πραγματείας του⁷ ὅτι μερικοὶ ἀπὸ τοὺς πατέρες συντηροῦνταν μὲ τὴν φροντίδα κάποιου πτηνοῦ, καὶ προσθέτει:

«Ἰδού, ἐγὼ τὰ τελευταῖα τοῦτα ἐξήντα χρόνια παίρνω τὸ ἥμισυ τοῦ ἄρτου μου ἀπὸ ἓνα τέτοιο πτηνό. Ἄλλοι συντηροῦνται ἀπὸ κάποιο δένδρο ἢ ἀπὸ ἓναν φοῖνικα

5. Λόγος 26,1. Ὑπάρχουν ἀναφορὲς καὶ σὲ ἄλλες σημαντικὲς ἐμπειρίες, ἐκστατικῆς φύσεως.

6. Λόγος 85,18ε.

7. Στὴν πραγματεία 80, σ. 553 τοῦ Bedjan, ποῦ δὲν ἔχει ἀντίστοιχο κείμενο στὴν ἐλληνικὴ συλλογή.

κατὰ ἓνα ὑπερφυσικὸν τρόπο, ὅπως εἶπε ἓνας ἀπ' αὐ-
τούς, δηλαδή ὁ ἐπίσκοπος ποὺ ἐπέρασε μὲ μετάνοια
στὴν ἔρημο. Εὐρίσκομαι τώρα σ' αὐτὴν τὴν ἔρημο σα-
ράντα ἑννέα χρόνια. Ὁ Θεὸς μου ἐχορήγησε ζωὴ ἀπ'
αὐτὸν τὸν φοῖνικα».

Θεωρεῖται ἐπίσης σχεδὸν βέβαιο ὅτι ἡ Ἐπιστολὴ τοῦ ὑπ'
ἀριθμὸν 2 ἀπευθύνεται πρὸς ἓνα πραγματικὸ ἀδελφὸ του, ποὺ
ἦταν καὶ ὁ ἴδιος μοναχός, ἀλλὰ σὲ μονὴ εὐρισκομένη μέσα σὲ
κάποια πόλι ἢ κοντὰ σ' αὐτὴν. Ὁ ἀδελφὸς αὐτὸς τὸν παρακάλε-
σε κάποτε νὰ τὸν ἐπισκεφθῆ, ἀλλ' ὁ Ἰσαὰκ ἀπέρριψε τὴν πρόσ-
κλησι⁸.

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑΤΑ

Κατὰ τὸ βιογραφικὸ σημεῖωμα, ποὺ παρατέθηκε ὀλόκληρο
παραπάνω, ὁ Ἰσαὰκ ἔγραψε «πέντε τόμους γεμάτων ἐλκυστικῆ
διδασκαλίᾳ», ἀλλ' ἀργότερα, τὸν 14ο αἰῶνα, ὁ Ἑβεδ Ἰησοῦς
ἐγνώριζε «ἑπτὰ τόμους τοὺς ὁποῖους ὁ Ἰσαὰκ ὁ Νινευῖτης συν-
έταξε, περὶ πνευματικῆς καταστάσεως, περὶ θεῶν μυστηρίων,
περὶ κρίσεων καὶ περὶ ἀσκήσεως».

Σήμερα σώζονται δύο κύριες συλλογές κειμένων· ἡ μία χα-
ρακτηρίζεται ὡς πρῶτο μέρος τῆς *Διδαχῆς περὶ τῆς μοναχικῆς
ζωῆς* καὶ ἡ δευτέρη περιλαμβάνει μιὰ σειρά *Ὁμιλιῶν*, ἀπὸ τίς
ὁποῖες ἔχουν διαπιστωθῆ ἑνδεκα, ὅλες ἀποτελοῦμενες ἀπὸ ἑκα-
τοντάδες λογίων, τῶν ἄλλως λεγομένων «κεφαλαίων».

Οἱ ὁμιλίαι εἶναι ἀνέκδοτες, ἀλλὰ ἡ Διδαχὴ ἔχει ἐκδοθῆ
στὴν συριακῆ ἀπὸ τὸν P. Bedjan, Paris, Leipzig 1909, μὲ 82
πραγματεῖαι ἀνίσου ἐκτάσεως, ἀπὸ τίς ὁποῖες οἱ τρεῖς ἐπιστολι-

8. Στὴν ἐκδοσι Ν. Θεοτόκη ἡ ἐπιστολὴ φέρεται ἀπευθυνομένη «πρὸς
τινα ἀδελφὸν φυσικὸν καὶ πνευματικόν», ἀλλ' ἂν εἶναι φυσικὸς ἀδελφὸς δὲν εἶ-
ναι «τίς», ἀλλὰ «ὄ». Γι' αὐτὸ διορθώσαμε: «Πρὸς τὸν ἀδελφόν, φυσικὸν καὶ
πνευματικόν».

κές. Μετάφρασις αὐτῆς τῆς συλλογῆς στήν ἀγγλική ἐκπονήθη-
κε ἀπὸ τὸν Α.- J. Wensinck καὶ ἐκδόθηκε στὸ Amsterdam τὸ
1923.

Δύο μοναχοὶ τῆς Λαύρας τοῦ Ἀγίου Σάββα στὶς ἀρχές τοῦ
9ου αἰῶνος, Ἀβράμιος καὶ Πατρίκιος, ἐξεπόνησαν μετάφρασι
τοῦ συριακοῦ κειμένου στήν ἐλληνική. Ὅπως διαπιστώνεται
ἀπὸ προσεκτικὴ μελέτη τῆς μεταφράσεως, οἱ δύο ἄνδρες κατέ-
νειμαν μεταξύ τους τὸ ἔργο κατὰ πραγματεῖες καὶ ὁ τρόπος με-
ταφράσεως παρουσιάζει σημαντικὲς διαφορές. Αὐτὴ καθ' ἑαυ-
τὴ ἢ μετάφρασις ἀπὸ μιὰ ἀρχαία σημιτικὴ γλῶσσα κατὰ τὴν
παλαιὰ ἐποχὴ, ὅποτε δὲν ὑπῆρχαν γραμματικὲς καὶ μέθοδοι, εἶ-
ναι ἐγχείρημα δυσκολώτατο. Ἡ ἐντύπωσίς μας εἶναι ὅτι ὁ ἕνας
μεταφραστὴς εἶχε μητρικὴ τὴν ἐλληνική καὶ ὁ ἄλλος τὴν συ-
ριακὴ· ἀντὶ λοιπὸν νὰ μεταφέρῃ ὁ δεῦτερος ἀπὸ τὴν συριακὴ
καὶ νὰ συντάσῃ ὁ πρῶτος στήν ἐλληνική, μετέφραζαν καὶ οἱ
δύο ξεχωριστὰ τὰ τεμάχια ποὺ εἶχαν ἀναλάβει. Ἐτσι ἡ μετά-
φρασις τοῦ δευτέρου εἶναι γεμάτη σολοικισμοὺς, ἐνῶ τοῦ
πρώτου, ἂν καὶ δὲν εἶναι ἄψογη, παρουσιάζεται νοητὴ καὶ μερι-
κὲς φορές ρέουσα.

Τὸ ἐλληνικὸ κείμενο ἐξέδωσε ὁ διδάσκαλος τοῦ γένους
Νικηφόρος Θεοτόκης, Λειψία 1770.

Ἡ συλλογὴ στήν ἐλληνικὴ μετάφρασι ἀποκαλεῖται *Λόγοι
ἀσκητικοί*, ἀλλὰ στοὺς λόγους συμπεριλαμβάνονται καὶ τέσσε-
ρις ἐπιστολές, καθὼς καὶ ἐκτενεῖς πραγματεῖες, ἐνῶ μερικὰ κεί-
μενα εἶναι μόνο μικρὰ ἀποσπάσματα. Τὸ σύνολο τῶν κειμένων
στήν ἐλληνική εἶναι 86 Λόγοι καὶ 4 Ἐπιστολές. Ἡ σειρὰ τῶν
κειμένων τῆς κάθε παραδόσεως, συριακῆς καὶ ἐλληνικῆς, δια-
φέρει ἐλαφρά, ἀλλὰ εἶναι τελείως διάφορη μεταξύ ἐλληνικῆς
καὶ συριακῆς. Ἐξ ἄλλου παρατηροῦνται ἀπουσίαι ἀπὸ τὴν μιὰ
παράδοσι στήν ἄλλη, καθὼς ἐπίσης διασπάσεις καὶ συνενώ-
σεις. Τὰ ὑπ' ἀριθμὸν 2,7,43,80 καὶ 86⁹ κείμενα τῆς ἐλληνικῆς

9. Ὁ Wensinck δὲν ἀντιλήφθηκε ὅτι ἀπουσιάζει ἀπὸ τὸ συριακὸ καὶ τὸ
ὑπ' ἀριθμὸ 86 ἐλληνικὸ κείμενο, σ. XIV.

συλλογῆς ἀπουσιάζουν ἀπὸ τὴν συριακὴ ἔκδοσι τοῦ Bedjan, σῶζονται ὁμως συριακὰ σὲ ἄλλες συλλογές, ἀλλὰ νομίζομε ὅτι πρωτοτύπως ἐγράφηκαν ἐλληνικά. Ἐξ ἄλλου δέκα πέντε συριακὰ κείμενα¹⁰ ἀπουσιάζουν ἀπὸ τὸ ἐλληνικό: 19, 20, 21, 23, 24, 26, 29, 31, 49, 54, 56, 71, 75, 76, 81¹¹.

Τὰ ἴδια τὰ κείμενα παρουσιάζουν παραλείψεις· καὶ ὁ μὲν Wensinck ἐσχημάτισε τὴν γνώμη ὅτι οἱ Ἕλληνες μεταφρασταὶ παρέλειψαν τεμάχια ποὺ ἦσαν δύσκολα· ἀλλ' αὐτὸς ὁ ἰσχυρισμὸς εἶναι πολὺ ἐλαφρὸς, ἀφοῦ μάλιστα παραλείψεις ὑπάρχουν καὶ στὸ ἴδιο τὸ συριακόν. Ἡ μετάφρασις τοῦ Wensinck στὴν ἀγγλικὴ δὲν εἶναι σ' ὅλη τὴν γραμμὴ κατανοητὴ· ἂν εἶχε προσπαθῆσει νὰ χρησιμοποιήσῃ καὶ τὴν ἐλληνικὴν μετάφρασι, θὰ εἶχε καλύτερα ἀποτελέσματα.

Ἀπὸ τὸ συριακὸ κείμενο ἐγινε ἡ μετάφρασις στὴν ἀραβικὴ ἀπὸ τὸν Ἴμπν Ἄς Σάλτ, τὸν 9ο αἰῶνα, ποὺ ἔχει δημοσιευθῆ ἀποσπασματικὰ¹² καὶ στὴν αἰθιοπικὴ. Ἀπὸ τὸ ἐλληνικὸ κείμενο ἐγιναν οἱ μεταφράσεις στὴν λατινικὴ (καὶ ἀπ' αὐτὴν στὴν ἰταλική, τὴν καστιλιανὴ καὶ τὴν πορτογαλική) καὶ τὴ ρωσικὴ, πρῶτα ἀπὸ τὸν Παῖσιο Βελιτσκόφσκη (1787) καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὸν Θεοφάνη τὸν Ἐγκλειστο (1885)· ἐπίσης καὶ ἡ νεοελληνικὴ τοῦ Καλλινίκου Παντοκρατορινοῦ (Ἀθῆναι 1871, ἀνατύπωσις Θεσσαλονίκη 1976), ποὺ εἶναι ἐλλιπὴς καὶ ἀτυχής. Τελευταῖα ἐγινε ἀπὸ τὸ ἐλληνικὸν μετάφρασις στὴν γαλλικὴ ἀπὸ τὸν J. Touraille.

Τὸ δικό μας κείμενο εἶναι τὸ τοῦ Νικηφόρου Θεοτόκη¹³,

10. Ὁ Wensinck, ἐνῶ λέγει ὅτι ἀπουσιάζουν δεκατέσσερα συριακὰ κείμενα ἀπὸ τὸ ἐλληνικό, στὸν πίνακα τῆς σ. XIV παρουσιάζει δεκαεξὶ ἀπουσίες.

11. Τὴν ἀντιστοιχία μπορεῖ ὁ ἀναγνώστης νὰ ἰδῆ στὶς ὑποσημειώσεις τῶν ἐπὶ μέρους Λόγων.

12. Ἐνα χειρόγραφο ἀραβικόν, ποὺ περιγράφεται ἀπὸ τὸν Assemani στὴν *Bibliotheca Orientalis*, τ.1, σ. 446—447 περιέχει αὐτὴ τὴν μετάφρασι σὲ τέσσερα βιβλία, ποὺ περιλαμβάνουν 138 κεφάλαια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα μερικὰ δὲν ἔχουν ἀντίστοιχα στὰ συριακὰ καὶ τὰ ἐλληνικά.

13. Ἐχει ἐπανεκδοθῆ ἀμετάβλητον ὑπὸ ἱερομονάχου Ἰωακείμ Σπετσιέρη, Ἀθῆναι 1895.

πού στηρίζεται σέ ἓνα χειρόγραφο καί σημειώνει ὑποσελιδίως μερικὲς διαφορὲς ἐνὸς δευτέρου χειρογράφου. Ἐπεφέραμε τίς ἀπαραίτητες διορθῶσεις τῶν τυπογραφικῶν ἀβλεπτημάτων, ἀλλὰ καί τῶν ἐκδοτικῶν σφαλμάτων, ἐλάβαμε δέ ὑπ' ὄψι καί ὠρισμένες σωστὲς ἀναγνώσεις τοῦ δευτέρου χειρογράφου. Στὴν μετάφρασι ἐλάβαμε ὑπ' ὄψι καί τὴν ἀγγλικὴ τοῦ Wensinck.

Καμμιά ἀπὸ τίς παραπάνω ἐκδόσεις καί μεταφράσεις δὲν ἔχει ὠλοκληρωμένο σύστημα παραπομπῶν στὶς πηγές, οὔτε κἂν στὶς ἀγιογραφικὲς. Δὲν ὑπάρχει πουθενὰ καμμιά ἀπολύτως παραπομπὴ σὲ πατερικὲς πηγές, ἂν καί ἀφθονοῦν τὰ πατερικὰ παραθέματα. Ἐχρειάσθηκε ὀλίγος κόπος γιὰ νὰ ὠλοκληρώσωμε τίς ἀγιογραφικὲς παραπομπές, καί πολὺς γιὰ νὰ ἀνιχνεύσωμε μέγα μέρος τῶν πατερικῶν παραπομπῶν.

Θεωροῦμε ἀπαραίτητο νὰ ἀναλάβῃ κάποιος νεώτερος τὸ ἔργο τῆς κριτικῆς ἐκδόσεως τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου μὲ βάσι δλα τὰ ὑφιστάμενα χειρόγραφα.

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Ὁ Ἰσαὰκ ἀπέκτησε πλούσια προσωπικὴ πνευματικὴ ἐμπειρία καί ἔχει τὸν δικό του τρόπο ἐκφράσεως τῶν πνευματικῶν καταστάσεων, ἀλλὰ παραλαμβάνει τὰ μέσα ἀπὸ τὴν παλαιότερη ἀσκητικὴ καί νηπτικὴ παράδοσι. Κατ' ἀρχὴν ὡς νεστοριανὸς ἐκτιμᾷ ἰδιαιτέρως τοὺς μεγάλους νεστοριανοὺς προγόνους, Θεόδωρο Μοψουεστίας, τὸν ὁποῖο ἀποκαλεῖ κατ' ἐξοχὴν «ἐρμηνευτὴ», καί Διόδωρο Ταρσοῦ· ἀλλ' αὐτοὶ οἱ ὑποχρεωτικοὶ του διδάσκαλοι δὲν εἶναι οἱ διαμορφωταὶ τῆς νηπτικῆς καί ἀσκητικῆς του συνειδήσεως. Ὁ μέγας ἐμπνευστὴς του γι' αὐτὴν εἶναι ὁ Εὐάγριος Ποντικός, τὸν ὁποῖο ἀποκαλεῖ «ἡγεμόνα τῶν γνωστικῶν» καί «σοφὸ μεταξὺ τῶν ἀγίων». Βέβαια αὐτὸ φαίνεται παράδοξο, ἀφοῦ ὁ Εὐάγριος ἀνῆκε στὸ ἀντίθετο πρὸς τοὺς Νεστοριανοὺς θεολογικὸ ρεῦμα τῶν Ἀλεξανδρινῶν· καί ὁμοίως ὁ

Ἰσαὰκ ἀποδέχθηκε ἀπὸ τὸν Εὐάγριο, ὄχι μόνο τὴν ἀσκητική, ἀλλὰ καὶ μέρος τῆς θεολογικῆς του διδασκαλίας. Ὁ ἐπίσκοπος Δανιήλ, ὅπως εἶδαμε, εἶχε σκανδαλισθῆ καὶ κατὰ τὴν μαρτυρία τοῦ Ἰμπν Ἄς Σάλτ, μεταφραστοῦ τοῦ Ἰσαὰκ στὰ ἀραβικά, ὁ Δανιήλ εἶχε συντάξει ἀνασκευή τῶν εὐαγγριανῶν ἀντιλήψεων του περὶ προσωρινότητος τῶν τιμωριῶν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος καὶ ἀποκαταστάσεως¹⁴.

Ἡ ἀλήθεια ὁμῶς εἶναι ὅτι ὁ Ἰσαὰκ συνάπτει τὴν πνευματικὴ μέθοδο τοῦ Εὐαγρίου καὶ μὲ ἄλλες παραδόσεις, ὅπως εἶναι κυρίως ὁ «καρδιολογία» τοῦ Μακαρίου καὶ ἡ ἱεραρχία τοῦ Διονυσίου Ἀρεοπαγίτη. Μεγάλῃ πηγῇ γι' αὐτὸν εἶναι ἡ συλλογὴ τῶν Ἀποφθεγμάτων τῶν Γερόντων.

Νεώτεροι μελετηταί, ὅπως ὁ Wensinck καὶ ὁ Khalifé-Hachem, παρουσιάζουν τὴν τάσι ν' ἀποδώσουν ὅλη τὴν πνευματικὴ διδασκαλία τοῦ Ἰσαὰκ στὸν Ἰωάννη Ἀπαμείας, ὁ ὁποῖος ὁμῶς ἀναφέρεται μόνο μιὰ φορά¹⁵, καὶ μάλιστα ἀναφορικῶς μ' ἓνα δευτερεῦον θέμα. Ὅμως τὸ σύστημα τοῦ Ἰσαὰκ εἶναι εὐρύτερο ἀπὸ τὸ τοῦ Ἰωάννη Ἀπαμείας¹⁶ καὶ ἐξ ἄλλου αὐτὸ πού ὁ Ἰωάννης λέγει δὲν εἶναι τίποτε νεώτερο ἀπὸ ὅ,τι εἶπαν οἱ προηγούμενοι ἀσκητικοὶ περὶ παθῶν, σταδίων τελειώσεως καὶ δυνάμεων ψυχῆς. Ὁ Ἰσαὰκ ἐγνώριζε τὴν ἑλληνικὴ, εἶχε σπουδάσει κλασικοὺς συγγραφεῖς καὶ εἶχε μελετήσῃ ἐπιμελῶς τὰ συγγράμματα τῶν Ἑλλήνων πατέρων, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους ἐμπνέεται ἀπ' εὐθείας καὶ ὄχι ἐμμέσως.

Ὁ Ἰσαὰκ, ἄν καὶ κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ πνευματικοῦ του

14. Βλ. P. Spath, *Traitées religieux, philosophiques et moraux*, Le Caire, 1934, σ. 109.

15. Λόγος 73,69, «ὁ μακάριος Ἰωάννης».

16. Οἱ μελετηταὶ διακρίνουν τρία πρόσωπα πού μετέχουν στὸ ὄνομα τοῦ «Ἰωάννη Ἀπαμείας», καὶ ἐδῶ πρόκειται γιὰ τὸ πρῶτο ἀπὸ αὐτὰ πού κατὰ πᾶσα πιθανότητα ἐξῆσε συγχρόνως μὲ τὸν Κύριλλο Ἀλεξανδρείας κι' ἔγραψε σειρά διαλόγων καὶ πραγματειῶν, ἄγνωστο σὲ ποιὰ ἀπὸ τίς δύο πιθανές γλώσσες πρωτοτύπως, τὴν ἑλληνικὴ ἢ τὴν συριακὴ.

προτύπου, τοῦ Εὐαγγελίου, ἐνδιαφέρεται καὶ γιὰ τὰ δογματικὰ θέματα, τὴν κύρια προσοχὴ του ἔχει στραμμένη στὰ ἀσκητικὰ καὶ τὰ νηπτικά. Εἶναι μάλιστα πολὺ χαρακτηριστικὸ ὅτι διακρίνει δύο ὄψεις τῆς πίστεως· τὴν δογματικὴ καὶ τὴν πνευματικὴ.

«Πίστιν δὲ λέγομεν, οὐκ ἐν ἧ πιστεύει τις ἐν τῇ διαφορᾷ τῶν προσκυνητῶν ὑποστάσεων καὶ θεΐαν καὶ ἐν τῇ ἐξαιρέτῳ καὶ ἰδίᾳ φύσει αὐτῆς τῆς θεότητος καὶ ἐν τῇ οἰκονομίᾳ τῇ θαυμαστῇ τῇ ἐν τῇ ἀνθρωπότητι, ἐν τῇ προσλήψει τῆς φύσεως ἡμῶν, εἰ καὶ αὐτὴ ὑψηλὴ ἐστὶ λίαν, ἀλλὰ τὴν πίστιν τὴν ἐκ τοῦ φωτὸς τῆς χάριτος ἀνατέλλουσιν ἐν τῇ ψυχῇ»¹⁷.

Καὶ ὅταν ὁμιλῇ περὶ τοῦ «κρυπτοῦ ὀφθαλμοῦ τῆς πίστεως»¹⁸, ἐκφράζεται ἄλλοτε κατὰ τὴν διμερῆ μέθοδο πνευματικῆς ἀγωγῆς καὶ ἄλλοτε κατὰ τὴν τριμερῆ. Πράγματι, ὁμιλεῖ συχνὰ περὶ τῶν δύο ὄψεων τοῦ ἀσκητικοῦ βίου, τῆς πράξεως καὶ τῆς θεωρίας. Ἡ ἐνέργεια τοῦ σταυροῦ εἶναι διπλῆ, λέγει, λόγῳ τοῦ διπλοῦ τῆς φύσεώς μας, ποὺ διαιρεῖται σὲ δύο, σῶμα καὶ ψυχὴ. Ἡ μία ἐνέργεια συνίσταται στὸ νὰ ὑπομένῃ τὶς θλίψεις τῆς σαρκὸς ποὺ προκύπτουν ἀπὸ τὶς κινήσεις τοῦ θυμικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς καὶ ὀνομάζεται κυρίως «πρᾶξις». Ἡ ἄλλη συνίσταται στὴν λεπτὴ ἐργασία τοῦ νοῦ καὶ στὴν παντοτινὴ μελέτη τοῦ Θεοῦ καὶ στὴν ἀδιάλειπτη προσευχὴ ποὺ ἐκτελεῖται διὰ τοῦ ἐπιθυμητικοῦ μέρους τῆς ψυχῆς καὶ καλεῖται «θεωρία». Ἡ πρᾶξις μὲ τὴν δύναμι τοῦ ζήλου καθαρίζει τὸ παθητικὸ τῆς ψυχῆς, ἡ θεωρία καθαρίζει τὴν ἐνέργεια τῆς ἀγάπης τῆς ψυχῆς καὶ διωλίζει τὸ νοητὸ μέρος τῆς ψυχῆς¹⁹. Σ' αὐτὲς τὶς ἐνέργειες ἀντιστοιχοῦν καὶ οἱ αἰσθήσεις, ποὺ διακρίνονται σὲ ἐξωτερικὲς καὶ ἐσωτερικὲς.

Γενικώτερα ὅμως ἀκολουθεῖ τὴν τριμερῆ διάκρισι, ποὺ κα-

17. Λόγος 65,40.

18. Λόγος 81,18.

19. Λόγος 30,17.

θώρισαν οί παλαιότεροί του Εὐάγριος ὁ Ποντικός καὶ Διονύσιος ὁ Ἀρεοπαγίτης. Τὰ τρία στάδια χαρακτηρίζει μὲ τὰ στοιχεῖα τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως τὰ καθορίζει ὁ Ὠριγένης, σῶμα καὶ ψυχὴ καὶ πνεῦμα, καὶ εἶναι τὸ σωματικό, τὸ ψυχικὸ ἢ νοητικὸ καὶ τὸ πνευματικό. Παράλληλη εἶναι ἡ διάκρισις τῶν καταστάσεων τοῦ ἀνθρώπου ποὺ χαρακτηρίζονται σὲ παρά φύσιν (σωματική), κατὰ φύσιν (ψυχική), ὑπὲρ φύσιν (πνευματική). Χρειάζεται πολὺς κόπος γιὰ νὰ περάσῃ κανεὶς ἀπὸ τὸ ἓνα στὸ ἄλλο στάδιο.

Ὁ μοναχός, πρὸς τὸν ὁποῖο κυρίως ἀπευθύνεται ὁ Ἰσαάκ, πρέπει νὰ ξεκινήσῃ ἀπὸ τὴν ἐγκατάλειψη τοῦ κόσμου, τὴν ἀποταγὴν, νὰ ἀποκτήσῃ τὴν ἀρχικὴν ἀρετὴν τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ, νὰ καταπολεμήσῃ τὰ πάθη καὶ τὴν φθορά. Στὸ ἐπόμενο στάδιο διενεργεῖται ὁ πόλεμος κατὰ τῶν λογισμῶν καὶ ἡ κάθαρσις τῆς ψυχῆς, ὥστε νὰ ἐπανέλθῃ στὸ κατὰ φύσιν.

Ὁ πόθος τοῦ Χριστοῦ ὁδηγεῖ τὸν καθαρὸ στὴν καρδιά:

«Διὰ Χριστὸν δίψησον, ἵνα σε μεθύσῃ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ»²⁰.

Ἐνα ἀπὸ τὰ ἐνδεικτικὰ σημεῖα τῆς ὑπερπηδήσεως τοῦ δευτέρου σταδίου εἶναι ἡ συγκέντρωσις τοῦ ἀνθρώπου στὸν ἑαυτό του, ὥστε νὰ ἰδῇ τὸν ἑαυτό του, κάτι ποὺ εἶναι πολὺ ἀνώτερο ἀπὸ τὸ νὰ ἀξιῶνεται κανεὶς νὰ ἰδῇ τοὺς ἀγγέλους²¹. Καὶ βλέποντας τὸν ἑαυτό του, βλέπει τὸ οὐράνιο ταμεῖο:

«Σπούδασον εἰσελθεῖν εἰς τὸ ταμεῖον τὸ ἐνδοθέν σου, καὶ ὄψει τὸ ταμεῖον τὸ οὐράνιον· ἐν γὰρ ἐστὶ τοῦτο κάκεινο»²².

Ὅταν ὁμως περάσῃ ὁ ἄνθρωπος στὸ τρίτο στάδιο, τὸ

20. Λόγος 44,8.

21. Λόγος 34,25.

22. Λόγος 30,9.

πνευματικό, δὲν ὑπάρχει πλέον ἐκεῖ προσευχή, ἀλλὰ μόνο ἔκστασις καὶ θεωρία· ἡ προσευχή εἶναι ἐκεῖ περιττή²³. Αὐτὴ ἡ θέσις ἀποτελεῖ ἄρνησι τῆς διδασκαλίας τῆς αἵρέσεως τῶν Μεσσαλιανῶν, ἡ ὁποία ἐταύτιζε τὴν πνευματικὴ τελειότητα μὲ τὴν προσευχή.

Ὁ Ἰσαάκ, παρὰ τὴν πολεμικὴ τοῦ Δανιὴλ ἐπισκόπου Μπέθ Γκαρμάγια, ἀναγνωρίσθηκε ὡς ἐξαιρετος διδάσκαλος ἀπὸ τὴν Νεστοριανικὴ Ἐκκλησία, ἀλλὰ καὶ πέρα ἀπ' αὐτήν. Πράγματι, ἀναγνωρίσθηκε ὡς μέγας διδάσκαλος καὶ ἅγιος ἐπίσης ἀπὸ τις δυὸ μερίδες τῶν Μονοφυσιτῶν, τοὺς Ἰακωβίτες καὶ τοὺς Κόπτες, ἀφοῦ ἐχρειάσθηκε γι' αὐτὸ νὰ ὑποστῇ ἓνα εἶδος καθάρσεως, ποὺ συνίστατο πρῶτα μὲν στὴν ἀντικατάστασι τῶν ὀνομάτων τῶν μεγάλων προδρόμων τοῦ Νεστοριανισμοῦ, τοῦ Θεοδώρου Μοψουεστίας μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰωάννου Χρυσοστόμου ἢ καὶ τοῦ Κυρίλλου Ἀλεξανδρείας, τοῦ Διοδώρου Ταρσοῦ μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Μεγάλου Βασιλείου ἢ ἄλλων προσώπων, δεύτερον δὲ στὴν ἀπάλειψι τῶν ἐνοχλητικῶν γιὰ τὸν μονοφυσίτη ἀναγνώστη χωρίων.

Στὸν ὀρθόδοξο κόσμο ὁ Ἰσαάκ εἰσάγεται καὶ πρωτοτύπως, στὴν ἀρχή, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ἐλληνικῆς μεταφράσεως τῶν μοναχῶν τῆς Λαύρας Ἀβραμίου καὶ Πατρικίου, ἀπὸ τὴν ὁποία ἐγίναν ἔπειτα καὶ ἄλλες μεταφράσεις, ὅπως εἶδαμε²⁴. Ἐδῶ βέβαια ἐχρειάσθηκε καὶ ἄλλη κάθαρσις, γιὰ νὰ ἀπαλλαγῇ τὸ κείμενο ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Εὐαγρίου²⁵. Ἔτσι ὁ Εὐάγριος κατέστη ἅγιος καὶ μέγας διδάσκαλος ἀκόμη καὶ στὴν ἐλληνικὴ Ἐκκλησία. Πυκνὴ εἶναι ἡ ἀναφορὰ σ' αὐτὸν ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς νηπτικούς, κυρίως τοῦ 11ου καὶ 14ου αἰῶνος· Συμεὼν τὸν Νέο,

23. *Λόγος* 32.

24. Πολλοὶ κριτικοὶ ἔχουν τὴν γνώμη ὅτι καὶ ἡ ἀραβικὴ μετάφρασις τοῦ Ἰμπν Ἄς Σάλτ ἐγίνε ἀπὸ τὴν ἐλληνικὴν.

25. Τὸ ὄνομα τοῦ Εὐαγρίου ἀπαντᾶται 16 φορές στὸ συριακὸ, ἐνῶ παρὰ πολλὰς φορές εἰσάγονται λόγια τοῦ ἀνωνώμως. Στὸ ἐλληνικὸ δὲν ἀναφέρεται οὔτε μιά φορά. Παρατηροῦνται ὁμως μερικὲς ἀπὸ τις αἱρετικὲς παρεκκλίσεις του, ὅπως εἶναι ἡ περὶ ἀποκαταστάσεως.

Νικήτα Στηθάτο, Γρηγόριο Σιναΐτη καὶ Γρηγόριο Παλαμᾶ. Οἱ Ρῶσοι Σλαβόφιλοι τοῦ περασμένου αἰῶνος, ὅπως ὁ Χομιακῶφ καὶ πολλοὶ ἄλλοι, τὸν ἐθεωροῦσαν ὡς τὸν μεγαλῦτερο μυστικὸ ὄλων τῶν αἰώνων, σὲ μιὰ προσπάθεια ν' ἀναζητήσουν ρίζες πνευματικότητος ἔξω ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ πρότυπα, σὰν νὰ μὴ εἶχε αὐτὰ τὰ πρόσωπα στὸ ὑπόβαθρο τῆς σκέψεώς του καὶ ὁ Ἰσαάκ.

Ὁ Ἰσαάκ εἶναι πρᾶγματι μεγάλος νηπτικός, ἀλλὰ μπορεῖ νὰ ἐκτιμηθῇ σωστὰ μόνο ἂν τοποθετηθῇ στὰ πλαίσια πού αὐτὸς εἶχε ἐπιλέξει γιὰ τὴν παιδεία του, τὴν ἄσκησί του καὶ τὴν γραφή του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ἐκδόσεις

- ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΘΕΟΤΟΚΗΣ, *Ἰσαὰκ ἐπισκόπου Νινευῖ τοῦ Σύρου τὰ εὐρεθέντα ἀσκητικά*, Λειψία 1770, Ἀθήναι 1895.
- ΚΑΛΛΙΝΙΚΟΣ ΠΑΝΤΟΚΡΑΤΟΡΙΝΟΣ, *Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου τὰ σωζόμενα ἀσκητικά*, νεοελληνική μετάφρασις, Ἀθήναι 1871, Θεσσαλονίκη 1976².
- P. BEDJAN, *Mar Isaacus Ninivita de perfectione religiosa*, Paris, Leipzig, 1909, 82 κεφάλαια εἰς τὴν συριακὴν.
- A.-J. WENSINCK, *Mystic treatises by Isaac of Nineveh*, Amsterdam 1923, ἀγγλικὴ μετάφρασις τῶν 82 κεφαλαίων τῆς συριακῆς ἐκδόσεως.
- PAISIJ VELITCHKOVSKY, *Μόσχα* 1787, 1854, ρωσικὴ μετάφρασις ἀπὸ τὰ ἑλληνικά.
- ΘΕΟΦΑΝΗΣ ΕΓΚΛΕΙΣΤΟΣ, ἄλλη ρωσικὴ μετάφρασις, *Dodrotolubiye*, Μόσχα 1885, καὶ ἐπανεκδόσεις.
- J. TOURAILLE, *Isaak le Syrien Oeuvres Spirituelles*, Collection Theophanie, Desclée De Brouwer, 1981.

Μελέτες

- J.-B. CHABOT, *De s. Isaaci Ninivitae vita, scriptis et doctrina disertatio theologica*, Louvain 1892.
- N. VON ARSENIOW, «Geistige Nüchternheit und Gebet. Einige Züge aus der Mystik des christlichen Ostens, hauptsächlich nach der mystischen Lehre des Isaak von Syrien», *Geist und Leben*, 15(1940), 136–143.
- I. ΠΟΠΟΒΙΤΣ, «Ἡ γνωσιολογία τοῦ ἁγίου Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου», *Θεολογία* 38(1967), 206–225. 386–407.
- E. KHALIFÈ-HACHEM «La prière pure et la prière spirituelle selon Isaac de Ninive», *Mémorial Mgr Gabriel Khouri-Sarkis*, Louvain 1969, 157–173. —«Isaac de Ninive», *Dict. Spirit.* 7 (1974), 2041–2054.

ΙΣΑΑΚ ΤΟΥ ΣΥΡΟΥ

ΛΟΓΟΙ Α' – ΚΣΤ'

ΛΟΓΟΣ Α'

ΠΕΡΙ

ΑΠΟΤΑΓΗΣ ΚΑΙ ΜΟΝΑΧΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ

1 **Ο** φόβος τοῦ Θεοῦ ἀρχὴ ἐστὶ τῆς ἀρετῆς. Λέγεται δὲ εἶναι γέννημα τῆς πίστεως καὶ σπείρεται ἐν τῇ καρδίᾳ, ὅταν ἀποχωρισθῇ ἡ διάνοια ἀπὸ τοῦ περισπασμοῦ τοῦ κόσμου, τοῦ συνάξαι τὰς νοήσεις αὐτῆς, τὰς ρεμβομένας ἐκ τοῦ
5 μετεωρισμοῦ, ἐν τῇ ἀδολεσχίᾳ τῆς μελλούσης ἀποκαταστάσεως. Τὸ θεῖναι θεμέλιον τῆς ἀρετῆς, οὐδὲν κρειττότερον τοῦ ἐπι-
σχεῖν τινα ἑαυτὸν ἐν τῇ ἀπαλλαγῇ τῶν τοῦ βίου πραγμάτων καὶ διαμεῖναι ἐν τῷ νόμῳ τοῦ φωτὸς τῶν τρίβων τῶν εὐθειῶν καὶ ἀγίων, ὧν ἐν Πνεύματι ὁ ψαλμωδὸς ἐσήμανε καὶ ἐπωνόμασε.
10 Μόλις εὐρίσκεται ἄνθρωπος δυνάμενος φέρειν τὴν τιμὴν, τάχα δὲ οὐδὲ παντελῶς εὐρίσκεται (καὶ τοῦτο ἐκ τῆς ταχειᾶς ὑποδο-
χῆς τῆς ἀλλοιώσεως, ὡς ἂν τις λέγῃ), οὐδὲ ἐάν τις ἰσάγγελος γένηται τοῖς τρόποις.

2 **Η** ἀρχὴ τῆς ὁδοῦ τῆς ζωῆς, τὸ δεῖ μελετῆσαι τὸν νοῦν ἐν τοῖς λόγοις τοῦ Θεοῦ καὶ ἐν πτωχείᾳ διατρίβειν. Τὸ γὰρ ἐκεῖθεν ἀρδεύεσθαι, συνεργεῖ εἰς τὴν ταύτης τελείωσιν· ἤγουν

* Ὁ Λόγος 1 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ταυτάριθμο κείμενο τῆς συριακῆς ἐκδόσεως τοῦ Bedjan, ἀπὸ τὴν ὅποια προέρχεται ἡ ἀγγλικὴ μετάφρασις τῶν Wen-
sinck.

1. Ἡ λέξις «μετεωρισμὸς» κατὰ τὴν ἠθικοασκητικὴν τῆς ἔννοια σημαίνει

ΛΟΓΟΣ 1

ΠΕΡΙ

ΑΠΟΤΑΓΗΣ ΚΑΙ ΜΟΝΑΧΙΚΗΣ ΖΩΗΣ*

1 **Ο** φόβος τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀρχὴ τῆς ἀρετῆς. Λέγεται δὲ ὅτι εἶναι γέννημα τῆς πίστεως καὶ σπείρεται στὴν καρδιά, ὅταν ἀποχωρισθῇ ἡ διάνοια ἀπὸ τὸν περισπασμὸ τοῦ κόσμου, ὥστε νὰ συνάξῃ τὶς σκέψεις της, ποὺ περιφέρονται ἀπὸ τὸν μετεωρισμό¹, μὲ σκοπὸ τὴν ἀναζήτησι τῆς μέλλουσας ἀποκαταστάσεως. Τίποτε δὲν εἶναι καταλληλότερο, γιὰ νὰ θεμελιώσῃ κανεὶς τὴν ἀρετὴ, ἀπὸ τὸ νὰ ἐπιδοθῇ στὴν ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὶς ὑποθέσεις τοῦ βίου καὶ νὰ διαμείνῃ στὸν νόμο τοῦ φωτός, στὴν ὁδὸ τῶν δικαίων καὶ τῶν ἁγίων, ὅπως κατὰ Πνεῦμα ἐπεσήμανε καὶ ἐπωνόμασε ὁ ψαλμωδός². Μόλις καὶ μετὰ δυσκολίας εὐρίσκεται ἄνθρωπος ποὺ μπορεῖ νὰ βαστάσῃ τὶς τιμές, ἴσως μάλιστα δὲν εὐρίσκεται καθόλου (κι' αὐτὸ λόγῳ τῆς γρήγορης ἐναλλαγῆς τῶν πραγμάτων, ὅπως θὰ μπορούσε νὰ εἰπῇ κανεὶς), οὔτε ἀκόμα κι' ἂν γίνῃ κανεὶς ἰσάγγελος.

2 **Α**ρχὴ τῆς ὁδοῦ τῆς ζωῆς εἶναι τὸ νὰ μελετᾷ ὁ νοῦς πάντοτε τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ περνᾷ σὲ πτωχεία. Διότι τὸ πότισμα ἀπὸ ἐκεῖ συντελεῖ στὴν τελείωσί της· δηλαδὴ

τὸν διασκορπισμὸ τῆς διανοίας, τὴν ἀφαίρεσι καὶ περιπλάνησι σὲ ἐξωτερικὰ φαινόμενα. Τὴν ἀφήνομε ἀμετάφραστη, διότι δὲν ὑπάρχει ἄλλη λέξις ποὺ θ' ἀποδώσῃ καλύτερα τὴν ἐννοιά της.

2. Ψαλμ. 1,2έε.

τὸ ἀρδεύεσθαι ἐκ τῆς μελέτης τῶν λόγων τοῦ Θεοῦ, βοηθεῖ σοι
 5 εἰς τὴν τῆς πτωχείας κατόρθωσιν, ἡ δὲ τῆς ἀκτημοσύνης κα-
 τόρθωσις σχολὴν παρέχει σοι τοῦ κατορθῶσαι τὴν μελέτην
 τῶν λόγων τοῦ Θεοῦ. Ἡ δὲ βοήθεια τῶν δύο τούτων συντόμως
 ἀναφέρει εἰς τὴν ἀνάβασιν πάσης οἰκοδομῆς τῶν ἀρετῶν. Οὐ-
 δεῖς δύναται πλησιάσαι τῷ Θεῷ, εἰ μὴ ὁ ἀφιστῶν ἑαυτὸν ἐκ
 10 τοῦ κόσμου. Ἀπόστασιν δὲ λέγω, οὐ τὴν ἐκδημίαν τοῦ σῶμα-
 τος, ἀλλὰ τῶν τοῦ κόσμου πραγμάτων.

3 **Α**ὕτη δὲ ἐστὶν ἡ ἀρετὴ, ἵνα τις ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ σχολάσῃ
 ἀπὸ τοῦ κόσμου. Οὐ δύναται ἡ καρδιά γαληνιάσαι καὶ
 ἀφάνταστος εἶναι, ὅσον αἱ αἰσθήσεις ἐνεργοῦσί τινά, οὐδὲ τὰ
 πάθη τὰ σωματικὰ καταργοῦνται, οὐδὲ οἱ πονηροὶ λογισμοὶ
 5 ἐκλείπουσιν ἄνευ τῆς ἐρήμου. Ἔως ἂν κτήσῃται ἡ ψυχὴ μέθην
 ἐν τῇ πίστει τοῦ Θεοῦ, ἐν τῇ ὑποδοχῇ τῆς δυνάμεως τῆς αἰσθη-
 σεως αὐτῆς, οὔτε τὴν ἀσθένειαν τῶν αἰσθησεων θεραπεύσει,
 οὔτε δυνάμει δύναται πατῆσαι τὴν ὕλην τὴν ὀρατὴν, ἣτις ἐστὶ
 φραγμὸς τῶν ἔσω, καὶ οὐκ αἰσθάνεται τοῦ αὐτεξουσίου τὸ λογι-
 10 κὸν γέννημα. Καὶ ὁ καρπὸς ἀμφοτέρων ὁ ἐκκλινισμὸς. Ἄνευ τῆς
 πρώτης, οὐδὲ ἡ δευτέρα· ὅπου δὲ ἡ δευτέρα οὐκ ὀρθοποδεῖ,
 ἐκεῖ ἡ τρίτη ὡς ἐν χαλινῷ δέδεται.

4 **Ο**ταν μὲν ἡ χάρις πληθυνθῇ ἐν ἀνθρώπῳ, τότε ἐν τῷ πόθῳ
 τῆς δικαιοσύνης ὁ φόβος τοῦ θανάτου εὐκαταφρόνητος
 αὐτῷ γίνεται καὶ αἰτίας πολλὰς εὐρίσκει τις ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ,
 ὅτι δεῖ ὑπὲρ τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ ὑποφέρειν τὴν θλίψιν. Καὶ ὅσα

3. Χωρὶς τὴν ἀναχώρησι στὴν ἐρημο δὲν ὑπάρχει ἀπαλλαγὴ τῶν παθῶν.
 Ἡ ἀποταγὴ εἶναι ἡ πρώτη προϋπόθεσις τῆς ἀπαλλαγῆς.

4. Τῆς ἀποταγῆς δηλαδὴ πρώτης καὶ τῆς μέθης ἀπὸ τὴν πίστι δεύτερης.

τὸ πότισμα ἀπὸ τῆ μελέτη τῶν λόγων τοῦ Θεοῦ σὲ βοηθεῖ στὴν ἐπίτευξι τῆς πτωχείας, ἢ δὲ ἐπίτευξις τῆς πτωχείας σοῦ δίδει εὐκαιρία νὰ ἐπιτύχῃς τὴν μελέτη τῶν λόγων τοῦ Θεοῦ. Ἡ βοήθεια αὐτῶν τῶν δύο φέρει γρήγορα στὴν ἀνάβασι ὅλης τῆς οἰκοδομῆς τῶν ἀρετῶν. Κανεῖς δὲ μπορεῖ νὰ πλησιάσῃ τὸν Θεό, παρὰ μόνο ἐκεῖνος ποὺ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸν κόσμο. Ἀπομάκρυνσι βέβαια δὲν ἐννοῶ τὴν ἐξοδο ἀπὸ τὸ σῶμα, ἀλλ' ἀπὸ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου.

3 **Α**ὕτῃ εἶναι ἡ ἀρετὴ, τὸ νὰ σχολάσῃ κανεῖς ἀπὸ τὸν κόσμο κατὰ τὴ διάνοιά του. Δὲν μπορεῖ ἡ καρδιὰ νὰ γαληνεύσῃ καὶ νὰ εἶναι ἀφαντασίαστη, ὅσον καιρὸ οἱ αἰσθήσεις ἐνεργοῦν, καὶ χωρὶς τὴν ἔρημο οὔτε τὰ πονηρὰ πάθη καταργοῦνται οὔτε οἱ πονηροὶ λογισμοὶ ἐκλείπουν³. Πρὶν ἢ ψυχὴ μεθύσῃ ἀπὸ τὴν πίστι στὸν Θεὸ καὶ ἀντιληφθῇ τὴν πνευματικὴ τῆς δύναμι, δὲν μπορεῖ νὰ θεραπεύσῃ τὴν ἀσθένεια τῶν αἰσθήσεων οὔτε νὰ καταπατήσῃ μὲ δύναμι τὴν ὀρατὴ ὕλη ποὺ ἀποτελεῖ φραγμὸ στὶς ἐσωτερικὲς κινήσεις, οὔτε νὰ ἀντιληφθῇ τὸ λογικὸ γέννημα τοῦ αὐτεξουσίου. Καρπὸς αὐτῶν τῶν δύο⁴ εἶναι ἡ λύτρωσις. Χωρὶς τὴν πρώτη δὲν ὑπάρχει οὔτε ἡ δεύτερη, καὶ ὅπου ὀρθοποδεῖ ἡ δεύτερη, ἐκεῖ ἡ τρίτη δένεται σὰν μὲ χαλινάρι⁵.

4 **Ο**ταν ἡ χάρις αὐξηθῇ στὸν ἄνθρωπο, τότε μέσα στὸν πόθο τῆς δικαιοσύνης ὁ φόβος τοῦ θανάτου τοῦ γίνεται εὐκαταφρόνητος, καὶ εὐρίσκει πολλὰς αἰτίες στὴν ψυχὴ του, περὶ τοῦ ὅτι πρέπει νὰ ὑποφέρῃ θλίψεις γιὰ τὸν φόβο

5. Ὅπου δὲν ὑπάρχει ἀποταγή, δὲν ὑπάρχει μέθη ἀπὸ τὴν πίστι· ὅπου ὑπάρχει καὶ ἡ ἀποταγή καὶ ἡ μέθη, ἐκεῖ ἡ τρίτη κατάστασις, ἡ λύτρωσις, εἶναι σταθερὰ δεμένη μὲ χαλινάρι.

5 δοκοῦντα βλάπτειν τὸ σῶμα καὶ αἰφνιδίως ἐπὶ τὴν φύσιν ἐπέρ-
χονται καὶ ἀκολούθως εἰς τὸ παθεῖν ἐτέθησαν, ὡς οὐδὲν λογι-
ζονται ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ ἐν συγκρίσει τῶν ἐλπίζομένων ἀπὸ
τοῦ νῦν. Καὶ οὐ δυνατὸν χωρὶς παραχωρήσεως τῶν πειρασμῶν
10 γνῶναι ἡμᾶς τὴν ἀλήθειαν. Πληροφορίαν δὲ περὶ τούτου ἐκ τῆς
διανοίας ἀκριβῶς εὐρίσκει καὶ ὅτι πρόνοιαν πολλὴν ἔχει ὁ Θεὸς
ἐπὶ τὸν ἄνθρωπον καὶ οὐκ ἔστιν ἄνθρωπος, μὴ ὢν ὑπὸ τὴν
πρόνοιαν αὐτοῦ, καὶ μάλιστα ἐπὶ τοὺς ἐξελθόντας ζητῆσαι αὐ-
τὸν καὶ βαστάζοντας τὰ πάθη ὑπὲρ αὐτοῦ, δακτυλοειδῶς θεω-
15 ρεῖ λαμπρῶς.

5 **Ο**ταν δὲ ἡ στέρησις τῆς χάριτος πληθυνθῇ ἐν ἀνθρώπῳ,
τότε πάντα τὰ ρηθέντα ἐναντία εὐρίσκονται πλησίον καὶ
ἡ γνῶσις μείζων τῆς πίστεως διὰ τὴν ἐξέτασιν καὶ ἡ πεποίθη-
σις τοῦ Θεοῦ οὐκ ἐν παντὶ πράγματι ἐπιτυγχάνει καὶ οὕτως
5 οὐδὲ ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ περὶ τὸν ἄνθρωπον νομίζεται, ἀλλὰ
ὑπὸ τῶν ἐνεδρευόντων τοῦ ἐν σκοτομήνῃ κατατοξεῦσαι αὐτῶν
τὰ βέλη ἐνδελεχῶς ἐνεδρεύεται ἐν τούτοις ὁ τοιοῦτος.

6 **Α**ρχὴ τῆς ἀληθινῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ φόβος τοῦ
Θεοῦ, καὶ οὗτος σὺν τῷ μετεωρισμῷ τινῶν ἐν τῇ ψυχῇ
διαμεῖναι οὐ πείθεται. Διασκεδάζεται γὰρ ἡ καρδία ἐκ τῆς ἡδο-
νῆς τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ διακονίᾳ τῶν αἰσθήσεων. Δέδενται γάρ,
5 φησὶν, αἱ ἔσω ἔννοιαι ἐν τῇ αἰσθήσει αὐτῶν ἐν τοῖς αἰσθητη-
ρίοις τοῖς διακονοῦσιν αὐταῖς.

6. «Ἐπαρον τοὺς πειρασμοὺς καὶ οὐδεὶς ὁ σωζόμενος». Ἀποφθέγματα

τοῦ Θεοῦ. Ὅσα φαίνονται νὰ βλάπτουν τὸ σῶμα, ποὺ εἰσβάλλουν ξαφνικὰ στὴν φύσι καὶ ἀκολούθως προκαλοῦν παθήματα, ἐμπρὸς τὰ μάτια του θεωροῦνται μηδαμινὰ σὲ σύγκρισι πρὸς τὰ μελλοντικὰ ἀγαθὰ ποὺ ἐλπίζονται ἀπὸ τῶρα. Δὲν εἶναι δυνατὸ, χωρὶς τὴν παραχώρησι τῶν πειρασμῶν, νὰ γνωρίσωμε τὴν ἀλήθεια⁶. Πληροφορεῖται δὲ ἀκριβῶς περὶ τούτου ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν διάνοιά του, καθὼς καὶ περὶ τοῦ ὅτι δείχνει πολλὴ πρόνοια ὁ Θεὸς γιὰ τὸν ἄνθρωπο· δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος ποὺ δὲν ζῆ κάτω ἀπὸ τὴν πρόνοιά του· ἐκείνους μάλιστα ποὺ ἐξῆλθαν γιὰ νὰ τὸν ἀναζητήσουν καὶ βαστάζουν τὰ πάθη γιὰ χάρι του, τοὺς παρακολουθεῖ προσεκτικὰ, δείχνοντάς τους μὲ τὸ δάκτυλο.

5 **Ο**ταν ὁμως ὁ ἄνθρωπος στερῆται πλήρως τῆς χάριτος, τότε ὅλα τὰ προειρημένα εὐρίσκονται ἐνάντια σ' αὐτόν, ἡ γνῶσις φαίνεται μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν πίστι λόγω τῆς περιεργείας καὶ ἡ πεποίθησις στὸν Θεὸ δὲν κατορθώνει ὅλα τὰ πράγματα· κι' ἔτσι οὔτε ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ γιὰ τὸν ἄνθρωπο ἀναγνωρίζεται, ἀλλὰ ὁ τέτοιου εἴδους ἄνθρωπος πέφτει θῦμα τῆς ἐνέδρας ἐκείνων ποὺ παραμονεύουν γιὰ νὰ κατατοξεύσουν τὰ βέλη τους στὸ σκοτάδι ἐναντίον του.

6 **Α**ρχὴ τῆς ἀληθινῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ⁷. Ἄλλ' αὐτὸς δὲν δέχεται νὰ διαμείνη στὴν ψυχὴ μαζὶ μὲ τὸν μετεωρισμὸ· διότι μὲ τὴν ἐπήρεια τῶν αἰσθήσεων ἡ καρδιὰ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὴν ἀπόλαυσι τοῦ Θεοῦ. Ὅπως ἔχει λεχθῆ, οἱ ἐσωτερικὲς σκέψεις κατὰ τὴν αἰσθησί τους ἔχουν δεθῆ μὲ τὰ αἰσθητήρια ποὺ τίς ὑπηρετοῦν.

Γερόντων, Ἀντώνιος 5. Εὐάγγελος 5. Βλ. Π. Χρήστου, Ἀποφθέγματα, σ. 44 καὶ 232.

7. Παρμ. 1,7.

- 7 **Δ** ισταγμὸς καρδίας ἐπεισάγει τῇ ψυχῇ δειλίαν, ἢ δὲ πίστις καὶ ἐν τῇ ἐκκοπῇ τῶν μελῶν δύναται κρατῦναι τὴν προαίρεσιν. Ἐν ὄσῳ ὁ πόθος τῆς σαρκὸς ὑπερισχύει ἐν σοί, εὐθραστος καὶ ἀπτόητος οὐ δυνήσῃ γενέσθαι ἐκ τῶν πολλῶν ἐναντιωμάτων τῶν διαμενόντων πλησίον τοῦ ποθομένου.
- 8 **Ο** ἐφιέμενος τῆς τιμῆς, οὐ δύναται στερηθῆναι τῶν αἰτιῶν τῆς λύπης. Οὐδεὶς ἐστὶν ἄνθρωπος ἐν τῇ ἀλλοιώσει τῶν πραγμάτων, ὅστις οὐ κτᾶται ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ ἀλλοίωσιν πρὸς τὸ προκείμενον πρᾶγμα. Ἐὰν ἡ ἐπιθυμία, φησί, γέννημα τῶν αἰσθήσεων ὑπάρχη, σιωπησάτωσαν λοιπὸν οἱ μετὰ περισπασμοῦ τὴν εἰρήνην τῆς διανοίας φυλάττειν ὁμολογοῦντες.
- 9 **Σ** ὠφρων ἐστίν, ὅστις οὐκ ἐν τῷ κόπῳ καὶ τῷ καιρῷ τῆς πάλης καὶ τοῦ ἀγῶνος λέγει, ὅτι παύονται ἐξ αὐτοῦ οἱ αἰσχροὶ λογισμοί, ἀλλ' ὅς τῇ ἀληθείᾳ τῆς καρδίας αὐτοῦ σωφρονίζει τὴν θεωρίαν τῆς διανοίας αὐτοῦ, τοῦ μὴ ἀτενίσαι ἀναιδῶς τοῖς ἀκολάστοις λογισμοῖς. Καὶ ὅτε ἡ σεμνότης τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ μαρτυρεῖ ἐκ τῆς θεᾶς τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ τὸ πιστόν, ἢ αἰδῶς ὡσπερ καταπέτασμα ἐστὶ κρεμαμένη ἐν τῷ κρυπτῷ χώρῳ τῶν λογισμῶν. Καὶ ὁ σῶφρων παρθένος γίνεται, καὶ ἡ ἀγνεία αὐτοῦ τηρουμένη ἐν πίστει τῷ Χριστῷ.
- 10 **Ο** ὑκ ἐστὶ τι οὕτως ἰκανὸν πρὸς ἀποτροπὴν τῶν προλήψεων τῆς ἀκολασίας ἐκ τῆς ψυχῆς καὶ ἀποδιώκειν τὰς κινουμένας μνήμας τὰς ἐπανισταμένας ἐν τῇ σαρκὶ καὶ ποιούσας ταραχώδη φλόγα, ὡς τὸ βαπτισθῆναι ἐν τῷ πόθῳ τῆς μαθήσε-

8. Αὐτὸ τὸ γνωμικὸ ἢ ἀρχαία ἐλληνικὴ μετάφρασις τὸ εἰσάγει ἀορίστως

- 7 **Ο** δισταγμὸς τῆς καρδιᾶς εἰσάγει στὴν ψυχὴ τὴν δειλία, ἐνῶ ἡ πίστις μπορεῖ νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ἀνδρεία ἀκόμη καὶ μὲ τὴν ἐκκοπὴ τῶν μελῶν. Ὅσον καιρὸ ὑπερισχύει σὲ σένα ὁ πόθος τῆς σαρκὸς, δὲν θὰ μπορέσῃς νὰ γίνῃς θαρραλέος καὶ ἀπτόητος ἀπὸ τὰ πολλὰ ἐναντιώματα ποὺ παραμένουν κοντὰ σ' αὐτὸ ποὺ ποθεῖς.
- 8 **Ο** ποιος ἐπιθυμεῖ τὴν τιμὴ, δὲν μπορεῖ ν' ἀποφύγῃ τὶς αἰτίες τῆς λύπης. Δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος ποὺ, ἐνώπιον τῆς μεταβολῆς τῶν πραγμάτων, ἡ διάνοιά του δὲν δοκιμάζει ἀλλοίωσι πρὸς τὸ προκείμενο πρᾶγμα. Ἐάν, λέγει, ἡ ἐπιθυμία εἶναι γέννημα τῶν αἰσθήσεων, ἃς σιωπήσουν λοιπὸν ὅσοι ὁμολογοῦν ὅτι φυλάττουν τὴν εἰρήνη τῆς διανοίας μέσα στοὺς περισπασμούς⁸.
- 9 **Σ** ὠφρων εἶναι, ὄχι ὅποιος λέγει ὅτι οἱ αἰσχροὶ λογισμοὶ τοῦ σταματοῦν τὴν ὥρα τοῦ κόπου καὶ τὸν καιρὸ τῆς πάλης καὶ τοῦ ἀγῶνος, ἀλλὰ ὅποιος μὲ τὴν ἀλήθεια τῆς καρδιᾶς του σωφρονίζει τὴν θεωρία τῆς διανοίας του, ὥστε νὰ μὴ ἀτενίζῃ μὲ ἀναίδεια τοὺς ἀκολάστους λογισμοὺς. Ὅταν ἡ σεμνότης τῆς συνειδήσεώς του μαρτυρῆται ἀπὸ τὰ βλέμματά του ποὺ συγκρατοῦνται προσεκτικά, ἡ αἰδημοσύνη εἶναι σὰν καταπέτασμα ποὺ κρεμᾶται στὸν κρυπτὸ χῶρο τῶν λογισμῶν, καὶ ἡ ἀγνεία του γίνεται σὰν σῶφρων παρθένος ποὺ διατηρεῖται πιστὴ στὸν Χριστό.
- 10 **Τ** ἴποτε δὲν εἶναι τόσο ἱκανὸ γιὰ νὰ ἀποτρέψῃ τὶς ἐπιθυμίες τῆς ἀκολασίας ἀπὸ τὴν ψυχὴ καὶ νὰ διώξῃ τὶς μνημὲς ποὺ κινοῦνται κι' ἐπαναστατοῦν μέσα στὴ σάρκα καὶ τῆς δημιουργοῦν ταραχώδη φλόγα, ὅσο τὸ νὰ βαπτισθοῦμε

μὲ τὸ ρῆμα «φησὶν», τὸ συριακὸ δμῶς κείμενο λέγει «φησὶν ὁ Εὐάγριος». Τοῦτο λοιπὸν εἶναι ἓνα σημεῖο καθάρσεως τοῦ κεμένου.

5 ως καὶ καταδιώκειν ὀπίσω τοῦ βάθους τῶν νοημάτων τῆς
 θείας Γραφῆς. Ὅτε οἱ λογισμοὶ καταβαπτισθῶσι τῇ ἡδονῇ τῆς
 καταδιῶξεως ὀπίσω τῆς σοφίας τῆς τεθησαυρισμένης ἐν τοῖς
 λόγοις, ἐν τῇ δυνάμει ἐν ἧ ἀπομάσσεται ἐξ αὐτῶν τὴν φανέρω-
 σιν, καταλιμπάνει ὀπίσω τοῦ νότου αὐτοῦ ὁ ἄνθρωπος τὸν κό-
 10 σμον καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῷ λανθάνει καὶ πάσας τὰς μνήμας,
 τὰς ἐνεργούσας εἰκόνας τῆς σωματώσεως τοῦ κόσμου, ἐξαλεί-
 φει ἐκ τῆς ψυχῆς καὶ πολλάκις καὶ ἐκ τῆς χρείας τῶν ἐξ ἔθους
 λογισμῶν, τῶν ἐπισκεπτόντων τὴν φύσιν. Καὶ αὐτὴ ἡ ψυχὴ ἐν
 ἐκστάσει διαμένει ἐν ταῖς καιναῖς ἀπαντῆσεσι, ταῖς ἐκ τῆς θα-
 15 λάσσης τῶν μυστηρίων τῶν Γραφῶν.

11 **Κ** αὶ πάλιν ἐὰν ὁ νοῦς νήχηται ἐπὶ τὴν ἐπιβολὴν τῶν ὑδά-
 των, ἦτοι τῆς θαλάσσης τῶν θείων Γραφῶν, καὶ μὴ δυ-
 νηθῆ εἰς ὄλον τὸ βάθος βυθίσαι τὰ νοήματα αὐτοῦ, τοῦ κατα-
 νοῆσαι ὄλους τοὺς θησαυροὺς τοὺς ἐν τῷ βυθῷ αὐτῆς, ἀρκετὸν
 5 αὐτῷ αὐτὴ ἡ μελέτη ἐν τῷ πόθῳ αὐτῆς, τοῦ ἐμποδίσαι αὐτοὺς
 μὴ δραμεῖν πρὸς τὴν φύσιν τοῦ σώματος, καθῶς τις τῶν θεο-
 φόρων ἔφησε. Διότι ἡ καρδιά χαύνη ἐστὶ καὶ οὐ δύναται ὑποφέ-
 ρειν τὰς κακίας τὰς ἀπαντώσας ἀπὸ τῶν ἔξω καὶ τῶν ἔσω πο-
 λέμων. Καὶ οἴδατε, ὅτι ὁ κακὸς λογισμὸς βαρὺς ἐστὶ, καὶ ἐὰν ἡ
 10 καρδιά μὴ ἀσχοληθῆ ἐν τῇ γνώσει, οὐ δύναται ὑπομεῖναι τὴν
 ταραχὴν τῆς ὀρμῆς τοῦ σώματος.

12 **Κ** αὶ καθάπερ τὸ βάρος τοῦ σταθμοῦ τῇ ὀξύτητι τῆς ροπῆς
 τοῦ ζυγοῦ πρὸς τὴν ταραχὴν τῶν ἀνέμων, οὕτως ἡ αἰδὼς
 καὶ ὁ φόβος τῇ ροπῇ τῆς διανοίας. Καὶ κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς

9. Καὶ αὐτὸ τὸ λόγιο φαίνεται εὐαγγριανῆς προελεύσεως, ἀλλὰ τοῦτο δὲν

μέσα στον πόθο τῆς μαθήσεως καὶ νὰ ἐπιδιώξωμε τὸ βάθος τῶν νοημάτων τῆς θείας Γραφῆς. Ὅταν οἱ λογισμοὶ καταβυθισθοῦν στὴν ἡδονὴ ποὺ προκαλεῖται ἀπὸ τὴν ἐπιδίωξι τῆς σοφίας τῆς ἀποθησαυρισμένης στοὺς λόγους, μὲ τὴν δύναμι ποὺ ἀντλεῖ ἀπ’ αὐτοὺς τὴν γνῶσι, ὁ ἄνθρωπος ἐγκαταλείπει ὀπίσω του τὸν κόσμον καὶ λησμονεῖ ὅλα τὰ εὕρισκόμενα σ’ αὐτόν, ἐξαλείφει ἀπὸ τὴν ψυχὴ ὅλες τὶς μνημεις ποὺ γεννοῦν εἰκόνες τῆς σωματώσεως τοῦ κόσμου καὶ πολλὰ φορὲς τὴν ἀπαλλάσσει ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς ποὺ κατὰ συνήθεια ἐπισκέπτονται τὴν φύσι. Καὶ ἡ ἴδια ἡ ψυχὴ παραμένει σὲ ἔκστασι μὲ τὶς νέες ἀπαντήσεις ποὺ δίδονται ἀπὸ τὴν θάλασσα τῶν μυστηρίων τῶν Γραφῶν.

11 **Ε**πίσης, ἂν ὁ νοῦς κολυμβᾷ στὴν ἐπιφάνεια τῶν ὑδάτων, δηλαδὴ τῆς θάλασσας τῶν θείων Γραφῶν, καὶ δὲν μπορῇ νὰ βυθίσῃ τὶς σκέψεις του σὲ ὅλο τὸ βάθος, ὥστε νὰ κατανοήσῃ ὅλους τοὺς θησαυροὺς ποὺ εὕρισκονται στὸ βυθὸ τῆς, ἄρκετὸς τοῦ εἶναι ὁ πόθος τῆς ἴδιας τῆς μελέτης, γιὰ νὰ δέσῃ τοὺς λογισμοὺς του δυνατὰ σ’ ἓνα θαυμαστὸ λογισμό, ὥστε νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ νὰ τρέξουν πρὸς τὴ φύσι τοῦ σώματος, ὅπως εἶπε κάποιος ἀπὸ τοὺς θεοφόρους⁹. Διότι ἡ καρδιὰ εἶναι χαῦνη καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ὑποφέρῃ τὶς κακίαι ποὺ συναντᾷ ἀπὸ τοὺς ἐξωτερικοὺς καὶ ἐσωτερικοὺς πολέμους. Καὶ γνωρίζετε ὅτι ὁ κοινὸς λογισμὸς εἶναι βαρὺς. Ἄν ἡ καρδιὰ δὲν ἀφοσιωθῇ στὴ γνῶσι, δὲν μπορεῖ νὰ ὑποφέρῃ τὴν ταραχὴ ποὺ προκαλεῖ ἡ ὀρμὴ τοῦ σώματος.

12 **Ο**πως τὸ βάρος τῶν σταθμῶν ἐμποδίζει τὴν ταλάντευσι τῆς ζυγαριᾶς μὲ τοὺς ἀνέμους, ἔτσι ἡ αἰδημοσύνη καὶ ὁ φόβος ἐμποδίζουν τὴν ταλάντευσι τῆς διανοίας. Ἡ ἔλλει-

διευκρινίζεται οὔτε ἀπὸ τὸ συριακὸ κείμενο, ποὺ ἐπίσης τὸ ἀναφέρει «σὲ κάποιον ἀπὸ τοὺς θεοφόρους».

λείψεως τοῦ φόβου καὶ τῆς αἰδοῦς αἰτία γίνεται τῷ νοῖ ρέμβε-
 5 σθαι ἀεὶ καὶ ἐνταῦθα ὡσπερ τὸ αὐτεξούσιον κατὰ τὴν ἀναλο-
 γίαν τῆς ἀποστάσεως τοῦ φόβου ἐκ τῆς ψυχῆς, τaráσσεται ὁ
 ζυγὸς τῆς διανοίας ᾧδε κἀκεῖσε. Λοιπὸν, ὡσπερ αἱ πλάστιγγες
 τοῦ ζυγοῦ, ὑπὸ τοῦ βαρυτάτου σταθμίου βαρυνθεῖσαι, οὐκ εὐχε-
 ρῶς ὑπὸ τῆς τοῦ πνεύματος πνεύσεως ὁ ζυγὸς σαλεύεται, οὕτω
 10 καὶ ἡ διάνοια, βαρυνθεῖσα ὑπὸ τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς αἰ-
 δοῦς, οὐ ραδίως τρέπεται ὑπὸ τῶν σαλευόντων αὐτήν. Καὶ καθ’
 ὅσον ἡ λειψίς τοῦ φόβου ἐν τῇ διανοίᾳ γένηται, κατὰ τοσοῦτον
 κυριεύεται ὑπὸ τῆς τροπῆς καὶ τῆς ἀλλοιώσεως. Σοφίσθητι τοῦ
 θεῖναι θεμέλιον ἐν τῇ ὁδοιπορίᾳ σου τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐν
 15 ὀλίγαις ἡμέραις ἀποκαθίστασαι ἐν τῇ πύλῃ τῆς βασιλείας χωρὶς
 κυκλεύσεως ὁδοῦ.

13 **Ε**ν πᾶσι τοῖς συναντῶσί σοι ἐν ταῖς Γραφαῖς ἀνάκρινον τὸν
 σκοπὸν τοῦ λόγου, τοῦ βαθύναι σευατὸν καὶ κατανοῆσαι
 ἐν μεγάλῃ διαγνώσει τὸ βάθος τῶν νοημάτων τῶν ἀγίων. Οἱ ἐκ
 τῆς θείας χάριτος ἐν τῇ πολιτείᾳ αὐτῶν ὀδηγούμενοι τοῦ φωτι-
 5 σθῆναι, ἀεὶ αἰσθάνονται ὡς ἀκτῖνός τινος νοητῆς διαπορευομέ-
 νης ἐν μέσῳ τῶν στίχων τῶν γεγραμμένων καὶ διακρινούσης
 ἐπροσθεν τῆς διανοίας τῶν ψιλῶν λόγων ἐκ τῶν πραγμάτων
 τῶν λεγομένων ἐν μεγάλῃ διανοίᾳ τῇ ψυχικῇ συνέσει.

14 **Α**νθρωπος ἀναγινῶσκων ἐν μεγάλοις στίχοις ψιλῶς, ψι-
 λοῦται καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ καὶ σβέννυται ἐκ τῆς ἀγίας ду-
 νάμεως τῆς παρεχούσης τῇ καρδίᾳ γλυκυτάτην γεῦσιν ἐν κατα-
 νοήσει ψυχῆς θαυμαστῇ.

ψις τοῦ φόβου καὶ τῆς αἰδημοσύνης γίνεται αἰτία νὰ ρεμβάζη διαρκῶς ὁ νοῦς καὶ λόγῳ τῆς ἀπομακρύνσεως τοῦ φόβου ἀπὸ τὴν ψυχὴ ἢ ζυγαριὰ τῆς διανοίας κινεῖται ἐλεύθερα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ. Ὅπως λοιπὸν, ὅταν οἱ πλάστιγγες τῆς ζυγαριᾶς πιέζωνται ἀπὸ τὰ βαρύτερα σταθμὰ, ἡ ζυγαριὰ δὲν σαλεύεται εὐκόλα ἀπὸ τὸν ἄνεμο πού πνέει, ἔτσι καὶ ἡ διάνοια, ὅταν βαρύνεται ἀπὸ τὸν φόβο τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν αἰδημοσύνη, δὲν ἀνατρέπεται εὐκόλα ἀπὸ ἐκεῖνα πού τὴν σαλεύουν. Καὶ ὅσο ἐλλεῖπει ὁ φόβος ἀπὸ τὴ διάνοια, τόσο αὐτὴ κυριεύεται ἀπὸ τὴν τροπὴ καὶ τὴν ἀλλοίωσι. Προσπάθησε λοιπὸν νὰ θέσης θεμέλιο στὴν ὁδοιπορία σου τὸν φόβο τοῦ Θεοῦ, καὶ σὲ λίγες ἡμέρες θ' ἀποκατασταθῆς στὴν πύλη τῆς βασιλείας χωρὶς παρέκκλισι ἀπὸ τὸν δρόμο.

13 **Ο**ταν μελετᾷς τὶς Γραφές, ἐξέτασε τὸν σκοπὸ τοῦ λόγου¹⁰, ὥστε νὰ ἐμβαθύνῃς σ' αὐτὸν καὶ νὰ κατανοήσῃς σὲ ὄλη του τὴν ἔκτασι τὸ βάθος τῶν ἀγίων νοημάτων. Ὅσοι ὀδηγοῦνται κατὰ τὴν ζωὴ τους ἀπὸ τὴ θεία χάρι πρὸς τὸν φωτισμό, αἰσθάνονται ὅτι κάποια νοητὴ ἀκτὶς διαπερνᾷ τοὺς στίχους τῶν κειμένων καὶ ξεχωρίζει γιὰ τὴν διάνοια τὰ ἀπλᾶ λόγια ἀπὸ τὰ λόγια πού ἔχουν βαθὺ νόημα γιὰ τὴν σύνεσι τῆς ψυχῆς.

14 **Α**νθρωπος πού διαβάζει ἀπλῶς τοὺς βαθυστόχαστους στίχους, ἔχει τὴν καρδιά του ἀποψιλωμένη καὶ κενὴ ἀπὸ τὴν ἀγία δύναμι πού παρέχει στὴν καρδιά μιὰ γλυκύτητα γεῦσι μὲ νοήματα πού ἐκπλήσσουν τὴν ψυχὴ.

10. «Σκοπὸς τοῦ λόγου» εἶναι ἐκφρασις τῶν ἐρμηνευτῶν πού ζητοῦν βαθύτερη ἐρμηνεία τῶν Γραφῶν. Ὁ Ἰσαάκ, ἂν καὶ κατ' ἀρχὴν Νεστοριανός, ἀκολουθεῖ καὶ σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο πιστὰ τὸν Εὐάγριο.

15 **Ε** καστόν τι πρὸς τὸ συγγενὲς αὐτοῦ τρέχειν εἴωθε. Καὶ ψυχὴ, ἔχουσα μέρος Πνεύματος, δταν ἀκούσῃ ῥήματος τοῦ ἔχοντος ἐγκεκρυμμένην ἐν ἑαυτῷ δύναμιν πνευματικὴν, διαπύρως ἔλκει τὴν ὑπόθεσιν αὐτοῦ. Οὐ πάντα ἀνθρώπον ἐξυπνίζει εἰς τὸ θαυμάζειν πρᾶγμα πνευματικῶς λεγόμενον καὶ ἔχον ἐν ἑαυτῷ ἐγκεκρυμμένην δύναμιν μεγάλην. Ὁ λόγος ὁ περὶ ἀρετῆς χρήζει καρδίας σχολαζούσης ἀπὸ τῆς γῆς καὶ τῆς ὀμιλίας αὐτῆς. Ἀνθρώπου δέ, οὔτινος ἢ διάνοια μοχθεῖ ἐν τῇ φροντίδι τῶν παρερχομένων, τὰ τῆς ἀρετῆς πράγματα οὐκ ἐξυπνίζουσι 10 τὸν λογισμὸν αὐτοῦ πρὸς πόθον καὶ ζήτησιν τῆς κτήσεως αὐτῶν. Ἡ λύσις ἢ ἐκ τῆς ὕλης προτερεῦει τῇ γενέσει αὐτῆς τοῦ πρὸς Θεὸν δεσμοῦ, εἰ καὶ πολλάκις ἐν τῇ οἰκονομίᾳ τῆς χάριτος εὐρίσκεται προλαμβάνων οὗτος ἐκείνης ἐν τισιν, ὡς πόθος καλύπτει πόθον. Ἡ τάξις τοῦ ἔθους τῆς οἰκονομίας ἄλλη ἐστὶ 15 παρὰ τὴν τάξιν τὴν κοινότητος τῶν ἀνθρώπων. Σὺ δὲ τὴν κοινὴν τάξιν φύλαξον. Ἐὰν δὲ προλάβῃ ἐν σοὶ ἢ χάρις, αὐτῆς ἐστὶ τοῦτο· εἰ δὲ μῆ, ἐν τῇ ὁδῷ τῶν πάντων ἀνθρώπων, ἐν ᾗ ὠδευσαν κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς διαδοχῆς, ἀνάβηθι εἰς τὴν ἀνάβασιν τοῦ πνευματικοῦ πύργου.

16 **Ε** καστόν τι ἐνεργούμενον ἐν τῇ θεωρίᾳ καὶ πληρούμενον δι' ἐντολῆς τῆς ὑπὲρ αὐτοῦ, ἀθεώρητόν ἐστιν ὄλον τοῖς τοῦ σώματος ὀφθαλμοῖς. Καὶ ἕκαστόν τι ἐν τῇ πράξει ἐνεργούμενον, σύνθετόν ἐστιν, ὅτι ἢ ἐντολὴ ἢ μία μόνη, ἤγουν ἢ πρᾶξις, 5 τῶν ἀμφοτέρων δεῖται, τῆς θεωρίας καὶ τῆς πράξεως, ἕνεκα τῶν σωματικῶν καὶ τῶν ἀσωμάτων. Ἡ σύνθεσις γὰρ τῶν

11. Εἶναι ἡ Καππαδοκικὴ ἀρχὴ «τὸ ὁμοιον τῷ ὁμοίῳ», ποὺ στηρίζεται σὲ κλασικὰ φιλοσοφικὰ πρότυπα. Βλ. Π. Χρήστου, *Τὸ μυστήριον τοῦ ἀνθρώπου*, Θεσσαλονίκη 1983, 19.

12. Οἱ δύο ὁροι, θεωρία καὶ πρᾶξις, δὲν ἐξετάζονται ἐδῶ ἀπὸ τὴν ἀσκητι-

15 **Κ**άθε πράγμα τρέχει ἐκ φύσεως πρὸς τὸ συγγενές του¹¹. Καὶ ἡ ψυχὴ, ποὺ ἔχει μόριο τοῦ Πνεύματος, ὅταν ἀκούσῃ ἓνα λόγο ποὺ ἔχει κρυμμένη μέσα του πνευματικὴ δύναμι, ἔλκει ἐνθέρμως τὴν ἐννοιά του. Ἐνα πράγμα ποὺ λέγεται πνευματικῶς κι' ἔχει μέσα του κρυμμένη μεγάλη δύναμι δὲν κινεῖ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους σὲ θαυμασμό. Ὁ περὶ ἀρετῆς λόγος χρειάζεται καρδιὰ ποὺ ἔχει διακόψει τίς σχέσεις μὲ τὴ γῆ καὶ μὲ τὴ συναναστροφή της. Ἡ ἀρετὴ δὲν κινεῖ τὸν λογισμό τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ μοχθεῖ τὴν φροντίδα τῶν προσκαίρων πραγμάτων, πρὸς τὴν ἐπιθυμία τους καὶ πρὸς ἀναζήτησι τοῦ τρόπου ἀποκτήσεώς των. Ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὴν ὕλη προηγεῖται τῆς ἐνώσεως πρὸς τὸν Θεό, ἂν καὶ πολλὰς φορές, κατὰ τὴν οἰκονομία τῆς χάριτος, αὐτὴ ἡ ἐνωσις εὐρίσκεται πρὶν ἀπὸ ἐκείνην σὲ μερικοὺς ἀνθρώπους, καθὼς ἓνας πόθος καλύπτει ἄλλον πόθο. Ἡ τάξι αὐτῆς τῆς οἰκονομίας εἶναι διαφορετικὴ ἀπὸ τὴν κοινὴ τάξι τῶν ἀνθρώπων. Ἐσὺ βέβαια φύλαξε τὴν κοινὴ τάξι, ἂν ὅμως προλάβῃ μέσα σου ἡ χάρις, δικό της εἶναι τὸ κατόρθωμα· ἂν ὄχι, ἀκολουθώντας τὸν δρόμο, ποὺ οἱ πολλοὶ ἐβάδισαν κατὰ τὴν ἀναλογία τῆς προόδου των, ἀνέβα στὸ ὕψος τοῦ πνευματικοῦ πύργου.

16 **Κ**άθε τι ποὺ ἐνεργεῖται διὰ τῆς θεωρίας καὶ ἐκτελεῖται διὰ τῆς ὑπὲρ αὐτοῦ ἐντολῆς, εἶναι ἐντελῶς ἀθεώρητο ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ σώματος. Καὶ κάθε τι ποὺ ἐνεργεῖται διὰ τῆς πράξεως, εἶναι σύνθετο, διότι ἡ μοναδικὴ ἐντολή, δηλαδὴ ἡ ἐκτέλεσις, χρειάζεται καὶ τὰ δύο, τὴν θεωρία καὶ τὴν πράξι¹², χάριν τῶν σωματικῶν καὶ τῶν ἀσωμάτων. Διότι ἡ σύνθεσις τῶν δύο ἀποτελεῖ μιὰ ἐνότητα. Τὰ ἔργα,

κὴ νηπτικὴ τους ἄποψι, ὅπου ἀποτελοῦν δύο διακεκρυμμένα στάδια ἐμπειρίας, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἠθικὴ, ὅπου εἶναι οἱ δύο φάσεις μιᾶς ἐνάρετης ἐργασίας, καὶ ἡ θεωρία προηγεῖται τῆς πράξεως, ἐνῶ ἀντιθέτως στὴν νηπτικὴ ἡ πράξις ἔρχεται πρώτη καὶ ἡ θεωρία ἀποτελεῖ τὸ ἀνώτερο στάδιο πνευματικῆς ἐμπειρίας.

ἐκατέρων μία ἐστί. Τὰ ἔργα τὰ φροντίζοντα τῆς καθαρότητος οὐκ ἀναχαιτίζουσι τὴν αἴσθησιν τῆς μνήμης τῶν παρελθόντων ἐγκλημάτων, ἀλλὰ τὴν λύπην τῆς μνήμης ἐκ τῆς διανοίας λαμβάνουσι, καὶ γίνεται ἀπὸ τοῦ νῦν ἢ τῆς μνήμης διάβασις ἐν τῇ 10 διανοίᾳ ἐπωφελῶς. Πλεονεκτεῖ ἢ πλεονεξία τῆς ψυχῆς ἐν τῇ κτήσει τῆς ἀρετῆς τὸ μέρος τῆς ὁρατῆς ἐπιθυμίας τοῦ ὁμοζύγου σώματος. Πᾶν πρᾶγμα τὸ μέτρον κοσμεῖ. Χωρὶς γὰρ μέτρου, καὶ τὰ νομιζόμενα καλὰ εἶναι, εἰς βλάβην μεθίστανται.

17 **Θ** ἐλεις κοινωνῆσαι τῷ Θεῷ ἐν τῷ νοῖ σου ἐν τῇ λήψει τῆς αἰσθήσεως ἐκείνης τῆς ἡδονῆς, τῆς μὴ καταδεδουλωμένης ταῖς αἰσθήσεσιν; Ἀκολούθησον τῇ ἐλεημοσύνῃ, ἣτις, ὅταν εὐρεθῇ ἔνδον σου, εἰκονίζεται ἐν σοὶ ἐκεῖνο τὸ κάλλος τὸ ἅγιον, 5 ἐν ᾧ ὠμοιώθης. Τὸ καθολικὸν τοῦ πράγματος τῆς ἐλεημοσύνης, ἐν οὐ καιρῷ τινι μεσιτευομένῳ πρὸς τὴν ἐνότητα τῆς δόξης τῆς λαμπρότητος, τῆς θεότητος κοινωνίαν ἐμποιεῖ τῇ ψυχῇ.

18 **Η** ἔνωσις ἢ πνευματικὴ ἐστὶ μνήμη ἀσφράγιστος, ἣτις ἐν διαπύρῳ πόθῳ ἀδιαστάτως ἐν τῇ καρδίᾳ πυρσεύεται, ἐκ τῆς διαμονῆς τῆς πρὸς τὰς ἐντολὰς δύναμιν λαμβάνουσα πρὸς τὸν δεσμόν, οὐ καταχρηστικῶς, οὐδὲ φυσικῶς. Ἐκεῖ γὰρ εὐρίσκει ὅλην τῇ ψυχικῇ θεωρίᾳ ἐπιστηριχθῆναι ὑπ' αὐτὴν ὑποστατικῶς. 5 Διὰ τοῦτο ἔρχεται εἰς ἐκπληξιν ἢ καρδία τοῦ καμμύσαι τὰς διπλᾶς αἰσθήσεις αὐτῆς, τὰς σαρκικὰς καὶ τὰς ψυχικὰς. Οὐκ ἔστιν ἄλλη τρίβος πρὸς τὴν πνευματικὴν ἀγάπην, ἣτις εἰκονίζει τὴν ἀόρατον εἰκόνα, εἰ μὴ πρῶτον ἀρξῆται τις τοῦ οἰκτειρῆσαι, καθὼς εἶρηκεν ὁ Κύριος ἡμῶν, πρὸς τὴν τελειότητα τοῦ Πατρός. Καὶ γὰρ οὕτως ἐνετείλατο τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῷ, 10 τοῦ θεῖναι τοῦτο θεμέλιον.

13. Ἡ ἀρχαία μετάφρασις ἀποδίδει τὸν συριακὸ ὄρο μὲ τὴν λέξι ἐλεημοσύνη, ἀλλὰ εἶναι σαφές ὅτι ἐδῶ πρόκειται περὶ τῆς ἀγάπης. «Ὁ μένων ἐν τῇ

πού ἐπιζητοῦν τὴν καθαρότητα, δὲν ἀναχαιτίζουν τὴν μνήμη τῶν περασμένων παραπτωμάτων, ἀλλὰ λαμβάνουν ἀπὸ τὴν διάνοια τὴν λύπη πού προέρχεται ἀπὸ τὴν μνήμη, κι' ἔτσι ἡ διάβασις τῆς μνήμης γίνεται ἐπωφελῆς στὴ διάνοια. Ἡ εὐθυμία τῆς ψυχῆς γιὰ τὴν ἀπόκτησι τῆς ἀρετῆς εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία τοῦ ὁμοζύγου σώματος. Τὸ μέτρο ἀποτελεῖ κόσμημα κάθε πράγματος. Διότι χωρὶς μέτρο καὶ τὰ θεωρούμενα ὡς καλὰ καθίστανται ἐπιβλαβῆ.

17 **Θ** ἔλεις νὰ κοινωνήσης μὲ τὸν Θεὸ νοερῶς διὰ τῆς προσλήψεως ἐκείνης τῆς ἡδονῆς, πού δὲν εἶναι ὑποδουλωμένη στὶς αἰσθήσεις; Ἀκολούθει τὴν ἀγάπη, πού, ὅταν εὐρίσκεται στὴν καρδιά σου, εἰκονίζεται μέσα σου τὸ ἅγιο ἐκεῖνο κάλλος, μὲ τὸ ὁποῖο ὠμοιώθηκε. Ὁ καθολικὸς χαρακτήρ τῆς ἀγάπης¹³ φέρει τὴν ψυχὴ χωρὶς καθυστέρησι στὴν ἔνωσι μὲ τὴν λαμπρότητα τῆς δόξας καὶ στὴν κοινωνία μὲ τὴν θεότητα.

18 **Η** πνευματικὴ ἔνωσις εἶναι μνήμη ἀτελείωτη, ἡ ὁποία μὲ ἔνθερμο πόθο φλογίζει ἀδιακόπως τὴν καρδιά, παίρνοντας δύναμι γιὰ τὸν δεσμό ἀπὸ τὴν ἐμμονὴ στὶς ἐντολές, χωρὶς τίποτε τὸ καταχρηστικὸ οὔτε τὸ φυσικό. Πράγματι, ἐκεῖ εὐρίσκει τὴν ὕλη, ὥστε νὰ στηριχθῆ ἐπάνω της γιὰ τὴν θεωρία τῆς ψυχῆς. Ἐτσι ἡ καρδιά φθάνει σὲ ἔκπληξι, κλείνοντας τὶς διπλὲς αἰσθήσεις της, τὶς σαρκικὲς καὶ τὶς ψυχικὲς. Δὲν ὑπάρχει ἄλλος δρόμος πρὸς τὴν πνευματικὴ ἀγάπη, πού ὑποδηλώνει τὴν ἀόρατη εἰκόνα, ἂν πρῶτα δὲν ἀρχίσῃ κανεὶς νὰ αἰσθάνεται ἔλεος, ὅπως εἶπε ὁ Κύριός μας, γιὰ νὰ πλησιάσῃ στὴν τελειότητα τοῦ Πατρός. Διότι ἔτσι παρήγγειλε σ' αὐτοὺς πού τὸν ὑπακούουν· τοῦτο νὰ θέσουν θεμέλιο¹⁴.

ἀγάπη, ἐν τῷ Θεῷ μένει καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ», Α' Ἰω. 4,16.

14. Λουκᾶ 6,36. Ματθ. 19,21. 5,48.

19 **Α**λλος ἐστὶν ὁ λόγος τῆς πράξεως, καὶ ἄλλος ὁ καλὸς λόγος. Καὶ χωρὶς πείρας τῶν πραγμάτων, οἶδεν ἢ σοφία κοσμηῆσαι τοὺς λόγους αὐτῆς καὶ τοῦ λαλῆσαι ἀλήθειαν μὴ γινώσκουσα αὐτὴν καὶ τοῦ φανερῶσαι περὶ τῆς ἀρετῆς, καὶ αὐτὸς
5 μηδέποτε λαβὼν πείραν τοῦ ἔργου αὐτῆς. Ὁ λόγος ὁ ἐκ τῆς πράξεως, ταμεῖον τῆς ἐλπίδος, καὶ ἡ ἀπρακτος σοφία, παραθήκη αἰσχύνης.

20 **Ω**σπερ τεχνίτης ἐστὶ ζωγραφῶν τὸ ὕδωρ ἐν τοῖς τοίχοις καὶ οὐ δύναται τὸ ὕδωρ ἐκεῖνο τὴν δῖψαν αὐτοῦ ἀναψύξει, καὶ ὡσπερ ἄνθρωπος θεωρῶν ἐνύπνια καλά, οὕτω καὶ ὁ ἀπρακτος λόγος. Ὁ ἐκ τῆς πείρας τοῦ ἔργου αὐτοῦ λαλῶν περὶ
5 ἀρετῆς, μεταδίδωσι τῷ ἀκούοντι αὐτοῦ, ὡσπερ τις μεταδίδωσιν ἐκ τοῦ χρήματος τῆς πραγματείας αὐτοῦ, καὶ ὡσπερ ἐκ τῶν κτημάτων αὐτοῦ σπεῖρει τὴν διδασκαλίαν εἰς τὰ ὦτα τῶν ἐνωτιζόντων αὐτὸν καὶ ἀνοίγει τὸ στόμα αὐτοῦ ἐν παρρησίᾳ μετὰ
10 τῶν πνευματικῶν αὐτοῦ τέκνων, καθὼς ὁ γηραιὸς Ἰακώβ τῷ σῶφρονι Ἰωσήφ ἔφη· «ἰδοὺ, δέδωκά σοι ἐν μέρος περισσότερον τῶν ἀδελφῶν σου, ὅπερ ἔλαβον ἐκ τῶν Ἀμορραίων τῷ ξίφει μου καὶ τῷ τόξῳ μου».

21 **Ε**κάστῳ ἀνθρώπῳ, ἔχοντι πολιτείαν μεμολυσμένην, ἢ πρόσκαιρος ζωὴ ποθεινὴ αὐτῷ ἐστὶ καὶ τῷ τούτου δευτέρῳ, τῷ ἐστερημένῳ γνώσεως. Καλῶς εἶρηκέ τις, ὅτι ὁ φόβος τοῦ θανάτου λυπεῖ ἄνδρα καταγινωσκόμενον ὑπὸ τῆς συνειδή-
5 σεως αὐτοῦ, ὁ δὲ ἔχων μαρτυρίαν ἀγαθὴν ἐν ἑαυτῷ, οὗτος ἐφίεται τοῦ θανάτου ὡσπερ ζωῆς. Μὴ ψηφίσης τινὰ σοφὸν ἀληθινόν, τὸν ὑπὲρ ταύτης τῆς ζωῆς τῇ δειλίᾳ καὶ τῷ φόβῳ καταδουλοῦντα αὐτοῦ τὴν διάνοιαν. Ὅλα τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακά, τὰ συμβαίνοντα τῇ σαρκί, ἐνύπνια λογίζου εἶναι· οὐ ἐν τῷ θανάτῳ
10 γὰρ μόνῳ ἔχεις λυθῆναι ἐξ αὐτῶν, ἀλλὰ πολλάκις πρὸ τοῦ θα-

19 **Α**λλος εἶναι ὁ λόγος τῆς πράξεως καὶ ἄλλος ὁ λόγος τῆς τέχνης. Διότι ἡ σοφία γνωρίζει νὰ στολίζῃ τοὺς λόγους τῆς χωρὶς τὴν πείρα τῶν πραγμάτων καὶ νὰ λαλῇ τὴν ἀλήθεια χωρὶς νὰ τὴν γνωρίζῃ καὶ νὰ διδάσκῃ περὶ τῆς ἀρετῆς χωρὶς νὰ ἔχῃ ποτὲ λάβει πείρα τοῦ ἔργου τῆς. Ὁ λόγος ποὺ στηρίζεται στὴν πρᾶξι εἶναι ταμεῖο τῆς ἐλπίδος, ἐνῶ ἡ ἄπρακτο σοφία εἶναι ἀποθήκη αἰσχύνης.

20 **Ο** ἄπρακτος λόγος εἶναι σὰν τὸν τεχνίτη ποὺ ζωγραφίζει τοὺς τοίχους μὲ ὕδωρ¹⁵, τὸ ὁποῖο δὲν μπορεῖ νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴ δῖψα του, καὶ σὰν τὸν ἄνθρωπο ποὺ βλέπει ὁμορφὰ ὄνειρα. Ἐκεῖνος ποὺ ὁμιλεῖ περὶ τῆς ἀρετῆς ἀπὸ ἐμπρακτῆ πείρα, μεταδίδει ἀπ' αὐτὴν στὸν ἀκροατὴ του, ὅπως μεταδίδει κανεὶς ἀπὸ τὰ χρήματα τοῦ ἐμπορίου του κι' ἀνοίγει τὸ στόμα του θαρραλέα μαζὶ μὲ τὰ πνευματικά του τέκνα, καθὼς εἶπε ὁ γέρον Ἰακώβ στὸν σῶφρονα Ἰωσήφ· «ἰδοὺ, σοῦ ἔδωσα ἓνα μερίδιο περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς σου, τὸ ὁποῖο ἐπῆρα ἀπὸ τοὺς Ἀμορραίους μὲ τὸ ξίφος μου καὶ μὲ τὸ τόξο μου»¹⁶.

21 **Η** πρόσκαιρη ζωὴ εἶναι ποθητὴ στὸν ἄνθρωπο μὲ μολυσμένη διαγωγὴ, καθὼς καὶ σ' ἐκεῖνον ποὺ ἔρχεται δεύτερος ἀπ' αὐτόν, τὸν ἐστερημένο γνώσεως. Καλῶς ἔχει εἰπεῖ κάποιος, ὅτι ὁ φόβος τοῦ θανάτου λυπεῖ τὸν ἄνθρωπο ποὺ κατακρίνεται ἀπὸ τὴ συνείδησί του· ἐκεῖνος ὅμως ποὺ ἔχει ἀγαθὴ μαρτυρία γιὰ τὸν ἑαυτό του, αὐτὸς ἐπιθυμεῖ τὸν θάνατο ὅσο τὴ ζωὴ. Νὰ μὴ θεωρήσῃς ὡς ἀληθινὸν σοφὸ κάποιον ποὺ γιὰ χάρι αὐτῆς τῆς ζωῆς ὑποδουλώνει τὴ διάνοιά του στὴ δειλία καὶ τὸν φόβο. Ὅλα τὰ ἀγαθὰ καὶ τὰ κακὰ ποὺ συμβαίνουν στὴν σάρκα, νὰ τὰ θεωρῆς ὄνειρα· διότι δὲν πρόκειται μόνο κατὰ τὸν θάνατο νὰ τὰ ἀποχωρι-

15. Ἐννοεῖται ἡ ὑδρογραφία.

16. Γεν. 48,22.

νάτου καταλιμπάνουσί σε καὶ ἀπέρχονται. Ἐὰν δέ τινα ἐξ αὐ-
 τῶν ἔχωσί τινα κοινωνίαν ἐν τῇ ψυχῇ σου, αὐτὰ νόμιζε ἔχειν
 κτήματά σου εἰς τὸν αἰῶνα τοῦτον καὶ εἰς τὸν μέλλοντα μετὰ
 σοῦ ὑπάγουσι. Καὶ ἐὰν ᾧσι καλά, εὐφραίνου καὶ εὐχαρίστησον
 15 τῷ Θεῷ ἐν τῇ διανοίᾳ σου, ἐὰν δὲ ᾧσι κακά, ἔσο περίλυπος
 καὶ στέναξον καὶ ζήτησον τὴν ἀπαλλαγὴν ἐξ αὐτῶν, ἐν ὄσῳ εἶ
 ἐν τῷ σώματι. Ἐκαστον ἀγαθὸν ἐνεργούμενον ἐν σοὶ νοητῶς
 καὶ ἐν τῷ κρυπτῷ, ἔχε αὐτὸ ἀκριβῶς. Ὅτι τὸ βάπτισμα καὶ ἡ
 πίστις γεγόνασί σοι μεσίται πρὸς αὐτό, ἐν οἷς ἐκλήθης ὑπὸ τοῦ
 20 Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὰ ἀγαθὰ ἔργα αὐτοῦ, σὺν τῷ
 Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι.

22 **Ω** ἡ δόξα καὶ τιμὴ καὶ εὐχαριστία καὶ προσκύνησις εἰς
 τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

σθῆς, ἀλλὰ πολλές φορές σέ ἐγκαταλείπουν καὶ πρὶν ἀπὸ τὸν θάνατο καὶ ἀπέρχονται. Ἐὰν ὁμως μερικὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ συνδέονται μὲ τὴν ψυχὴ σου, αὐτὰ νὰ νομίζης ὅτι στὸν αἰῶνα τοῦτον τὰ ἔχεις κτήματά σου, καὶ στὸ μέλλοντα ἔρχονται μαζί σου. Καὶ ἂν εἶναι καλά, νὰ εὐφραίνεσαι καὶ νὰ εὐχαριστήσης τὸν Θεὸ κατὰ τὴν διάνοιά σου· ἂν ὁμως εἶναι κακά, νὰ εἶσαι περίλυπος, νὰ στενάζης καὶ νὰ ζητήσης ἀπαλλαγὴ ἀπὸ αὐτά, ὅσο εἶσαι ἀκόμη στὸ σῶμα. Κάθε ἀγαθὸ πὺ ἐνεργεῖται μέσα σου νοερῶς καὶ κρυφίως, νὰ τὸ διατηρῆς ἀκριβῶς. Διότι γι' αὐτὰ τὰ ἔργα μεσίτες ἔχουν γίνῃ τὸ βάπτισμα καὶ ἡ πίστις, στὰ ὁποῖα προσηλώθηκες ἀπὸ τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό, γιὰ τὴν ἐκτέλεσι ἀγαθῶν ἔργων του, μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα.

22 **Σ** αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τιμὴ καὶ εὐχαριστία καὶ προσκύνησις, στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

ΛΟΓΟΣ Β'

ΠΕΡΙ

ΑΠΟΤΑΓΗΣ ΚΟΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΠΟΧΗΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ ΠΑΡΡΗΣΙΑΣ

1 ταν ἀγαπήσωμεν φυγεῖν ἐκ τοῦ κόσμου καὶ ξένοι τῶν
κοσμικῶν γενέσθαι, οὐδὲν οὕτως ἡμᾶς χωρίζει ἐκ τοῦ
Ο κόσμου, οὐδὲ θανατοῖ τὰ πάθη ἐξ ἡμῶν καὶ διεγείρει
καὶ ζωογονεῖ ἡμᾶς εἰς τὰ πνευματικά, ὡς τὸ πένθος καὶ ὁ καρ-
5 διακὸς πόνος ὁ μετὰ διακρίσεως. Πρόσωπον γὰρ αἰδήμονος,
μιμεῖται τὴν ταπείνωσιν τοῦ ἡγαπημένου. Καὶ πάλιν οὐδὲν ἡμᾶς
ποιεῖ συναναστραφῆναι τῷ κόσμῳ καὶ τοῖς ἐν τῷ κόσμῳ καὶ
τοῖς ἐν αὐτῷ μεθυσταῖς καὶ ἀσώτοις, καὶ οὐδὲν ἡμᾶς χωρίζει
τῶν θησαυρῶν τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως τῶν Θεοῦ μυστη-
10 ρίων, ὡς ὁ γελοιασμὸς καὶ ὁ μετὰ παρρησίας μετεωρισμὸς, καὶ
τοῦτο ἐστὶ τὸ ἐπιτήδευμα τοῦ δαίμονος τῆς πορνείας.

2 **Ε** πειδὴ δέ σου πεπείραμαι τῆς φιλοσοφίας, ὧ ἀγαπητέ, πα-
ρακαλῶ σε ἐν ἀγάπῃ, παραφυλάττεσθαι ἐκ τῆς ἐπηρείας
τοῦ ἐχθροῦ, ἵνα μὴ ἐν τῇ εὐτραπελείᾳ τῶν λόγων ψυχράνης τὴν

1. Τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἀγαπημένου Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

2. Κολ. 2,3.

ΛΟΓΟΣ 2

ΠΕΡΙ

ΑΠΟΤΑΓΗΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΚΑΙ ΑΠΟΧΗΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΡΡΗΣΙΑ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ

1 **Ο**ταν αποφασίσωμε νὰ φύγωμε ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ νὰ γίνωμε ξένοι πρὸς τὰ κοσμικά, τίποτε δὲν μᾶς χωρίζει τόσο πολὺ ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ δὲν θανατώνει τὰ πάθη μας, τίποτε δὲν μᾶς διεγείρει καὶ δὲν μᾶς ζωογονεῖ πρὸς τὰ πνευματικά, ὅσο τὸ πένθος καὶ ὁ καρδιακὸς πόνος ποὺ συνοδεύεται ἀπὸ διάκρισι. Διότι τὸ πρόσωπον τοῦ ἐντροπαλοῦ μιμεῖται τὴν ταπείνωσιν τοῦ ἀγαπημένου¹. Ἐπίσης τίποτε δὲν μᾶς πιέζει νὰ συναναστρεφώμαστε στὸν κόσμον καὶ μὲ τὰ εὐρισκόμενα στὸν κόσμον, μὲ τοὺς μεθυστὰς καὶ ἀσώτους ποὺ εἶναι σ' αὐτόν, καὶ τίποτε δὲν μᾶς χωρίζει ἀπὸ τοὺς θησαυροὺς τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ² τόσο, ὅσο ὁ ἀστεῖσμός καὶ ἡ ἐλαφρότης ποὺ συνδέεται ἀπὸ παρρησία· κι' αὐτὸ εἶναι τὸ ἐπάγγελμα τοῦ δαίμονος τῆς πορνείας.

2 **Ε**πειδὴ ἔχω γνωρίσει τὴν φιλοσοφικὴ σου διάθεσιν³, ἀγαπητέ, σὲ παρακαλῶ μὲ ἀγάπη νὰ προφυλάσσεσαι ἀπὸ τὴν ἐπήρεια τοῦ ἐχθροῦ, ὥστε νὰ μὴ ψυχράνης μὲ τὴν

3. Ἡ λέξις «φιλοσοφία» χρησιμοποιεῖται ἐδῶ μὲ τὴν σημασίαν τῆς ἀσκητικῆς διαγωγῆς. Φιλοσοφία γενικὰ ἄρχισε νὰ λέγεται ὁ μοναχικὸς βίος, σὲ παραλληλισμὸ μὲ τὸ Στωϊκὸ καὶ τὸ κυνικὸ σύστημα, ἀπὸ τὸν δ' αἰῶνα.

ψυχὴν σου ἐκ τῆς θερμῆς τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, τοῦ διὰ σέ
 5 χολῆς γευσάμενου ἐπὶ τοῦ ξύλου τοῦ Σταυροῦ, καὶ ἀντὶ τῆς γλυ-
 κείας ἐκείνης μελέτης καὶ τῆς πρὸς Θεὸν παρρησίας ἐμπλήση
 αὐτὴν φαντασιῶν πολλῶν καὶ σοῦ ἐγρηγορότος, καθεύδοντος
 δέ, αἰχμαλωτίση αὐτὴν τοῖς ἀτόποις ἐνυπνίοις, ὧν τὴν δυσσο-
 σμίαν οἱ ἅγιοι Ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ οὐκ ἀνέχονται, καὶ γένη ἄλ-
 10 λοις ὀλίσθημα καὶ σεαυτῷ σκόλοψ. Παραβίασαι οὖν σεαυτὸν
 μιμήσασθαι τὴν ταπείνωσιν τοῦ Χριστοῦ, ἵνα μᾶλλον ἐξαφθῇ τὸ
 πῦρ τὸ ἐν σοὶ παρ' αὐτοῦ καταβληθέν, ἐν ᾧ ἐκριζοῦνται πᾶσαι
 αἱ κινήσεις τοῦ κόσμου, αἱ ἀποκτείνουσαι τὸν καινὸν ἄνθρωπον
 καὶ μαιίνουσαι τὰς αὐλὰς τοῦ Κυρίου τοῦ ἁγίου καὶ δυνατοῦ.

3 **Ε** γὼ γὰρ θαρρῶ λέγειν, κατὰ τὸν ἅγιον Παῦλον, «ὅτι ναὸς
 Θεοῦ ἐσμεν». Ἀγνίσωμεν οὖν τὸν αὐτοῦ ναὸν, ὡς αὐτὸς
 ἀγνός ἐστιν, ἵνα ἐπιθυμήσῃ κατασκηνώσαι ἐν αὐτῷ. Ἀγιάσω-
 μεν αὐτόν, ὡς καὶ αὐτὸς ἅγιός ἐστι, καὶ κοσμήσωμεν αὐτόν ἐν
 5 πᾶσιν ἔργοις ἀγαθοῖς καὶ τιμίσις. Θυμιάσωμεν αὐτόν τῷ θυμιά-
 ματι τῆς ἀναπαύσεως τοῦ θελήματος αὐτοῦ διὰ καθαρᾶς καὶ
 καρδιακῆς προσευχῆς, ἣν τῇ κοινωνίᾳ τῶν κοσμικῶν συνεχῶν
 κινήσεων κτήσασθαι ἀδύνατον, καὶ οὕτως ἐπισκιάσει τῇ ψυχῇ
 ἡ νεφέλη τῆς δόξας αὐτοῦ καὶ διαυγάσει τὸ φῶς τῆς μεγαλωσύ-
 10 νης αὐτοῦ ἐνδοθεν τῆς καρδίας. Καὶ ἐμπλησθήσονται χαρᾶς καὶ
 εὐφροσύνης πάντες οἱ οἰκήτορες τοῦ σκηνώματος τοῦ Θεοῦ, οἱ
 δὲ ἀναιδεῖς καὶ ἀναίσχυντοι τῇ φλογὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος
 ἐκλείψουσιν.

4 **Ο** νείδιζε οὖν σαυτόν, ἀδελφέ, διαπαντὸς καὶ λέγε· Οὐαί μοι,
 ὦ ἀθλία ψυχὴ, ἡγγικέ σου ἢ ἐκ τοῦ σώματος διάλυσις.

εὐτραπελία τῶν λόγων τὴν ψυχὴ σου ἀπὸ τὴν θέρμη τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος γιὰ χάρι σου ἐγεύθηκε χολὴ ἐπάνω στὸ ξύλο τοῦ Σταυροῦ⁴, καί, ἀντὶ τῆς γλυκειᾶς ἐκείνης μελέτης καὶ τῆς παρρησίας πρὸς τὸν Θεό, τὴν γεμίσης μὲ ἄφθονες φαντασίες, ὅταν εἶσαι ξύπνιος· ὅταν δὲ κοιμᾶσαι, νὰ μὴ τὴν αἰχμαλωτίσης μὲ ἄτονα ὄνειρα, τῶν ὁποίων τὴ δυσσομία δὲν ἀνέχονται οἱ ἅγιοι Ἄγγελοι τοῦ Θεοῦ, καὶ γίνης στοὺς ἄλλους ὀλίσθημα καὶ στὸν ἑαυτό σου ἀγκάθι. Πίεσε λοιπὸν τὸν ἑαυτό σου νὰ μιμηθῆς τὴν ταπείνωσι τοῦ Χριστοῦ, γιὰ νὰ ἀνάψη περισσότερο τὸ πῦρ ποὺ ἔχει καταβληθῆ μέσα σου ἀπ' αὐτόν· τὸ πῦρ δηλαδὴ μὲ τὸ ὁποῖο ἔξειζώνονται ὅλα τὰ κινήματα τοῦ κόσμου, ποὺ ἀποκτείνουν τὸν καινούργιο ἄνθρωπο καὶ μολύνουν τὶς αὐλὲς τοῦ Κυρίου, τοῦ ἀγίου καὶ δυνατοῦ.

3 **Ε** γὼ λοιπὸν λέγω θαρραλέως, κατὰ τὸν ἅγιο Παῦλο, «ὅτι εἶμαστε ναὸς Θεοῦ»⁵. Ἄς τὸν ἀγνίσωμε λοιπὸν, ὅπως κι' αὐτὸς εἶναι ἅγιος, γιὰ νὰ ἐπιθυμῆση νὰ κατασκευώση μέσα σ' αὐτό· ἄς ἀγιάσωμε αὐτόν, ὅπως αὐτὸς εἶναι ἅγιος, καὶ ἄς τὸν διακοσμήσωμε μὲ ὅλα τὰ ἀγαθὰ καὶ τίμια ἔργα. Ἄς τὸν θυμιάσωμε μὲ τὸ θυμίαμα τῆς ἀναπαύσεως τοῦ θελήματος αὐτοῦ διὰ τῆς καθαρᾶς καὶ καρδιακῆς προσευχῆς, τὴν ὁποία εἶναι ἀδύνατο ν' ἀποκτήσωμε μὲ τὴν κοινωνία πρὸς τὶς συνεχεῖς κοσμικὲς κινήσεις, καὶ τότε θὰ ἐπισκίαση τὴν ψυχὴ ἢ νεφέλη τῆς δόξας του καὶ θὰ διαυγάση τὸ φῶς τῆς μεγαλωσύνης του μέσα στὴν καρδιά, ὅποτε θὰ γεμίσουν χαρὰ καὶ εὐφροσύνη ὅλοι οἱ ἔνοικοι τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ. Ἀντιθέτως οἱ ἀναιδεῖς καὶ ἀναίσχυντοι θὰ ἐξαφανισθοῦν ἀπὸ τὴ φλόγα τοῦ ἀγίου Πνεύματος.

4 **Ο** νείδιζε λοιπὸν τὸν ἑαυτό σου διαπαντός, ἀδελφέ, καὶ λέγε· Ἀλλοίμονό μου, ἀθλία ψυχὴ, ἐπλησίασε ἡ ἀπό-

4. Ματθ. 27,48 καὶ παράλληλα. Βλ. κυρίως Ψαλμ. 69,22.

5. Ἀ' Κορ. 3,16.

Ἴνα τί εὐφραίνῃ εἰς ταῦτα ἃ σήμερον μέλλεις καταλειῖψαι καὶ ὧν τῆς θεᾶς στερηθήσῃ εἰς τοὺς αἰῶνας; Πρόσεχε τοῖς ἔμπρο-
 5 σθέν σου καὶ διαλογίζου ἃ ἔπραξας, πῶς καὶ τίνα εἰσὶ, καὶ μετὰ
 τίνος διήνυσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου, ἢ τίς ἐδέξατο τὸν κό-
 πον τῆς ἐργασίας τῆς γεωργίας σου, καὶ τίνα εὐφρανας ἐν τῇ σῆ
 παλαιστρᾷ, ἵνα πρὸς ἀπάντησίν σου ἐξέλθῃ ἐν τῷ καιρῷ τῆς
 ἐξόδου σου. Τίνα δὲ ἔτερψας ἐν τῷ σῷ δρόμῳ, ἵνα ἐν τῷ λιμένι
 10 αὐτοῦ ἀναπαυθῆς. Τίνος δὲ χάριν ἐταλαιπώρησας κοπιῶσα, ἵνα
 φθάσῃς εἰς αὐτὸν ἐν χαρᾷ, τίνα τε ἐκτήσω φίλον ἐν τῷ μέλλοντι
 αἰῶνι, ἵνα σε ἄρτι ὑποδέξῃται ἐν τῇ ἐξόδῳ σου, ἐν ποίῳ ἀγρῷ
 ἐθητεύσω, καὶ τίς ὁ μέλλον σοι παρασχεῖν τὸ μίσθωμα ἐν τῇ
 δύσει τοῦ ἡλίου τοῦ χωρισμοῦ σου.

5 **Σ** ὃ ἐξέτασον σαυτὴν, ὧ ψυχὴ, καὶ βλέπε πρὸς ποίαν γῆν ἢ
 μερίς σου καί, εἰ διεπέρασας τὸν ἀγρὸν τὸν καρποφο-
 ροῦντα πικρίαν τοῖς γεωργοῦσιν αὐτόν, κράζον καὶ βόησον ἐν
 στεναγμῷ καὶ ἀδημονίᾳ, τὰ ἀναπαύοντα τὸν Θεόν σου ὑπὲρ τὰς
 5 θυσίας καὶ τὰ ὀλοκαυτώματα. Βρυέτω τὸ στόμα σου ὀδυνηρὰς
 φωνάς, αἷς οἱ ἅγιοι Ἄγγελοι ἐπιτέρπονται. Βάψον σου τὰς πα-
 ρειὰς ἐν τῷ κλαυθμῷ τῶν ὀμμάτων σου, ἵνα ἐπαναπαύσῃται
 σοι τὸ ἅγιον Πνεῦμα καὶ ἀπολούσῃ σε τοῦ ρύπου τῆς κακίας
 σου. Ἐξιλέωσαί σου τὸν Κύριον ἐν δάκρυσιν, ἵνα πρὸς σὲ πα-
 10 ραγένῃται. Ἐπικάλεσαι Μαρίαν καὶ Μάρθαν διδάξαι σε πενθι-
 κὰς φωνάς, βόησον τῷ Κυρίῳ.

6. Ἐμπνευσμένο ἀπὸ τὴν παραβολὴ τοῦ ἄφρονος πλουσίου. «Φάγε, πίε, εὐφραίνου», Λουκᾶ 12,19.

7. Ὁ αὐτοέλεγχος αὐτὸς ὑπενθυμίζει ἀφ' ἑνὸς μὲν τὴν πρακτικὴ τῶν Πυ-

σπασίς σου ἀπὸ τὸ σῶμα. Γιατὶ εὐφραίνεσαι μὲ αὐτά⁶, πὸν πρόκειται νὰ ἐγκαταλείψης σήμερα καὶ πὸν τῆ θεά τους πρόκειται νὰ στερηθῆς στοὺς αἰῶνες; Κύτταξε ἐμπρὸς σου καὶ σκέψου αὐτὰ πὸν ἐπραξες, πῶς εἶναι καὶ ποιά εἶναι, καὶ μὲ ποιὸς ἐπέρασες τὶς ἡμέρες τῆς ζωῆς σου ἢ ποιός ἐδέχθηκε τὸν κόπο τῆς ἐργασίας στὸν ἀγρὸ σου καὶ ποιὸν εὐφρανες στὴν παλαίστρα σου, γιὰ νὰ ἔλθῃ πρὸς συναντησί σου τὸν καιρὸ τῆς ἐξόδου σου. Ποιὸν εὐχαρίστησες στὸ δρόμο σου, γιὰ ν' ἀναπαυθῆς στὸν λιμένα. Γιὰ χάρι ποιοῦ ἐταλαιπωρήθηκες κοπιάζοντας, γιὰ νὰ φθάσης σ' αὐτὸν μὲ χαρά, ποιὸν ἀπέκτησες φίλο στὸν μέλλοντα αἰῶνα, γιὰ νὰ σὲ ὑποδεχθῆ τῶρα κατὰ τὴν ἐξοδὸ σου, σὲ ποιὸν ἀγρὸ ὑπηρέτησες, καὶ ποιός πρόκειται νὰ σοῦ δώσῃ τὸν μισθὸ κατὰ τὴ δύσι τοῦ ἡλίου τοῦ χωρισμοῦ σου.

5 **Ε** ξέτασε τὸν ἑαυτὸ σου⁷, ψυχὴ, καὶ βλέπε πρὸς ποιά γῆ εἶναι τὸ μερίδιό σου, κι' ἂν ἐκαλλιέργησες τὸν ἀγρὸ πὸν καρποφορεῖ πικρία στοὺς καλλιεργητάς του, κράξε καὶ βόησε μὲ στεναγμὸ καὶ ἀδημονία, πὸν εὐχαριστοῦν τὸν Θεὸ σου περισσότερο ἀπὸ τὶς θυσίες καὶ τὰ ὀλοκαυτώματα. Ἄς ἐκφέρῃ τὸ στόμα σου γοερὲς φωνές, μὲ τὶς ὁποῖες τέρπονται οἱ ἅγιοι Ἄγγελοι. Βάψε τὶς παρειές σου μὲ τὸν κλαυθμὸ τῶν ματιῶν σου, γιὰ νὰ ἀναπαυθῆ ἐπάνω σου τὸ ἅγιο Πνεῦμα καὶ νὰ σὲ λούσῃ ἀπὸ τὸν ρύπο τῆς κακίας σου. Ἐξιλέωσε τὸν Κύριό σου μὲ δάκρυα, γιὰ νὰ ἔλθῃ πρὸς ἐσένα. Ἐπικαλέσου τὴν Μαρία καὶ τὴν Μάρθα, γιὰ νὰ σὲ διδάξουν τὶς πένθιμες φωνές⁸. Βόησε πρὸς τὸν Κύριο.

θαγορείων καὶ ἀφ' ἑτέρου τὶς παραγγελίες τοῦ Μεγάλου Βασιλείου στὰ Ἀσκητικά καὶ στὸ ὁμιλητικὸ δοκίμιο, *Πρόσεχε σεαυτῶ*.

8. Βλ. Ἰω. 11,17-44.

Εύχῆ

6 **Κ**ύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐπὶ Λαζάρῳ κλαύσας
καὶ δάκρυα λύπης καὶ συμπαθείας στάξας ἐπ' αὐτῷ, δέ-
ξαι δάκρυα πικρίας μου. Τοῖς πάθεσί σου, τὰ πάθη μου θερά-
πευσον. Τοῖς τραύμασί σου, τὰ τραύματά μου ἰάτρευσον. Τῷ
5 αἵματί σου, τὸ αἷμά μου καθάγνισον καὶ συγκέρασον τῷ σώμα-
τί μου τὴν ὀσμὴν τοῦ ζωοποιοῦ σου σώματος. Ἡ χολή, ἦν παρὰ
τῶν ἐχθρῶν ἐποτίσθης, γλυκάναι μου τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῆς πι-
κρίας, ἧς με ὁ ἀντίδικος ἐπότισε. Τὸ σῶμά σου τὸ ἐπὶ ξύλου
Σταυροῦ τανυθέν, διαπετάσαι μου τὸν νοῦν πρὸς σέ, τὸν ὑπὸ
10 τῶν δαιμόνων κάτω ἐλκυσθέντα. Ἡ κεφαλὴ σου, ἦν ἐπὶ τοῦ
Σταυροῦ ἐκλινας, ὑψώσαι μου τὴν κεφαλὴν τὴν κολαφισθεῖσαν
ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων. Αἱ πανάγιάι σου χεῖρες αἱ καθηλωθεῖσαι
ὑπὸ ἀπίστων ἐν τῷ Σταυρῷ, ἀναγαγέτωσάν με πρὸς σέ ἐκ τοῦ
χάσματος τῆς ἀπωλείας, ὡς ὑπέσχετο τὸ πανάγιόν σου στόμα.
15 Τὸ πρόσωπόν σου τὸ δεξάμενον ραπίσματα καὶ ἐμπτύσματα
ὑπὸ τῶν καταράτων, στιλβωσάτω μου τὸ πρόσωπον τὸ χραν-
θὲν ἐν ταῖς ἀνομίαις. Ἡ ψυχὴ σου, ἦν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὦν τῷ
Πατρὶ σου παρέδωκας, ὀδηγησάτω με πρὸς Σέ ἐν τῇ χάριτί
σου.

7 **Ο**ὐκ ἔχω καρδίαν ὀδυνηρὰν πρὸς ἀναζήτησίν σου, οὐκ ἔχω
μετάνοιαν, οὐδὲ κατάνυξιν, τὰ ἐπανάγοντα τὰ τέκνα πρὸς
τὴν ἰδίαν κληρονομίαν. Οὐκ ἔχω, Δέσποτα, δάκρυον παρακλη-
τικόν. Ἐσκότισται μου ὁ νοῦς ἐν τοῖς βιωτικοῖς καὶ οὐκ ἰσχύει
5 ἀτενίσαι πρὸς σέ ἐν ὀδύνῃ. Ἐψυκταί μου ἡ καρδία ἐκ τοῦ
πλήθους τῶν πειρασμῶν, καὶ οὐ δύναται θερμανθῆναι τοῖς δά-
κρυσι τῆς πρὸς σέ ἀγάπης. Ἀλλὰ σύ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ
Θεός, ὁ θησαυρὸς τῶν ἀγαθῶν, δώρησαί μοι μετάνοιαν ὀλό-

9. «Ἐδάκρυσεν ὁ Ἰησοῦς», Ἰω. 11,35.

10. Ματθ. 27,48 καὶ παράλληλα Ἰω. 19,29. Ψαλμ. 69,22.

11. Αὐτὴ ἡ πρώτη παράγραφος τῆς προσευχῆς ἔχει οἰκοδομηθῆ ἐπάνω σέ

6 Εύχή

Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ Θεός μας, πού ἐκλάυσεσ ἐπάνω στοῦ Λάζαρο κι' ἔσταξες ἐπάνω του δάκρυα λύπης καὶ συμπαθείας⁹, δέξου τὰ δάκρυα τῆς πικρίας μου. Θεράπευσε μέ τὰ πάθη σου τὰ πάθη μου. Ἰάτρευσε μέ τὰ τραύματά σου τὰ τραύματά μου. Ἄγνισε μέ τὸ αἷμα σου τὸ αἷμα μου καὶ ἀνάμιξε μέ τὸ σῶμα μου τὴν ὁσμῆ τοῦ ζωοποιοῦ σου σώματος. Ἡ χολῆ, πού ἐποτίσθηκες ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς¹⁰, εἶθε νὰ μοῦ γλυκάνη τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὴν πικρία πού μ' ἐπότισε ὁ ἀντίδικος. Τὸ σῶμα σου πού ἀπλώθηκε στὸν Σταυρὸ εἶθε νὰ μοῦ ἐκτείνη πρὸς ἐσένα τὸν νοῦ πού ἐλκύσθηκε κάτω ἀπὸ τοὺς δαίμονες. Ἡ κεφαλὴ σου, τὴν ὁποία ἐκλινες ἐπάνω στοῦ Σταυροῦ, εἶθε νὰ ὑψώση τὴ δική μου κεφαλὴ πού ἐκτυπήθηκε ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους. Τὰ πανάγια χέρια σου, πού καθελώθηκαν ἀπὸ ἀπίστους στοῦ Σταυροῦ, ἄς μέ ἀνεβάσουν πρὸς ἐσένα ἀπὸ τὸ χάσμα τῆς ἀπωλείας, ὅπως ὑποσχέθηκε τὸ πανάγιό σου στόμα. Τὸ πρόσωπό σου, πού ἐδέχθηκε ραπίσματα καὶ πτυσίματα ἀπὸ τοὺς καταραμένους, ἄς μοῦ στυλβώση τὸ πρόσωπο πού ἀμαυρώθηκε ἀπὸ τὶς ἀνομίες. Ἡ ψυχὴ σου, τὴν ὁποία παρέδωσες στὸν Πατέρα σου ἐπάνω στοῦ Σταυροῦ, ἄς μέ ὀδηγήση πρὸς ἐσὲ μέ τὴν χάρι σου¹¹.

7 **Δ**ὲν ἔχω πονεμένη καρδιά, γιὰ νὰ σὲ ἀναζητήσω, δὲν ἔχω μετάνοια οὔτε κατάνυξι, πού ἐπαναφέρουν τὰ τέκνα πρὸς τὴν κληρονομία τους. Δὲν ἔχω, Δέσποτα, δάκρυ παρακλητικό. Ὁ νοῦς μου ἔχει σκοτισθῆ ἀπὸ τὰ βιωτικὰ καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ἀτενίσῃ πρὸς ἐσένα μέ ὀδύνη. Ἡ καρδιά μου ἔχει ψυχθῆ ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν πειρασμῶν καὶ δὲν μπορεῖ νὰ θερμανθῆ μέ τὰ δάκρυα τῆς ἀγάπης πρὸς ἐσένα. Ἄλλ' ἐσύ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ Θεός, ὁ θησαυρὸς τῶν ἀγαθῶν,

φράσεις παρμένες ἀπὸ τὶς διηγήσεις περὶ τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ, ἰδίως τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ἰωάννου.

κληρον καὶ καρδίαν ἐπίπονον, ἵνα ἐξέλθω ὀλοψύχως εἰς ἀνα-
 10 ζήτησίν σου. Χωρὶς γὰρ σοῦ, παντὸς ἀγαθοῦ ξενωθήσομαι.
 Χάρισαι οὖν μοι, ὦ ἀγαθέ, τὴν χάριν σου. Ὁ Πατήρ, ὁ προαγα-
 γῶν σε ἐκ τῶν κόλπων αὐτοῦ ἀχρόνως καὶ αἰδίως, ἀνακαινι-
 σάτω ἐν ἐμοὶ τὰς μορφὰς τῆς σῆς εἰκόνοσ. Κατέλιπόν σε, μὴ με
 ἐγκαταλίπῃς. Ἐξῆλθον ἀπὸ σοῦ, ἐξελθε εἰς ἀναζήτησίν μου καὶ
 15 εἰσάγαγέ με εἰς τὴν νομὴν σου καὶ συγκαταριθμησόν με τοῖς
 προβάτοις τῆς ἐκλεκτῆς σου ποιμένης καὶ διάθρεψόν με σὺν αὐ-
 τοῖς ἐκ τῆς χλόης τῶν θείων μυστηρίων σου, ὧν ἡ καθαρὰ
 καρδία καταγώγιόν σου ὑπάρχει καὶ καθορᾶται ἐν αὐτῇ ἢ ἔλ-
 λαμψις τῶν σῶν ἀποκαλύψεων, ἣτις ἐστὶ παράκλησις καὶ ἀνα-
 20 ψυχὴ τῶν κοπιασάντων διὰ Σε ἐν ταῖς θλίψεσι καὶ ταῖς παντο-
 δαπαῖς αἰκίαις.

8 **Η**ς τινος ἐλλάμψεως καὶ ἡμεῖς ἀξιοθεϊήμεν χάριτι καὶ φι-
 λανθρωπίᾳ Σοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς
 τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

δώρησέ μου ὀλόκληρη τὴν μετάνοια καὶ ἐπίπονη καρδιά, γιὰ νὰ ἐξέλθω ὀλοψύχως σὲ ἀναζήτησί σου. Διότι χωρισμένος ἀπὸ ἐσένα, θ' ἀποξενωθῶ ἀπὸ κάθε ἀγαθό. Χάρισέ μου λοιπὸν, ὦ ἀγαθέ, τὴν χάρι σου. Ὁ Πατὴρ ποὺ σὲ παρήγαγε ἀπὸ τοὺς κόλπους τοῦ ἀχρόνως καὶ αἰδίου, ἃς ἀνακαινίση μέσα μου τὶς μορφές τῆς εἰκόνας σου. Σὲ ἐγκατέλειψα, Ἐσὺ μὴ μὲ ἐγκαταλείψης. Ἐξῆλθα ἀπὸ ἐσένα, Ἐσὺ ἐξελθε γιὰ νὰ μὲ ἀναζητήσης, καὶ ὀδήγησέ με στὴ βοσκή σου καὶ βάλε με μαζί μὲ τὰ πρόβατα τῆς ἐκλεκτῆς σου ποιμένης καὶ διάθρεψέ με μαζί μὲ αὐτὰ στὴν χλόη τῶν θείων σου μυστηρίων. Αὐτῶν τῶν μυστηρίων εἶναι κατοικία ἢ καθαρὴ καρδιά καὶ σ' αὐτὴν μέσα παρατηρεῖται ἡ ἔλλαμψις τῶν ἀποκαλύψεών σου, ποὺ εἶναι παρηγορία καὶ ἀναψυχὴ ὄσων ἐκοπίασαν γιὰ ἐσένα στὶς θλίψεις καὶ τὶς παντοειδεῖς κακώσεις¹².

- 8 **Α**ὐτὴν τὴν ἔλλαμψι ἃς ἀξιωθοῦμε κι' ἐμεῖς μὲ τὴν χάρι καὶ φιλανθρωπία τοῦ Σωτῆρος μας Ἰησοῦ Χριστοῦ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

12. Αὐτὴ ἡ εὐχὴ εἶναι ἴσως ἐμπνευσμένη ἀπὸ τὸ λόγιό τοῦ Ποιμένου, ἀριθμὸς 144, κατὰ τὸ ὁποῖο ὁ παλαιὸς ἀββᾶς λέγει ὅτι σὲ μιὰ περίοδο ἐκστάσεως τοῦ «ὀ λογισμός μου ἦταν ἐκεῖ ὅπου ἐστεκόταν ἡ Θεοτόκος Μαρία κλαίοντας δίπλα στὸ σταυρό· ἔτσι ἤθελα νὰ κλαίω κι' ἐγὼ πάντοτε».

ΛΟΓΟΣ Γ'

ΠΕΡΙ

ΑΝΑΧΩΡΗΣΕΩΣ

ΚΑΙ ΟΤΙ ΟΥ ΔΕΙ ΔΕΙΛΙΑΝ ΚΑΙ ΦΟΒΕΙΣΘΑΙ, ΑΛΛΑ
ΣΤΗΡΙΖΕΣΘΑΙ ΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑΝ ΤΗΣ ΕΙΣ ΘΕΟΝ ΠΕΠΟΙΘΗΣΕΙ
ΚΑΙ ΘΑΡΡΕΙΝ ΤΗΣ ΑΔΙΣΤΑΚΤΩ ΠΙΣΤΕΙ, ΩΣ ΕΧΟΝΤΑΣ
ΦΡΟΥΡΟΝ ΚΑΙ ΦΥΛΑΚΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ

1 **Ε**άν ποτε εύρεθῆς τῆς ἀναχωρήσεως ἄξιος, τῆς ἐχούσης
ἐλαφρὰ τὰ φορτία ἐν τῇ βασιλείᾳ τῆς ἐλευθερίας αὐτῆς,
μὴ κατεπείξῃ σε ὁ λογισμὸς τοῦ φόβου κατὰ τὴν συνή-
θειαν αὐτοῦ ἐν πολλοῖς τρόποις τῆς ἀλλοιώσεως τῶν λογισμῶν
5 καὶ τῆς ἀναστροφῆς αὐτῶν, ἀλλὰ μᾶλλον ἔσο πιστεύων, ὅτι ὁ
φύλαξ σου μετὰ σευατοῦ ἐστὶ, καὶ πληροφορήθητι ἐν τῇ σοφίᾳ
σου ἀκριβῶς, ὅτι σὺ μετὰ πάσης τῆς κτίσεως ὑπὸ ἐνὶ Δεσπότῃ
ἐστέ, ἐνὶ νεύματι τὰ πάντα κινουῦντι καὶ σαλεύοντι καὶ πραῦνον-
τι καὶ οἰκονομοῦντι, καὶ οὔδεις σύνδουλος δύναται βλάψαι τινὰ
10 τῶν συνδούλων αὐτοῦ, δίχα τῆς ἐπιτροπῆς τοῦ προνοοῦντος
τῶν πάντων καὶ διιθύνοντος, καὶ εὐθέως ἀνάστα καὶ θάρσει.
Καὶ ἐὰν ἐδόθη ἡ ἐλευθερία τισίν, ἀλλ' οὐκ ἐν παντὶ πράγματι.
Οὔτε γὰρ οἱ δαίμονες, οὔτε τὰ θηρία φθαρτικά, οὔτε οἱ ἐν κακίᾳ

* Ὁ Λόγος 3 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ τελευταῖο μέρος τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 53
κειμένου τῆς συριακῆς ἐκδόσεως τοῦ Bedjan σ. 385 (τέλος) – 390. Τὸ πρῶτο
καὶ μεγαλύτερο μέρος τοῦ συριακοῦ κειμένου ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸν Λόγο 33.

ΛΟΓΟΣ 3

ΠΕΡΙ

ΑΝΑΧΩΡΗΣΕΩΣ

ΚΑΙ ΟΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΔΕΙΛΙΟΥΜΕ ΚΑΙ ΝΑ ΦΟΒΩΜΑΣΤΕ,
ΑΛΛΑ ΝΑ ΣΤΗΡΙΖΩΜΕ ΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΕΠΟΙΘΗΣΙ
ΣΤΟΝ ΘΕΟ ΚΑΙ ΝΑ ΘΑΡΡΟΥΜΕ ΣΤΗΝ ΑΔΙΣΤΑΚΤΗ ΠΙΣΤΙ,
ΑΦΟΥ ΕΧΟΜΕ ΦΡΟΥΡΟ ΚΑΙ ΦΥΛΑΚΑ ΤΟΝ ΘΕΟ*

1 **Ε**άν ποτέ εὐρεθῆς ἄξιος τῆς ἀναχωρήσεως ἀπὸ τὸν κόσ-
μο, πὺ ἔχει ἑλαφρὰ τὰ φορτία μὲ τὴν ἑλευθερία
πὺ βασιλεύει σ' αὐτήν, νὰ μὴ σὲ καταπιέση ὁ λογι-
σμός τοῦ φόβου κατὰ τὴν συνήθειά του χρησιμοποιώντας
πολλοὺς τρόπους ἀλλοιώσεως τῶν λογισμῶν καὶ ἀναστρο-
φῆς των, ἀλλὰ νὰ πιστεύης ὅτι ὁ φίλος σου θὰ εἶναι μαζί
σου¹ καὶ νὰ βεβαιωθῆς μὲ τὴ σοφία σου ἀκριβῶς ὅτι ἐσὺ
μαζί μὲ ὅλη τὴν κτίσι εἶσθε ὑπὸ ἓνα Κύριο, πὺ κινεῖ τὰ
πάντα μὲ ἓνα νεῦμα, τὰ σαλεύει, τὰ ρυθμίζει καὶ τὰ οἰκονο-
μεῖ², καὶ ὅτι κανένας δοῦλος δὲν μπορεῖ νὰ βλάψη κάποιον
σύνδουλό του, χωρὶς τὴν ἄδεια τοῦ προνοητοῦ τῶν πάντων
καὶ κυβερνήτου. Σῆκω λοιπὸν εὐθὺς ἀμέσως καὶ ἔχε θάρ-
ρος. Ἐν ἐδόθηκε σὲ μερικοὺς ἢ ἑλευθερία, δὲν ἐδόθηκε γιὰ
κάθε πρᾶγμα. Πράγματι, οὔτε οἱ δαίμονες, οὔτε τὰ βλαπτικὰ

1. Φύλαξ ἐδῶ εἶναι ὁ Θεὸς ἢ εἰδικώτερα μᾶλλον ὁ Ἰησοῦς Χριστός.

2. Βλ. Ψαλμ. 103, ἰδίως στ. 29έ.

ἄνθρωποι δύνανται πληρῶσαι τὸ θέλημα αὐτῶν εἰς φθορὰν καὶ
 15 ἀπώλειαν, εἰ μὴ τὸ τοῦ κυβερνῶντος ἐπιτρέψει βούλημα καὶ
 δοίῃ τόπον ποσότητος· οὐ γὰρ τὴν ἐλευθερίαν ἐπιτρέπει ἐλθεῖν
 εἰς ἐνέργειαν ἅπασαν. Εἰ γὰρ τοῦτο ἦν, οὐκ εἶχε ζῆσαι πᾶσα
 σὰρξ. Οὐκ ἔᾱ γὰρ ὁ Κύριος τὴν κτίσιν αὐτοῦ, ἵνα πλησιάσῃ
 αὐτῇ ἢ τῶν δαιμόνων ἐξουσία καὶ τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐνε-
 20 γήσῃ ἐν αὐτῇ τὸ θέλημα αὐτῶν. Διὰ τοῦτο λέγε ἀεὶ τῇ ψυχῇ
 σου, Ἔχω φύλακα φυλάσσοντά με καὶ οὐ δύναται τι τῶν κτι-
 σμάτων φανῆναι ἐνώπιόν μου μόνον, εἰ μὴ ἄνωθεν γένηται κέ-
 λευσμα. Πίστευσον δέ, ὡς οὐδὲ θεαθῆναι τοῖς ὀφθαλμοῖς σου
 καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκουτίσαι σου τὰς αὐτῶν ἀπειλὰς τολμῶσιν. Εἰ
 25 γὰρ εἶχον ἐπιτροπὴν ἄνωθεν ἐκ τοῦ ἐπουρανίου, οὐκ ἦν ἀνάγκη
 λόγου καὶ λόγων, ἀλλὰ τῷ ἑαυτῶν θελήματι καὶ τὸ ἔργον ἐπη-
 κολούθει.

2 **Π**άλιν δὲ λέγε σεαυτῷ, ὅτι, Εἰ τὸ θέλημά ἐστι τοῦ Δεσπό-
 του μου τὸ κατεξουσιάζει τοὺς πονηροὺς τοῦ πλάσματος,
 οὐδὲ ἐγὼ τουτὶ δέχομαι δυσχερῶς, ὡσπερ τις μὴ θέλων καταρ-
 γῆσαι τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου αὐτοῦ. Καὶ οὕτως ἐν τοῖς πειρα-
 5 σμοῖς σου χαρᾶς πλησθήσῃ, ὡς τις γνοὺς καὶ ἀκριβῶς αἰσθη-
 θεῖς, ὅτι τὸ νεῦμα τοῦ Δεσπότη διακυβερνᾷ σε καὶ διευθύνει
 σε. Λοιπὸν στήριξον τὴν καρδίαν σου ἐν τῷ πεποιθέναι πρὸς
 Κύριον καὶ μὴ φοβηθῆς, μήτε ἀπὸ φόβου νυκτερινοῦ μήτε ἀπὸ
 βέλους πετωμένου ἡμέρας. Ἡ πίστις γάρ, φησι, τοῦ δικαίου, ἢ
 10 πρὸς τὸν Θεόν, ἐξημεροῖ τὰ θηρία τὰ ἄγρια, ὡς τὰ πρόβατα.

3. Προφανῶς, ὅπως καὶ λίγο παραπάνω σ' αὐτὴν τὴν παράγραφο, ἐν-
 νοῦνται καὶ σὲ τοῦτο τὸ σημεῖο οἱ κακοὶ καὶ βλαπτικοὶ ἄνθρωποι.

θηρία οὔτε οἱ κακοὶ ἄνθρωποι μποροῦν νὰ ἐκτελέσουν τὸ θέλημά τους γιὰ τὴν φθορὰ καὶ τὴν ἀπώλεια, ἂν δὲν τὸ ἐπιτρέψη τὸ θέλημα τοῦ κυβερνήτη καὶ δὲν δώση τὰ ὄρια τῆς βλάβης· διότι δὲν τοὺς παρέχει τὴν ἐλευθερία νὰ ἀσκήσουν ὀλόκληρη τὴν ἐνέργεια. Ἐάν συνέβαινε αὐτό, δὲν θὰ μπορούσε νὰ ζήσει κανένας ἄνθρωπος. Διότι ὁ Κύριος δὲν ἀφήνει τὴν κτίσι του νὰ τὴν πλησιάσῃ ἢ ἐξουσία τῶν δαιμόνων καὶ τῶν ἀνθρώπων³ καὶ νὰ ἐπιβάλλῃ σ' αὐτὴν τὸ θέλημα τους. Γι' αὐτὸ λέγε πάντοτε στὴν ψυχὴ σου: Ἔχω φύλακα πού μὲ φυλάσσει καὶ δὲν μπορεῖ κανένα κτίσμα νὰ ἐμφανισθῇ ἐμπρός μου, ἐκτὸς ἐὰν ἔλθῃ ἐντολὴ ἀπὸ ἐπάνω. Πίστευε ἐπίσης, ὅτι δὲν τολμοῦν οὔτε νὰ φανοῦν στὰ μάτια σου καὶ οὔτε νὰ φθάσουν στὰ αὐτιά σου οἱ ἀπειλές των. Πράγματι, ἂν εἶχαν ἀπὸ τὸν ἐπουράνιον ἐπάνω ἄδεια, δὲν θὰ ἐχρειαζόταν λόγο ἢ λόγους, ἀλλὰ μὲ τὸ θέλημά τους θὰ ἐπακολουθοῦσε τὸ ζημιογόνον ἔργον τους.

- 2 **Ε**πίσης λέγε στὸν ἑαυτό σου, ὅτι, Ἐάν εἶναι θέλημα τοῦ Κυρίου μου νὰ κατεξουσιάσουν οἱ πονηροὶ τὸ πλάσμα του, τότε ἐγὼ τὸ δέχομαι αὐτὸ χωρὶς πικρία, σὰν ἄνθρωπος πού δὲν θέλει νὰ καταργήσῃ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου του. Καὶ ἔτσι μέσα στοὺς πειρασμούς σου θὰ γεμίσης χαρὰ, σὰν κάποιος πού ἐγνώρισε καὶ αἰσθάνθηκε ἀκριβῶς, ὅτι σὲ διακυβερνᾷ καὶ σὲ διευθύνει τὸ νεῦμα τοῦ Κυρίου. Στήριξε λοιπὸν τὴν καρδιά σου μὲ τὴν πεποίθησι πρὸς τὸν Κύριο, καὶ μὴ φοβηθῆς οὔτε ἀπὸ νυκτερινὸ φόβον οὔτε ἀπὸ βέλος πού ρίπτεται τὴν ἡμέρα⁴. Διότι λέγει ἡ πίστις τοῦ δικαίου πρὸς τὸν Θεὸ ἐξημερώνει τὰ ἄγρια θηρία σὰν τὰ πρόβατα⁵.

4. Ψαλμ. 91,5.

5. Ἰσως ἀναφέρεται στὸ χωρίον Ἑβρ. 11,33 «διὰ πίστεως ... εἰργάσαντο δικαιοσύνην, ... ἔφραξαν στόματα λεόντων». Βλ. σχετικὰ Δαν. 6,18, ἢ Α' Μακκ. 1,29.

3 **Ο**ὐκ εἰμι, φησί, δίκαιος, ἵνα πεποιθῶς ᾧ ἐπὶ Κύριον. Ἀλλὰ
 σὺ ἀληθῶς διὰ τὴν ἐργασίαν τῆς δικαιοσύνης ἐξῆλθες εἰς
 τὴν ἔρημον τὴν πλήρη θλίψεων καὶ διὰ τοῦτο ὑπήκοος ἐγένου
 τῷ θελήματι τοῦ Θεοῦ. Λοιπὸν ματαίως κοπιᾷς, ὅταν βαστάζης
 5 τούτους τοὺς κόπους, οὐχ ὅτι ὁ Θεὸς θέλει τὸν κόπον τῶν ἀν-
 θρώπων, εἰ μὴ σὺ προσφέρῃς αὐτῷ θυσίαν ἀγάπης τὴν σεαυ-
 τοῦ θλίψιν. Ταύτην τὴν διάκρισιν δεικνύουσι πάντες οἱ ἀγα-
 πῶντες τὸν Θεόν, θλίβοντες ἑαυτοὺς ὑπὲρ τῆς εἰς αὐτὸν ἀγά-
 πης. Οἱ γὰρ εὐδοκοῦντες ἐν τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ ζῆσαι ἐν
 10 Χριστῷ Ἰησοῦ, θλίψιν αἴρουσι καὶ διωγμὸν ὑπομένουσι.
 Κἀκεῖνος ἐν ἐξουσίᾳ γενέσθαι ποιεῖ αὐτοὺς τῶν ἑαυτοῦ κρυ-
 πτῶν θησαυρῶν.

*Περὶ προκοπῆς τῆς ἐκ τῶν πειρασμῶν γινομένης
 τοῖς μετὰ εὐχαριστίας καὶ ἀνδρείας αὐτοὺς
 ὑπομένουσιν.*

4 **Ε**ἶπε γὰρ τις τῶν ἀγίων, ὅτι ἦν τις τῶν ἀναχωρητῶν γέ-
 ρων τίμιος, καὶ ἀπῆλθον πρὸς αὐτὸν ἄπαξ καὶ ἤμην ἐν
 λύπῃ ἐκ τῶν πειρασμῶν. Αὐτὸς δὲ ἦν ἀσθενῶν κατακείμενος,
 καὶ ὅτε ἤσπασάμην αὐτόν, ἐκάθισα πρὸς αὐτόν καὶ εἶπον αὐτῷ·
 5 Εὐξαι ὑπὲρ ἐμοῦ, πάτερ, ὅτι πάνυ λυποῦμαι ἐκ τῶν
 πειρασμῶν τῶν δαιμόνων.

Ὁ δὲ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, προσέσχε μοι καὶ εἶπε·
 Τέκνον, σὺ νεώτερος εἶ καὶ οὐκ ἀφήσιν ὁ Θεὸς ἐπὶ σὲ
 πειρασμούς.

- 3 **Δ** ἐν εἶμαι, λέγει, δίκαιος, ὥστε νὰ ἔχω πεποίθησι στὸν Κύριο. Ἀλλὰ ἐσὺ ἐξῆλθες ἀληθινὰ στὴν ἔρημο τὴν γεμάτη θλίψεις γιὰ τὴν ἐργασία τῆς δικαιοσύνης, καὶ γι' αὐτὸ ἐγίνες ὑπήκοος στὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Ματαίως λοιπὸν κοπιάζεις, ὅταν βαστάζης τούτους τοὺς κόπους· ὁ Θεὸς βέβαια δὲν θέλει τὸν κόπο τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ ἐσὺ πρέπει νὰ τοῦ προσφέρῃς θυσία ἀγάπης τὴν θλίψι σου. Αὐτὴ εἶναι τὸ γνῶρισμα ὄλων ὅσοι ἀγαποῦν τὸν Θεό, θλίβοντας τοὺς ἑαυτοὺς των ὑπὲρ τῆς ἀγάπης γι' αὐτόν. Διότι ὅσοι ἀποφάσισαν νὰ ζήσουν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ μὲ τὸν φόβο τοῦ Θεοῦ, σηκώνουν θλίψι καὶ ὑπομένουν διωγμό, κι' ἐκεῖνος τοὺς ἀξιώνει ν' ἀποκτήσουν τοὺς κρυφοὺς θησαυροὺς του.

Περὶ τῆς προκοπῆς ποὺ προκαλεῖται ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς σ' ἐκείνους ποὺ τοὺς ὑπομένουν μὲ εὐχαριστία καὶ ἀνδρεία.

- 4 **Ε** ἶπε κάποιος ἅγιος⁶ ὅτι ὑπῆρχε ἓνας τίμιος γέρων ἀναχωρητῆς, καὶ ἐπῆγα σ' αὐτόν κάποτε ποὺ εὐρισκόμουν σὲ λύπη ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς. Ὁ γέρων ἦταν ἀσθενής, κατὰκοίτος· καὶ ἀφοῦ τὸν ἐχαιρέτισα, ἐκάθησα κοντὰ του καὶ τοῦ εἶπα:

Εὐχήσου γιὰ μένα, πάτερ, ποὺ θλίβομαι πολὺ ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς τῶν δαιμόνων.

Αὐτὸς τότε, ἀφοῦ ἄνοιξε τοὺς ὀφθαλμοὺς του, μὲ πρόσεξε καὶ εἶπε:

Τέκνο, ἐσὺ εἶσαι νεαρός, καὶ ὁ Θεὸς δὲν ἀφήνει νὰ ἔλθουν ἐπάνω σου πειρασμοί.

6. Προφανῶς αὐτὸ τὸ τεμάχιο δὲν προέρχεται ἀπὸ τὸ χέρι τοῦ Ἰσαάκ, ἀλλ' ἀπὸ κάποιο Γεροντικὸ, καὶ ἔχει προστεθῆ στὸ σημεῖο αὐτὸ ἀπὸ μεταγενέστερον ἀναγνώστη.

10 *Κἀγὼ εἶπον αὐτῷ·*

Καὶ νεώτερός εἰμι, πειρασμοὺς δὲ ἰσχυρῶν ἔχω ἀνδρῶν.

Κἀκεῖνος πάλιν εἶπε·

Λοιπὸν θέλει σε ὁ Θεὸς σοφίσαι.

15 *Κἀγὼ εἶπον·*

Πῶς σοφίσει με; ἐγὼ γὰρ καθ' ἡμέραν γεύομαι τοῦ θανάτου.

Κἀκεῖνος αὖθις·

Ὁ Θεός, εἶπε, ἀγαπᾷ σε, σιώπα. Μέλλει ὁ Θεὸς δοῦναί σοι τὴν χάριν αὐτοῦ.

5 *φη δὲ πάλιν·*

Ε *Γνωῖθι, τέκνον, ὅτι τριάκοντα χρόνους πόλεμον μετὰ τῶν δαιμόνων ἐποίησα, καὶ τὸν εἰκοστὸν παραδραμῶν, οὐ ἐβοηθήθη τὸ σύνολον. Ἦνίκα δὲ καὶ τὸν πέμπτον τοῦτον παρελάσας ἐτύγχανον, ἠρξάμην εὐρίσκειν ἀνάπαυσιν καί, 5 ὁδῶ τοῦ χρόνου βαδίζοντος, ἐπληθύνετο. Τοῦ δὲ ἐβδόμου παραρρυνέντος καὶ τοῦ μετ' αὐτὸν ἐπιστάντος ὀγδόου, εἰς πλῆθος ἐπετεινέτο πλεῖον. Παρατρέχοντος δὲ καὶ τοῦ τριακοστοῦ καὶ πρὸς τὸ τέλος καταφθάνοντος, ἤδη, οὕτως ἐκραταιώθη ἡ ἀνάπαυσις, ὥς μηδὲ τὸ 10 μέτρον αὐτῆς εἰς ὅσον προέβη γινώσκειν με.*

Καὶ ἐπέφερεν ὅτι·

Ὅτε ἀναστῆναι θελήσω εἰς τὴν λειτουργίαν μου, μίαν δόξαν λειτουργῆσαι ἀφίεμαι, εἰς δὲ τὰ λοιπά, ἐὰν στῶ 15 τρεῖς ἡμέρας, εἰς ἐκπληξιν μετὰ τοῦ Θεοῦ γίνομαι καὶ τοῦ κόπου οὐδ' ὄλωσ αἰσθάνομαι. Ἴδου τὸ ἔργον τοῦ πολλοῦ καιροῦ, ποίαν ἀνάπαυσιν ἀπλήρωτον ἀπεγένησεν.

Καὶ ἀφοῦ τοῦ εἶπα·

Ἐάν καὶ εἶμαι νεαρός, ἔχω πειρασμοὺς μεγάλων ἀνδρῶν.

Ἐκεῖνος εἶπε πάλι·

Λοιπὸν ὁ Θεὸς θέλει νὰ σὲ σοφίση.

Καὶ ἐγὼ εἶπα·

Πῶς θᾶ μὲ σοφίση; ἐγὼ γεύομαι καθημερινῶς τὸν θάνατο.

Κι' ἐκεῖνος εἶπε πάλι·

Ὁ Θεὸς σὲ ἀγαπᾷ, σιώπα. Ὁ Θεὸς πρόκειται νὰ σοῦ δώσῃ τὴν χάρι του.

5 **Ε** ἶπε δὲ πάλι⁷.

Γνώριζε, τέκνο, ὅτι ἐγὼ ἔκαμα τριάντα χρόνια πόλεμο μὲ τοὺς δαίμονες καὶ ὅταν ἐπέρασα τὸ εἰκοστὸ ἔτος σὲ πειρασμοὺς, δὲν ἀνακουφίσθηκα καθόλου. Ὅταν ὁμοίως ἐπέρασα τὸ εἰκοστὸ πέμπτο ἔτος ἄρχισα νὰ εὐρίσκω ἀνάπαυσι, καὶ καθὼς προχωροῦσε ὁ χρόνος, ἡ ἀνάπαυσις ἠϋξανε. Καθὼς ἐπέρασε τὸ εἰκοστὸ ἑβδομο κι' ἔφθασε τὸ εἰκοστὸ ὄγδοο, ἐπληθυνόταν περισσότερο. Ἐνῶ δὲ ἐπερνοῦσε τὸ τριακοστὸ ἔτος κι' ἔφθανε πρὸς τὸ τέλος του, ἤδη ἡ ἀνάπαυσις ἐδυνάμωσε τόσο πολὺ, ὥστε νὰ μὴ γνωρίζω οὔτε πόσο ἐπροχώρησε τὸ μέτρο της.

Καὶ πρόσθεσε·

Ὅταν θελήσω νὰ σηκωθῶ γιὰ τὴν λειτουργία μου, ἀφήνομαι νὰ κάμω μόνο μιὰ δοξολογία, κατὰ τὰ ἄλλα ὁμοίως, ἐάν σταθῶ ὀρθίος τρεῖς ἡμέρες, φθάνω σ' ἔκστασι πρὸς τὸν Θεόν, καὶ δὲν αἰσθάνομαι καθόλου τὸν κόπο. Ἴδου ποιά ἀπέραντη ἀνάπαυσι ἐγέννησε τὸ ἔργο τῆς πολυκαιρίας.

7. Ὁ Εὐάγριος ὁ Ποντικὸς εἶχε πόλεμο, ὅπως βεβαιώνει ὁ ἴδιος, μέχρι τριῶν ἐτῶν πρὶν ἀπὸ τὸν θάνατό του, *Λαυσαϊκὴ* 38.

Ὅτι ἡ φυλακὴ τῆς γλώσσης οὐ μόνον ἐξυπνίζει τὸν νοῦν πρὸς τὸν Θεόν, ἀλλὰ καὶ τῇ ἐγκρατεῖα συμβάλλεται.

6 **Η** ν τις τῶν πατέρων καὶ ἦν ἐσθίων δεύτερον τῆς ἐβδομάδος, καὶ εἶπεν ἡμῖν, ὅτι ἐν τῇ ἡμέρᾳ, ἐν ἧ ἡ λαλῶ τινι, τὸν κανόνα τῆς νηστείας κατὰ τὴν συνήθειάν μου οὐ δυνατόν μοι φυλάξαι, ἀλλ' ἀναγκάζομαι καταλύσαι. Καὶ ἐνοήσαμεν, ὅτι ἡ
5 φυλακὴ τῆς γλώττης οὐ μόνον ἐξυπνίζει τὸν νοῦν πρὸς τὸν Θεόν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἔργοις τοῖς φανεροῖς, τοῖς διὰ τοῦ σώματος ἐνεργουμένοις, ἰσχὸν μεγάλην κρυπτῶς παρέχει εἰς τὸ τελεσθῆναι αὐτὰ, φωτίζει τε καὶ ἐν τῇ κρυπτῇ ἐργασία, καθὼς εἶπον οἱ Πατέρες· ὅτι ἡ φυλακὴ τοῦ στόματος ἐξυπνίζει τὴν συνείδησιν
10 πρὸς τὸν Θεόν, ἐὰν ἐν γνώσει τις σιωπᾷ.

7 **Ο** ὕτος ὁ ἅγιος συνήθειαν εἶχε πολλὴν εἰς τὴν ἀγρυπνίαν τῆς νυκτός· ἔλεγε γάρ, ὅτι τὴν νύκτα ἐκείνην, καθ' ἣν ἵσταμαι ἕως πρωί, μετὰ τὴν ψαλμωδίαν ἀναπαύομαι, μετὰ δὲ τὸ τοῦ ὕπνου ἐξυπνισθῆναί με, ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ γίνομαι οὕτως, ὡς
5 ἄνθρωπός τις μὴ ὢν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, καὶ λογισμοὶ γήινοι ἐν τῇ καρδίᾳ μου οὐδαμῶς ἀναβαίνουνσιν, οὐδὲ τῶν ὠρισμένων κανόνων χρεῖαν ἔχω, ἀλλ' ἐν τῇ ἐκπλήξει γίνομαι ὅλην τὴν ἡμέραν ἐκείνην.

8 **Ε** ν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ἐσθίων, τεσσάρων παρελθουσῶν πρότερον, μηδενὸς τὸ παράπαν γευσάμενος, καὶ ὅτε ἀνέστην εἰς τὴν τῶν ἐσπερινῶν λειτουργίαν καὶ οὕτως ἵνα γεύσωμαι, ἔστην ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ κελλίου μου, ὅτε ἦν ἥλιος πο-
5 λὺς καὶ ἀρξάμενος μόνον εἰς μίαν δόξαν, ἥσθήθην τῆς λειτουρ-

8. Καὶ αὐτὸ τὸ λόγιο προέρχεται ἐπίσης ἀπὸ Γεροντικὸ χέρι καὶ ἀποτελεῖ μεταγενέστερη προσθήκη, ἂν καὶ φέρεται ἐνσωματωμένο μὲ τὸν παρόντα λόγο καὶ στὸ ἑλληνικὸ καὶ στὸ συριακὸ κείμενο.

Περὶ τοῦ ὅτι ἡ φύλαξις τῆς γλώσσας ὄχι μόνο ἀφυπνίζει τὸν νοῦ πρὸς τὸν Θεό, ἀλλὰ συμβάλλει καὶ στὴν ἐγκράτεια.

6 **Κ**άποιος ἀπὸ τοὺς πατέρες⁸ ἔτρωγε δυὸ φορές τὴν ἑβδομάδα, καὶ μᾶς εἶπε, ὅτι τὴν ἡμέρα πού ὁμιλῶ σὲ κάποιον δὲν μοῦ εἶναι δυνατό νὰ φυλάξω τὸν κανόνα τῆς νηστείας κατὰ τὴ συνήθειά μου, ἀλλ' ἀναγκάζομαι νὰ καταλύσω. Καὶ καταλάβαμε ὅτι ἡ φυλακὴ τῆς γλώσσας ὄχι μόνο ἀφυπνίζει τὸ νοῦ πρὸς τὸν Θεό, ἀλλὰ καὶ παρέχει μυστικὰ μεγάλη ἰσχύ, ὥστε νὰ ἐπιτελεσθοῦν τὰ φανερά ἔργα πού ἐνεργοῦνται διὰ τοῦ σώματος, καὶ φωτίζει τὴν κρυφὴ ἐργασία, ὅπως εἶπαν οἱ Πατέρες· ὅτι δηλαδὴ ἡ φυλακὴ τοῦ στόματος ἐξυπνίζει τὴν συνείδησι πρὸς τὸν Θεό, ἂν κανεῖς σιωπὰ ἐν γνώσει⁹.

7 **Α**ὐτὸς ὁ ἅγιος συνήθιζε νὰ μένη πολὺ στὴν ἀγρυπνία τῆς νύκτας. Ἔλεγε πράγματι ὅτι τὴν νύκτα ἐκείνη, κατὰ τὴν ὁποία στέκομαι ἕως τὸ πρωῖ, ἀναπαύομαι μετὰ τὴν ψαλμωδία, κι' ὅταν ξυπνίσω, ἐκείνη τὴν ἡμέρα γίνομαι σὰν ἄνθρωπος πού δὲν εὐρίσκεται σὲ τοῦτον τὸν κόσμον· δὲν ἀνεβαίνουν καθόλου στὴν καρδιά μου λογισμοὶ γήινοι οὔτε ἔχω ἀνάγκη τῶν καθωρισμένων κανόνων, ἀλλ' ἐκείνη τὴν ἡμέρα ὀλόκληρη εὐρίσκομαι σ' ἔκστασι.

8 **Μ**ιὰ μέρα λοιπὸν ἔτρωγα, ἐνῶ εἶχαν περάσει προηγουμένως τέσσερις ἡμέρες κατὰ τίς ὁποῖες δὲν ἐγεύθηκα τίποτε· καὶ ὅταν ἐσηκώθηκα γιὰ τὴ λειτουργία τοῦ ἑσπερινοῦ κι' ἔπειτα νὰ φάγω, ἐστάθηκα στὴν αὐλὴ τοῦ κελλιοῦ μου, ἐνῶ ἦταν πολὺς ἥλιος ἀκόμη· καί, ἀφοῦ ἄρχισα μὲ μιὰ δοξο-

9. Ἡ σιωπὴ νικᾷ ὄλους τοὺς πόνους. «Πᾶς κόπος, ὃς ἂν ἐπέλθῃ σοι, ἡ νίκη αὐτοῦ ἐστὶ σιωπᾶν», *Ποιμένος* 37. Καὶ σὲ ἄλλα σημεῖα τῶν παρόντων κειμένων ὑπάρχουν ἀναφορὲς στὴν σιωπὴ, πού ἀντιστοιχοῦν σὲ ἀνάλογες ἀναφορὲς τῶν Ἀποφθεγμάτων.

γίας μου, καὶ ἔκτοτε ἔμεινα μὴ γινώσκων ὅποι τυγχάνω καὶ ἤμην οὕτως, ἕως τοῦ ἀνατεῖλαι πάλιν τὸν ἥλιον εἰς τὴν ἐπιούσαν ἡμέραν καὶ θερμᾶναι τὸ πρόσωπόν μου. Καὶ τότε, ὅτε ὁ ἥλιος ἐπὶ πλεῖον ἐβάρυνέ μου καὶ κατέκαυσέ μου τὸ πρόσωπον, ¹⁰ ἐστράφη ὁ νοῦς μου πρὸς ἐμέ, καὶ ἰδοὺ εἶδον, ὅτι ἄλλη ἡμέρα ἐστὶ, καὶ ἠύχαρίστησα τῷ Θεῷ, ὅτι πόσον ἡ χάρις αὐτοῦ ὑπερεκχεῖται ἐπὶ τὸν ἄνθρωπον καὶ εἰς ποίαν μεγαλωσύνην ἀξιοῖ τοὺς καταδιώκοντας αὐτόν.

9 **Λ**οιπὸν αὐτῷ πρέπει μόνῳ ἡ δόξα καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

λογία, εὐχαριστήθηκα τῇ λειτουργίᾳ μου, καὶ ἀπὸ τότε ἔμεινα, χωρὶς νὰ γνωρίζω ποῦ εὐρίσκομαι, καὶ ἤμουν ἔτσι ἕως οὗ ν' ἀνατείλῃ ὁ ἥλιος πάλι γιὰ τὴν ἐπομένη ἡμέρα καὶ νὰ μοῦ θερμάνῃ τὸ πρόσωπο. Καὶ τότε, ὅταν ὁ ἥλιος μὲ ἐβάρυνε περισσότερο καὶ μοῦ κατεύκαυσε τὸ πρόσωπο, ἐστράφηκε ὁ νοῦς μου πρὸς τὸν ἑαυτό μου, καὶ ἀμέσως ἀντιλήφθηκα ὅτι εἶναι ἄλλη ἡμέρα καὶ εὐχαρίστησα τὸν Θεό, διότι τόσο πολὺ ἡ χάρις του ἐκχύνεται ἐπάνω στὸν ἄνθρωπο καὶ τόση μεγαλωσύνη ἀξιώνει ἐκείνους ποῦ τὸν ἀκολουθοῦν.

- 9 **Σ** αὐτὸν λοιπὸν μόνο ἀρμόζει δόξα καὶ μεγαλοπρέπεια
στους αἰῶνες τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

ΛΟΓΟΣ Δ'

ΠΕΡΙ

ΤΟΥ ΠΟΘΟΥ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

1 **Ο** λόγος τοῦ Κυρίου ὁ ἀληθινός, ὃν εἶρηκεν, ὅτι οὐ δύναται
τις μετὰ τοῦ πόθου τοῦ κόσμου τὴν ἀγάπην κτήσασθαι
τοῦ Θεοῦ, οὐδὲ μετὰ τῆς κοινωνίας αὐτοῦ δυνατὸν κοι-
νωνίαν κεκτήσθαι πρὸς τὸν Θεόν, οὐδὲ σὺν τῇ μερίμνῃ αὐτοῦ
5 ἔχειν τὴν μέριμναν τοῦ Θεοῦ. Ὅταν ταῦτα τὰ τοῦ Θεοῦ κατα-
λείψωμεν διὰ τὴν κενοδοξίαν, ἢ πολλάκις διὰ τὴν ἔνδειαν τῆς
χρείας τοῦ σώματος, κλίνουσι πολλοὶ ἐξ ἡμῶν εἰς ἄλλα, οἵτινες
ἐξωμολογήσαντο ἐργάσασθαι τὰ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν
καὶ οὐ μνημονεύουσι τῆς ἐπαγγελίας τοῦ Κυρίου, ἧς εἶρηκεν·
10 Ἐὰν πᾶσαν μέριμναν ὑμῶν ποιήσητε περὶ τῆς βασιλείας τῶν
οὐρανῶν, οὐ στερήσω ὑμᾶς τῶν τῆς χρείας τῆς φύσεως τῆς
ὀρωμένης, ἀλλ' ἔρχεται ὑμῖν πάντα μετὰ τῶν λοιπῶν. Οὐ γὰρ
ἀφήσω ὑμᾶς μεριμνῆσαι περὶ αὐτῶν. Περὶ τῶν ἀψύχων πετει-
νῶν τῶν δι' ἡμᾶς κτισθέντων μεριμνᾷ, καὶ ἡμῶν ἀμελήσειεν;
15 Οὐδαμῶς. Τῷ μεριμνῶντι εἰς τὰ πνευματικά, ἢ περὶ τίνος ἐξ

* Ὁ Λόγος 4 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 59 κείμενο τῆς συριακῆς ἐκδόσεως τοῦ Bedjan.

1. Βλ. Ματθ. 6,24, «οὐδεὶς δύναται δυοὶ κυρίοις δουλεύειν».

ΛΟΓΟΣ 4

ΠΕΡΙ

ΤΗΣ ΕΠΙΘΥΜΙΑΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ*

1 **Α**ληθινός είναι ο λόγος του Κυρίου που είπε, ότι δέν μπορεί κανείς να κατέχη συγχρόνως πόθο προς τόν κόσμο και αγάπη προς τόν Θεό, να έχη συγχρόνως κοινωνία με τόν κόσμο και με τόν Θεό, και να επίδεικνύη συγχρόνως μέριμνα για τόν κόσμο και για τόν Θεό¹. Όταν έγαταλείψωμε αυτά τὰ αισθήματα για τόν Θεό χάριν τῆς κενοδοξίας ἢ τῶν ἀναγκῶν τοῦ σώματος, πολλοί ἀπό μᾶς κλίνουν προς ἄλλα ἐνδιαφέροντα. Εἶναι αὐτοὶ πού, ἂν και ὠμολόγησαν ὅτι θὰ ἐπιτελέσουν τὰ ἔργα τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, δέν ἐνθυμοῦνται τὴν ἐπαγγελία τοῦ Κυρίου, τὴν ὁποία εἶπε· «ἐὰν ἐπιδείξετε ὅλη τὴ μέριμνά σας για τὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν, δέν θὰ σᾶς στερήσω τὰ ἀπαιτούμενα για τὴν ἀνάγκη τῆς ὀρατῆς φύσεως, ἀλλὰ θὰ σᾶς ἔλθουν ὅλα μαζί με τὰ ἄλλα. Δέν θὰ σᾶς ἀφήσω νὰ μεριμνᾶτε γι' αὐτά»². Ὁ Κύριος φροντίζει για τὰ ἄψυχα πτηνὰ πού ἔχουν δημιουργηθεῖ για μᾶς και θὰ ἀμελήση για μᾶς³; Καθόλου. Στὸν μεριμνῶντα για τὰ πνευματικὰ πράγματα, ἢ ἔστω για ἓνα ἀπὸ αὐτά, τὰ σωματικὰ τοῦ προσφέρονται στὴν ὥρα

2. «Αἰτεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν και τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, και πάντα ταῦτα προστεθήσεται ὑμῖν», Ματθ. 6,33.

3. Ματθ. 6,26.

αὐτῶν, τὰ σωματικὰ εὐτρεπίζονται αὐτῷ χωρὶς τῆς περὶ αὐτὰ μερίμνης πρὸς τὴν στενοχωρίαν αὐτῶν καὶ πρὸς τὸν καιρόν, ὁ δὲ ἐν τοῖς σωματικοῖς μεριμνῶν πέρα τοῦ δέοντος, ἀκουσίως ἐκπίπτει καὶ τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν δὲ ἡμεῖς σπουδάσωμεν μεριμνήσαι
 15 εἰς ταῦτα, τὰ διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, αὐτὸς μεριμνᾷ καὶ περὶ τῶν ἀμφοτέρων, κατὰ τὸ μέτρον τοῦ ἀγῶνος ἡμῶν.

2 **Ο** μως ἡμεῖς τὴν πεῖραν τοῦ Θεοῦ, μὴ ἐν τοῖς σωματικοῖς ζητήσωμεν, ἀντὶ τῶν ἔργων τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ἀλλὰ περὶ τῆς ἐλπίδος τῶν μελλόντων τρέψωμεν πάντα τὰ ἔργα ἡμῶν. Ὁ γὰρ προσάπαξ ἐξ ἀγάπης τῆς ψυχῆς ἑαυτοῦ ἐκδοὺς ἑαυτὸν εἰς
 5 ἀρετὴν καὶ ἐπιθυμήσας τὴν ἐργασίαν αὐτῆς τελειῶσαι, οὐ μεριμνᾷ πάλιν περὶ τῶν σωματικῶν, εἴτε εἰσὶν, εἴτε καὶ μὴ, περὶ ὧν πολλάκις παραχωρεῖ πειραθῆναι ἐν τοῖς τοιούτοις τοὺς ἐναρέτους καὶ ἐκ παντὸς τόπου ἀφήσιν ἐξυπνισθῆναι κατ' αὐτῶν· καὶ πλήττει αὐτοὺς ἐν τῷ σώματι αὐτῶν, κατὰ τὸν Ἰώβ, καὶ
 10 εἰσφέρει αὐτοὺς εἰς πτωχείαν καὶ εἰς ἀποστασίαν τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ πλήττει αὐτοὺς εἰς ἅπερ κέκτηνται, μόνον δὲ ταῖς ψυχαῖς αὐτῶν οὐ προσεγίζει βλάβη.

3 **Ο** ὑ δυνατὸν γάρ, ἐν τῇ ὁδῷ τῆς δικαιοσύνης ὅταν ὀδεύωμεν, μὴ ἀπαντῆσαι ἡμῖν στυγνότητα, καὶ τὸ σῶμα ἐν νόσοις μὴ κάμνειν καὶ πόνοις, καὶ ἀναλλοίωτον μένειν, εἴπερ ἐν τῇ ἀρετῇ ζῆν ἀγαπήσομεν. Ἄνθρωπος δὲ διάγων ἐν τῷ ἑαυτοῦ
 5 θελήματι, ἐν φθόνῳ ἢ ἐν ἀφανισμῷ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ἢ ἐν τινὶ ἄλλῳ τῶν βλαπτόντων αὐτόν, κατάκρισιν ἔχει. Ἐὰν δέ, ὅτε πορευθεῖ ἐν τῇ ὁδῷ τῆς δικαιοσύνης καὶ ποιεῖται τὴν πορείαν αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεόν, πολλοὺς τε τοὺς ὁμοίους αὐτῷ κέκτηται καὶ ἀπαντήσῃ τι τῶν τοιούτων, οὐ πρέπει αὐτῷ ἐκκλῖναι ἐξ αὐ-

τους καὶ κατὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ χωρὶς νὰ καταβάλη ὁ ἴδιος καμμιὰ φροντίδα. Ἐκεῖνος ποὺ φροντίζει γιὰ τὰ σωματικὰ πέρα ἀπὸ τὸ ἀναγκαῖο, ἐκπίπτει τοῦ Θεοῦ, ἔστω καὶ ἀκουσίως. Ἐὰν ὁμοῦς ἐμεῖς προθυμοποιηθοῦμε νὰ μεριμνήσωμε γιὰ τὰ πράγματα ποὺ ἀναφέρονται στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, αὐτὸς μεριμνᾷ καὶ γιὰ τὰ δύο, κατὰ τὸ μέτρο τῆς προσπαθείας μας.

2 **Ε** μεῖς ὁμοῦς δὲν πρέπει νὰ τὴν ζητήσωμε στὰ σωματικὰ ἀντὶ τῶν ψυχικῶν ἔργων τὴν πείρα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ πρέπει νὰ στρέψωμε ὅλα τὰ ἔργα μας πρὸς τὴν ἐλπίδα τῶν μελλόντων ἀγαθῶν. Ἐκεῖνος ποὺ ἀπὸ ἀγάπη πρὸς τὴν ψυχὴ τοῦ ἀφιέρωσε ὀριστικὰ τὸν ἑαυτό του στὴν ἀρετὴ κι' ἐπεθύμησε νὰ τὴν ἀσκήσῃ ὀλοκληρωτικὰ, δὲν μεριμνᾷ περὶ τῶν σωματικῶν, ἂν ὑπάρχουν ἢ ὄχι. Ὁ Θεὸς πολλὰς φορὲς παραχωρεῖ τοὺς ἐναρέτους νὰ πειρασθοῦν σὲ τέτοια θέματα, καὶ ἀφήνει νὰ ἐγερθοῦν ἀπὸ κάθε πλευρὰ ἐναντίον τοὺς πειρασμοί· τοὺς κτυπᾷ στὸ σῶμα τοὺς, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἰώβ, τοὺς φέρει στὴν πτώχεια καὶ στὴν ἀποστασία ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη κοινωνία, τοὺς κτυπᾷ σὲ ὅσα κατέχουν, ἀλλὰ στὶς ψυχὲς τῶν δὲν προσεγγίζει βλάβη.

3 **Π** ράγματι δὲν εἶναι δυνατὸ, ὅταν βαδίζωμε στὴν ὁδὸ τῆς δικαιοσύνης, νὰ μὴ μᾶς συναντήσῃ κάποια στενοχώρια, νὰ μὴ ὑποφέρῃ τὸ σῶμα μας ἀπὸ ἀσθένειες καὶ πόνους καὶ νὰ μένη ἀναλλοίωτο, ἂν θέλωμε νὰ ζοῦμε ἐνάρετα. Ὁ ἄνθρωπος ποὺ ζῆ, ἐκτελώντας τὸ θέλημά του ἢ κυριαρχούμενος ἀπὸ τὸν φθόνο ἢ χάνοντας τὴν ψυχὴ του ἢ ἐπιδιδόμενος σὲ κάτι ἄλλο ποὺ μπορεῖ νὰ τὸν βλάψῃ, εἶναι καταδικασμένος. Ἐὰν ὁμοῦς, καθὼς βαδίζει στὴν ὁδὸ τῆς δικαιοσύνης καὶ ἐκτελεῖ τὴν πορεία του πρὸς τὸν Θεό, ἔχοντας πολλοὺς συντρόφους μαζί του, τὸν συναντήσῃ κάτι τέτοιο⁴, δὲν

4. Κάτι τέτοιο ἀπὸ τὶς παραπάνω ταλαιπωρίες· κακὸ, ἀσθένεια, πόνος θλίξις κλπ.

10 τῆς, ἀλλὰ μετὰ χαρᾶς ὑποδέξασθαι δεῖ ἀνεξετάστως καὶ εὐχα-
ριστῆσαι τῷ Θεῷ, ὅτι ἐπεμψεν αὐτῷ τὴν χάριν ταύτην, καὶ
ἠξιώθη δι' αὐτὸν εἰς πειρασμὸν ἐμπεσεῖν καὶ κοινωνὸς γενέ-
σθαι τῶν παθημάτων τῶν Προφητῶν τε καὶ Ἀποστόλων καὶ
τῶν λοιπῶν Ἀγίων, τῶν ὑπὲρ τῆς ὁδοῦ ταύτης ὑπομεινάντων
15 τὰς θλίψεις, εἴτε ἐξ ἀνθρώπων ἔλθωσιν, εἴτ' ἐκ δαιμόνων, εἴτ'
ἐκ τοῦ σώματος. Χωρὶς γὰρ νεύματος Θεοῦ ἐλθεῖν ταῦτα καὶ
παραχωρηθῆναι οὐκ ἐνδέχεται, ἵνα γένηται αὐτῷ ἀφορμὴ εἰς
δικαιοσύνην.

4 **Ο** ὑ δυνατὸν γὰρ ἄλλως πως ποιῆσαι τὸν Θεὸν εὐεργετηθῆ-
ναι τὸν ἐπιθυμήσαντα εἶναι πρὸς αὐτόν, ἢ ἐνέγκαι αὐτῷ
πειρασμοὺς ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι τοῦτον ποι-
ῆσαι ἑαυτὸν ἀξιωθῆναι τῆς μεγαλωσύνης ταύτης, ἀντὶ τῶν
5 θείων τούτων εἰσελθεῖν εἰς πειρασμοὺς καὶ χαρῆναι χωρὶς χα-
ρίσματος παρὰ τοῦ Χριστοῦ. Μαρτυρεῖ δὲ τοῦτο ὁ ἅγιος Παῦ-
λος. Τοσοῦτον γὰρ τοῦτο τὸ πρᾶγμα μέγα ἐστίν, ὡς φανερῶς
καλεῖν αὐτὸ χάρισμα, τὸ παρασκευάζεσθαι τινα ὑπὲρ τῆς εἰς
Θεὸν ἐλπίδος παθεῖν. Λέγει γάρ· «τοῦτο ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐδόθη
10 ἡμῖν, τό, οὐ μόνον εἰς Χριστὸν πιστεύειν, ἀλλὰ καὶ τό, ὑπὲρ αὐ-
τοῦ πάσχειν». Καὶ ὡσπερ ὁ ἅγιος Πέτρος ἔγραψεν ἐν τῇ ἑαυτοῦ
ἐπιστολῇ, ὅτι «ὅταν πάσχητε ὑπὲρ τῆς δικαιοσύνης, μακάριοί
ἐστε, ὅτι κοινωνοὶ τῶν παθημάτων τοῦ Χριστοῦ γεγόνατε». Λοιπὸν οὐχ ὅταν γένη ἐν πλατυσμῷ χαίρειν σε δέον, ἐπὶ δὲ ταῖς
15 θλίψεσι τῷ προσώπῳ ἐπιστυγνάζειν καὶ ὡς ἀλλοτρίας τῆς
ὁδοῦ τοῦ Θεοῦ ταύτας λογίζεσθαι. Ἐξ αἰῶνος γὰρ καὶ ἀπὸ γε-
νεῶν ἐν σταυρῷ καὶ θανάτῳ πατεῖται ἡ τρίβος αὐτοῦ. Πόθεν δέ
σοι τοῦτο; Ἴνα μαθήσῃ, ὡς ἐξώθεν τῆς ὁδοῦ τοῦ Θεοῦ εἶ καὶ
ἐξ αὐτῆς λείπη· οὐχὶ κατ' ἴχνος τῶν ἁγίων ἐθέλεις ὁδεῦσαι ἢ

πρέπει να παρεκκλίνη από αυτήν, αλλά πρέπει να το υποδεχθῆ με χαρά ανεξετάστως, και να εὐχαριστήσῃ τὸν Θεό, πού τοῦ ἔστειλε αὐτήν τὴν χάρι και ἀξιώθηκε να πέση γι' αὐτὸν σὲ πειρασμό και να γίνῃ κοινωνὸς τῶν παθημάτων τῶν Προφητῶν και τῶν Ἀποστόλων και τῶν ἄλλων ἀγίων, πού ὑπέμειναν τὶς θλίψεις ὑπὲρ αὐτῆς τῆς ὁδοῦ, εἴτε ἀπὸ ἀνθρώπους ἔρχονται εἴτε ἀπὸ δαίμονες εἴτε ἀπὸ τὸ σῶμα. Διότι ὅλα αὐτὰ δὲν εἶναι δυνατὸ να ἔλθουν και να παραχωρηθοῦν, χωρὶς τὴν ἄδεια τοῦ Θεοῦ, πού παρέχεται γιὰ να τοῦ γίνουν αὐτὰ ἀφορμὴ γιὰ δικαιοσύνη.

4 **Π**ράγματι, δὲν εἶναι δυνατὸ να ἐνεργήσῃ ὁ Θεὸς ἀλλιῶς, ὥστε να εὐεργετηθῆ ἐκεῖνος πού ἐπιθυμεῖ να εἶναι κοντά του, παρὰ μὲ τὸ να τοῦ ἐπιφέρῃ πειρασμοὺς ὑπὲρ τῆς ἀληθείας· διότι δὲν μπορεῖ αὐτὸς ν' ἀξιώσῃ τὸν ἑαυτό του αὐτῆς τῆς μεγαλωσύνης, να εἰσέλθῃ σὲ πειρασμοὺς χωρὶς θεῖες ἐνέργειες και να χαρῆ χωρὶς χάρισμα ἀπὸ τὸν Χριστό. Καὶ τοῦτο τὸ μαρτυρεῖ ὁ ἅγιος Παῦλος. Εἶναι τόσο μεγάλο αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, ὥστε να ἀποκαλῆ ρητῶς χάρισμα τὸ να προετοιμάζεται κάποιος να πάθῃ ὑπὲρ τῆς ἐλπίδος στὸν Θεό. Διότι λέγει· «τοῦτο μᾶς ἐδόθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ⁵, ὄχι ἀπλῶς να πιστεύωμε στὸν Χριστό, ἀλλὰ και να πάσχωμε ὑπὲρ αὐτοῦ». Καὶ ὅπως ἔγραψε στὴν ἐπιστολὴ του ὁ ἅγιος Πέτρος⁶· «ὅταν πάσχετε ὑπὲρ τῆς δικαιοσύνης, εἴσθε μακάριοι, διότι ἐγίνατε κοινωνοὶ τῶν παθημάτων τοῦ Χριστοῦ». Δὲν πρέπει λοιπόν, ὅταν εὐημερῆς, να πηδᾷ ἀπὸ χαρά, και ὅταν δοκιμάζῃς θλίψεις, να ἀγανακτῆς και να τὶς θεωρῆς ξένες γιὰ τὴν ὁδὸ τοῦ Θεοῦ. Διότι σ' ὅλους τοὺς αἰῶνες και τὶς γενεῆς ἡ ὁδὸς του πατεῖται μὲ τὸν σταυρὸ και τὸν θάνατο. Γιὰ ποιὸ λόγο σοῦ συμβαίνει τοῦτο; Γιὰ να μάθῃς ὅτι εἶσαι ἔξω ἀπὸ τὴν ὁδὸ τοῦ Θεοῦ και ἀπουσιάζεις ἀπ' αὐτήν· δὲν θέλεις να βαδίζῃς στὰ ἴχνη τῶν ἀγίων, ἀλλὰ θέλεις να κατα-

6. Α' Πέτρ. 3,14.

20 ἄλλην ὁδὸν ἰδίαν ἑαυτῷ βούλει σκευάσαι καὶ ἀπαθῶς διατρίψαι ἐν αὐτῇ.

4 **Η** ὁδὸς τοῦ Θεοῦ σταυρὸς καθημερινός ἐστιν. Οὐδεὶς γὰρ ἐν τῷ οὐρανῷ ἀνῆλθε μετὰ ἀνέσεως. Τὴν γὰρ ταύτης ὁδὸν γινώσκομεν ὅποι καὶ καταλύει. Τὸν ἐν ὄλῃ καρδίᾳ ἐκδύντα ἑαυτὸν τῷ Θεῷ, οὐδέποτε βούλεται ὁ Θεὸς ἀμέριμνον εἶναι.
5 Τοῦτο δὲ μεριμνᾶν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τούτου γινώσκεται, ὅτι ἐκ τοῦ Θεοῦ προνοεῖται, ὅταν πέμψη αὐτῷ ἀεὶ λύπας.

6 **Ο** ἰ ἐν πειρασμοῖς διάγοντες, οὐδέποτε παραχωροῦνται ὑπὸ τῆς προνοίας ἐλθεῖν εἰς τὰς χεῖρας τῶν δαιμόνων. Μάλιστα ἂν τοὺς πόδας καταφιλῶσι τῶν ἀδελφῶν καὶ σκεπάζωσι τὰς αἰτίας αὐτῶν καὶ κρύπτωσιν αὐτάς, ὡς τὰς ἑαυτῶν. Ὁ θεῶν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εἶναι ἀμέριμνος καὶ τοῦτο ἐπιθυμῶν καὶ τῇ ἀρετῇ διατρίβειν ἐπιποθῶν, οὗτος κενός ἐστιν ἐκ ταύτης τῆς ὁδοῦ. Οἱ δίκαιοι γὰρ οὐ μόνον τῷ ἑαυτῶν θελήματι ἀγωνίζονται ἐν τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν πειρασμῶν ἀκουσίως ἐν μεγάλῳ ἀγῶνι τυγχάνουσι, πείρας ἕνεκεν τῆς ὑπομονῆς αὐτῶν. Ψυχὴ γὰρ ἡ κατέχουσα τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, οὐ φοβεῖται ἐκ τινος βλάπτοντος αὐτὴν σωματικῶς. Ὅτι ἐν αὐτῷ ἐλπίζει ἀπὸ τοῦ νῦν, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

σκευάσης ἄλλη δική σου ὁδὸ γιὰ τὸν ἑαυτό σου καὶ νὰ βαδί-
ζης σ' αὐτὴν χωρὶς παθήματα.

5 **Η** ὁδὸς τοῦ Θεοῦ εἶναι καθημερινὸς σταυρός⁷. Πράγματι
κανεὶς δὲν ἀνῆλθε στὸν οὐρανὸ ἄνετα. Γνωρίζομε ποῦ
καταλήγει ἡ ὁδὸς αὐτὴ τῆς ἀνέσεως. Ποτὲ δὲν θέλει ὁ Θεὸς
νὰ εἶναι ἀμέριμος ἐκεῖνος ποὺ παρέδωσε τὸν ἑαυτό του σ'
αὐτὸν μὲ ὄλη τὴν καρδιά του· τοῦ ἀναθέτει νὰ μεριμνᾷ ὑπὲρ
τῆς ἀληθείας. Ἐλλωστε γίνεται γνωστὸ ὅτι εἶναι ἀντικείμε-
νο προνοίας τοῦ Θεοῦ ἀκριβῶς ἀπὸ τοῦτο, ὅτι διαρκῶς τοῦ
στέλλει λύπες.

6 **Ο** σοὶ ζοῦν σὲ πειρασμοὺς, δὲν παραχωροῦνται ποτὲ ἀπὸ
τὴν Πρόνοια, ὥστε νὰ ἔλθουν στὰ χέρια τῶν δαιμό-
νων· καὶ μάλιστα ἐὰν καταφιλοῦν τὰ πόδια τῶν ἀδελφῶν καὶ
σκεπάζουν τὰ παραπτώματά τους καὶ τὰ κρύβουν σὰν τὰ
δικά τους. Ὅποιος θέλει νὰ εἶναι ἀμέριμος σὲ τοῦτον τὸν
κόσμο κι' ἐπιθυμεῖ τοῦτο πολὺ καὶ ποθεῖ νὰ διάγη μὲ τὴν
ἀρετὴ, αὐτὸς εἶναι κενὸς ἀπὸ τούτην τὴν ὁδὸ. Διότι οἱ δί-
καιοὶ δὲν ἀγωνίζονται μόνο μὲ τὸ θέλημά τους στὰ ἀγαθὰ
ἔργα, ἀλλὰ καὶ σύρονται ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς ἀκουσίως σὲ
μεγάλον ἀγῶνα, γιὰ δοκιμὴ τῆς ὑπομονῆς των. Καθ' ὅσον ἡ
ψυχὴ ποὺ κατέχει τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ δὲν φοβεῖται ἀπὸ κάτι
ποὺ τὴν βλάπτει σωματικῶς. Ἐπειδὴ ἐλπίζει σ' αὐτὸν ἀπὸ
τώρα καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

7. Αὐτὴ ἡ παράβασις τῆς χριστιανικῆς ὁδοῦ, ὡς ὁδοῦ τοῦ σταυροῦ, εἶναι
ἐξόχως συγκινητικὴ. Ὁδηγεῖ ἡ ὁδὸς στὸ θάνατον καὶ τὴν ἀνάστασιν.

ΛΟΓΟΣ Ε'

ΠΕΡΙ

ΤΟΥ ΜΑΚΡΥΝΕΣΘΑΙ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΑΝΤΩΝ
ΤΩΝ ΘΟΛΟΥΝΤΩΝ ΤΟΝ ΝΟΥΝ*

3 **Π**ολλὴν ὁ Θεὸς δέδωκε τοῖς ἀνθρώποις τὴν τιμὴν τῆς διπλῆς μαθήσει, δι' ἧς αὐτοῖς ἐχαρίσατο, καὶ πανταχόθεν αὐτοῖς ἤνοιξε θύραν κεκλεισμένην, τοῦ εἰσελθεῖν εἰς τὴν σωτηριώδη ἐπίγνωσιν. Θέλεις δὲ μάρτυρα πιστὸν τῶν εἰρημέ-
5 νων; Σὺ εἰς ἑαυτὸν γενοῦ, καὶ οὐ μὴ ἀπόλλῃ. Εἰ δὲ καὶ ἔξωθεν βούλει τοῦτο γνῶναι, ἔχεις ἄλλον διδάσκαλον καὶ μάρτυρα ὁδηγοῦντά σε ἀπλανῶς πρὸς τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας.

2 **Ν**οῦς ἐμπεφυρμένος οὐ δύναται φυγεῖν τὴν λήθην, καὶ ἡ σοφία τὴν ἑαυτῆς θύραν τῷ τοιούτῳ οὐκ ἀνοίγει. Ὁ δυνηθεὶς καταλαβεῖν ἐν ἀκριβεῖ γνώσει πρὸς ποίαν ἰσότητά τὸ πέρας τῶν πάντων περαιοῦται, πρὸς ἀποταγὴν τῶν βιωτικῶν ἄλλου διδασκάλου οὐ δέεται. Ὁ ὑπὸ Θεοῦ δοθεὶς ἐν πρώτοις φυσικὸς νόμος τῷ ἀνθρώπῳ ἢ θεωρία ἐστὶ τῶν κτισμάτων αὐτοῦ, ὁ δὲ διὰ γραμμάτων νόμος μετὰ τὴν παράβασιν προστίθεται.

* Ὁ Λόγος 5 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ταυτάριθμο κείμενο τῆς συριακῆς ἐκδόσεως τοῦ Bedjan.

1. Διπλῆ μάθησις εἶναι προφανῶς ἡ κοσμικὴ σοφία καὶ ἡ θεία σοφία,

ΠΕΡΙ

ΑΠΟΜΑΚΡΥΝΣΕΩΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΚΑΙ ΠΕΡΙ
ΟΛΩΝ ΕΚΕΙΝΩΝ ΠΟΥ ΘΟΛΩΝΟΥΝ ΤΟΝ ΝΟΥ*

1 **Μ**εγάλη τιμή έκαμε στους ανθρώπους ο Θεός, χαρίζοντάς τους την διπλή μάθησι¹, με την όποία τους άνοιξε από παντού την κλεισμένη θύρα, για να εισέλθουν στη σωτηριώδη επίγνωσι. Θέλεις έναν μάρτυρα πιστόν τών λεγομένων; Έλα ο ίδιος στον έαυτό σου, και δέν θα πλανηθής². Άν όμως θέλεις να τό μάθεις αυτό και απ' έξω, έχεις άλλον διδάσκαλο και μάρτυρα που σε όδηγεϊ άπλάνευτα προς την όδο της άληθείας.

2 **Ν**οῦς συγκεχυμένος δέν μπορεί να άποφύγη την λήθη, και ή θεία σοφία δέν άνοίγει σε τέτοιον νοῦ την θύρα της. Όποιος μπορεί να καταλάβη ακριβῶς σε ποιά έξίσωσι καταλήγει τό τέλος τών πάντων, δέν χρειάζεται άλλον διδάσκαλο για να άποταγή τών βιωτικῶν. Ό φυσικός νόμος, που έδόθηκε κατά πρώτον στον άνθρωπο, είναι ή θεωρία τών κτισμάτων του, ο δε γραπτός νόμος προστέθηκε μετά την παράβασι του πρωτοπλάστου.

που προέρχονται άντιστοίχως από τον φυσικό νόμο και από τον λόγο του Θεού, τον γραπτό νόμο.

2. Ό ίδιος ο άνθρωπος γίνεται μάρτυς της άληθείας του κηρύγματος περι της σωτηρίας, αν συνέλθη, όποτε θα σωθῆ όπωσδήποτε, έκμεταλλευόμενος τον έσωτερικό του νόμο.

3 **Ο** μὴ μακρύνων ἑαυτὸν τῶν αἰτίων τῶν παθῶν ἔκουσίως, ἀκουσίως ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας ἀνθέλκεται. Ταῦτα δὲ εἰσι τὰ αἷτια τῆς ἁμαρτίας. Ὁ οἶνος καὶ αἱ γυναῖκες καὶ ὁ πλοῦτος καὶ ἡ εὐεξία τοῦ σώματος. Οὐχ ὅτι φυσικῶς ἁμαρτίαι εἰσι ταῦτα, 5 ἀλλ' ὅτι ἡ φύσις ἐξ αὐτῶν εὐκόλως κλίνει πρὸς τὰ πάθη τῆς ἁμαρτίας, καὶ διὰ τοῦτο ἐκ τούτων ὀφείλει ὁ ἄνθρωπος παραφυλάττεσθαι σπουδαίως. Ἐὰν διαπαντὸς τῆς σῆς ἀσθενείας μνημονεύῃς, οὐ μὴ διαβῆς τὸν ὄρον τῆς παραφυλακῆς. Παρὰ μὲν ἀνθρώποις βδελυκτὴ ἡ πενία, παρὰ δὲ Θεῶ πολὺ πλεόν 10 ψυχὴ ὑψηλοκάρδιος καὶ νοῦς μετέωρος· παρὰ μὲν ἀνθρώποις τίμιος ὁ πλοῦτος, παρὰ δὲ τῷ Θεῷ ψυχὴ τεταπεινωμένη.

4 **Ο**ταν θέλῃς ἀρχὴν ποιήσασθαι καλῆς ἐργασίας, πρῶτον ἐτοίμασον σεαυτὸν πρὸς τοὺς πειρασμοὺς τοὺς ἐπαγομένους σοι καὶ μὴ διστάσῃς τῇ ἀληθείᾳ. Ἔθος γάρ ἐστι τῷ ἐχθρῷ, ὅταν ἴδῃ τινὰ μετὰ θερμῆς πίστεως ἀρξάμενον ἀγαθῆς 5 πολιτείας, προσυπαντᾶν αὐτῷ ποικίλοις καὶ φοβεροῖς πειρασμοῖς, ἵνα, ἐντεῦθεν εἰς φόβον ἐλθὼν, ψυγῆσοιτο τῆς καλῆς προαιρέσεως καὶ οὐδαμῶς ἔξοι θέρμην προσεγγίσει τῇ θεαρέστῳ ἐργασίᾳ. Οὐχ ὅτι δὲ τοιαύτην ἔχει δύναμιν ὁ ἀντικείμενος (ἐπεὶ οὐκ ἂν τις ἐδύνατό ποτε ποιεῖν τὸ ἀγαθόν), συγχωρεῖται δ' ὁμοῦς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὡς ἐπὶ τοῦ δικαίου Ἰὼβ μεμαθῆκαμεν. Σὺ οὖν ἐτοίμασον σεαυτὸν ἀνδρείως ἀπαντῆσαι τοῖς πειρασμοῖς τοῖς ἐπαγομένοις ταῖς ἀρεταῖς, καὶ τότε τῆς ἐργασίας τούτων ἀρξαι. Εἰ γὰρ μὴ προευτρεπισθῆς πρὸς τὴν τῶν πειρασμῶν ἀπάντησιν, τῆς τῶν ἀρετῶν ἐργασίας ἀπόσχου.

3. Ἐδῶ εἶναι ὁ φόβος ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς ποὺ εἶναι κακοήθης, ἐνῶ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ ὁδηγεῖ στὴν ἀρετὴ.

3 **Ο**ποιος δὲν ἀπομακρύνεται ἐκουσίως ἀπὸ τὶς αἰτίες τῶν παθῶν, σύρεται ἀκουσίως ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. Τὰ αἷτια τῆς ἁμαρτίας εἶναι τὰ ἐξῆς· τὸ κρασί, οἱ γυναῖκες, ὁ πλοῦτος, ἡ εὐρωστία τοῦ σώματος. Δὲν ἐννοῶ ὅτι αὐτὰ εἶναι φυσικῶς ἁμαρτίες, ἀλλὰ ὅτι ἀπὸ αὐτὰ ἡ φύσις κλίνει εὐκολα πρὸς τὰ πάθη τῆς ἁμαρτίας. Καὶ γι' αὐτὸ πρέπει ὁ ἄνθρωπος νὰ παραφυλάγεται ἀπὸ αὐτὰ μὲ πολλὴ προσοχή. Ἄν μνημονεύης παντοτινὰ τὴν ἀδυναμία σου, δὲν θὰ ξεπεράσης τὰ ὅρια τῆς προφυλάξεως. Στούς ἀνθρώπους εἶναι βδελυκτὴ ἡ πτώχεια, στὸν Θεὸ ὅμως εἶναι περισσότερο βδελυκτὴ ἡ υπερήφανη ψυχὴ καὶ ὁ ἐπηρμένος νοῦς. Στούς ἀνθρώπους τιμᾶται ὁ πλοῦτος, στὸν Θεὸ ὅμως τιμᾶται ἡ ταπεινωμένη ψυχὴ.

4 **Ο**ταν θέλῃς ν' ἀρχίσῃς καλὴ ἐργασία, ἐτοιμάσου πρῶτα νὰ ἀντιμετωπίσης τοὺς ἐπερχομένους ἐναντίον σου πειρασμούς, καὶ μὴ διστάσης ἀληθινὰ. Διότι ὁ ἐχθρὸς συνηθίζει, ὅταν ἰδῇ κάποιον ποὺ ἀρχίζει τὴν ἀγαθὴ του διαγωγὴ μὲ θερμὴ πίστι, νὰ τὸν ὑποδέχεται μὲ ποικίλους καὶ φοβεροὺς πειρασμούς, ὥστε, καταλαμβανόμενος ἀπὸ φόβο³, νὰ ψυχρανθῇ στὴν καλὴ του προαίρεσι καὶ νὰ μὴ ἔχη τέτοια δύναμι (διότι ἀλλιῶς δὲν θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ἐκτελέσῃ ποτὲ τὸ ἀγαθὸ), ἀλλὰ τοῦ τὸ παραχωρεῖ ὁ Θεός, ὅπως τὸ ἔχομε μάθει στὴν περίπτωσι τοῦ δικαίου Ἰώβ. Ἐσὺ λοιπὸν ἐτοιμάσου νὰ συναντήσης μὲ ἀνδρεία τοὺς πειρασμούς ποὺ ἐπιφέρονται στὶς ἀρετές, καὶ τότε μόνο ἄρχισε τὴν ἐπιτέλεσί τους⁴. Πράγματι, ἂν δὲν προετοιμασθῆς γιὰ τὴν ἀντιμετώπισι τῶν πειρασμῶν, νὰ ἀπέχῃς ἀπὸ τὴν ἐκτέλεσι τῶν ἀρετῶν.

4. Σωτηρία χωρὶς πειρασμούς δὲν ὑπάρχει, κατὰ τὸ λόγιον τοῦ Μεγάλου Ἀντωνίου. «Οὐδεὶς ἀπείραστος δυνήσεται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ἐπαρον γὰρ τοὺς πειρασμούς, καὶ οὐδεὶς ὁ σωζόμενος». Ἀποφθέγματα Ἀντωνίου 5. Βλ. καὶ Εὐαγγερίου 5.

5 **Α**νθρωπος διστάζων βοηθὸν εἶναι τῆς καλῆς ἐργασίας Θεόν, οὗτος ὑπὸ τῆς ἰδίας σκιᾶς ἐκφοβεῖται, καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς εὐθηνείας καὶ τῆς πλησμονῆς ἐκπεινός ἐστι, καὶ ἐν τῇ οἰκείᾳ γαλήνῃ ζάλης πληροῦται. Ὁ δὲ πεποιθὼς ἐπὶ τῷ
5 Θεῷ, στερεοῦται τὴν καρδίαν καὶ ἐπὶ πάντας ἀνθρώπους φανεῖται αὐτοῦ τὸ τίμιον καὶ ὁ ἔπαινος αὐτοῦ ἐνώπιον τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ.

6 **Α**ὐτὸ τοῦ Θεοῦ ἐντολαὶ ὑπὲρ πάντας τοὺς θησαυροὺς τοῦ κόσμου, καὶ ὁ ταύτας κτησάμενος ἐντὸς αὐτοῦ εὐρίσκει τὸν Θεόν. Ὁ ἀεὶ κοιταζόμενος ἐν φροντίδι τοῦ Θεοῦ, τοῦτον ταμειοῦχον ἐκτήσατο, καὶ ὁ ἐπιθυμῶν αὐτοῦ τὰ θελήματα, τοὺς
5 ἐπουρανίους Ἀγγέλους ἔξει ὁδηγούς. Ὁ φοβούμενος τὰς ἀμαρτίας, ἀπροσκόπως διαπεράσει τὴν περίφοβον πορείαν καὶ ἐν καιρῷ σκοτώδει ἔμπροσθεν καὶ ἔνδοθεν αὐτοῦ φῶς εὐρίσκει. Τοῦ φοβουμένου τὰς ἀμαρτίας ὁ Κύριος διαφυλάσσει τὰ διαβήματα, καὶ ἐν καιρῷ ὀλισθήματος προφθάσει αὐτὸν τὸ τοῦ Θεοῦ
10 ἔλεος. Ὁ λογιζόμενος τὰ πλημμελήματα αὐτοῦ μικρὰ εἶναι, πίπτει εἰς χεῖρονα τῶν πρώτων, καὶ ἐπταπλασίως ἀποτίσει τὴν δίκην.

7 **Σ**πειραὶ τὴν ἐλεημοσύνην ἐν ταπεινώσει, καὶ θερίσεις ἔλεον ἐν τῇ κρίσει. Ἐν οἷς ἀπώλεσας τὸ ἀγαθόν, ἐν αὐτοῖς πάλιν κτῆσαι αὐτό. Ὁβολὸν χρεωστεῖς τῷ Θεῷ; Οὐ δέχεται ἐκ σοῦ ἀντ' αὐτοῦ μαργαρίτην. Οἶον, τὴν σωφροσύνην ἀπώλεσας;
5 Οὐ δέχεται ἐκ σοῦ ἐλεημοσύνην ὁ Θεός, σοῦ ἐπιμένοντος τῇ πορνείᾳ. Διότι τὸν ἀγιασμὸν τοῦ σώματος θέλει ἀπὸ σοῦ. Ἐπεὶ παρέβης τὴν ἐντολὴν, μὴ δοκῶν τὴν κτῆσιν καταλελοιπέναι τοῦ κόσμου, ὑπὲρ ἄλλων πολεμήσεις; Τὸ φυτὸν κατέλιπες, καὶ ἄλλοις ἤλθες πολεμεῖν;

5. «Τὸ φυτὸν» σημαίνει πιθανῶς ὅ,τι μεταφράσαμε ἐδῶ, «τὴν φυτεία». Θέλει νὰ εἰπῇ ὁ Ἰσαὰκ ὅτι, ἂν, γιὰ νὰ ἐπιδιώξης τὴν μετάνοια γιὰ τὰ ἀμαρτήματά σου καὶ τὴν σωτηρία, ἐγκαταλείψης τὴ γεωργικὴ σου περιουσία, δὲν πρέπει

5 **Ο** άνθρωπος που ἀμφιβάλλει ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι βοηθὸς στὴν καλὴ ἐργασία, αὐτὸς φοβεῖται τὴ σκιά του, πεινᾷ στὸν καιρὸ τῆς εὐημερίας καὶ τῆς ἀφθονίας, καὶ ζαλίζεται τὴν ὥρα τῆς γαλήνης. Ἐκεῖνος ὅμως που ἔχει πεποίθησι στὸν Θεό, ἔχει στερεὰ καρδιά, ἡ ἀξία του ἀναγνωρίζεται ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἐπαινεῖται ἀκόμη καὶ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς του.

6 **Ο** ἱ ἐντολὲς τοῦ Θεοῦ εἶναι ἀνώτερες ἀπὸ τοὺς θησαυροὺς τοῦ κόσμου, καὶ ὅποιος τὶς φυλάττει, εὐρίσκει μέσα του τὸν Θεό. Ὅποιος ἐπαναπαύεται μὲ τὴν σκέψι του πάντοτε στὸν Θεό, τὸν ἔχει ταμειοῦχο, καὶ ὅποιος ἀποδέχεται τὰ θελήματά του, θὰ ἔχη ὁδηγοὺς τοὺς ἐπουρανίους ἀγγέλους. Ὅποιος φοβεῖται τὶς ἀμαρτίες, θὰ περάσῃ ἀπρόσκοπτα τὴν φοβερὴ πορεία καὶ τὸν σκοτεινιασμένο καιρὸ εὐρίσκει ἐμπρὸς καὶ μέσα του φῶς. Τοῦ ἀνθρώπου που φοβεῖται τὶς ἀμαρτίες ὁ Κύριος διαφυλάττει τὰ διαβήματα καὶ σὲ περίπτωσι ὀλισθήματος θὰ τὸν προφθάσῃ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Ὅποιος νομίζει ὅτι τὰ πλημμελήματά του εἶναι μικρά, πέφτει σὲ χειρότερα ἀπὸ τὰ προηγούμενα καὶ θὰ ὑποστῇ ἐπταπλάσια καταδίκη.

7 **Σ** πείρε τὴν ἐλεημοσύνη μὲ ταπείνωσι, καὶ θὰ θερίσῃς τὸ ἔλεος κατὰ τὴν κρίσι. Μὲ ὅ,τι ἔχασες τὸ ἀγαθό, μὲ αὐτὸ νὰ τὸ ἀποκτήσῃς. Ἄν χρεωστῆς ὀβολὸν στὸν Θεό, δὲν δέχεται ἀντὶ γι' αὐτὸν νὰ τοῦ δώσῃς μαργαρίτη. Ὁμοίως, ἂν ἔχασες τὴν σωφροσύνη, δὲν δέχεται ἀπὸ ἐσένα ἐλεημοσύνη ὁ Θεός, ἐφ' ὅσον ἐσὺ ἐπιμένεις στὴν πορνεία. Διότι ἀπὸ σένα ζητεῖ τὸν ἀγιασμό τοῦ σώματος. Ἐπειδὴ παρέβηκες τὴν ἐντολή, μὴ συναισθανόμενος ὅτι ἔχεις ἐγκαταλείψει τὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμου, θὰ ἀρχίσῃς ἄλλους ἀγῶνες; Ἐγκατέλειψες τὴ φυτεία⁵, καὶ ἤλθες νὰ πολεμήσῃς ἄλλου;

νὰ ἀρχίσῃς πάλι ἄλλες ἐγκόσμιες ἀσχολίες.

8 **Ε**ἶπεν ὁ ἅγιος Ἐφραὶμ, ὅτι ἐν καιρῷ θέρους, οὐκ ἐν τοῖς
 ἱματίοις τοῦ χειμῶνος τῷ καύσωνι ἀνταγωνίζῃ. Οὕτως
 ἕκαστος ὃ σπεῖρει, τοῦτο καὶ θερίσει, καὶ πᾶν ἀρρώστημα τοῖς
 οἰκείοις φαρμάκοις θεραπεύεται. Καὶ σὺ τυχὸν ὑπὸ τοῦ φθόνου
 5 νικώμενος, τί τῷ ὕπνω πολεμῆσαι σπουδάζεις; Ἐν ὄσφ μικρὸν
 καὶ ἀνθηρὸν τὸ παράπτωμα, ἔκτιλον αὐτό, πρὶν πλατυνθῆ καὶ
 περκάσῃ. Μὴ ἀμελήσῃς, ὅταν μικρὸν σοι φαίνεται τὸ ἐλάττω-
 μα· ἐπεὶ ὕστερον εὐρήσεις αὐτὸ δεσπότην ἀπάνθρωπον καὶ ὡς
 παῖς δέσμιος ἔμπροσθεν αὐτοῦ δραμῆ. Ὁ δὲ ἐξ ἀρχῆς κατὰ τοῦ
 10 πάθους ἀνταγωνιζόμενος, ταχέως αὐτοῦ κατακυριεύσει.

9 **Ο** δυνάμενος ὑπενεγκεῖν τὴν ἀδικίαν μετὰ χαρᾶς, καὶ τοι
 ὑπὸ χεῖρα ἔχων τὸ ἀποκρούσασθαι, οὗτος θεόθεν τὴν πα-
 ράκλησιν ἐδέξατο διὰ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως. Καὶ ὁ μετὰ ταπει-
 νοφροσύνης τὰς κατ' αὐτοῦ κατηγορίας ὑπομένων, οὗτος πρὸς
 5 τὴν τελείωσιν κατήντησε καὶ ὑπὸ ἀγίων Ἀγγέλων θαυμάζεται.
 Οὐδεμία γὰρ ἄλλη τοιαύτη ἀρετὴ μεγάλη καὶ δυσκατόρθωτος.

10 **Μ**ὴ πιστεύσῃς σεαυτῷ, ὅτι δυνατὸς εἶ, ἕως ἂν πειρασθῆς
 καὶ εὐρης σεαυτὸν ἀναλλοίωτον. Οὕτω καὶ ἐν πᾶσι δοκί-
 μασον σεαυτόν. Κτῆσαι πίστιν ὀρθὴν ἐν σεαυτῷ, ὅπως κατα-
 πατήσῃ τοὺς ἐχθρούς σου, καὶ ἔχε τὸν νοῦν σου ἀμετέωρον καὶ
 5 μὴ θαρρήσῃς τῇ σῆ δυνάμει, ἵνα μὴ παραχωρηθῆς εἰς τὴν τῆς
 φύσεως ἀσθένειαν. Μηδὲ τῇ σῆ γνώσει πιστεύσῃς, ἵνα μὴ, με-
 σιτεύσας ὁ ἐχθρὸς τῇ ἑαυτῷ πανουργίᾳ, παγιδεύσῃ σε. Ἐχε τὴν
 γλῶσσαν πρᾶξιαν, καὶ οὐ μὴ σοι παντελῶς ἀτιμία προσυπαν-
 τήσῃ. Κτῆσαι γλυκέα τὰ χεῖλη, καὶ πάντας φίλους ἔξεις. Μὴ
 10 καυχῆσῃ ποτὲ ἐν γλώσσει σου ἐν τοῖς ἔργοις σου, ἵνα μὴ κατα-
 σχυνηθῆς. Ἐκαστον γὰρ πρᾶγμα, εἰς ὃ καυχᾶται ὁ ἄνθρωπος, ἐν

- 8 **Ε** ἴπε ὁ ἅγιος Ἐφραὶμ ὅτι «σὲ καιρὸ θέρους, δὲν ἀντιμετωπίζεις τὴν ζέστη μὲ τὰ ἐνδύματα τοῦ χειμῶνα». Ἔτσι ὁ καθένας ὅ,τι σπείρει, αὐτὸ θὰ θερίση, καὶ κάθε ἀρρώστια θεραπεύεται μὲ τὰ δικά της φάρμακα. Ἐσὺ λοιπόν, ἂν κυριαρχῆσαι ἀπὸ τὸν φθόνο, γιατί προσπαθεῖς νὰ πολεμήσης τὸν ὕπνο; Ὅσον καιρὸ τὸ παράπτωμα εἶναι μικρὸ καὶ τρυφερό, ξερρίζωσέ το, πρὶν μεγαλώση καὶ ὠριμάση. Μὴ ἀμελήσης, ὅταν τὸ ἐλάττωμα σοῦ φαίνεται μικρό· διότι ἀργότερα θὰ σοῦ γίνῃ ἀπάνθρωπος αὐθέντης καὶ θὰ τρέχῃς ἐμπρός του σὰν δεμένος δοῦλος. Ἐκεῖνος ὁμως ποῦ ἀγωνίζεται κατὰ τοῦ πάθους ἀπὸ τὴν ἀρχή, θὰ τὸ καταδαμάσῃ γρήγορα.
- 9 **Ο** ποιος μπορεῖ νὰ ὑποφέρῃ τὴν ἀδικία μὲ χαρά, ἂν καὶ εἶναι στὸ χέρι του νὰ τὴν ἀποκρούσῃ, αὐτὸς ἐδέχθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ τὴν παρηγοριὰ διὰ τῆς πίστεως σ' αὐτόν. Ὅποιος ὑπομένει μὲ ταπείνωσι τὶς ἐναντίον του κατηγορίες, ἔφθασε στὴν τελείωσι καὶ θαυμάζεται ἀπὸ τοὺς ἁγίους Ἀγγέλους. Διότι καμμιά ἄλλη ἀρετὴ δὲν εἶναι τόσο μεγάλη καὶ δυσκατόρθωτη, ὅσο αὐτή.
- 10 **Ν** ἂ μὴ πιστεύσης ὅτι εἶσαι δυνατός, ἕως ὅτου πειρασθῆς καὶ εὔρης τὸν ἑαυτὸ σου ἀμετάβλητον. Δοκίμαζε λοιπὸν τὸν ἑαυτὸ σου σὲ ὅλα. Ἀπόκτησε πίστι ὀρθή, γιὰ νὰ καταπατήσης τοὺς ἐχθρούς σου, καὶ ἔχε τὸν νοῦ σου ἀμετεώριστο. Νὰ μὴ ἔχῃς ἐμπιστοσύνη στὴ δύναμί σου, γιὰ νὰ μὴ παραχωρηθῆς στὴν ἀδυναμία τῆς φύσεως, καὶ τότε ἀπὸ τὴ δική σου πτώσι θὰ μάθῃς τὴν ἀδυναμία σου. Ἐπίσης νὰ μὴ ἐμπιστευθῆς τὴν γνῶσι σου, μὴ τυχὸν παρεμβληθῆ ὁ ἐχθρὸς καὶ σὲ παγιδεύσῃ μὲ τὴν πανουργία του. Ἔχε τὴν γλῶσσα σου εὐγενική, κι' ἔτσι δὲν θὰ σὲ συναντήσῃ καμμιά ἀτιμία. Ἀπόκτησε γλυκὰ χεῖλη, καὶ θὰ τοὺς ἔχῃς ὄλους φίλους. Ποτὲ νὰ μὴ καυχῆθῃς μὲ τὴν γλῶσσα σου γιὰ τὰ ἔργα σου, γιὰ νὰ μὴ καταντροπιασθῆς. Διότι σὲ ὅ,τι πρᾶγμα καυχᾶται

τούτω παραχωρεῖ αὐτῷ ὁ Θεὸς ἀλλοιωθῆναι, ἵνα ταπεινωθῇ
καὶ μάθη τὴν ταπείνωσιν. Διὰ τοῦτο δεῖ σε πάντα τῇ τοῦ Θεοῦ
προγνώσει παραχωρεῖν καὶ μὴ πιστεύειν, ὅτι ἔστι τι ἐν τῷδε
15 τῷ βίῳ ἀναλλοίωτον.

11 **Ο**ὕτω δὲ γενόμενος, διαπαντὸς τὸ σὸν ὄμμα πρὸς τὸν Θεὸν
ἀνάτεινε· ὅτι ἡ σκέπη τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ πρόνοια κυκλοῖ ἐπὶ
πάντας ἀνθρώπους. Οὐχ ὁράται δέ, εἰ μὴ ὑπὸ τῶν καθαρισάν-
των ἑαυτοῦ ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας καὶ ἐν τῷ Θεῷ καὶ μόνῳ ἐχόν-
5 των τὴν μελέτην αὐτῶν διηνεκῶς. Ἐξαιρέτως δὲ φανεροῦται
τούτοις ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ, ὅταν εἰσέλθωσιν εἰς πειρασμὸν
μέγαν ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ. Τότε γὰρ ταύτης αἰσθάνονται, ὡσανεὶ
τοῖς σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς ὁρῶντες αὐτήν, ἕκαστος κατὰ τὴν
ἀναλογίαν καὶ αἰτίαν τοῦ συμβαίνοντος πειρασμοῦ, ὅπως πρὸς
10 ἀνδρείαν τοὺς ἀγωνιστὰς ἀλείψῃ, ὡς ἐπὶ τοῦ Ἰακώβ καὶ Ἰησοῦ
τοῦ Ναυῆ καὶ τῶν τριῶν Παίδων καὶ Πέτρου καὶ τῶν λοιπῶν
ἀγίων, οἷς ἐν ἀνθρωπίνῳ σχήματί τινι ἐφαίνετο, θαρσοποιούσα
καὶ στηρίζουσα πρὸς τὴν εὐσέβειαν.

12 **Ε**ἰ δὲ λέγεις ταῦτα τοῖς ἀγίοις οἰκονομικῶς δεδόσθαι παρὰ
τοῦ Θεοῦ, καὶ ἰδίως τῶν τοιούτων ὀπτασιῶν ἠξιοῦντο,
ἔστωσάν σοι πρὸς ἀνδρείας ὑποδείγματα οἱ ἅγιοι μάρτυρες, οἷ-
τινες πολλάκις μὲν πολλοί, ἐνίοτε δὲ εἷς καθείς, καὶ ἐν πολλοῖς
5 τόποις καὶ διαφόροις, διὰ Χριστὸν ἠγωνίσαντο καὶ τῇ ἐν αὐτοῖς

6. Σὲ ὅποια ἀρετὴ τοῦ καυχᾶται κανεῖς, ὁ Θεὸς παραχωρεῖ, ὥστε νὰ μειωθῇ κατα' αὐτήν, νὰ τὴν χάσῃ, ὁπότε θὰ ταπεινωθῇ.

7. Ἄλειμμα εἶναι ἡ προπόνησις γιὰ τὸν πνευματικὸ ἀγῶνα. Στὴν ἀρχαίό-

ὁ ἄνθρωπος, σ' αὐτὸ ἐπιτρέπει ὁ Θεὸς ν' ἀλλοιωθῆ⁶, γιὰ νὰ ταπεινωθῆ καὶ μάθη τὴν ταπείνωσι. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ τὰ ἀφήνης ὅλα στὴν πρόγνωσι τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ μὴ πιστεύης ὅτι ὑπάρχει κάτι ἀμετάβλητο σὲ τοῦτον τὸν βίον.

11 **Κ** αὶ ὅταν φθάσης σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο, σήκωνε διαρκῶς τὸ βλέμμα σου στὸν Θεό, διότι ἡ σκέπη καὶ ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ ἐπεκτείνονται πρὸς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ δὲν φαίνεται, παρὰ μόνο ἀπὸ ἐκείνους ποὺ καθάρισαν τοὺς ἑαυτοὺς τῶν ἀπὸ τὴν ἁμαρτία καὶ μόνο στὸν Θεὸ ἔχουν ἀκαταπαύστως τὴν μελέτη τους. Ἐξαιρετικὰ δὲ φανερώνεται ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ σ' αὐτούς, ὅταν εἰσέλθουν σὲ μεγάλο πειρασμὸ ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ. Διότι τότε αἰσθάνονται τὴν πρόνοια σὰν νὰ τὴν βλέπουν μὲ τοὺς σωματικούς ὀφθαλμούς, ὁ καθένας κατὰ τὴν ἀναλογία καὶ αἰτία τοῦ πειρασμοῦ ποὺ τὸν εὐρῆκε. Φανερώνεται γιὰ νὰ προετοιμάσῃ τοὺς ἀγωνιστὰς μὲ ἄλειμμα⁷ γιὰ τὸν ἀνδρεῖο ἀγῶνα, ὅπως στὴν περίπτωσι τοῦ Ἰακώβ⁸, τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ⁹, τῶν τριῶν Παίδων¹⁰, τοῦ Πέτρου καὶ τῶν ἄλλων ἀγίων¹¹, στοὺς ὁποίους ἡ πρόνοια παρουσιαζόταν κατὰ καιροὺς μὲ ἀνθρώπινο σχῆμα, ἐνθαρρύνοντας καὶ στηρίζοντάς τους στὴν εὐσέβεια.

12 **Ε** ἂν ὁμως ἰσχυρίζεσαι ὅτι αὐτὰ παραχωρήθηκαν ἀπὸ τὸν Θεὸ στοὺς ἁγίους κατ' οἰκονομίαν καὶ ὅτι αὐτοὶ κατ' ἐξαίρεσι ἀξιώθηκαν τέτοιων ὀπτασιῶν, ἃς σοῦ εἶναι ὑποδείγματα ἀνδρείας οἱ ἅγιοι μάρτυρες, οἱ ὁποῖοι πολλὰς φορὲς πολλοὶ μαζί, μερικὲς ὁμως φορὲς ἕνας ἕνας, καὶ σὲ πολλοὺς καὶ σὲ διαφόρους τόπους ἀγωνίσθηκαν γιὰ τὸν

τητα ἀλειψαν τοὺς ἀθλητὰς μὲ λάδι, κυρίως τοὺς παλαιστὰς, γιὰ νὰ μὴ παρέχουν εὐκολὴ λαβή.

8. Γεν. 32, 38, πάλι μὲ τὸν Θεό.

9. Ἰησ. Ναυῆ 5,13ε., ἀρχιστράτηγος δυνάμεως Κυρίου.

10. Δαν. 3,25.

11. Πράξ. 5,19.

ἐληλυθυία δυνάμει ἀνδρείως ὑπέμειναν πηλίνοις σώμασι τὰς
 ζέσεις τοῦ σιδήρου καὶ τὰς παντοδαπὰς κολάσεις, πράγματα
 ὑπὲρ φύσιν. Τοῖς τοιούτοις γὰρ φανερώς ἐφαίνοντο οἱ ἅγιοι
 Ἄγγελοι, ἵνα μάθῃ ἕκαστος, ὅτι δασιλῶς ἡ θεία πρόνοια ἐπ'
 10 ἐκείνους πρόεισι, τοὺς κατὰ πάντα τρόπον καὶ πάντα πειρασμὸν
 καὶ πᾶσαν θλιψιν δι' αὐτὸν ὑπομένοντας, πρὸς ἐπίδειξιν τῆς αὐ-
 τῶν ἀνδραγαθίας καὶ αἰσχύνῃ τῶν ἐχθρῶν αὐτῶν. Καὶ γὰρ
 ὅσον οἱ ἅγιοι ταῖς τοιαύταις ὀπτασίαις ἠνδρίζοντο, τοσοῦτον οἱ
 ὑπεναντίοι τῇ αὐτῶν καρτερίᾳ ἐθυμομάχουν καὶ ἐμαίνοντο.

13 **Κ** αὶ τί χρῆ λέγειν περὶ τε ἀσκητῶν, τῶν τοῦ κόσμου ξένων
 καὶ ἀναχωρητῶν, οἵτινες τὴν ἔρημον ἐπόλισαν, καὶ Ἄγ-
 γέλων ἐποίησαν σκῆνωμα καταγώγιον, πρὸς οὗς ἀεὶ ἐφοίτων,
 διὰ τὴν τῆς πολιτείας αὐτῶν κατάστασιν καὶ ὡς ἐνὸς Δεσπότου
 5 ὑπασπισταὶ κατὰ καιρὸν ἀλλήλοις ὡς συνασπισταὶ συνεγίνον-
 το; Οἵτινες πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς αὐτῶν τὴν ἐρημίαν
 ἠσπάζοντο, καὶ ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς
 τὴν κατοίκησιν εἶχον, διὰ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπην. Καὶ κα-
 θὼς τὰ γῆινα καταλιπόντες, τὰ οὐράνια ἠγάπησαν καὶ Ἄγγέλων
 10 μιμηταὶ γεγόνασι, κατὰ τοῦτο δικαίως καὶ αὐτοὶ οἱ ἅγιοι Ἄγγε-
 λοι τὴν αὐτῶν θέαν οὐκ ἀπέκρυσαν ἐξ αὐτῶν καὶ τὴν τούτων
 θέλησιν ἐπλήρουν πᾶσαν.

14 **Α** λλά καὶ κατὰ καιροὺς αὐτοῖς ἐφαίνοντο, τὸ ὅπως χρῆ αὐ-
 τοὺς πολιτεύεσθαι διδάσκοντες. Καὶ ποτὲ μὲν ἀπορούμε-
 νά τινα αὐτοῖς ἐσαφήνιζον, ποτὲ δὲ οἱ ἅγιοι τούτους ἐπηρώτων
 τὸ δέον. Καὶ ποτὲ μὲν καθ' ὁδὸν πλανωμένους τούτους
 5 ὠδήγουν, ποτὲ δὲ πειρασμοῖς περιπεσόντας ἐλυτροῦντο. Καὶ

12. Βλ. Ἀθανασίου, Βίος Ἀντωνίου, 14: «ἡ ἔρημος ἐπολίσθη ὑπὸ μοναχῶν

Χριστὸ καὶ μὲ τὴν δύναμι πού ἐδόθηκε σ' αὐτοὺς ὑπέμειναν ἀνδρείως σὲ πῆλινα σώματα τὰ ξυσίματα τοῦ σιδήρου καὶ τὶς παντοειδεῖς τιμωρίες, πρᾶγμα πού ἦταν ἐπάνω ἀπὸ τὴ φύσι τους. Σὲ τέτοιους ἀνθρώπους παρουσιάζονταν φανερὰ οἱ ἅγιοι Ἰσχυροὶ Ἄγγελοι, γιὰ νὰ μάθη ὁ καθένας, ὅτι ἡ θεία πρόνοια ἐπέρχεται πλούσια σ' ἐκείνους πού μὲ κάθε τρόπο ὑποφέρουν γι' αὐτὸν κάθε πειρασμὸ καὶ κάθε θλίψι, γιὰ νὰ ἐπιδείξουν τὴν ἀνδραγαθία των καὶ καταισχύνουν τοὺς ἐχθροὺς των. Διότι, ὅσο οἱ ἅγιοι μὲ τέτοιες ὄπτασιες ἐγίνονταν ἀνδρεῖοι, τόσο οἱ ἀντίθετοι ὠργίζονταν καὶ ἐμαίνονταν γιὰ τὴν καρτερία τους.

13 **Π**οιὰ ἀνάγκη ὑπάρχει νὰ εἰποῦμε γιὰ τοὺς ἀσκητάς, τοὺς ξένους πρὸς τὸν κόσμον, καὶ τοὺς ἀναχωρητάς, πού ἔκαμαν τὴν ἔρημο πόλι¹² καὶ κατοικία τῶν Ἰσχυρῶν Ἄγγέλων, οἱ ὁποῖοι τοὺς ἐπισκέπτονταν διαρκῶς λόγῳ τῆς ἀξίας διαγωγῆς των, καὶ ὡς ὑπασπισταὶ ἐνὸς Κυρίου ἔγιναν μὲ τὸν καιρὸ συνασπισταὶ μεταξύ τους; Αὐτοὶ οἱ ἄνδρες ὄλες τὶς ἡμέρες τῆς ζωῆς των ἔμεναν στὴν ἐρημία καὶ εἶχαν τὴν κατοικία τους στὰ ὄρη καὶ τὰ σπήλαια καὶ τὶς ὀπές τῆς γῆς¹³ ἐξ αἰτίας τῆς ἀγάπης τους πρὸς τὸν Θεό. Καὶ ἐπειδὴ, ἐγκαταλείποντας τὰ γῆϊνα, ἀγάπησαν τὰ οὐράνια καὶ ἔγιναν Ἰσχυροὶ Ἄγγελοι μιμηταί, γι' αὐτὸ δικαίως καὶ οἱ ἴδιοι οἱ Ἰσχυροὶ Ἄγγελοι δὲν ἀπέκρυσαν ἀπ' αὐτοὺς τὴν ὄψι τους κι' ἐξεπλήρωσαν κάθε θέλησί τους.

14 **Π**αρουσιάζονταν σ' αὐτοὺς κατὰ καιροὺς, διδάσκοντάς τους πῶς πρέπει νὰ ζοῦν. Ἄλλοτε τοὺς διασαφήνιζαν δύσκολα θέματα, κι' ἄλλοτε ἀπαντοῦσαν σ' ἐρωτήσεις τῶν ἁγίων γιὰ ὅ,τι χρειάζεται. Ἄλλοτε τοὺς ὠδηγοῦσαν στὸν δρόμο πού εἶχαν χάσει, κι' ἄλλοτε τοὺς ἐλύτρωναν ἀπὸ πει-

ἐξεληθόντων ἀπὸ τῶν ἰδίων καὶ ἀπογραψαμένων τὴν ἐν οὐρανοῖς πολιτείαν».

13. Ἐβρ. 11,38.

ποτὲ μὲν, αἰφνιδίου συμπτώματος καὶ κινδύνου ἐπερχομένου, ἐκ μέσου τούτους διήρπαζον, ὡς ἐξ ὄφραως ἢ πέτρας ἢ σχίδακος ἢ λίθου βολῆς, ποτὲ δέ, φανερωῶς τοῦ ἐχθροῦ πολεμοῦντος τοῖς ἀγίοις, ὀφθαλμοφανῶς ἐδείκνυντο καὶ πρὸς βοήθειαν αὐτῶν
 10 ἀπεστάλθαι ἔλεγον καὶ θάρσος καὶ εὐτολμίαν καὶ παραψυχὴν αὐτοῖς ἐνεποιοῦν. Καὶ ἄλλοτε μὲν ἰάσεις δι' αὐτῶν ἐπετέλουν, ἐνίοτε δὲ αὐτοὺς τοὺς ἀγίους πάθεσιν ἑμπεσόντας ἰῶντο. Καὶ ποτὲ μὲν, τὰ σώματα αὐτῶν ἀσιτεῖα καταπεσόντα, ἀφῆ χειρὸς ἢ λόγοις ὑπὲρ φύσιν ἐνεδυνάμουν καὶ ἐνίσχουν, ποτὲ δὲ
 15 τροφὴν αὐτοῖς προσεκόμεζον, ἄρτους, ἔσθ' ὅτε καὶ θέρμους καὶ ἄλλα τινὰ προσφάγια. Καὶ τισὶ μὲν αὐτῶν τὴν μετὰστασιν προεδήλουν, τισὶ δὲ καὶ τὸν τρόπον τῆς μεταστάσεως.

15 **Κ** αὶ τί δεῖ πολλὰ καταριθμεῖν, τὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς τῶν ἁγίων Ἀγγέλων ἀγάπην παριστῶντα καὶ τὴν εἰς τοὺς δικαίους ἅπασαν ἐπιμέλειαν; καὶ γὰρ ὡς τινες ἀδελφοὶ τῶν μικροτέρων μείζονες, οὕτως ἡμῶν προνοοῦνται. Εἴρηται δὲ ταῦτα, ἵνα πᾶς
 5 τις μάθῃ, «ὅτι ἐγγὺς Κύριος πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτὸν ἐν ἀληθείᾳ», καὶ ὅσην πρόνοιαν ποιεῖται εἰς τοὺς ἐκδεδωκότας ἑαυτοὺς τῇ αὐτοῦ εὐαρεστήσει καὶ ὀλοκαρδίως αὐτῷ ἀκολουθοῦντας.

16 **Ε** ἂν πιστεύσης, ὅτι ὁ Θεὸς πρόνοιάν σου ποιῆται, τί μεριμνᾷς καὶ φροντίζεις περὶ προσκαιρῶν καὶ τῶν τῆς σαρκός σου χρειῶν; Εἰ δὲ οὐ πιστεύεις, ὅτι πρόνοιάν σου ποιεῖται ὁ Θεός, καὶ διὰ τοῦτο φροντίζεις ἐκτὸς αὐτοῦ τὰ περὶ τῆς χρείας
 5 σου, ταλαιπωρότερος εἶ πάντων ἀνθρώπων. Καὶ ἵνα τί καὶ ζῆς

ρασμούς στους όποιους είχαν περιπέσει. "Άλλοτε, πού έτύχαινε να επέλθη ξαφνικό κακό και κάποιος κίνδυνος από φίδι, πέσιμο από βράχο ή δένδρο ή πετροβόλημα, τους άρπαζαν από την μέση, και άλλοτε, όταν ο έχθρός έπολεμούσε φανερά τους άγιους, έμφανίζονταν σ' αυτούς όφθαλμοφανώς, τους έλεγαν ότι είχαν αποσταλή για βοήθειά τους και τους ένέπνεαν θάρρος και τόλμη και εύψυχία. "Άλλοτε έπιτελούσαν δι' αυτών ίάσεις, ένώ άλλοτε έθεράπευαν τους ίδιους τους άγιους πού είχαν πέσει σε άρρώστιες. "Άλλοτε με την άφή του χεριού ή με τα λόγια έδιναν ύπερφυσική δύναμι στα έξασθενημένα από την άσιτία σώματα και τα ένίσχυαν, και άλλοτε πάλι τους έφεραν τροφή, ψωμί, μερικές φορές όσπρια και άλλα είδη προσφαγίων. 'Ακόμη σε μερικούς άπ' αυτούς έδήλωναν από πριν την μετάστασι, ένώ σε μερικούς και τον τρόπο τής μεταστάσεως¹⁴.

15 **Τ**ί χρειάζεται ν' αναφέρωμε πολλά δείγματα πού παριστάνουν την άγάπη των άγιων 'Αγγέλων προς έμās και όλη την φροντίδα τους προς τους δικαίους; Πράγματι, προνοούν για μās όπως προνοούν οι μεγαλύτεροι άδελφοί προς τους μικρότερους. "Έχουν λεχθή τα παραπάνω, για να μάθη ο καθένας «ότι ο Κύριος είναι κοντά σε όλους όσοι τον έπικαλούνται άληθινά»¹⁵, και ότι πολλή πρόνοια δείχνει σ' αυτούς πού παρέδωσαν τον έαυτό τους στην εύαρέσκειά του και τον άκολουθούν με όλη την καρδιά τους.

16 **Ε**άν πιστεύσης ότι ο Θεός προνοεί για σένα, τί μεριμνάς και φροντίζεις για τα πρόσκαιρα και για τις άνάγκες τής σαρκός σου; 'Εάν πάλι δέν πιστεύης ότι προνοεί για σένα ο Θεός, και γι' αυτό φροντίζεις για τις άνάγκες σου έξω από αυτόν, είσαι ταλαιπωρότερος από όλους τους άν-

14. Τα Γεροντικά και οι Βίοι είναι γεμάτοι από σχετικά έπεισόδια.

15. Ψαλμ. 144,18.

ἢ καὶ ζήση; «Ἐπίρριψον ἐπὶ Κύριον τὴν μέριμνάν σου, καὶ αὐτὸς σε διαθρέψει», καὶ «οὐ μὴ πτοηθῆς πτόησιν ἐπερχομένην σοι».

17 **Ο** καθάπαξ ἑαυτὸν ἀφιερῶσας τῷ Θεῷ, ἐν ἀναπαύσει νοῦς διάγει. Ἐκτὸς ἀκτημοσύνης οὐ δύναται ἡ ψυχὴ ἐλευθερωθῆναι ἐκ τῆς ταραχῆς τῶν λογισμῶν, καὶ ἐκτὸς τῆς ἡσυχίας τῶν αἰσθήσεων, τῆς εἰρήνης τῆς διανοίας οὐκ αἰσθηθήσεται. Ἐκτὸς τοῦ εἰσελθεῖν εἰς πειρασμούς, τὴν σοφίαν τοῦ Πνεύματος οὐ μὴ τις κτήσεται· καὶ ἐκτὸς ἐπιπόνου ἀναγνώσεως, τὴν λεπτότητα τῶν λογισμῶν οὐ γνώσεται· καὶ ἐκτὸς γαλήνης τῶν λογισμῶν, ὁ νοῦς ἐν ἀποκρύφοις μυστηρίοις οὐ κινηθήσεται· καὶ ἐκτὸς τῆς διὰ πίστεως πεποιθήσεως, οὐ δύναται ἡ ψυχὴ
10 μετὰ θάρσους κατατολμῆσαι τῶν πειρασμῶν· καὶ ἐκτὸς δὲ πείρας τῆς σκέπης τοῦ Θεοῦ ἐναργοῦς, ἐλπῖσαι ἢ καρδιά ἐπ' αὐτὸν οὐ δύναται· καὶ ἐκτὸς τοῦ γεύσασθαι τὴν ψυχὴν τῶν παθημάτων τοῦ Χριστοῦ ἐν γνώσει, κοινωνίαν μετ' αὐτοῦ οὐ μὴ σχῆ.

18 **Τ** οὔτον ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ λογίζου εἶναι, τὸν διὰ πολλὴν εὐσπλαγχνίαν ἑαυτὸν θανατώσαντα τῆς ἀναγκαίας χρείας. Ὁ γὰρ ἐλεῶν πτωχόν, τὸν Θεὸν ἔχει μεριμνῶντα περὶ αὐτοῦ, καὶ ὁ δι' αὐτὸν πτωχεύων, εὖρε θησαυροὺς ἀνελλιπεῖς.

19 **Ο** Θεὸς οὐ χρήζει τινός, εὐφραίνεται δὲ ὅταν ἴδῃ τινὰ ἀναπαύοντα τὴν εἰκόνα αὐτοῦ καὶ τιμῶντα αὐτὴν δι' αὐτόν. Ὅταν τίς αἰτήσῃται ἐκ σοῦ ὅπερ ἔχεις, μὴ εἴπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι Ἐάσω τοῦτο τῇ ψυχῇ μου, ἵνα ἀναπαύσωμαι ἐν αὐτῷ,
5 καὶ ὁ Θεὸς μέλλει αὐτῷ χορηγήσει ἀλλαχόθεν τὴν χρείαν αὐ-

16. Ψαλμ. 54,25.

17. Παρμ. 3,25.

θρώπους. Τότε για ποιό λόγο και ζῆς και θὰ ζήσης; «Ἀνάθεσε στὸν Κύριο τὴν μέριμνά σου, καὶ αὐτὸς θὰ σὲ διαθρέψη»¹⁶, καὶ «δὲν θὰ πτοηθῆς ἀπὸ τὸν κίνδυνο ποὺ σοῦ ἐπέρχεται»¹⁷.

17 **Ε** κεῖνος ποὺ ἀφιέρωσε τὸν ἑαυτό του στὸν Θεὸ ὀριστικά, ζῆ μὲ τὸν νοῦ του ἀναπαυμένον. Χωρὶς ἀκτημοσύνη δὲν μπορεῖ ἡ ψυχὴ νὰ ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τὴν ταραχὴ τῶν λογισμῶν, καὶ χωρὶς τὴν ἡσυχία τῶν αἰσθήσεων δὲν θὰ αἰσθανθῆ τὴν εἰρήνη τῆς διανοίας. Χωρὶς νὰ εἰσέλθῃ σὲ πειρασμοὺς κανεὶς δὲν θ' ἀποκτήσῃ τὴν σοφία τοῦ πνεύματος, καὶ χωρὶς γαλήνη τῶν λογισμῶν ὁ νοῦς δὲν θὰ κινηθῆ σὲ ἀπόκρυφα μυστήρια. Χωρὶς τὴν πεποίθησι διὰ τῆς πίστεως δὲν μπορεῖ ἡ ψυχὴ νὰ ἀνταπεξέλθῃ μὲ θάρρος στοὺς πειρασμοὺς, καὶ χωρὶς σαφῆ πείρα περὶ τῆς σκέπης τοῦ Θεοῦ δὲν μπορεῖ ἡ καρδιά νὰ ἐλπίσῃ σ' αὐτόν· καὶ τέλος χωρὶς νὰ γευθῆ τὰ παθήματα τοῦ Χριστοῦ μὲ γνῶσι, ἡ ψυχὴ δὲν θὰ ἔχῃ κοινωνία μὲ αὐτόν.

18 **Ν** ἂ λογίζεσαι ὅτι ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ εἶναι αὐτὸς ποὺ ἀπὸ πολλὴ εὐσπλαγχνία ἐθανάτωσε γιὰ τὸν ἑαυτό του τὴν ἀναγκαία χρεια. Διότι ὅποιος ἐλεεῖ τὸν πτωχό, ἔχει τὸν Θεὸ νὰ μεριμνᾷ ὑπὲρ αὐτοῦ¹⁸. Καὶ ὅποιος εἶναι πτωχὸς καθ' ἑαυτόν, εὐρῆκε θησαυροὺς ἀστείρευτους.

19 **Ο** Θεὸς δὲν χρειάζεται τίποτε, καὶ εὐφραίνεται ὅταν ἰδῆ κάποιον ποὺ ἀναπαύει τὴν εἰκόνα του¹⁹ καὶ τὴν τιμᾷ γιὰ χάρι του. Ὅταν κάποιος σοῦ ζητήσῃ ὅ,τι ἔχεις, νὰ μὴ εἰπῆς στὴν καρδιά σου, Θὰ ἀφήσω αὐτὸ τὸ πρᾶγμα στὸν ἑαυτό μου, γιὰ νὰ ἀναπαυθῶ μὲ αὐτό, καὶ ὁ Θεὸς πρόκειται

18. Βλ. «Ὁ ἐλεῶν πτωχόν, Κυρίῳ δανείζει, κατὰ δὲ τὸ δόμα αὐτοῦ οὕτως ἀνταποδοθήσεται αὐτῷ», *Διαταγαὶ Ἀποστόλων*, 7,12. Παρμ. 19,17.

19. Εἰκὼν σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποὺ εἶναι πλασμένος κατ' εἰκόνα Θεοῦ. Ὅποιος εὐεργετῆ τὴν εἰκόνα του, εὐφραίνει τὸν Θεό.

του. Ἀδίκων γάρ ἐστι τὰ ρήματα ταῦτα καὶ μὴ γινωσκόντων τὸν Θεόν. Δίκαιος καὶ χρηστὸς ἄνθρωπος τὴν ἑαυτοῦ τιμὴν οὐ δίδωσιν ἄλλω, οὐδὲ τὸν τῆς χάριτος καιρὸν ἀπράκτως συγχωρήσει παρελθεῖν. Ὁ μὲν πτωχὸς καὶ ἐπιδεὴς ἄνθρωπος χορη-
 10 γεῖται ὑπὸ Θεοῦ, σὺ δὲ ἀπεστράφης τὴν ἐκ Θεοῦ τιμὴν σου καὶ ἐμάκρυνας τὴν χάριν αὐτοῦ ἀπὸ σοῦ, στρέψας τὸν πένητα.
 Ὅταν οὖν δῶς, εὐφραίνου καὶ εἰπέ·

Δόξα σοι ὁ Θεός, ὅτι ἠξίωσάς με εὐρεῖν τινα ἀναπαῦσαι.

15 Εἰ δὲ οὐκ ἔχεις ὃ δώσεις, μᾶλλον χάρηθι καὶ εἰπέ εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ·

Εὐχαριστῶ σοι ὁ Θεός μου, ὅτι ἔδωκάς μοι ταύτην τὴν χάριν καὶ τὴν τιμὴν, τοῦ πτωχεῦσαι ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός σου, καὶ ἠξίωσάς με γεύσασθαι τῆς θλίψεως
 20 τῆς ἐν τῇ ὁδῷ τῶν ἐντολῶν σου τεθείσης, ἐν τε ἀρρωστία καὶ πτωχεία, καθὼς ἐγεύσαντο οἱ ἅγιοί σου, οἱ περιπατήσαντες ἐν τῇ ὁδῷ ταύτῃ.

20 **Κ** αὶ ὅταν ἀσθενῆς, εἰπέ·

Μακάριος ὁ ἀξιωθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πειρασθῆναι ἐν οἷς κληρονομοῦμεν τὴν ζωὴν. Τὰς γὰρ ἀρρωστίας διὰ τὴν υἰεῖαν τῆς ψυχῆς ἐπάγει ὁ Θεός.

5 Εἶπε γάρ τις τῶν ἁγίων·

Τοῦτο ἐσημειωσάμην, ὅτι μοναχὸς μὴ θεαρέστως δουλεύων τῷ Κυρίῳ καὶ μὴ σπουδαίως ἀγωνιζόμενος εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς, ἀλλ' ἀμελῶς περι-
 10 τὴν ἀσκησιν τῶν ἀρετῶν διακείμενος, πάντως παραχωρεῖται ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πειρασμοῖς περιπεσεῖν, ἵνα μὴ ἀργήσῃ καὶ ἐκ τῆς πολλῆς ἀργίας αὐτοῦ νεύσῃ ἐπὶ τὰ χεῖρονα.

20. Σ' αὐτὴν τὴν παράγραφο καὶ τὶς ἀμέσως ἐπόμενες γίνεται λόγος γὰ

νά τοῦ ἱκανοποιήσῃ ἀπὸ ἀλλοῦ τις ἀνάγκες του. Διότι αὐτὰ τὰ λόγια ἀρμόζουν σὲ ἀδίκους καὶ σὲ ἀνθρώπους ποὺ δὲν γνωρίζουν τὸν Θεό. Ὁ δίκαιος καὶ χρηστὸς ἄνθρωπος δὲν δίδει σὲ ἄλλον τὴν τιμὴ του, οὔτε ἐπιτρέπει νὰ περάσῃ ἀπράκτως ὁ καιρὸς τῆς χάριτος. Ὁ πτωχὸς βέβαια καὶ στερημένος ἄνθρωπος ἐπιχορηγεῖται ἀπὸ τὸν Θεό, ἐσὺ ὁμως ἀποστράφηκες τὴν τιμὴ ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ ἀπομάκρυνες ἀπὸ ἐσένα τὴν χάρι του, γυρίζοντας πίσω ἀβοήθητο τὸν πτωχό. Ὅταν δίδῃς λοιπόν, νὰ εὐφραίνεσαι καὶ νὰ λέγῃς στὸν Θεό:

Δόξα σοι, ὁ Θεός, ποὺ μὲ ἀξίωσες νὰ εὐρῶ κάποιον καὶ νὰ τὸν ἀναπαύσω.

Ἄν ὁμως δὲν ἔχῃς τί νὰ δώσης, νὰ χαρῆς περισσότερο καὶ νὰ εἰπῆς μ' εὐχαριστίες στὸν Θεό:

Σ' εὐχαριστῶ, Θεέ μου, ποὺ μοῦ ἔδωσες αὐτὴ τὴ χάρι καὶ τὴν τιμὴ, νὰ πτωχεύσω γιὰ τὸ ὄνομά σου, καὶ μὲ ἀξίωσες νὰ γευθῶ τὴ θλίψι ποὺ ἔχει τοποθετηθῆ στὴν ὁδὸ τῶν ἐντολῶν σου, καὶ σὲ ἀρρώστια καὶ σὲ πτώχεια, ὅπως ἐγεύθησαν οἱ ἅγιοί σου ποὺ ἐβάδισαν σ' αὐτὴν τὴν ὁδό.

20 **Κ** αὶ ὅταν ἀσθενῆς, εἰπέ:

Μακάριος εἶναι ὁποῖος ἀξιώθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ πειρασθῆ γιὰ τὴν κληρονομία τῆς ζωῆς· διότι τὶς ἀρρώστιες τὶς ἐπιφέρει ὁ Θεὸς γιὰ τὴν υἰεία τῆς ψυχῆς²⁰.

Πράγματι εἶπε κάποιος ἀπὸ τοὺς ἁγίους:

Μὲ αὐτὸ θέλω νὰ δηλώσω, ὅτι ὁ μοναχὸς ποὺ δὲν ὑπηρετεῖ θεάρεστα τὸν Κύριο καὶ δὲν ἀγωνίζεται μὲ ζῆλο γιὰ τὴ σωτηρία τῆς ψυχῆς του, ἀλλὰ δείχνει ἀμέλεια στὴν ἀσκησι τῶν ἀρετῶν, ὅπως δῆποτε παραχαρωρεῖται ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ περιπέσῃ σὲ πειρασμοὺς, γιὰ νὰ μὴ μείνῃ ἀργὸς κι' ἀπὸ τὴν πολλὴ ἀργία του στραφῆ πρὸς τὰ χειρότερα.

τὴν παιδαγωγικὴ λειτουργία τῶν πειρασμῶν καὶ τῶν παθημάτων.

Διὰ τοῦτο γοῦν ἐπιρρίπτει ὁ Θεὸς πειρασμοὺς ἐπὶ τοὺς ραθύ-
 μους καὶ ἀμελεῖς, ἵνα ἐν τούτοις μελετῶσι καὶ μὴ ἐν τοῖς μα-
 ταίοις· ποιεῖ δὲ τοῦτο ὁ Θεὸς ἀεὶ ἐν τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν, ἵνα
 15 παιδεύσῃ καὶ σοφίσῃ καὶ διδάξῃ αὐτοὺς τὸ θέλημα αὐτοῦ. Καὶ
 ὅταν δεηθῶσιν αὐτοῦ, οὐκ εἰσακούει αὐτῶν ταχέως, ἕως ἂν
 ἀτονήσωσι καὶ μάθωσιν ἀσφαλῶς, ὅτι ἐκ τῆς ἀμελείας καὶ
 ραθυμίας αὐτῶν συμβέβηκεν αὐτοῖς ταῦτα. Γέγραπται γάρ,
 «ὅταν ἐκτείνητε τὰς χεῖρας ὑμῶν πρὸς με, ἀποστρέψω τοὺς
 20 ὀφθαλμοὺς μου ἀφ' ὑμῶν. Καὶ ἐὰν πληθύνητε τὴν δέησιν, οὐκ
 εἰσακούσομαι ὑμῶν». Καὶ γάρ, εἰ καὶ περὶ ἄλλων τοῦτο εἴρη-
 ται, ἀλλ' οὖν περὶ τῶν ἐγκαταλιμπανόντων τὴν ὁδὸν τοῦ Κυ-
 ρίου γέγραπται.

21 **Ε** πειδὴ δὲ τὸν Θεὸν πολυέλεον εἶναι φάσκομεν, τίνος ἔνε-
 κεν ἐν τοῖς πειρασμοῖς κρούοντες διηνεκῶς καὶ δεόμενοι,
 οὐκ εἰσακουόμεθα, ἀλλὰ τὴν ἡμῶν δέησιν παρορᾷ; Ἡ πάντως
 διδασκόμεθα τοῦτο παρὰ τοῦ Προφήτου λέγοντος, «οὐ μικρὰ ἡ
 5 χεὶρ Κυρίου τοῦ ἐξελέσθαι, οὐδὲ βαρῆκοός ἐστι τοῦ ἀκοῦσαι,
 ἀλλ' αἱ ἁμαρτίαι ἡμῶν διεχώρισαν ἡμᾶς ἀπ' αὐτοῦ καὶ αἱ ἀνο-
 μίαι ἡμῶν ἀπέστρεψαν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, τοῦ μὴ εἰσακού-
 εῖν»; Μνημόνευε τοῦ Θεοῦ ἐν παντὶ καιρῷ, καὶ μνημονεύει σου
 καὶ αὐτός, ὅταν ἐμπέσης εἰς κακά.

22 **Η** φύσις σου δεκτικὴ τῶν παθῶν γέγονε καὶ τοῦ παρόντος
 κόσμου οἱ πειρασμοὶ πολλοὶ γεγόνασι, καὶ οὐκ ἀπέχουσιν
 ἀπὸ σοῦ τὰ κακά, ἀλλ' ἐνδοθέν σου βρύουσί σοι καὶ ὑποκάτω
 τῶν ποδῶν σου. Ἐκ τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ἔστηκας, μὴ ἐξέλθῃς, καὶ
 5 ὅταν ὁ Θεὸς ἐπινεύσῃ, ἐλευθερωθήσῃ τούτων. Καὶ καθάπερ
 ἐγγίζουσιν ἀλλήλοις τὰ βλέφαρα, οὕτω καὶ οἱ πειρασμοὶ ἐγγὺς
 τῶν ἀνθρώπων εἰσὶ. Ταῦτα δὲ ὠκονόμησεν ὁ Θεὸς ἐν σοφίᾳ,
 διὰ τὴν σὴν ὠφέλειαν, ὅπως ἐπιμόνως κρούῃς τὴν θύραν αὐτοῦ
 καὶ τῷ φόβῳ τῶν θλιβερῶν ἐνσπαρῆ ἢ μνήμη αὐτοῦ ἐν τῇ σῇ

Γι' αὐτὸ λοιπὸν ὁ Θεὸς ἐπιρρίπτει πειρασμοὺς στοὺς ραθύμους καὶ ἀμελεῖς, γιὰ νὰ ἀσχολοῦνται μὲ αὐτοὺς καὶ ὄχι μὲ τὰ μάταια. Ἐνεργεῖ δὲ πάντοτε τοῦτο ὁ Θεὸς σ' αὐτοὺς πρὸς τὸν ἀγαποῦν, γιὰ νὰ τοὺς παιδεύσῃ, νὰ τοὺς σοφίσῃ καὶ νὰ τοὺς διδάξῃ τὸ θέλημά του. Διότι ἔχει γραφῆ, «ὅταν ἐκτείνετε τὰ χέρια σας πρὸς ἐμένα, θὰ ἀποστρέψω τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀπὸ σᾶς. Καὶ ἂν συνεχίσετε τὴν παράκλησί σας, δὲν θὰ σᾶς ἀκούσω»²¹. Ἄν καὶ αὐτὰ ἔχουν λεχθῆ γιὰ ἄλλους, ὅμως κατὰ τὴν γραπτὴ τους ἔκφρασι ἀναφέρονται σ' ἐκείνους πρὸς ἐγκαταλείπουν τὴν ὁδὸ τοῦ Κυρίου.

21 **Α**φοῦ λέγομε ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι πολυέλεος, γιὰ ποιό λόγο ὅταν μέσα στοὺς πειρασμοὺς μας κτυποῦμε τὴν θύρα του καὶ τὸν παρακαλοῦμε, δὲν εἰσακούει, ἀλλὰ παραβλέπει τὴν δέησί μας; Ἦ μήπως διδασκόμαστε τοῦτο ἀπὸ τὸν προφήτη πρὸς λέγει, «δὲν εἶναι μικρὸ τὸ χέρι τοῦ Κυρίου γιὰ νὰ τὸν ἐλευθερώσῃ, οὔτε εἶναι βαρῆκοος γιὰ ν' ἀκούσῃ, ἀλλὰ οἱ ἁμαρτίες μας μᾶς διεχώρισαν ἀπ' αὐτὸν καὶ οἱ ἁμαρτίες μας ἀπέστρεψαν τὸ πρόσωπό του, ὥστε νὰ μὴ μᾶς εἰσακούῃ»²²; Φέρε στή μνήμη σου τὸν Θεὸ σὲ κάθε καιρὸ²³, καὶ θὰ σὲ ἐνθυμηθῆ κι' αὐτὸς ὅταν ἐμπέσῃς σὲ κακά.

22 **Η** φύσις σου ἐγίνε δεκτικὴ τῶν παθῶν καὶ οἱ πειρασμοὶ τοῦ παρόντος κόσμου ἐπλήθυναν, καὶ δὲν ἀπέχουν ἀπὸ σένα τὰ κακά, ἀναβρύζουν ἄφθονα ἀπὸ μέσα σου καὶ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια σου. Νὰ μὴ ἐξέλθῃς ἀπὸ τὸν τόπο, ὅπου στέκεσαι· καὶ ὅταν ὁ Θεὸς συμφωνήσῃ, θὰ ἐλευθερωθῆς ἀπ' αὐτά. Ὅπως ἐγγίζουν μεταξύ τους τὰ βλέφαρα, ἔτσι καὶ οἱ πειρασμοὶ εἶναι πλησίον τῶν ἀνθρώπων. Αὐτὰ τὰ οἰκονόμησε ὁ Θεὸς μὲ σοφία, γιὰ τὴν ὠφέλειά σου, γιὰ νὰ κτυπᾶς τὴν θύρα του ἐπιμδῶνως²⁴, γιὰ νὰ ἐντυπωθῆ ἡ μνήμη του στή

23. Λουκᾶ 1,75.

24. Λουκᾶ 11,9έ.

10 διανοίᾳ καὶ πλησιάσει αὐτῶ διὰ τῶν ἐντεύξεων καὶ ἀγιασθῆ
σου ἢ καρδίᾳ τῇ διηνεκεῖ αὐτοῦ μνήμη. Καὶ δεομένου σου, εἰσ-
ακούσεταιί σου, καὶ μαθήσει, ὅτι ὁ Θεὸς ἐστὶν ὁ ἐξαιρούμενός
σε, καὶ αἰσθηθήσει τοῦ πλάσαντός σε καὶ προνοοῦντος καὶ φυ-
λάττοντος καὶ τοῦ διὰ σὲ διττὸν κόσμον πεποικητός· ἓνα μὲν
10 ὡς διδάσκαλον καὶ παιδευτὴν πρόσκαιρον, ἕτερον δὲ ὡς πατρι-
κὸν δόμον καὶ σὴν κληρονομίαν αἰώνιον.

23 **Ο**ὕκ ἐποίησέ σε ὁ Θεὸς ἀνεπίδεκτον τῶν λυπηρῶν, ἵνα μὴ,
τῆς θεότητος ἐφιέμενος, κληρονομήσης ὅπερ καὶ ὁ πρὶν
ἔωσφόρος, ὕστερον δὲ διὰ τῆς ἐπάρσεως Σατανᾶς γενόμενος,
ἐκληρονόμησεν. Ὅμοίως δὲ οὐδὲ ἀκλινη καὶ ἀκίνητόν σε ἐποί-
5 ησεν, ἵνα μὴ γένη ὡς ἡ τῶν ἀψύχων φύσις, καὶ γένηταί σοι τὰ
ἀγαθὰ ἀκερδῆ καὶ ἄμισθα, ὡς τοῖς ἀλόγοις τὰ φυσικὰ πλεονε-
κτῆματα τὰ κτηνώδη. Ὅποση γὰρ ὠφέλεια καὶ εὐχαριστία καὶ
ταπεινώσις ἐντίκτεται ἐκ τῆς τῶν σκολόπων τούτων ἐπαγω-
γῆς, πᾶσι ρᾶδιόν ἐστι καταμαθεῖν.

24 **Φ**ανερόν οὖν ἐστίν, ὅτι τὸ ἀγωνίσασθαι εἰς τὰ ἀγαθὰ καὶ
ἐκκλίνει ἀπὸ τῶν κακῶν, ἐν ἡμῖν ἐστι. Καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ
ἀτιμία, αἱ ἐκ τούτων γινόμεναι, εἰς ἡμᾶς ἀναφέρονται. Τῇ μὲν
γὰρ ἀτιμίᾳ αἰσχνόμενοι φοβούμεθα, τῇ δὲ τιμῇ τὴν εὐχαριστίαν
5 τῷ Θεῷ προσάγομεν καὶ πρὸς τὴν ἀρετὴν ἐπεκτεινόμεθα. Τού-
τους τοὺς παιδαγωγούς σοι ὁ Θεὸς ἐπλήθυνεν, ἵνα μὴ, ἐλεύθε-
ρος ὢν ἐξ αὐτῶν καὶ ἀνεπίδεκτος τῶν θλιβερῶν καὶ ὑπεράνω
παντὸς φόβου, ἐπιλάβῃ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου καὶ ἐκκλίνῃς ἀπ’

25. Ματθ. 6,6έέ.

26. Ὁ ἐπίγειος κόσμος εἶναι στάδιο ἀθλητισμοῦ, ἀσκήσεως καὶ παιδείας·

διάνοιά σου ἀπὸ τὸν φόβο τῶν θλίψεων, γιὰ νὰ τὸν πλησιάσης μὲ τὴν προσευχὴ καὶ ἀγιασθῆ ἡ καρδιά σου μὲ τὴν συνεχῆ μνήμη του. Καὶ ὅταν θὰ προσεύχεσαι σ' αὐτόν, θὰ σὲ εἰσακούσῃ²⁵. Καὶ θὰ μάθῃς ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ σὲ ἀπαλλάσσει, καὶ θὰ αἰσθανθῆς αὐτόν ποὺ σ' ἔπλασε καὶ προνοεῖ γιὰ σένα καὶ σὲ διαφυλάττει, καὶ γιὰ χάρι σου ἔχει κατασκευάσει διπλὸν κόσμον· τὸν ἕνα σὰν πρόσκαιρο διδάσκαλο καὶ ἐκπαιδευτὴ, καὶ τὸν ἄλλο σὰν πατρικὸν οἶκο καὶ αἰώνια κληρονομία σου²⁶.

23 **Δ** ἐν σὲ ἔπλασε ὁ Θεὸς ἀνεπίδεκτο τῶν λυπηρῶν, ὥστε, ἐπιθυμώντας τὴν θεότητα, νὰ μὴ κληρονομήσης ὅ,τι ἐκληρονόμησε καὶ ὁ πρῶην Ἐωσφόρος ποὺ ἔγινε ἔπειτα Σατανᾶς διὰ τῆς ἐπάρσεως²⁷. Ὁμοίως δὲν σὲ ἔκαμε ἀκλινῆ καὶ ἀκίνητον, γιὰ νὰ μὴ γίνῃς ὅπως εἶναι ἡ φύσις τῶν ἀψύχων, καὶ καταστοῦν ἀνωφελῆ καὶ ἄμισθα γιὰ σένα τὰ ἀγαθὰ, ὅπως εἶναι στὰ ἄλογα ζῶα τὰ φυσικὰ πλεονεκτήματα, τὰ κτηνώδη. Πόση ὠφέλεια καὶ εὐχαριστία καὶ ταπείνωσις γεννᾶται ἀπὸ τὴν ἐπιφορὰ αὐτῶν τῶν κτυπημάτων, εἶναι εὐκολο νὰ τὸ μάθουν ὅλοι.

24 **Ε** ἶναι λοιπὸν φανερό, ὅτι εἶναι στὸ χέρι μας ν' ἀγωνισθοῦμε γιὰ τὰ ἀγαθὰ καὶ νὰ ἀπομακρυνθοῦμε ἀπὸ τὰ κακά. Κι' ἐμεῖς γινόμαστε φορεῖς τῆς τιμῆς καὶ τῆς ἀτιμίας ποὺ προκαλοῦνται ἀπ' αὐτά. Μὲ τὴν ἀτιμία, ἐντρεπόμενοι, φοβούμαστε, ἐνῶ μὲ τὴν τιμὴ προσφέρομε εὐχαριστία στὸν Θεὸ καὶ ἐπεκτεινόμαστε πρὸς τὴν ἀρετὴ. Τούτους τοὺς παιδαγωγοὺς σοῦ ἔδωσε μὲ ἀφθονία ὁ Θεός, ὥστε νὰ μὴ λησμονήσης τὸν Κύριο, τὸν Θεό σου, καὶ παρεκκλίνῃς ἀπ' αὐτόν καὶ πέσης στὴν πολυθειᾶ, ὅπως θὰ ἔπραττες ἂν ἦσουν

ὁ οὐράνιος κόσμος εἶναι ὁ θεῖος χῶρος τῆς αἰώνιας μακαριότητος καὶ ἀπολαύσεως.

27. Ἐωσφόρος εἶναι ὁ ἀστὴρ Ἀφροδίτη, ποὺ ἐταυτίσθηκε μὲ τὸν Σατανᾶ, κατὰ τὸ χωρίο Ἦσ. 14,12.

αὐτοῦ καὶ ἐμπέσης εἰς πολυθειᾶν, καθὼς περ καὶ ἄλλοι πολλοί,
 10 καίτοι ὁμοιοπαθεῖς σοι ὄντες καὶ τοῖς τοιούτοις λυπηροῖς μα-
 στιζόμενοι, ἐν μιᾷ καιροῦ ροπῇ διὰ πρόσκαιρον καὶ εὐτελεῆ
 ἐξουσίαν καὶ εὐεξίαν, οὐ μόνον εἰς πολυθειᾶν ἐξέπεσον, ἀλλὰ
 καὶ ἑαυτοὺς ἀφρόνως θεομηνίσαι κατετόλμησαν.

25 **Τ**ούτου οὖν χάριν ἐν τοῖς θλιβεροῖς συνεχώρησέ σε εἶναι.
 Ἐνίοτε δὲ ἵνα μὴ, ἐκκλίνας, παροργίσης αὐτὸν καὶ τῇ
 ἐπαγωγῇ τῆς τιμωρίας ἐξολοθρεύσῃ σε ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ.
 Ἐὼ γὰρ λέγειν τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς λοιπὰς βλασφημίας τὰς τι-
 5 κτομένας ἐκ τῆς τοῦ βίου εὐημερίας καὶ ἀφοβίας, κἂν τὰ προει-
 ρημένα μὴ τολμήσῃ τις εἰπεῖν. Τούτου χάριν διὰ τε τῶν παθῶν
 καὶ τῶν λυπηρῶν ἐπλήθυνε τὴν μνήμην αὐτοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ σου
 καὶ τῷ φόβῳ τῶν ἐναντίων ἐξύπνισέ σε πρὸς τὴν τῆς εὐσπλαγ-
 χνίας αὐτοῦ πύλην, καὶ διὰ τῆς ἐκ τούτων ἀπολυτρόσεως καὶ
 10 αἰτίας τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην σοι ἐγκατέσπειρε. Καταβαλὼν δὲ
 τὴν ἀγάπην, τῇ τῆς υἰοθεσίας τιμῇ προσήγγισέ σε καὶ τὴν πλου-
 σίαν αὐτοῦ χάριν, ὁπόση ἐστίν, ἐπιδείκνυσί σοι. Πόθεν γὰρ ἐγί-
 νωσκες τὴν τοιαύτην αὐτοῦ πρόνοιαν καὶ κηδεμονίαν, εἰ μὴ σοι
 τὰ ἐναντία συνέβαινον; Διότι ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ τούτων δυ-
 15 νατὸν πληθυνθῆναι τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ ψυχῇ σου, του-
 τέστιν ἐκ τῆς κατανοήσεως τῶν αὐτοῦ χαρισμάτων καὶ τῆς
 μνήμης τοῦ πλήθους τῆς προνοίας αὐτοῦ.

26 **Τ**αῦτά σοι πάντα τὰ ἀγαθὰ ἐκ τῶν λυπηρῶν γεννῶνται, ἵνα
 μάθης εὐχαριστεῖν. Λοιπὸν μνημόνευε τοῦ Θεοῦ, ἵνα σου

ἐλεύθερος ἀπ' αὐτοὺς τοὺς παιδαγωγούς, ἀπαλλαγμένος ἀπὸ τὶς θλίψεις κι' ἐπάνω ἀπὸ κάθε φόβο. Ἔτσι συνέβηκε μὲ πολλοὺς ἄλλους, πού, ἂν καὶ ἦσαν ὁμοιοπαθεῖς μὲ σένα καὶ ἐμαστιζόνταν ἀπὸ τέτοια λυπηρὰ κτυπήματα, ὄχι μόνο ἐξέπεσαν ξαφνικὰ στὴν πολυθειᾶ, ἐξ αἰτίας μιᾶς πρόσκαιρης καὶ εὐτελοῦς ἐξουσίας καὶ εὐημερίας, ἀλλὰ καὶ ἐτόλμησαν ἀφρόνως νὰ προκαλέσουν τὴν ὀργὴ τοῦ Θεοῦ μὲ τὴν ἀποστασία κατ' αὐτοῦ.

25 **Γ**ι' αὐτὸ λοιπὸν σοῦ ἐπέτρεψε ὁ Θεὸς νὰ περιπίπτῃ σὲ θλίψεις. Μερικὲς φορές τὸ ἐπιτρέπει, γιὰ νὰ μὴ τὸν παροργίσῃς μὲ τὴν παρέκκλισί σου, καὶ μὲ τὴν ἐπιφορὰ τῆς τιμωρίας σ' ἐξολοθρεύσῃ ἀπὸ ἐμπρὸς του. Παραλείπω τὴν ἀσέβεια καὶ τὶς ἄλλες βλασφημίες πού γεννῶνται ἀπὸ τὴν εὐημερία τῆς ζωῆς καὶ τὴν ἀφοβία, ἔστω καὶ ἂν δὲν τολμήσῃ κανεὶς νὰ εἰπῇ ὅτι συμβαίνουν τὰ προηγούμενα. Γιὰ τὸ σκοπὸ τοῦτον διὰ τῶν παθῶν καὶ τῶν θλίψεων αὐξήσε τὴν μνήμη τοῦ στὴν καρδιά σου καὶ μὲ τὸν φόβο τῶν ἀντιπάλων σου σὲ ὠδήγησε πρὸς τὴν πύλη τῆς εὐσπλαγχνίας του²⁸. Γιὰ νὰ σὲ ἀπαλλάξῃ ἀπὸ αὐτὰ καὶ ἀπὸ τὴν αἰτία τους σοῦ ἐνέβαλε τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπη. Ἄφοῦ σοῦ κατέβαλε τὴν ἀγάπη, σὲ ἐπλησίασε μὲ τὴν τιμὴ τῆς υἰοθεσίας καὶ σοῦ ἐπιδεικνύει πόση εἶναι ἡ πλουσία του χάρις. Πράγματι, ἀπὸ ποῦ θὰ ἐγνώριζες τὴν πρόνοιάν του αὐτὴν καὶ τὴν κηδεμονία, ἂν δὲν σοῦ συνέβαιναν οἱ ἀντιξοότητες; Διότι εἶναι δυνατὸ κυρίως ἀπ' αὐτὰ νὰ αὐξηθῇ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ στὴν ψυχὴ σου, δηλαδὴ ἀπὸ τὴν κατανόησι τῶν χαρισμάτων του καὶ ἀπὸ τὴν μνήμη τῆς μεγάλης πρόνοιάν του.

26 **Ο**λα αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ σοῦ γεννῶνται ἀπὸ τὶς θλίψεις, γιὰ νὰ μάθῃς νὰ εὐχαριστῆς τὸν Θεό. Ἔχε στὴ μνήμη

28. Στὴν πύλη τοῦ οὐρανοῦ, βλ. Ἄποκ. 4,1.

καὶ αὐτὸς πάντοτε μνημονεύση, καὶ μνημονεύσας καὶ διασώσας σε, λήψη παρ' αὐτοῦ πάντα μακαρισμόν. Μὴ ἐπιλάθου αὐτοῦ, 5 μετεωριζόμενος ἐν τοῖς ματαίοις, ἵνα μὴ σου ἐπιλάθῃται ἐν τῷ καιρῷ τῶν πολέμων σου. Ἐν τῇ σῆ εὐθηνία γενοῦ αὐτῷ ὑπήκοος, ἵνα ἐν ταῖς θλίψεσι σχῆς πρὸς αὐτὸν παρρησίαν, διὰ τῆς καρδιακῆς καὶ ἐπιμόνου πρὸς αὐτὸν ἐντεύξεως.

27 **Κ**αθάρισον σεαυτὸν ἐνώπιον Κυρίου διαπαντός, ἔχων τὴν μνήμην αὐτοῦ ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ἵνα μὴ, χρονίσας ἔξωθεν τῆς μνήμης αὐτοῦ, ἀπαρρησίαστος γένη δταν εἰσέλθῃς πρὸς αὐτὸν· διότι ἢ παρρησία ἢ πρὸς τὸν Θεὸν ἐκ τῆς πρὸς αὐτὸν συνεχούς ὁμιλίας γίνεται καὶ τῆς πολλῆς προσευχῆς. Ἡ πρὸς ἀνθρώπους σχέσις καὶ διαμονὴ διὰ τοῦ σώματος ἐστίν, ἢ δὲ πρὸς Θεὸν σχέσις διὰ τῆς ψυχικῆς μνήμης καὶ τῆς τῶν δεήσεων προσοχῆς καὶ ὀλοκαυτώσεως, ἐκ δὲ τῆς πολλῆς διαμονῆς τῆς αὐτοῦ μνήμης, πρὸς ἐκπληξιν καὶ θαύματα κατὰ καιρὸν μετατίθεται· «εὐφρανθήσεται γὰρ καρδία ζητούντων τὸν Κύριον».

28 **Ζ**ητήσατε τὸν Κύριον, ὧ κατάδικοι, καὶ κραταιώθητε τῇ ἐλπίδι, ζητήσατε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ διὰ μετανοίας, ἁγιασθήσεσθε τῷ ἁγιασμῷ τοῦ προσώπου αὐτοῦ καὶ τῶν ἁμαρτιῶν ὑμῶν ἀποκαθαρισθήσεσθε. Δράμετε πρὸς Κύριον, 5 ὅσοι ἐν ἁμαρτίαις ὑπεύθυνοι, τὸν δυνάμενον συγχωρεῖν ἁμαρτήματα καὶ παρορᾶν πλημμελήματα· μεθ' ὄρκου γὰρ εἶρηκε διὰ τοῦ Προφήτου λέγων· «ζῶ ἐγώ, λέγει Κύριος· οὐ βούλομαι τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέψαι καὶ ζῆν αὐτόν»· καὶ

29. Τὸ τμήμα ἀπὸ τὸ σημεῖο τοῦτο μέχρι τέλους τῆς παραγράφου 30 κατὰ ἓνα μέρος τῆς ἐλληνικῆς χειρογράφου παραδόσεως φέρεται ὡς αὐτοτελής

σου²⁹ λοιπόν τὸν Θεό, γιὰ νὰ σὲ ἔχει στὴ μνήμη του κι' αὐτὸς πάντοτε, καὶ ἔχοντάς σε στὴ μνήμη του καὶ διασώζοντάς σε νὰ σοῦ προσφέρῃ κάθε μακαριότητα. Μὴ τὸν λησμονήσης πλέον, μετεωριζόμενος στὰ μάταια πράγματα, γιὰ νὰ μὴ σὲ λησμονήσῃ στὸν καιρὸ τῶν πολέμων σου. Γίνε τὴν ὥρα τοῦ πλούτου σου ὑπήκοός του, ὥστε κατὰ τίς θλίψεις σου νὰ ἔχῃς παρρησία ἐμπρὸς του, μὲ τὴν καρδιακὴ κι' ἐπίμονη προσευχή σου πρὸς αὐτόν.

27 **Κ**αθάρισε τὸν ἑαυτό σου ἐνώπιον τοῦ Κυρίου διαπαντός, ἔχοντας τὴν μνήμη του στὴν καρδιά σου, γιὰ νὰ μὴ χρονίσῃς ἔξω ἀπὸ τὴν μνήμη του καὶ μείνης ἀπαρρησίαστος, ὅταν εἰσέλθῃς κοντά του· διότι ἡ παρρησία πρὸς τὸν Θεὸ προκαλεῖται ἀπὸ τὴν συνεχῆ ἐπικοινωνία μὲ αὐτόν καὶ τὴν πολλὴ προσευχή. Ἡ σχέσις καὶ συμβίωσις μὲ τοὺς ἀνθρώπους γίνεται διὰ τοῦ σώματος, ἐνῶ ἡ πρὸς τὸν Θεὸ σχέσις γίνεται διὰ τῆς ψυχικῆς μνήμης καὶ τῆς ἐντάσεως καὶ φλόγας τῶν δεήσεων. Ἀπὸ τὴν ἄφθονη παρουσία τῆς μνήμης του κατὰ περιστάσεις ὁ ἄνθρωπος μεταστρέφεται πρὸς τὴν ἐκπληξι καὶ τὸν θαυμασμό· διότι «θα εὐφρανθῆ ἡ καρδιά ἐκείνων πού ζητοῦν τὸν Κύριο»³⁰.

28 **Ζ**ητήσατε τὸν Κύριο, ὧ κατάδικοι, καὶ δυναμωθῆτε μὲ τὴν ἐλπίδα, ζητήσατε τὸ πρόσωπό του διὰ μετανοίας, ἀγιασθῆτε μὲ τὸν ἀγιασμό τοῦ προσώπου του καὶ καθαρισθῆτε ἀπὸ τίς ἁμαρτίες σας. Τρέξατε, ὅσοι ἔχετε περιπέσει σὲ ἁμαρτίες, πρὸς τὸν Κύριο, πού μπορεῖ νὰ συγχωρῆ ἁμαρτήματα καὶ νὰ παραβλέπῃ πλημμελήματα. Διότι εἶπε μὲ ὄρκο διὰ τοῦ προφήτου, «ζῶ ἐγώ, λέγει ὁ Κύριος, δὲν θέλω τὸν θάνατο τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπιθυμῶ νὰ ἐπι-

Λόγος περὶ μνήμης Θεοῦ καὶ μετανοίας. Εἶναι ἀξιοσημείωτον ὅτι γλωσσικῶς κατὰ τὸ ἑλληνικὸ τοῦτο διαφέρει ἀπὸ τὸ προηγούμενο, ἀλλ' ἐν τούτοις εἶναι συνδεδεμένο μὲ αὐτὸ ἤδη στὸ συριακό.

30. Ψαλμ. 104,3.

πάλιν· «ὄλην τὴν ἡμέραν διεπέτασα τὰς χεῖράς μου πρὸς λαὸν
 10 ἀπειθοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα». Καὶ πάλιν· «ἵνα τί θανάτῳ
 ἀποθνήσκετε, οἶκος Ἰσραήλ;»· «ἐπιστράφητε πρὸς με, καὶ ἐπι-
 στραφήσομαι πρὸς ὑμᾶς»· καὶ πάλιν· «ἐν ἧ ἂν ἡμέρᾳ ἐπιστραφῆ
 ὁ ἁμαρτωλὸς ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ καὶ ἐπιστρέψῃ πρὸς Κύριον
 καὶ ποιήσῃ κρίμα καὶ δικαιοσύνην, τῶν ἀνομιῶν αὐτοῦ οὐ μὴ
 15 μνησθῶ· ζῶν δὲ ζήσεται, λέγει Κύριος, καὶ ὁ δίκαιος, ἐὰν ἐγκα-
 ταλείψῃ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ καὶ ἁμαρτήσας ἀδικήσῃ, τῆς δι-
 καιοσύνης αὐτοῦ οὐ μὴ μνησθῶ, ἀλλ' ὀλίσθημα θήσω ἐνώπιον
 αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ σκότει τῶν ἔργων αὐτοῦ ἀποθανεῖται ἐπιμεί-
 νας αὐτοῖς». Τίνος ἕνεκεν; Διότι ὁ ἁμαρτωλὸς οὐ σκελισθήσε-
 20 ται τῇ ἑαυτοῦ ἁμαρτίᾳ ἧ ἂν ἡμέρᾳ ἐπιστρέψῃ πρὸς Κύριον. Καὶ
 τοῦ δικαίου ἡ δικαιοσύνη οὐ λυτρῶσεται αὐτόν, ἧ ἂν ἡμέρᾳ
 ἁμάρτη, εἴ γε ἐπιμείνῃ τῷ τοιούτῳ ἁμαρτήματι.

29 **Κ** αὶ τῷ Ἰερεμῖα δὲ οὕτως εἶρηκεν ὁ Θεός· «ἀνάλαβε σὺ
 μεμβράνην καὶ ὄσα ἂν σοι εἶπον γράψον· ἀπὸ τῶν ἡμε-
 ρῶν Ἰωσίου τοῦ βασιλέως Ἰούδα μέχρι τῆς σήμερον πάντα τὰ
 κακά, ὄσα σοι εἶπον ἐπάξαι τῷ λαῷ τούτῳ, ἵνα, ἀκούσας καὶ
 5 φοβηθεῖς, καταλείψῃ ἄνθρωπος τὴν ὁδὸν αὐτοῦ τὴν πονηρὰν
 καὶ ἐπιστραφέντες μετανοήσωσι καὶ ἀφέλωμαι τὰς ἁμαρτίας
 αὐτῶν». Καὶ ἡ σοφία εἶπεν· «ὁ κρύπτων τὴν ἁμαρτίαν αὐτοῦ,
 οὐ χρησιμεύσει, ὁ δὲ ὁμολογῶν τὰς ἑαυτοῦ ἁμαρτίας καὶ διαπε-
 ράσας αὐτάς, ἐλέους τεύξεται παρὰ τοῦ Θεοῦ». Καὶ ὁ Ἡσαΐας
 10 φησὶν· «ἐκζητήσατε τὸν Κύριον καὶ εὐρόντες, ἐπικαλέσασθε
 αὐτόν· καὶ προσεγγίσαντες, καταλειψάτω τὴν ἰδίαν ὁδὸν ὁ

31. Ἰεζ. 33,11.

32. Ἡσ. 65,2.

33. Ἰεζ. 33,11.

στρέψη και νά ζῆ»³¹. και πάλι, «ὄλη τὴν ἡμέρα ἄπλωσα τὰ χέρια μου πρὸς λαὸν ἀπειθῆ και ἀντιρρησία»³². και πάλι, «γιατί ἀποθνήσκετε, λαὸ τοῦ Ἰσραήλ;»³³. Και πάλι, «ἐπιστρέψατε πρὸς ἐμένα, και ἐγὼ θὰ ἐπιστρέψω σὲ σᾶς»³⁴. και πάλι «ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποῦ θὰ ἐπιστρέψη ὁ ἁμαρτωλὸς ἀπὸ τὸν δρόμο του και πλησιάση πρὸς τὸν Κύριο και ἐπιτελέση κρίσι και δικαιοσύνη, δὲν θὰ ἐνθυμοῦμαι τὶς ἀνομίες του· θὰ ζῆση ὅπως δὴποτε, λέγει ὁ Κύριος. Και ὅσο για τὸν δίκαιο, ἂν ἐγκαταλείψη τὴν δικαιοσύνη και ἐπιδοθῆ σὲ ἀδικίες, δὲν θὰ ἐνθυμοῦμαι τὴν δικαιοσύνη του, ἀλλὰ θὰ θέσω ἐνώπιόν του τὸ ὀλίστημα και θὰ ἀποθάνη μέσα στὸ σκότος τῶν ἔργων του, ἂν ἐπιμείνη σ' αὐτά»³⁵. Για ποιό λόγο; Διότι ὁ ἁμαρτωλὸς δὲν θὰ βασανίζεται ἀπὸ τὴν ἁμαρτία του, ἀπὸ τὴν ἡμέρα ποῦ θὰ ἐπιστρέψη πρὸς τὸν Κύριο. Και τοῦ δικαίου ἢ δικαιοσύνη δὲν θὰ τὸν λυτρώση ἐφ' ὅσον θὰ ἁμαρτήση, ἂν ἐπιμείνη σ' αὐτὸ τὸ ἁμάρτημα.

29 **Κ**αι στὸν Ἱερεμία ἐπίσης, ἔχει εἰπεῖ τὰ ἐξῆς ὁ Θεός· «πάρε χαρτὶ και γράψε ὅσα σοῦ εἶπα, ἀπὸ τὶς ἡμέρες τοῦ Ἰωσία, βασιλέα τοῦ Ἰούδα, ἕως σήμερα, γράψε ὅλα τὰ κακὰ ποῦ εἶπα ὅτι θὰ ἐπιφέρω σὲ τοῦτον τὸ λαὸ, ὥστε, ἀφοῦ ἀκούση και φοβηθῆ ὁ ἄνθρωπος, νὰ ἐγκαταλείψη τὴν πονηρὴ ὁδὸ του και ἐπιστρέφοντας νὰ μετανοήσουν, και θὰ ἀπαλείψω τὶς ἁμαρτίες τους»³⁶. Και ἡ Σοφία εἶπε· «ὅποιος κρύβει τὴν ἁμαρτία του, δὲν ὠφελεῖται, ἐνῶ αὐτὸς ποῦ ὁμολογεῖ τὶς ἁμαρτίες του και τὶς ξεπερνᾷ, θὰ ἐπιτύχη ἔλεος ἀπὸ τὸν Θεό»³⁷. Και ὁ Ἡσαΐας λέγει, «ἀναζητήσατε τὸν Κύριο, και ὅταν τὸν εὐρῆτε, ἐπικαλεσθῆτε τον· και ἀφοῦ τὸν προσεγγίσετε, τότε ὁ ἁμαρτωλὸς ὡς ἐγκαταλείψη τὴν ὁδὸ του και ὁ

34. Μαλαχ. 3,7.

35. Ἰεζ. 33,14έ.

36. Ἰερ.. 43,2έ.

37. Παρμ. 28,13.

ἀμαρτωλὸς καὶ ὁ ἄδικος ἀνὴρ τὰς ἑαυτοῦ ἐνθυμήσεις, καὶ ἐπιστράφητε πρὸς με, κἀγὼ ἐλέησω ὑμᾶς· αἱ γὰρ ἐνθυμήσεις μου οὐ κατὰ τὰς ὑμετέρας ἐνθυμήσεις, οὐδὲ αἱ ὁδοί μου κατὰ τὰς
 15 ὑμετέρας ὁδοὺς. Ἐὰν οὖν ἀκούσητέ μου, τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς φάγεσθε. Δεῦτε πρὸς με καὶ ὑπακούσατέ μου, καὶ ζήσεσθε τῇ ψυχῇ ὑμῶν». Ὅταν φυλάξης τὰς ὁδοὺς Κυρίου καὶ ποιήσης τὰ θελήματα αὐτοῦ, τότε ἔλπισον ἐπὶ Κύριον καὶ ἐπικάλεσαι αὐτόν, καὶ ἐπιβοωμένου σου ἐρεῖ σοι, «ἰδοὺ πάρειμι».

30 **Ε** πελθόντος τῷ ἀδίκῳ πειρασμοῦ, οὐκ ἔχει πεποίθησιν ἐπικαλέσασθαι τὸν Θεόν, οὐδὲ προσδοκῆσαι τὴν ἐξ αὐτοῦ σωτηρίαν. Διότι ἐν ἡμέραις ἀναπαύσεως αὐτοῦ ἐμακρύνθη ἀπὸ τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ. Πρὶν τοῦ πολέμου ἄρξῃ, ἐπιζήτησον τὴν συμμαχίαν, καὶ πρὸ τοῦ ἀρρωστῆσαι, ἀναζήτησον τὸν
 5 θεραπευτήν. Καὶ πρὶν ἐπέλθῃ σοι τὰ θλιβερά, πρόσευξαι, καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῶν λυπηρῶν εὐρήσεις αὐτόν καὶ ἐπακούσεταιί σου. Πρὸ τοῦ σε ὀλισθηῆσαι, ἐπικάλεσαι καὶ δεήθητι, καὶ πρὸ τοῦ σε εὐξασθαι, ἐτοίμασον τὰς ὑποσχέσεις, τὰ ἐντεῦθεν φημι ἐφόδια.
 10 Ἡ κιβωτὸς τοῦ Νῶε ἐν τῷ καιρῷ τῆς εἰρήνης κατεσκευάσθη καὶ πρὸ ἑκατοστοῦ ἔτους τὰ ξύλα αὐτῆς ἐφυτεύετο, ἐν δὲ τῷ καιρῷ τῆς ὀργῆς, οἱ μὲν ἄδικοι ἀπώλοντο, τῷ δὲ δικαίῳ σκέπη ἐγένετο.

31 **Σ** τόμα ἄδικον διὰ προσευχῆς ἐμφράττεται. Ἡ γὰρ κατάγνωσις τῆς συνειδήσεως ἀπαρρησίαστον ποιεῖ τὸν ἄνθρωπον. Καρδία ἀγαθὴ καταφέρει δάκρυα μετὰ χαρᾶς ἐν τῇ

38. Ἦσ. 55,6-9.

39. Ἦσ. 1,19.

40. Ἦσ. 55,3.

ἄδικος τις σκέψεις του· καὶ ἐπιστρέψατε πρὸς ἐμὲ καὶ ἐγὼ θὰ σᾶς ἐλεήσω· διότι οἱ σκέψεις μου δὲν εἶναι ἀνάλογες μὲ τις σκέψεις σας οὔτε οἱ δρόμοι μου ἀνάλογοι μὲ τοὺς δρόμους σας»³⁸. «Ἄν λοιπὸν μὲ ἀκούσετε, θὰ φάγετε τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς»³⁹. «Ἔλθετε πλησίον μου καὶ ὑπακούσετέ μου, καὶ θὰ ζήσετε μὲ τὴν ψυχὴ σας»⁴⁰. «Ὅταν φυλάξης τοὺς δρόμους τοῦ Κυρίου καὶ ἐκτελέσης τὰ θελήματά του, τότε νὰ ἐλπίσης στὸν Κύριο καὶ νὰ τὸν ἐπικαλεσθῆς· καὶ ὅταν θὰ φωνάζης, θὰ σοῦ εἰπῆ· Νά, εἶμαι ἐδῶ».

30 **Ο**ταν ἐπέλθη πειρασμὸς στὸν ἄδικο, δὲν ἔχει θάρρος νὰ ἐπικαλεσθῆ τὸν Θεὸ οὔτε νὰ ἐλπίση τὴν σωτηρία ἀπ' αὐτόν. Διότι τις ἡμέρες τῆς ἀναπαύσεως τοῦ ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Πρὶν ἀρχίσῃ ὁ πόλεμος, ζήτησε τὸν σύμμαχο, καὶ πρὶν ἀρρωστήσης, ἀναζήτησε τὸν θεραπευτὴ. Καὶ πρὶν σὲ καταλάβουν οἱ θλίψεις, προσευχήσου, καὶ στὸν καιρὸ τῆς λύπης θὰ τὸν εὔρης καὶ θὰ σὲ ἀκούσῃ. Πρὶν ὀλισθήσης, ἐπικαλέσου καὶ παρακάλεσε, καὶ πρὶν προσευχηθῆς, ἐτοίμασε τις ὑποσχέσεις σου⁴¹, δηλαδὴ τὰ ἀπὸ ἐδῶ ἐφόδια. Ἡ κιβωτὸς τοῦ Νῶε κατασκευάσθηκε τὸν καιρὸ τῆς εἰρήνης καὶ τὰ ξύλα τῆς εἶχαν φυτευθῆ πρὶν ἀπὸ ἑκατὸ χρόνια. Στὸν καιρὸ δὲ τῆς ὀργῆς οἱ μὲν ἄδικοι ἐχάθησαν, ἐνῶ αὐτὴ ἔγινε σκέπη τοῦ δικαίου⁴².

31 **Τ**ὸ ἄδικο στόμα⁴³ ἐμφράσσεται μὲ τὴν προσευχή· διότι ἡ κατάκρισις τῆς συνειδήσεως καθιστᾷ τὸν ἄνθρωπο ἀξεθάρρευτο. Ἡ ἀγαθὴ καρδιὰ κατεβάζει δάκρυα μαζί μὲ

41. Ὑποσχέσεις εἶναι τὰ τάματα, οἱ δεσμέυσεις ποὺ ἀναλαμβάνει κανεὶς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἐκουσίως. Κατὰ τὴν ὥρα τῆς προετοιμασίας δὲν πρέπει κανεὶς νὰ δίδῃ ὑποσχέσεις, ἀλλὰ νὰ τις ἐκπληρώνη.

42. Γεν. 6,13–22.

43. Τὸ τμῆμα ποὺ περιλαμβάνεται στὶς παραγράφους 31–33 φέρεται ἀπὸ ἓνα μέρος τῆς ἐλληνικῆς χειρόγραφης παραδόσεως ν' ἀποτελῆ αὐτοτελῆ λόγο *Περὶ ὑπομονῆς καὶ μακροθυμίας*.

προσευχῇ. Οἷς ὁ κόσμος νενέκρωται, οὔτοι τὰς ἐπηρείας μετὰ
 5 χαρᾶς ὑπομένουσιν. Οἷς δὲ ζῆ ὁ κόσμος, οὔτοι οὐ δύνανται ἀδι-
 κίαν ὑπομεῖναι, ἀλλ' ἢ ὑπὸ τῆς κενοδοξίας νικώμενοι ὀργίζον-
 ται καὶ ταραττονται ἀλόγως κινούμενοι ἢ ὑπὸ τῆς λύπης ἀλί-
 σκονται. Ὡ, πῶς δυσκατόρθωτός ἐστιν ἡ τοιαύτη ἀρετὴ καὶ
 πόσῃν δόξαν κέκτηται παρὰ τῷ Θεῷ! Ὁ θέλων τὴν ἀρετὴν
 10 ταύτην κατορθῶσαι, ἤγουν τὸ ἀδικεῖσθαι καὶ μακροθυμεῖν,
 χρήζει μακρυνθῆναι τῶν ἰδίων αὐτοῦ καὶ ξενητεῦσαι· διότι οὐ
 δύναται αὐτὴν ἐν τῇ ἰδίᾳ πατρίδι κατορθῶσαι. Τῶν γὰρ μεγά-
 λων καὶ δυνατῶν ἐστιν ὑπομεῖναι τῆς ἀρετῆς ταύτης τὴν ἀλγη-
 δόνα, μέσον τῶν ἰδίων ὄντων, καὶ οἷς ὁ κόσμος οὔτος τέθηκε,
 15 πάσης τῆς παρούσης παρακλήσεως ἀπελπίσασιν.

32 **Ω** σπερ ἡ χάρις πλησιάζει τῇ ταπεινοφροσύνῃ, οὕτω καὶ τῇ
 ὑπερηφανίᾳ ὀδυνηραὶ συμβάσεις. Ὀφθαλμοὶ Κυρίου ἐπὶ
 τοὺς ταπεινόφρονας τοῦ εὐφρᾶναι αὐτούς, πρόσωπον δὲ Κυρίου
 κατ' ἐνώπιον ὑπερηφάνων, τοῦ ταπεινῶσαι αὐτούς. Ἡ ταπει-
 5 νωσις διὰ παντὸς δέχεται παρὰ Θεοῦ τὸ ἔλεος, τῇ δὲ σκληρο-
 καρδίᾳ καὶ ὀλιγοπιστίᾳ συναντήματα φοβερὰ προσυπαντῶσι.
 Σμίκρυνον σεαυτὸν ἐν πᾶσι πρὸς πάντας ἀνθρώπους, καὶ ὑψω-
 θήσῃ ἐπάνω τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου. Προκατάλαβε
 πάντας διὰ τοῦ σοῦ ἀσπασμοῦ καὶ τῆς προσκυνήσεως, καὶ τι-
 10 μηθήσῃ ὑπὲρ τοὺς δωροφοροῦντας χρυσίον σουφεῖρ.

33 **Ε** ξευτέλισον σεαυτόν, καὶ ὄψει τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ ἐν
 σεαυτῷ. Ὅπου γὰρ βλαστάνει ἡ ταπεινώσις, ἐκεῖ ἡ τοῦ
 Θεοῦ δόξα βρῦει. Ἐὰν φανερώς ἐξουδενωθῆναι ἀγωνίσῃ ὑπὸ

44. Ἐννοεῖ ἐδῶ κατ' ἀρχὴν τοὺς Μάγους ποὺ μεταξὺ ἄλλων ἔφεραν καὶ

χαρὰ στήν προσευχή. Αὐτοὶ γιὰ τοὺς ὁποίους ὁ κόσμος ἔχει νεκρωθῆ ὑπομένουν μὲ χαρὰ τοὺς πειρασμούς· αὐτοὶ ὅμως γιὰ τοὺς ὁποίους ζῆ ὁ κόσμος δὲν μποροῦν νὰ ὑπομείνουν τὴν ἀδικία, ἀλλὰ νικῶνται ἀπὸ τὴν κενοδοξία, ὅποτε ὀργίζονται, ταράσσονται καὶ παραφέρονται ἢ κυριεύονται ἀπὸ τὴ λύπη. Ὡ, πόσο δυσκολοκατόρθωτη εἶναι ἡ ἀρετὴ αὐτοῦ τοῦ εἶδους καὶ πόση δόξα εὐρίσκει αὐτὴ κοντὰ στὸν Θεό. Ὅποιος θέλει νὰ ἐπιτύχη αὐτὴν τὴν ἀρετὴ, δηλαδὴ τὸ νὰ ἀδικῆται καὶ νὰ μακροθυμῆ, πρέπει νὰ ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τοὺς δικούς του καὶ νὰ ξενιτευθῆ. Δὲν μπορεῖ νὰ τὴν ἐπιτύχη στήν πατρίδα του· διότι τὴν ἀλγηδόνα αὐτῆς τῆς ἀρετῆς μποροῦν νὰ ὑπομείνουν μόνο οἱ μεγάλοι καὶ δυνατοί, ὅταν εἶναι ἀνάμεσα στοὺς δικούς των καὶ ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς γιὰ τοὺς ὁποίους ἀπέθανε ὁ κόσμος τοῦτος, ἀφοῦ ἀπελπίσθηκαν ἀπὸ κάθε παρηγορία του.

32 **Ο**πως ἡ χάρις πλησιάζει τὴν ταπεινοφροσύνη, ἔτσι καὶ οἱ ὀδυνηρὲς συμφορὲς πλησιάζουν τὴν ὑπερηφάνεια. Οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ Κυρίου πέφτουν στοὺς ταπεινόφρονες, γιὰ νὰ τοὺς εὐφράνουν· τὸ πρόσωπό του στρέφεται κατὰ τῶν ὑπερηφάνων, γιὰ νὰ τοὺς ταπεινώσῃ. Ἡ ταπείνωσις δέχεται πάντοτε τὸ ἔλεος ἀπὸ τὸν Θεό, τὴν σκληροκαρδία καὶ ὀλιγοπιστία ὅμως τὴν εὐρίσκουν φοβερὰ συναπαντήματα. Μικρυνε τὸν ἑαυτό σου σὲ ὅλα πρὸς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ θὰ ὑψωθῆς ἐπάνω ἀπὸ τοὺς ἄρχοντες τοῦ αἰῶνος τοῦτου. Προκατάλαβε ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, ἀσπαζόμενος καὶ προσκυνώντας τους, καὶ θὰ τιμηθῆς περισσότερο ἀπὸ ἐκείνους ποὺ φέρουν δῶρα ἀπὸ καθαρὸ χρυσάφι⁴⁴.

33 **Ε**ξευτέλισε τὸν ἑαυτό σου, καὶ θὰ ἰδῆς τὴ δόξα τοῦ Θεοῦ μέσα σου· διότι, ὅπου βλαστάνει ἡ ταπείνωσις, ἐκεῖ ἀναβλύζει ἡ δόξα τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν ἀγωνίζεσαι φανερὰ νὰ

πάντων ἀνθρώπων, ποιεῖν σε δοξασθῆναι ὁ Θεός, ἐὰν δὲ ἐν τῇ
 5 καρδίᾳ σου, δείκνυσί σοι ὁ Θεὸς τὴν δόξαν αὐτοῦ. Γενοῦ εὐκα-
 ταφρόνητος ἐν τῇ μεγαλωσύνῃ σου, καὶ μὴ μέγας ἐν τῇ ἐλαχι-
 στίᾳ σου.

34 **Σ** πούδασον τοῦ καταφρονηθῆναι, καὶ τῆς τιμῆς τοῦ Θεοῦ
 ἐμπλησθήσῃ. Μὴ ζητήσης τιμηθῆναι, πεπληρωμένος ὦν
 ἔσωθεν τραυμάτων. Ψέξον τὴν τιμὴν, ἵνα τιμηθῆς, καὶ μὴ ἀγα-
 πῆσης αὐτήν, ἵνα μὴ ἀτιμασθῆς. Ὁ τρέχων ὀπισθεν τῆς τιμῆς,
 5 φεύγει ἀπὸ ἔμπροσθεν αὐτοῦ, καὶ ὁ φεύγων αὐτήν, καταδιώξε-
 ται αὐτὸν καὶ κῆρυξ γίνεται πᾶσιν ἀνθρώποις τῆς ταπεινώσεως
 αὐτοῦ. Εἰ καταφρονεῖς σεαυτοῦ, ἵνα μὴ τιμηθῆς, ὁ Θεὸς δημο-
 σιεύσει σε, εἰ δὲ διὰ τὴν ἀλήθειαν ψέξεις σεαυτόν, ἐπιτρέπει ὁ
 Θεὸς πᾶσι τοῖς κτίσμασιν αὐτοῦ ἐπαινέσαι σε, καὶ ἀνοίξουσιν
 10 ἔμπροσθέν σου τὴν θύραν τῆς δόξης τοῦ πλαστοουργοῦ σου καὶ
 ἐπαινέσουσί σε. Διότι σὺ ἐν ἀληθείᾳ κατ' εἰκόνα καὶ καθ'
 ὁμοίωσιν αὐτοῦ ὑπάρχεις.

35 **Α** νθρωπον ταῖς μὲν ἀρεταῖς διαλάμποντα, τοῖς δὲ ἀνθρώ-
 ποῖς εὐτελεῖ φαινόμενον, φωτεινὸν μὲν τῷ βίῳ, σοφὸν δὲ
 τῇ γνώσει, καὶ ταπεινὸν τῷ πνεύματι, τίς τεθέεται; Μακάριος ὁ
 ταπεινῶν ἑαυτὸν ἐν πᾶσιν, ὅτι ὑψωθήσεται. Ὁ γὰρ διὰ τὸν
 5 Θεὸν ταπεινῶν ἑαυτὸν ἐν πᾶσιν καὶ σμικρύνων, ὑπὸ τοῦ Θεοῦ
 δοξάζεται, καὶ ὁ διὰ τὸν Θεὸν πεινῶν καὶ διψῶν, μεθύσει αὐ-
 τὸν ὁ Θεὸς τῶν ἀγαθῶν αὐτοῦ. Καὶ ὁ διὰ τὸν Θεὸν γυμνητεύ-
 ων, ἐνδύεται ὑπ' αὐτοῦ στολὴν ἀφθαρσίας καὶ δόξης, καὶ ὁ δι'
 αὐτὸν πτωχεύων, τῷ ἀληθινῷ αὐτοῦ πλούτῳ παρακαλεῖται.

45. Τὸ τμήμα ποὺ περιλαμβάνεται ἀπὸ τὴν παράγραφο 34 ἕως τὸ τέλος
 σ' ἓνα μέρος τῆς ἑλληνικῆς χειρόγραφης παραδόσεως φέρεται ὡς αὐτοτελεῖς
 λόγος *Περὶ ταπεινοφροσύνης*.

ἐξουδενωθῆς ἀπὸ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους, ὁ Θεὸς θὰ κάμῃ νὰ δοξασθῆς, ἐὰν ὁμῶς ἀγωνίζεσαι γι' αὐτὸ καὶ μέσα στὴν καρδιά σου, ὁ Θεὸς σοῦ δείχνει τὴν δόξα του. Γίνε εὐκαταφρόνητος μέσα στὴν μεγαλωσύνη σου, καὶ ὄχι μέγας μέσα στὴν μικρότητά σου.

34 **Φ**ρόντισε⁴⁵ νὰ καταφρονηθῆς, καὶ θὰ γεμίσης ἀπὸ τὴν τιμὴ τοῦ Θεοῦ. Μὴ ζητήσης νὰ τιμηθῆς, ἀφοῦ ἀπὸ μέσα εἶσαι γεμᾶτος τραύματα. Κατηγόρησε τὴν τιμὴ, γιὰ νὰ τιμηθῆς, καὶ μὴ τὴν ἀγαπήσης, γιὰ νὰ μὴ ἀτιμασθῆς. Ὅποιος ἐπιδιώκει τὴν τιμὴ, φεύγει ἀπὸ ἐμπρὸς του, καὶ ὅποιος τὴν ἀποφεύγει, τὸν ἀκολουθεῖ καὶ γίνεται κήρυκας τῆς ταπεινώσεώς του σὲ ὄλους τοὺς ἀνθρώπους. Ἄν καταφρονῆς τὸν ἑαυτό σου, γιὰ νὰ μὴ τιμηθῆς, ὁ Θεὸς θὰ σὲ ἀνακηρύξῃ, καὶ ἐὰν κατηγορήσης τὸν ἑαυτό σου γιὰ τὴν ἀλήθεια, ὁ Θεὸς ἐπιτρέπει σὲ ὅλα τὰ κτίσματά του νὰ σὲ ἐπαινέσουν, καὶ θὰ ἀνοίξουν ἐνώπιόν σου τὴν θύρα τῆς δόξας τοῦ πλαστοουργοῦ σου καὶ θὰ σὲ ἐπαινέσουν. Διότι πράγματι ἐσὺ εἶσαι κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσί του⁴⁶.

35 **Π**οιὸς ἔχει ἰδεῖ ἀνθρωπον ποὺ νὰ λάμπῃ μὲ τὶς ἀρετές, ἀλλὰ νὰ φαίνεται ταπεινὸς στοὺς ἀνθρώπους, νὰ εἶναι φωτεινὸς στὴν ζωὴ, σοφὸς στὴν γνῶσι καὶ ταπεινὸς στὸ πνεῦμα; Μακάριος εἶναι αὐτὸς ποὺ ταπεινώνει τὸν ἑαυτό του σὲ ὅλα, διότι θὰ ὑψωθῆ⁴⁷. Διότι αὐτὸς, ποὺ ταπεινώνει καὶ μικραίνει τὸν ἑαυτό του σὲ ὅλα γιὰ χάρι τοῦ Θεοῦ, δοξάζεται ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ αὐτὸν ποὺ πεινᾷ καὶ διψᾷ γιὰ χάρι τοῦ Θεοῦ, θὰ τὸν μεθύσῃ ὁ Θεὸς μὲ τὰ ἀγαθὰ του. Ὅποιος εἶναι γυμνὸς χάριν τοῦ Θεοῦ, ἐνδύεται ἀπ' αὐτὸν στολὴ ἀφθαρτῆ καὶ ἔνδοξη, καὶ ὅποιος εἶναι γι' αὐτὸν πτωχὸς, παρηγορεῖται

46. «Φεύγει ἀπὸ ἐμπροσθεν αὐτοῦ». Νομίζω ὅτι ὁ Ἰσαὰκ θέλει νὰ εἰπῇ ὅτι, ὅποιος ἐπιδιώκει τὴν τιμὴ, φεύγει ἐμπρὸς ἀπὸ τὸν Θεό, ἀπομακρύνεται ἀπὸ αὐτόν. Γεν. 1,26έ.

47. Ματθ.23,12.

- 10 Ἐξουδένωσον σεαυτὸν διὰ τὸν Θεὸν καί, σοῦ ἀγνοοῦντος, πληθυνθήσεταιί σου ἡ δόξα ἐν πάσῃ τῇ ζωῇ σου. Ἐχε σεαυτὸν ἁμαρτωλόν, ἵνα δικαιωθῆς ἐν πάσῃ τῇ ζωῇ σου. Γίνου ιδιώτης ἐν τῇ σοφίᾳ σου, καὶ μὴ φανῆς σοφός, ιδιώτης ὢν. Καὶ ἐὰν τὸν ἀφελῇ καὶ ἀμαθῆ ἢ ταπείνωσις ὑποῖ, πόσης οἶει τιμῆς τοῖς με-
15 γάλοις καὶ τιμίοις πρόξενον γίνεσθαι;
- 36 **Φ**εῦγε τὴν κενοδοξίαν, καὶ δοξασθήσῃ, καὶ φοβήθητι τὴν ὑπερηφανίαν, καὶ μεγαλυνθήσῃ. Οὐ τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων διεμηνύθη ἡ κενοδοξία, οὐδὲ ἡ ὑψηλοφροσύνη τῷ γένει τῶν γυναικῶν. Εἰ ἐκουσίως ἀπετάξω πᾶσι τοῖς βίου πρά-
5 γμασι, περὶ μηδανιμοῦ πράγματος μηδαμῶς μετὰ τινος φιλονεικῆσης. Εἰ τὴν κενοδοξίαν ἐβδελύξω, φεῦγε τοὺς ἀγρεύοντας αὐτήν. Φεῦγε τοὺς φιλοκτήμονας, ὡς καὶ τὸ κτᾶσθαι. Μάκρυνον σεαυτὸν ἀπὸ τῶν σπαταλῶντων, ὡς καὶ ἀπὸ τῆς σπατάλης. Φεῦγε τοὺς ἀκολάστους, ὡς καὶ τὴν ἀκολασίαν. Εἰ γὰρ ἡ
10 ψιλῆ τῶν εἰρημένων μνήμη ταραττει τὴν διάνοιαν, πόσω μᾶλλον ἡ θεωρία καὶ ἡ μετ' αὐτῶν διαγωγή; Προσέγγισον τοῖς δικαίοις, καὶ δι' αὐτῶν τῷ Θεῷ πλησιάσεις. Συναναστρέφου τοῖς ἔχουσι ταπείνωσιν, καὶ μαθήσῃ τοὺς τρόπους αὐτῶν. Εἰ γὰρ ἡ θεωρία τῶν εἰρημένων ὠφέλιμος, πόσω μᾶλλον ἡ διδασκαλία
15 τοῦ στόματος αὐτῶν;
- 37 **Α**γάπησον τοὺς πτωχοὺς, ἵνα δι' αὐτῶν καὶ σὺ τεύξῃ τοῦ ἐλέους. Μὴ προσεγγίσῃς τοῖς φιλονεϊκοῖς, ἵνα μὴ ἀναγκασθῆς ἔξω γενέσθαι τῆς σῆς γαλήνης. Μὴ ἀηδῶς φέρε τὰς δυσσομίας τῶν ἀρρώστων, καὶ μάλιστα τῶν πενήτων, ἐπειδὴ
5 καὶ σὺ σῶμα περὶκείσαι. Μὴ ἐπιπλήξῃς τοὺς τεθλιμμένους τῇ καρδίᾳ, ἵνα μὴ τῇ ράβδῳ αὐτῶν μαστιχθῆς καὶ ζητήσῃς παρακαλοῦντας, καὶ οὐ μὴ εὔρης. Μὴ ἐκφραλίσης τοὺς ἠκρωτηρια-

μὲ τὸν ἀληθινὸ τοὺς πλοῦτο. Ἐξουδένωσε τὸν ἑαυτὸ σου χάριν τοῦ Θεοῦ, καί, χωρὶς νὰ τὸ γνωρίζης, θὰ αὐξηθῆ ἡ δόξα σου σὲ ὅλη τὴ ζωὴ σου. Ἐχε τὸν ἑαυτὸ σου ἁμαρτωλόν, γιὰ νὰ δικαιωθῆς σὲ ὅλη τὴ ζωὴ σου. Γίνε ἀμόρφωτος ὅταν εἶσαι σοφός, ἀλλὰ μὴ φανῆς σοφός, ἂν εἶσαι ἀμόρφωτος. Καὶ ἂν ἡ ταπείνωσις ὑψώνη τὸν ἀφελῆ καὶ ἀμαθῆ, πόση τιμὴ, νομίζεις, φέρει στοὺς μεγάλους καὶ ἐντίμους;

36 **Φ** εὔγε τὴν κενοδοξία, καὶ θὰ δοξασθῆς· φοβήσου τὴν ὑπερηφάνεια, καὶ θὰ μεγαλυνθῆς. Δὲν ἐκηρύχθηκε ἡ κενοδοξία στοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων οὔτε ἡ ὑψηλοφροσύνη στὸ γένος τῶν γυναικῶν. Ἄν ἀπαρνήθηκες ἐκουσίως ὅλα τὰ πράγματα τοῦ βίου, νὰ μὴ φιλονεικήσης καθόλου μὲ ὅποιονδήποτε γιὰ κάτι τὸ μηδαμινό. Ἐὰν ἐσυχάθηκες τὴν πλεονεξία, ἀπόφευγε αὐτοὺς ποὺ τὴν ἐπιδιώκουν. Ἀπόφευγε τοὺς φιλοκτῆμονες, καθὼς καὶ τὸν πόθο τῆς ἀποκτήσεως πραγμάτων. Ἀπομάκρυνε τὸν ἑαυτὸ σου ἀπὸ τοὺς σπατάλους, ὅπως καὶ ἀπὸ τὴ σπατάλη. Φεῦγε τοὺς ἀκολάστους, ὅπως καὶ τὴν ἀκολασία. Διότι, ἂν ἡ ἀπλῆ μνήμη τῶν παραπάνω διαταράσση τὴ διάνοια, πόσο μᾶλλον ἡ θεὰ καὶ ἡ συμβίωσις μὲ αὐτοὺς; Πλησίασε τοὺς δικαίους καὶ δι' αὐτῶν θὰ πλησιάσῃς τὸν Θεό. Συναναστρέφου μὲ αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ταπείνωσι, καὶ θὰ μάθῃς τοὺς τρόπους των. Διότι, ἂν ἡ θεὰ τῶν παραπάνω εἶναι ὠφέλιμη, πόσο μᾶλλον ἡ διδασκαλία τοῦ στόματός των;

37 **Α** γάπησε τοὺς πτωχοὺς, γιὰ ν' ἀποκτήσης καὶ σὺ δι' αὐτῶν τὸ ἔλεος. Μὴ πλησιάσῃς τοὺς φιλονεικοὺς, γιὰ νὰ μὴ ἀναγκασθῆς νὰ χάσῃς τὴ γαλήνη σου. Μὴ ἀηδιάζης ἀπὸ τὴν δυσσομία τῶν ἀρρώστων, καὶ μάλιστα τῶν πτωχῶν, διότι ἔχεις καὶ σὺ σῶμα. Μὴ ἐπιπλήξῃς τοὺς θλιμμένους στὴν καρδιά, γιὰ νὰ μὴ μαστιγωθῆς μὲ τὸ ραβδί τους καὶ ζητήσης παρηγορητάς, ποὺ δὲν θὰ εὔρης. Μὴ περιφρονήσης τοὺς

σμένους, ὅτι πάντες εἰς τὸν ἄδην ἰσοτίμως πορευσόμεθα. Ἀγάπησον τοὺς ἁμαρτωλοὺς, μίσησον δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν, καὶ μὴ
 10 καταφρονήσης αὐτῶν διὰ τὰ ἐλαττώματα αὐτῶν, μὴ ποτε καὶ
 σὺ πειρασθῆς ἐν οἷς εἰσι. Μνήσθητι, ὅτι κοινωνὸς εἶ τῆς γεηρᾶς
 φύσεως, καὶ πᾶσιν εὖ ποίει. Μὴ ἐπίπληττε τοὺς δεομένους τῆς
 σῆς εὐχῆς, καὶ τῶν μαλθακῶν λόγων τῆς παρακλήσεως μὴ ἀπο-
 στέρει, ἵνα μὴ ἀπόλωνται καὶ ἀπαιτηθῆς τὰς ψυχὰς αὐτῶν,
 15 ἀλλὰ μίμησαι τοὺς ἰατροὺς, οἵτινες τὰ θερμότερα πάθη ἰῶνται
 τοῖς ψυχροτέροις φαρμάκοις, καὶ τὰ ψυχρότερα τοῖς ἐναντίοις.

38 **Α**νάγκασον σεαυτὸν, ὅταν ὑπαντήσης τῷ πλησίον σου, ἵνα
 τιμήσης αὐτὸν ὑπὲρ τὸ μέτρον αὐτοῦ. Φίλησον δὲ τὰς χεῖ-
 ρας αὐτοῦ καὶ τοὺς πόδας, καὶ κράτησον αὐτὰς πολλάκις μετὰ
 πολλῆς τιμῆς καὶ ἐπίθες αὐτὰς ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμούς σου καὶ
 5 ἐπαίνεσον αὐτὸν καὶ εἰς ἅπερ οὐκ ἔχει. Ὅταν δὲ χωρισθῇ ἀπὸ
 σοῦ, λάλησον περὶ αὐτοῦ πᾶν ἀγαθόν, καὶ εἴ τι τίμιον. Ἐν γὰρ
 τούτοις καὶ τοῖς τοιούτοις ἔλκεις αὐτὸν εἰς τὸ ἀγαθὸν καὶ ἀναγ-
 κάζεις αὐτὸν αἰσχύνεσθαι ἐκ τῆς προσηγορίας, ἧς προσηγόρευ-
 σας αὐτόν, καὶ σπεῖρεις εἰς αὐτὸν σπέρματα ἀρετῆς. Ἐκ δὲ τῆς
 10 τοιαύτης συνηθείας, ἧς σεαυτὸν ἐθίζεις, τυποῦται ἐν σοὶ τύπος
 ἀγαθός, καὶ ταπεινῶσιν πολλὴν κτήσῃ ἐν σεαυτῷ, καὶ χωρὶς
 κόπου κατορθοῖς τὰ μεγάλα. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐὰν
 ἔχη τινὰ ἐλαττώματα, τιμώμενος ὑπὸ σοῦ, εὐχερῶς δέχεται
 παρὰ σοῦ τὴν θεραπείαν, αἰσχυνόμενος ἐκ τῆς τιμῆς, ἧς ἐποίη-
 15 σας αὐτῷ.

39 **Ο**ὗτος ὁ τρόπος ἔστω σοι ἀεί, τὸ εὐπροσῆγορον καὶ τιμητι-
 κὸν εἶναι πρὸς πάντας, καὶ μὴ παροξύνῃς τινὰ ἢ
 ζηλώσης, μήτε διὰ πίστιν μήτε διὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ τὰ κακά,

48. Παραπάνω εἶπε ν' ἀποφεύγωμε τοὺς σπατάλους καὶ τοὺς ἀκολάστους
 ὅσο καὶ τῆ σπατάλη καὶ τὴν ἀκολασία· ἐδῶ τονίζει ν' ἀγαποῦμε τοὺς ἁμαρτω-
 λούς, ἀλλὰ νὰ μισοῦμε τὰ ἔργα τους. Δὲν πρόκειται γιὰ ἀντίφασι· ἄλλο ἢ ἀγάπη
 καὶ ἄλλο ἢ συναναστροφή μὲ τοὺς ἁμαρτωλοὺς.

49. Ἐδῶ ὁ ἔπαινος εἶναι ξένος πρὸς κάθε κολακεία· εἶναι παιδαγωγικὸς

ἀκρωτηριασμένους, διότι σὸν ἄδῃ ὄλοι θὰ βαδίσωμε ἰσότιμα. Ἀγάπησε τοὺς ἁμαρτωλοὺς, μίσησε τὰ ἔργα τοὺς⁴⁸, καὶ μὴ τοὺς καταφρονήσης γιὰ τὰ ἐλαττώματά τους, μὴ τυχὸν καὶ σὺ πειρασθῆς μὲ παρόμοια. Ἐνθυμήσου ὅτι εἶσαι κοινὸν τῆς γεώδους φύσεως, καὶ εὐεργέτει τοὺς πάντες. Νὰ μὴ ἐπιπλήττης ὄσους ἔχουν ἀνάγκη τῆς εὐχῆς σου καὶ νὰ μὴ ἀποστερεῖς αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς μαλακτικοὺς λόγους τῆς παρηγοριᾶς, γιὰ νὰ μὴ ἀπολεσθοῦν καὶ σοῦ ζητηθοῦν οἱ ψυχῆς των, ἀλλὰ μιμήσου τοὺς ἰατροὺς ποὺ θεραπεύουν τὰ θερμότερα πάθη μὲ τὰ ψυχρότερα φάρμακα, καὶ τὰ ψυχρότερα πάθη μὲ τὰ ἀντίθετα.

38 **Α**νάγκασε τὸν ἑαυτό σου, ὅταν συναντήσης τὸν πλησίον σου, νὰ τὸν τιμήσης ἐπάνω ἀπὸ τὰ μέτρα του⁴⁹. Φίλησε τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια του καὶ κράτησέ τα πολλές φορές μὲ πολλή τιμὴ καὶ βάλε τα ἐπάνω στὰ μάτια σου καὶ ἐπαίνεσέ τον γιὰ ἀρετὲς ποὺ δὲν ἔχει. Ὅταν δὲ χωρισθῆς ἀπὸ αὐτόν, λέγει γι' αὐτόν ὅ,τι ἀγαθὸ καὶ τίμιο ὑπάρχει. Διότι μὲ αὐτὰ καὶ τὰ παρόμοια τὸν προσελκύεις στὸ ἀγαθὸ καὶ τὸν ἀναγκάζεις νὰ ἐντρέπεται ἀπὸ τὴν προσφώνησι ποὺ τοῦ ἀπηύθυνες, καὶ σπεῖρεις σ' αὐτόν σπέρματα ἀρετῆς. Ἀπὸ τὴν τέτοια τακτικὴ, ποὺ συνηθίζεις τὸν ἑαυτό σου, τυπώνεται μέσα σου ἀγαθὸς τύπος καὶ θ' ἀποκτήσης πολλὴν ταπεινωσι καὶ χωρὶς κόπο θὰ κατορθώσης τὰ μεγάλα. Καὶ ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ καὶ ἂν αὐτὸς ἔχη κάποια ἐλαττώματα, τιμώμενος ἀπὸ σένα, δέχεται εὐκολα τὴν θεραπεία ἀπὸ σένα, ἐντρεπόμενος ἀπὸ τὴν τιμὴ ποὺ τοῦ ἔκαμες.

39 **Α**ὐτὸν τὸν τρόπο ν' ἀκολουθῆς πάντοτε, τὸ νὰ εἶσαι δηλαδὴ εὐπροσήγορος καὶ ἐπαινετικὸς πρὸς ὄλους. Καὶ νὰ μὴ παροξύνῃς κανένα ἢ νὰ ζηλεύσης, οὔτε γιὰ τὴν

ἔπαινος γιὰ ἀρετὲς ποὺ δὲν ἔχει ὁ πλησίον, ἀλλὰ ποὺ μπορεῖ ν' ἀποκτήσῃ κατόπιν τῆς ὑπενθυμήσεως ποὺ θὰ τοῦ κάμωμε. Μὲ τέτοιο ἔπαινο σπείρονται τὰ σπέρματα τῆς ἀρετῆς.

ἀλλὰ φύλαττε σεαυτόν, τοῦ μὴ μέμψασθαι ἢ ἐλέγξει τινὰ ἐν
 5 τινι· ἔχομεν γὰρ κριτὴν ἀπροσωπόληπτον ἐν οὐρανοῖς. Εἰ δὲ
 θέλεις ἐπιστρέψαι αὐτὸν πρὸς τὴν ἀλήθειαν, λυπήθητι ὑπὲρ αὐ-
 τοῦ καὶ μετὰ δακρῦων καὶ ἀγάπης εἶπὲ αὐτῷ λόγον ἓνα ἢ δύο,
 καὶ μὴ πυρωθῆς τῷ θυμῷ κατ' αὐτοῦ, καὶ ὄψεται ἐν σοὶ
 σημεῖον ἔχθρας. Ἡ γὰρ ἀγάπη οὐκ οἶδε θυμοῦσθαι ἢ παροξύνε-
 10 σθαι ἢ μέμψεσθαί τινα ἐμπαθῶς. Ἐνδειξις τῆς ἀγάπης καὶ τῆς
 γνώσεως ἐστὶν ἡ ταπείνωσις, ἣτις τίκτεται ἀπὸ συνειδήσεως
 ἀγαθῆς.

2 **Ε**ν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κρά-
 τος σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ
 15 εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

πίστι οὔτε γὰρ τὰ κακὰ του ἔργα, ἀλλὰ νὰ φυλάγεσαι, ὥστε νὰ μὴ μεμφθῆς ἢ νὰ ἐλέγξης κανένα γιὰ κάτι· διότι ἔχομε ἀπροσωπόληπτο κριτὴ στοὺς οὐρανοὺς⁵⁰. Ἄν ὁμως θέλῃς νὰ τὸν ἐπαναφέρῃς πρὸς τὴν ἀλήθεια, λυπήσου γι' αὐτὸν καὶ εἰπέ του μὲ δάκρυα καὶ ἀγάπη ἓνα λόγο ἢ δύο, καὶ μὴ ἐξοργισθῆς ἐναντίον αὐτοῦ, καὶ ἰδῆ σέ σένα σημεῖο ἐχθρας. Διότι ἡ ἀγάπη δὲν γνωρίζει νὰ θυμῶνῃ ἢ νὰ παροξύνεται ἢ νὰ μέμφεται κάποιον μὲ ἐμπάθεια⁵¹. Ἐνδειξίς τῆς ἀγάπης καὶ τῆς γνώσεως εἶναι ἡ ταπείνωσις ποὺ γεννᾶται ἀπὸ τὴν ἀγαθὴ συνείδησι.

40 **Μ**ὲ τὴ βοήθεια τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας, στὸν ὁποῖο ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

50. Α' Πέτρ. 1,17.

51. Α' Κορ. 13,4,ε.

ΛΟΓΟΣ ΣΤ'

ΠΕΡΙ

ΩΦΕΛΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΚ ΤΗΣ ΦΥΓΗΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

1 **Ι**σχυρός ἐστὶν ἀληθῶς καὶ δυσχερῆς καὶ δύσκολος ὁ
ἀγὼν γινόμενος ἐν τοῖς πράγμασι, καὶ ὅσον ἐὰν δύνηται
ὁ ἄνθρωπος γενέσθαι ἀήττητος καὶ ἰσχυρός, ὅταν
πλησιάσωσιν αὐτῷ αἱ τῶν προσβολῶν αἰτίαι, τῶν πολέμων
5 καὶ τῶν ἀγώνων, φόβος προσκολλᾶται αὐτῷ καὶ ταχὺς εἰς
πτῶσιν γίνεται, πολὺ πλεον τῆς ἀπαντήσεως τοῦ φανεροῦ πο-
λέμου τοῦ διαβόλου. Διότι, ὅσον οὐ μακρύνεται ὁ ἄνθρωπος ἐξ
ῶν ἢ καρδία αὐτοῦ πτοεῖται, ἀεὶ γίνεται τῷ ἐχθρῷ αὐτοῦ τόπος
κατ' αὐτοῦ, καὶ ἐὰν μικρὸν νυστάξῃ, εὐχερῶς ἀπόλλυσιν αὐτόν.
10 Ὅταν γὰρ ἡ ψυχὴ κρατηθῇ ἐν ταῖς βλαβεραῖς ἀπαντήσεσι τοῦ
κόσμου, αὗται αἱ ἀπαντήσεις γίνονται αὐτῇ σκόλοπες, καὶ ὡσα-
νεὶ φυσικῶς ἠττᾶται, ὅταν αὐταῖς ὑπαντήσῃ.

2 **Κ**αὶ τοίνυν οἱ Πατέρες ἡμῶν οἱ ἀρχαῖοι, οἱ πορευθέντες ἐν
ταύταις ταῖς τρίβοις, ἐπιστάμενοι ὡς οὐκ ἐν παντὶ καιρῷ
ὁ νοῦς ἔρρωται, οὐδὲ δύναται ἴστασθαι ἐν τάξει μιᾷ ἀκλινῶς
καὶ τηρεῖν τὴν ἑαυτοῦ φρουράν, γίνεται δὲ ἐν καιρῷ μὴ δύνα-
5 σθαι κατιδεῖν εἰς τὰ βλάπτοντα αὐτόν, διεσκέψαντο ἐν σοφίᾳ
καὶ ἠμφιάσαντο τὴν ἀκτημοσύνην ὡς ὄπλον, τὴν ἐκ πολλῶν

ΛΟΓΟΣ 6

ΠΕΡΙ

ΩΦΕΛΕΙΑΣ ΕΚ ΤΗΣ ΦΥΓΗΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ*

1 **Ε**ἶναι πράγματι βίαιος, σκληρὸς καὶ δύσκολος ὁ ἀγὼν ποὺ γίνεται στὰ πράγματα τοῦ κόσμου, καὶ ὅσο κι' ἂν μπορέση ὁ ἄνθρωπος νὰ γίνῃ ἀήττητος καὶ ἰσχυρὸς, ὅταν πλησιάσουν σ' αὐτὸν οἱ αἰτίες τῶν προσβολῶν, τῶν πολέμων καὶ τῶν ἀγώνων, καταλαμβάνεται ἀπὸ φόβο καὶ γίνεται εὐκόλος στὴν πτώσι, πολὺ περισσότερο ἂν συναντήσῃ τὸν φανερὸ πόλεμο τοῦ διαβόλου. Πράγματι, ὅσο δὲν ἀπομακρύνεται ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ πτοοῦν τὴν καρδιά του, πάντοτε δίνει στὸν ἐχθρὸ του τόπο γιὰ νὰ τοῦ ἐπιτεθῇ, καὶ ἂν νυστάξῃ γιὰ λίγο, εὐκόλα τὸν καταστρέφει. Ὅταν δηλαδὴ ἡ ψυχὴ κυριαρχηθῇ ἀπὸ τὰ περιστατικὰ τοῦ κόσμου, αὐτὰ τὰ περιστατικὰ τῆς γίνονται ἀγκάθια, καὶ ὅταν τὰ συναντήσῃ, νικᾶται σχεδὸν φυσιολογικᾶ.

2 **Γ**ι' αὐτὸ λοιπὸν οἱ ἀρχαῖοι πατέρες μας, ποὺ ἐβάδισαν αὐτοὺς τοὺς δρόμους, γνωρίζοντας ὅτι ὁ νοῦς δὲν εἶναι ὄλον τὸν καιρὸ ὑγιῆς οὔτε μπορεῖ νὰ παραμείνῃ ἀκλινῆς πρὸς μιὰ κατεύθυνσι καὶ ἄγρυπνος, συμβαίνει δὲ κάποτε νὰ μὴ μπορῇ ν' ἀντιληφθῇ ποιά πράγματα τὸν βλάπτουν, ἐσκέφθησαν μὲ σοφία· ἐνδύθησαν ὡς ὄπλο τὴν ἀκτημοσύνη ποὺ

* Ὁ Λόγος 6, ποὺ εἶναι προφανῶς ἀποσπασματικὸς, ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 78 κείμενο τῆς συριακῆς ἐκδόσεως.

ἀγώνων ἐλευθέραν ὑπάρχουσαν, καθὼς γέγραπται, ἵνα οὕτω
 διὰ τῆς ἐνδείας αὐτοῦ ὁ ἄνθρωπος ἐξειλησῆται δυνηθεῖν ἐκ πολ-
 λῶν παραπτωμάτων. Καὶ ἀπῆλθον εἰς τὴν ἔρημον, ἐν ἧ οὐκ
 10 ἔστι πράγματα, ἅπερ εἰσὶν αἰτίαι τῶν παθῶν, ἵνα μηδὲ ὅταν
 ὦρα γένηται αὐτοὺς ἀσθενῆσαι, εὕρωσι τὰς αἰτίας τῶν πτώσε-
 ων, λέγω δὴ τοῦ θυμοῦ καὶ τῆς ἐπιθυμίας καὶ τῆς μνησικακίας
 καὶ τῆς δόξης, ἀλλ' ἵνα ταῦτά τε καὶ τὰ λοιπὰ τούτων ἐλαφρὰ
 γένωνται, διὰ τὴν ἔρημον ἐκείνην. Ἐν αὐτῇ γὰρ ὠχύρωσαν
 15 ἑαυτοὺς καὶ ἐτείχισαν, ὡς πύργῳ ἀκαταμαχῆτῳ, καὶ τότε ἠδου-
 νήθησαν ἕκαστος αὐτῶν τελειῶσαι τὸν ἑαυτοῦ ἀγῶνα ἐν ἡσυ-
 χίᾳ, ὅπου αἱ αἰσθήσεις οὐχ εὕρον βοήθειαν συγγενέσθαι τῷ ἀν-
 τιπαλαίοντι ἡμᾶς ἐν τῇ ἀπαντήσει τῶν βλαπτόντων. Κρεῖσσον
 γὰρ ἡμῖν θάνατος ἐν τῷ ἀγῶνι, ἢ ζῆσαι ἐν τῷ πτώματι.

ἐλευθερώνει ἀπὸ πολλὰς ἀγωνίες¹, ὅπως ἔχει γραφῆ, ὥστε διὰ τῆς πτωχείας του νὰ κατορθώσῃ ὁ ἄνθρωπος ν' ἀπαλλαγῆ ἀπὸ πολλὰ παραπτώματα. Ἄνεχώρησαν λοιπὸν στὴν ἔρημο², ὅπου δὲν ὑπάρχουν πράγματα, πὺ εἶναι αἷτια τῶν παθῶν³, ὥστε, καὶ ὅταν συμβῆ νὰ ἀσθενήσουν, νὰ μὴ εὔρουν αἰτίες γιὰ τὴν πτώσι τους, ἐννοῶ βέβαια τὸν θυμό, τὴν ἐπιθυμία, τὴν μνησικακία καὶ τὴν δόξα, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ καὶ τὰ παρόμοια νὰ γίνουν ἐλαφρά, χάρι σ' ἐκείνη τὴν ἔρημο. Διότι σ' αὐτὴν ὠχυρώθησαν καὶ περιτειχίσθησαν σὰν σὲ πύργο ἀκαταμάχητο, καὶ ἔτσι ἐμπόρεσαν ὁ καθένας τους νὰ τελειώσῃ τὸν ἀγῶνα του σὲ ἡσυχία, ὅπου οἱ αἰσθήσεις δὲν εὗρῃσαν βοήθεια ἀπὸ τὰ ἐπιζήμια ὑλικά πράγματα γιὰ νὰ συνταχθοῦν μὲ τὸν ἀντίπαλό μας. Πράγματι, εἶναι καλύτερο γιὰ μὰς νὰ πεθάνωμε στὸν ἀγῶνα, παρὰ νὰ ζήσωμε στὴν πτώσι.

1. Βλ. Λουκᾶ 12,16έε. κ.ά.

2. «Οἱ ἀρχαῖοι πατέρες μας ἀνεχώρησαν στὴν ἔρημο». Βέβαια ὁ Ἰσαὰκ ἐννοεῖ τοὺς πρῶτους οἰκιστὰς τῆς ἐρήμου, τὸν Ἀντώνιο, τὸν Μακάριο τὸν Αἰγύπτιο καὶ τοὺς ἄλλους ἀσκητικὸς φωστῆρες τοῦ τετάρτου αἰῶνος, μερικὸς τῶν ὁποίων μνημονεύει καὶ ὀνομαστικὰ στὰ κείμενά του.

3. Αἷτια τῶν παθῶν εἶναι τὰ πράγματα, τὰ περιουσιακὰ στοιχεῖα.

ΛΟΓΟΣ Ζ'

Π Ε Ρ Ι

ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΡΙΩΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΝΗΚΟΝΤΩΝ ΑΥΤΟΙΣ

1 ὅτι ἐστὶν ἡ τάξις ἡ σώφρων καὶ Θεῷ προσφιλῆς, τὸ μὴ
Α περιβλέπειν τοῖς ὀφθαλμοῖς ὧδε κἀκεῖσε, ἀλλὰ πάντοτε
τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτείνεσθαι· καὶ μὴ ἀργολογεῖν, ἀλλὰ
τὰ μόνα ἀναγκαῖα λαλεῖν καὶ ἐνδύμασι πενιχροῖς αὐταρκεῖσθαι
5 πρὸς τὴν χρεῖαν τοῦ σώματος, καὶ οὕτω τοῖς βρώμασι τοῖς συ-
νιστάνουσι τὸ σῶμα κεχρηῆσθαι καὶ μὴ τῇ γαστριμαργίᾳ. Μετα-
λαμβάνειν ἀπὸ πάντων πρὸς ὀλίγον καὶ μὴ τὰ μὲν ἐκφραυλίζειν,
τὰ δὲ ἐκλέγεσθαι καὶ ἐκ τούτων θέλειν ἐμπλήσαι τὴν γαστέρα.
Μείζων πάσης ἀρετῆς ἡ διάκρισις. Οἴνου δέ, χωρὶς ἐτέρων ἢ
10 ἐκτὸς ἀσθενείας ἢ ἀδυναμίας, μὴ μεταλαμβάνης. Μὴ ἐκκόψης
τὸν λόγον τοῦ λαλοῦντος καὶ ὡς ἀπαίδευτος ἀντιφθέγξη, ἀλλ'
ὡς σοφὸς πάγιος ἔσο. Καὶ ὅπου δ' ἂν εὐρεθῆς, μικρότερον σε-
αυτὸν λογίζου καὶ ὑπηρέτην τῶν ἀδελφῶν σου.

* Ὁ λόγος αὐτὸς εἶναι ἐπίσης ἀποσπασματικός. Δὲν ἔχει ἀντίστοιχο κείμενο στὴν συριακὴ ἔκδοσι τοῦ Bedjan, ἀλλὰ σώζεται συριακὰ στὸ χειρόγραφο

ΛΟΓΟΣ 7

ΠΕΡΙ

ΤΑΞΕΩΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΡΙΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΚΑΘΗΚΟΝΤΩΝ ΤΟΥΣ*

1 **Α**ὕτη εἶναι ἡ σὺμφωνία καὶ προσφιλεῖς στὸν Θεὸ τάξις, τὸ νὰ μὴ περιφέρεις τὰ μάτια σου ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ἀλλὰ πάντοτε νὰ ἐπεκτείνεσαι πρὸς τὰ ἐμπρός¹. Νὰ μὴ φλυαρῆς, ἀλλὰ μόνο τὰ ἀναγκαῖα νὰ λαλήῃς καὶ νὰ ἀρκῆσαι σὲ πενιχρὰ ἐνδύματα γιὰ τὴν ἀνάγκη τοῦ σώματος. Παρομοίως νὰ χρησιμοποιοῖς τὰ φαγητὰ γιὰ τὴν διατροφή τοῦ σώματος καὶ ὄχι γιὰ τὴν γαστριμαργία. Νὰ μεταλαμβάνῃς λίγο ἀπὸ ὄλα καὶ ὄχι ἄλλα νὰ τὰ περιφρονῆς καὶ ἄλλα νὰ τὰ διαλέγῃς, καὶ ἀπ' αὐτὰ νὰ θέλῃς νὰ γεμίσης τὴν κοιλιὰ σου. Μεγαλύτερη ἀπὸ κάθε ἀρετὴ εἶναι ἡ διάκρισις. Οἶνο νὰ μὴ πίνῃς χωρὶς σύντροφο² ἢ ἐκτὸς ἀσθενείας καὶ ἀδυναμίας. Μὴ διακόψῃς τὸν λόγο τοῦ ὁμιλοῦντος καὶ μὴ ἀντιμιλήσῃς ὡς ἀπαίδευτος, ἀλλὰ νὰ εἶσαι ψυχραῖμος ὡς σοφός. Καὶ ὅπου εὐρεθῆς, νὰ θεωρῆς τὸν ἑαυτὸ σου μικρότερον καὶ ὑπηρετῆ τῶν ἀδελφῶν σου.

ποὺ περιγράφει ὁ Assemani, *Bibliotheca Orientalis*, I, σ. 440, λόγος 20.

1. Φιλ. 3,13.

2. Ὅποιος πίνει μόνος του μπορεῖ νὰ ξεπεράσῃ ἀπαρατήρητος τὰ ὄρια τῆς οἰνοποσίας, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐθισθῆ εὐκολώτερα σ' αὐτήν, ὥστε νὰ γίνῃ θῦμα τῆς μέθης.

2 **Μ**ὴ γυμνώσης ἔμπροσθέν τινός τι τῶν μελῶν σου, μὴ δὲ
 προσεγγίσης σώματί τινος, ἐκτὸς ἀναγκαίας αἰτίας· μηδὲ
 τῷ σώματι τῷ σῶ τινὰ προσεγγίσει εἰσῆς, χωρὶς εὐλόγου, ὡς
 ἔφην, αἰτίας. Ἐκκλινον ἀπὸ τῆς παρρησίας, ὡς ἀπὸ θανάτου.
 5 Κτῆσαι δὲ σώφρονα τάξιν τῷ ὕπνῳ σου, ἵνα μὴ ἀπομακρυνθῇ
 ἀπὸ σοῦ ἡ δύναμις ἡ περιφρουροῦσά σε, ὅπου δ' ἂν κοιμηθῆς,
 εἰ δυνατὸν μηδεὶς σὲ θεάσεται. Πτύελον ἔμπροσθέν τινος μὴ ρί-
 ψης, ἐὰν δέ σοι βῆξ ἐπέλθῃ καθημένῳ, στρέψον σου τὸ πρό-
 σωπον εἰς τοῦπίσω, καὶ οὕτω βῆξον. Μετὰ σωφροσύνης φάγε
 10 καὶ πίε, ὡς πρέπει τέκνοις Θεοῦ.

3 **Μ**ὴ ἐκτείνης σὴν χειρὰ τοῦ λαβεῖν τι ἀπ' ἔμπροσθεν τῶν
 5 ἑταίρων σου ἀναιδῶς. Ἐὰν δὲ καθίσῃ μετὰ σοῦ ξένος,
 πρότρεψον αὐτὸν ἀπαξ καὶ δις εἰς τὸ φαγεῖν καὶ εὐτάκτως πα-
 ράθες τῇ τραπέζῃ καὶ μὴ τεταραγμένως. Εὐτάκτως κάθισον
 5 καὶ συνεσταλμένως, μὴ γυμνῶν τι τῶν μελῶν σου. Ὅταν χα-
 σμᾶσαι, σκέπαζέ σου τὸ στόμα, τοῦ μὴ θεαθῆναι, κρατῆσαντος
 γὰρ τὰς ἀναπνοάς σου, παρελεύσεται. Ἐὰν εἰσέλθῃς εἰς τὸ κελλί-
 ον τοῦ σοῦ ἐπιστάτου ἢ φίλου ἢ μαθητοῦ, παραφυλάττου τοὺς
 10 σοὺς ὀφθαλμούς, τοῦ μὴ ἰδεῖν τι τῶν ὄντων ἐκεῖ, ἐὰν δὲ ἀναγ-
 κασθῆς ὑπὸ τοῦ λογισμοῦ, πρόσχες, ἵνα μὴ ὑπακούσης καὶ
 ποιήσης τοῦτο· ὁ γὰρ ἐν τούτοις ἀναιδῶς διακεείμενος, ξένος
 ἐστὶ τοῦ μοναχικοῦ σχήματος καὶ τοῦ Χριστοῦ, τοῦ τοῦτο τὸ
 σχῆμα χαρισαμένου ἡμῖν. Μὴ πρόσχης τοῖς τόποις, ἐν οἷς κέ-
 κρυπται τὰ σκεύη τοῦ κελλίου τοῦ φίλου σου. Μετὰ γαλήνης
 15 ἀνοιξον σὴν θύραν καὶ κλειῖσον, καὶ τὴν τοῦ ἑταίρου σου. Μὴ
 αἰφνιδίως πρὸς τινὰ εἰσέλθῃς, ἀλλά, κρούσας ἔξωθεν καὶ προ-
 τραπεῖς, τότε εἰσελθε εὐλαβῶς.

3. Εἶναι φανερόν ὅτι ὁ λόγος 7 ἀποτελεῖ μιὰ συλλογὴ κανόνων καλῆς

2 **Ν**ὰ μὴ γυμνώσης μέλος τοῦ σώματός σου ἔμπρὸς σὲ ἄνθρωπο οὔτε νὰ προσεγγίσης τὸ σῶμα κάποιου χωρὶς ἀναγκαῖα αἰτία. Οὔτε νὰ ἀφήσης κάποιον νὰ προσεγγίση τὸ σῶμα σου, χωρὶς εὐλογη αἰτία, ὅπως εἶπα. Ἀπόφευγε τὴν παρρησία σὰν τὸ θάνατο. Ἀπόκτησε σώφρονα τάξι στὸν ὕμνο σου, γιὰ νὰ μὴ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ σὲ ἡ δύναμις ποὺ σὲ περιφρουρεῖ· καὶ ὅπου κοιμηθῆς, εἰ δυνατόν, νὰ μὴ σὲ ἰδῆ κανεῖς. Νὰ μὴ ρίψης ἔμπρὸς σὲ κάποιον πτύελο· κι' ἂν σὲ πιάση βῆχας, ἐνῶ κάθεσαι σὲ τράπεζα, στρέψε τὸ πρόσωπό σου πρὸς τὰ πίσω, καὶ τότε βῆξε. Τρῶγε καὶ πίνε μὲ σωφροσύνη, ὅπως πρέπει σὲ τέκνα τοῦ Θεοῦ.

3 **Ν**ὰ μὴ ἀπλώσης τὸ χέρι σου μὲ ἀναίδεια ἔμπρὸς ἀπὸ τοὺς συντρόφους σου γιὰ νὰ πάρης κάτι. Ἄν καθῆση μαζί σου στὸ τραπέζι ξένος, πρότρεψέ τον μιὰ φορὰ καὶ δύο νὰ φάγη, καὶ παράθεσε στὴν τράπεζα τὸ φαγητὸ μὲ τάξι καὶ ὄχι μὲ ἀταξία. Κάθησε μὲ κοσμιότητα καὶ συστολή, χωρὶς νὰ γυμνώσης κανένα μέλος σου. Ὄταν χασμουριέσαι, σκέπαζε τὸ στόμα σου, γιὰ νὰ μὴ τὸ παρατηρήση κανεῖς· διότι, ἂν κρατήσης τὴν ἀναπνοή σου, θὰ περάση. Ἄν εἰσέλθης στὸ κελλί τοῦ ἐπιστάτη σου ἢ τοῦ φίλου ἢ τοῦ μαθητοῦ, φύλαγε τοὺς ὀφθαλμούς σου, νὰ μὴ ἰδοῦν τίποτε ἀπὸ ὅσα εἶναι ἐκεῖ· ἐὰν δὲ σὲ πιέση σ' αὐτὸ ὁ λογισμὸς σου, πρόσεχε νὰ μὴ ὑπακούσης καὶ τὸ πράξης· διότι αὐτὸς ποὺ φέρεται ἀναιδῶς σ' αὐτὰ τὰ πράγματα, εἶναι ξένος πρὸς τὸ μοναχικὸ σχῆμα καὶ πρὸς τὸν Χριστό, ποὺ μᾶς ἐχάρισε τοῦτο τὸ σχῆμα. Νὰ μὴ προσέχης στὰ μέρη ποὺ εἶναι κρυμμένα τὰ σκεύη τοῦ κελλιοῦ τοῦ φίλου σου. Ἄνοιξε καὶ κλειῖσε τὴν θύρα σου μὲ ἡσυχία, ὅπως καὶ τὴν θύρα τοῦ φίλου σου. Νὰ μὴ εἰσέλθης ξαφνικὰ πρὸς κάποιον, ἀλλά, ἀφοῦ πρῶτα κτυπήσης ἀπ' ἔξω καὶ προσκληθῆς, τότε νὰ εἰσέλθης μὲ εὐλάβεια³.

4 **Μ**ὴ σπουδάσης ἐν τῷ σῶ βαδίσματι, ἐκτὸς ἀναγκαίας
 χρείας κατεπειγούσης σε. Γενοῦ τοῖς πᾶσιν ὑπήκοος ἐν
 παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ, ἵνα μὴ γένηται ἔργον διαβολικὸν. Ἐν πραϋ-
 τητι πᾶσι διαλέγου καὶ μετὰ σωφροσύνης πρὸς πάντας ἀτένισον
 5 καὶ μὴ ἐμπλήσης σοῦς ὀφθαλμοὺς ἀπὸ προσώπου τινός. Πο-
 ρευόμενος ἐν τῇ ὁδῷ, μὴ προκαταλάβης τοὺς μείζονάς σου, ἐὰν
 ᾗ δὲ προκαταληφθῇ ὁ ἐταῖρός σου, μικρὸν προλαβὼν, ἐκδεξαι
 τοῦτον. Ὁ γὰρ μὴ ποιῶν οὕτως, ἄφρων ἐστὶ καὶ χοίρῳ μὴ
 ἔχοντι νόμον παραπλήσιος. Ἐὰν λαλήσῃ ὁ ἐταῖρός σου τισιν
 10 ἀπαντήσασιν, ἐκδέχου αὐτὸν καὶ μὴ κατεπείγῃς τοῦτον. Ὁ ὑγι-
 ῆς λεγέτω τῷ ἀσθενοῦντι πρὸ τοῦ καιροῦ, Ἐπιθήσωμεν τὴν
 χρείαν'.

5 **Μ**ὴ ἐλέγξης τινὰ ἐν τινι παραπτώματι, ἀλλὰ σεαυτὸν ἡγοῦ
 ἐν πᾶσιν ὑπεύθυνον καὶ τοῦ πταιίσματος αἴτιον. Πᾶν ἔρ-
 γον εὐτελὲς ποιεῖν μετὰ ταπεινοφροσύνης μὴ ἀπαναίνου μήτε
 μὴν παραιτοῦ. Ἐὰν δὲ παραβιασθῆς γελάσαι, μὴ ἀπαναίνου, μὴ
 5 φανῶσί σου οἱ ὀδόντες. Ἐὰν δὲ ἀναγκασθῆς λαλήσαι γυναιξί,
 στρέψον σου τὸ πρόσωπον ἐκ τῆς θέας αὐτῶν, καὶ οὕτως αὐ-
 ταῖς διαλέγου. Ἀπὸ δὲ κανονικῶν ἀπέχου, ὡς ἀπὸ πυρός καὶ
 ὡς ἀπὸ παγίδος διαβόλου, ἐκ τε τῆς ἀπαντήσεως αὐτῶν καὶ

4. Νὰ μὴ χορτάσουν τὰ μάτια σου ἀπὸ τῆς θέας κάποιου προσώπου, διότι τέτοια ἱκανοποιήσις προκαλεῖται ἀπὸ ἐνδιαφέρον καὶ ἀκολουθεῖται πολὺ συχνὰ ἀπὸ ἐπιθυμία.

5. Ὅπως εἶναι διατυπωμένη ἡ πρότασις σημαίνει «ἀν παραβιασθῆς νὰ γελάσῃς, μὴ τὸ ἀρνηθῆς, γιὰ νὰ μὴ φανοῦν τὰ δόντια σου», πού εἶναι ἄτοπο, διότι τὰ δόντια μὲ τὸ γέλοιο φαίνονται. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ προσθέσαμε στὴν με-

4 **Ν**ὰ μὴ βιάζεσαι στὸ βάδισμά σου, ἐκτὸς ὅταν ὑπάρχη ἀπόλυτη ἀνάγκη. Νὰ ὑπακούης σὲ ὄλους γιὰ κάθε ἀγαθὸ ἔργο, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς φιλοκτῆμονες ἢ φιλαργύρους ἢ κοσμικοὺς ποὺ δὲν πρέπει ν' ἀκολουθήσης, γιὰ νὰ μὴ συνεργήσουν σὲ διαβολικὸ ἔργο. Νὰ συνομιλῆς μὲ ὄλους ἤπια καὶ νὰ παρατηρῆς ὄλους μὲ σωφροσύνη, καὶ νὰ μὴ γεμίσης τὰ μάτια σου μὲ τὴν θεὰ κανενός⁴. Ὅταν βαδίζης στὸν δρόμο, νὰ μὴ προσπεράσης τοὺς μεγαλυτέρους σου, καὶ ἂν προσπερασθῇ ὁ σύντροφός σου, ἀφοῦ προχωρήσης λίγο, περίμενέ τον. Ὅποιος δὲν πράττει ἔτσι εἶναι ἄφρων καὶ ὁμοιάζει μὲ χοῖρο ποὺ δὲν ἔχει νόμο. Ἄν ὁ σύντροφός σου ὁμιλήσῃ μὲ κάποιους ποὺ συνάντησε, περίμενέ τον καὶ μὴ τὸν βιάσης. Ὁ ὑγιῆς νὰ προλαβαίνει καὶ νὰ λήξῃ στὸν ἀσθενῆ, ἄς κάμωμε τὴν ἀναγκαία στάσι'.

5 **Ν**ὰ μὴ ἐλέγξης κανένα γιὰ κάποιο παράπτωμα, ἀλλὰ νὰ θεωρῆς τὸν ἑαυτὸ σου ὑπεύθυνον καθ' ὅλα καὶ αἷτιον τοῦ πταίσματος. Νὰ μὴ ἀρνῆσαι νὰ κάμῃς ὅποιοδήποτε εὐτελὲς ἔργο μὲ ταπεινώσι καὶ νὰ μὴ τὸ παραλείπῃς. Ἄν ὑποχρεωθῆς νὰ γελάσης, μὴ τὸ ἀρνηθῆς· νὰ μὴ φανοῦν ὅμως τὰ δόντια σου⁵. Ἄν πάλι ἀναγκασθῆς νὰ ὁμιλήσης μὲ γυναῖκες, στρέψε τὸ πρόσωπό σου ἀπὸ τὴν ὄψι τους, καὶ τότε νὰ συνομιλήσης μὲ αὐτές. Ν' ἀπέχεις ἀπὸ τὶς κανονικές⁶, ὅπως θ' ἀπεῖχες ἀπὸ φωτιά καὶ ἀπὸ παγίδα διαβόλου, καὶ ἀπὸ τὴν συνάντησί τους καὶ ἀπὸ τὴν συνομιλία καὶ ἀπὸ τὴ θεὰ· γιὰ

τάφρασι τὸ «ὅμως». Ἴσως πάντως τὸ «μὴ» νὰ εἶναι παρέμβλητο, ὁπότε θὰ εἶχαμε, «ἂν παραβιασθῆς νὰ γελάσης, νὰ τὸ ἀρνηθῆς». Γενικὰ οἱ ἀρχαῖοι μοναχοὶ ἀπέφευγαν τὸν γέλωτα, ἰδίως τὸν ἠχηρό.

6. Κανονικὲς εἶναι οἱ γυναῖκες ποὺ ἀκολουθοῦν τὸν μοναχικὸ κανόνα, δηλαδὴ οἱ καλόγρηες. Ἡ συναναστροφή μοναχῶν μὲ καλόγρηες εἶναι ἐπικίνδυνη καὶ γιὰ τὰ δύο μέρη. Προφανῶς ὁ Ἰσαὰκ εἶχε ὑπ' ὄψι τὸ δοκίμιο τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου *Περὶ ἀποφυγῆς συμβιώσεως καλογραιῶν μὲ ἀνδρες*.

συνομιλίας καὶ θεάς, ἵνα μὴ ψυχρανθῆ ἡ καρδία σου ἐκ τῆς
 10 ἀγάπης τοῦ Θεοῦ καὶ χράνης σου τὴν καρδίαν τῷ βορβόρῳ τῶν
 παθῶν, κῆν ὧσί σου ἀδελφαὶ κατὰ σάρκα, ὡς ἀπὸ ξένων σου-
 τὸν παρατήρησαι. Ἐκ τῆς μίξεως τῆς μετὰ τῶν ἰδίων σου πα-
 ραφυλάττου, ἵνα μὴ ψυχρανθῆ ἡ καρδία σου ἐκ τῆς ἀγάπης τοῦ
 Θεοῦ. Τὰς μετὰ νεωτέρων παρρησίας καὶ συντυχίας φεῦγε ὡς
 15 φιλίαν διαβόλου. Ἔνα ἔχε συνόμιλον καὶ συμμύστην, τὸν φο-
 βούμενον τὸν Θεὸν καὶ ἑαυτῷ προσέχοντα πάντοτε, πτωχὸν
 μὲν ὄντα ἐν τῷ κατασκηνώματι αὐτοῦ, πλούσιον δὲ ἐν τοῖς τοῦ
 Θεοῦ μυστηρίοις.

6 **Α**πὸ παντὸς κρύψον τὰ σὰ μυστήρια καὶ τὰς σὰς πράξεις
 καὶ τοὺς σοὺς πολέμους. Μὴ καθίσῃς ἄνευ ἐπιρριπταρίου
 ἔμπροσθέν τινος, ἐκτὸς ἀνάγκης· μετὰ δὲ σωφροσύνης εἰς τὴν
 ἀναγκαίαν χρεῖαν ἐξελθε, ὡς εὐλαβούμενος τὸν διατηροῦντά σε
 5 Ἄγγελον, καὶ μετὰ φόβου Θεοῦ διατέλεσον καὶ ἀνάγκασον
 σευατὸν ἕως θανάτου, κῆν ἡ καρδία σου ἀπαρέσκηται.

7 **Κ**ρεῖσσόν σοι φαγεῖν ἰὸν θανάσιμον ἢ μετὰ γυναικὸς
 ἐσθίειν, κῆν γένηται σου μήτηρ ἢ ἀδελφή. Κρεῖσσόν σοι
 συνοικῆσαι δράκοντι ἢ συγκαθεύδειν νεωτέρῳ καὶ συσκευα-
 σθῆναι, κῆν γένηται σου ἀδελφὸς κατὰ σάρκα. Ἐὰν εἶπῃ σοι
 5 πορευομένῳ ἐν ὁδῷ τις σοῦ μείζων, "Ἐρχου ἵνα ψάλωμεν", μὴ
 παρακούσης αὐτοῦ. Ἐὰν δὲ μὴ εἶπῃ, τῇ μὲν γλώττῃ σιώπησον,
 τῇ δὲ σῇ καρδίᾳ τὸν Θεὸν δοξολόγησον. Μὴ ἀντιστῆς τινι περὶ
 τινος μήτε μαχεσθῆς μήτε ψεύσῃ μήτε ὁμνύῃς ἐπὶ τῷ ὀνόματι

7. Οἱ νέοι, πρὸ πάντων οἱ ἀγένειαι, ὑπενθυμίζου.

νὰ μὴ ψυχρανθῆ ἡ καρδιά σου ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ καὶ μίανης τὴν καρδιά σου στὸν βόρβορο τῶν παθῶν· ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι ἀδελφός σου κατὰ τὴν σάρκα, νὰ φυλάγεσαι σὰν ἀπὸ ξένες. Νὰ προφυλάγεσαι ἀπὸ τὴν συναναστροφή μὲ τοὺς δικούς σου, γιὰ νὰ μὴ ψυχρανθῆ ἡ καρδιά σου ἀπέναντι στὴν ἀγάπη τοῦ Θεοῦ. Ἀπόφευγε τὰ ξεθαρρεύματα καὶ τὶς συναντήσεις μὲ νεαροὺς⁷, σὰν φιλία μὲ τὸν διάβολο. Νὰ ἔχῃς ἓνα μόνο σύντροφο καὶ συμμύστη, τὸν φοβούμενο τὸν Θεὸ καὶ προσέχοντα πάντοτε τὸν ἑαυτὸ του, πτωχὸν βέβαια στὸ κατάλυμά του, ἀλλὰ πλούσιον στὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ.

6 **Κ**ρύβε τὰ μυστικά σου ἀπὸ ὄλους, καθὼς καὶ τὶς πράξεις σου καὶ τοὺς ἀγῶνες σου. Νὰ μὴ καθίσῃς ἐμπρὸς σὲ κανένα χωρὶς τὸ ἐπιρριπτᾶριό σου⁸, ἐκτὸς ἂν εἶναι ἀνάγκη· νὰ ἐξέρχεσαι γιὰ τὴν ἀπαραίτητη ἀνάγκη μὲ σωφροσύνη, ἀπὸ εὐλάβεια πρὸς τὸν φύλακα Ἰαγγελό σου. Νὰ ζῆς μὲ φόβο Θεοῦ καὶ νὰ ἐπιβάλλεσαι στὸν ἑαυτὸ σου μέχρι θανάτου, ἀκόμη κι' ἂν δέν τὸ θέλῃ ἡ καρδιά σου.

7 **Κ**αλύτερο εἶναι νὰ φάγῃς δηλητήριο θανάσιμο, παρὰ νὰ τρώγῃς μαζί μὲ γυναῖκα, ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι μητέρα ἢ ἀδελφή σου. Καλύτερα εἶναι νὰ συγκατοικήσῃς μὲ δράκοντα, παρὰ νὰ κοιμᾶσαι μαζί μὲ νέον καὶ νὰ σκεπάζεσαι μὲ τὰ ἴδια σκεπάσματα, ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι ἀδελφός σου κατὰ τὴν σάρκα. Ἐὰν στὸ δρόμο σοῦ εἴπῃ κάποιος μεγαλύτερός σου, 'ἔλα νὰ ψάλωμε μαζί', νὰ μὴ τὸν παρακούσῃς, ἂν ὁμως δέν σοῦ εἴπῃ, μὲ τὴ γλῶσσα σιώπα, ἀλλὰ μὲ τὴν καρδιά σου δοξολόγησε τὸν Θεό. Νὰ μὴ ἀντισταθῆς σὲ κανένα γιὰ τίποτε οὔτε νὰ πολεμήσῃς οὔτε νὰ ψευσθῆς οὔτε νὰ ὀρκισθῆς στὸ

8. Ἐνδυμα τῶν ὄμων μὲ κουκούλα ποὺ ἔφεραν παλαιὰ οἱ μοναχοί.

Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου. Καταφρονήθητι, καὶ μὴ καταφρονήσης.
 10 Ἄδικήθητι, καὶ μὴ ἀδικήσης. Κρεῖσσον διαφθαρήναι τὰ σωμα-
 τικὰ μετὰ τοῦ σώματος, ἢ ζημιωθῆναι τι τῶν τῆς ψυχῆς. Ἐν
 κρίσει μετὰ τινος μὴ εἰσέλθῃς, ἀλλ' ὑπόμεινον κατακριθεῖς,
 ἀκατάκριτος ὢν. Μὴ ἀγαπήσης τῆ σῆ ψυχῆ τι τῶν κοσμικῶν,
 ἀλλ' ὑποτάγηθι τοῖς ἡγεμόσι καὶ ἄρχουσι, καὶ τῆς μετ' αὐτῶν
 15 μίξεως ἀπέχου. Αὕτη γὰρ παγίς ἐστὶ, παγιδεύουσα τοὺς ἀμελε-
 στέρους εἰς ἀπώλειαν.

8 **Ω** γαστρίμαργε, ὁ τὴν ἰδίαν ζητῶν θεραπεῦσαι γαστέρα,
 κρεῖσσόν σοι βαλεῖν ἐν τῆ σῆ κοιλία ἄνθρακα πυρός, ἢ τὰ
 τηγανίσματα τῶν ἡγουμένων καὶ ἀρχόντων. Ἐπίχεέ σου ἐπὶ
 πάντα τὸ ἔλεος καὶ γενοῦ συνεσταλμένος ἀπὸ πάντων. Ἐκ τῆς
 5 πολυλογίας σαυτὸν παρατήρησον· αὕτη γὰρ σβέννυσι ἐκ τῆς
 καρδίας τὰς νοεράς κινήσεις τὰς ἐκ Θεοῦ φουομένας. Φεῦγε τοῦ
 δογματίσαι ὧς ἀπὸ λέοντος ἀτάκτου· μήτε μὴν μετὰ τῶν τροφί-
 μων τῆς ἐκκλησίας εἰς τοῦτο συνεισέλθῃς μήτε μετὰ τῶν ἄλλο-
 τρίων. Καὶ εἰς τὰς πλατείας τῶν ὀργίλων ἢ μαχίμων μὴ πε-
 10 ράσης, ἵνα μὴ ἐμπλησθῆ σου ἡ καρδία θυμοῦ καὶ κατακυριεύση
 τῆς ψυχῆς σου τὸ τῆς πλάνης σκότος. Ὑπερηφάνω μὴ συνοι-
 κήσης, ἵνα μὴ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἡ ἐνέργεια ἀρθῆ ἀπὸ τῆς
 ψυχῆς σου καὶ γένηται οἰκητήριον παντὸς πονηροῦ πάθους.

9. Ματθ. 5,33ε.

10. Ρωμ. 13,1.

11. Στὴν καλλιέργεια τοῦ ἀσκητικοῦ φρονήματος δὲν ἔχει θέσι ἡ ἐνασχό-

ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου⁹. Δέξου νὰ καταφρονηθῆς, ἀλλὰ νὰ μὴ καταφρονήσης· νὰ ἀδικηθῆς, ἀλλὰ νὰ μὴ ἀδικήσης. Προτιμότερο εἶναι νὰ διαφθαροῦν τὰ σωματικὰ μαζί με τὸ σῶμα, παρὰ νὰ ζημιωθῆς σὲ κάτι ψυχικό. Νὰ μὴ ἔλθῃς σὲ δικαστήριον μὲ κανένα, ἀλλὰ ἂν κατακριθῆς, ὑπόμεινε, ἔστω κι ἂν δὲν εἶσαι ἔνοχος. Νὰ μὴ ἀγαπήσης μὲ τὴν ψυχὴ σου τίποτε κοσμικό, ἀλλὰ νὰ ὑποτάσσεσαι στοὺς ἡγεμόνες καὶ ἄρχοντες¹⁰, καὶ ν' ἀποφεύγῃς τὴν συναναστροφή μὲ αὐτούς· διότι αὐτὸ εἶναι παγίδα, ποὺ συλλαμβάνει τοὺς ἀμελεστέρους καὶ τοὺς ὀδηγεῖ πρὸς τὴν ἀπώλεια.

8 **Ω** λαίμαργε, ποὺ ζητεῖς νὰ ἰκανοποιήσης τὴν κοιλιὰ σου, προτιμότερο εἶναι νὰ βάλῃς ἓνα ἄνθρακα φωτιᾶς στὴν κοιλιὰ σου, παρὰ τὰ τηγανητὰ τῶν ἡγεμόνων καὶ ἀρχόντων. Νὰ σκορπίζῃς πρὸς ὄλους τὸ ἔλεος καὶ νὰ εἶσαι συνεσταλμένος ἔμπρὸς σὲ ὄλους. Φύλαξε τὸν ἑαυτὸ σου ἀπὸ τὴν πολυλογία· διότι αὐτὴ σβῆνει ἀπὸ τὴν καρδιὰ τίς νοερὲς κινήσεις ποὺ φυτεύονται ἀπὸ τὸν Θεό. Ἀπόφευγε τὸ νὰ δογματίζῃς σὰν νὰ πρόκειται γιὰ ἄγριον λέοντα, καὶ νὰ μὴ συνέλθῃς γιὰ τέτοιον σκοπὸ οὔτε μὲ τοὺς πιστοὺς τῆς Ἐκκλησίας οὔτε μὲ τοὺς ξένους πρὸς αὐτήν¹¹. Νὰ μὴ περάσης στὶς πλατεῖες τῶν ὀργισμένων καὶ μαχητικῶν ἀνθρώπων, γιὰ νὰ μὴ γεμίση ἡ καρδιὰ σου θυμὸ καὶ κυριεύση τὴν ψυχὴ σου τὸ σκότος τῆς πλάνης. Νὰ μὴ συγκατοικήσης μὲ ὑπερήφανο, γιὰ νὰ μὴ ἀφαιρεθῇ ἀπὸ τὴν ψυχὴ σου ἡ ἐνέργεια τοῦ Πνεύματος καὶ γίνῃ κατοικία κάθε πονηροῦ πάθους.

λησις μὲ δογματικὰ ζητήματα, ποὺ εἶναι ὄχι μόνο ἀχρηστη, ἀλλὰ καὶ ἐπικίνδυνη, διότι προκαλεῖ ἔριδες καὶ μίση. Τοῦτο εἶναι βασικὴ γραμμὴ τῶν Πατέρων τῆς ἐρήμου. Βλ. Π. Χρήστου, *Ἀποφθέγματα Γερόντων*, 1978, σ. 24ε.

9 **Τ**άστας τὰς παραφυλακὰς ἐὰν φυλάξης, ὦ ἄνθρωπε, καὶ ἀσχολήσης σεαυτὸν διαπαντὸς ἐν τῇ μελέτῃ τοῦ Θεοῦ, ἐν ἀληθείᾳ ὄψεταιί σου ἡ ψυχὴ ἐν ἑαυτῇ τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ καὶ εἰς τὸν αἰῶνα μὴ σκοτάση.

Αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

9 **Α**ν λάβης αὐτὲς τὶς προφυλάξεις, ἄνθρωπε, καὶ ἀπασχο-
ληθῆς διαρκῶς μὲ τὴ μελέτη τοῦ Θεοῦ, ἀληθινὰ ἡ
ψυχὴ σου θὰ ἰδῆ μέσα της τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ καὶ δὲν θὰ
σκοτισθῆ στὸν αἰῶνα.

Σ' αὐτὸν ἀνήκει ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος στοὺς αἰῶνες. Γέ-
νοιτο.

ΛΟΓΟΣ Η'

Π Ε Ρ Ι

ΤΑΞΕΩΣ ΛΕΠΤΗΣ ΤΗΣ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΣ

1 **Π**ρόσεχε σεαυτῷ, ὦ ἀγαπητέ, ἀεὶ καὶ ἴδε ἐν τῇ συνεχείᾳ τῶν ἔργων σου καὶ τὰς θλίψεις τὰς συναντώσας σοὶ καὶ τὴν χώραν τῆς ἐρήμου τῆς διαγωγῆς σου καὶ τὴν λεπτότητα τοῦ νοός σου μετὰ τῆς στρυφνότητος τῆς γνώσεώς σου 5 καὶ τὸ μῆκος τὸ πολὺ τῆς ἡσυχίας σου μετὰ τῶν φαρμάκων τῶν πολλῶν, ἥτοι τῶν πειρασμῶν, τῶν ἐκ τοῦ ἀληθινοῦ ἰατροῦ ἐπαγομένων πρὸς υἰεῖαν ἐκείνου τοῦ ἔσω ἀνθρώπου, ἐν καιρῷ δῆ, ἐκ τῶν δαιμόνων· καὶ ἐν καιρῷ ἐν νόσοις καὶ ἐν πόνοις τοῦ σώματος· καὶ ἐν καιρῷ, ἐν πτοήσει τῶν νοημάτων τῆς ψυχῆς 10 σου ἐν ταῖς μνήμαις ταῖς δειναῖς ταῖς μελλούσαις εἶναι εἰς τὰ ἔσχατα· ἐν καιρῷ δέ, ἐν τῷ κεντρισμῷ καὶ περιδέσμῳ τῆς χάριτος τῆς θερμῆς καὶ τῶν γλυκέων δακρῦων καὶ τῆς χαρᾶς τοῦ πνεύματος μετὰ τῶν λοιπῶν, ἵνα μὴ πληθύνω τοὺς λόγους.

2 **Α**ρα ἐν πᾶσι τούτοις ἐντελῶς καθορᾶς, ὅτι τὸ ἔλκος σου ἤρξατο υἰγιαίνειν καὶ σφραγίζεσθαι; Τοῦτο δέ ἐστίν, ἄρα τὰ πάθη ἤρξαντο ἀσθενεῖν; Θεοῦ τεκμήριον καὶ εἰσελθε ἐν

* Ὁ Λόγος 8 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 70 κείμενο τῆς συριακῆς ἐκδόσεως τοῦ Bedjan.

ΛΟΓΟΣ 8

ΠΕΡΙ

ΤΗΣ ΑΚΡΙΒΟΥΣ ΘΕΣΕΩΣ ΤΗΣ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΣ*

1 **Π**ρόσεχε τὸν ἑαυτό σου¹, ἀγαπητέ, πάντοτε καὶ ἰδέ τις συνέπειες τῶν ἔργων σου· τίς θλίψεις ποῦ σὲ εὐρίσκουν, τὸν τόπο τῆς ἐρήμου, ὅπου ζῆς, τὴν λεπτότητα τοῦ νοῦ σου, τὴν ὀξύτητα τῆς γνώσεώς σου, τὸ μῆκος τῆς ἡσυχίας σου, τὸ πλῆθος τῶν φαρμάκων, δηλαδή τῶν πειρασμῶν, ποῦ ἐπιφέρονται ἀπὸ τὸν ἀληθινὸ ἰατρὸ γιὰ τὴν υἰγεία τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀνθρώπου²· ποῦ ἐπιφέρονται ἄλλοτε διὰ τῶν δαιμόνων, ἄλλοτε διὰ τῶν ἀσθενειῶν καὶ τῶν πόνων τοῦ σώματος, ἄλλοτε διὰ τοῦ φοβισμοῦ τῶν νοσημάτων τῆς ψυχῆς σου μὲ φοβερὲς μνημεις γιὰ ὅσα πρόκειται νὰ συμβοῦν στὰ ἔσχατα, ἄλλοτε διὰ τῆς ὑποκινήσεως καὶ περιποιήσεως τῆς χάριτος ποῦ προκαλεῖ τὴν θέρμη, τὰ γλυκὰ δάκρυα, τὴν χαρὰ τοῦ πνεύματος, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, γιὰ νὰ μὴ μακρύνω τὸν λόγο.

2 **Α**ραγε μὲ ὅλα αὐτὰ παρατηρεῖς ὅτι τὸ ἔλκος σου ἄρχισε νὰ υἰγιαίνει καὶ νὰ ἐπουλώνεται; Δηλαδή· ἄραγε τὰ πάθη ἄρχισαν νὰ ἐξασθενοῦν; Θεώρησέ το ἐνδεικτικὸ

1. Δευτ. 15,9. Ὁ Μέγας Βασίλειος ἔγραψε ὁμιλία μὲ αὐτὸν τὸν τίτλο, «Εἰς τὸ πρόσεχε σεαυτῷ».

2. Βλ. Ρωμ. 7,17έε.

ἑαυτῷ διαπαντός καὶ ἴδε ποῖα μὲν τῶν παθῶν ὀρᾶς, ὅτι ἡσθέ-
 5 νησαν κατενώπιόν σου, ποῖα δὲ ἐξ αὐτῶν ἀπώλοντο καὶ ἀπέ-
 στησαν παντελῶς, καὶ ποῖα ἐξ αὐτῶν ἤρξαντο σιωπᾶν ἐκ τῆς
 ὑγείας τῆς ψυχῆς σου καὶ οὐχὶ ἐκ τῆς ἀποστάσεως τῶν πτο-
 ούντων, καὶ ποῖα ἐκ τῆς διανοίας ἔμαθε κραταιοῦσθαι καὶ οὐχὶ
 ἐκ τῆς στερήσεως τῶν αἰτιῶν. Καὶ πρόσεχε πάλιν εἰ ἄρα βλέ-
 10 πεις παντελῶς ἐντὸς τῆς σήψεως τοῦ ἔλκουσ σου, ὅτι ἤρξατο
 σὰρξ ζῶσα ἀνέρχεσθαι, ὅπερ ἐστὶν ἡ εἰρήνη τῆς ψυχῆς· καὶ
 ποῖα μὲν τῶν παθῶν ἀκολούθως καὶ ἠπειγμένως ἐκβιάζονται,
 καὶ ἐν ποίῳ καιρῷ καὶ καιρῷ· καὶ εἴ εἰσι ταῦτα σωματικὰ ἢ
 ψυχικὰ ἢ σύνθετα καὶ σύμμικτα, καὶ εἰ ὡς ἀσθενῆ ἐν τῇ μνήμῃ
 15 κινουῦνται σκοτεινῶς ἢ ἰσχυρῶς κατὰ τῆς ψυχῆς ἐπανίστανται,
 καὶ εἰ ἄρα ὡς ἐξουσιάζοντα ἢ κλεψιμαίῳ τρόπῳ, καὶ πῶς προ-
 σέχει αὐτοῖς ὁ νοῦς ὁ βασιλεὺς, ὁ ἐξουσιάζων τῶν αἰσθήσεων.
 Ὅταν κύψωσι καὶ συνάψωσι πόλεμον, πολεμεῖ μετ' αὐτῶν καὶ
 ἐξατονεῖν αὐτὰ ποιεῖ ἐν τῇ ἰσχυρί ἑαυτοῦ ἢ οὐδὲ πάλιν ἐν ὀράσει
 20 καθορᾷ αὐτὰ καὶ ψηφίζει αὐτά; Καὶ ποῖα μὲν αὐτῶν ἀπηλείφη-
 σαν ἐκ τῶν παλαιῶν, ποῖα δὲ νεωστὶ ἐπλάσθησαν; Καὶ τὰ
 πάθη δὲ ἐν εἰκονισμῷ κινουῦνται ἢ ἐν αἰσθήσει χωρὶς εἰκονι-
 σμῶν, καὶ ἐν μνήμῃ χωρὶς πάθους καὶ διαλογισμῷ ἐκτὸς ἐρεθι-
 σμοῦ; Καὶ ἐκ τούτων πάλιν δυνατὸν γινῶναι τὸ μέτρον τῆς ψυ-
 25 χῆς, πῶς ἴσταται.

3 **Ε** κείνα μὲν τὰ πρῶτα κατάστασιν οὐ πεφθάκασι. Διότι
 ἀκμὴν ἀγῶν ἐπίκειται τῇ ψυχῇ, κἂν καὶ ἰσχυρότητα κατ'
 αὐτῶν δεικνύει. Ταῦτα δέ, καθὼς εἶπεν ἡ Γραφή, ἐν χρήσει
 «ἐκάθισε», λέγουσα, «*Δαβὶδ ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, καὶ ἀνέπαυσεν*

3. Ὁ νοῦς κατὰ τὴν Στωϊκὴ φιλοσοφία εἶναι τὸ ἡγεμονικὸ μέρος τοῦ ἀν-
 θρώπου, ἀνώτερη μοῖρα τῆς ψυχῆς.

σημεῖο καὶ εἰσελθε ἐντελῶς στὸν ἑαυτό σου καὶ ἰδὲ ποιά ἀπὸ τὰ πάθη σου ἀσθένησαν ἐμπρός σου, ποιά ἀπὸ αὐτὰ ἐχάθησαν καὶ ἀπομακρύνθηκαν τελείως καὶ ποιά ἀπὸ αὐτὰ ἄρχισαν νὰ σιωποῦν λόγῳ τῆς ψυχικῆς σου ὑγείας καὶ ὄχι λόγῳ τῆς ἀπομακρύνσεως τῶν ἀφορμῶν πού τὴν πτοοῦν καὶ ποιά ἔμαθαν νὰ θεραπεύονται ἀπὸ τὴν διάνοια καὶ ὄχι ἀπὸ τὴν στέρησι τῶν αἰτιῶν. Καὶ πρόσεχε πάλι, ἂν βλέπης ἐντελῶς μέσα στὴν σῆψι τοῦ ἔλκουσ σου ὅτι ἄρχισε νὰ ἀναπτύσσεται ζωντανὴ σάρκα, πὺ εἶναι ἡ εἰρήνη τῆς ψυχῆς· καὶ ποιά ἀπὸ τὰ πάθη στὴ συνέχεια σὲ ἐκβιάζουν πιεστικὰ καὶ σὲ ποιόν καιρὸ καὶ χρόνον· ἂν αὐτὰ εἶναι σωματικὰ ἢ ψυχικὰ ἢ σύνθετα καὶ σύμμικτα, ἂν κινοῦνται στὴν μνήμη ἐξασθενημένα καὶ σκοτεινὰ ἢ ἐπαναστατοῦν δυνατὰ κατὰ τῆς ψυχῆς· ἂν ἐνεργοῦν ὡς ἐξουσιασται ἢ μὲ κρυφὸν τρόπο, καὶ πῶς τὰ προσέχει ὁ νοῦς, ὁ βασιλεὺς, ὁ ἐξουσιαστής τῶν αἰσθήσεων³. Ὅταν σκύψουν καὶ συνάψουν πόλεμο, πολεμεῖ πρὸς αὐτὰ καὶ κατορθώνει μὲ τὴν δύναμί του νὰ τὰ ἐξασθενίσῃ ἢ μήπως οὔτε τὰ βλέπει κἂν πάλι οὔτε τὰ ὑπολογίζει; Καὶ ποιά ἀπ' αὐτὰ τὰ παλαιὰ πάθη ἀπαλείφθηκαν καὶ ποιά νέα παρουσιάσθηκαν, καὶ ἂν τὰ πάθη κινοῦνται μὲ φανταστικὲς εἰκόνες⁴ ἢ μὲ αἰσθησι χωρὶς εἰκόνες καὶ μὲ μνήμη χωρὶς πάθος καὶ μὲ διαλογισμὸ χωρὶς ἐρεθισμὸ. Καὶ ἀπὸ αὐτὰ ἐπίσης εἶναι δυνατὸ νὰ γνωρίσωμε τὸ μέτρο τῆς ψυχῆς, πῶς στέκεται.

3 **Ε** κεῖνα τὰ παλαιὰ πάθη δὲν ἔχουν φθάσει σὲ ἡρεμία. Διότι ὑπάρχει ἀκόμα ἀγὼν στὴν ψυχὴ, ἔστω κι' ἂν δείχνη δύναμι ἐναντίον τους. Αὐτὰ ὁμως τὰ νέα, καθὼς εἶπε ἡ Γραφή, εἶναι ὑπὸ ἔλεγχον. «Ἐκάθησε», λέγει, «ὁ Δαβὶδ στὸν

4. «Εἰκονισμός». Εἶναι ὁρος ἀναφερόμενος στὴν ἠθικὴ παθολογία τῶν ἀσκητῶν καὶ σημαίνει τὸν σαρκικὸ πειρασμὸ διὰ τῆς φανταστικῆς ἐμφανίσεως εἰκόνων. Ἐλαφρότερες εἶναι οἱ περιπτώσεις, ὅταν δὲν ὑπάρχουν εἰκόνες.

5 αὐτὸν ὁ Θεὸς ἐκ τῶν περικύκλω αὐτοῦ πάντων». Ταῦτα οὐ
 περὶ ἐνὸς τῶν παθῶν νοήσεις, ἀλλὰ καὶ μετὰ τῶν παθῶν τῶν
 φυσικῶν, τῆς ἐπιθυμίας καὶ τοῦ θυμοῦ, καὶ τὰ παθῆ τῆς φιλο-
 δοξίας τῆς εἰκονίζουσης τὰ πρόσωπα καὶ φανταζούσης καὶ εἰς
 ἐπιθυμiam καὶ ἔφρουν διεγειρούσης· καὶ τὸ πάθος τῆς φιλαργυ-
 10 ρίας αὐθις, ὅταν κοινωνῇ αὐτῷ ἡ ψυχὴ κρυπτῶς, κἄν καὶ οὐ
 πείθεται εἰς ἔργον ἐλθεῖν, ἀλλὰ τὰ εἶδωλα τῶν τῆς φιλαργυρίας
 πραγμάτων ἐν τῇ ὕλῃ τῆς συναγωγῆς τοῦ πλούτου εἰκονίζῃ ἐν
 τῷ νοῖ καὶ τὴν ψυχὴν πείθῃ μελετῆσαι ἐν αὐτοῖς καὶ πόθον ἐμ-
 ποιῇ κτήσασθαι αὐτὰ μετὰ τῶν λοιπῶν.

4 **Ο**ὐχὶ πάντα τὰ πάθη ἐν προσβολῇ πολεμοῦσιν. Ἔστι γὰρ
 πάθη, τὰς θλίψεις μόνον δεικνύοντα τῇ ψυχῇ· ἀμέλεια καὶ
 ἀκηδία καὶ λύπη, οὐκ ἐν προσβολῇ οὐδὲ ἐν ἀνέσει προσβάλ-
 λουσιν, ἀλλὰ βάρος μόνον ἐπιτιθέασιν τῇ ψυχῇ. Ἡ δὲ ἰσχὺς τῆς
 5 ψυχῆς ἐν νίκῃ κατὰ τῶν ἐν προσβολῇ πολεμούντων δοκιμάζε-
 ται, καὶ τούτων πάντων γνῶσιν λεπτὴν καὶ τεκμήρια χρῆ τῷ
 ἀνθρώπῳ ἔχειν, ὅπως αἰσθηθῇ εἰς ἕκαστον βῆμα, ὃ τίθησι, ποῦ
 ἔφθασε καὶ ἐν ποίᾳ χώρᾳ ἤρξατο ἡ ψυχὴ αὐτοῦ πατῆσαι, ἐν τῇ
 γῇ τοῦ Χαναὰν ἢ ἔξωθεν τοῦ Ἰορδάνου.

5 **Π**ρόσεχε δὲ καὶ τοῦτο. Ἐὰν διὰ τοῦ φωτὸς τῆς ψυχῆς ἱκανῇ
 ἡ γνῶσις πρὸς διάκρισιν τούτων ἢ ἐν σκότει διακρίνη
 αὐτὰ ἢ παντελῶς ἐστέρηται ἐκ τῶν τοιούτων, εὐρίσκεις ἄρα
 παντελῶς, ὅτι ἤρξατο ὁ λογισμὸς καθαρεύεσθαι; Δίδωσι τόπον

5. Β' Βασ. 7,1. Τὸ χωρίο αὐτό, ὅπως καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, εἶναι βάσει τῆς
 συριακῆς μεταφράσεως τῆς Βίβλου.

6. Ἐδῶ διευκρινίζεται ὅτι ὁ λόγος δὲν περιορίζεται σ' ἓνα μόνον πάθος,
 τὸ σαρκικό, ἀλλ' ἐπεκτείνεται καὶ σὲ ἄλλα.

οἴκο του καὶ τὸν ἀνέπαυσε ὁ Θεὸς ἀπὸ ὅλα ὅσα τὸν περικυκλώνουν»⁵. Αὐτὰ τὰ λόγια δὲν θὰ τὰ ἐκλάβης ὅτι ἀναφέρονται σ' ἓνα μόνο πάθος⁶, ἀλλ' ἀνάμεσα στὰ φυσικὰ πάθη, τὴν ἐπιθυμία καὶ τὸν θυμό, πρέπει νὰ ὑπολογίσης καὶ τὸ πάθος τῆς φιλοδοξίας, ποὺ εἰκονίζει τὰ πρόσωπα καὶ τὰ φαντάζεται καὶ διεγείρει σὲ ἐπιθυμία καὶ πόθο· νὰ ὑπολογίσης ἐπίσης τὸ πάθος τῆς φιλαργυρίας, ὅταν κοινωνῇ μὲ αὐτὸ ἡ ψυχὴ κρυφά, ἀκόμη καὶ ἂν δὲν φθάνη νὰ τὸ ἐνεργοποιήση, ἀλλὰ εἰκονίζει στὸν νοῦ τὰ εἶδωλα τῶν πραγμάτων τῆς φιλαργυρίας μὲ τὴν ὕλη τοῦ συναγομένου πλούτου καὶ πείθει τὴν ψυχὴ νὰ τὰ μελετᾷ καὶ δημιουργεῖ πόθο νὰ τὰ ἀποκτήσῃ μαζὶ μὲ τὰ ὑπόλοιπα.

4 **Δ** ἐν πολεμοῦν ὅλα τὰ πάθη μὲ ἔφοδο⁷. Πράγματι, ὑπάρχουν πάθη ποὺ ἀπλῶς φέρουν στὴν ψυχὴ τὶς θλίψεις· ἡ ἀμέλεια καὶ ἡ ἀκηδία καὶ ἡ λύπη δὲν προσβάλλουν μὲ ἔφοδο οὔτε ἀνοικτὰ, ἀλλὰ μόνο ἐπιφέρουν στὴν ψυχὴ κάποιον βάρος. Ἡ δύναμις λοιπὸν τῆς ψυχῆς ἀποδεικνύεται μὲ τὴν νίκη ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν ποὺ προσβάλλουν, καὶ χρειάζεται ὁ ἄνθρωπος ἀκριβῆ γνῶσι αὐτῶν τῶν παθῶν καὶ τεκμήρια, γιὰ νὰ αἰσθανθῇ σὲ κάθε βῆμα ποὺ κάμει, ποῦ ἔφθασε καὶ σὲ ποιὸν τόπο ἄρχισε ἡ ψυχὴ του νὰ πατῇ, στὴν γῆ τοῦ Χαναὰν ἢ ἔξω ἀπὸ τὸν Ἰορδάνη⁸;

5 **Π** ρόσεχε ἐπίσης καὶ τοῦτο· ἂν ἡ γνῶσις εἶναι ἰκανὴ μέσα στὸ φῶς τῆς ψυχῆς νὰ διακρίνη τὰ πάθη ἢ τὰ διακρίνη σκοτεινὰ ἢ ἔχει ἐντελῶς στερηθῇ τῆς ἰκανότητος αὐτῆς. Εὐρίσκεις ἄραγε καθόλου ὅτι ἄρχισε νὰ καθαρῖζη ὁ

7. Βασικὰ αὐτὴ ἡ παθολογία ἀποδίδει τὶς ἀπόψεις τοῦ Εὐαγρίου, ποὺ ἔγραψε εἰδικὰ δοκίμια, σωζόμενα στὴν ἑλληνικὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Νείλου, στὴν συριακὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτοῦ τοῦ ἰδίου.

8. Ἡ γῆ Χαναὰν συμβολίζει τὴν πνευματικὴ τελειότητα· ὁ τόπος πέρα ἀπὸ τὸν Ἰορδάνη συμβολίζει τὴν ἀτέλεια καὶ τὴ σαρκικὴ ἀκαθαρσία.

5 ὁ μετεωρισμὸς ἐν τῇ διανοίᾳ κατὰ τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς;
 Καὶ ποῖον ἄρα πάθος ταρασσει ἐν τῷ προσεγγίσει τῇ προσευχῇ
 τὴν διάνοιαν; Αἰσθάνη ἐν σεαυτῷ, ὅτι ἡ δύναμις τῆς ἡσυχίας
 ἐπεσκίασεν ἐπὶ τὴν ψυχὴν ἐν ἐπιεικείᾳ καὶ γαλήνῃ καὶ εἰρήνῃ,
 ἦν παρὰ τὸ ἔθος εἶωθε γεννᾶν ἐν τῇ διανοίᾳ; Ἀρπάζεται ὁ νοῦς
 10 ἀεὶ ἔξωθεν τοῦ θελήματος εἰς τὰς ἐννοίας τῶν ἀσωμάτων, εἰς
 ἅπερ οὐκ ἐπετράπησαν αἱ αἰσθήσεις ἐρμηνεῦσαι αὐτά; Ἐξάπτε-
 ται ἐν σοὶ ἐξαίφνης χαρά, ἡ κατασιγάζουσα τὴν γλῶσσαν; Ἐν
 τῇ ἀνομοίῳ τρυφῇ ἐαυτῆς βρῦει ἐκ τῆς καρδίας ἀεὶ ἡδονὴ τις
 καὶ ἔλκει τὸν νοῦν ὄλον ἐξ ὄλου;

6 **Α**νεπαισθήτως κατὰ καιρὸν καὶ καιρὸν ἐμπίπτει εἰς ὄλον
 τὸ σῶμα τρυφή τις καὶ ἀγαλλίασις, ἅπερ γλῶσσα σαρκί-
 νη οὐ δύναται αὐτὰ ἐξειπεῖν, ἕως ἂν πάντα τὰ ἐπίγεια σποδὸν
 καὶ σκύβαλα ἠγήσηται, ἐν τῇ μνήμῃ ταύτῃ. Ἐκείνη γάρ ἡ
 5 πρώτη ἡ τῆς καρδίας· ἐν καιρῷ ἐν ὥρᾳ τῆς προσευχῆς καὶ ἐν
 καιρῷ ἐν τῇ ἀναγνώσει καὶ ἐν καιρῷ πάλιν ἐκ τῆς διηνεκοῦς
 μελέτης καὶ τοῦ μήκους τῆς διανοίας θερμαίνεται ὁ νοῦς. Αὕτη
 δὲ ἡ ἐσχάτη, ὡς τὰ πολλὰ ἔξωθεν τούτων καὶ ποσάκις ἐν ἔργῳ
 παρέργῳ, καὶ εἰς τὰ πολλὰ τῶν νυκτῶν ἐν τῷ αὐτῷ τρόπῳ·
 10 ὅτε μεταξὺ τοῦ ὕπνου καὶ τῆς ἐγρηγόρσεως, ὡς ὑπνῶν καὶ ὡς
 μὴ ὑπνῶν καὶ ὡς ἐγρηγορῶς καὶ οὐκ ἐγρηγορῶς ἐπισυμβαίνει.
 Ὅταν δὲ ἐπιδημήσῃ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνη ἡ τρυφή ἡ σφύζουσα
 ἐν ὄλω τῷ σώματι αὐτοῦ, οὕτω νομίζει ὅτι ὁ τοιοῦτος ἐν ἐκείνῃ
 τῇ ὥρᾳ, ὡς οὐκ ἔστιν ἄλλο τι ἢ τῶν οὐρανῶν βασιλεία ἢ τοῦτο.

9. Ἡ ἀποψις ὅτι τὸ σῶμα μετέχει σὲ πνευματικὲς ἀπολαύσεις διατυπώ-
 νεται στῆ μακαριανῇ γραμματεία καὶ ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ δεκτὴ ἀπὸ τὴν ἡσυχασ-
 στική.

10. Σύμφωνα με αὐτὰ ὑπάρχουν δύο εἶδη πνευματικῆς τρυφῆς· πρώτη ἡ

λογισμός; δίδει ὁ μετεωρισμός τόπο στήν διάνοια κατά τήν ὥρα τῆς προσευχῆς; Πιό ἐπίσης ἄραγε πάθος ταρασσει τήν διάνοια ὅταν προσεγγίξη τήν προσευχή; αἰσθάνεσαι μέσα σου ὅτι ἡ δύναμις τῆς ἡσυχίας ἐπεσκίασε τήν ψυχή μέ κλωσύνη, γαλήνη καί εἰρήνη, τήν ὁποία συνηθίζει νά γεννᾶ στή διάνοια; ἀρπάζεται ὁ νοῦς πάντοτε παρά τήν θέλησί σου στίς ἔννοιες τῶν ἀσωμάτων, τὰ ὁποῖα οἱ αἰσθήσεις δέν ἔχουν ἀρμοδιότητα νά ἐρμηνεύσουν; ἐξάπτεται ξαφνικά μέσα σου κάποια χαρὰ πού κατασιγάζει τήν γλῶσσα; Μέσα στήν ἐξοχη τρυφή της ἀναβλύζει ἀπό τήν καρδιά πάντοτε κάποια ἡδονή πού ἐλκύει τόν νοῦν ὀλόκληρο;

- 6 **Α** πò καιρὸ σέ καιρὸ ἀνεπαισθήτως εἰσέρχεται σέ ὄλο τὸ σῶμα κάποια τρυφή καί ἀγαλλίασις⁹, πράγματα πού σαρκίνη γλῶσσα δέν μπορεῖ νά τὰ ἐκφράση, ἕως ὅτου θεωρήση ὅλα τὰ ἐπίγεια στάκτη καί σκύβαλα, ὅταν αὐτὰ ἔρχονται στή μνήμη. Διότι ἐκείνη ἡ πρώτη τρυφή εἶναι τῆς καρδιάς καί ἄλλοτε τήν ὥρα τῆς προσευχῆς, ἄλλοτε τήν ὥρα τῆς ἀναγνώσεως, ἄλλοτε πάλι ἀπό τήν συνεχῆ μελέτη καί τόν παρατεταμένο διαλογισμό θερμαίνεται ὁ νοῦς. Αὐτὴ ἐδῶ ὅμως ἡ τελευταία τρυφή ἔρχεται χωρὶς αὐτά, σὰν σέ πάρεργο συνήθως, συχνὰ τήν νύκτα κατὰ τόν ἴδιο τρόπο, ὅποτε συμβαίνει ἀνάμεσα στὸν ὕπνο καί τήν ἐγρήγορσι, ὅταν κανεὶς αἰσθάνεται ὅτι κοιμᾶται καί δέν κοιμᾶται, ὅτι εἶναι ξύπνιος καί δέν εἶναι ξύπνιος. Ὅταν ὅμως ἐπιδημήση στὸν ἄνθρωπο ἐκείνη ἡ τρυφή πού σφύζει σέ ὄλο τὸ σῶμα του, ἐκείνη τήν ὥρα αὐτὸς αἰσθάνεται ὅτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δέν εἶναι τίποτε ἄλλο, παρά αὐτὸ τὸ πρᾶγμα¹⁰.

ἐμπειρία τῆς καρδιάς, πού συμβαίνει σέ συγκεκριμένες εὐκαιρίες, τήν ὥρα τῆς προσευχῆς, τῆς μελέτης, τοῦ διαλογισμοῦ, καί διαβιβάζεται στοῦ νοῦ. Δεύτερη ἡ αἰσθητικὴ ἐμπειρία, πού καταλαμβάνει τὸν ἄνθρωπο ἐκτὸς τοῦ νοῦ καί συγκλονίζει τὸ σῶμα, εἶναι μιὰ ὀλικὴ ἐμπειρία πού φέρει τήν αἴσθησι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

7 **Β** λέπε πάλιν εἰ ἡ ψυχὴ ἐκτῆσατο δύναμιν ψιλοῦσαν τὰς
 μνήμας τὰς αἰσθητὰς ἐν τῇ δυνάμει τῆς ἐλπίδος τῆς κατα-
 κρατούσης τῆς καρδίας, καὶ κραταιοῦσαν τὰς αἰσθήσεις τὰς
 ἐσωτικὰς ἐν ἀνερμηνεύτῳ πληροφορίας πειθοῖ· καὶ εἰ ἐξυπνί-
 5 σθη ἡ καρδία, χωρὶς τῆς περὶ αὐτῆς προνοίας αἰχμαλωτισθῆναι
 τῶν ἐπιγείων, ἐν τῇ ἀπαύστῳ διηγῆσει μετὰ τῆς ἐργασίας αὐ-
 τῆς τῆς ἀδιαλείπτου, τῆς οὔσης μετὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν.

8 **Κ** τῆσαι γνῶσιν τῆς διαφορᾶς τῆς κλήσεως αὐτῆς καὶ τῆς
 διηγῆσεως, ὅταν ἀκούσης. Ταχέως δὲ γεύσασθαι τούτων
 ποιεῖ τῇ ψυχῇ ἢ μὴ διακοπτομένη ἡσυχία ἐν τῇ ἀδιαλείπτῳ ἐρ-
 γασία αὐτῆς καὶ διαμενούση. Ἀπόλλυνται γὰρ πάλιν μετὰ τὴν
 5 εὐρεσιν αὐτῶν ἐκ τῆς ἀμελείας τῶν δεχομένων, καὶ ἐν μακρῷ
 χρόνῳ αὐθις οὐχ εὐρίσκονται. Ἐν τούτοις γὰρ τολμᾷ τις τοῦ εἰ-
 πεῖν, τεθαρρηκῶς τῇ μαρτυρίᾳ τῆς συνειδήσεως αὐτοῦ, ὅπερ
 εἶπεν ὁ μακάριος Παῦλος φάσκων, «πέπεισμαι, ὅτι οὔτε θάνα-
 τος οὔτε ζωῆ, οὔτε ἐνεστῶτα οὔτε μέλλοντα, οὔτε τὰ λοιπὰ
 10 ἄλλα, χωρῖσαι με τῆς ἀγάπης δύνανται τοῦ Χριστοῦ»· οὔτε γὰρ
 θλίψεις αἱ τοῦ σώματος καὶ μετ' αὐτῶν αἱ τῆς ψυχῆς, οὔτε λι-
 μός, οὐ διωγμός, οὐ γυμνότης, οὐ μόνωσις, οὐκ ἐγκλεισμός, οὐ
 κίνδυνος, οὐ μάχαιρα, ἀλλ' οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τοῦ Σατανᾶ, οὔτε αἱ
 δυνάμεις αὐτοῦ ἐν τοῖς κακοῖς τρόποις τῶν μηχανημάτων, οὔτε
 15 ἡ καταργουμένη δόξα ἐν τῇ ἑαυτῆς προσβολῇ, τῇ προσβαλ-
 λούσῃ αὐτῷ, οὔτε συκοφανταίαι καὶ μέμψεις ἐν κολαφισμῷ
 δωρεὰν καὶ μάτην γινόμεναι.

9 **Ε** ἂν δὲ ταῦτα, ὧ ἀδελφέ, κατὰ τινα τρόπον πλεονάζειν ἢ
 ὑστερεῖν, θεωρεῖσθαι ἐν τῇ ψυχῇ σου οὐκ ἤρξαντο, οἱ κά-
 ματοί σου καὶ αἱ θλίψεις καὶ ἡ ἡσυχία σου ἅπαντα μόχθος ἐστὶν
 ἀνόνητος· καὶ οὐδέ, ἐὰν θαυμάσια ἐν ταῖς χερσί σου ἐργάζονται
 5 καὶ τοὺς νεκροὺς ἀνιστῶσιν, εἰς ὁμοίωσιν τούτων λογίζονται.
 Καὶ δὴ ἀρτίως κίνησον τὴν ψυχὴν σου καὶ ἐν δάκρυσιν πείσον

11. Ρωμ. 8,38.

12. Βλ. Ματθ. 10,8.

7 **Π**ρόσεχε πάλι, ἂν ἡ ψυχὴ ἀπέκτησε τὴν ἰκανότητα ν' ἀποβάλλῃ τὶς μνημεις τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων μετὰ τὴν δύναμι τῆς ἐλπίδος ποὺ κυριαρχεῖ στὴν καρδιά καὶ κραταιώνει τὶς ἐσωτερικὲς αἰσθήσεις μέσα σὲ μιὰ ἀνέκφραστη πεποιθήσι· πρόσεχε, ἂν ἡ καρδιά ἐξύπνησε, ἀπαλλαγμένη ἀπὸ τὴν φροντίδα ποὺ τὴν αἰχμαλωτίζει στὰ ἐπίγεια, μέσα στὴν ἀκατάπαυστη μελέτη καὶ τὴν ἀδιάλειπτη ἐργασία ποὺ μᾶς φέρει σὲ κοινωνία μετὰ τὸν Σωτῆρα μας.

8 **Π**ρόσεξε νὰ καταλάβῃς τὴν διαφορὰ μεταξὺ αὐτῆς τῆς κλήσεως καὶ τῆς διηγήσεως ποὺ ἀκούεις. Ἡ ἀδιάκοπη ἡσυχία μετὰ τὴν ἀδιάλειπτη καὶ μόνιμη ἐργασία τῆς κάμει τὴν ψυχὴ νὰ γευθῇ αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα μετὰ τὴν εὐρεσί τους χάνονται πάλι ἀπὸ ἀμέλεια αὐτῶν ποὺ τὰ δέχονται καὶ γιὰ πολὺν καιρὸ δὲν ἀνευρίσκονται πάλι. Γι' αὐτὸ τολμᾷ κανεὶς νὰ εἰπῇ, στηριζόμενος στὴ μαρτυρία τῆς συνειδήσεώς του, αὐτὸ ποὺ εἶπε ὁ μακάριος Παῦλος· «εἶμαι βέβαιος ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ με χωρίσῃ ἀπὸ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ οὔτε θάνατος οὔτε ζωὴ, οὔτε παρόντα οὔτε μέλλοντα οὔτε ὅλα τὰ ἄλλα»¹¹. Πράγματι δὲν τὸν ἐχώρισαν οὔτε οἱ θλίψεις τοῦ σώματος καὶ μαζί με αὐτὲς καὶ τῆς ψυχῆς, οὔτε πείνα οὔτε διωγμὸς οὔτε γύμνια οὔτε ἀπομόνωσις οὔτε φυλάκισις οὔτε κίνδυνος οὔτε μαχαίρι, ἀλλὰ οὔτε οἱ ἄγγελοι τοῦ Σατανᾶ οὔτε οἱ δυνάμεις τοῦ μέτῃς πανουργίας των οὔτε ἡ καταργουμένη δόξα μετὰ τὴν ἐναντίον τοῦ ἔφοδο οὔτε οἱ συκοφαντίες καὶ οἱ κατηγορίες μετὰ τὰ κτυπήματά του ποὺ γίνονται ματαίως καὶ ἀσκόπως.

9 **Α**ν πάλι, ἀδελφέ, αὐτὰ τὰ πράγματα δὲν ἄρχισαν νὰ ἐμφανίζονται στὴν ψυχὴ, σὲ μεγάλη ἢ μικρὴ ἔκτασι, τότε οἱ κόποι σου καὶ οἱ θλίψεις καὶ ὅλη ἡ ἡσυχία σου εἶναι ἀνωφελῆς μόχθος· ἀκόμη καὶ ἂν τὰ χέρια σου ἐνεργήσουν θαύματα καὶ ἀναστήσουν νεκρούς¹², αὐτὰ δὲν μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν ὁμοια μ' ἐκεῖνα τὰ ἀγαθὰ. Γι' αὐτὸ λοιπὸν κίνη-

τὸν σώζοντα τὰ πάντα ἀφαιρεῖν τὸν βῆλον τῆς θύρας τῆς καρδίας σου καὶ τὴν σκότωσιν τῆς καταιγίδος τῶν παθῶν ἐκτίλαι τοῦ ἔνδοθεν στερεώματος, τοῦ ἀξιοθῆναί σε ἰδεῖν τὴν ἀκτῖνα τῆς ἡμέρας, ἵνα μὴ γένη ὡς νεκρὸς καθήμενος ἐν σκοτώσει εἰς τοὺς αἰῶνας.

10 **Α** γρυπνία διηνεκῆς μετὰ ἀναγνώσεως καὶ μετάνοιαι συνεχεῖς ἐκ διαδοχῆς γινόμεναι ὑπὸ τινος οὐ χρονίζουσι δοῦναι ταῦτα τὰ ἀγαθὰ τοῖς οὖσι σπουδαίοις. Καὶ ὁ εὐρών, ἐν τούτοις εὔρεν αὐτά.

11 **Κ** αὶ οἱ θέλοντες πάλιν ταῦτα εὔρεῖν, χρήζουσιν ἐμμεῖναι τῇ ἡσυχίᾳ, σύναμα τῇ ἐργασίᾳ τούτων, καὶ πρὸς τούτοις μὴ δεσμευθῆναι τὴν αὐτῶν διάνοιαν ἐν τινι, μηδὲ ἐν ἀνθρώπῳ ἐκτὸς τῆς ψυχῆς ἑαυτῶν, ἐν τῇ ἐργασίᾳ δὲ αὐτῆς τῇ ἔνδον ἐράζεσθαι. Ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς ἔργοις, ἐπ' ἐνίοις τούτων εὐρίσκομεν μερικῶς ἐγγὺς ἡμῶν αἰσθησιν ἀκριβῆ, δι' ἧς καὶ περὶ τῶν λοιπῶν βεβαιούμεθα.

12 **Ο** ἐν τῇ ἡσυχίᾳ καθήμενος καὶ πείραν τῆς χρηστότητος λαβῶν τοῦ Θεοῦ, οὐ χρήζει πολλῆς πιθανότητος, ἀλλ' οὐδὲ κατὰ τινὰ τρόπον ἀπιστίας νοσεῖ ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, ὡς οἱ διστάζοντες τῇ ἀληθείᾳ. Ἡ μαρτυρία γὰρ τῆς ἑαυτοῦ διανοίας ἱκανοῖς πείσαι ἑαυτὸν ὑπὲρ ἀπείρους λόγους, πείρας ὄντας χωρὶς.

Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν εἶη δόξα καὶ μεγαλοπρέπεια εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

σε τὴν ψυχὴ σου τώρα καὶ πεῖσε μὲ δάκρυα αὐτὸν ποὺ σώζει τὰ πάντα ν' ἀνοίξη τὸν πέπλο τῆς καρδιάς σου καὶ νὰ διώξη τὸν σκοτισμὸ τῆς καταγιγίδος τῶν παθῶν ἀπὸ τὸ ἐσωτερικό σου στερέωμα, ὥστε νὰ ἀξιωθῆς νὰ ἰδῆς τὴν ἀκτῖνα τῆς ἡμέρας, γιὰ νὰ μὴ γίνῃς ὡσάν νεκρὸς ποὺ κάθεται στὸ σκότος αἰωνίως¹³.

10 **Η** διαρκὴς ἀγρυπνία ποὺ συνοδεύεται ἀπὸ ἀνάγνωσι καὶ οἱ συνεχεῖς μετάνοιες ποὺ κάμει κάποιος συστηματικὰ δὲν ἀργοῦν νὰ δώσουν αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ στοὺς ζηλωτάς, καὶ ὁποῖος εὐρίσκει αὐτὰ, τὰ εὐρίσκει μέσω αὐτῶν.

11 **Ο** σοι πάλι θέλουν νὰ τὰ εὐροῦν, πρέπει νὰ ἐπιμείνουν στὴν ἡσυχία καὶ τὴν ἐκτέλεσι αὐτῶν, καὶ ἐπὶ πλέον νὰ μὴ δεσμεύουν τὴν διάνοιά τους σὲ κάτι, οὔτε κὰν σὲ ἄνθρωπο, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ψυχὴ τους, ἀλλὰ νὰ ἐργάζονται στὴν ἐσωτερικὴ τῆς ἐργασία. Ἀλλὰ καὶ σὲ μερικὰ ἀπὸ τὰ ἐξωτερικὰ ἔργα εὐρίσκομε κάποιαν ἀκριβῆ αἴσθησι κοντὰ μας, διὰ τῆς ὁποίας ἀποκτοῦμε βεβαίωσι καὶ περὶ τῶν ἄλλων.

12 **Ο** ποῖος κάθεται στὴν ἡσυχία καὶ ἔλαβε πείρα τῆς χρηστότητος τοῦ Θεοῦ, δὲν χρειάζεται πολλὰ ἐπιχειρήματα γιὰ νὰ πεισθῆ, ἀλλ' οὔτε ἀσθενεῖ ἡ ψυχὴ του ἀπὸ κάποιο εἶδος ἀπιστίας, ὅπως αὐτῶν ποὺ ἀμφιβάλλουν γιὰ τὴν ἀλήθεια. Διότι ἡ μαρτυρία τῆς διανοίας του εἶναι ἰκανὴ νὰ τὸν πείσῃ περισσότερο ἀπὸ ἀμέτρητους λόγους ποὺ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν πείρα.

Στὸν Θεό μας ἄς εἶναι δόξα καὶ μεγαλοπρέπεια στοὺς αἰῶνες. Γένοιτο.

13. Βλ. Ματθ. 8,12. Λουκᾶ 1,79.

ΛΟΓΟΣ Θ'

ΠΕΡΙ

ΤΑΞΕΩΣ ΤΗΣ ΜΟΝΑΧΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ
ΣΥΝΤΟΜΙΑΣ ΤΕ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΑΣ ΚΑΙ ΠΩΣ ΤΕ
ΚΑΙ ΠΟΙΩ, ΤΡΟΠΩ, ΤΙΚΤΟΝΤΑΙ ΑΙ ΑΡΕΤΑΙ
ΕΞ ΑΛΛΗΛΩΝ

1 **Ε**κ τῆς ἐργασίας τῆς βιαίας τίκτεται ἡ θερμὴ ἢ ἀμετρος, ἡ
πυρπολουμένη ἐν τῇ καρδίᾳ ἐκ θερμῶν ἐνθυμήσεων,
τῶν καινῶς ἐπιπολευουσῶν τῇ διανοίᾳ. Αὕτη δὲ ἡ ἐρ-
γασία καὶ ἡ φυλακὴ λεπτύνουσι τὸν νοῦν ἐν τῇ θερμῇ αὐτῶν
5 καὶ παρέχουσιν αὐτῷ δρασιν, καὶ αὕτη ἡ δρασις τίκτει τοὺς
θερμοὺς λογισμοὺς, οὓς προεῖπον, ἐν τῷ βάθει τῆς ὀράσεως
τῆς ψυχῆς, ἣτις καλεῖται θεωρία. Αὕτη δὲ ἡ θεωρία τίκτει τὴν
θερμὴν καὶ ἐκ τῆς θερμῆς ταύτης, τῆς ἐκ τῆς χάριτος τῆς θεω-
ρίας ἐπιγινομένης, γεννᾶται ἡ ἐπιρροὴ τῶν δακρῶν.

2 **Ε**ξ ἀρχῆς μὲν μικρὸν κέρδος, τουτέστιν ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ πολ-
λάκις ἐπέρχεται τῷ ἀνθρώπῳ δάκρυα καὶ αὐθις ἐλλείπει,
καὶ ἐκ τούτου ἔρχεται τὸ ἀπαστον δάκρυον καὶ ἐκ τῶν ἀπασ-
των δακρῶν δέχεται ἡ ψυχὴ τὴν εἰρήνην τῶν λογισμῶν, ἐκ

* Ὁ Λόγος 9 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 15 κείμενον τῆς συριακῆς ἐκδόσεως τοῦ Bedjan.

ΛΟΓΟΣ 9

ΠΕΡΙ

ΤΗΣ ΠΟΡΕΙΑΣ ΤΗΣ ΜΟΝΑΧΙΚΗΣ ΖΩΗΣ

ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΕΙΔΩΝ ΤΗΣ ΚΑΙ ΠΩΣ ΚΑΙ
ΜΕ ΠΟΙΟΝ ΤΡΟΠΟ ΓΕΝΝΩΝΤΑΙ ΟΙ ΑΡΕΤΕΣ
Η ΜΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΛΗ* ¹

1 **Κ**ατὰ τὴν ἐπίπονη ἐργασία γεννᾶται ἡ ἄμετρη θέρμη ποὺ ἀναπτύσσεται στὴν καρδιά ἀπὸ τὶς θερμὲς ἐνθουμήσεις, νεότευκτες στὴν διάνοια. Ἡ ἐργασία αὐτὴ καὶ ἡ προφύλαξις λεπτύνουν τὸν νοῦ μὲ τὴ θέρμη τους καὶ τοῦ προσφέρουν ἰκανότητα ὁράσεως. Κι' αὐτὴ ἡ δρασις γεννᾶ τοὺς θερμοὺς λογισμοὺς, ποὺ προανέφερα, στὸ βάθος τῆς διορατικῆς δυνάμεως τῆς ψυχῆς, ποὺ ὀνομάζεται θεωρία. Αὐτὴ ἡ θεωρία γεννᾶ τὴν θέρμη, καὶ ἀπὸ τὴν θέρμη αὐτὴ, ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν χάρι τῆς θεωρίας, γεννᾶται ἡ ροὴ τῶν δακρύων.

2 **Α**πὸ τὴν ἀρχὴ βέβαια ὑπάρχει μικρὸ κέρδος, δηλαδὴ τὴν μιᾷ ἡμέρᾳ ἔρχονται πολλὲς φορές στὸν ἄνθρωπο δάκρυα ποὺ πάλι ἐκλείπουν, ἀλλὰ ἔπειτα ἔρχεται τὸ ἀκατάπαυστο δάκρυ, καὶ ἀπὸ τὰ ἀκατάπαυστα δάκρυα δέχεται ἡ

1. Ἡ ἐπιγραφή τοῦ λόγου τούτου δὲν ἀποδίδει πιστῶς τὸ περιεχόμενό του. Εἶναι πιθανὸ ὅτι ἡ σωστὴ ἐπιγραφή κάποτε ἐξέπεσε καὶ ἀντικαταστάθηκε ἀπὸ ἄλλη.

5 δὲ τῆς εἰρήνης τῶν λογισμῶν ὑψοῦται εἰς τὴν καθαρότητα τοῦ νοῦ, διὰ δὲ τῆς τοῦ νοῦ καθαρότητος ἔρχεται ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸ βλέπειν τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ. Διότι ἡ καθαρότης ἐν τῇ ἀπὸ τῶν πολέμων εἰρήνῃ κεκρυμμένη ἐστὶ. Μετὰ δὲ ταῦτα φθάνει ὁ νοῦς ἰδεῖν ἀποκαλύψεις καὶ σημεῖα, ὡς εἶδεν Ἰεζεκιήλ ὁ προ-
 10 φήτης, ἅπερ εἰκονίζει τὰς τρεῖς τάξεις, δι' ἃς προσεγγίζει τῷ Θεῷ ἡ ψυχὴ. Τούτων ἀπάντων ἀρχὴ ἡ πρὸς Θεὸν ἀγαθὴ πρόθεσις καὶ τὰ εἶδη τῶν ἔργων τῆς ἡσυχίας, τὰ ἀμετάτρεπτα, ἅπερ τίκτεται ἐκ τῆς πολλῆς ἐκκοπῆς καὶ τοῦ μακρυσμοῦ τῶν βιωτικῶν. Οὐ τοσοῦτον δὲ ἀναγκαῖόν ἐστι τὰ εἶδη τούτων τῶν
 15 ἔργων καθ' ἕκαστον εἰπεῖν, διότι τοῖς πᾶσιν εἰσιν ἐγνωσμένα. Ὅμως, ἐπειδὴ ἀζήμιος πέφυκεν ἡ τούτων ἐκθεσις τοῖς ἐντυγχάνουσιν, ἐπικερδῆς δὲ μᾶλλον, ὡς ἔγωγε φημί, οὐκ ὀκνητέον ἐκθέσθαι ταῦτα.

3 **Α**τινά εἰσιν ἡ πεῖνα, ἡ ἀνάγνωσις, ἡ ὀλόνηκτος καὶ νήφουσα ἀγρυπνία, κατὰ τὴν ἐκάστου δύναμιν, καὶ τὸ πλῆθος τῶν μετανοιῶν, ὅπερ ποιεῖν χρειῶδες ἐν τε ταῖς ὥραις τῆς ἡμέρας καὶ ἐν νυκτὶ πολλάκις. Ἔστω δὲ τὸ ἐλάχιστον τριάκοντα
 5 ποιῆσαι μετανοίας ἐφάπαξ καὶ μετέπειτα προσκυνῆσαι τὸν τίμιον σταυρὸν καὶ ἀναχωρῆσαι. Εἰσὶ δὲ τινες, οἵτινες προστιθέασι τῷ μέτρῳ τούτῳ κατὰ τὴν ἑαυτῶν δύναμιν. Ἄλλοι ἐν μιᾷ εὐχῇ ποιοῦσι τρεῖς ὥρας, ἔχοντες τὸν νοῦν νήφοντα καὶ ρίπτοντες ἑαυτοὺς χωρὶς βίας καὶ μετεωρισμοῦ λογισμῶν ἐπὶ πρόσω-
 10 πον. Καὶ ταῦτα τὰ δύο εἶδη δηλοῦσι καὶ ἐμφαίνουσι τοῦ πλού-

2. Ἰεζ. 1,4. Πρῶτο σημεῖο τοῦ προφήτη, «πνεῦμα ἐξαῖρον ἀπὸ βορρᾶ ἐρχόμενον»· δεῦτερο «φέγγος κύκλω αὐτοῦ»· τρίτο «ἤλεκτρον ἐν μέσῳ αὐτοῦ».

ψυχὴ τὴν εἰρήνη τῶν λογισμῶν. Ἀπὸ τὴν εἰρήνη πάλι τῶν λογισμῶν ὑψώνεται στὴν καθαρότητα τοῦ νοῦ, καὶ διὰ τῆς καθαρότητος τοῦ νοῦ ἔρχεται ὁ ἄνθρωπος στὴν θέα τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ, διότι ἡ καθαρότης εἶναι κρυμμένη στὴν εἰρήνευσι ἀπὸ τοὺς πολέμους. Ἔπειτα ἀπὸ αὐτὰ φθάνει ὁ νοῦς νὰ ἰδῆ ἀποκαλύψεις καὶ σημεῖα, ὅπως εἶδε ὁ προφήτης Ἰεζεκιήλ². Αὐτὰ τὰ σημεῖα εἰκονίζουν τὶς τρεῖς φάσεις κατὰ τὶς ὁποῖες προσεγγίζει ἡ ψυχὴ στὸν Θεό³. Ἀρχὴ ὅλων αὐτῶν εἶναι ἡ ἀγαθὴ πρόθεσις πρὸς τὸν Θεὸ καὶ τὰ ἀμετάτρεπτα εἶδη τῶν ἔργων τῆς ἡσυχίας, τὰ ὁποῖα γεννῶνται ἀπὸ τὴν πολλὴ ἐκκοπὴ καὶ τὴν ἀπομάκρυνσι ἀπὸ τὰ βιωτικά. Δὲν εἶναι βέβαια πολὺ ἀναγκαῖο νὰ ἀναπτύξωμε λεπτομερῶς τὰ σχετικὰ μὲ τὰ εἶδη τοῦτα τῶν ἔργων, διότι εἶναι σὲ ὅλους γνωστά. Ἀλλ' ὅμως, ἐπειδὴ ἡ ἔκθεσις γι' αὐτὰ εἶναι ἀζήμια στοὺς ἀναγνῶστες, μᾶλλον δὲ ὠφέλιμη, ὅπως νομίζω ἐγώ, δὲν πρέπει νὰ διστάσω νὰ τὰ ἐκθέσω.

3 **Α**ὐτὰ τὰ εἶδη εἶναι ἡ πεῖνα, ἡ ἀνάγνωσις, ἡ ὀλονύκτια καὶ ἔντονη ἀγρυπνία, κατὰ τὴ δύναμη τοῦ καθενός, καὶ τὸ πλῆθος τῶν μετανοιῶν, πρᾶγμα ποὺ χρειάζεται νὰ γίνεταί καὶ κατὰ τὶς ὥρες τῆς ἡμέρας καὶ κατὰ τὴ νύκτα πολλὰς φορές. Πρέπει νὰ κάμωμε τοὐλάχιστον τριάντα μετάνοιες μιὰ φορὰ κι' ἔπειτα νὰ προσκυνοῦμε τὸν τίμιον σταυρὸ καὶ ν' ἀναχωροῦμε. Ὑπάρχουν βέβαια μερικοὶ ποὺ προσθέτουν σὲ τοῦτο τὸ μέτρο κατὰ τὴ δύναμί τους. Ἄλλοι σὲ μιὰ νύκτα περνοῦν τρεῖς ὥρες μὲ ἐγρήγορο τὸν νοῦ πέφτοντας μὲ τὸ πρόσωπο κάτω χωρὶς βία καὶ μετεωρισμὸ τῶν λογισμῶν. Καὶ αὐτὰ τὰ δύο εἶδη δηλώνουν καὶ φανερώνουν τὸ μέγεθος

3. Οἱ τρεῖς φάσεις τῆς προσεγγίσεως κατὰ τὸν Ἰσαάκ· ἡ ἐπίπονος καὶ βιαία ἐργασία εἶναι πρώτη, ἡ θεωρία ἔρχεται δεύτερη, ἐνῶ τρίτη εἶναι ἡ θέρμη ποὺ γεννᾷ τὰ δάκρυα, ποὺ ἀντιστοιχοῦν κατὰ σειρά στὸν ἐξηρημένο ἄνεμο, στὸ φέγγος καὶ στὸ ἤλεκτρο τοῦ προφήτη.

του τὸ πλῆθος τῆς χρηστότητος, ἥτοι τῆς χάριτος, ἣτις ἐκάστῳ τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὴν οἰκείαν ἀξίαν διαιρεῖται.

4 **Τ**ίς δὲ ὁ τρόπος τῆς ἐτέρας προσευχῆς καὶ τῆς ἐν αὐτῇ τε διαμονῆς τῆς ἐλευθέρας ἀπὸ τῆς βίας, οὐ δίκαιον ἐλογισάμην ἐμφανίσει, οὐδὲ λόγοις γλώττης καὶ χαραγμαῖς ἐκφέρειν αὐτῆς τὴν τάξιν, ἵνα μὴ, ὁ ἀναγινώσκων καὶ μηδὲν εὐρεθεὶς
5 καταλαβῶν ὧν ἀναγινώσκει, νομίση ἀνόνητα εἶναι τὰ γεγραμμένα, ἢ, ἐὰν εὐρεθῇ, εἰδῶς ταῦτα, γένηται ἐξευτελίζων τὸν μὴ εἰδότα τὴν τῶν πραγμάτων τάξιν. Καὶ ἐκ τούτου μὲν μέμψις, ἐκ δὲ τοῦ ἑτέρου γέλως. Καὶ εὐρεθήσομαι βάρβαρος ἐν τοῖς τοιούτοις πράγμασι, κατὰ τὸ τοῦ Ἀποστόλου λόγιον, ὅπερ περὶ τοῦ προ-
10 φητεύοντος εἶρηκεν.

5 **Ο**ὓν ἐπιθυμῶν μαθεῖν ταῦτα, διοδευέτω ἐν τῇ ὁδῷ τῆ προγεγραμμένη καὶ ἀκόλουθον ποιεῖτω τὴν ἐργασίαν τῆ διανοίᾳ. Καὶ ὅταν ἐν τούτοις γένηται ἐν ἔργῳ, αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ μαθήσεται καὶ οὐ δεηθήσεται πάντως τοῦ διδάζοντος. Καθέ-
5 ζου, γὰρ φησιν, ἐν τῷ κελλίῳ σου, καὶ αὐτὸ καθ' αὐτὸ πάντα σε διδάξει.

Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν εἰη δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

τοῦ πλούτου τῆς χρηστότητος, δηλαδή τῆς χάριτος, ἡ ὁποία χορηγεῖται σὲ κάθε ἄνθρωπο ἀνάλογα μὲ τὴν ἀξία του.

4 **Π**οιὸς δὲ εἶναι ὁ τρόπος τῆς ἄλλης προσευχῆς καὶ τῆς ἐμμονῆς σ' αὐτὴν ἐλεύθερα ἀπὸ κάθε βία, δὲν ἐθεῶρησα σωστὸ νὰ τὸ παρουσιάσω, οὔτε νὰ ἐκθέσω τὸν τρόπο τῆς μὲ προφορικὰ λόγια καὶ μὲ γραφή, γιὰ νὰ μὴ νομίσῃ αὐτὸς ποὺ διαβάσει καὶ δὲν ἔχει καταλάβει τίποτε ἀπὸ ὅσα διαβάσει ὅτι τὰ γραφόμενα εἶναι ἀνωφελῆ, ἢ, ἂν συμβῆ νὰ τὰ γνωρίσῃ, νὰ μὴ φθάνῃ νὰ ἐξευτελίξῃ τὸν ἀγνοοῦντα τὸν τρόπο τῶν πραγμάτων. Ἀπὸ τὸ ἓνα θὰ προκληθῆ μομφή, ἀπὸ τὸ ἄλλο γέλοιο, καὶ θὰ εὐρεθῶ βάρβαρος σὲ τέτοια πράγματα, κατὰ τὸν λόγο τοῦ Ἀποστόλου, ποὺ εἶπε γιὰ ἐκεῖνον ποὺ προφητεύει⁴.

5 **Ο**ποιος λοιπὸν ἐπιθυμεῖ νὰ μάθῃ αὐτὰ τὰ πράγματα ἄς βαδίξῃ στὴν προαναφερθεῖσα ὁδὸ καὶ ἄς καταστήσῃ τὴν ἐργασία συνεχῆ στὴ διάνοιά του, καὶ ὅταν ἐπιτύχῃ αὐτὸ στὴν πράξι, τότε θὰ μάθῃ μόνος του καὶ δὲν θὰ χρειασθῆ κανένα διδάσκαλο. Διότι λέγει, νὰ κάθῃσαι στὸ κελλί σου καὶ αὐτὸ μόνον του θὰ σὲ διδάξῃ τὰ πάντα⁵.

Ἄς εἶναι δοξασμένος στοὺς αἰῶνες ὁ Θεός μας. Γένοιτο.

4. «Ἐὰν οὖν μὴ εἰδῶ τὴν δύναμιν τῆς φωνῆς, ἔσομαι τῷ λαλοῦντι βάρβαρος καὶ ὁ λαλῶν ἐν ἐμοὶ βάρβαρος», Α' Κορ. 14,11. Προφανῶς τὸ τρίτο εἶδος προσευχῆς εἶναι ἡ προσευχὴ «τῷ πνεύματι».

5. Γεροντικὸ λόγιον.

ΛΟΓΟΣ Γ'

Π Ε Ρ Ι

ΤΟΥ ΕΝ ΤΙΝΙ ΔΙΑΦΥΛΑΤΤΕΤΑΙ ΤΟ ΚΑΛΛΟΣ
ΤΗΣ ΜΟΝΑΧΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΙΣ Ο
ΤΡΟΠΟΣ ΤΗΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΔΟΞΟΛΟΓΙΑΣ

1 **Δ** εἶ τὸν μοναχὸν εἶναι ἐν πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ σχήμασι καὶ πράγμασι τύπον ὠφελείας τοῖς ὀρθοῦσιν αὐτόν, ὅπως ἐκ τῶν πολλῶν ἀρετῶν αὐτοῦ τῶν διαλαμπουσῶν ὡς ἀκτίνων, βλέποντες οἱ τῆς ἀληθείας ἐχθροὶ καὶ μὴ βουλόμενοι, 5 ὁμολογήσωσιν, ὅτι ἔστι τοῖς Χριστιανοῖς ἐλπίς σωτηρίας βεβαία καὶ ἀμετάπτωτος, πανταχόθεν τε ἐπιδράμωσι πρὸς αὐτὸν ὡς καταφύγιον ὄντα, ὥστε ὑψωθῆναι τὸ κέρας τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τῶν ἐχθρῶν αὐτῆς καὶ πολλοὺς κινηθῆναι πρὸς ζῆλον τῆς αὐτοῦ ἀρετῆς καὶ τοῦ κόσμου ἐξελθεῖν, καὶ γενέσθαι αὐτὸν αἰ- 10 δέσιμον ἐν πᾶσιν ἐκ τοῦ κάλλους τῆς πολιτείας αὐτοῦ. Καύχημα γὰρ τῆς Χριστοῦ Ἐκκλησίας ἡ μοναχικὴ πολιτεία.

2 **Δ** εἶ οὖν τὸν μοναχὸν ἔχειν σχήματα ὠραῖα ἐκ πάντων τῶν μερῶν αὐτοῦ, ἤγουν ὑπεροψίαν τῶν ὀρωμένων, ἀκριβῆ ἀκτημοσύνην, καταφρόνησιν τελείαν τῆς σαρκός, νηστείαν

* Ὁ Λόγος 10 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 11 κείμενο τῆς συριακῆς ἐκδόσεως τοῦ Bedjan.

1. Ὁ Παχώμιος στὰ τέλη τοῦ βίου του ἔβλεπε ὅτι τρία κεφάλαια εἶχε

ΠΕΡΙ

ΤΟΥ ΤΡΟΠΟΥ ΔΙΑΦΥΛΑΞΕΩΣ ΤΟΥ ΚΑΛΛΟΥΣ
ΤΗΣ ΜΟΝΑΧΙΚΗΣ ΔΙΑΒΙΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΔΟΞΟΛΟΓΗΣΕΩΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ*

1 **Σ** ἐ ὅλα τὰ σχήματα καὶ τὶς πράξεις τοῦ ὁ μοναχὸς πρέπει νὰ εἶναι τύπος ὠφελείας σ' αὐτοὺς ποὺ τὸν βλέπουν, οὕτως ὥστε, ἐξ αἰτίας τῶν πολλῶν ἀρετῶν τοῦ ποὺ ἀκτινοβολοῦν, οἱ ἐχθροὶ τῆς ἀληθείας νὰ ὁμολογοῦν, καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλουν, ὅτι στοὺς Χριστιανοὺς ὑπάρχει ἐλπίς σωτηρίας βεβαία καὶ ἀδιάσειστη, καὶ νὰ προστρέχουν σ' αὐτὸν ἀπὸ παντοῦ σὰν σὲ καταφύγιο, γιὰ νὰ αὐξηθῇ ἡ δύναμις τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τῶν ἐχθρῶν της, νὰ κινηθοῦν πολλοὶ πρὸς τὸν ζῆλο τῆς ἀρετῆς τοῦ καὶ νὰ ἐξέλθουν ἀπὸ τὸν κόσμος, κί' ἔτσι νὰ γίνῃ αὐτὸς σεβάσμιος σὲ ὅλους ἀπὸ τὸ κάλλος τῆς διαγωγῆς τοῦ. Διότι ἡ μοναχικὴ πολιτεία εἶναι καύχημα τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ¹.

2 **Π** ρέπει λοιπὸν ὁ μοναχὸς νὰ ἔχη ὄραϊα ἀπὸ κάθε πλευρὰ ἤθη· δηλαδὴ περιφρόνησι πρὸς τὰ ὀρώμενα, πλήρη ἀκτημοσύνη, τελεία καταφρόνησι τῆς σάρκας, νηστεία ἐπί-

στη διάθεσί της ἡ Ἐκκλησία· α) τὸν ἀθλητὴ τοῦ Χριστοῦ ἐπίσκοπο Ἀθανάσιο, β) τὸν ἅγιο Ἀντώνιο ὑπογραμμὸ τοῦ ἀναχωρητικοῦ βίου γ) καὶ τὴν ἰδική του κοινοβιακὴ πολιτεία. *Βίος Παχωμίου Α'*, 136.

ὕψηλὴν, διαμονὴν ἐν τῇ ἡσυχίᾳ, εὐταξίαν τῶν αἰσθήσεων, ὀρά-
 5 σεως παραφυλακὴν, πάσης ἐριδος περὶ πράγματος τοῦ αἰῶνος
 τούτου ἐκκοπήν, τὴν ἐν λόγοις βραχύτητα, τὴν ἐκ μνησικακίας
 καθαρότητα, τὴν μετὰ διακρίσεως ἀπλότητα, ἀκεραιότητα καὶ
 ἀφελότητα καρδίας μετὰ συνέσεως καὶ ἐντρεχείας καὶ ἀγχι-
 νοίας.

3 **Τ**ὸ γινώσκειν, ὅτι περιττὴ ἢ παροῦσα ζωὴ καὶ εὐπετής, καὶ
 ὅτι ἐγγύς ἐστὶν ἢ ζωὴ ἐκείνη ἢ ἀληθινὴ καὶ πνευματικὴ.
 Τὸ μὴ γινώσκεσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἢ καταγινώσκεσθαι.
 Τὸ μὴ δεσμεύειν ἑαυτὸν ἐν ἐταιρίᾳ καὶ ἐνώσει τινὸς τῶν ἀν-
 5 θρώπων. Τὸ ἔχειν τὸν τόπον τῆς οἰκήσεως ἡσυχον. Τὸ φεύγειν
 αἰ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἀδιαλείπτως ἐγκαρτερεῖν ταῖς προσευ-
 χαῖς καὶ ταῖς ἀναγνώσεσι. Τὸ μὴ ἀγαπᾶν τὴν τιμὴν, μηδὲ χαί-
 ρειν ξενίοις. Τὸ μὴ δευσμεύειν ἑαυτὸν τῇ ζωῇ ταύτῃ. Τὸ ὑπο-
 μένειν γενναίως τοὺς πειρασμούς. Τὸ ἀπαλλαγῆναι τῶν κοσμι-
 10 κῶν ἐφέσεων καὶ τῆς ἐξερευνήσεως καὶ μνήμης τῶν πραγμά-
 των αὐτῶν. Τὸ διηνεκῶς φροντίζειν καὶ μελετᾶν εἰς τὴν χώραν
 τὴν ἀληθινήν. Τὸ ἔχειν τὸ πρόσωπον στυγνὸν καὶ ἐρρικνωμέ-
 νον. Τὸ δακρύειν διηνεκῶς νυκτὸς καὶ ἡμέρας. Καὶ τὸ πάντων
 τούτων πλεον, τὸ φυλάσσειν τὴν ἰδίαν σωφροσύνην καὶ καθα-
 15 ρεύειν ἀπὸ τῆς γαστριμαργίας καὶ ἀπὸ τῶν μικρῶν καὶ ἀπὸ
 τῶν μεγάλων. Αὗται γάρ εἰσιν αἱ ἀρεταὶ τοῦ μοναχοῦ, ὡς συν-
 τόμῳ εἰπεῖν, αἱ μαρτυροῦσαι αὐτῷ τὴν ἀπὸ τοῦ κόσμου παντε-
 λῆ θνησιν καὶ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἐγγύτητα.

4 **Δ**εῖ οὖν ἡμᾶς φροντίζειν αὐτῶν ἐν παντὶ καιρῷ καὶ κτήσα-
 σθαι αὐτάς. Ἐὰν δέ τις εἴπῃ, Τίς ἦν ἢ χρεια τοῦ κατὰ μέ-
 ρος ὀρίζειν αὐτὰ καὶ μὴ καθόλου καὶ ἐν συντόμῳ περὶ αὐτῶν

μονη, διαμονή στην ήσυχία, εὐταξία τῶν αἰσθήσεων, προφύλαξι τῆς ὀράσεως, ἀποφυγή κάθε ἔριδος γιὰ πράγματα τοῦ αἰῶνος τούτου, βραχυλογία, καθαρότητα ἀπὸ μνησικακία, ἀπλότητα μαζί με διάκρισι, ἀκεραιότητα καὶ ἀφελότητα τῆς καρδιᾶς μαζί με σύνεσι καὶ ἐπιμέλεια καὶ ὀξύνοια.

3 **Ν**ὰ ἔχη ἐπίσης τὴν γνῶσι ὅτι ἡ παροῦσα ζωὴ εἶναι περιττὴ καὶ πρόσκαιρη καὶ ὅτι εἶναι κοντὰ ἐκείνη ἡ ζωὴ, ἡ ἀληθινὴ καὶ πνευματικὴ· νὰ μὴ γίνεται γνωστὸς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους οὔτε νὰ κατακρίνεται· νὰ μὴ δεσμεύεται διὰ φιλίας καὶ κοινωνίας με κανένα ἄνθρωπο· νὰ ἔχη τὸν τόπο τῆς κατοικίας του ἡσυχῶ· ν' ἀποφεύγη πάντοτε τοὺς ἀνθρώπους καὶ νὰ ἐπιδίδεται στὶς προσευχὰς καὶ τὰ ἀναγνώσματα ἀδιαλείπτως²· νὰ μὴ ἀγαπᾷ τὴν τιμὴ οὔτε νὰ εὐχαριστῆται με τὶς φιλοξενίες· νὰ μὴ δεσμεύη τὸν ἑαυτῆ του με αὐτὴ τὴ ζωὴ· νὰ ὑπομένῃ τοὺς πειρασμοὺς με γενναϊότητα· νὰ ἀποφεύγη τὶς κοσμικὰς ἐπιθυμίας καὶ τὴν ἀναζήτησι καὶ ἀνάμνησι τῶν πραγμάτων αὐτῶν· νὰ φροντίζῃ καὶ νὰ μελετᾷ διαρκῶς γιὰ τὸν ἀληθινὸν τόπο· νὰ ἔχη τὸ πρόσωπο στεγνὸ καὶ συρρικνωμένο· νὰ δακρύζῃ συνεχῶς νύκτα καὶ ἡμέρα· καί, τὸ σπουδαιότερο ἀπὸ ὅλα αὐτά, νὰ φυλάσῃ τὴ σωφροσύνη του καὶ νὰ εἶναι καθαρὸς ἀπὸ τὴ λαιμαργία, καὶ ἀπὸ τὰ μικρὰ καὶ ἀπὸ τὰ μεγάλα. Αὐτὲς λοιπὸν εἶναι οἱ ἀρετὲς τοῦ μοναχοῦ σὲ συντομία, ποὺ μαρτυροῦν τὴν ἀπὸ τὸν κόσμον πλήρη νέκρωσί του καὶ τὴν ἐγγύτητά του πρὸς τὸν Θεὸ.

4 **Π**ρέπει λοιπὸν νὰ φροντίζωμε κάθε ὥρα γι' αὐτὲς, ὥστε νὰ τὶς ἀποκτήσωμε. Ἐὰν δὲ εἰπῆ κάποιος³, Ποιὰ ἦταν ἡ ἀνάγκη νὰ τὰ ἀπαριθμήσω αὐτὰ λεπτομερῶς καὶ νὰ μὴ τὰ

3. Πράγματι τὰ ἀνωτέρω εἶναι ξηρὴ παράθεσις τῶν ἀπαιτήσεων ἀπὸ τὸν μοναχὸ ποὺ ἐπανέρχονται συνεχῶς στὰ κείμενα τοῦ Ἰσαάκ.

εἰπεῖν, Ἐρῶ, ὅτι τοῦτο ἀναγκαίως γέγονεν, ἵνα, ὅταν ζητήσῃ ἐν
 5 τι τῶν εἰρημένων ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ὁ ἐπιμελούμενος τῆς ζωῆς
 αὐτοῦ καὶ εὖρη ὅτι ἐνδεής ἐστὶν ἐνὸς τούτων τῶν ὠρισμένων,
 γνώσεται ἐντεῦθεν τὸ ἐλάττωμα αὐτοῦ ἐν πάσῃ ἀρετῇ, καὶ
 ἔσται αὐτῷ αὕτη ἡ τάξις ἐν μέρει ὑπομνήματος. Ὄταν δὲ
 κτήσῃται τὰ ὠρισμένα ἅπαντα ἐν ἑαυτῷ, τότε καὶ ἡ γνώσις
 10 τῶν λοιπῶν, ὧν οὐκ ἐμνήσθη, δοθήσεται αὐτῷ. Καὶ ἔσται
 τοῖς ἀνθρώποις τοῖς ἀγίοις αἴτιος δοξολογίας τῆς εἰς Θεόν.
 Κάντεῦθεν ἐτοιμάσει τῇ ψυχῇ αὐτοῦ τόπον ἀνέσεως πρὸ τοῦ
 ἐξελθεῖν αὐτὸν ἐκ τοῦδε τοῦ βίου.

Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν εἶη δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ἀναφέρω γενικὰ καὶ σύντομα; θὰ ἀπαντήσω, ὅτι Αὐτὸ ἔγινε ἀναγκαῖο μὲ τὸν σκοπὸ, ὅταν ὁ ἐπιμελούμενος τῆς ζωῆς του ζητήσῃ στὴν ψυχὴ του κάποια ἀπὸ τὶς ἀναφερθεῖσες ἀρετὲς καὶ εὕρῃ ὅτι τοῦ λείπει κάτι ἀπὸ αὐτά, νὰ καταλάβῃ ἀπὸ αὐτὸ τὴν ἔλλειψί του σὲ κάθε ἀρετῇ, καὶ ἔτσι αὐτὴ ἡ ἀπαρίθμησις θὰ τοῦ γίνῃ σὰν ἓνα εἶδος ὑπομνήσεως. Ὄταν ἀποκτήσῃ ὅλα τὰ ἀναφερθέντα, τότε θὰ τοῦ δοθῇ καὶ ἡ γνῶσις τῶν ἄλλων πού δὲν ἐμνημόνευσα, καὶ θὰ γίνῃ στοὺς ἀνθρώπους αἷτιος δοξολογίας πρὸς τὸν Θεό, ἐτοιμάζοντας μὲ αὐτὸ γιὰ τὴν ψυχὴ του τόπο ἀνέσεως, πρὶν ἐξέλθῃ ἀπὸ τοῦτον τὸν βίον.

Ἄς εἶναι δοξασμένος ὁ Θεός μας στοὺς αἰῶνες. Γένοιτο.

ΛΟΓΟΣ ΙΑ'

ΠΕΡΙ

ΤΟΥ ΜΗ ΔΕΙΝ ΤΟΝ ΔΟΥΛΟΝ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

ΤΟΝ ΠΤΩΧΕΥΣΑΝΤΑ ΑΠΟ ΤΩΝ ΚΟΣΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΞΕΛΗΘΟΤΑ
ΕΙΣ ΑΝΑΖΗΤΗΣΙΝ ΑΥΤΟΥ, ΔΙΑ ΤΟ ΜΗ ΕΦΘΑΚΕΝΑΙ ΤΗΝ
ΚΑΤΑΛΗΨΙΝ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ, ΦΟΒΩ: ΤΟΥΤΟΥ ΠΑΥΣΑΣΘΑΙ
ΤΗΣ ΑΝΑΖΗΤΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΨΥΧΡΑΝΘΗΝΑΙ ΤΗΣ ΘΕΡΜΗΣ
ΤΗΣ ΤΙΚΤΟΜΕΝΗΣ ΑΠΟ ΤΟΥ ΠΟΘΟΥ ΤΩΝ ΘΕΙΩΝ
ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΗΣΕΩΣ ΤΩΝ ΜΥΣΤΗΡΙΩΝ ΑΥΤΩΝ.
ΔΙ ΩΝ ΤΡΟΠΩΝ ΠΕΦΥΚΕΝ Ο ΝΟΥΣ ΦΥΡΕΣΘΑΙ ΕΝ
ΤΗ ΜΝΗΜΗ ΤΩΝ ΠΑΘΩΝ

1 **Τ**ρεῖς εἰσι τάξεις, ἐν αἷς προκόπτει ὁ ἄνθρωπος. Ἡ τάξις
τῶν ἀρχαρίων, καὶ ἡ μέση, καὶ ἡ τῶν τελείων. Καὶ ὁ
μὲν ἐν τῇ πρώτῃ τάξει ὢν, εἰ καὶ τὸ φρόνημα αὐτοῦ εἰς
τὸ ἀγαθὸν ῥέπει, ἀλλ' οὖν ἡ κίνησις τῆς διανοίας αὐτοῦ ἐν τοῖς
5 πάθεσιν ἐστίν. Ἡ δὲ δευτέρα, μέση τίς ἐστίν ἐμπαθείας καὶ
ἀπαθείας. Καὶ οἱ δεξιοὶ λογισμοὶ καὶ οἱ ἐξ εὐωνύμων ἐξίσης κι-
νοῦνται ἐν αὐτῷ, καὶ οὐ παύεται ὄλως βρύων τὸ φῶς καὶ τὸ
σκότος, ὡς ἤδη εἴρηται. Ἐὰν δὲ παύσῃται πρὸς ὀλίγον ἀπὸ τῆς
συνεχοῦς ἀναγνώσεως τῶν θείων Γραφῶν καὶ τῆς φαντασίας

ΛΟΓΟΣ 11

ΠΕΡΙ

ΤΟΥ ΟΤΙ Ο ΔΟΥΛΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΠΟΥ ΕΠΤΩΧΕΥΣΕ
ΚΑΤΑ ΤΑ ΚΟΣΜΙΚΑ ΚΑΙ ΕΞΗΛΘΕ ΠΡΟΣ ΑΝΑΖΗΤΗΣΙ ΤΟΥ
ΘΕΟΥ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΣΤΑΜΑΤΗΣΗ ΤΗΝ ΑΝΑΖΗΤΗΣΙ
ΓΙΑ ΤΟΝ ΛΟΓΟ ΟΤΙ ΔΕΝ ΕΠΕΤΥΧΕ ΤΗΝ ΚΑΤΑΛΗΨΙ
ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ ΚΑΙ ΝΑ ΨΥΧΡΑΝΘΗ Η ΘΕΡΜΗ ΤΟΥ
ΠΟΥ ΓΕΝΝΑΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΟΘΟ ΤΩΝ ΘΕΙΩΝ ΚΑΙ
ΤΗΝ ΕΞΕΡΕΥΝΗΣΙ ΤΩΝ ΜΥΣΤΗΡΙΩΝ ΤΟΥΣ.
ΤΡΟΠΟΙ ΜΕ ΤΟΥΣ ΟΠΟΙΟΥΣ Ο ΝΟΥΣ ΑΝΑΜΙΓΝΥΕΤΑΙ
ΣΤΗΝ ΜΝΗΜΗ ΤΩΝ ΠΑΘΩΝ*

1 **Τ**ρεῖς εἶναι οἱ τάξεις στίς ὁποῖες προκόπτει ὁ ἄνθρωπος· τῶν ἀρχαρίων, τῶν μέσων καί τῶν τελείων. Ἐκεῖνος ποῦ εἶναι στήν πρώτη τάξι ρέπει κατὰ τὸ φρόνημά του πρὸς τὸ ἀγαθό, ἀλλὰ ἡ διάνοιά του κινεῖται μέσα στὰ πάθη. Ἡ μεσαία τάξι εἶναι ἀνάμεσα στήν ἐμπάθεια καί τὴν ἀπάθεια, κι' ἔτσι στὸν ἄνθρωπο αὐτῆς τῆς κατηγορίας κινουῦνται ἐξ ἴσου καί οἱ δεξιοί καί οἱ ἀριστεροί λογισμοί, καί δὲν σταματᾷ καθόλου νὰ ἀναβλύζη μαζί φῶς καί σκότος, ὅπως ἔχει ἤδη λεχθῆ. Ἄν παύση γιὰ λίγο τὴν συνεχῆ ἀνάγνωσι τῶν θείων Γραφῶν καί τὴν θεωρία τῶν

* Ὁ Λόγος 11 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 12 κείμενο τῆς ἐκδόσεως τοῦ Bedjan.

10 τῶν θείων νοημάτων, ἐν οἷς φανταζόμενος ἐξάπτεται ἐν τοῖς τρόποις τῆς ἀληθείας κατὰ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, μετὰ τῆς παραφυλακῆς τῆς ἕξωθεν, ἐξ ἧς γίνεται καὶ ἡ ἐνδοτάτη φυλακὴ καὶ τὸ ἔργον τὸ ἰκανόν, μέλλει ἀνθέλκεσθαι εἰς τὰ πάθη.

2 **Ε** ἂν δὲ θρέψῃ τὴν φυσικὴν αὐτοῦ θέρμην ἐν οἷς ἔφην, καὶ μὴ ἐάσῃ τὴν ἀναζήτησιν καὶ τὴν ἔρευναν καὶ τὸν πρὸς αὐτὰ πόθον μακρόθεν, κἄν οὐχ ἐώρακεν αὐτά, ἀλλ' ἐκ τοῦ νεύματος τῆς ἀναγνώσεως τῶν θείων Γραφῶν τρέφων τοὺς λογισμοὺς αὐτοῦ καὶ συνέχων, ἵνα μὴ κλίνωσιν εἰς τὰ ἀριστερά, καὶ μὴ δέξηται σπόρον τινὰ διαβολικὸν ἐν σχήματι ἀληθείας, φυλάξῃ δὲ μᾶλλον τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν μετὰ πόθου καὶ αἰτήσῃ τὸν Θεὸν μετὰ ἐμπόνου προσευχῆς καὶ ὑπομονῆς, αὐτὸς παρέξει αὐτῷ τὴν αἴτησιν αὐτοῦ καὶ ἀνοίξει αὐτῷ τὴν θύραν αὐτοῦ, 10 καὶ μάλιστα διὰ τὴν ταπεινῶσιν αὐτοῦ. Τὰ γὰρ μυστήρια τοῖς ταπεινόφροσιν ἀποκαλύπτονται.

3 **Ε** ἂν δὲ ἀποθάνῃ ἐπὶ ταύτῃ τῇ ἐλπίδι, εἰ καὶ μηδαμοῦ θεάσῃται τὴν γῆν ἐκείνην ἐκ τοῦ σύνεγγυς, ἀλλ' οἶμαι, ὅτι ἡ κληρονομία αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀρχαίων δικαίων ἔσται, τῶν ἐλπιδόσάντων φθάσαι τὴν τελειότητα καὶ μὴ θεασαμένων αὐτήν, κατὰ 5 τὸ ἀποστολικὸν λόγιον, ὅτι «ἐπ' ἐλπίδι εἰργάσαντο πάσας τὰς ἡμέρας αὐτῶν καὶ ἐκοιμήθησαν». Ἀλλὰ τί εἵπωμεν, ἐὰν μὴ φθάσῃ ὁ ἄνθρωπος εἰσελθεῖν εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, ἣτις ἐστὶ τύπος τῆς τελειώσεως, τουτέστιν καταλαβεῖν τὴν ἀλήθειαν φανερῶς, κατὰ τὸ μέτρον τῆς φυσικῆς δυνάμεως; ἼΑρα διὰ 10 τοῦτο κωλύεται ἀπὸ τούτου καὶ μένει ἐν τῇ ἐσχάτῃ τάξει, ἧς πᾶσα ἡ πρόθεσις ἐπὶ τὰ ἀριστερὰ κέκλικεν; ἢ καὶ διὰ τὸ μὴ κα-

1. Μὲ ἐκτενῆ προσευχή. Βλ. Ἰω. Χρυσοστόμου, *Περὶ ἀκαταλήπτου τοῦ Θεοῦ* 5,8.

θειών νοημάτων, διὰ τῶν ὁποίων ἐξάπτεται στοὺς τρόπους τῆς ἀληθείας κατὰ τὴν δύναμί του καὶ ὁδηγεῖται στὴν προφύλαξι ἀπὸ τὰ ἐξωτερικὰ πὺ ἐξασφαλίζει καὶ τὴν ἐσωτερικὴν προσοχὴ καὶ τὸ ἀπαραίτητο ἔργο, τότε πρόκειται νὰ ἐλκυσθῆ πάλι πρὸς τὰ πάθη.

2 **Α** ν συντηρήση τὴν φυσικὴ του θέρμη μὲ ὅσα εἶπα καὶ δὲν ἀφήση τὴν ἀναζήτησι καὶ τὴν ἔρευνα καὶ τὸν πρὸς αὐτὰ πόθο, ἀκόμη καὶ ἂν δὲν τὰ ἔχη ἰδεῖ, ἂν τρέφη τοὺς λογισμοὺς μὲ τὶς ἔννοιες τῶν ἀναγινωσκομένων θείων Γραφῶν καὶ τοὺς συγκρατῆ, γιὰ νὰ μὴ κλίνουν πρὸς τὰ ἀριστερά, καὶ δὲν δεχθῆ κανένα διαβολικὸ σπόρο μὲ μορφὴ ἀληθείας, ἀλλὰ μᾶλλον φυλάξῃ τὴν ψυχὴ του μὲ ζῆλο καὶ ζητήση ἀπὸ τὸν Θεὸ μὲ ἔμπονη προσευχὴ καὶ ὑπομονή¹, τότε αὐτὸς θὰ τοῦ παράσχῃ τὰ αἰτούμενα καὶ θὰ τοῦ ἀνοίξῃ τὴν θύρα, καὶ μάλιστα λόγῳ τῆς ταπεινώσεώς του. Διότι τὰ μυστήρια ἀποκαλύπτονται στοὺς ταπεινόφρονες.

3 **Α** ν ἀποθάνῃ μὲ αὐτὴ τὴν ἐλπίδα, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἔχη ἰδεῖ ἐκείνη τὴν γῆ πουθενά, νομίζω ὅτι θὰ λάβῃ κληρονομία μαζί μὲ τοὺς παλαιοὺς δικαίους πὺ ἤλπισαν ὅτι θὰ φθάσουν στὴν τελειότητα, ἀλλὰ δὲν τὴν ἀντίκρυσαν, κατὰ τὸ ἀποστολικὸ λόγι², διότι ἐργάσθησαν ὅλες τὶς ἡμέρες τῆς ζωῆς των μὲ τὴν ἐλπίδα καὶ μὲ αὐτὴν ἐπέθαναν. Ἄλλὰ τί θὰ εἰποῦμε, ἂν δὲν φθάσῃ ὁ ἄνθρωπος νὰ εἰσέλθῃ στὴ γῆ τῆς ἐπαγγελίας, πὺ εἶναι τύπος τῆς τελειώσεως³, δηλαδὴ νὰ γνωρίσῃ τὴν ἀλήθεια καθαρὰ, κατὰ τὸ μέτρο τῆς φυσικῆς δυνάμεως; Ἐραγε γι' αὐτὸ θὰ παραιτηθῆ ἀπὸ ἐκείνη καὶ θὰ μείνῃ στὴν ἔσχατη τάξι, τῆς ὁποίας ὅλη ἡ πρόθεσις ἔχει κλίνει πρὸς τὰ ἀριστερά; Ἡ μήπως ἄραγε, ἐπειδὴ δὲν ἐγνώρισε ὅλη τὴν ἀλήθεια, θὰ παραμείνῃ στὴν ἀσημό-

2. Ἐβρ. 11,1-13. Βλ. ἐπίσης Α' Πέτρ. 1,10-12.

3. Ἐβρ. 11,39 ἔ.

ταλαβεῖν πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, ἄρα ἐμμένει τῇ ἀγενότητι τῆς ἐσχάτης τάξεως, ἥτις οὐ γινώσκει, οὐδὲ ἐπιθυμεῖ τούτων; ἢ πρέπει αὐτὸν ὑψωθῆναι πρὸς ταύτην τὴν μέσην ὁδόν, ἣν ἔφην;

4 **Κ** ἦν γὰρ οὐκ ἐθεάσατο αὐτήν, εἰ μὴ ὡς δι' ἐσόπτρου, ἀλλὰ ἤλπισε μακρόθεν καὶ διὰ ταύτης τῆς ἐλπίδος συνετέθη τοῖς πατράσιν αὐτοῦ. Καὶ εἰ οὐκ ἤξιώθη τῆς τελείας χάριτος ἐνταῦθα, ἀλλὰ διὰ τὸ πάντοτε αὐτῇ ὁμιλεῖν καὶ ὄλω τῷ νῶ ἐν
5 αὐτῇ ἀναστρέφεσθαι καὶ διὰ τὸ κεῖσθαι ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ αὐτῆς ὅσον ζῆ, ἐδύνατο ἐκκόψαι τοὺς λογισμοὺς τοὺς πονηροῦς, καὶ ὅτι ἐν τῇ ἐλπίδι ταύτῃ ἡ καρδία αὐτοῦ πεπληρωμένη ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐξέρχεται ἐκ τοῦ κόσμου τούτου.

5 **Π** ἂν ὅτιοῦν ἔχον ταπείνωσιν εὐπρεπὲς πέφυκεν. Ἡ γὰρ ἀδολεσχία τοῦ νοῦς ἢ ἀσώματος εἰς τὸν πόθον τοῦ Θεοῦ, ἥτις ὀδηγεῖται ἐκ τῆς κατανοήσεως τῶν θείων Γραφῶν, περιφράττει τὴν ψυχὴν ἔσωθεν ἀπ' ἐμπροσθεν τῶν πονηρῶν λογισμῶν καὶ τηρεῖ τὴν διάνοιαν ἐν τῇ μνήμῃ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, ἵνα μὴ χαυνωθῇ ὁ νοῦς ἐν τῇ ἀμελείᾳ αὐτοῦ καὶ σχολάσῃ ἀντὶ τῶν κρειττόνων εἰς τὴν μνήμην τῶν κοσμικῶν πραγμάτων. Διότι ἐκ τούτων κατ' ὀλίγων ψυχραίνονται αἱ θερμότητες τῶν θαυμαστῶν κινήσεων αὐτοῦ, καὶ ἐμπίπτει εἰς ἐπιθυμίας
10 ματαίας τε καὶ ἀλόγους.

Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν εἶη δόξα.

τητα τῆς ἐσχάτης τάξεως, ἢ ὁποῖα οὔτε τὰ γνωρίζει αὐτὰ οὔτε τὰ ἐπιθυμεῖ; Ἦ θὰ ὑψωθῆ καὶ αὐτὸς πρὸς αὐτὴν τὴν μέση ὁδὸ πού ἀνέφερα;

4 **Μ**πορεῖ νὰ ὑψωθῆ, ἔστω καὶ ἂν δὲν εἶδε τὴν ἀλήθεια, παρὰ μόνον σὰν μέσα σὲ καθρέπτη⁴, ὅμως τὴν ἐλπίζει ἀπὸ μακριὰ καὶ μὲ αὐτὴ τὴν ἐλπίδα συνετάχθη μαζί μὲ τοὺς πατέρες του. Καὶ ἂν δὲν ἀξιώθηκε τὴν τέλεια χάρι ἐδῶ, ὅμως, ἀφοῦ πάντοτε συνευρίσκεται μὲ αὐτὴν καὶ συναναστρέφεται δι' ὅλου τοῦ νοῦ μὲ αὐτὴν, ἀφοῦ τὴν ἐπιθυμεῖ σ' ὅλην τὴν ζωὴ του, μπορεῖ νὰ ἐκκόψη τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς καὶ νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸν κόσμον τοῦτον μὲ αὐτὴν τὴν ἐλπίδα, ἔχοντας τὴν καρδιά του γεμάτη ἀπὸ τὸν Θεό⁵.

5 **Κ**άθε τι πού ἔχει ταπεινώσει εἶναι ἀπὸ τὴ φύσι του εὐπρεπές. Διότι ἡ ἀσώματη ἐνασχόλησις τοῦ νοῦ, κυριευμένη ἀπὸ τὸν πόθο τοῦ Θεοῦ καὶ ὀδηγούμενη ἀπὸ τὴν κατανόησι τῶν θείων Γραφῶν, περιφράζει τὴν ψυχὴ ἀπὸ μέσα ἀπέναντι στοὺς πονηροὺς λογισμοὺς καὶ συγκρατεῖ τὴν διάνοια στὴν μνήμη τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, ὥστε νὰ μὴ χανωθῆ ὁ νοῦς μὲ τὴν ἀμέλειά του καί, ἀντὶ τῶν ἀνωτέρων, ἀσχοληθῆ μὲ τὴν μνήμη τῶν κοσμικῶν πραγμάτων. Διότι ἀπὸ αὐτὰ τὰ πράγματα βαθμιαίως ψυχραίνεται ἡ θέρμη τῶν θαυμαστῶν κινήσεων του καὶ τότε πέφτει σ' ἐπιθυμίες μάταιες καὶ ἄλογες.

Δοξασμένος ὡς εἶναι ὁ Θεός μας.

4. Α' Κορ. 13,12.

5. Τὸ κείμενο, λόγῳ ἀνεπιτυχοῦς μεταφράσεως ἀπὸ τὸ συριακό, εἶναι ἐλαφρῶς ἀσύντακτο.

ΛΟΓΟΣ ΙΒ΄

Π Ε Ρ Ι

ΤΟΥ ΠΩΣ ΟΦΕΙΛΕΙ Ο ΔΙΑΚΡΙΤΙΚΟΣ ΚΑΘΕΖΕΣΘΑΙ

ΕΝ ΤΗ ΗΣΥΧΙΑ.

1 **Α**κουσον, ἀγαπητέ, ἐὰν θέλῃς, ἵνα μὴ γένωνται τὰ ἔργα σου μάταια καὶ αἱ ἡμέραι σου ἀργαὶ καὶ στερούμεναι τοῦ κέρδους τοῦ ἐλπιζομένου τοῖς διακριτικοῖς ἐν τῇ ἡσυχίᾳ. Ἡ εἰδοσός σου ἐν αὐτῇ ἐν διακρίσει ἔστω· ἀλλὰ μὴ ἐξ
5 ὑποδοχῆς τινός, ἵνα μὴ γένη ὡς οἱ πολλοί, ἀλλὰ γενέσθω σκοπὸς τεθειμένος ἐν τῇ διανοίᾳ σου, ἵνα πρὸς αὐτὸν εὐθύνης τὰ ἔργα τῆς πολιτείας σου. Καὶ ἐρώτησον τοὺς ἐπὶ πλεον γινώσκοντας ἐκ πείρας καὶ οὐχὶ ἀπὸ γνώσεως μόνον, καὶ μὴ παύση, ἕως ἂν γυμνασθῆς ἐν πάσαις ταῖς τρίβοις τῶν ἔργων αὐτῆς.
10 Καὶ πᾶν βῆμα, ὅπερ τιθῆς, γίνου ἐξετάζων, εἴ ἐν τῇ ὁδῷ πορεύῃ, ἢ ἐξωθεν αὐτῆς ἐξέκλινας, εἰς μίαν τρίβον ἐξωθεν αὐτῆς πορευόμενος. Καὶ μὴ πιστεύσης ἐκ τῶν ἔργων μόνων τῶν φανερῶν ὅτι τελειοῦται ἡ ἀκριβὴς πολιτεία τῆς ἡσυχίας.

2 **Ε**ὰν ἐπιθυμῆς εὐρεῖν τι καὶ φθάσαι αὐτὸ ἐν τῇ ἑαυτοῦ πείρᾳ, γενέσθω σοι σημεῖα καὶ τεκμήρια κρυπτῶς ἐν τῇ ψυχῇ σου εἰς ἕκαστον βῆμα, ὅπερ τιθῆς, καὶ ἐξ αὐτῶν μέλλεις γινῶναι τὴν ἀλήθειαν τῶν Πατέρων ἢ τὴν πλάνην τοῦ ἐχθροῦ.

ΛΟΓΟΣ 12

ΠΕΡΙ

ΤΟΥ ΠΩΣ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΔΙΑΓΗ Ο ΔΙΑΚΡΙΤΙΚΟΣ ΣΤΗΝ ΗΣΥΧΙΑ*

1 **Α**κουσε, αγαπητέ, ἂν θέλῃς, γιὰ νὰ μὴ ἀποβοῦν μάταια τὰ ἔργα σου καὶ ἄκαρπες οἱ ἡμέρες σου, στερημένες τοῦ κέρδους ποὺ ἐλπίζουν οἱ διακριτικοὶ ἀπὸ τὴν ἡσυχία. Ἡ εἴσοδος σου σ' αὐτὴν πρέπει νὰ γίνῃ μὲ διάκρισι, καὶ ὄχι μὲ τυπικότητες, γιὰ νὰ μὴ γίνῃς ὅπως οἱ πολλοὶ· βάλε σκοπὸ μέσα στὴν διάνοιά σου, γιὰ νὰ κατευθύνῃς πρὸς αὐτὸν τὰ ἔργα τοῦ βίου σου. Ἐρώτησε αὐτοὺς ποὺ γνωρίζουν ἐκ πείρας περισσότερα καὶ δὲν περιορίζονται μόνο στὴν γνῶσι, καὶ μὴ παύσης νὰ τὸ κάμῃς, ἕως ὅτου γυμνασθῆς σὲ ὄλους τοὺς δρόμους τῶν ἔργων τῆς ἡσυχίας. Σὲ κάθε βῆμα ποὺ κάμεις νὰ ἐξετάζῃς, ἂν βαδίζῃς στὴν ὁδὸ ἢ μήπως παρεξέκλινες ἀπ' αὐτὴν καὶ βαδίζῃς σὲ κανένα μονοπάτι ἔξω ἀπὸ αὐτὴν. Καὶ νὰ μὴ πιστεύῃς ὅτι ἡ ἀκριβῆς ζωὴ τῆς ἡσυχίας τελειώνεται μόνο μὲ τὰ φανερὰ ἔργα.

2 **Α**ν ἐπιθυμῆς νὰ εὕρῃς κάτι καὶ νὰ τὸ φθάσῃς μὲ τὴν πειρα σου, πρέπει σὲ κάθε βῆμα ποὺ κάμεις νὰ γίνουν σημεῖα καὶ ἐνδείξεις μέσα στὴν ψυχὴ σου καὶ ἀπὸ αὐτὰ θὰ γνωρίσῃς τὴν ἀλήθεια τῶν πατέρων ἢ τὴν πλάνη τῶν

* Ὁ ὑπ' ἀριθμὸν 12 Λόγος ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ κείμενο 69 τῆς συριακῆς ἐκδόσεως.

5 Ἔστω δέ σοι ταῦτα τὰ ὀλίγα, ἕως ἂν σοφισθείης ἐν τῇ ὁδῷ σου. Ὅτε ἐν τῇ ἡσυχίᾳ βλέπεις ἐν τῷ νοῖ σου τὴν διάνοιάν σου δυναμένην ἐλευθερίως ἐνεργεῖν ἐν τοῖς λογισμοῖς τοῖς δεξιοῖς καὶ οὐκ ἔστι βία αὐτῇ ἐν τῇ ἐξουσίᾳ αὐτῆς περὶ τινος αὐτῶν, γνῶθι, ὅτι ἡ ἡσυχία σου ὀρθή ἐστι.

3 **Κ**αὶ πάλιν, ὅταν λειτουργῆς, εἰς ἐν τῇ διαφορᾷ τῆς λειτουργίας σου πόρρω τοῦ μετεωρισμοῦ κατὰ τὸ δυνατόν ὑπάρχεις καὶ ἐξαίφνης κόπτηται ὁ στίχος ἐκ τῆς γλώσσης σου καὶ ἐκχέη κατὰ τῆς ψυχῆς σου τὰς πέδας τῆς σιωπῆς ἐξωθεν
5 τῆς ἐλευθερίας αὐτῆς καὶ αὐταὶ ἐξακολουθοῦσι τῇ διαμονῇ, γνῶθι, ὅτι εἰς τοῦμπροσθεν ἔρχη ἐν τῇ ἡσυχίᾳ σου καὶ ἤρξατο ἡ πραότης διπλασιάζεσθαι ἐν σοί. Ἡ ἡσυχία γὰρ ἡ ἀπλῆ μεταξὺ τῆς δικαιοσύνης ψεκτὴ ἐστίν. Ἡ πολιτεία ἡ ἀπλῆ ὡσπερ μέλος μονογενὲς κεχωρισμένον ἐκ τῆς βοηθείας τῶν ἄλλων ψηφίζε-
10 ται παρὰ τοῖς φιλοσόφοις καὶ διακριτικοῖς.

4 **Κ**αὶ εἰς πάλιν βλέπης τῇ ψυχῇ σου, ἐν ἐκάστῳ λογισμῷ κινουμένῳ ἐν αὐτῇ καὶ πάσῃ μνήμῃ καὶ ταῖς θεωρίαις ταῖς ἐν τῇ ἡσυχίᾳ σου, πληρουμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς σου δακρύων καὶ βρέχοντας κατὰ τῶν παρειῶν σου χωρὶς βίας,
5 γνῶθι, ὅτι ἤρξατο γενέσθαι ἔμπροσθέν σου ἄνοιγμα τοῦ φραγμοῦ, εἰς κατάλυμα τῶν ἐναντίων.

5 **Κ**αὶ εἰς εὐρίσκης ἐν ἑαυτῷ κατὰ καιρὸν καὶ καιρὸν βαπτίζομένην τὴν διάνοιάν σου ἐντός σου, χωρὶς προνοίας τῆς περὶ αὐτὴν ἐξωθεν τῆς τάξεως τοῦ ἔθους καὶ διαμένη τι τῆς

1. Οἱ κρυφὲς ἐνδείξεις τῆς προκοπῆς στὴν ἡσυχία εἶναι: τὸ νὰ βλέπη κανεὶς τὴ διάνοιά του νοερώδως νὰ ἐνεργῇ ἐλεύθερα, παράγοντας δεξιούς λογισμούς.

ἐχθρῶν¹. Ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι ὀλίγα αὐτά, ἀρκοῦν ἕως ὄτου σοφισθῆς στὴν ὁδὸ σου. Ὅταν μέσα στὴν ἡσυχία βλέπης νοερῶς τὴν διάνοιά σου νὰ χειρίζεται ἐλεύθερα τοὺς δεξιούς λογισμούς, χωρὶς νὰ ἐπιβάλλῃ βία σὲ κάποιον ἀπ' αὐτοὺς τοὺς λογισμούς, γνώριζε ὅτι ἡ ἡσυχία σου εἶναι σωστή.

3 **Ε**πίσης, ὅταν λειτουργῆς, ἂν κατὰ τὶς διάφορες φάσεις τῆς προσευχῆς εἶσαι ὅσο τὸ δυνατό μακριὰ ἀπὸ κάθε μετεωρισμὸ καὶ ξαφνικὰ κόβεται ὁ στίχος στὴν γλῶσσα σου καὶ χύνῃ πρὸς τὴν ψυχὴ σου τὰ δεσμὰ τῆς σιωπῆς καὶ αὐτὰ ἐξακολουθοῦν νὰ παραμένουν σ' αὐτὴν παρὰ τὴν θέλησί της, γνώριζε ὅτι προοδεύεις στὴν ἡσυχία σου καὶ ὅτι ἡ πραότης ἄρχισε νὰ διπλασιάζεται μέσα σου. Διότι ἡ ἀπλῆ ἡσυχία² χωρὶς τὴν δικαιοσύνη εἶναι ἐπίμεμπτη. Ἡ ἀπλῆ ζωῆ ἀπὸ τοὺς φιλοσόφους καὶ τοὺς διακριτικούς θεωρεῖται ὡς μέλος ἀπομονωμένο καὶ στερούμενο τῆς βοήθειας τῶν ἄλλων.

4 **Α**ν πάλι βλέπης σὲ κάθε λογισμὸ ποὺ κινεῖται μέσα στὴν ψυχὴ σου, σὲ κάθε μνήμη καὶ θεωρία ποὺ παρατηρεῖται κατὰ τὴν ἡσυχία σου, νὰ γεμίζουν τὰ μάτια σου δάκρυα καὶ νὰ βρέχουν ἤρεμα τὰ μάγουλά σου, γνώριζε ὅτι ἄρχισε νὰ δημιουργῆται φράγμα ἐμπρὸς σου γιὰ ἀντίκρουσι τῶν ἐχθρῶν.

5 **Κ**αὶ ἂν ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ εὐρίσκῃς τὴν διάνοιά σου νὰ βυθίζεται μέσα σου χωρὶς καμμιά ἔκτακτη φροντίδα γιὰ τὰ ἐξωτερικὰ καὶ νὰ μένη ἐκεῖ γιὰ λίγον ἢ πολὺν καιρὸ,

Τὸ νὰ χύνεται ἀπὸ τὴ γλῶσσα του κατὰ τὴν τέλεσι τῆς λειτουργίας ἡ σιωπὴ πρὸς τὴν ψυχὴ του· τὸ νὰ γεμίζουν τὰ μάτια του μὲ δάκρυα· τὸ νὰ βασιλεύῃ εἰρήνη στοὺς λογισμοὺς του.

2. Προφανῶς ἡ λέξις «ἀπλῆ» σημαίνει ἐδῶ ἀκαρπῆ, ἄγονη. Ἡ ἀκαρπῆ, χωρὶς ἀρετὲς, ἡσυχία εἶναι ἐπίμεμπτη.

ὥρας ἢ ὅπερ ἐστί, καὶ μετὰ ταῦτα βλέπῃς τὰ μέλη σου ὡσανεὶ
 5 ἐν ἀσθενείᾳ πολλῇ καὶ βασιλεύῃ ἢ εἰρήνῃ ἐπὶ τοὺς λογισμοὺς
 σου καὶ αὐτό σοι τοῦτο διαμένῃ ἀεὶ, γινῶθι, ὅτι ἤρξατο ἢ νεφέλη
 ἐπισκιάσαι ἐπὶ τὴν σκηνὴν σου.

6 **Ε** ἂν δέ, ὅταν καιρὸν ποιήσῃς ἐν τῇ ἡσυχίᾳ, εὐρίσκῃς εἰς
 τὴν ψυχὴν σου λογισμοὺς, σχίζοντας καὶ ἐξουσιάζοντας
 αὐτῆς, καὶ ὡς ἐν βίᾳ παραλαμβάνηται ἐξ αὐτῶν ἐν πάσῃ ὥρᾳ
 καὶ ὁδηγῆται ἢ διάνοια αὐτῆς ἐν παντὶ καιρῷ εἰς ἅπερ ἐπράχθη
 5 ὑπ' αὐτῆς ἢ ἐπιθυμῇ ἐξετάσαι τὰ μάταια, γινῶθι, ὅτι ματαίως
 κοπιᾷς ἐν τῇ ἡσυχίᾳ καὶ ἐν τῷ μετεωρισμῷ διάγει ἢ ψυχὴ σου.
 Καὶ γίνονται αὐτῇ αἰτίαι ἐξωθεν ἢ ἀπὸ ἀμελείας τῆς ἔνδον ἀπὸ
 τῶν καθηκόντων, μᾶλλον δὲ ἐκ τῆς ἀγρυπνίας καὶ τῆς ἀναγνώ-
 σεως, καὶ εὐθέως κατάστησον τὸ πρᾶγμα σου.

7 **Ε** ἂν δέ, ὅταν εἰσέλθῃς ἐν ταῖς ἡμέραις αὐταῖς, οὐχ εὐρίσκῃς
 εἰρήνην ἐκ τῆς ὀχλήσεως τῶν παθῶν, μὴ θαυμάσῃς. Ἐὰν
 γὰρ ὁ κόλπος τοῦ κόσμου, διαδραμουσῶν ἐξ αὐτοῦ τῶν ἀκτί-
 νων τοῦ ἡλίου, μετὰ ὥραν μακρὰν ἐν θερμότητι διατελῇ, καὶ ἡ
 5 ὄσμη πάλιν τῶν φαρμάκων καὶ ὁ καπνὸς τοῦ μύρου, ὁ ἐκχεό-
 μενος ἐν τῷ ἀέρι, ὥραν μακρὰν διαμένει πρὸ τοῦ διασκεδασθῆ-
 ναι καὶ ἀφανισθῆναι, πόσω μᾶλλον τὰ πάθη, τὰ ὡς δίκην κυ-
 νῶν εἰωθότων ἐν μακέλλῳ λειῖται τὸ αἷμα, ἠνίκα κωλυθεῖ τῆς
 ὕλης τοῦ ἔθους αὐτῶν, ἴστανται πρὸ τῶν θυρῶν ὑλακτοῦντα,
 10 ἕως ἂν διασκεδασθῇ ἢ δύναμις τῆς προτέρας αὐτῶν συνηθείας;

8 **Ο** τε ἄρξεται ἢ ἀμέλεια κλοπιμαίῳ τρόπῳ εἰσελθεῖν ἐν τῇ
 ψυχῇ σου καὶ εἰς τὰ ὀπίσω στρέφεται ἑαυτῆς ἐν σκοτώ-
 σει καὶ ἐπλησίασεν ὁ οἶκος πληρωθῆναι σκοτώσεως, ταῦτα τὰ

3. Τώρα ἀρχίζει ἡ ἀντίστροφη πορεία ἀπὸ τὴν προκοπὴ πρὸς τὴν κατάρ-

καὶ ἔπειτα βλέπης τὰ μέλη σου νὰ εἶναι σὲ μεγάλη ἀτονία καὶ στοὺς λογισμοὺς σου νὰ βασιλεύῃ εἰρήνη, καὶ αὐτὴ ἡ κατάστασίς σου ἔχει μεγάλη διάρκεια, γνώριζε ὅτι ἄρχισε νὰ ἐπισκιάζῃ τὴν σκηνὴ σου ἢ νεφέλη.

6 **Ε** ἂν ὁμως, ἀφοῦ διαμείνης στὴν ἡσυχία πολὺν καιρὸ³, εὐρίσκῃς στὴν ψυχὴ σου λογισμοὺς ποὺ τὴν σχίζουν καὶ τὴν ἐξουσιάζουν, ποὺ τὴν καταταυραννοῦν ὅλην τὴν ὥρα καὶ ὀδηγοῦν τὴν διάνοιά της διαρκῶς σὲ ὅσα σφάλματα διέπραξε ἢ στὸ νὰ ἐπιθυμῇ νὰ ἐξετάσῃ τὰ μάταια, γνώριζε ὅτι ματαιίως κοπιᾶζεις στὴν ἡσυχία καὶ ὅτι ἡ ψυχὴ σου εὐρίσκειται σὲ μετεωρισμὸ. Οἱ αἰτίες ποὺ τὸ προκαλοῦν αὐτὸ προέρχονται σ' αὐτὴν ἀπ' ἔξω ἢ ἀπὸ ἐσωτερικὴ ἀμέλεια τῶν καθηκόντων, μᾶλλον δὲ ἀπὸ τὴν ἀμέλεια τῆς ἀγρυπνίας καὶ τῆς ἀναγνώσεως. Γι' αὐτὸ ρύθμισε ἀμέσως τὴν κατάστασί σου.

7 **Ε** ἂν, ὅταν εἰσέλθῃς σ' αὐτὲς τὶς ἡμέρες, δὲν εὐρίσκῃς εἰρήνη ἀπὸ τὴν ἐνόχλησι τῶν παθῶν, νὰ μὴ ἐκπλήσσεσαι. Διότι, ἂν ὁ κόλπος τῆς γῆς εἶναι ζεστὸς πολλὴ ὥρα μετὰ τὸ πέρασμα ἀπ' αὐτὸν τῶν ἀκτίνων τοῦ ἡλίου, καὶ ἐπίσης, ἂν ἡ ὄσμη τῶν φαρμάκων καὶ τοῦ μύρου ποὺ χύνεται στὸν ἀέρα παραμένῃ πολλὴ ὥρα πρὶν διασκορπισθῇ καὶ ἀφανισθῇ, πόσο περισσότερο τὰ πάθη, ποὺ εἶναι σὰν σκύλοι συνηθισμένοι νὰ γλείφουν τὸ αἷμα στὸ σφαγεῖο, ὅταν παρεμποδισθοῦν ἀπὸ τὴν συνηθισμένη λεία τους, στέκονται ἐμπρὸς στὶς θύρες γαβγίζοντας, ἕως ὅτου ἐκλείψῃ ἡ δύναμις τῆς προηγουμένης συνηθείας τους;

8 **Ο** ταν ἡ ἀμέλεια ἀρχίσῃ νὰ εἰσέρχεται κρυφὰ στὴν ψυχὴ σου καὶ νὰ τὴν στρέφῃ πίσω στὰ σκοτεινὰ, κι' ὅταν ὁ οἶκος πλησιάζῃ νὰ σκοτισθῇ, ἔρχονται τὰ παρακάτω τεκμή-

τεκμήρια πλησιάζουσιν· αίσθάνη ἐν ἑαυτῷ κρυπτῶς, ὅτι ἐν τῇ
 5 πίστει σου ἀσθενεῖς καὶ ἐν τοῖς ὄρατοῖς πλεονεκτεῖς καὶ ἡ πε-
 ποίθησίς σου μειοῦται καὶ ἐν τῷ πλησίον σου ζημιοῦσαι καὶ
 ὀλη ἡ ψυχὴ σου πληροῦται μέμψεως ἐν στόματι καὶ καρδίᾳ
 κατὰ παντὸς ἀνθρώπου καὶ πράγματος καὶ ἐν οἷς πράγμασιν
 ἀπαντᾶς ἐν τε λογισμοῖς καὶ αἰσθήσεσι καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ
 10 Ὑψηλοῦ καὶ πτοῆ ἐκ τῆς βλάβης τοῦ σώματος, δι' ἧς ἡ μικρο-
 ψυχία κατακυριεύσει σου ἐν πάσῃ ὥρᾳ, καὶ κατὰ καιρὸν καὶ
 καιρὸν κινεῖται ἡ ψυχὴ σου ἐν τῷ φόβῳ, ὡς καὶ ἀπὸ τῆς σκιᾶς
 σου δειλιᾷν καὶ κατεπείγεσθαι. Τὴν πίστιν γὰρ, οὐχὶ τὴν ὡς θε-
 μέλιον τῆς ὁμολογίας τῶν πάντων λέγομεν, ἀλλὰ τὴν δύναμιν
 15 ἐκείνην τὴν νοητὴν, τὴν ἐν τῷ φωτὶ τῆς διανοίας στηρίζουσαν
 τὴν καρδίαν καὶ ἐν τῇ μαρτυρίᾳ τῆς συνειδήσεως κινουσαν ἐν
 τῇ ψυχῇ πολλὴν πεποίθησιν πρὸς τὸν Θεόν, ἵνα μὴ αὐτὴ φρον-
 τίζη ἑαυτῆς, ἀλλ' ἐπὶ τὸν Θεὸν ἐπιρρίψη τὴν φροντίδα αὐτῆς
 ἀμερίμνως ἐν παντί, ἐκάλυψας ἐν τῇ ἀπιστίᾳ.

9 **Ο**ταν δὲ εἰς τὸ ἐμπροσθέν σου ἔλθῃς, ταῦτα τὰ φανερά
 σημεῖα ἐν τῇ ψυχῇ σου εὐρήσεις πλησίον. Ἐν τῇ ἐλπίδι
 κραταιοῦσαι ἐν πᾶσι καὶ ἐν τῇ εὐχῇ πλουτήσεις, καὶ οὐχ ὑστερῇ
 ὄλη κέρδους ποτὲ ἐν τῇ διανοίᾳ σου, ἐν οἷς ἀπαντᾶς ἀπασι, καὶ
 5 αἰσθάνη τῆς ἀσθενείας τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ ἐξ ἐνὸς
 τούτων ἐκ τῆς ὑπερηφανίας φυλάττεσαι, καὶ ἐν τῷ μέρει δὲ τῷ
 ἄλλῳ τὰ ἐλαττώματα καταφρονοῦντα τοῦ πλησίον ἐν τοῖς
 ὀφθαλμοῖς σου. Καὶ γίγνη ἐν ἐπιθυμίᾳ τοῦ ἐξελεθεῖν ἐκ τοῦ
 σώματος ἐν τῇ ἐφέσει, ἐν ἧ μέλλομεν ἔσεσθαι ἐν τῷ μέλλοντι.
 10 Καὶ πάντα τὰ συμβαίνοντα ἡμῖν θλιβερά, τὰ συναντῶντά σοι
 φανερώς καὶ κρυπτῶς, εὐρίσκεις ἐν δικαιοσύνῃ. Τὰ πάντα ἐγὺς

4. Προφανῶς ἐννοεῖται ἐδῶ ὁ Ὑψιστος, ὁ Θεός.

ρια· αίσθάνεσαι μέσα σου μυστικά ὅτι ἀσθενεῖς στήν πίστι σου καὶ ὅτι στρέφεσαι περισσότερο πρὸς τὰ ὄρατά, ὅτι ἡ πεποίθησίς σου μειώνεται καὶ ὅτι ζημιώνεσαι ἀπὸ τὸν πλησίον σου· ὅλη ἡ ψυχὴ, τὸ στόμα καὶ ἡ καρδιά σου εἶναι γεμᾶτα μομφῇ ἐναντίον κάθε ἀνθρώπου καὶ κάθε πράγματος, ἐναντίον ὅλων ἐκείνων πού συναντᾷς μὲ τοὺς λογισμοὺς καὶ τὶς αἰσθήσεις, ἐναντίον τοῦ ἰδίου τοῦ Ὑψηλοῦ⁴· πτοεῖσαι ἀπὸ τὴν βλάβη τοῦ σώματος, διὰ τῆς ὁποίας ἡ μικροψυχία σου σὲ κυριεύει διαπαντὸς καὶ βαθμιαίως ἡ ψυχὴ σου κινεῖται στὸν φόβο, ὥστε καὶ ἀπὸ τὴν σκιά σου νὰ δειλιάσῃ καὶ νὰ καταπιέζεσαι· διότι ἐκάλυψες τὴν πίστι μὲ τὴν ἀπιστία· ἡ δὲ πίστις πού ἀναφέρω ἐδῶ δὲν εἶναι θεμέλιο τῆς ὁμολογίας τῶν πάντων⁵, ἀλλὰ ἐκείνη ἡ νοητὴ δύναμις πού στηρίζει τὴν καρδιά στὸ φῶς τῆς διανοίας καὶ πού μὲ τὴν μαρτυρία τῆς συνειδήσεως κινεῖ στήν ψυχὴ πολλὴ πεποίθησι πρὸς τὸν Θεὸ γιὰ νὰ παύσῃ νὰ φροντίζει γιὰ τὸν ἑαυτὸ της καὶ νὰ ἀναθέσῃ τὴν φροντίδα της ἐπάνω στὸν Θεό, ἀμέριμνη γιὰ ὅλα.

- 9 **Ο**ταν πάλι προχωρήσης⁶, θὰ εὔρης στήν ψυχὴ σου αὐτὰ τὰ φανερά σημεῖα. Δυναμώνεις σὲ ὅλα μὲ τὴν ἐλπίδα καὶ πλουτεῖς μὲ τὴν εὐχὴ, ποτὲ δὲν ὑστερεῖς σὲ κέρδη κατὰ τὴν διάνοια σὲ ὅλα ὅσα συναντᾷς, αἰσθάνεσαι τὴν ἀσθένεια τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως· ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος φυλάσσεσαι ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνεια, ἀπὸ τὸ ἄλλο πάλι τὰ μάτια σου καταφρονοῦν τὰ ἐλαττώματα τοῦ πλησίον σου. Κυριεύεσαι ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία νὰ ἐξέλθῃς ἀπὸ τὸ σῶμα, γιὰ νὰ ἐπιδιώξῃς αὐτὰ στὰ ὁποῖα πρόκειται νὰ εὔρεθοῦμε στὸ μέλλον καὶ εὐρίσκεις ὅτι εἶναι δίκαιες ὅλες οἱ θλίψεις πού μᾶς συμβαίνουν, πού σὲ συναντοῦν φανερά καὶ κρυφά. Ὅλα εἶναι κοντὰ σου μὲ

5. Δηλαδή δὲν ἐννοεῖ ὡς πίστι τὸ Σύμβολο τῆς πίστεως, τὸ πιστεύω, ἀλλὰ τὴν ἐσωτερικὴ πνευματικὴ δύναμι, πού κινεῖ τὴν πεποίθησι πρὸς τὸν Θεὸ μέσα στήν ψυχὴ.

6. Ὅταν διὰ τῆς πίστεως αὐτῆς ἀρχίσῃ πάλι ἡ προκοπὴ καὶ ἀνάβασις.

σου ἐν πάσῃ ἀκριβείᾳ, τῇ ἀπεχούσῃ ἀπὸ τῆς οἰήσεως. Καὶ ὑπὲρ πάντων ἐξομολόγησιν ἀποδώσεις καὶ εὐχαριστίαν. Ταῦτα τὰ σημεῖα τῶν νηφόντων καὶ παραφυλαττομένων καὶ ἐν τῇ ἡσυχίᾳ 15 διαμενόντων καὶ τὴν ἀκρίβειαν τῆς πολιτείας ἐπιθυμούντων φθάσαι.

10 **Ο**ὶ χαῦνοι δὲ οὐ χρήζουσι τούτων τῶν τεκμηρίων τῶν λεπτῶν τῶν ἐνέδρων τῶν πτώσεων, διὰ τὸ ἀπέχειν αὐτοὺς ἀπὸ τῶν κρυπτῶν ἀρετῶν. Ὅτε μία ἐκ τούτων παρακύψαι ἄρξεται ἐν τῇ ψυχῇ σου, νόησον αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐν ποίῳ μέρει ἤρξω 5 ἐκκλίνειν. Εὐθὺς γὰρ γινώσκεις ποίας συνοδίας ἐστίν.

Ὁ Θεὸς δώη ἡμῖν γνῶσιν ἀληθῆ. Ἀμήν.

κάθε ακρίβεια, μακριὰ ἀπὸ κάθε οἴησι, καὶ πρέπει νὰ προσφέρῃς γιὰ ὅλα ἐξομολόγησι καὶ εὐχαριστία. Αὐτὰ εἶναι τὰ σημεῖα τῶν ἀγρύπνων καὶ προσεκτικῶν, ποὺ ζοῦν μὲ ἡσυχία καὶ ἐπιθυμοῦν νὰ φθάσουν στὴν ἀκρίβεια τῆς μοναχικῆς διαγωγῆς.

- 10 **Ο** ἰ δὲ χαῦνοι δὲν χρειάζονται αὐτὲς τὶς ἐνδείξεις γιὰ τὶς ἐνέδρες τῶν πτώσεων, ἀφοῦ ἀπέχουν ἀπὸ τὶς κρυφὲς ἀρετέες. Ὄταν κάποιος ἀπὸ αὐτὰ τὰ σημεῖα ἀρχίσῃ νὰ προβάλῃ στὴν ψυχὴ σου, πρέπει νὰ σκεφθῆς τὴν ἴδια ὥρα σὲ ποιὸ μέρος ἄρχισες νὰ παρεκκλίνῃς. Διότι γνωρίζεις ἀμέσως ποιᾶς συνοδίᾳ εἶναι.

Ὁ Θεὸς εἶθε νὰ μᾶς δώσῃ ἀληθινὴ γνῶσι. Γένοιτο.

ΛΟΓΟΣ ΙΓ'

ΠΕΡΙ

ΤΟΥ ΟΤΙ ΩΦΕΛΙΜΟΣ ΤΟΙΣ ΗΣΥΧΑΣΤΑΙΣ Η ΑΡΓΙΑ
ΤΩΝ ΦΡΟΝΤΙΔΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΖΗΜΙΟΣ Η ΕΙΣΟΔΟΣ
ΚΑΙ Η ΕΞΟΔΟΣ

1 **Α**νθρωπος πολυμέριμος, πρῶτος καὶ ἡσύχιος γενέσθαι οὐ
δύναται. Διότι αἱ ἀναγκαῖαι αἰτίαι τῶν πραγμάτων, ἐν
αἷς ταλειπωρεῖ, ἀναγκάζουσιν αὐτὸν κινεῖσθαι ἐν αὐταῖς
καὶ ἀσχολεῖσθαι εἰς αὐτὰ ἄκοντα καὶ μὴ βουλόμενον, καὶ δια-
5 σκορπίζουσι τὴν γαλήνην αὐτοῦ καὶ ἡσυχίαν. Δεῖ οὖν τὸν μονα-
χὸν κατέναντι τοῦ προσώπου τοῦ Θεοῦ στήσαι ἑαυτὸν καὶ ἀεὶ
πρὸς αὐτὸν τὸ ὄμμα αὐτοῦ τεῖναι ἀμετατρεπτί, εἰ ἀληθῶς βού-
λεται φρουρῆσαι τὸν νοῦν αὐτοῦ καὶ τὰς μικρὰς κινήσεις τὰς
ἐρπούσας ἐν αὐτῷ καθαρῖσαι καὶ μεταβαλεῖν, καὶ μαθεῖν μετὰ
10 γαλήνης διαλογισμῶν διακρίναι τὰ εἰσερχόμενα καὶ ἐξερχόμε-
να· αἱ γὰρ πολλαὶ ἀσχολίαι τῶν μοναχῶν τεκμήριόν εἰσι τῆς
χαυνότητος αὐτῶν πρὸς ἐτοιμότητα τῆς γεωργίας τῶν ἐντολῶν
τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐκφαίνουσιν αὐτῶν τὰ ἐλαττώματα πρὸς τὰ
θεῖα.

2 **Χ**ωρὶς ἀμεριμνίας φῶς ἐν τῇ ψυχῇ σου μὴ ζητήσης μήτε
γαλήνην καὶ ἡσυχίαν ἐν τῇ χαυνότητι τῶν αἰσθήσεών
σου· καὶ ὅπου ἀσχολίαι πραγμάτων, μὴ πληθύνῃς τὰς ἀσχολίας

* Ὁ Λόγος 13 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 16 κείμενο τῆς συριακῆς ἐκδόσεως τοῦ Bedjan.

ΠΕΡΙ

ΤΟΥ ΟΤΙ Η ΑΠΑΛΛΑΓΗ ΑΠΟ ΤΙΣ ΦΡΟΝΤΙΔΕΣ
ΕΙΝΑΙ ΩΦΕΛΙΜΗ ΣΤΟΥΣ ΗΣΥΧΑΣΤΑΣ
ΚΑΙ ΕΠΙΖΗΜΙΑ Η ΕΙΣΟΔΟΣ ΚΑΙ ΕΞΟΔΟΣ*

1 **Ο** πολύφροντις άνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ πρᾶος καὶ ἤρεμος, διότι οἱ ἀναγκαῖες αἰτίες τῶν πραγμάτων, μετὶ τις ὁποῖες ταλαιπωρεῖται, τὸν ὑποχρεώνουν νὰ κινήται σ' αὐτὲς καὶ ν' ἀσχολῆται μετὰ αὐτά, ἀκόμη καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ καθόλου, καὶ διασκορπίζουν τὴν γαλήνη καὶ ἡσυχία του. Πρέπει λοιπὸν ὁ μοναχὸς νὰ τοποθετηθῆ ἀπέναντι στὸν Θεὸ καὶ νὰ ἀτενίζῃ πάντοτε πρὸς αὐτὸν ἀμετακίνητα, ἂν θέλῃ πραγματικὰ νὰ φρουρήσῃ τὸν νοῦ του, νὰ καθαρῖσῃ τις μικρὲς κινήσεις ποὺ ἔρπουν μέσα του καὶ νὰ τις μεταβάλλῃ, καὶ νὰ μάθῃ νὰ διακρίνῃ μέσα στὴν γαλήνη τῶν διαλογισμῶν τὰ εἰσερχόμενα καὶ ἐξερχόμενα¹. διότι οἱ πολλὲς ἀσχολίες τῶν μοναχῶν εἶναι ἀπόδειξις τῆς χαυνότητός των, ποὺ παρεμποδίζει τὴν ἐτοιμότητα τῆς καλλιέργειας τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ, καὶ μαρτυροῦν τὰ ἐλαττώματά τους πρὸς τὰ θεῖα.

2 **Α** ν δὲν φθάσῃς στὴν ἀμεριμνία, νὰ μὴ ζητήσῃς φῶς στὴν ψυχὴ σου, οὔτε γαλήνη καὶ ἡσυχία στὴν χαυνότητα τῶν αἰσθήσεών σου· μὴ καταβάλλῃς μεγάλες προσπά-

1. Ἐντυπώσεις καὶ σκέψεις ποὺ εἰσέρχονται καὶ ἐξέρχονται ἀλλεπάλληλα στὴν ψυχὴ.

σου, καὶ οὐ μὴ εὐρῆς ρεμβασμὸν ἐν τῷ νῶ σου ἢ ἐν τῇ εὐχῇ
 5 σου. Ἄνευ γὰρ ἀδιαλείπτου προσευχῆς προσεγγίσει τῷ Θεῷ
 οὐ δύνασαι. Τὸ δὲ μετὰ τὸν κόπον τῆς προσευχῆς ἐτέραν μέρι-
 μναν ἐμποιῆσαι τῷ νῶ, σκορπισμὸν τῇ διανοίᾳ ἀπεργάζεται.

3 **Τ**ὰ δάκρυα καὶ ὁ ραπισμὸς τῆς κεφαλῆς ἐν τῇ προσευχῇ
 καὶ τὸ κυλινδεῖσθαι μετὰ θερμότητος, ἐξυπνίζουσι τὴν
 θέρμην τῆς γλυκύτητος αὐτῶν ἔνδοθεν τῆς καρδίας, καὶ μετὰ
 ἐπαινουμένης ἐκστάσεως πετᾶται ἡ καρδία πρὸς τὸν Θεὸν καὶ
 5 βοᾷ, «ἐδίψησεν ἡ ψυχὴ μου πρὸς σὲ τὸν Θεόν, τὸν ἰσχυρόν, τὸν
 ζῶντα. Πότε ἤξω καὶ ὀφθήσομαι τῷ προσώπῳ σου, Κύριε;». Ὁ
 ἐκ τοῦ οἴνου τούτου πιῶν καὶ μετὰ ταῦτα στερηθεὶς αὐτοῦ,
 αὐτὸς μόνος οἶδεν ἐν ποίᾳ ταλαιπωρίᾳ κατελείφθη καὶ τί ἀφη-
 ρέθη ἀπ' αὐτοῦ χάριν τῆς χαυνότητος αὐτοῦ.

4 **Ω** τί κακὴ ἡ θέα καὶ ἡ ὁμιλία τοῖς ἐν ἡσυχίᾳ διάγουσιν! Ἐν
 ἀληθείᾳ, ὦ ἀδελφοί, πλεον τῶν λελυμένων τῆς ἡσυχίας.
 Ὅτι καθάπερ ἡ σφοδρότης τοῦ κρυστάλλου ἐξαίφνης ἐπιπε-
 σουσα τοῖς ἀκροδρύοις τῶν φυτῶν ξηραίνει αὐτὰ καὶ ἀφανίζει,
 5 οὕτω καὶ αἱ συντυχίαι τῶν ἀνθρώπων, κἄν μικραὶ παντελῶς
 ὦσι καί, ὡς τὸ δοκοῦν, πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἐξενηνεγμένοι, ξηραί-
 νουσι τὰ ἄνθη τῶν ἀρετῶν τὰ νεωστὶ ἀνθήσαντα ἐκ τῆς συγ-
 κράσεως τῆς ἡσυχίας καὶ κυκλοῦντα μετὰ ἀπλότητος καὶ τρυ-
 φερότητος τῷ φυτῷ τῆς ψυχῆς, τῷ φυτευθέντι ἐπὶ τὰς διεξό-
 10 δους τῶν ὑδάτων τῆς μετανοίας. Καὶ ὡσπερ ἡ σφοδρότης τῆς
 πάχνης, καταλαμβάνουσα τὰ νεωστὶ φυόμενα, κατακαίει αὐτὰ,
 οὕτω καὶ ἡ συντυχία τῶν ἀνθρώπων τὴν ρίζαν τοῦ νοῦ, τὴν ἀρ-

2. Ὁ ρεμβασμὸς εἶναι συχνὴ ἐκφραση τοῦ Ἰσαάκ καὶ σημαίνει τὴν περι-
 πλάνησι τῆς σκέψεως, ἰδίως κατὰ τὴν προσευχὴ καὶ τὴν μελέτη. Τὸν ὄρο αὐτοῦ

θειες στὰ κοσμικὰ πράγματα, κι' ἔτσι δὲν θὰ δοκιμάσης ρεμβασμὸ στὸ νοῦ ἢ στὴν εὐχή σου²: Χωρὶς ἀδιάλειπτη προσευχή δὲν μπορεῖς νὰ προσεγγίσης στὸν Θεό, ἐνώ τὸ νὰ βάλῃς στὸν νοῦ σου ἄλλη μέριμνα μετὰ τὸν κόπο τῆς προσευχῆς προκαλεῖ διασκορπισμὸ τῆς διανοίας.

3 **Τ**ὰ δάκρυα, τὸ κτύπημα τῆς κεφαλῆς κατὰ τὴν προσευχή καὶ ἡ ζοφερὴ προσκύνησις ξυπνοῦν τὴν θερμὴ γλυκύτητα μέσα στὴν καρδιά, ἡ καρδιά πετᾷ πρὸς τὸν Θεὸ μὲ δοξαστικὴ ἔκστασι καὶ φωνάζει: «ἐδίψασε ἡ ψυχὴ μου γιὰ σένα τὸν Θεό, τὸν ἰσχυρό, τὸν ζωντανό. Πότε θὰ ἔλθω καὶ θὰ ἐμφανισθῶ ἐνώπιον τοῦ προσώπου σου, Κύριε;»³. Αὐτὸς ποὺ ἤπιε ἀπὸ τοῦτον τὸν οἶνο κι' ἔπειτα τὸν ἐστερήθηκε, μόνο αὐτὸς γνωρίζει σὲ ποιά ταλαιπωρία ἐγκαταλείφθηκε καὶ τί ἔχασε ἐξ αἰτίας τῆς χαυνότητός του.

4 **Ω** πόσο κακὴ εἶναι ἡ θέα καὶ ἡ ὀμιλία μὲ τοὺς ἄλλους γι' αὐτοὺς ποὺ ζοῦν στὴν ἡσυχία! Ἀλήθεια, ἀδελφοί, εἶναι χειρότερη ἀπὸ ὅσο εἶναι γι' αὐτοὺς ποὺ ζοῦν ἔξω ἀπὸ τὴν ἡσυχία. Διότι, ὅπως ἡ παγωνιά, ὅταν πέφτει μὲ σφοδρότητα στὰ βλαστάρια τῶν φυτῶν, τὰ ξηραίνει καὶ τὰ ἀφανίζει, ἔτσι καὶ οἱ συναντήσεις μὲ τοὺς ἀνθρώπους, ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι πολὺ σύντομες καὶ φαινομενικὰ διεξάγονται γιὰ τὸ ἀγαθό, ξηραίνουν τὰ ἄνθη τῶν ἀρετῶν ποὺ ἄνθισαν πρόσφατα ἀπὸ τὸ καλὸ κλίμα τῆς ἡσυχίας καὶ περικυκλώνουν μὲ ἀπλότητα καὶ τρυφερότητα τὸ φυτὸ τῆς ψυχῆς, «τὸ φυτευμένο στὶς ὄχθες τῶν ὑδάτων» τῆς μετανοίας⁴. Ἐπίσης, ὅπως ἡ σφοδρότης τῆς πάχνης, ὅταν πέφτει ἐπάνω στὰ νεαρὰ φυτὰ, τὰ κατακαίει, ἔτσι καὶ ἡ συνάντησις μὲ τοὺς ἀνθρώ-

οὶ μεταφραστὰι ἀποδίδουν ἐπίσης μὲ τὴν λέξι μετεωρισμό.

3. Ψαλμ. 41,3. Κατὰ τὸ κείμενο τῆς συριακῆς μεταφράσεως τῶν Ψαλμῶν.

4. Ψαλμ. 1,3.

ξαμένην χλοηφορεῖν τὴν τῶν ἀρετῶν χλόην. Καὶ εἰ ἡ ὁμιλία
 τῶν κατὰ τι μὲν ἐγκρατευομένων κατὰ τι δὲ ἐλαττώματα μικρὰ
 15 ἐχόντων βλάπτειν εἴωθε τὴν ψυχὴν, πόσω μᾶλλον ἢ λαλιὰ καὶ
 ἡ θεὰ τῶν ἰδιωτῶν καὶ μωρῶν, ἵνα μὴ εἴπω τῶν κοσμικῶν.
 Ὡσπερ γὰρ εὐγενὴς ἄνθρωπος καὶ ἔντιμος, ὅταν μεθυσθῇ ἐπι-
 λανθάνεται τῆς ἰδίας εὐγενείας καὶ ἀτιμάζεται αὐτοῦ ἢ κατὰ-
 στασις καὶ καταγελάται αὐτοῦ τὸ τίμιον ἐκ τῶν ἀλλοτριῶν λο-
 20 γισμῶν, τῶν ἐπεισελθόντων αὐτῷ ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ οἴνου,
 οὕτω καὶ ἡ σωφροσύνη τῆς ψυχῆς θολοῦται ὑπὸ τῆς θεᾶς καὶ
 τῆς ὁμιλίας τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐπιλανθάνεται τοῦ τρόπου τῆς
 παραφυλακῆς αὐτῆς καὶ ἀπαλείφεται ἀπὸ τῆς διανοίας αὐτῆς ὁ
 σκοπὸς τοῦ θελήματος αὐτῆς καὶ ἐκριζοῦται ἀπ' αὐτῆς πᾶσα
 25 βᾶσις καταστάσεως ἐπαινουμένης.

5 **Ε**ἰ οὖν ἡ συντυχία καὶ ὁ πλατυσμός, αἱ ἐν τῷ μετεωρισμῷ
 ἐπισυμβαίνουσαι τῷ ὄντι ἐν ἡσυχίᾳ, ἢ καὶ ἡ πλησίασις
 τούτων, ὥστε ἰδεῖν ἢ ἀκοῦσαι, ἐπαρκοῦσι μόνον τούτῳ, τὰ εἰς-
 ερχόμενα διὰ τῶν πυλῶν τῆς ὄψεως καὶ τῆς ἀκοῆς τὰ ἐπεισ-
 5 ἰόντα πρὸς ψυχρότητα καὶ θόλωσιν τῆς διανοίας ἀπὸ τῶν
 θείων αὐτῷ ἐμποιῆσαι· καὶ εἰ ἡ μικρὰ ὥρα τοσαύτην ζημίαν
 δύναται τῷ ἐγκρατεῖ μοναχῷ ποιῆσαι, τί φήσομεν περὶ τῆς διη-
 νεκοῦς ἀπαντήσεως καὶ τοῦ πολλοῦ ἐν τούτοις ἐγχρονισμοῦ; Ἡ
 γὰρ ἀναθυμίασις, ἢ ἐκ τῆς γαστρὸς ἀνιοῦσα, τὸν νοῦν οὐκ ἐᾷ
 10 δέξασθαι τὴν θεῖαν ἐπίγνωσιν, ἀλλὰ σκοτίζει αὐτόν, ὃν τρόπον
 ἢ ἐκ τῆς ὑγρότητος τῆς γῆς ἀνιοῦσα ὀμίχλη καὶ σκοτοῦσα τὸν
 ἀέρα.

6 **Κ**αὶ ἡ ὑπερηφανία δὲ οὐ κατανοεῖ, ὅτι ἐν τῇ σκοτίᾳ διαπο-
 ρεύεται καὶ τὴν ἐννοιαν τῆς σοφίας οὐκ οἶδε. Πῶς γὰρ
 καὶ γινῶναι ἔχει ἢ ἐν τῷ σκοτασμῷ αὐτῆς ὑπάρχουσα; Διὰ τοι
 τοῦτο καὶ τῷ ἐσκοτισμένῳ λογισμῷ αὐτῆς ἐπαίρεται ὑπεράνω

πους κατακαίει τὴν ρίζα τοῦ νοῦ ποὺ ἄρχισε νὰ παράγη τὴν χλόη τῶν ἀρετῶν. Καί, ἂν ἡ ὁμιλία μὲ ἐκείνους, ποὺ ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ἐγκρατεύονται καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο ἔχουν μικρὰ μόνο ἐλαττώματα, βλάπτει κατὰ κανόνα τὴν ψυχὴ, πολὺ περισσότερο ἢ λαλιὰ καὶ ἡ θέα τῶν ἀπαιδευτῶν καὶ μωρῶν, γιὰ νὰ μὴ εἰπῶ τῶν κοσμικῶν. Πράγματι, ὅπως ὁ εὐγενὴς καὶ ἔντιμος ἄνθρωπος, ὅταν μεθύσῃ, ξεχνᾷ τὴν εὐγένειά του καὶ ἀτιμάζεται ἢ ἀξιοπρέπειά του καὶ καταγελαῖται ἢ ἐντιμότης του ἀπὸ τοὺς ξένους λογισμοὺς, ποὺ ἐπεισέρχονται μέσα του μὲ τὴν ἐπήρεια τοῦ οἴνου, ἔτσι καὶ ἡ σωφροσύνη τῆς ψυχῆς θολῶνεται ἀπὸ τὴν θέα καὶ τὴν ὁμιλία τῶν ἀνθρώπων καὶ λησμονεῖ τὸν τρόπο τῆς προφυλάξεώς της καὶ ἀπαλείφεται ἀπὸ τὴν διάνοιά της ὁ σκοπὸς τοῦ θελήματός της καὶ ξεριζώνεται ἀπ' αὐτὴν κάθε βᾶσις ἐπαινετῆς ἀξιοπρέπειας.

5 **Α** ν λοιπὸν καὶ μόνο οἱ συναντήσεις καὶ διαχύσεις, ποὺ συμβαίνουν στὸν ἡσυχάζοντα κατὰ τὴν ὥρα τοῦ μετεωρισμοῦ, ἢ καὶ ἡ ἀπλὴ προσέγγισις τῶν ἀνθρώπων, γιὰ νὰ ἰδοῦν καὶ ἀκούσουν ἐπαρκοῦν σὲ τοῦτο, δηλαδὴ στὸ νὰ τοῦ προκαλέσουν ψυχρότητα καὶ θόλωσι τοῦ νοῦ γιὰ τὰ θεῖα τὰ εἰσερχόμενα διὰ τῶν πυλῶν τῆς ὀράσεως καὶ τὰ ἐπεισερχόμενα διὰ τῆς ἀκοῆς· καὶ ἂν ἡ μικρὴ ὥρα μπορῇ νὰ φέρῃ τόση ζημία στὸν ἐγκρατῆ μοναχό, τί θὰ εἰποῦμε περὶ τῶν συνεχῶν συναντήσεων καὶ μάλιστα μακρᾶς διαρκείας; Διότι ἡ ἀναθυμίασις ποὺ ἀνέρχεται ἀπὸ τὴν κοιλιὰ δὲν ἀφήνει τὸν νοῦ νὰ δεχθῇ τὴν θεῖα ἐπίγνωσι, ἀλλὰ τὸν σκοτίζει, μὲ ὅποιον τρόπο σκοτίζει τὸν ἀέρα ἢ ὁμίχλη ποὺ ἀνεβαίνει ἀπὸ τὴν ὑγρασία τῆς γῆς

6 **Ε** ξ ἄλλου ἡ ὑπερηφάνεια δὲν ἀντιλαμβάνεται ὅτι βαδίζει ἀνάμεσα στὸ σκότος καὶ δὲν γνωρίζει τὴν ἔννοια τῆς σοφίας. Πῶς εἶναι δυνατὸ ἄλλωστε νὰ γνωρίσῃ, ἀφοῦ εἶναι σκοτισμένη; Γι' αὐτὸ λοιπὸν μέσα στὸν σκοτισμένο

5 πάντων, οὔσα εὐτελεστέρα καὶ ἀσθενεστέρα, καὶ τὰς ὁδοὺς Κυρίου μὴ δυναμένη μαθεῖν. Ὁ δὲ Κύριος κρύπτει ἐξ αὐτῆς τὸ θέλημα αὐτοῦ, καθότι ἐν τῇ ὁδῷ τῶν ταπεινῶν οὐκ ἠβουλήθη πορεύεσθαι.

10 Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν εἰη δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
Ἀμήν.

λογισμό της ἐπαίρεται ἐπάνω ἀπὸ ὅλα τὰ πράγματα, ἐνῶ εἶναι εὐτελέστερη καὶ ἀσθενέστερη, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ μάθη τις ὁδοὺς τοῦ Κυρίου. Ὁ δὲ Κύριος κρύβει ἀπ' αὐτὴν τὸ θέλημα του, διότι δὲν ἠθέλησε νὰ πορευθῆ στὴν ὁδὸ τῶν ταπεινῶν ἀνθρώπων.

Δοξασμένος νὰ εἶναι ὁ Θεός μας στοὺς αἰῶνες τῶν αἰῶνων. Γένοιτο.

ΛΟΓΟΣ ΙΔ'

ΠΕΡΙ

ΤΗΣ ΕΝΑΛΛΑΓΗΣ ΚΑΙ ΤΡΟΠΗΣ ΤΗΣ ΓΙΝΟΜΕΝΗΣ
ΤΟΙΣ ΟΔΕΥΟΥΣΙΝ ΕΝ Τῇ ΟΔῳ ΤΗΣ ΗΣΥΧΙΑΣ
Τῇ ΥΠΟ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΤΕΤΑΓΜΕΝῃ.

1 **Ο** συνελθὼν τῷ νῶ αὐτοῦ ἐν τῇ ἡσυχίᾳ πολιτεύεσθαι,
ρυθμιζέτω ἑαυτὸν καὶ ἐν τῇ γεωργίᾳ καὶ τάξει τῆς ἡσυ-
χίας διεξαγαγέτω τὸ ἐπίλοιπον τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ.
"Όταν συμβῆ σοι, ὡς ἔστι σὺνηθες τῇ τάξει τῆς ἡσυχίας τῇ
5 ὠρισμένη ὑπὸ τῆς θείας χάριτος, ἔνδοθεν συγκεχύσθαι τῷ σκό-
τει τὴν ψυχὴν, καὶ ὡσπερ τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας τὰς καλυπτομέ-
νας ἀπὸ τῆς γῆς ἐκ τῆς ἀχλύος τῶν νεφελῶν, πρὸς ὀλίγον χρό-
νον στερηθῆναι τῆς πνευματικῆς παρακλήσεως καὶ τοῦ φωτὸς
τῆς χάριτος, διὰ τὸ ἐπισκιάζον νέφος τῶν παθῶν, καὶ συσταλῆ-
10 ναι ἀπὸ σοῦ μικρὸν τὴν χαροποιὸν δύναμιν καὶ ἐπισκιάσαι τῷ
νῶ ἀσυνήθη ἀχλύν, μὴ ταραχθῆς τῇ διανοίᾳ καὶ χεῖρα προ-
τείνης τῇ ἀγνοίᾳ τῆς ψυχῆς, ἀλλ' ὑπόμεινον καὶ ἀνάγνωθι εἰς
τὰς βίβλους τῶν διδασκάλων, καὶ βίασαι σαυτὸν ἐν τῇ εὐχῇ καὶ
ἐκδέχου τὴν βοήθειαν.

* Ὁ Λόγος 14 ἀντιστοιχεῖ μὲ τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 13 κείμενο τῆς συριακῆς ἐκδόσεως τοῦ Bedjan.

ΠΕΡΙ

ΤΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ ΚΑΙ ΤΡΟΠΗΣ ΠΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΕΙΤΑΙ
Σ' ΑΥΤΟΥΣ ΠΟΥ ΒΑΔΙΖΟΥΝ ΣΤΗΝ ΟΔΟ ΤΗΣ ΗΣΥΧΙΑΣ
ΤΗΝ ΚΑΘΩΡΙΣΜΕΝΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΘΕΟ*

1 **Ο**ποιος ήλθε με συναγμένο τὸν νοῦ του νὰ διαβιώσῃ στὴν ἡσυχία, πρέπει νὰ ρυθμίξῃ τὸν ἑαυτό του καὶ νὰ διανύῃ τὶς ὑπόλοιπες ἡμέρες του στὴν ἐργασία καὶ τὴν τάξι τῆς ἡσυχίας. Ὅταν σοῦ συμβῆ, ὅπως εἶναι συνηθισμένο στὴν κατάστασι τῆς ἡσυχίας τὴν καθωρισμένη ἀπὸ τῆ θεία χάρι, νὰ συγχυσθῆς μέσα στὴν ψυχὴ ἀπὸ τὸ σκότος, καί, σὰν τὶς ἡλιακὲς ἀκτῖνες ποὺ κρύβονται ἀπὸ τὴν γῆ μετὴν ἀχλὺ τῶν νεφελῶν, νὰ στερηθῆς γιὰ λίγον χρόνον τὴν πνευματικὴ παρηγορία καὶ τὸ φῶς τῆς χάριτος ἐξ αἰτίας τοῦ νέφους τῶν παθῶν, νὰ ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ σένα γιὰ λίγο ἢ χαροποιὸς δύναμις καὶ νὰ ἐπισκιάσῃ τὸν νοῦ ἀσυνήθιστη ὀμίχλη, νὰ μὴ ταραχθῆς στὴ διάνοια καὶ νὰ μὴ ἀπλώσῃς χέρι στὴν ἀγνοία τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ νὰ δείξῃς ὑπομονὴ καὶ νὰ διαβάσῃς τὰ βιβλία τῶν διδασκάλων¹, νὰ ἐπιδοθῆς στὴν προσευχὴ καὶ νὰ περιμένῃς τὴν βοήθεια, καὶ ἀμέσως θὰ ἔλθῃ, χωρὶς νὰ τὸ ξεύρῃς.

1. Προφανῶς ὡς βιβλία τῶν διδασκάλων ἐννοεῖ ὁ Ἰσαὰκ τὰ κείμενα τῶν μεγάλων θεωρητικῶν τοῦ ἀσκητικοῦ καὶ νηπτικοῦ βίου, ὅπως εἶναι ὁ Μακάριος ὁ Αἰγύπτιος καὶ ὁ Εὐάγριος ὁ Ποντικός, τῶν ὁποίων οἱ ἀπόψεις ἀνακυκλώνονται διαρκῶς στοὺς λόγους του.

2 **Ω**σπερ γὰρ ἀποκαλύπτεται τὸ πρόσωπον τῆς γῆς ταῖς ἀκτί-
 σι τοῦ ἡλίου ἐκ τῆς κατασχούσης σκοτίας τοῦ ἀέρος,
 οὕτω δύναται καὶ ἡ εὐχὴ λύσαι καὶ διασκεδάσαι ἐκ τῆς ψυχῆς
 τὰ νέφη τῶν παθῶν καὶ διαυγάζαι τὸν νοῦν τῷ φωτὶ τῆς εὐ-
 5 φροσύνης καὶ τῆς παρακλήσεως· ὅπερ τίκτειν εἴωθεν ἐν τοῖς
 ἐνθυμήμασιν ἡμῶν, καὶ μάλιστα δταν σχῆ ὕλην ἐκ τῶν θείων
 Γραφῶν καὶ ἐγρήγορσιν στίλβουσιν τὸν νοῦν. Ἡ γὰρ διηνεκῆς
 μελέτη ἐν ταῖς γραφαῖς τῶν ἀγίων θαύματος ἀκαταλήπτου καὶ
 θείας εὐφροσύνης τὴν ψυχὴν ἐμπίπλησι.

10 Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν εἰη δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας.

2 **Π**ράγματι, ὅπως οἱ ἀκτῖνες τοῦ ἡλίου ἀποκαλύπτουν τὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς διασπώντας τὸν σκοτεινὸ ἀέρα ποὺ τὴν σκεπάζει, ἔτσι μπορεῖ καὶ ἡ προσευχὴ νὰ διαλύσῃ καὶ διασκορπίσῃ ἀπὸ τὴν ψυχὴ τὰ νέφη τῶν παθῶν καὶ νὰ κατα φωτίσῃ τὸν νοῦ μὲ τὸ φῶς τῆς εὐφροσύνης καὶ τῆς παρηγοριᾶς, πρᾶγμα ποὺ συνήθως γεννᾶται στὶς σκέψεις μας ὅταν ἔχη λάβει ὑλικά ἀπὸ τὶς θεῖες Γραφές² καὶ ἀπὸ τὴν ἐγρήγορσι ποὺ φωτίζει τὸν νοῦ. Διότι ἡ συνεχῆς μελέτη τῶν ἀγίων Γραφῶν γεμίζει τὴν ψυχὴ ἀπὸ ἀκατάληπτο θαυμασμὸ καὶ θεία εὐφροσύνη.

Ἄς εἶναι δοξασμένος ὁ Θεός μας στοὺς αἰῶνες³.

2. Ἐδῶ ἡ μελέτη συμπληρώνεται καὶ μὲ τὶς θεῖες Γραφές.

3. Ἄν καὶ αὐτὸς ὁ λόγος κατακλείεται μὲ δοξολογία (ποὺ λείπει πάντως ἀπὸ τὸ συριακὸ), φαίνεται ὅτι εἶναι ἀποσπασματικὸς.

ΛΟΓΟΣ ΙΕ'

Π Ε Ρ Ι

ΤΩΝ ΗΣΥΧΑΖΟΝΤΩΝ

ΠΟΤΕ ΑΡΧΟΝΤΑΙ ΝΟΕΙΝ, ΠΟΥ ΕΦΘΑΣΑΝ ΕΝ ΤΟΙΣ ΕΡΓΟΙΣ
ΑΥΤΩΝ ΕΝ ΤΗ ΑΠΕΡΑΝΤΩ ΘΑΛΑΣΣΗ, ΗΤΟΙ ΤΗ ΔΙΑΓΩΓΗ
ΤΗΣ ΗΣΥΧΙΑΣ, ΚΑΙ ΠΟΤΕ ΔΥΝΑΝΤΑΙ ΕΛΠΙΣΑΙ ΜΙΚΡΟΝ, ΟΤΙ
ΗΡΞΑΝΤΟ ΔΙΔΟΝΑΙ ΑΥΤΟΙΣ ΟΙ ΚΟΠΟΙ ΑΥΤΩΝ ΚΑΡΠΟΥΣ

1 **Λ**έγω σοι πρᾶγμα, καὶ μὴ διστάσης τούτου, μηδὲ τοῖς λοι-
ποῖς μου λόγοις καταφρονήσης, ὡς ἐλαχίστου, διότι
ἀληθεῖς οἱ παραδεδωκότες μοί εἰσιν. Ὅτι ἀλήθειαν
λέγω σοι καὶ ἐν τούτοις τοῖς λόγοις μου καὶ ἐν ἅπασιν. Ἐὰν
5 κρεμάσης σαυτὸν ἀπὸ τῶν βλεφάρων τῶν ὀφθαλμῶν σου, ἕως
ἂν φθάσης τὰ δάκρυα, μὴ νομίσης, ὅτι ἐφθασάς τι ἐν τῇ δια-
γωγῇ τῆς πολιτείας σου. Μέχρι γὰρ τῆς ἄρτι τῷ κόσμῳ ὑπηρε-
τοῦσι τὰ κρυπτά σου, τουτέστιν ἐν τῇ διαγωγῇ τῶν κοσμικῶν
ἴστασαι καὶ διὰ τοῦ ἕξω ἀνθρώπου ἐργάζῃ τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ,
10 ὁ δὲ ἕσω ἄνθρωπος ἀκμὴν ἄκαρπός ἐστιν· ὁ γὰρ καρπὸς αὐτοῦ
ἐκ τῶν δακρύων ἄρχεται. Ὅταν γὰρ εἰς τὴν χώραν αὐτῶν
φθάσης, τότε γίνωσκε, ὅτι ἐξῆλθεν ἡ διάνοιά σου ἐκ τῆς φυλα-
κῆς τοῦ κόσμου τούτου καὶ τέθεικε τὸν πόδα αὐτῆς εἰς τὴν πο-
ρείαν τοῦ καινοῦ αἰῶνος καὶ ἤρξατο ὀσφραίνεσθαι τοῦ καινοῦ
15 ἀέρος ἐκείνου τοῦ θαυμαστοῦ.

ΠΕΡΙ

ΤΩΝ ΗΣΥΧΑΖΟΝΤΩΝ

ΠΟΤΕ ΑΡΧΙΖΟΥΝ ΝΑ ΑΝΤΙΛΑΜΒΑΝΩΝΤΑΙ ΠΟΥ ΕΦΘΑΣΑΝ ΜΕΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ ΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΑΠΕΡΑΝΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ, ΔΗΛΑΔΗ ΣΤΗΝ ΔΙΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΗΣΥΧΙΑΣ, ΚΑΙ ΠΟΤΕ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΕΛΠΙΣΟΥΝ ΛΙΓΟ, ΟΤΙ ΑΡΧΙΣΑΝ ΟΙ ΚΟΠΟΙ ΤΟΥΣ ΝΑ ΔΙΔΟΥΝ ΚΑΡΠΟΥΣ*

- 1 **Θ**ὰ σοῦ εἰπῶ κάτι, καὶ νὰ μὴ τὸ ἀμφισβητήσης, οὔτε νὰ καταφρονήσης τοὺς ἄλλους μου λόγους, μὲ τὴ σκέψη ὅτι εἶμαι ἐλάχιστος, διότι ἐκεῖνοι ποὺ μοῦ τοὺς παρέδωσαν εἶναι ἀληθινοί. Σοῦ λέγω ἀλήθεια καὶ σ' αὐτοὺς τοὺς λόγους καὶ σὲ ὄλους. Ἐάν κρεμασθῆς ἀπὸ τὰ βλέφαρα τῶν ὀφθαλμῶν σου, νὰ μὴ νομίσης ὅτι ἐφθασες κάπου στὴν διαγωγὴ σου, ἕως ὅτου ἔλθουν δάκρυα. Διότι ἕως τώρα ὁ κρυφὸς ἑαυτὸς σου ὑπηρετεῖ τὸν κόσμον, δηλαδὴ εὐρίσκεσαι στὸ στάδιο τῆς διαγωγῆς τῶν κοσμικῶν καὶ ἐργάζεσαι τὸ ἔργο τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ ἀνθρώπου, ἐνῶ ὁ ἐσωτερικὸς σου ἄνθρωπος εἶναι ἀκόμη ἀκαρπός, διότι ὁ καρπὸς τοῦ ἀρχίζει ἀπὸ τὰ δάκρυα. Ὅταν πάντως φθάσης στὸ χῶρον τῶν δακρῦων, γνώριζε ὅτι ἡ διάνοιά σου ἐξῆλθε ἀπὸ τὸ στάδιο τοῦ κόσμου τούτου, ἔβαλε τὸ πόδι της στὴν πορεία τοῦ νέου αἰῶνος καὶ ἄρχισε νὰ ὀσφραίνεται ἐκεῖνον τὸν νέο θαυμαστὸ ἀέρα.

* Ὁ Λόγος 15 ἀντιστοιχεῖ μὲ τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 14 κείμενο τῆς συριακῆς ἐκδόσεως τοῦ Bedjan.

2 **Κ**αὶ τότε ἄρχεται καταφέρειν τὰ δάκρυα. Ἦγγικε γὰρ ἡ κύ-
 ησις τοῦ πνευματικοῦ νηπίου, διότι ἡ χάρις, ἡ κοινὴ πάν-
 των μήτηρ, κατεπείγεται τεκεῖν τῇ ψυχῇ θεῖον τύπον μυστικῶς
 πρὸς τὸ φῶς τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ὅταν δὲ φθάσῃ ὁ καιρὸς
 5 τοῦ τοκετοῦ, τηνικαῦτα ὁ νοῦς ἄρχεται κινεῖσθαι ἐν ἐνίοις τῶν
 ἐκεῖσε, ὡσπερ ἡ ἀναπνοή, ἣν ἀνιμᾶται τὸ βρέφος ἔσωθεν τῶν
 μελῶν, ἐν οἷς διατρέφεσθαι πέφυκε. Καὶ διὰ τὸ μὴ ὑπομένειν
 ὄπερ οὐκ ἔστιν αὐτῷ σὺνηθες, ἐξαίφνης ἄρχεται κινεῖν τὸ σῶμα
 εἰς κλαυθμόν, μεμιγμένον τῇ τοῦ μέλιτος γλυκύτητι. Καὶ καθ'
 10 ὅσον τρέφεται τὸ ἐνδοθεν βρέφος, κατὰ τοσοῦτον καὶ ἡ προσ-
 θήκη τῶν δακρύων γίνεται. Καὶ αὕτη ἡ τάξις τῶν δακρύων,
 ἣν ἔφην, οὐκ ἔστιν ἐκείνη, ἡ ἐκ διαλειμμάτων ἐπισυμβαίνουσα
 τοῖς ἡσυχάζουσι· διότι αὕτη ἡ παράκλησις ἡ γινομένη ἀπὸ και-
 ροῦ εἰς καιρόν, παντὶ ἔστι γινομένῳ ἐν ἡσυχίᾳ μετὰ Θεοῦ, καὶ
 15 ποτὲ μὲν ὄντι ἐν τῇ θεωρίᾳ τῆς διανοίας, ποτὲ δὲ ἐν τοῖς λόγοις
 τῶν Γραφῶν, ποτὲ δὲ ἐν τῇ ὁμιλίᾳ τῆς δεήσεως. Ἀλλὰ περὶ
 ταύτης λέγω, τῆς οὐσης τῷ ἀδιαλείπτως δακρύνοντι νυκτὸς καὶ
 ἡμέρας.

3 **Ο**στις δὲ ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἀκριβείᾳ εὔρε τὴν ἀλήθειαν τῶν
 τρόπων τούτων, ἐν τῇ ἡσυχίᾳ ταύτην εὔρε. Γίνονται γὰρ
 οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ δίκην πηγῆς ὕδατος μέχρι διετοῦς χρόνου ἢ
 καὶ πλείω. Μετὰ δὲ ταῦτα εἰσέρχεται εἰς τὴν εἰρήνην τῶν λογι-
 5 σμῶν, ἀπὸ δὲ τῆς εἰρήνης τῶν λογισμῶν εἰσέρχεται εἰς ἐκείνην
 τὴν κατάπαυσιν, περὶ ἧς εἶπεν ὁ ἅγιος Παῦλος, καθὼς χωρεῖ ἡ
 φύσις μερικῶς, ἀπὸ δὲ τῆς εἰρηνικῆς καταπαύσεως ἄρχεται ὁ

1. Καὶ πάλι ἐδῶ τονίζεται ἡ σημασία τῶν δακρύων γιὰ τὴν ἠθικὴ τελείωσι· «ταῖς τῶν δακρύων ροαῖς». Τὰ δάκρυα εἶναι ἡ ἐνδειξις τῆς ἀρχῆς τῆς τελειώσεως.

2. Τὸ εὐρισκόμενον μέσα πνευματικὸ βρέφος.

2 **Τ**ότε λοιπὸν ἀρχίζει νὰ κατεβάξῃ δάκρυα¹. Ἐπλησίασε δηλαδή ἡ γέννησις τοῦ πνευματικοῦ νηπίου, διότι ἡ χάρις, ἡ κοινὴ ὄλων μητέρα, κατεπείγεται νὰ γεννήσῃ στὴν ψυχὴ μυστικῶς ἓνα θεῖο σημεῖο, γιὰ νὰ μπορῇ νὰ βλέπῃ τὸ φῶς τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ὄταν φθάσῃ ὁ καιρὸς τοῦ τοκετοῦ, τότε ὁ νοῦς ἀρχίζει νὰ κινῆται στὴν κατανόησι κάποιων ἀπὸ τὰ ἐκεῖ ἐκδηλώματα, ὅπως ἡ ἀναπνοή, τὴν ὁποία παίρνει τὸ ἔμβρυο μέσα ἀπὸ τὰ μητρικὰ μέλη, ὅπου διατρέφεται. Καὶ ἐπειδὴ ὁ νοῦς δὲν ὑποφέρει κάτι ποὺ δὲν τοῦ εἶναι συνηθισμένο, ξαφνικὰ ἀρχίζει νὰ κινῆ τὸ σῶμα σὲ κλάμα ἀνάμικτο μὲ τὴ γλυκύτητα τοῦ μέλιτος. Καὶ ὅσο τρέφεται τὸ μέσα εὐρισκόμενο ἔμβρυο², τόσο αὐξάνονται τὰ δάκρυα. Αὐτὴ ἡ τάξις τῶν δακρῦων ποὺ εἶπα, δὲν εἶναι ἐκείνη ποὺ συμβαίνει κατὰ διαλείμματα στοὺς ἡσυχάζοντας· διότι αὐτὴ ἡ παρηγοριὰ ποὺ γίνεται ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ συμβαίνει στὸν καθένα ποὺ ζῆ στὴν ἡσυχία μὲ τὸν Θεό, εἴτε ὅταν εὐρίσκεται σὲ θεωρία μὲ τὴν διάνοια, εἴτε ὅταν ἀσχολῆται μὲ λόγους τῶν Γραφῶν, εἴτε ὅταν ὁμιλῇ κατὰ τὴν προσευχή. Ὁ λόγος μου ἀναφέρεται σ' αὐτὴν ποὺ κατέχει τὸν ἀδιαλείπτως δακρῦοντα νύκτα καὶ ἡμέρα³.

3 **Ο**ποιος εὐρῆκε τὴν ἀλήθεια τούτων τῶν τρόπων ἀληθῶς καὶ ἀκριβῶς, τὴν εὐρῆκε στὴν ἡσυχία. Οἱ ὀφθαλμοί του γίνονται σὰν πηγὲς ὕδατος ἕως δυὸ χρόνια ἢ καὶ περισσότερα. Μετὰ ἀπὸ αὐτὰ εἰσέρχεται στὴν εἰρήνη τῶν λογισμῶν, ἀπὸ τὴν εἰρήνη τῶν λογισμῶν εἰσέρχεται σ' ἐκείνη τὴν κατάπαυσι ποὺ ἀνέφερε ὁ ἅγιος Παῦλος⁴, καθῶς ἡ φύσις προχωρεῖ μερικῶς, καὶ ἀπὸ τὴν εἰρηνικὴν κατάπαυσι ἀρ-

3. Ἐδῶ πάλι γίνεται διάκρισις δυὸ κατηγοριῶν δακρῦων· α) τῶν δακρῦων ποὺ ἔρχονται στοὺς ἀναχωρητὰς ἀπὸ καιρὸ σὲ καιρὸ κατὰ διαλείμματα στὴν προσευχὴ καὶ τὴ μελέτη καὶ μποροῦν νὰ συμβοῦν σὲ ὄλους, καὶ β) τῶν δακρῦων ποὺ χύνονται ἀδιαλείπτως ἀπὸ τοὺς τελειομένους ἕως δύο ἔτη ἢ περισσότερα, ἕως ὅτου εἰσέλθουν στὴν εἰρήνη.

4. Ἐβρ. 4,3.

νοῦς θεωρεῖν τὰ μυστήρια. Καὶ τότε τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἄρχεται ἀποκαλύπτειν αὐτῷ τὰ οὐράνια, καὶ ὁ Θεὸς οἰκεῖ ἐν αὐτῷ, καὶ
 10 τὸν καρπὸν τοῦ Πνεύματος διεγείρει ἐν αὐτῷ. Καὶ ἐκ τούτου αἰσθάνεται τῆς ἀλλοιώσεως τῆς μελλούσης ὑποδέξασθαι τὴν φύσιν τὴν ἐσωτέραν ἐν τῇ ἀνακαινίσει τῶν ὅλων, ἀμυδρῶς πως καὶ ὡς ἐν αἰνίγματι.

4 **Τ** αὔτα ἔγραψα πρὸς ἀνάμνησιν ἐμὴν καὶ παντὸς ἐντυγχάνοντος τῷδε τῷ συγγράμματι, καθὼς κατείληφα ἀπὸ τῆς θεωρίας τῶν Γραφῶν καὶ τῶν ἀληθινῶν στομάτων, καὶ μικρὸν ἀπ' αὐτῆς τῆς πείρας, ἵνα μοι γένηται βοήθεια, διὰ τῶν
 5 προσευχῶν τῶν ὠφελουμένων ἐξ αὐτῶν. Διότι οὐκ ὀλίγον μόχθον κατεβαλόμην εἰς αὐτά.

5 **Α**κουε δὲ πάλιν καὶ ὁ μέλλω σοι λέγειν νῦν, ὁ μεμάθηκα παρὰ ἀψευδοῦς στόματος. Ὅταν εἰσέλθῃς εἰς τὴν χώραν τῆς εἰρήνης τῶν λογισμῶν, τότε τὸ πλῆθος τῶν δακρύων ἀφαιρεῖται ἀπὸ σοῦ, καὶ μετὰ ταῦτα ἔρχονται σοι τὰ δάκρυα ἐν
 5 μέτρῳ καὶ καιρῷ τῷ προσήκοντι.

Αὕτη ἐστὶν ἐν ἀληθείᾳ ἡ ἀκρίβεια, ὡς ἐν συντόμῳ εἶπεῖν καὶ παρὰ πάσης τῆς Ἐκκλησίας πιστεύεται.

χίζει ὁ νοῦς νὰ θεωρῇ τὰ μυστήρια. Τότε τὸ ἅγιο Πνεῦμα ἀρχίζει νὰ τοῦ ἀποκαλύπτῃ τὰ οὐράνια⁵, ὁ Θεὸς κατοικεῖ σ' αὐτὸν καὶ διεγείρει μέσα του τὸν καρπὸ τοῦ Πνεύματος⁶, καὶ ἀπ' αὐτὸ αἰσθάνεται τὴν ἀλλοίωσι πού πρόκειται νὰ ὑποδεχθῇ τὴν ἐσωτερικὴ μας φύσι κατὰ τὴν ἀνακαίνισι τοῦ σύμπαντος⁷, ἀμυδρῶς βέβαια καὶ κατὰ τρόπο αἰνιγματικὸ⁸.

4 **Τ**ὰ ἔγραψα αὐτὰ γιὰ νὰ ὑπενθυμίσω ἐμένα τὸν ἴδιο καὶ κάθε ἄνθρωπο πού διαβάσει αὐτὸ τὸ σύγγραμμα, ὅπως τὰ κατενόησα ἀπὸ τὴν θεωρία τῶν Γραφῶν καὶ τῶν ἀληθινῶν στομάτων καὶ ὀλίγο ἀπὸ τὴν πείρα μου, γιὰ νὰ μοῦ ἔλθῃ βοήθεια διὰ τῶν προσευχῶν ἐκείνων πού ὠφελοῦνται ἀπ' αὐτὰ τὰ λόγια. Διότι δὲν κατέβαλα λίγον μόχθο σ' αὐτά.

5 **Α**κουσε ἐπίσης καὶ αὐτὸ πού πρόκειται νὰ σοῦ εἰπῶ τῶρα, πρᾶγμα πού ἔμαθα ἀπὸ στόμα ἀλάνθαστο. Ὅταν εἰσέλθῃς στὸν χῶρο τῆς εἰρήνης τῶν λογισμῶν, τότε τὸ πλῆθος τῶν δακρύων σοῦ ἀφαιροῦνται κι' ἔπειτα σοῦ ἔρχονται τὰ δάκρυα μὲ μέτρο καὶ στὸν κατάλληλο χρόνο.

Αὕτῃ εἶναι ἡ ἀλήθεια ὅπως μπορεῖ νὰ ἐκτεθῇ μὲ συντομία καὶ ὅπως πιστεύεται ἀπὸ ὅλη τὴν Ἐκκλησία⁹.

5. Βλ. Α' Κορ. 12,7έε.

6. Βλ. Γαλ.5,22. Ἐφ. 5,9.

7. Κατὰ τὴν ἀνακαίνισι τοῦ σύμπαντος στὴν Δεύτερη παρουσία.

8. Α' Κορ. 13,12.

9. Δὲν φαίνεται νὰ εἶναι ὠλοκληρωμένος αὐτὸς ὁ λόγος, ἀφοῦ μάλιστα δὲν ἔχει καὶ δοξολογικὴ κατάληξι. Προφανῶς ἔχει ἐκπέσει τὸ τέλος.

ΛΟΓΟΣ ΙΣΤ'

Π Ε Ρ Ι

ΤΩΝ ΤΡΟΠΩΝ ΤΩΝ ΑΡΕΤΩΝ

1 **Η** άσκησις μήτηρ τοῦ ἀγιασμοῦ ἐστίν, ἐξ οὗ γεννᾶται ἡ
πρώτη γεῦσις τῆς αἰσθήσεως τῶν μυστηρίων τοῦ Χρι-
στοῦ, ἣτις καλεῖται πρώτη τάξις τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ
Πνεύματος. Μηδεὶς πλανήσῃ ἑαυτὸν καὶ φαντασθῆ ἰμαντείας.
5 Ψυχὴ γὰρ ἢ μεμιασμένη οὐκ ἀνέρχεται εἰς καθαρὰν βασιλείαν,
οὐδὲ συνάπτεται τοῖς πνεύμασι τῶν ἀγίων. Ξέσον τὸ κάλλος
τῆς σωφροσύνης σου ἐν δάκρυσιν καὶ νηστεύσῃ καὶ τῇ καθ' ἑαυ-
τὸν ἡσυχίᾳ. Θλίψις μικρὰ διὰ τὸν Θεὸν γινομένη κρείσσων ἐστὶ
μεγάλου ἔργου τοῦ ἀθλίπτως τελουμένου. Διότι ἢ ἐκούσιος θλί-
10 ψις τὸ δοκίμιον τῆς πίστεως τῇ ἀγάπῃ ἀνατέλλει, τὸ δὲ ἔργον
τῆς ἀναπαύσεως ἐκ τοῦ κάρου τῆς συνειδήσεως γίνεται.

2 **Δ**ιὰ τοῦτο ἐν θλίψεσιν ἐδοκιμάσθησαν οἱ ἅγιοι περὶ τῆς
ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, καὶ οὐχὶ ἐν ἀνέσει. Διότι τὸ χωρὶς
κόπου γινόμενον ἔργον ἢ δικαιοσύνη ἐστὶ τῶν κοσμικῶν, οἷτι-
νες ἐκ τῶν ἐξωθεν ποιούσιν ἐλεημοσύνην καὶ οὐκ ἐν ἑαυτοῖς
5 κερδαίνουσι. Σὺ δέ, ὦ ἀγωνιστὰ καὶ μιμητὰ τοῦ πάθους τοῦ

* Ὁ Λόγος 16 ἀντιστοιχεῖ μὲ τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 34 κείμενο τῆς συριακῆς ἐκδόσεως.

ΠΕΡΙ

ΤΩΝ ΤΡΟΠΩΝ ΤΩΝ ΑΡΕΤΩΝ*

1 **Η** άσκησις εἶναι μητέρα τοῦ ἀγιασμοῦ, ἀπὸ τὸν ὁποῖο γεννᾶται ἡ πρώτη γεῦσις τῆς αἰσθήσεως τῶν μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ, ποὺ καλεῖται βαθμίδα τῆς πνευματικῆς γνώσεως¹. Κανένας νὰ μὴ πλανήσῃ τὸν ἑαυτό του καὶ φαντασθῆ ὅτι μπορεῖ νὰ φθάσῃ στὴ βαθμίδα αὐτὴ μὲ μαυτεῖες. Διότι ἡ μiasμένη ψυχὴ δὲν ἀνεβαίνει στὴν ἅγια βασιλεία οὔτε ἐνώνεται μὲ τὰ πνεύματα τῶν ἁγίων. Διαμόρφωσε τὸ κάλλος τῆς σωφροσύνης σου μὲ δάκρυα καὶ νηστεῖες μέσα στὴν πλήρη ἡσυχία. Θλίψις μικρὴ ποὺ γίνεται γιὰ τὸν Θεὸ εἶναι προτιμότερη ἀπὸ μεγάλο ἔργο ποὺ πραγματοποιεῖται χωρὶς θλίψι². Διότι ἡ ἐκούσια θλίψις γεννᾶ τὴν δοκιμὴ τῆς πίστεως στὴν ἀγάπη, ἐνῶ τὸ ἔργο τῆς ἀναπαύσεως προέρχεται ἀπὸ τὴν νάρκωσι τῆς συνειδήσεως.

2 **Γ** ι' αὐτὸ οἱ ἅγιοι ἐδοκιμάσθησαν μέσα στὶς θλίψεις γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ καὶ ὄχι μέσα στὴν ἄνεσι. Διότι τὸ ἔργο ποὺ ἐκτελεῖται χωρὶς κόπο εἶναι ἡ δικαιοσύνη τῶν κοσμικῶν, οἱ ὁποῖοι ἀσκοῦν ἐλεημοσύνη ἐξωτερικὰ καὶ δὲν κερδίζουν μέσα τους τίποτε. Ἐσὺ ὁμως, ἀγωνιστὴ καὶ μιμη-

1. Εἶναι ἡ βαθμίδα τῆς πράξεως διὰ τῶν κόπων καὶ τῶν θλίψεων.

2. Σχετικὰ μὲ τὴν θλίψι, ποὺ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ γνωρίσματα τοῦ ἀσκητικοῦ βίου βλέπε Ἐποφθέγματα, Θεοδώρας 2, Ματῶν 10 κἀ.

Χριστοῦ, ἐν σεαυτῷ ἀγώνισαι, ἵνα ἀξιοθῆς γεύσασθαι τῆς δόξης αὐτοῦ. «Εἶπερ γὰρ συμπάσχομεν, καὶ συνδοξαζόμεθα». Οὐ συνδοξάζεται ὁ νοῦς μετὰ τοῦ Ἰησοῦ, ἐὰν μὴ συμπάσχη τὸ σῶμα ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ. Λοιπὸν ὁ καταφρονῶν τῆς ἀνθρωπί-
 10 νης δόξης, οὗτός ἐστιν ὁ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ ἀξιούμενος καὶ δοξάζεται τὸ σῶμα αὐτοῦ μετὰ τῆς ψυχῆς. Ἡ γὰρ δόξα τοῦ σώματος ὑποταγὴ ἐστὶ σωφροσύνης μετὰ τοῦ Θεοῦ, ἡ δόξα δὲ τοῦ νοῦ ἢ θεωρία ἐστὶν ἡ ἀληθινὴ περὶ τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἀληθινὴ ὑποταγὴ διπλῆ ἐστὶν, ἐν ἔργοις καὶ ὄνειδίσει. Ὅταν οὖν
 15 πάσχη τὸ σῶμα, καὶ ἡ καρδιά συμπάσχη αὐτῷ. Ἐὰν οὐ γινώσκῃς τὸν Θεόν, οὐ δυνατὸν κινηθῆναι ἐν σοὶ τὴν ἀγάπην αὐτοῦ, καὶ οὐ δύνασαι ἀγαπῆσαι τὸν Θεόν, ἐὰν μὴ ἴδῃς αὐτόν. Ἡ δρασις δὲ τοῦ Θεοῦ ἐκ τοῦ γινώσκειν αὐτόν ἐστὶν. Οὐ προηγείται γὰρ ἡ θεωρία αὐτοῦ τῆς γνώσεως αὐτοῦ.

20 Εὐχή

3 **Α**ξιώσόν με, Κύριε, γινώσκειν σε καὶ ἀγαπᾶν, οὐκ ἐν τῇ γνώσει, τῇ ἐν τῷ σκορπισμῷ τοῦ νοῦ, τῇ ἐκ τῆς γυμνασίας γινομένη, ἀλλ' ἀξιώσόν με ἐκείνης τῆς γνώσεως, ἐν ἧ ὁ νοῦς, θεωρῶν σε, δοξάζει τὴν φύσιν σου ἐν τῇ θεωρίᾳ τῇ κλε-
 5 πτούσῃ τὴν αἴσθησιν τοῦ κόσμου ἀπὸ τῆς διανοίας. Ἀξιώσόν με ὑψωθῆναι ἐκ τῆς θέας τοῦ θελήματος τῆς γεννώσης τὰς φαντασίας, καὶ ἰδεῖν σε ἐν τῇ βίᾳ τοῦ δεσμοῦ τοῦ σταυροῦ, ἐν τῷ μέρει τῷ δευτέρῳ τῆς τοῦ νοῦ σταυρώσεως, τοῦ ἐν ἐλευθερίᾳ ἀποπαυομένου ἀπὸ τῆς ἐνεργείας τῶν νοημάτων ἐν τῇ διη-

3. Β' Κορ. 1,7. Φιλ. 3,10.

4. Α' Κορ. 12,26.

5. Τὸ σῶμα συνδοξάζεται μαζὶ μετὰ τὴν ψυχὴν εἶναι τὸ ἀξίωμα τῆς συνθε-

τῆ τοῦ πάθους τοῦ Χριστοῦ³, ἀγωνίσου μέσα σου, γιὰ ν' ἀξιωθῆς νὰ γευθῆς τῆ δόξα του. Διότι, «ἂν συμπάσχωμε, τότε ὅπωςδήποτε καὶ θὰ συνδοξασθοῦμε»⁴. Δὲν συνδοξάζεται ὁ νοῦς μὲ τὸν Ἰησοῦ, ἂν δὲν συμπάσχη τὸ σῶμα ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ. Λοιπὸν αὐτὸς ποὺ καταφρονεῖ τὴν ἀνθρώπινη δόξα, αὐτὸς εἶναι ποὺ ἀξιώνεται τῆ δόξα τοῦ Θεοῦ καὶ δοξάζεται τὸ σῶμα του μαζὶ μὲ τὴν ψυχὴ του⁵. Πράγματι δόξα τοῦ σώματος εἶναι ἡ ὑποταγὴ τῆς σωφροσύνης στὸν Θεό, καὶ δόξα τοῦ νοῦ εἶναι ἡ ἀληθινὴ θεωρία τοῦ Θεοῦ. Ἡ ἀληθινὴ ὑποταγὴ εἶναι διπλῆ, μὲ ἔργα καὶ μὲ ὄνειδισμούς. Ὅταν λοιπὸν πάσχη τὸ σῶμα, τότε συμπάσχη καὶ ἡ καρδιά του. Ἄν δὲν γνωρίζης τὸν Θεό, δὲν μπορεῖ νὰ κινηθῆ μέσα σου ἡ ἀγάπη του, καὶ δὲν μπορεῖ ν' ἀγαπήσης τὸν Θεό, ἂν δὲν τὸν ἰδῆς. Ἡ ὄρασις πάλι τοῦ Θεοῦ προέρχεται ἀπὸ τὴ γνῶσι του· διότι ἡ θεωρία δὲν προηγεῖται τῆς γνώσεώς του⁶.

3 Εὐχή

Αξίωσέ με, Κύριε, νὰ σὲ γνωρίζω καὶ νὰ σὲ ἀγαπῶ ὄχι μὲ τὴν γνῶσι ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὸν σκορπισμὸ τοῦ νοῦ καὶ τὴν παιδεία, ἀλλ' ἀξίωσέ με ν' ἀποκτήσω ἐκείνη τὴν γνῶσι, κατὰ τὴν ὁποία ὁ νοῦς, θεωρώντας σε, δοξάζει τὴν φύσι μέσα στὴν θεωρία ποὺ ἀπομακρύνει τὴν διάνοια ἀπὸ τὴν αἴσθησι τοῦ κόσμου. Ἀξίωσέ με νὰ ἀνυψωθῶ ἐπάνω ἀπὸ τὴν αὐθαίρετη θέα ποὺ γεννᾷ τὶς φαντασιώσεις καὶ νὰ σὲ ἰδῶ μὲ τὴν δύναμι τοῦ δεσμοῦ τοῦ σταυροῦ, στὸ δεῦτερο μέρος τῆς σταυρώσεως τοῦ νοῦ, ποὺ ἀναπαύεται ἐλευθερωμένος ἀπὸ τὴν ἐνέργεια τῶν νοημάτων, θεωρώντας σε ἀκα-

τικῆς χριστιανικῆς ἀνθρωπολογίας ποὺ εὗρηκε τὴν πλήρη κατοχύρωσί του ἀπὸ τοὺς ἡσυχαστὰς τοῦ 14ου αἰῶνος.

6. Φυσικὰ ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ στὸ σημεῖο αὐτὸ δὲν εἶναι νοησιαρχικὴ, ἀλλὰ ἐκλαμβάνεται ὡς ἐπίγνωσις καὶ ἀναγνώρισις τοῦ Θεοῦ ποὺ ὀδηγεῖ στὴν θέα. Ἡ ἐννοια αὐτὴ τῆς γνώσεως διασαφηνίζεται ἀπὸ τὰ λεγόμενα στὴν εὐχὴ ποὺ ἀκολουθεῖ.

10 νεκεῖ σου θεωρία, τῆ ὑπὲρ φύσιν. Θεὸς ἐν ἐμοὶ αὐξήσιν τῆς ἀγά-
 πης σου, ἵνα ὀπίσω τοῦ ἔρωτός σου ἔλθω ἐκ τοῦ κόσμου τού-
 του. Κίνησον ἐν ἐμοὶ τὴν κατανόησιν τῆς ταπεινώσεώς σου, ἐν
 ἧ ἐν τῷ κόσμῳ ἀνεστράφης, ἐν τῷ καταλύματι, ᾧ ἐφόρεσας ἐκ
 τῶν μελῶν ἡμῶν, μεσιτεία τῆς ἀγίας Παρθένου, ἵνα, ἐν τῇ
 15 ἀδιαλείπτῳ καὶ ἀνεπιλήστῳ μνήμῃ ταύτῃ, δέξωμαι μετὰ ἡδο-
 νῆς τὴν ταπείνωσιν τῆς φύσεώς μου.

4 **Δ** ὅο τρόποι εἰσὶ τοῦ ἀνελθεῖν ἐν τῷ σταυρῷ· ὁ εἷς ἡ σταύ-
 ρωσις τοῦ σώματος, καὶ ὁ δεύτερος τὸ ἀνελθεῖν εἰς θεω-
 ρίαν. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος ἐκ τῆς ἐλευθερίας τῶν παθῶν, ὁ δὲ
 δεύτερος ἐκ τῆς ἐνεργείας τῶν ἔργων γίνεται τοῦ πνεύματος.
 5 Οὐχ ὑποτάσσεται ὁ νοῦς, εἰ μὴ τὸ σῶμα ὑποταγῇ αὐτῷ. Ἡ
 βασιλεία τοῦ νοῦ ἡ σταύρωσις ἐστὶ τοῦ σώματος, καὶ οὐχ ὑπο-
 τάσσεται ὁ νοῦς τῷ Θεῷ, εἰ μὴ ὑποταγῇ τὸ αὐτεξούσιον τῷ
 λογικῷ.

5 **Δ** ὑσκολόν ἐστὶν ἐκδοῦναι τινα ὑψηλὰ τῷ ἔτι ἀρχαρίῳ ὄντι
 καὶ νηπίῳ τῇ ἡλικίᾳ. «Οὐαὶ σοὶ πόλις, ἧς ὁ βασιλεὺς σου
 νεώτερός ἐστιν». Ὅς τις ὑποτάξει ἑαυτὸν τῷ Θεῷ, ἐγγύς ἐστι
 τοῦ ὑποταγῆναι αὐτῷ τὰ πάντα. Τῷ γνόντι ἑαυτόν, ἢ γνῶσις
 5 τῶν πάντων δίδοται αὐτῷ. Τὸ γὰρ γινώσκειν ἑαυτόν, πλήρωμα
 τῆς γνώσεως τῶν ἀπάντων ἐστὶ. Καὶ ἐν τῇ ὑποταγῇ τῆς ψυχῆς
 σου ὑποταγήσεται σοὶ τὰ πάντα. Ἐν τῷ καιρῷ, ἐν ᾧ ἡ ταπεί-
 νωσις βασιλεύει ἐν τῇ διαγωγῇ σου, ὑποτάσσεται σοὶ ἡ ψυχὴ
 σου καὶ μετ' αὐτῆς ὑποταγήσεται σοὶ τὰ πάντα· διότι γεννᾶται

7. Εἶναι ἀξιοσημεῖωτο ὅτι τὸ συριακὸ δὲν ἀναφέρει στὸ σημεῖο αὐτὸ τὴν
 μεσιτεία τῆς «ἀγίας Παρθένου», πρᾶγμα ποὺ εἶναι σύμφωνο μὲ τὴς νεστοριανι-

τάπαυστα με τρόπο επάνω από τη φύσι. Βάλε μέσα μου πλούσια την αγάπη σου, ώστε να έλθω στον ξρωτά σου ήδη από τουτον έδω τον κόσμο. Δώσε μου την δύναμι να κατανοήσω την ταπείνωσί σου, με την οποία έζησες στον κόσμο με το κάλυμμα που έφόμερες από τα μέλη μας δια της μεσιτεύσεως της αγίας Παρθένου⁷, ώστε με την αδιάλειπτη και αλησμόνητη αυτή μνήμη να δεχθώ με εύχαρίστησι την ταπείνωσι της φύσεώς μου.

4 **Δ** υό τρόποι υπάρχουν για ν' ανεβή κανείς στον σταυρό· ο ένας είναι ή σταύρωσις του σώματος και ο δεύτερος ή άνοδος στην θεωρία. Και ο πρώτος βέβαια προέρχεται από την απελευθέρωσι από τα πάθη, ενώ ο δεύτερος από την ενέργεια των έργων του Πνεύματος. Δέν υποτάσσεται ο νοϋς, αν δέν υποταγή σ' αυτόν τό σωμα. Η βασιλεία του νοϋ είναι ή σταύρωσις του σώματος. Και δέν υποτάσσεται ο νοϋς στον Θεό, αν δέν υποταγή τό αυτεξούσιο στην λογική.

5 **Ε** ίναι δύσκολο να ανατεθούν ύψηλά έργα σε κάποιον που είναι άκόμη άρχάριος και νήπιος στην ηλικία. «Άλλοίμονό σου, πόλις, που έχεις νεαρό βασιλέα»⁸. Όποιος υποτάξη τον έαυτό του στον Θεό, πλησιάζει να υποτάξη στον έαυτό του τα πάντα⁹. Σ' αυτόν που έγνώρισε τον έαυτό του δίδεται ή γνώσις των πάντων. Διότι ή γνώσις έαυτού είναι πλήρωμα της γνώσεως των όλων. Με την υποταγή της ψυχής σου θα υποταγοϋν σε σένα τα πάντα. Όσον καιρό βασιλεύει ή ταπείνωσις στην διαγωγή σου, σου είναι υποτεταγμένη ή ψυχή σου και μαζί με αυτήν θα σου είναι υποτεταγμένα τα πάντα. Διότι τότε γεννᾶται στην καρδιά

κές προϋποθέσεις του Ίσαάκ. Επομένως ή αναφορά έχει προστεθῆ κατά την μετάφρασι στην άρχαία έλληνική.

8. Έκκλ. 10,16.

9. Κατά τό πρότυπο της υποταγής των πάντων στον Υιό του Θεού, Α' Κορ. 15,28.

10 ἐν τῇ καρδίᾳ σου εἰρήνη ἐκ τοῦ Θεοῦ. Ὅσον δ' εἶ ἔξω ταύτης, οὐ μόνον ἐκ τῶν παθῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν συμβάσεων συνεχῶς μέλλεις καταδιωχθῆναι.

6 **Α**ληθῶς, Κύριε, ἐὰν μὴ ταπεινωθῶμεν, οὐ παύη ταπεινῶν ἡμᾶς. Ἡ ἀληθὴς ταπείνωσις γέννημά ἐστι τῆς γνώσεως, καὶ ἡ γνῶσις ἡ ἀληθινὴ γέννημα τῶν πειρασμῶν.

σου ἢ ἀπὸ τὸν Θεὸ εἰρήνη. Ὅσον καιρὸ ὅμως εὐρίσκεισαι ἔξω ἀπὸ αὐτήν, θὰ καταδιωχθῆς, ὄχι μόνο ἀπὸ τὰ πάθη, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ συναπαντήματα.

- 6 **Α**λήθεια, Κύριε, ἂν δὲν ταπεινωθοῦμε, δὲν παύεις νὰ μᾶς ταπεινῶνεις ἐσύ. Ἡ ἀληθινὴ ταπείνωσις εἶναι γέννημα τῆς γνώσεως, καὶ ἡ ἀληθινὴ γνώσις εἶναι γέννημα τῶν πειρασμῶν.

ΛΟΓΟΣ ΙΖ'

Π Ε Ρ Ι

ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ΤΩΝ ΤΡΟΠΩΝ ΤΗΣ ΑΡΕΤΗΣ

ΚΑΙ ΤΙΣ Η ΙΣΧΥΣ ΕΚΑΣΤΟΥ ΑΥΤΩΝ

ΚΑΙ ΤΙΣ Η ΔΙΑΦΟΡΑ ΕΚΑΣΤΟΥ ΑΥΤΩΝ

1 **Η** ἀρετὴ ἢ σωματικὴ ἐν τῇ ἡσυχίᾳ τὸ σῶμα καθαίρει ἐκ
τῆς ὕλης τῆς ἐν αὐτῷ, ἢ δὲ ἀρετὴ τῆς διανοίας ταπει-
νοῖ τὴν ψυχὴν καὶ διῶλίζει αὐτὴν ἐκ τῶν διανοημάτων
τῶν χονδρῶν, τῶν ἀπολλυμένων, ἵνα μὴ διαλογίζηται ἐν τού-
5 τοις ἐμπαθῶς, ἀλλὰ μᾶλλον κινῆται ἐν τῇ θεωρίᾳ αὐτῆς. Αὕτη
δὲ ἡ θεωρία προσεγγίζει αὐτὴν εἰς τὴν γύμνωσιν τοῦ νοῦ, ὅπερ
καλεῖται θεωρία αὐλός, καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ πνευματικὴ ἀρετὴ.
Αὕτη γὰρ ἐπαίρει τὴν διάνοιαν ἐκ τῶν ἐπιγείων καὶ προσεγγίζει
αὐτὴν τῇ πρώτῃ θεωρίᾳ τοῦ Πνεύματος καὶ πρὸς τὸν Θεὸν συ-
10 νιστᾷ τὴν διάνοιαν καὶ τὴν θεωρίαν τῆς δόξης τῆς ἀνεκλαλή-
του, ἣτις ἐστὶ κίνησις νοημάτων τῆς μεγαλωσύνης τῆς φύσεως
αὐτοῦ καὶ χωρίζει αὐτὴν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου καὶ τῆς αἰσθή-
σεως αὐτοῦ. Καὶ ἐκ τούτου πρὸς τὴν ἐλπίδα ἡμῶν ἐκείνην τὴν
ἀποκειμένην διαβεβαιούμεθα, καὶ ἐν πληροφορίᾳ τῆς τάξεως
15 αὐτῆς γινόμεθα. Καὶ τοῦτό ἐστιν ἡ πεισμονῆ, περὶ ἧς ὁ Ἀπό-

* Ὁ Λόγος 17 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 40 κείμενο τῆς συριακῆς ἐκδόσεως τοῦ Bedjan.

ΠΕΡΙ

ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ΤΩΝ ΤΡΟΠΩΝ ΤΗΣ ΑΡΕΤΗΣ

ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΔΥΝΑΜΙΣ ΤΟΥ ΚΑΘΕΝΟΣ ΑΠΟ ΑΥΤΟΥΣ
ΚΑΙ ΠΟΙΑ Η ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΣ ΤΟΥ ΚΑΘΕΝΟΣ*

¹ **Η** σωματική ἀρετή μέσα στην ήσυχία καθαρίζει τὸ σῶμα ἀπὸ τὴν ὕλη πὸ εἶναι μέσα του, ἐνῶ ἡ ἀρετὴ τῆς διανοίας ταπεινώνει τὴν ψυχὴ καὶ τὴν διωλίζει ἀπὸ τα χονδρὰ διανοήματα, πὸ εἶναι καταστροφικά, γιὰ νὰ μὴ ἀφιερώνεται σὲ αὐτὰ ἐμπαθῶς, ἀλλὰ μᾶλλον νὰ κινῆται στὴν θεωρία της. Ἡ θεωρία αὐτὴ τὴν προσεγγίζει στὴν γυμνωσι τοῦ νοῦ, πὸ καλεῖται ἄυλη θεωρία¹, καὶ αὐτὴ εἶναι ἡ πνευματικὴ ἀρετὴ, διότι αὐτὴ ἀνυψώνει τὴν διάνοια ἀπὸ τὰ ἐπίγεια, τὴν φέρει κοντὰ στὴν πρώτη θεωρία τοῦ Πνεύματος, κατευθύνει τὴν διάνοια πρὸς τὸν Θεὸ καὶ πρὸς τὴν θεωρία τῆς ἀνεκκλάλητης δόξας, πὸ εἶναι κινήσεις τῶν νοημάτων τῆς μεγαλωσύνης τῆς φύσεώς του, καὶ τὴ χωρίζει ἀπὸ τὸν κόσμον τοῦτο καὶ τὴν αἴσθησί του. Ἀπ' αὐτὸ παίρνομε διαβεβαίωσι γιὰ ἐκείνην τὴν ἐλπίδα πὸ ἀπόκειται σὲ μᾶς καὶ τὴν ἀναγνώρισι τῆς ἀξίας της. Καὶ τοῦτο εἶναι ἡ «πεισμονή», γιὰ τὴν ὁποία ὀμιλεῖ ὁ Ἀπόστολος², δηλαδὴ ἡ βε-

1. Αὐτὴ ἡ ἄυλη θεωρία μὲ γυμνωμένον τὸν νοῦ ὑπενθυμίζει τὸν Εὐάγριο, πὸ εἶναι ἓνας ἀπὸ τοὺς μεγάλους διδασκάλους τοῦ Ἰσαάκ.

2. Γαλ. 5,8.

στολος εἶπε, τουτέστιν ἡ πληροφορία, ἐν ἧ εὐφραίνεται ὁ νοῦς νοητῶς, ἦτοι τῇ ἐλπίδι τῇ ἐπαγγελθείσῃ ἡμῖν. Τί δέ ἐστι ταῦτα καὶ πῶς ἕκαστον τούτων ἐστὶν ἄκουσον.

2 **Π**ολιτεία ἡ σωματικὴ ἢ κατὰ Θεόν. Σωματικὰ δὲ ἔργα καλεῖται τὰ γινόμενα εἰς τὴν κάθαρσιν τῆς σαρκὸς ἐν τῇ πράξει τῆς ἀρετῆς δι' ἔργων φανερῶν, ἐν οἷς διυλίζηται τις ἐκ τῆς ἀκαθαρσίας τῆς σαρκός. Ἡ δὲ πολιτεία τῆς διανοίας ἐστὶ τὸ
5 ἔργον τῆς καρδίας, τὸ γινόμενον ἀπαύστως ἐν τῇ φροντίδι τῆς κρίσεως, ἦτοι τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν κριμάτων αὐτοῦ, καὶ ἡ ἀδιάλειπτος εὐχή τῆς καρδίας καὶ ἡ ἔννοια τῆς προνοίας καὶ τῆς ἐπιμελείας τοῦ Θεοῦ, τῆς ἐν τούτῳ τῷ κόσμῳ ὁμοῦ γινομένης εἰδικῶς καὶ ὀλικῶς· καὶ τὸ φυλάξαι τὰ πάθη τὰ
10 κρυπτά, ἵνα μὴ ἀπαντήσῃ τι ἐξ αὐτῶν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ κρυπτῇ καὶ πνευματικῇ. Τοῦτο τὸ ἔργον τῆς καρδίας, ὅπερ καλεῖται πολιτεία τῆς διανοίας.

3 **Ε**ν τούτῳ τῷ ἔργῳ τῆς πολιτείας, ὅπερ καλεῖται πρᾶξις ψυχικὴ, λεπτύνεται ἡ καρδιά καὶ χωρίζεται ἀπὸ τῆς κοινωνίας τῆς ἠφανισμένης ζωῆς, τῆς παρὰ φύσιν οὐσης. Ἐξ ὧν ἄρχεται κινεῖσθαι ποτε συνιέναι καὶ διανοεῖσθαι ἐν τῇ θεωρίᾳ
5 τῶν αἰσθητῶν, τῶν κτισθέντων εἰς τὴν χρεῖαν καὶ αὔξησιν τοῦ σώματος, καὶ πῶς ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτῶν δίδοται δύναμις τοῖς τέσσαρσι στοιχείοις τοῖς ἐν τῷ σώματι.

4 **Η** δὲ πολιτεία ἡ πνευματικὴ ἐστὶ πρᾶξις χωρὶς αἰσθήσεων, καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ὑπὸ τῶν Πατέρων γραφεῖσα, ἣν ὅτε οἱ νόες τῶν ἀγίων δέξονται, ἢ τε ὑποστατικὴ θεωρία καὶ ἡ παχύ-

3. Σωματικὴ πολιτεία καὶ πολιτεία τῆς διανοίας κατὰ τὸ κείμενο εἶναι ἡ διάκρισις δύο τρόπων διαγωγῆς, τῶν ὁποίων ὁ πρῶτος καθαρίζει τὴν σάρκα καὶ ὁ δεῦτερος λεπτύνει τὴν καρδιά.

βαιότης με τὴν ὁποία εὐφραίνεται ὁ νοῦς νοητῶς, με τὴν ἐλπίδα δηλαδή πού μᾶς ἔχει δοθῆ. Ἄκουσε τώρα ποιά εἶναι αὐτὰ καὶ τί σημαίνει τὸ καθένα τους.

- 2 **Σ** ωστὴ σωματικὴ ἄσκησις³ εἶναι ἐκείνη πού γίνεται σύμφωνα με τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Σωματικὰ ἔργα λέγονται ἐκεῖνα πού γίνονται γιὰ τὴν κάθαρσι τῆς σάρκας με τὴν ἐνέργεια τῆς ἀρετῆς, πού σημαίνει ἔργα φανερά, ἐξωτερικά, τὰ ὁποῖα διωλίζουν τὴν ἀκαθαρσία τῆς σάρκας. Ἡ νοητικὴ πάλι ἄσκησις εἶναι τὸ ἔργο τῆς καρδιᾶς πού ἀσχολεῖται ἀκατάπαυστα με τὴν φροντίδα γιὰ τὴν κρίσι, δηλαδή τὴν δικαιοσύνη τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ κρίματά του· εἶναι ἡ ἀδιάλειπτη προσευχὴ τῆς καρδιᾶς, ἡ ἀντίληψις τῆς προνοίας καὶ τῆς ἐπιμελείας τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία δεικνύεται σ' αὐτὸν τὸν κόσμο κατὰ τρόπο εἰδικὸ καὶ γενικὸ, καὶ ἡ προφύλαξις ἀπὸ τὰ κρυφὰ πάθη, γιὰ νὰ μὴ συναντήσῃ κανεὶς κανένα ἀπ' αὐτὰ στὴν χώρα τὴν κρυφὴ καὶ πνευματικὴ. Τοῦτο εἶναι τὸ ἔργο τῆς καρδιᾶς, πού ὀνομάζεται ἄσκησις νοητικὴ.
- 3 **Σ** ἐ τοῦτο τὸ ἔργο τῆς ἀσκήσεως, πού λέγεται ψυχικὴ ἐργασία, ἡ καρδιὰ λεπτύνεται καὶ χωρίζεται ἀπὸ τὸν δεσμὸ με τὴν φθαρτὴ ζωὴ πού εἶναι ἀφύσικη. Ἀπὸ ἐδῶ ἡ καρδιὰ ἀρχίζει νὰ κινῆται γιὰ νὰ καταλάβῃ καὶ κατανοήσῃ με τὴν θεωρία τῶν αἰσθητῶν, πού ἐκτίσθησαν γιὰ τὶς ἀνάγκες καὶ τὴν ἀνάπτυξι τοῦ σώματος, πῶς χάρις σ' αὐτὰ τὰ πράγματα δίδεται δύναμις στὰ τέσσαρα στοιχεῖα τοῦ σώματος⁴.
- 4 **Η** πνευματικὴ ἄσκησις εἶναι πρῶξις χωριστὴ ἀπὸ τὶς αἰσθήσεις, κι' αὐτὴ εἶναι ἐκείνη γιὰ τὴν ὁποία ἔγραψαν οἱ πατέρες ὅτι, ὅταν οἱ νόες τῶν ἁγίων ἀφοσιωθοῦν σ' αὐ-

4. Κλασικὴ ἑλληνικὴ ἀντίληψη περὶ τῶν τεσσάρων στοιχείων τοῦ σώματος: χῶμα, πῦρ, ἀήρ, ὕδωρ.

της τοῦ σώματος ἐκ μέσου παραλαμβάνεται, καὶ ἔκτοτε ἡ θεω-
 5 ρία γίνεται νοητή· θεωρίαν γὰρ ὑποστατικὴν καλῶν τὴν κτίσιν
 τῆς πρώτης φύσεως. Καὶ ἐκ ταύτης τῆς θεωρίας τῆς ὑποστατι-
 κῆς εὐκόλως ἀνάγεται εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς μοναδικῆς πολι-
 τείας, ἣτις ἐστίν, ἐν τῇ ἐξηγήσει τῇ φανερᾷ, τὸ θαυμάσαι τὸν
 Θεόν. Αὕτη ἐστὶν ἡ κατάστασις ἡ μεγάλη τῶν μελλόντων ἀγα-
 10 θῶν, ἡ διδομένη ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ τῆς ἀθανάτου ζωῆς, ἐν τῇ δια-
 γωγῇ τῇ μετὰ τὴν ἀνάστασιν. Διότι οὐ παύεται ἡ φύσις ἡ ἀν-
 θρωπίνη ἐκεῖσε ἀεὶ θαυμάζειν τὸν Θεὸν καὶ μὴ ἐννοοῦσά τι
 ὄλως περὶ τῶν κτισμάτων. Εἰ ἦν γάρ τι ὁμοιον τῷ Θεῷ, εἶχεν
 ἂν κινηθῆναι πρὸς αὐτὸ ὁ νοῦς, ποτὲ μὲν ἐν τῷ Θεῷ, ποτὲ δὲ ἐν
 15 τούτῳ. Ἐπεὶ δὲ πᾶσα ἡ ὠραιότης τῶν γινομένων ἐν τῇ καινό-
 τητι τῇ μελλούσῃ κατωτέρα τῆς ὠραιότητος αὐτοῦ ἐστὶ, πῶς
 δύναται ἡ διάνοια ἐξελθεῖν τῇ θεωρίᾳ αὐτῆς ἔξωθεν τῆς τοῦ
 Θεοῦ ὠραιότητος; Τί οὖν; τὸ ἀποθανεῖν λυπεῖ αὐτόν; Ἄλλᾳ ἡ
 βάρησις τῆς σαρκός; ἀλλ' ἡ μνήμη τῶν ἰδίων αὐτοῦ; ἀλλ' ἡ
 20 χρεία τῆς φύσεως; ἀλλ' αἱ συμφοραὶ; ἀλλ' αἱ ἐναντιώσεις, ἡ με-
 τεωρισμὸς ἄγνωστος, ἡ ἀτελειότης τῆς φύσεως, ἡ ἐν τοῖς στοι-
 χείοις περικύκλωσις, ἡ συντυχία τινὸς μετὰ τινος, ἡ ἀκηδία, ἡ
 κατάκοπος μόχθος τοῦ σώματος; Οὐδαμῶς.

5 **Α**λλὰ ταῦτα πάντα, εἰ καὶ ἐν τῷ κόσμῳ γίνονται, ὁμως ἐν
 τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, ὅτε ἐξαρθῆ τὸ κάλυμμα τῶν παθῶν ἐκ
 τῶν ὀφθαλμῶν τῆς διανοίας καὶ κατοπτεύσῃ ἐκείνην τὴν δό-
 ξαν, εὐθὺς ὑψοῦται ἡ διάνοια ἐν ἐκπλήξει. Καὶ εἰ μὴ, ὅτι ὁ Θεὸς
 5 ὄρον τέθεικεν ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ τοῖς τοιούτοις πράγμασι πόσον
 δεῖ βραδύνειν ἐν αὐτοῖς, καὶ ὁμως, εἰ συνεχωρήθη ἐν πάσῃ τῇ

5. Ἡ μοναδικὴ πολιτεία εἶναι ἡ μοναχικὴ διαγωγή, ποὺ ὁδηγεῖ στὸν θαυ-
 μασμὸ πρὸς τὸν Θεὸ καὶ τὰ μελλοντικὰ ἀγαθὰ του.

τήν, ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὴν μέση καὶ ἡ ὑποστατικὴ θεωρία καὶ ἡ παχῦτης τῶν σωμάτων καὶ ἀπὸ τότε ἡ θεωρία γίνεται νοητή. Μὲ τὸν ὄρο «ὑποστατικὴ» ἐννοῶ τὴν δημιουργία τῆς πρώτης φύσεως. Ἀπ' αὐτὴν λοιπὸν τὴν ὑποστατικὴ θεωρία εὐκόλα ἀνυψώνεται ὁ ἄνθρωπος στὴν ἐπίγνωσι τῆς μοναδικῆς πολιτείας⁵, ἡ ὁποία σαφῶς σημαίνει τὸν θαυμασμὸ πρὸς τὸν Θεό. Αὐτὸς ὁ θαυμασμὸς εἶναι ἡ μεγάλη κατάστασις τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, ποὺ δίδεται κατὰ τὴν ἐλευθερία τῆς ἀθάνατης ζωῆς, κατὰ τὴν μετὰ τὴν ἀνάστασι⁶. Διότι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις δὲν παύει νὰ θαυμάζη ἐκεῖ πάντοτε τὸν Θεὸ καὶ νὰ μὴ σκέπτεται τίποτε ἀπολύτως γιὰ τὰ κτίσματα. Πράγματι, ἂν ὑπῆρχε κάτι ὅμοιο μὲ τὸν Θεό, ὁ νοῦς θά μπορούσε νὰ κινηθῆ πρὸς αὐτό, στοχαζόμενος πότε τὸν Θεό, πότε αὐτὸ τὸ ἄλλο. Ἐπειδὴ ὅμως ὄλη ἡ ὠραιότης τῶν πραγμάτων στὴν μελλοντικὴ ἀνακαίνισι εἶναι κατώτερη τῆς ὠραιότητος αὐτοῦ, πῶς μπορεῖ ἡ διάνοια νὰ στρέψη τὴν θεωρία τῆς ἔξω ἀπὸ τὴν ὠραιότητα τοῦ Θεοῦ; Τί δηλαδή; Μήπως τὸν λυπεῖ ὁ θάνατος; μήπως τὸ βάρος τῆς σαρκός; ἢ μήπως ἡ μνήμη τῶν ἰδικῶν του, ἡ χρεία τῆς φύσεως, οἱ συμφορές, οἱ ἀντιθέσεις, ὁ ἄγνωστος μετεωρισμὸς, ἡ ἀτέλεια τῆς φύσεως, ἡ περικύκλωσις ἀπὸ τὰ στοιχεῖα, ἡ συνάντησις μὲ κάποιον, ἡ ἀκηδία, ὁ ὀδυνηρὸς κόπος τοῦ σώματος; Καθόλου.

- 5 **Ο**λα αὐτὰ βέβαια συμβαίνουν στὸν κόσμον τοῦτον, ὅμως κατὰ τὸν καιρὸ ἐκεῖνο, ποὺ θά ἀφαιρεθῆ τὸ κάλυμμα τῶν παθῶν⁷ ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας κι' ἔτσι θά παρατηρῆσθαι ἐκείνη τὴν δόξα, εὐθὺς ἀμέσως ἡ διάνοια ὑψώνεται μὲ ἐκπληξι. Καὶ ἂν ὁ Θεὸς δὲν εἶχε θέσει ὄριο τοῦ πόσο πρέπει νὰ ἀσχολοῦνται οἱ ἄνθρωποι μὲ αὐτὰ τὰ πράγματα, δηλαδή τὸ ὄριο τῆς ζωῆς αὐτῆς, καὶ εἶχε ἐπιτραπῆ ἡ ἐνασχόλησις σὲ ὄλη τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου, αὐτοὶ δὲν θά

6. Βλ. Ψαλμ. 66,34, «θαυμαστὸς ὁ Θεὸς ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ».

7. Β' Κορ. 3,7ε. 3,16-18.

ζωῆ τοῦ ἀνθρώπου, οὐκ εἶχον ἐξελθεῖν ἐκείθεν ἐκ τῆς θεωρίας αὐτῶν, πόσον μᾶλλον ἐκεῖ, ὅπου ταῦτα ὅλα οὐκ εἰσιν (ἡ ἀρετὴ γὰρ ἐκείνη ἀόριστός ἐστί), καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς πράγμασιν ὑπο-
 10 στατικῶς ἐσόμεθα ἔνδοθεν βασιλικῶν αὐλῶν, εἰ ἀξιωθῶμεν διὰ τῆς πολιτείας ἡμῶν;

6 **Π** ὡς οὖν δύναται πάλιν ἡ διάνοια ἐξελθεῖν καὶ μακρυνθῆ-
 ναι ἐκ τῆς θαυμαστῆς καὶ θεϊκῆς θεωρίας ἐκείνης καὶ πε-
 σεῖν ἐν ἄλλῳ πράγματι; Οὐαὶ ἡμῖν, ὅτι οὐ γνωρίζομεν τὰς ψυ-
 χὰς ἡμῶν, οὐδὲ εἰς ποίαν πολιτείαν ἐκλήθημεν, καὶ τὴν ζωὴν
 5 ταύτην τῆς ἀσθενείας καὶ τὴν κατάστασιν τῶν ζώντων καὶ τὰς
 θλίψεις τοῦ κόσμου καὶ αὐτὸν τὸν κόσμον καὶ τὰς κακίας αὐτοῦ
 καὶ τὰς ἀναπαύσεις αὐτοῦ λογιζόμεθα, ὅτι εἰσὶ τι.

Εὐχὴ

7 **Α** λλ', ὦ Χριστέ, ὁ μόνος δυνατός, μακάριος οὗ ἡ ἀντίληψις
 αὐτοῦ παρὰ σοὶ καὶ ἀναβάσεις ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ διέθε-
 το. Σὺ, Κύριε, ἀπόστρεψον τὰ πρόσωπα ἡμῶν ἐκ τοῦ κόσμου
 ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ σου, ἕως ἂν ἴδωμεν αὐτὸν ὅπερ ἐστί, καὶ μὴ πι-
 5 στεύσωμεν τῇ σκιᾷ, ὡσπερ τῇ ἀληθείᾳ. Καινοποιήσας, ἐγκαίνι-
 σον ἐν τῇ διανοίᾳ ἡμῶν, Κύριε, σπουδῆν πρὸ τοῦ θανάτου,
 ὅπως ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς ἐξόδου ἡμῶν γνῶμεν, πῶς ἦν ἡ εἴσοδος
 ἡμῶν καὶ ἡ ἐξοδος εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, ἕως ἂν τελειώσωμεν
 τὸ ἔργον, εἰς ὃ ἐκλήθημεν κατὰ τὸ θέλημά σου ἐν τῇ ζωῇ ταύτῃ
 10 πρῶτον, καὶ μετὰ ταῦτα ἐλπίσωμεν ἐν διανοίᾳ πεπληρωμένη
 πεποιθήσεως δέξασθαι τὰ μεγάλα, κατὰ τὴν ἐπαγγελίαν τῶν
 Γραφῶν, ἃ ἠτοίμασεν ἡ ἀγάπη σου ἐν τῇ δευτέρᾳ καιουργίᾳ,
 ὧν ἡ μνήμη αὐτῶν φυλάττεται ἐν τῇ πίστει τῶν μυστηρίων.

8. Ὁ παρὼν κόσμος ὡς σκιὰ τοῦ θείου κόσμου, ὅπως ὁ νόμος ἦταν σκιὰ τῶν ἐπουρανίων, βλ. Ἐβρ. 8,5. 10,1.

μποροῦσαν νὰ σταματήσουν τὴν θεωρία τους· πόσο μᾶλλον ἐκεῖ, ὅπου δὲν ὑπάρχουν ὄλα αὐτὰ (διότι ἡ ἀρετὴ ἐκείνη εἶναι ἀόριστη) καὶ ὅπου σ' ἐκεῖνα τὰ πράγματα θὰ εἴμαστε ὑποστατικῶς μέσα στὶς βασιλικὲς αὐλές, ἂν τὸ ἀξιωθοῦμε μὲ τὴ διαγωγή μας;

6 **Π** ὡς λοιπὸν μπορεῖ ἡ διάνοια νὰ ἐξέλθῃ πάλι καὶ ν' ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τὴν θαυμαστὴ καὶ θεϊκὴ ἐκείνη θεωρία καὶ νὰ περιπέσῃ σὲ ἄλλο πρᾶγμα; Ἀλλοίμονό μας ποὺ δὲν γνωρίζομε τίς ψυχές μας οὔτε σὲ ποιὸ ἄλλο εἶδος ζωῆς προσκληθήκαμε, καὶ σκεπτόμαστε ὅτι εἶναι κάτι αὐτὴ ἡ θλιβερὴ ζωὴ, ἢ κατὰστασις τῶν ζωντανῶν, οἱ θλίψεις τοῦ κόσμου, αὐτὸς ὁ κόσμος μὲ τίς κακίες του καὶ τίς ἀνέσεις του.

7 Εὐχή

Α λλά, ὦ Χριστέ, μόνη δυνατέ, μακάριος εἶναι αὐτὸς τοῦ ὁποίου ἡ βόηθεια εὐρίσκεται σὲ σένα τὸν ἴδιο καὶ συμβαίνουν ἀναβάσεις μέσα στὴν καρδιά του. Σὺ, Κύριε, στρέψε τὰ πρόσωπά μας ἀπὸ τὸν κόσμον πρὸς τὴν ἐπιθυμία σου, γιὰ νὰ ἰδοῦμε τί ἀκριβῶς εἶναι ὁ κόσμος καὶ νὰ παύσωμε νὰ πιστεύωμε στὴν σκιά σὰν ἀλήθεια⁸. Ἀνακαινίζοντάς μας, Κύριε, τοποθέτησε ζῆλον μέσα στὴν διάνοιά μας πρὶν ἀπὸ τὸν θάνατον, ὥστε κατὰ τὴν ὥρα τῆς ἐξόδου μας νὰ γνωρίζομε πρῶτα, πῶς ἦταν ἡ εἴσοδος μας στὸν κόσμον τοῦτον καὶ ἡ ἐξοδος ἀπ' αὐτόν, ἕως ὅτου τελειώσωμε τὸ ἔργο, γιὰ τὸ ὁποῖο προσκληθήκαμε κατὰ τὸ θέλημά σου σὲ τούτην τὴν ζωὴ κι' ἔπειτα νὰ ἐλπίσωμε μὲ τὴν διάνοια γεμάτη πεποίθησι, ὅτι θὰ δεχθοῦμε τὰ μεγάλα, κατὰ τὴν ἐπαγγελία τῶν Γραφῶν, ἐκεῖνα ποὺ ἐτοίμασε ἡ ἀγάπη σου κατὰ τὴ δευτέρῃ ἀνακαινίσι⁹ καὶ ποὺ ἡ μνήμη τους φυλάσσεται στὴν πίστι τῶν μυστηρίων.

9. Κατὰ τὴν τελικὴ ἀνακαινίσι τῆς Δευτέρας παρουσίας.

Περὶ καθάρσεως τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοῦ

- 8 **Η** κάθαρσις τοῦ σώματός ἐστιν ὁσιότης ἐκ τοῦ μολυσμοῦ τῆς σαρκός. Ἡ κάθαρσις τῆς ψυχῆς ἐστιν ἡ ἐλευθερία τῶν κρυπτῶν παθῶν τῶν ἐν τῇ διανοίᾳ συνισταμένων. Ἡ κάθαρσις δὲ τοῦ νοῦς ἐστιν ἐν τῇ τῶν μυστηρίων ἀποκαλύψει·
 5 καθαίρεται γὰρ ἐκ πάντων τῶν ὑποπιπτόντων τῇ αἰσθήσει ἐν τῷ τρόπῳ τῆς παχύτητος αὐτῶν.
- 9 **Κ** αὶ τὰ παιδιά τὰ μικρὰ ἀγνά εἰσι τῷ σώματι καὶ ἀπαθῆ τῇ ψυχῇ, καὶ οὐδεὶς καλεῖ αὐτὰ καθαρὰ τῷ νῷ· ἡ καθαρότης γὰρ τοῦ νοῦ ἐστιν ἡ τελειότης ἐν τῇ ἀναστροφῇ τῆς οὐρανοῦ θεωρίας τῆς ἐκτὸς τῶν αἰσθήσεων, κινουμένου ἐν τῇ δυνάμει
 5 τῇ πνευματικῇ, τῶν ἄνω κατακοσμήσεων, τῶν ἀναριθμῆτων θαυμάτων τοῦ οὐρανοῦ κόσμου ἐκείνου, ὧν ἡ διαγωγὴ μεμέρισται ἐξ ἀλλήλων τῶν λεπτῶν ἐν τῇ ἀοράτῳ διακονίᾳ αὐτῶν, τῶν ἐν τῇ ἐννοίᾳ ὄντων τῶν θεϊκῶν ἀποκαλύψεων, τῶν συνεχῶν ἐν τῇ ἀλλοιώσει αὐτῶν ἐν πάσῃ ὥρᾳ.
- 10 **Α** ὑτὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν ἀξιῶσαι ἡμᾶς αἰεὶ θεωρεῖν αὐτὸν ἐν γυμνότητι νοῦ, καὶ μετὰ ταῦτα ἀμέσως εἰς αἰῶνας αἰῶνων. Αὐτῷ ἡ δόξα. Ἀμήν.

Περὶ καθάρσεως τοῦ σώματος, τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοῦ¹⁰

- 8 **Κ**άθαρσις τοῦ σώματος εἶναι ὁ ἐξαγνισμὸς ἀπὸ τὸν μολυσμὸ τῆς σαρκός. Κάθαρσις τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ ἐλευθερία ἀπὸ τὰ κρυφὰ πάθη ποὺ ἐμφανίζονται στὴν διάνοια. Καὶ κάθαρσις τοῦ νοῦ εἶναι αὐτὴ ποὺ γίνεται μὲ τὴν ἀποκάλυψι τῶν μυστηρίων· διότι καθαρίζεται ἀπὸ ὅλα ὅσα ὑποπίπτουν στὴν αἴσθησι μὲ τὴν παχύτητά τους¹¹.
- 9 **Τ**ὰ μικρὰ παιδιὰ εἶναι ἀγνὰ στὸ σῶμα καὶ ἀπαθῆ στὴν ψυχῆ, ἀλλὰ κανένας δὲν τὰ θεωρεῖ καθαρὰ στὸν νοῦ· διότι ἡ καθαρότης τοῦ νοῦ εἶναι ἡ τελειότης ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν ἐπίδοσι στὴν θεωρία τῶν οὐρανίων, ὅταν αὐτὸς κινεῖται ἔξω ἀπὸ τίς αἰσθήσεις μὲ τὴν πνευματικὴ δύναμι· δηλαδὴ στὴν θεωρία τῶν ἄνω διακοσμῆσεων, τῶν ἀναριθμήτων θαυμάτων τοῦ οὐρανοῦ ἐκείνου κόσμου. Τούτων τῶν λεπτοφυῶν ὄντων ἡ διαγωγή εἶναι διακεκριμένη ἀναμεταξύ τους ἀνάλογα μὲ τὴν ἀόρατη διακονία τους¹², καθὼς λαμβάνουν ἔννοια τῶν θεϊκῶν ἀποκαλύψεων ποὺ εἶναι συνεχεῖς καὶ ἀνανεώνονται κάθε ὥρα.
- 10 **Ε**ἶθε ὁ Θεὸς μας νὰ μᾶς ἀξιῶσῃ νὰ τὸν θεωροῦμε πάντοτε μὲ γυμνὸ νοῦ καὶ στὴ συνέχεια νὰ τὸν θεωροῦμε κατὰ τρόπο ἄμεσο στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

10. Τὸ τμήμα αὐτὸ (παράγραφοι 8-10) εἶναι συνδεδεμένο μὲ τὸν Λόγο 17 τόσο στὴν συριακὴ ὅσο καὶ στὴν ἐλληνικὴ ἔκδοσι· προφανῶς ὁμοίως τοῦτο εἶναι ἀπόσπασμα ἀπὸ ἄλλο κείμενο, ὅπως ἄλλωστε δείχνεται ἀπὸ ἓνα μέρος τῆς ἐλληνικῆς παραδόσεως ποὺ τὸ φέρει ὡς ἀνεξάρτητο κεφάλαιο καὶ ἀπὸ τὴν διαφορὰ τοῦ θέματος.

11. Στὸν λόγο 17 οἱ δυνάμεις εἶναι τρεῖς, κατὰ τὴν συνήθη φιλοσοφικὴ διαίρεσι, σῶμα, ψυχῆ, νοῦς, καὶ ἡ πολιτεία τριπλῆ, σωματικὴ, ψυχικὴ καὶ πνευματικὴ.

12. Προφανῶς ἐδῶ ἀναφέρεται στὶς ἀγγελικὰς δυνάμεις, ποὺ δηλώνονται μὲ τὸν ἀρεοπαγιτικὸ ὄρο «διακοσμῆσεις» «κατακοσμῆσεις». Πάντως τὸ κείμενο τῆς ἐλληνικῆς μεταφράσεως ἀπὸ τὸ συριακὸ εἶναι ἀρκετὰ ταραγμένο ἐδῶ.

ΛΟΓΟΣ ΙΗ'

ΠΕΡΙ

ΤΟΥ ΠΟΣΟΝ ΓΙΝΕΤΑΙ ΤΟ ΜΕΤΡΟΝ ΤΗΣ ΓΝΩΣΕΩΣ

ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΤΡΑ ΤΑ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ

1 **Ε**στι γνῶσις προηγουμένη τῆς πίστεως, καὶ ἔστι γνωσις
τικτομένη ἐκ τῆς πίστεως. Ἡ γνῶσις ἢ προηγουμένη
τῆς πίστεώς ἐστι γνῶσις φυσική, ἢ δὲ τικτομένη ἐκ τῆς
πίστεως γνῶσις ἐστὶ πνευματική. Ἔστι δὲ γνῶσις φυσική δια-
5 κρίνουσα τὸ καλὸν ἐκ τοῦ κακοῦ, ἣτις καὶ καλεῖται διάκρισις
φυσική, ἐν ἣ γινώσκομεν τὸ καλὸν ἐκ τοῦ κακοῦ φυσικῶς ἄνευ
μαθήσεως. Ταύτην ἔθετο ὁ Θεὸς ἐν τῇ λογικῇ φύσει, ἐκ δὲ τῆς
μαθήσεως αὐξήσιν καὶ προσθήκην λαμβάνει. Οὐκ ἔστι τις ὁ
ταύτην μὴ ἔχων.

2 **Κ**αὶ αὕτη ἢ δύναμις τῆς γνώσεως τῆς φυσικῆς τῆς λογικῆς
ψυχῆς, ἢ διάκρισις ἐστὶ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, ἢ κι-
νουμένη ἐν αὐτῇ ἀπαύστως. Καὶ οἱ στερηθέντες αὐτῆς κάτωθεν
τῆς λογικῆς φύσεώς ἐστίν, οἱ δὲ ἔχοντες ταύτην ὀρθῶς ἐν τῇ
5 ψυχικῇ φύσει ἴστανται καὶ οὐκ ἔχουσι τίνα ἀφανισμόν ἐν οἷς

* Ὁ Λόγος 18 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 44 κείμενο τῆς συριακῆς ἐκδόσεως τῶν Bedjan.

1. Τοῦτο εἶναι ἀπόδοσις τῆς διατυπώσεως τοῦ Βασιλείου στὴν Ἐπιστο-

ΠΕΡΙ

ΤΟΥ ΜΕΤΡΟΥ ΤΗΣ ΓΝΩΣΕΩΣ

ΚΑΙ ΤΟΥ ΜΕΤΡΟΥ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ*

1 **Υ**πάρχει γνώσις πού προηγείται τῆς πίστεως καὶ ὑπάρχει γνώσις πού γεννᾶται ἀπὸ τὴν πίστι¹. Ἡ γνώσις πού προηγείται τῆς πίστεως εἶναι γνώσις φυσική, ἐνῶ ἡ γεννωμένη ἀπὸ τὴν πίστι εἶναι γνώσις πνευματική. Φυσική γνώσις εἶναι ἡ δύναμις πού διακρίνει τὸ καλὸ ἀπὸ τὸ κακὸ, καὶ ἡ ὁποία καλεῖται διάκρισις φυσική, καὶ μ' αὐτὴν γνωρίζομε τὸ καλὸ καὶ τὸ κακὸ κατὰ τρόπο φυσικό, χωρὶς διδαχῆ. Αὐτὴ ἡ γνώσις, τὴν ὁποία ὁ Θεὸς ἐφύτευσε μέσα στὸ λογικὸ ὄν, παίρνει ἀπὸ τὴν μάθησι αὐξήσι καὶ ἀνάπτυξι. Δὲν ὑπάρχει κανεὶς πού δὲν ἔχει αὐτὴν τὴν φυσικὴ γνώσι.

2 **Α**ὐτὴ λοιπὸν ἡ δύναμις τῆς φυσικῆς γνώσεως τῆς λογικῆς ψυχῆς εἶναι ἡ διάκρισις τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ πού κινεῖται μέσα τῆς ἀκατάπαυστα. Ὅσοι τὴν ἐστερήθησαν εὐρίσκονται πρὸ κάτω ἀπὸ τὴν λογικὴ φύσι, ὅσοι ὁμως τὴν κατέχουν στέκονται ὀρθοὶ στὴν ψυχὴ καὶ δὲν ἔχουν

λή του πρὸς τὸν Ἀμφιλόχιο Ἰκονίου 233,3· «εἰ δὲ λέγεις τὸν πιστεύοντα καὶ γινώσκειν, ἀφ' ὧν πιστεύει, ἀπὸ τούτων καὶ γινώσκει· ἢ καὶ τάνάπαλιν, ἀφ' ὧν γινώσκει, ἀπὸ τούτων καὶ πιστεύει ... Ὡστε πιστεύομεν μὲν τῷ γνωσθέντι, προσκυνοῦμεν δὲ τῷ πιστευθέντι».

ἔδωκεν ὁ Θεὸς τῇ φύσει πρὸς τιμὴν τῶν λογικῶν αὐτοῦ. Τοὺς δὲ ταύτην τὴν διάγνωσιν ἀπολέσαντας, τὴν διακρίνουσαν τὸ καλὸν ἐκ τοῦ κακοῦ, ὄνειδίζει ὁ Προφήτης λέγων· «ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὢν, οὐ συνῆκεν».

3 **Η** τιμὴ τῆς λογικῆς φύσεως ἢ διάκρισις ἐστίν, ἢ διακρίνουσα τὸ καλὸν ἐκ τοῦ κακοῦ. Καὶ δικαίως τοὺς ἀπολέσαντας ταύτην ὡμοίωσε τοῖς ἀνοήτοις κτήνεσι, τοῖς μὴ ἔχουσι τὸ λογικὸν καὶ διακριτικόν. Ἐν ταύτῃ δυνατόν ἐστίν ἡμῖν εὖρειν
5 τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ. Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ γνῶσις ἢ φυσικὴ καὶ αὕτη προηγεῖται τῆς πίστεως καὶ αὕτη ὁδὸς ἐστὶ πρὸς τὸν Θεόν. Καὶ ἐν ταύτῃ γινώσκομεν τὸ καλὸν ἐκ τοῦ κακοῦ διακρίναι καὶ δέξασθαι τὴν πίστιν. Καὶ μαρτυρεῖ ἡ δύναμις τῆς φύσεως, ὅτι πρέπει τῷ ἀνθρώπῳ πιστεῦσαι τῷ παραγαγόντι εἰς τὴν κτίσιν
10 ταῦτα πάντα καὶ πιστεῦσαι τοῖς λόγοις τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ καὶ ποιῆσαι αὐτούς. Καὶ ἐκ τοῦ πιστεῦσαι τίκτεται ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτε ἀκολουθῆσει τοῖς ἔργοις καὶ πρὸς μικρὸν ἀνέλθῃ πρὸς ἐργασίαν, τίκτει τὴν γνῶσιν τὴν πνευματικὴν, ἣν εἶπομεν τίκτεσθαι ἐκ τῆς πίστεως.

4 **Η** φυσικὴ γνῶσις, ἣτις ἐστὶν ἡ διάκρισις τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, ἢ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐντεθεισα τῇ φύσει ἡμῶν, αὕτη πείθει ἡμᾶς, ὅτι δεῖ πιστεῦειν τῷ Θεῷ, τῷ παραγαγόντι τὰ πάντα. Καὶ ἡ πίστις ποιεῖ ἐν ἡμῖν τὸν φόβον, καὶ ἀναγκάζει ἡμᾶς ὁ
5 φόβος μετανοῆσαι καὶ ἐργάσασθαι. Καὶ οὕτω δίδοται ἡ πνευματικὴ γνῶσις τῷ ἀνθρώπῳ, ἣτις ἐστὶν αἴσθησις τῶν μυστηρίων, ἣτις γεννᾷ τὴν πίστιν τῆς ἀληθοῦς θεωρίας. Οὐχ ἀπλῶς

καμμιὰ ἔλλειψι σὲ πράγματα ποὺ ἔδωσε ὁ Θεὸς στὴν φύσι πρὸς τιμὴν τῶν λογικῶν δημιουργημάτων. Ὁ προφήτης ὄνειδίζει ὄσους ἔχασαν τὴν διάγνωσι, ποὺ διακρίνει τὸ καλὸ ἀπὸ τὸ κακὸ, λέγοντας· «ἄνθρωπος, ποὺ ἔχει τιμηθῆ τόσο πολὺ, δὲν τὸ ἀντιλήφθηκε»².

3 **Η** τιμὴ τῆς λογικῆς φύσεως εἶναι ἡ διάκρισις ποὺ ξεχωρίζει τὸ καλὸ ἀπὸ τὸ κακὸ. Καὶ δικαίως αὐτοὺς ποὺ τὴν ἔχασαν τοὺς ἐξομοιώνει μὲ τὰ ἀνόητα κτήνη ποὺ δὲν ἔχουν λογικὸ καὶ διακριτικόν³. Μὲ αὐτὴν τὴ γνῶσι εἶναι δυνατὸ νὰ εὕρωμε τὴν ὁδὸ τοῦ Θεοῦ. Αὐτὴ εἶναι ἡ γνῶσις ἡ φυσικὴ ποὺ προηγεῖται τῆς πίστεως καὶ εἶναι ὁδὸς πρὸς τὸν Θεό, καὶ μὲ αὐτὴν γνωρίζομε νὰ διακρίνωμε τὸ καλὸ ἀπὸ τὸ κακὸ καὶ νὰ δεχθοῦμε τὴν πίστι. Καὶ μαρτυρεῖ ἡ δύναμις τῆς φύσεως, ὅτι πρέπει ὁ ἄνθρωπος νὰ πιστεύσῃ σ' αὐτὸν ποὺ παρήγαγε στὴν ὑπαρξί ὅλα αὐτὰ τὰ κτίσματα, νὰ πιστεύσῃ στοὺς λόγους τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ καὶ νὰ τὶς ἐκτελέσῃ. Ἀπὸ τὴν πίστι γεννᾶται ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅταν ὁ φόβος συνοδεύῃ τὰ ἔργα καὶ ὁ ἄνθρωπος προχωρήσῃ βαθμιαίως στὴν ἐργασία, ἀποκτᾶ τὴν πνευματικὴ γνῶσι, ποὺ εἶπαμε ὅτι γεννᾶται ἀπὸ τὴν πίστι.

4 **Η** φυσικὴ γνῶσις, ποὺ εἶναι ἡ διάκρισις τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, καὶ ἔχει τοποθετηθῆ στὴ φύσι μας ἀπὸ τὸν Θεό, μᾶς πείθει ὅτι πρέπει νὰ πιστεύωμε στὸν Θεὸ ποὺ ἐδημιούργησε τὰ πάντα. Ἡ πίστις προκαλεῖ μέσα μας τὸν φόβο καὶ ὁ φόβος μᾶς ἀναγκάζει νὰ μετανοήσωμε καὶ νὰ ἐργασθοῦμε, κι' ἔτσι δίδεται ἡ πνευματικὴ γνῶσις στὸν ἄνθρωπο, ἡ ὁποία εἶναι αἴσθησις τῶν μυστηρίων καὶ γεννᾶ τὴν πίστι τῆς ἀληθινῆς θεωρίας. Δὲν γεννᾶται ὁμως ἔτσι ἀπλῶς

3. Στὴ συνέχεια τοῦ παραπάνω χωρίου «ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὄν, οὐ συνήκε, παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνόητοις καὶ ὁμοιώθη αὐτοῖς», Ψαλμ. 48,13.

δὲ οὕτως ἐκ πίστεως μόνης ψιλῆς γεννᾶται ἡ γνῶσις ἡ πνευμα-
 τική, ἀλλ' ἡ πίστις φόβον Θεοῦ γεννᾷ καὶ ἐν τῷ φόβῳ τοῦ
 10 Θεοῦ, ὅταν ἀρξώμεθα ἐνεργεῖν ἐν αὐτῷ, ἐκ τῆς ἐνεργείας τοῦ
 φόβου τοῦ Θεοῦ τίκεται ἡ γνῶσις ἡ πνευματική, καθάπερ εἶ-
 πεν ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος· ὅτι, ὅτε τίς κτήσεται θέ-
 λημα ἀκόλουθον τῷ φόβῳ τοῦ Θεοῦ καὶ τῇ ὀρθῇ φρονήσει, τα-
 χέως λαμβάνει τὴν ἀποκάλυψιν τῶν κρυπτῶν. Καλεῖ δὲ ἀπο-
 15 κάλυψιν τῶν κρυπτῶν, τὴν γνῶσιν τὴν πνευματικὴν.

5 **Ο**ὗχ ὁ φόβος δὲ τοῦ Θεοῦ τίκει ταύτην τὴν γνῶσιν τὴν
 πνευματικὴν (διότι ὅπερ οὐκ ἔστιν ἐν τῇ φύσει κείμενον,
 γεννηθῆναι οὐ δύναται), ἀλλὰ δόσις δίδοται αὕτη ἡ γνῶσις τῇ
 ἐργασίᾳ τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ. Ἦνίκα ἐρευνήσεις καλῶς τὸ ἐρ-
 5 γον τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ, εὐρίσκεις ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ μετάνοια
 καὶ ἡ γνῶσις ἡ πνευματικὴ ἐνταῦθα. Αὕτη ἐστὶν ἣν εἶπομεν,
 ὅτι, ὅνπερ ἐν τῷ βαπτίσματι ἐδεξάμεθα τὸν ἀρραβῶνα αὐτοῦ,
 διὰ τῆς μετανοίας πάντως δεχόμεθα τὸ χάρισμα αὐτοῦ. Καὶ τὸ
 χάρισμα, ὅπερ εἶπομεν, ὅτι διὰ τῆς μετανοίας λαμβάνομεν αὐτό,
 10 αὕτη ἐστὶν ἡ γνῶσις ἡ πνευματικὴ, ἡ διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ φό-
 βου διδομένη δόσις. Ἡ πνευματικὴ δὲ γνῶσις ἐστὶν ἡ αἰσθησις
 τῶν κρυπτῶν, καὶ ὅταν αἰσθηθῇ τίς τούτων τῶν ἀοράτων καὶ
 κατὰ πολὺ ὑπερβαλλόντων, ἐκ τούτων λαμβάνει ὄνομα τῆς
 πνευματικῆς γνώσεως, καὶ γεννᾶται ἐν τῇ αἰσθήσει ταύτη τις
 15 πίστις ἄλλη, οὐκ ἐναντία οὔσα ἐκείνῃ τῇ πρώτῃ, ἀλλὰ βεβαιού-
 σα τὴν πίστιν ἐκείνην. Καὶ καλοῦσιν αὐτὴν πίστιν τῆς θεωρίας.
 Ἔως ἐκεῖ ἡ ἀκοή, νῦν δὲ θεωρία, ἡ δὲ θεωρία τῆς ἀκοῆς
 ἀσφαλεστέρα ὑπάρχει.

4. Βλ. ἰδίως Περὶ ἀκαταλήπτου τοῦ Θεοῦ 1,4-5 καὶ ἀλλοῦ.

ἀπὸ μόνη τὴν ψιλὴ πίστι ἢ πνευματικὴ γνῶσις, ἀλλὰ ἡ πίστις γεννᾷ τὸν φόβο τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπὸ τὴν ἐπίδρασι τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ, ὅταν ἀρχίσωμε νὰ ἐνεργοῦμε μὲ αὐτόν, γεννᾶται ἡ πνευματικὴ γνῶσις, ὅπως εἶπε ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος⁴· ὅτι δηλαδὴ, ὅταν ἀποκτήσῃ κανεὶς θέλημα σύμφωνο μὲ τὸν φόβο τοῦ Θεοῦ καὶ μὲ τὴν ὀρθὴ φρόνησι, γρήγορα λαμβάνει τὴν ἀποκάλυψι τῶν κρυπτῶν. Καὶ ἀποκάλυψι τῶν κρυπτῶν ὀνομάζει τὴν πνευματικὴ γνῶσι.

- 5 **Δ** ἐν γεννᾶται ὁμοῦ ἀπὸ τὸν φόβο τοῦ Θεοῦ αὐτὴ ἡ πνευματικὴ γνῶσις (διότι ἐκεῖνο ποῦ δὲν ἀνήκει στὴν φύσι δὲν μπορεῖ νὰ γεννηθῆ), ἀλλὰ δίδεται ὡς δῶρο μὲ τὴν ἐπεξεργασία τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ. Ὅταν ἐρευνήσῃ καλὰ τὸ ἔργο τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ, θὰ εὔρησῃ ὅτι αὐτὸ εἶναι ἡ μετάνοια καὶ ἡ πνευματικὴ γνῶσις ἐδῶ. Αὐτὸ εἶναι ἐκεῖνο ποῦ εἶπαμε, ὅτι κατὰ τὸ βάπτισμα τὸ ἐλάβαμε ὡς ἀρραβῶνα, ἐνῶ μὲ τὴν μετάνοια τὸ λαμβάνομε ὡς χάρι. Τὸ χάρισμα, ποῦ εἶπαμε ὅτι τὸ λαμβάνομε διὰ τῆς μετανοίας, εἶναι ἡ πνευματικὴ γνῶσις, τὸ δῶρο ποῦ δίδεται διὰ τῆς ἐνεργείας τοῦ φόβου, ἡ δὲ πνευματικὴ γνῶσις εἶναι ἡ αἴσθησις τῶν μυστηρίων. Ὅταν κάποιος αἰσθανθῆ αὐτὰ τὰ ἀόρατα καὶ ὑπερβατικά⁵, παίρνει ἀπὸ αὐτὰ τὸ ὄνομα τῆς πνευματικῆς γνώσεως, καὶ τοῦ γεννᾶται ἀπ' αὐτὴν τὴν αἴσθησι κάποια ἄλλη πίστι ποῦ δὲν εἶναι ἀντίθετη μ' ἐκείνη τὴν πρώτη, ἀλλὰ ἐπιβεβαιώνει τὴν πίστι ἐκείνη, καὶ αὐτὴν τὴν ὀνομάζουσι πίστι τῆς θεωρίας. Ἔως τὸ σημεῖο αὐτὸ θεμέλιο τῆς πίστεως εἶναι ἡ ἀκοή· τῶρα ἐπικρατεῖ ἡ θεωρία καὶ ἡ θεωρία εἶναι ἀσφαλέστερη τῆς ἀκοῆς.

5. Βλ. Διονυσίου Ἀρεοπαγίτη, *Περὶ μυστικῆς θεολογίας*, «Ἴθυνον ἡμᾶς ἐπὶ τὴν τῶν μυστικῶν λογίων ὑπεράγνωστον καὶ ὑπερφαῆ καὶ ἀκροτάτην κορυφὴν, ἐνθα τὰ ἀπλᾶ καὶ ἀπόλυτα καὶ ἄτρεπτα τῆς θεολογίας μυστήρια».

6 **Τ** αὔτα πάντα ἐκ τῆς γνώσεως ἐκείνης, τῆς διακρινούσης τὸ καλὸν ἐκ τοῦ κακοῦ, τῆς ἐν τῇ φύσει οὔσης, τίκτονται. Καὶ αὕτη ἐστὶν ὁ σπόρος ὁ ἀγαθὸς τῆς ἀρετῆς, καὶ ἤδη ἐλέχθη. Καὶ ὅτε ταύτην τὴν φυσικὴν γνῶσιν καλύψομεν τῷ θελήματι
5 ἡμῶν τῷ φιληδόνῳ, ἐκ πάντων τῶν ἀγαθῶν τούτων ἐκπίπτομεν.

7 **Κ** αὶ ἀκολουθεῖ ταύτη τῇ φυσικῇ γνώσει κέντησις διηνεκῆς τῆς συνειδήσεως, μνήμη τοῦ θανάτου ἀδιάλειπτος, καὶ φροντὶς τις, βάσανος οὔσα ἕως τῆς ἐξόδου ταύτης. Μετὰ ταύτην, ἡ λύπη, ἡ κατήφεια, ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, ἡ αἰδῶς ἢ ἐκ τῆς
5 φύσεως, ἡ λύπη ἢ ὑπὲρ τῶν ἀμαρτιῶν αὐτοῦ τῶν προτέρων, ἢ πρέπουσα σπουδὴ, ἢ μνήμη τῆς κοινῆς ὁδοῦ, καὶ φροντὶς περὶ τῶν ἐφοδίων αὐτῆς, καὶ αἵτησις μετὰ πένθους παρὰ τοῦ Θεοῦ καλῶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν πύλην ταύτην, ἣτις ἐστὶν ἡ διάβασις πάσης τῆς φύσεως, καταφρόνησις κόσμου καὶ πολλὸς ἀγῶν
10 ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς.

8 **Τ** αὔτα πάντα ἐν τῇ γνώσει τῇ φυσικῇ εὐρίσκεται. Συγκρινέτω οὖν τις τὰ ἔργα αὐτοῦ πρὸς ταῦτα. Ὅτε γὰρ εὐρεθῆ ἄνθρωπος ἐν τούτοις, ἐν τῇ ὁδῷ τῇ φυσικῇ πορεύεται, καὶ ὅταν ὑπεραρθῆ τούτων καὶ φθάσῃ εἰς τὴν ἀγάπην, ὑπεραίρεται ὑπὲρ
5 τὴν φύσιν καὶ παρέρχεται ἐξ αὐτοῦ ὁ ἀγῶν καὶ ὁ φόβος καὶ ὁ κόπος καὶ ὁ μόχθος ἐν πᾶσι ταῦτα τὰ παρεπόμενα τῇ φυσικῇ γνώσει, καὶ ταῦτα εὐρίσκομεν ἐν ἑαυτοῖς, ὅταν μὴ καλύψομεν αὐτὴν τῷ θελήματι ἡμῶν τῷ φιληδόνῳ, καὶ ἐν τούτοις γινόμεθα, ἕως ἂν φθάσωμεν τὴν ἀγάπην, ἣτις ἐλευθεροῖ ἡμᾶς ἐκ πάντων
10 τούτων.

9 **Ε** κ τούτων τῶν ρηθέντων συγκρινέτω τις καὶ ἐξεταζέτω ἑαυτὸν ἐν ποίοις πορεύεται, ἐν τοῖς παρὰ φύσιν οὔσιν, ἢ ἐν τοῖς κατὰ φύσιν, ἢ ἐν τοῖς ὑπὲρ φύσιν. Ἐκ τῶν τρόπων τῶν ρηθέντων φανερωῶς καὶ ταχέως δύναται τις εὐρεῖν τὴν κυβέρνη-

6 **Ο**λα αυτά γεννῶνται ἀπὸ ἐκείνην τὴν γνῶσι πού εὐρίσκειται μέσα στὴν φύσι καὶ διακρίνει τὸ καλὸ ἀπὸ τὸ κακό, καὶ αὐτὴ εἶναι ὁ ἀγαθὸς σπόρος τῆς ἀρετῆς, ὅπως ἐλέχθηκε ἤδη. Ὅταν αὐτὴν τὴν φυσικὴ γνῶσι τὴν καλύψωμε μὲ τὸ φιλήδονο θέλημά μας, ξεπέφτομε ἀπὸ ὅλα τοῦτα τὰ ἀγαθὰ.

7 **Τ**ὴν φυσικὴ γνῶσι ἀκολουθεῖ μιὰ συνεχῆς κέντησις τῆς συνειδήσεως, μνήμη θανάτου ἀδιάλειπτη καὶ κάποια φροντίδα πού ἐλέγχει τὴν ψυχὴ ἕως τὴν ἐξοδὸ τῆς. Μετὰ ἀπ' αὐτὴν ἔρχεται ἡ λύπη, ἡ κατῆφεια, ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ, ἡ φυσικὴ αἰδημοσύνη, ἡ λύπη γιὰ τὶς προηγούμενες ἀμαρτίες, ὁ ἀπαραίτητος ζῆλος, ἡ μνήμη τοῦ κοινοῦ δρόμου, ἡ φροντίδα γιὰ τὰ ἐφόδιά του καὶ ἡ συγκινητικὴ αἴτησις πρὸς τὸ Θεὸ νὰ εἰσέλθῃ σ' αὐτὴν τὴν πύλη πού εἶναι ἡ ὑπέρβασις ὅλης τῆς φύσεως, ἡ καταφρόνησις τοῦ κόσμου καὶ ὁ ἔντονος ἀγὼν ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς.

8 **Ο**λα αυτά εὐρίσκονται στὴν φυσικὴ γνῶσι. Ἄς συγκρίνει λοιπὸν ὁ καθένας τὰ ἔργα του πρὸς αὐτά. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος εὐρεθῆ μέσα σ' αὐτά, βαδίζει στὴν φυσικὴ ὁδὸ, ἐνῶ ὅταν τὰ ξεπεράσῃ καὶ φθάσῃ στὴν ἀγάπη, ἀνυψώνεται πάνω ἀπὸ τὴ φύσι καὶ ἀπομακρύνεται ἀπὸ αὐτὸν τελείως ὁ ἀγὼν καὶ ὁ φόβος, ὁ κόπος καὶ ὁ μόχθος· διότι αὐτὰ εἶναι παρεπόμενα τῆς φυσικῆς γνώσεως, καὶ αὐτὰ τὰ εὐρίσκομε μέσα μας, ὅταν δὲν τὴν καλύψωμε μὲ τὸ φιλήδονο θέλημά μας, καὶ μέσα σ' αὐτὰ κινούμαστε, ἕως ὅτου φθάσωμε τὴν ἀγάπη πού μᾶς ἐλευθερώνει ἀπὸ ὅλα αὐτά.

9 **Α**πὸ αὐτὰ πού ἀναφέρθηκαν ἅς συγκρίνη κανεὶς καὶ ἅς ἐξετάζῃ σὲ ποιά κατάστασι βαδίζει, στὴν παρὰ φύσι, στὴν κατὰ φύσι ἢ στὴν ὑπὲρ φύσι. Ἀπὸ τοὺς ἀναφερθέντας τρόπους μπορεῖ κανεὶς νὰ εὔρη φανερά καὶ γρήγορα τὴν κα-

5 σιν τῆς ὄλης ζωῆς αὐτοῦ. Καὶ ὅταν μὴ εὐρεθῆ τοῖς κατὰ φύσιν
ρηθεῖσιν ὑφ' ἡμῶν, ὡς ὠρίσαμεν, καὶ ἐν τοῖς ὑπὲρ φύσιν οὐσί-
ν οὐχ ὑπάρχει, δῆλόν ἐστιν, ὅτι ἐν τοῖς παρὰ φύσιν ὑπάρχει ἐρρι-
μένος.

Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

τεύθουνσι ὀλης τῆς ζωῆς του. Ὅταν δὲν εὐρεθῆ στα κατὰ φύσιν ἔργα, ὅπως τὰ ὠρίσαμε μὲ τὰ παραπάνω λόγια, καὶ δὲν ὑπάρχη οὔτε στα ὑπὲρ φύσι, εἶναι φανερό ὅτι εἶναι παραπεταμένος στα παρὰ φύσιν⁶.

Δοξασμένος ὁ Θεὸς στοὺς αἰῶνες. Γένοιτο.

6. Ὁ Ἰσαὰκ διακρίνει σὲ τρεῖς τίς ἠθικὲς καταστάσεις στὶς ὁποῖες μπορεῖ νὰ εὐρίσκεται ὁ ἄνθρωπος· α) τὴν κατὰ φύσιν, ὅπου ἐπικρατεῖ ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ ἀγὼν γιὰ τὴν ἀρετὴ, β) τὴν ὑπὲρ φύσιν, ὅπου ξεπερνοῦνται ὀλα αὐτὰ καὶ ἐπικρατεῖ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, γ) τὴν παρὰ φύσιν, ὅπου ἀπορρίπτεται ὀποιος ξεπέφτει ἀπὸ αὐτὰ.

ΛΟΓΟΣ ΙΘ'

ΠΕΡΙ

ΠΙΣΤΕΩΣ ΚΑΙ ΤΑΠΕΙΝΟΦΡΟΣΥΝΗΣ

1 **Α**νθρωπε ἐλάχιστε, θέλεις εὐρεῖν τὴν ζωὴν; Τὴν πίστιν καὶ τὴν ταπείνωσιν κράτησον ἐν ἑαυτῷ, ὅτι ἐν αὐταῖς εὐρίσκεις τὸ ἔλεος καὶ τὴν βοήθειαν καὶ λόγους ἐν καρδίᾳ ἐκ τοῦ Θεοῦ λαλουμένους μετὰ τοῦ φύλακος τοῦ ἐν τῷ κρυπτῷ καὶ ἐν τῷ φανερῷ παραμένοντός σοι. **5** Θέλεις ταῦτα κτήσασθαι, ἅπερ εἰσὶν ὁμιλῖαι τῆς ζωῆς; Ἐν ἀπλότῃτι πορεύθητι καὶ μὴ ἐν γνώσει ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Τῇ ἀπλότῃτι ἢ πίστις ἀκολουθεῖ, τῇ λεπτότῃτι δὲ καὶ τῇ ἀντιστροφῇ τῶν λογισμῶν ἢ οἰήσις, τῇ δέ, ἀπέχεσθαι τοῦ Θεοῦ.

2 **Ο**τε προσεγγίσεις ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ διὰ προσευχῆς, οὕτω γενοῦ ἐν τῷ λογισμῷ σου, ὡσπερ μύρμηξ καὶ ὡσπερ τὰ ἔρπετὰ τῆς γῆς, καὶ ὡσπερ βδέλλα καὶ ὡς παιδίον ψελλίζον. Καὶ μὴ εἴπῃς ἔμπροσθεν αὐτοῦ τι ἐν γνώσει, ἀλλὰ τῷ νηπιᾶ- **5** ζοντι φρονήματι προσέγισον τῷ Θεῷ καὶ πορεύθητι ἐνώπιον αὐτοῦ, ἵνα ἀξιωθῆς τῆς προνοίας ἐκείνης τῆς πατρικῆς, τῆς γινομένης ὑπὸ τῶν πατέρων ἐπὶ τὰ τέκνα αὐτῶν τὰ νήπια. Ἐρρέθη, «φυλάσσων τὰ νήπια ὁ Κύριος». Προσεγγίζει ὁ νήπιος τῷ

* Ὁ Λόγος 19 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 77 κείμενο τῆς συριακῆς ἐκδόσεως τοῦ Bedjan.

1. Στὸ σημεῖο αὐτὸ 'γνώσις' σημαίνει τὴν πολυγνωσία, ποὺ προκαλεῖ τὴν

ΠΕΡΙ

ΠΙΣΤΕΩΣ ΚΑΙ ΤΑΠΕΙΝΟΦΡΟΣΥΝΗΣ*

1 **Α**νθρωπε μηδαμινέ, θέλεις νά εὔρης τήν ζωή; Κράτησε μέσα σου τήν πίστι και τήν ταπείνωσι, διότι σ' αὐτές τις ἀρετές εὐρίσκεις τὸ ἔλεος και τήν βοήθεια και τοὺς λόγους πού λαλοῦνται ἀπὸ τὸν Θεὸ στὴν καρδιά μαζί μὲ τὸν φύλακα ἄγγελο πού παραμένει μαζί σου κρυφὰ και φανερά. Θέλεις ν' ἀποκτήσης αὐτὰ πού εἶναι κοινωνία μὲ τήν ζωή; Βάδιζε μὲ ἀπλότητα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ και ὄχι μὲ γνῶσι¹. Τήν ἀπλότητα ἀκολουθεῖ ἡ πίστις, τήν δὲ λεπτολογία και ἀντιλογία ἀκολουθεῖ ἡ οἴησις, κι' αὐτὴν ἀκολουθεῖ ἡ ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τὸν Θεό.

2 **Ο**ταν εὐρεθῆς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς προσευχῆς, νά γίνης μὲ τὸν λογισμό σου τέτοιος, σὰν τὸ μυρμήγκι και σὰν τὰ ἔρπετά τῆς γῆς, σὰν τὴ βδέλλα και σὰν τὸ παιδί πού ψελλίζει. Καὶ νά μὴ ὁμιλήσης ἐνώπιόν του σὰν πολυγνώστης, ἀλλὰ προσέγγισε τὸν Θεὸ μὲ νηπιακὸ φρόνημα και πήγαινε ἐνώπιόν του, γιὰ ν' ἀξιωθῆς τῆς πατρικῆς ἐκείνης προνοίας πού ἐκδηλώνεται ἀπὸ τοὺς πατέρες πρὸς τὰ νήπια τέκνα τους. Ἔχει λεχθῆ ὅτι «ὁ Κύριος φυλάσσει τὰ

ὑπερηφάνεια, ὄχι τὴν πνευματικὴ γνῶσι. Ἡ ἀπλότης τὴν ὁποία ζητεῖ ἐδῶ ὁ Ἰσαὰκ δὲν ἀποκλείει τὴν φυσικὴ γνῶσι, ἀρκεῖ αὐτὴ νά περιορίζεται στὰ ὅρια τῆς μετριοφροσύνης.

ὄφει καὶ κρατεῖ αὐτὸν εἰς τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ οὐ βλάπτει
 10 αὐτόν. Γυμνὸς πορεύεται ὁ νήπιος ὅλον τὸν χειμῶνα, ὅτε ἄλλοι
 ἐνδεδυμένοι καὶ ἐσκεπασμένοι, καὶ ὑπεισέρχεται τὸ ψύχος ἐν
 ὄλοις τοῖς ἑαυτοῦ μέλεσιν. Αὐτὸς κάθηται γυμνὸς ἐν ἡμέρα ψύ-
 χους καὶ κρύους καὶ πάχνης, καὶ οὐ πονεῖ. Διότι τὸ σῶμα τῆς
 15 ἰδιωτείας αὐτοῦ κεκαλυμμένον ἐστὶν ἐν ἄλλῳ ἐνδύματι ἀο-
 ράτῳ, ἐκ τῆς προνοίας ἐκείνης τῆς κρυπτῆς, τῆς τηρούσης τὰ
 τρυφερὰ αὐτοῦ μέλη, ἵνα μὴ ἐγγίση αὐτοῖς βλάβη ἐκ τινος.

3 **Ν** ὦν πιστεύεις, ὅτι ἐστὶ πρόνοιά τις κρυπτή, ἣτινι τὸ τρυφε-
 ρὸν σῶμα τὸ ἔτοιμον ταχέως εἰς ἐκάστην βλάβην, διὰ τὴν
 τρυφερότητα καὶ ἀσθενῆ πολιτείαν αὐτοῦ, διαφυλάττεται ἐν
 μέσῳ τῶν ἐναντίων καὶ οὐ κατανοεῖται ὑπ' αὐτῶν; Φησί, «φυ-
 5 λάσσω τὰ νήπια ὁ Κύριος». Καὶ οὐ τούτους μόνον τοὺς μι-
 κροὺς τῷ σώματι, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐν κόσμῳ σοφοὺς ὄντας, τοὺς
 καταλιμπάνοντας τὴν γνῶσιν αὐτῶν καὶ ἐπ' ἐκείνην τὴν σοφίαν
 τὴν ἐπαρκοῦσαν ἐπερειδομένους καὶ γινομένους ὡς νηπίους ἐν
 τῷ ἑαυτῶν θελήματι καὶ τότε μανθάνοντας ἐκείνην τὴν σοφίαν
 10 τὴν μὴ αἰσθανομένην ἐν ἔργοις γυμνασίας.

4 **Κ** αὶ καλῶς εἶπεν ὁ σοφὸς τὰ θεῖα Παῦλος· «ὁ δοκῶν σο-
 φὸς εἶναι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, γενέσθω μωρός, ἵνα γένη-
 ται σοφός»· ὁμῶς αἴτησαι τὸν Θεόν, δοῦναί σοι φθάσαι τὸ μέ-
 τρον τῆς πίστεως. Καὶ ἐὰν τῆς τρυφῆς αὐτῆς αἰσθηθῆς ἐν τῇ
 5 ψυχῇ σου, οὐκ ἔστι μοι δυσχερὲς εἰπεῖν πάλιν, ὅτι οὐκ ἔστι τὸ
 κωλύον σε ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ. Καὶ οὐκ ἔστι σοι δυσχερὲς αἰχμα-
 λωτισθῆναι ἐν πάσῃ ὥρᾳ ἀπὸ τῶν γηϊνῶν, καὶ λαθεῖν τοῦτον

2. Ψαλμ. 114,6.

3. Α' Κορ. 3,18.

4. Βλ. Ρωμ. 12,3.

νήπια»². Προσεγγίζει ὁ νήπιος τὸν ὄφι καὶ τὸν πιάνει ἀπὸ τὸν λαιμό του, ἀλλ' ἐκεῖνος δὲν τὸν βλάπτει. Βαδίζει γυμνὸς ὅλον τὸν χειμῶνα ὁ νήπιος, ὅταν οἱ ἄλλοι βαδίζουν ἐνδυμένοι καὶ σκεπασμένοι, καὶ τὸ ψύχος εἰσέρχεται σὲ ὅλα τὰ μέλη του. Αὐτὸς κάθεται γυμνὸς σὲ ἡμέρα ψύχους καὶ κρύου καὶ πάχνης καὶ δὲν πονεῖ, διότι τὸ ἀπαλὸ του σῶμα εἶναι σκεπασμένο μὲ ἄλλο ἔνδυμα ἀόρατο ἀπὸ ἐκείνην τὴν κρυφὴ πρόνοια πὺ προφυλάσσει τὰ τρυφερά του μέλη, γιὰ νὰ μὴ τὰ ἐγγίση βλάβη ἀπὸ κανένα πρᾶγμα.

3 **Π**ιστεύεις λοιπὸν ὅτι ὑπάρχει κρυφὴ πρόνοια, ἀπὸ τὴν ὁποία προφυλάσσεται τὸ ἀπαλὸ καὶ ὑποκείμενο ἀμέσως σὲ κάθε βλάβη σῶμα, λόγῳ τῆς τρυφερότητος καὶ ἀσθενοῦς καταστάσεώς του, ἀνάμεσα ἀπὸ ἀντίξοες συνθήκες, καὶ δὲν καταπονεῖται ἀπὸ αὐτές· διότι λέγει, «ὁ Κύριος φυλάσσει τὰ νήπια»· δὲν φυλάσσει ὁμως μόνο αὐτοὺς τοὺς μικροὺς στὸ σῶμα, ἀλλὰ καὶ τοὺς σοφοὺς στὸν κόσμο, πὺ ἐγκαταλείπουν τὴ γνῶσι τους καὶ στηρίζονται σ' ἐκείνη τὴν ἔξοχη σοφία καί, γινόμενοι σὰν νήπια μὲ τὸ θέλημά τους, μαθαίνουν τότε ἐκείνην τὴν σοφία πὺ δὲν γίνεται αἰσθητὴ μὲ τὰ ἔργα τῆς ἀσκήσεως.

4 **Κ**αλὰ εἶπε λοιπὸν ὁ σοφὸς στὰ θεῖα Παῦλος, «ὅποιος νομίζει ὅτι εἶναι σοφὸς σὲ τοῦτον τὸν κόσμο, ἅς γίνη μωρός, γιὰ νὰ γίνη σοφός»³. Ὅμως παρακάλεσε τὸν Θεό, γιὰ νὰ σοῦ ἐπιτρέψη νὰ φθάσης τὸ μέτρο τῆς πίστεως⁴. Κι' ἂν αἰσθανθῆς στὴν ψυχὴ σου τὴν ἀπόλαυσι τῆς πίστεως, δὲν μοῦ εἶναι δύσκολο νὰ εἰπῶ πάλι, ὅτι δὲν ὑπάρχει τίποτε νὰ σ' ἐμποδίζη ἀπὸ τὸν Χριστό, καὶ δὲν εἶναι γιὰ σένα δύσκολο νὰ ἀνασυρθῆς⁵ κάθε στιγμὴ ἀπὸ τὰ γήϊνα καὶ νὰ λησμο-

5. Ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ μετὰφρασις χρησιμοποιεῖ ἐδῶ τὸ ρῆμα «αἰχμαλωτισθῆναι» σὰν νὰ πρόκειται νὰ αἰχμαλωτισθῆ ἀπὸ τὰ γήϊνα, ἐνῶ προφανῶς ἡ ἐννοια εἶναι νὰ ἀνυψωθῆ ἀπὸ τὰ γήϊνα.

τὸν κόσμον τὸν ἀσθενῆ καὶ τὰς μνήμας τῶν πραγμάτων αὐτοῦ.
 Ὑπὲρ τούτου ἀόκνως προσεύχου καὶ ἐν θερμότητι ἰκέτευσον
 10 καὶ ἐν σπουδῇ πολλῇ δεήθητι, ἕως ἂν λάβῃς. Καὶ πάλιν οὐ μὴ
 ἀτονήσης. Ἀξιωθήσῃ δὲ τούτων, ἐὰν πρῶτον βιάσῃς ἑαυτὸν
 τοῦ ἐπιρρῖψαι ἐπὶ τὸν Θεὸν τὴν μέριμνάν σου μετὰ πίστεως καὶ
 ἀνταλλάξῃς τὴν πρόνοιάν σου εἰς τὴν πρόνοιαν αὐτοῦ.

5 **Κ**αὶ τότε ὅταν ἴδῃ τὸ θέλημά σου, ὅτι ἐν πάσῃ καθαρότητι
 τοῦ φρονήματος ἐπίστευσας αὐτῷ τῷ Θεῷ ὑπὲρ ἑαυτὸν
 καὶ ἐβιάσω ἑαυτὸν ἐλπίσας ἐπὶ τὸν Θεὸν πλεον τῆς ψυχῆς σου,
 τότε ἐκείνη ἢ δύναμις ἢ ἄγνωστος ὑπὸ σοῦ ἐπισκηνοῖ ἐπὶ σέ.
 5 Καὶ αἰσθητικῶς αἰσθηθήσῃ τῆς δυνάμεως τοῦ μετὰ σοῦ ἀνε-
 δοιάστως· ἐκείνης τῆς δυνάμεως, ἧς αἰσθανόμενοι πολλοὶ εἰσ-
 ἔρχονται εἰς τὸ πῦρ καὶ οὐ φοβοῦνται, καὶ ἐπὶ τὸ ὕδωρ πα-
 τοῦντες, οὐ διστάζουσι τῷ λογισμῷ ἑαυτῶν, μήπως καταποντι-
 σθῶσι. Διότι ἐνισχύει ἡ πίστις τὰς αἰσθήσεις τῆς ψυχῆς καὶ
 10 ὡσανεὶ τινος ἀοράτου αἰσθάνεται, πείθοντος αὐτὸν μὴ προσέ-
 χειν τῇ ὁράσει τῶν φοβερῶν πραγμάτων, μηδὲ τῇ ὁράσει τῇ
 ὑπερβαλλούσῃ τῶν αἰσθήσεων βλέπειν.

6 **Τ**άχα δοκεῖ σοι παντελῶς, ὅτι τὴν γνῶσιν τὴν πνευματικὴν
 ἐκείνην ἐν ταύτῃ τῇ ψυχικῇ γνώσει δέχεταιί τις; Καὶ οὐ
 μόνον ἀδύνατον ὑποδεχθῆναι ἐκείνην τὴν πνευματικὴν ἐν ταύτῃ
 τῇ γνώσει τῇ ψυχικῇ, ἀλλ' οὐδὲ αἰσθήσει αἰσθηθῆναι αὐτῆς δυ-
 5 νατὸν τινι ἢ ἀξιωθῆναι αὐτῆς τῶν ἐν ταύτῃ σπουδαζόντων γυ-
 μνασθῆναι. Καὶ ἐὰν τινες ἐξ αὐτῶν θέλωσι προσεγγίσει ἐκείνη
 τῇ γνώσει τοῦ Πνεύματος, ἕως οὗ ἀπαρνηῶνται ταύτην καὶ
 πᾶσαν ἀναστροφὴν τῆς λεπτότητος αὐτῆς καὶ τὴν πολὺπλοκον

6. Ψυχικὴ γνῶσις, ἀντιθέτως πρὸς τὴν πνευματικὴ εἶναι ἢ κοσμικὴ καὶ ἐπίγεια κατὰ τὴν διάκρισι τοῦ Παύλου, Α' Κορ. 2,14ε. «ψυχικὸς ἄνθρωπος οὐ δέχεται τὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ..., ὁ δὲ πνευματικὸς ἀνακρίνει μὲν πάντα, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνακρίνεται». Βλ. καὶ Ἰακ. 3,15.

νήσης τοῦτον τὸν ἀσθενῆ κόσμο καὶ τὶς μνηήμες τῶν πραγμάτων του. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ προσεύχεσαι ἀκούραστα, νὰ ἰκετεύης μὲ θέρμη καὶ νὰ δέεσαι μὲ πολὺν ζῆλο, γιὰ νὰ λάβης. Καὶ πάλι, νὰ μὴ ἀτονήσης. Θ' ἀξιωθῆς δὲ αὐτὰ τὰ πράγματα, ἂν πρῶτα βιάσης τὸν ἑαυτό σου νὰ ἀποθέσης στὸν Θεὸ τὴν φροντίδα γιὰ σένα μὲ πίστι καὶ ἀνταλλάξης τὴν πρόνοιά σου μὲ τὴν πρόνοιά του.

5 **Κ** αὶ τότε, ὅταν ἰδῆ τὸ θέλημά σου, ὅτι ἐπίστευσες στὸν Θεὸ ὑπὲρ τὸν ἑαυτό σου μὲ ὅλη τὴν καθαρότητα τοῦ φρονήματος καὶ ἐξεβίασες τὸν ἑαυτό σου μὲ τὴν ἐλπίδα πρὸς τὸν Θεὸ παραπάνω ἀπὸ τὴν ψυχὴ σου, τότε ἐκείνη ἡ δύναμις, ἡ ἄγνωστή σου, θὰ ἐπισκηνώσῃ σὲ σένα, καὶ τότε θὰ αἰσθανθῆς μὲ τὴν πείρα καὶ ἀδιστακτικῶς τὴν δύναμι αὐτοῦ ποῦ εἶναι μαζί σου· ἐκείνη τὴ δύναμι πού, καθῶς τὴν αἰσθάνονται πολλοί, εἰσέρχονται στὸ πῦρ καὶ δὲν φοβοῦνται καί, ἐνῶ πατοῦν στὸ ὕδωρ, δὲν διστάζει ὁ λογισμὸς τους μήπως καταποντισθοῦν. Διότι ἡ πίστις ἐνισχύει τὶς αἰσθήσεις τῆς ψυχῆς, καὶ νοιώθει σὰν κάτι ἀόρατο νὰ τὴν πείθῃ νὰ μὴ προσέχῃ στὴν θέα τῶν φοβερῶν πραγμάτων, οὔτε νὰ βλέπῃ μὲ τὴν ὑπερβολικὴ ὄρασι τῶν αἰσθήσεων.

6 **Α** ραγε νομίζεις καθόλου, ὅτι μπορεῖ κάποιος, ποῦ ἔχει ψυχικὴ γνῶσι⁶, νὰ δεχθῆ ἐκείνην τὴν πνευματικὴ γνῶσι; Ὁχι μόνο εἶναι ἀδύνατο νὰ ὑποδεχθῆ ἐκείνη τὴν πνευματικὴ γνῶσι⁷, ἀλλὰ εἶναι ἀδύνατο ἐπίσης νὰ τὴν αἰσθανθῆ σοβαρὰ ἢ νὰ γίνῃ ἀξιὸς τῆς ὁποιοσδήποτε ἀπὸ ἐκείνους ποῦ προσπαθοῦν νὰ τὴν ἀποκτήσουν μὲ τὴν σπουδὴ μόνο. Κι' ἂν μερικοὶ ἀπὸ αὐτοὺς θέλουν νὰ προσεγγίσουν ἐκείνη τὴν γνῶσι τοῦ πνεύματος, πρέπει νὰ γνωρίζουν ὅτι,

7. Ἐδῶ γίνεται ἡ παύλειος διάκρισις (Α' Κορ. 2,14. Βλ. καὶ Ἰακ. 3,15), κατὰ τὴν ὁποία τὸ ψυχικὸ στοιχεῖο ἀντιστοιχεῖ στὴ βιολογικὴ λειτουργία καὶ εἶναι κατώτερο τοῦ πνευματικοῦ, ποῦ ἀντιστοιχεῖ στὸ θεῖο δῶρο.

αὐτῆς μέθοδον, καὶ σταθῶσιν εἰς τὸ νήπιον αὐτῆς φρόνημα,
 10 οὐδὲ πρὸς ὀλίγον ἐκείνη προσεγγίσει δύνανται. Ἀλλὰ πολὺς
 ἀναχαιτισμὸς γίνεται αὐτοῖς ἢ συνήθεια αὐτῆς καὶ αἱ ἔννοιαι αὐ-
 τῆς, ἕως ἂν κατὰ μικρὸν καὶ μικρὸν ἐξαλείψῃ αὐτά. Ἡ γνῶσις
 ἐκείνη τοῦ Πνεύματος ἀπλῆ ἐστὶ καὶ ἐν λογισμοῖς ψυχικοῖς οὐκ
 ἐπιλάμπει. Ἔως ἂν ἐλευθερωθῇ ἡ διάνοια ἐκ τῶν πολλῶν λο-
 15 γισμῶν καὶ ἔλθῃ εἰς μίαν ἀπλότητα τῆς καθαρότητος, οὐ μὴ δυ-
 νηθῇ αἰσθηθῆναι τῆς γνώσεως τῆς πνευματικῆς.

7 ὅτι ἡ τάξις τῆς γνώσεως, τὸ αἰσθηθῆναι τῆς τρυφῆς
Α ἐκείνης τῆς ζωῆς τοῦ αἰῶνος ἐκείνου. Ἐντεῦθεν τοὺς
 πολλοὺς λογισμοὺς ψέγει. Ἡ δὲ γνῶσις αὕτη ἢ ψυχικὴ ἐκτὸς
 πλήθους λογισμῶν γινῶναι τι ἄλλο, τὸ ἐν τῇ ἀπλότητι τῆς δια-
 5 νοίας δεχόμενον οὐ δύναται, κατὰ τὸν λέγοντα· «ἐὰν μὴ στρα-
 φῆτε καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδιά, εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ
 Θεοῦ οὐ δύνασθε». Ἀλλ' ἰδοὺ οἱ πολλοὶ εἰς τὴν τοιαύτην ἰδιω-
 τείαν οὐ φθάνουσι, καὶ εἰς τὰ ἔργα αὐτῶν τὰ ἀγαθὰ ἐλπίζομεν,
 ὅτι τετήρηται αὐτοῖς μέρος ἐν τῇ τῶν οὐρανῶν βασιλείᾳ, καθὼς
 10 ἐκ τῆς συνέσεως τῶν μακαρισμῶν τῶν Εὐαγγελίων, ὧν ἔθηκε
 διαφόρως, γνωσθῆναι ἡμῖν, ὅτι ἀλλοιώσεις πολλὰς ἐν διαφο-
 ροῖς πολιτείαις ἐγνώρισεν ἡμῖν ἐν αὐτοῖς τοῖς μακαρισμοῖς. Διό-
 τι ἕκαστος ἄνθρωπος εἰς ὅλα τὰ μέτρα ἐν πάσῃ ὁδῷ, ἧ πορεύε-
 ται πρὸς αὐτόν, αὐτὸς ἀνοίγει ἔμπροσθεν αὐτοῦ τὴν πύλην τῆς
 15 βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

8. Ἐδῶ φαίνεται ὅτι γνῶρισμα τῆς ψυχικῆς γνώσεως τῆς κοσμικῆς σο-
 φίας εἶναι ἢ πολλαπλότης καὶ τὸ σύνθετο τῶν λογισμῶν, ἐνῶ γνῶρισμα τῆς
 πνευματικῆς γνώσεως εἶναι ἢ ἀπλότης καὶ καθαρότης.

ἕως ὅτου ἀπαρνηθοῦν αὐτὴν ἐδῶ καὶ κάθε ἐπαφή μὲ τὶς ἐξυπνάδες τῆς καὶ τὴν πολὺπλοκὴ μέθοδό τῆς, καὶ σταθοῦν στὸ νήπιο ἐκείνης φρόνημα, δὲν μποροῦν οὔτε γιὰ λίγο νὰ τὴν προσεγγίσουν. Οἱ συνήθειές τῆς ὅμως, καθὼς καὶ οἱ ἔννοιές τῆς, ἀποτελοῦν ἀναχαιτιστικὸ παράγοντα, ἕως ὅτου βαθμιαίως τὶς ἐξαλείψῃ. Ἡ γνῶσις ἐκείνη ἢ πνευματικὴ εἶναι ἀπλὴ καὶ δὲν λαμπρύνεται ἀπὸ ψυχικοὺς λογισμοὺς. Μέχρι τὴ στιγμὴ πού νὰ ἐλευθερωθῇ ἢ διάνοια ἀπὸ τοὺς πολλοὺς λογισμοὺς καὶ νὰ φθάσῃ στὴν ἀπλότητα τῆς καθαρότητος, δὲν θὰ μπορέσῃ νὰ ἀντιληφθῇ τὴν πνευματικὴ γνῶσι⁸.

7 **Α**ὕτὴ εἶναι ἡ τάξις τῆς πνευματικῆς γνώσεως, τὸ νὰ δοκιμάσῃ κανεὶς τὴν ἀπόλαυσι ἐκείνη τῆς ζωῆς τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, κι' αὐτὸ ἀπορρίπτει τοὺς πολλοὺς λογισμοὺς. Ἡ ψυχικὴ ὅμως γνῶσις δὲν μπορεῖ νὰ γνωρίσῃ κάτι πού εἶναι ἔξω ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν λογισμῶν, δὲν μπορεῖ νὰ γνωρίσῃ κάτι πού γίνεται δεκτὸ ἀπὸ τὴν ἀπλότητα τῆς διανοίας, σύμφωνα μὲ τὸν λέγοντα· «ἂν δὲν ἀλλάξετε καὶ δὲν γίνετε σάν τὰ παιδιά, δὲν μπορεῖτε νὰ εἰσέλθετε στὴν βασιλεία τοῦ Θεοῦ»⁹. Ἀλλὰ βέβαια οἱ πολλοὶ δὲν φθάνουν σ' αὐτὴν τὴν ἀπλοϊκότητα, ἐλπίζομε ὅμως ὅτι λόγω τῶν ἀγαθῶν τῶν ἔργων θὰ κρατηθῇ γι' αὐτοὺς μέρος στὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ὅπως εἶναι δυνατὸ νὰ τὸ γνωρίσωμε ἀπὸ τὸ νόημα τῶν μακαρισμῶν τῶν Εὐαγγελίων, τοὺς ὁποίους ἔθεσε μὲ διαφόρους τρόπους, ἐπιδεικνύοντας μὲ αὐτοὺς μιὰ ποικιλία συμπεριφορᾶς¹⁰. Διότι κάθε ἄνθρωπος σὲ κάθε προσπάθεια καὶ σὲ κάθε ὁδὸ πού βαδίζει πρὸς αὐτόν, ἀνοίγει ὁ ἴδιος ἐμπρός του τὴν πύλη τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

9. Ματθ. 18,3.

10. Οἱ μακαρισμοί, Ματθ 5,3-12. Λουκᾶ 6,20-23.

8 **Α**λλ' ἐκείνην τὴν γνῶσιν τὴν πνευματικὴν οὐ δύναται τις δέξασθαι, ἐὰν μὴ στραφῆ καὶ γένηται ὡς παιδίον. Ἐντεῦθεν γὰρ αἰσθάνεται τῆς τρυφῆς ἐκείνης τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν θεωρίαν πνευματικὴν λέγουσιν ὅτι ἐστὶ. Καὶ αὕτη οὐκ ἐν τοῖς ἔργοις τῶν λογισμῶν εὐρίσκεται, ἀλλ' ἐκ τῆς χάριτος γευθῆναι δύναται, καὶ ἕως ἂν καθαρθῆ ὁ ἄνθρωπος, οὐδὲ ἀκοῦσαι αὐτῆς κἂν ἱκανοῖ. Διότι ἐκ μαθήσεως οὐδεὶς δύναται αὐτὴν κτήσασθαι. Ἐὰν φθάσης τὴν καθαρότητα τῆς καρδίας τὴν ἐκ πίστεως, ὧ τέκνον, προσγινο-
 5 μένην, τὴν ἐν ἡσυχίᾳ τῇ ἐκ τῶν ἀνθρώπων, καὶ λάθης τὴν γνῶσιν τούτου τοῦ κόσμου, ὥστε σε μὴ αἰσθηθῆναι αὐτῆς, ἐξαίφνης εὐρεθήσεται αὕτη ἔμπροσθέν σου, χωρὶς ἐρεῦνης τῆς περὶ αὐτήν. «Στήσον», φησί, «στήλην καὶ ἐπίχεε ἐπ' αὐτὴν ἔλαιον, καὶ εὐρήσεις θησαυρὸν ἐν τῷ κόλπῳ σου».

9 **Ε**ὰν δὲ τῇ ἀγχόνῃ τῆς γνώσεως τῆς ψυχικῆς κρατηθῆς, οὐκ ἄτοπόν μοι εἰπεῖν, ὅτι εὐχερές σοι ἐκ τῶν δεσμῶν τοῦ σιδήρου λυθῆναι, ἢ ἐξ αὐτῆς. Καὶ οὐκ ἀπέχεις ἀεὶ ἐκ τῶν παγίδων τῆς πλάνης καὶ οὐδέποτε συνήσεις λαβεῖν παρρησίαν τε
 5 καὶ πεποίθησιν πρὸς τὸν Κύριον, καὶ ἐν πάσῃ ὄρα κατὰ στόμα τοῦ ξίφους πορεύῃ καὶ ἐκτὸς λύπης γενέσθαι παντελῶς οὐ δύνησι. Ἐν ἀσθενείᾳ καὶ ἀπλότῃ δεήθητι, ἵνα ζήσης καλῶς ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκτὸς μερίμνης γενήσῃ. Καθάπερ γὰρ ἀκολουθεῖ ἡ σκιά τῷ σώματι, οὕτω καὶ τῇ ταπεινοφροσύνῃ τὸ
 10 ἔλεος. Λοιπόν, ἐὰν ἐν τούτοις ἐθέλης ἀναστρέφεσθαι, μὴ δῶς χεῖρα τοῖς ἀσθενέσι λογισμοῖς παντελῶς. Καὶ ἐὰν πᾶσαι αἱ βλάβαι καὶ αἱ κακίαι καὶ οἱ κίνδυνοι περικυκλώσωσι καὶ ἐκφοβώσῃ σε, μὴ φροντίσης περὶ αὐτῶν, μηδὲ ψηφήσης αὐτά.

11. Ματθ. 18,4. 12. Γεν. 28,18.

13. Ἀπὸ τὸ σημεῖο αὐτὸ σ' ἓνα μέρος τῆς ἐλληνικῆς χειρόγραφης παραδόσεως φαίνεται νὰ ἀρχίζῃ ἄλλος λόγος μὲ τὸν τίτλο «Περὶ τοῦ ἀναθεμένου ἑαυτὸν τῷ Κυρίῳ διὰ πίστεως, καὶ μὴ ἔχοντος ἀλλαχοῦ που ἐλπίδα οἰανδήτινα». Τὸ περιεχόμενον τοῦ τμήματος τούτου πραγματικὰ δείχνει ὅτι πρόκειται γιὰ ἄλ-

8 **Α**λλά εκείνη την πνευματική γνώσι δέν μπορεί κανείς νά τήν δεχθῆ, ἄν δέν ἀλλάξῃ καί γίνῃ σάν παιδί. Διότι ἔτσι αἰσθάνεται ἐκείνη τήν τρυφή τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν¹¹. Γιά τήν βασιλεία τῶν οὐρανῶν λέγουν ὅτι εἶναι θεωρία πνευματική, καί αὐτή δέν εὐρίσκεται μέ τήν λειτουργία τῶν λογισμῶν, ἀλλά μπορεί νά ἔλθῃ στήν γνώσι μας μέ τήν χάρι τοῦ Θεοῦ. Πρὶν καθαρθῆ ὁ ἄνθρωπος δέν ἔχει τήν ἱκανότητα οὔτε ν' ἀκούσῃ γι' αὐτήν· διότι κανείς δέν μπορεί νά τήν ἀποκτήσῃ μέ τήν μάθησι. Ἐάν, τέκνο μου, φθάσῃς στήν καθαρότητα τῆς καρδιάς, πού ἐξασφαλίζεται ἀπό τήν πίστι μέσα σέ μιὰ κατάστασι ἡσυχίας ἀπό τοὺς ἀνθρώπους, καί λησμονήσῃς τήν γνώσι τούτου τοῦ κόσμου, ὥστε νά μὴ τήν αἰσθάνεσαι, θά εὐρεθῆ ξαφνικὰ ἐμπρός σου, χωρὶς καμμιά ἀναζήτησί της. «Στῆσε», λέγει, «μιὰ στήλη καί χύσε ἐπάνω της ἔλαιο, καί θά εὐρῆς θησαυρὸ μέσα στὸν κόλπο σου»¹²

9 **Ε**άν ὅμως κυριαρχηθῆς ἀπὸ τήν παγίδα τῆς ψυχικῆς γνώσεως, δέν εἶναι ἄτοπο νά εἰπῶ ὅτι σοῦ εἶναι εὐκολώτερο νά λυθῆς ἀπὸ σιδερένια δεσμὰ παρά ἀπὸ αὐτήν. Δέν θά ἀπέχῃς τότε ἀπὸ τίς παγίδες τῆς πλάνης· ποτὲ δέν θά κατορθώσῃς νά λάβῃς παρρησία καί πεποίθησι πρὸς τὸν Κύριο, θά βαδίζῃς κάθε ὥρα πρὸς τήν αἰχμὴ τοῦ ξίφους καί δέν θά μπορέσῃς καθόλου ν' ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τήν λύπη. Προσευχῆσου μέ ταπεινῶσι καί ἀπλότητα, γιὰ νά ζῆσῃς καλά ἐμπρός στὸν Θεὸ καί ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τήν μέριμνα. Πράγματι, ὅπως ἡ σκιά ἀκολουθεῖ τὸ σῶμα, ἔτσι καί τὸ ἔλεος ἀκολουθεῖ τήν ταπεινοφροσύνη. Ἄν λοιπὸν θέλῃς νά ζῆς ἀνάμεσα σ' αὐτά, νά μὴ δώσῃς καθόλου χέρι στοὺς ἀσθενεῖς λογισμούς. Καί ἂν ὅλες οἱ βλάβες καί οἱ κακίες καί οἱ κίνδυνοι σέ περικυκλώσουν καί σέ φοβίσουν, μὴ ἐνδιαφερθῆς γι' αὐτά καί μὴ τὰ ὑπολογίσῃς¹³.

λον λόγο πού ἐνώθηκε μέ τὸν παρόντα, ἀλλὰ ἡ ἐνωσις πρέπει νά ἐγινε ἐνωρίς, διότι παρατηρεῖται καί στὸ συριακὸ κείμενο.

10 **Ε**ὰν ἄπαξ ἐπίστευσας τῷ Κυρίῳ τῷ αὐταρκοῦντι πρὸς φυ-
 λακὴν σου, καὶ ἐὰν πορεύσῃ ὀπίσω αὐτοῦ, μὴ πάλιν
 φροντίσης εἰς τι τῶν τοιούτων. Ἄλλ' εἶπε τῇ ψυχῇ σου, Ἐνταρ-
 κεῖ μοι εἰς πάντα ὧτινι τὴν ψυχὴν μου καθάπαξ παρέδωκα.
 5 Ἐγὼ οὐκ εἰμι ὧδε, αὐτὸς γινώσκει'. Καὶ τότε βλέπεις ἐν ἔργῳ
 τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ. Πῶς ἐγγὺς ἐστὶν ἐν παντὶ καιρῷ λυ-
 τρώσασθαι τοὺς φοβουμένους αὐτόν, καὶ πῶς ἡ πρόνοια αὐτοῦ
 περικυκλοῖ αὐτούς, καὶ οὐ καθορᾶται. Οὐχ ὅτι οὖν οὐ καθορᾶ-
 10 διστάσαι ἐν αὐτῷ ὅτι οὐκ ἔστι. Πολλάκις γὰρ καὶ τοῖς σωματι-
 κοῖς ὀφθαλμοῖς ἀποκαλύπτεται πρὸς τὸ σὲ θαρρῆσαι.

11 **Η**νίκα γὰρ ὁ ἄνθρωπος ρίψειεν ἐξ αὐτοῦ πᾶσαν ἀντίληψιν
 ὀρωμένην καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἐλπίδα, καὶ τῷ Θεῷ ἀκο-
 λουθήσειεν ἐν πίστει καὶ καθαρᾷ καρδίᾳ, εὐθέως ἀκολουθεῖ
 αὐτῷ ἡ χάρις καὶ ἀποκαλύπτει αὐτῷ τὴν ἑαυτῆς δύναμιν ἐν πο-
 5 λυτρόποις ἀντιλήψεσι. Πρῶτον μὲν ἐν τοῖς φανεροῖς τούτοις
 καὶ τοῖς τοῦ σώματος, καὶ δεικνύει αὐτῷ τὴν ἑαυτῆς ἀντίληψιν,
 διὰ τῆς περὶ αὐτὸν προνοίας, ὡς δύνασθαι αὐτόν ἐν τούτοις ἐπὶ
 πλέον αἰσθηθῆναι τῆς δυνάμεως τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ τῆς
 περὶ αὐτόν.

12 **Κ**αὶ ἐν τῇ συνέσει τῶν φανερῶν βεβαιοῦται καὶ περὶ τῶν
 κρυπτῶν, καθὼς δεῖ τῇ νηπιότητι τοῦ φρονήματος αὐτοῦ
 καὶ τῇ διαγωγῇ αὐτοῦ, ὅτι πῶς εὐπρεπίζεται ἡ χρεία αὐτοῦ
 χωρὶς ἔργου, ἠνίκα οὐκ ἐφρόντισε. Καὶ πολλὰς ἐπιφορὰς πα-

14. Ἡ πρότασις αὐτὴ ἀποτελεῖ ἐπανάληψιν τοῦ τέλους τῆς προηγουμένης παραγράφου ποῦ ἐκρίθηκε ἀναγκαία γιὰ τὴν σύνδεσιν τοῦ νέου τμήματος μὲ τὸ παλαιό.

10 **Α**ν πραγματικὰ ἐπίστευσες στὸν Κύριο, ποὺ εἶναι ἱκανὸς γιὰ τὴν ἀσφάλειά σου, καὶ ἂν τὸν ἀκολουθῆς, μὴ φροντίσης πάλι γιὰ τίποτε ἀπὸ αὐτά¹⁴, ἀλλὰ εἶπε στὸν ἑαυτὸ σου, 'Μοῦ ἀρκεῖ γιὰ ὅλα αὐτὸς στὸν ὁποῖο παρέδωσα τὴν ψυχὴ μου¹⁵. Ἐγὼ δὲν εἶμαι ἐδῶ, αὐτὸς τὸ γνωρίζει', καὶ τότε θὰ ἰδῆς μὲ ἔργα τὰ θαύματα τοῦ Θεοῦ. Πῶς εἶναι πλησίον κάθε στιγμὴ γιὰ νὰ λυτρώσῃ αὐτοὺς ποὺ τὸν φοβοῦνται, καὶ πῶς ἡ πρόνοιά του τοὺς περικυκλώνει καὶ δὲν βλέπεται. Δὲν πρέπει λοιπὸν, ἐπειδὴ ὁ φρουρὸς¹⁶ ποὺ εἶναι μαζί σου δὲν βλέπεται μὲ σωματικοὺς ὀφθαλμούς, νὰ ἀμφιβάλῃς ὅτι ὑπάρχει. Ἄλλωστε πολλὰς φορές ἀποκαλύπτεται καὶ στοὺς σωματικοὺς ὀφθαλμούς, γιὰ νὰ ἀναθαρρήσῃς.

11 **Π**ράγματι, ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἀπορρίψῃ ἀπὸ ἐπάνω του κάθε αἰσθητὴ βοήθεια καὶ κάθε ἀνθρωπίνῃ ἐλπίδα, καὶ ἀκολουθήσῃ μὲ πίστι τὸν Θεὸ καὶ μὲ καθαρὴ καρδιά, ἀμέσως τὸν ἀκολουθεῖ ἡ χάρις καὶ ἀποκαλύπτει σ' αὐτὸν τὴν δύναμίν της μὲ πολὺτροπες ἐνέργειες. Πρῶτα πρῶτα σ' αὐτὰ τὰ αἰσθητὰ καὶ σωματικὰ θέματα τοῦ ἐπιδεικνύει τὴν φροντίδα της προνοῶντας γι' αὐτόν, ὥστε νὰ μπορῆ σ' αὐτὰ νὰ αἰσθανθῆ περισσότερο τὴν δύναμιν τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ γι' αὐτόν.

12 **Ε**πειτα μὲ τὴν κατανόησιν τῶν φανερῶν βεβαιώνεται καὶ γιὰ τὰ κρυπτά¹⁷, ὅπως ἀρμόζει στὴν νηπιότητα τοῦ φρονήματός του καὶ στὴν διαγωγή του, μὲ τὴ σκέψιν ὅτι τακτοποιεῖται ἡ ἀνάγκη του χωρὶς προσπάθεια, ἀφοῦ δὲν ἐ-

15. Στὸ κείμενο τῆς ἀρχαίας μεταφράσεως ἡ λέξις «ψυχὴ» ὑπάρχει δύο φορές. Τὴν πρώτη φορά τὴν μεταφράσαμε «στὸν ἑαυτὸ σου». Στὶς σημετικὲς γλῶσσες τὸ ἐγὼ, ὁ ἑαυτὸς καὶ ἡ ψυχὴ ἀποδίδονται μὲ τὴν ἴδια λέξι.

16. Ἐδῶ εἶναι ἓνα εἶδος προσωποποιήσεως τῆς προνοίας ποὺ παριστάνεται ὡς φρουρὸς τοῦ ἀνθρώπου. Δὲν πρόκειται περὶ τοῦ φύλακος ἀγγέλου.

17. Φανερὰ ἔργα εἶναι τὰ ἔργα τῆς σωματικῆς ἀσκήσεως. Κρυφὰ εἶναι τὰ ἔργα τῆς πνευματικῆς ἐσωτερικῆς ἀσκήσεως.

5 *ρέρχεσθαι ἐξ αὐτοῦ ποιεῖ, προσεγγιζούσας αὐτῷ, πολλάκις πε-
πληρωμένας κινδύνων, ἡνίκα αὐτὸς οὐκ ἐνόησεν ἐν αὐταῖς,
ἀλλ' ἀνεπαισθήτως ἢ χάρις ἀποδιώκει ἀπ' αὐτοῦ ἐν θαύματι
μεγάλῳ, καὶ φρουρεῖ αὐτὸν καθάπερ τροφός, ἥτις ἐκπετᾶ τὰς
πτέρυγας ἑαυτῆς ἐπὶ τὰ ἑαυτῆς τέκνα, τοῦ μὴ προσεγγίσει αὐ-
10 τοῖς βλάβην τινὸς καὶ δεικνύει αὐτῷ τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, ὅτι
πῶς προσήγιζε αὐτῷ ἢ ἀπώλεια αὐτοῦ καὶ ἀβλαβῶς διέμεινεν.*

13 **Ο**ὕτω γυμνάζει αὐτὸν καὶ ἐν τοῖς κρυπτοῖς, καὶ ἀνοίγει ἔμ-
προσθεν αὐτοῦ τὴν ἐνέδραν τῶν ἐννοιῶν καὶ τῶν λογι-
σμῶν τῶν δυσχερῶν, τῶν ἀκαταλήπτων. Καὶ εὐκόλως εὐρί-
σκεται αὐτῷ ἢ κατανόησις αὐτῶν καὶ ἢ ἀκολουθία αὐτῶν πρὸς
5 ἀλλήλους καὶ ἢ πλάνη αὐτῶν, καὶ τίνι μὲν αὐτῶν προσκολλᾶται
καὶ πῶς γεννῶνται εἰς ἐξ ἐνὸς καὶ ἀπολοῦσι τὴν ψυχὴν. Καὶ
καταισχύνει ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ πᾶσαν ἐνέδραν τῶν δαιμόνων
καὶ τὸ κατάλυμα τῶν λογισμῶν αὐτῶν, καὶ τίθησιν ἐν αὐτῷ
σύνεσιν κατανοῆσαι τὰ ἐσόμενα καὶ ἀνατέλλει ἐντὸς τῆς ἀπλό-
10 τητος φῶς κρυπτόν, τοῦ αἰσθηθῆναι εἰς πάντα, καὶ τὴν δύναμιν
τῶν ἐννοιῶν τῶν λογισμῶν τῶν λεπτῶν. Καὶ δεικνύει αὐτῷ
ὡς ἐν δακτύλῳ, ὅτι, εἰ μὴ ταῦτα ἔγνω, τί ἔμελλε πάσχειν. Καὶ
τότε γεννᾶται αὐτῷ ἐντεῦθεν, ὅτι ἕκαστον πρᾶγμα μικρὸν καὶ
μέγα ἐν εὐχῇ δεῖ ἐξαιτήσασθαι παρὰ τοῦ δημιουργοῦ αὐτοῦ περὶ
15 αὐτοῦ.

14 **Κ**αὶ ἡνίκα ἢ θεία χάρις βεβαιώσῃ τὸ φρόνημα αὐτοῦ εἰς
πάντα ταῦτα, τοῦ πεποιθέναί ἐπὶ τὸν Θεόν, τότε ἄρχεται
εἰσέρχεσθαι εἰς τοὺς πειρασμοὺς κατὰ μικρὸν καὶ μικρόν. Καὶ
παραχωρεῖ πεμφθῆναι αὐτῷ πειρασμοὺς ἱκανοὺς πρὸς τὸ μέ-
5 τρον αὐτοῦ, τοῦ βασιτάξαι τὴν ἰσχὺν αὐτῶν. Καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς
πειρασμοῖς προσεγγίζει αὐτῷ ἢ ἀντίληψις αἰσθητικῶς, ἵνα θαρ-

18. Ὁ Ἀντώνιος ἔπειτα ἀπὸ μακροχρονίους πειρασμούς, στὸ κορυφωμα
τῶν πόνων, εἶδε ξαφνικὰ ἓνα ἀνοιγμα στὴ στέγη τοῦ ταφικοῦ του κτίσματος,

φρόντισε ὁ ἴδιος. Καὶ ἐνεργεῖ ἡ χάρις ὥστε πολλές ἐπιθέσεις πού τὸν ἐπλησίαζαν πολλές φορές γεμᾶτες κινδύνους ν' ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ αὐτόν· ἐνῶ αὐτὸς δὲν τις ἀντιλήφθηκε, ἡ χάρις ἀνεπαισθήτως τις ἐκδιώκει ἀπ' αὐτόν μὲ τρόπο θαυμαστό καὶ τὸν περιφρουρεῖ ὅπως ἡ κλῶσσα πού ἀπλώνει τις πτέρυγές της ἐπάνω στὰ πουλάκια της, ὥστε νὰ μὴ τὰ πλησιάσει καμμιά βλάβη, καὶ δεικνύει στὰ μάτια του πῶς τὸν ἐπλησίασε ἡ καταστροφή του, ἀλλὰ παρέμεινε ἀβλαβής.

13 **Ε**τσι τὸν γυμνάζει νὰ καταλάβῃ καὶ τὰ κρυπτά καὶ ἀνοίγει ἐμπρὸς του τις ἐνέδρες τῶν ἐννοιῶν καὶ τῶν λογισμῶν, πού εἶναι δύσκολοι καὶ ἀκατάληπτοι. Ἐτσι μπορεῖ εὐκόλα νὰ κατανοήσῃ τὴν μεταξύ των σχέσι καὶ τὴν πλάνη τους, νὰ ἰδῇ σὲ ποιόν ἀπ' αὐτοὺς προσκολλᾶται, καὶ πῶς γεννῶνται ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλο καὶ καταστρέφουν τὴν ψυχή. Καὶ καταισχύνει ἐμπρὸς στὰ μάτια του κάθε ἐνέδρα τῶν δαιμόνων καὶ τὸ κατάλυμα τῶν λογισμῶν τους, καὶ τοποθετεῖ σ' αὐτόν σύνεσι γιὰ νὰ κατανοήσῃ ὅσα πρόκειται νὰ συμβοῦν καὶ ἀνατέλλει μέσα στὴν ἀπλότητα κρυφὸ φῶς γιὰ νὰ αἰσθανθῇ τὰ πάντα, καθὼς καὶ τὴν δύναμι τῶν ἐννοιῶν τῶν εὐφυῶν λογισμῶν, δείχνοντάς του μὲ τὸ δάκτυλο σχεδόν, τί ἐπρόκειτο νὰ πάθῃ, ἂν δὲν ἐμάθαινε αὐτά. Τότε τοῦ γεννᾶται ἀπ' αὐτὰ ἡ ἰδέα, ὅτι κάθε πρᾶγμα, μικρὸ ἢ μεγάλο, πρέπει νὰ τὸ ζητῇ μὲ ἰδιαίτερη εὐχή ἀπὸ τὸν δημιουργό του.

14 **Ο**ταν ἡ θεία χάρις στερεώσῃ τὸ φρόνημά του, ὥστε νὰ ἔχη πεποίθησι στὸν Θεὸ γιὰ ὅλα αὐτά, τότε ἀρχίζει νὰ εἰσέρχεται λίγο λίγο στοὺς πειρασμούς. Ἐπιτρέπει νὰ τοῦ σταλοῦν πειρασμοὶ κατάλληλοι γιὰ τὰ μέτρα του, γιὰ νὰ βαστάξῃ τὴν ἰσχύ τους. Καὶ σ' αὐτοὺς τοὺς πειρασμοὺς τὸν πλησιάζει ἡ βοήθεια αἰσθητῶς¹⁸, γιὰ νὰ ἀναθαρρήσῃ, μέχρι

ἀπὸ ὅπου κατέβηκε ἀκτῖνα φωτός. Ἐρώτησε τὴν ὀπτασία, πού ἦταν προηγουμένως καὶ δὲν ἐφάνηκε γιὰ τὸν ἀνακουφιστὴ· καὶ τοῦ ἀπάντησε, «Ἀντώνιε, ἡμουν ἐδῶ, ἀλλὰ ἐπερίμενα νὰ ἰδῶ τὸν ἀγῶνα σου», Ἀθανασίου *Βίος Ἀντωνίου* 10.

ρήση, ἕως ἂν κατὰ μικρὸν καὶ μικρὸν γυμνασθῇ καὶ κτήσεται σοφίαν καὶ περιφρονήσῃ τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ ἐν τῇ πεποιθήσει τῇ πρὸς τὸν Θεόν. Οὐ δυνατὸν γὰρ ἐκτὸς τούτων σοφισθῆναι ἐν
 10 τοῖς πολεμίοις τοῖς πνευματικοῖς καὶ γνῶναι τὸν ἑαυτοῦ προνοητὴν καὶ αἰσθηθῆναι τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ καὶ στερεωθῆναι ἐν τῇ πίστει αὐτοῦ κρυπτῶς, εἰ μὴ ἐν τῇ δυνάμει τῆς πείρας αὐτοῦ, ἥτις ἐδέξατο.

15 **Κ**αὶ ἡνίκα ἴδῃ ἡ χάρις, ὅτι ἤρξατο ἐν τῷ λογισμῷ αὐτοῦ ἡ κοίτησις μικρὸν, καὶ ἤρξατο λογίζεσθαι μέγα περὶ ἑαυτοῦ, εὐθέως παραχωρεῖ τοὺς πειρασμοὺς κατ' αὐτοῦ ἰσχυροποιηθῆναι καὶ κραταιωθῆναι, ἕως ἂν μάθῃ τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν καὶ
 5 φύγη καὶ κατάσχη τὸν Θεὸν ἐν ταπεινώσει. Καὶ ἐν τούτοις ἐρχεται ὁ ἄνθρωπος εἰς τὰ μέτρα τοῦ τελείου ἀνδρὸς ἐν τῇ πίστει καὶ τῇ ἐλπίδι τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ ὑψοῦται πρὸς τὴν ἀγάπην. Θαυμαστὴ γὰρ γνωρίζεται ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον, ὅταν ποτὲ ἐν μέσῳ γένηται πραγμάτων τῶν διακοπτόντων
 10 τὴν ἐλπίδα αὐτοῦ, καὶ ἐκεῖσε δεικνύει ὁ Θεὸς τὴν δύναμιν ἑαυτοῦ ἐν τῇ σωτηρίᾳ τῇ ἐπ' αὐτόν. Οὐδέποτε γὰρ μανθάνει ὁ ἄνθρωπος τὴν δύναμιν τὴν θεϊκὴν ἐν ἀναπαύσει καὶ πλατυσμῷ, καὶ οὐδέποτε ἔδειξεν ὁ Θεὸς τὴν ἑαυτοῦ ἐνέργειαν αἰσθητικῶς, εἰ μὴ ἐν χῶρᾳ ἡσυχίας καὶ ἐν ἐρήμῳ καὶ ἐν τόποις ἐστερημέ-
 15 νοις τῶν συντυχιῶν καὶ τῆς ταραχῆς τῆς κατασκηνώσεως τῆς μετὰ τῶν ἀνθρώπων.

16 **Μ**ὴ θαυμάσης, ὅταν ἀρξῇ τῆς ἀρετῆς καὶ βρῦουσι κατὰ σοῦ Μαί θλίψεις αἱ σκληραὶ καὶ ἰσχυραὶ ἐκ παντὸς τόπου. Διότι οὐδὲ ἀρετὴ λογίζεται ἐκείνη, ἣ τινι οὐκ ἀκολουθεῖ ἡ δυσχέρεια τῶν ἔργων εἰς ἐνέργειαν αὐτῆς. Αὐτὴ γὰρ ἡ ἀρετὴ ἐξ αὐτοῦ τού-
 5 του ὠνομάσθη, καθὼς εἶπεν ὁ ἅγιος Ἰωάννης·

«Σύνηθές ἐστί», φησί, «τῇ ἀρετῇ ἐπιπίπτειν τὰς δυ-

πὺ νὰ γυμνασθῆ βαθμιαίως καὶ ν' ἀποκτήσῃ σοφία καὶ νὰ περιφρονήσῃ τοὺς ἐχθροὺς τοῦ μὲ τὴν πρὸς τὸν Θεὸ πεποίθησί του. Διότι δὲν εἶναι δυνατὸ ἔξω ἀπὸ αὐτὰ νὰ συνεισθῆ ἀπέναντι στοὺς πνευματικοὺς ἐχθροὺς καὶ νὰ γνωρίσῃ τὸν προνοητὴ του καὶ νὰ αἰσθανθῆ τὸν Θεὸ του καὶ νὰ στερεωθῆ στὴν πίστι του μυστικά, παρὰ μόνον μὲ τὴν δύναμι τῆς πείρας ποὺ ἀπέκτησε.

15 **Κ** αὶ ὅταν ἡ χάρις ἰδῆ ὅτι ἄρχισε κάπως ἡ οἴησις μέσα στὸν λογισμό του καὶ ὅτι ἄρχισε νὰ ἔχη μεγάλη ιδέα γιὰ τὸν ἑαυτό του, ἀμέσως ἐπιτρέπει στοὺς πειρασμοὺς νὰ ἰσχυροποιηθοῦν καὶ νὰ κραταιωθοῦν ἐναντίον του, μέχρι ποὺ νὰ μάθῃ τὴν ἀσθένειά του καὶ νὰ φύγῃ καὶ ν' ἀφοσιωθῆ στὸν Θεὸ μὲ ταπεινώσι. Μέσα σ' αὐτοὺς τοὺς περισπασμοὺς ἔρχεται ὁ ἄνθρωπος στὰ μέτρα τοῦ τελείου ἀνδρὸς μὲ τὴν πίστι καὶ τὴν ἐλπίδα τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ¹⁹ καὶ ὑψώνεται πρὸς τὴν ἀγάπη. Διότι καθίσταται θαυμαστὴ ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπο ὅταν εὐρεθῆ σὲ δύσκολες περιστάσεις ποὺ διαταράσσουν τὴν ἐλπίδα του. Τότε ὁ Θεὸς δείχνει τὴν δύναμί του μὲ τὴν σωτηριώδη του ἐνέργεια γι' αὐτόν. Ποτὲ δὲν μαθαίνει ὁ ἄνθρωπος τὴν θεϊκὴ δύναμι, ἂν εὐρίσκειται σὲ ἀνάπαυσι καὶ ἄνεσι, καὶ ποτὲ δὲν ἔδειξε ὁ Θεὸς τὴν ἐνέργειά του αἰσθητῶς, παρὰ μόνον σὲ χῶρο ἡσυχίας, στὴν ἔρημο, σὲ τόπους ποὺ στεροῦνται τῶν συναντήσεων καὶ τῆς ταραχῆς τῆς διαβιώσεως μὲ τοὺς ἀνθρώπους.

16 **Ν** ἂ μὴ θαυμάσῃς ὅταν ἀρχίσῃς τὴν ἀσκησι τῆς ἀρετῆς καὶ ἀφθονοῦν σὲ βάρους σου οἱ σκληρὲς καὶ ἰσχυρὲς θλίψεις ἀπὸ κάθε μεριά. Διότι οὔτε κἂν θεωρεῖται ἀρετὴ ἐκείνη ποὺ δὲν ἀκολουθεῖται ἀπὸ τὴν δυσχέρεια τῶν ἔργων πρὸς ἐπιτέλεσί της. Ἄπ' αὐτὴν τὴν δυσκολία ἐπῆρε ἡ ἀρετὴ τὸ ὄνομά της, ὅπως εἶπε ὁ ἅγιος Ἰωάννης·

«Εἶναι συνηθισμένο», λέγει, «νὰ ἐπιπίπτουν στὴν

σκολίας· ἐκείνη δέ», φησί, «ψεκτὴ ἐστίν, ἠνίκα δεδέσμευται τῇ ἀνέσει».

Εἶπεν ὁ μακάριος Μάρκος ὁ μοναχός·

10 «Πᾶσα ἀρετὴ γινομένη σταυρὸς ὀνομάζεται, ὅταν τὴν ἐντολὴν τοῦ Πνεύματος πληροῖ».

Διὰ τοῦτο πάντες οἱ θλίβοντες ἐν τῷ φόβῳ τοῦ Κυρίου ζῆσαι καὶ ἐν τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ διωχθήσονται. Φησί γάρ· «εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι». Εἴ τις οὐ θέλει ζῆσαι ἐν ταῖς ἀναπαύσεσιν, ἀπολέσας τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ εὐρήσει αὐτήν. Διὰ τοῦτο οὖν προέλαβε καὶ ἔθηκεν ἔμπροσθέν σου τὸν σταυρόν, ἵνα τὸν θάνατον ὀρίσης καθ' ἑαυτοῦ, καὶ τότε ἀποστείλης τὴν ψυχὴν σου πορευθῆναι ὀπίσω αὐτοῦ.

17 **Ο**ὐδὲν ἰσχυρότερον τῆς ἀπογνώσεως. Αὕτη οὐ γινώσκει ἠττηθῆναι ὑπὸ τινος, ἐὰν τοῖς δεξιοῖς καὶ ἐὰν τοῖς ἀριστεροῖς. Ὅτε ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ διανοίᾳ ἑαυτοῦ κόψει τὴν ἐλπίδα ἐκ τῆς ζωῆς αὐτοῦ, οὐδὲν θαρσαλεώτερον. Καὶ οὐδεὶς τῶν ἐχθρῶν δύναται ἀπαντῆσαι αὐτῷ καὶ οὐκ ἔστι θλίψις, ἧς τινος ἢ φῆμη ἐξασθενῆσαι τὸ φρόνημα αὐτοῦ ποιεῖ. Διότι πᾶσα θλίψις γινομένη, ὑποκάτωθεν τοῦ θανάτου ἐστίν, καὶ αὐτὸς ἔκυψε δέξασθαι καθ' ἑαυτοῦ τὸν θάνατον. Ἐὰν εἰς πάντα τόπον καὶ εἰς πᾶν πρᾶγμα καὶ εἰς πάντα καιρόν, ἐν πᾶσιν οἷς θέλεις περιεργάσασθαι, θῆς σκοπὸν ἐν τῷ φρονήματί σου εἰς ἔργα καὶ λύπην, οὐχὶ μόνον εὐθαρσῆς καὶ ἄοκνος εὐρεθήσῃ ἐν παντὶ καιρῷ, τοῦ ἀντιτάσσεσθαι πάσῃ δυσκολίᾳ νομιζομένη, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ δυνάμει τῶν λογισμῶν σου φεύγουσιν ἀπὸ σοῦ αἱ πτοοῦ-

20. Στὴν ἀρχαία ἐλληνικὴ μετάφρασις ἔχει ἀντικατασταθῆ τὸ ὄνομα τοῦ «ἀγίου Εὐαγρίου», ποῦ φέρεται στὸ συριακὸ πρωτότυπο μὲ τὸ ὄνομα τοῦ «ἀγίου Ἰωάννου», ἄγνωστο ποιοῦ ἀκριβῶς.

ἀρετὴ οἱ δυσκολίες· ἐκεῖνη ὁμῶς, πού ἔχει δεσμευθῆ με τὴν ἄνεσι, εἶναι ἀξιόμμεμπτη»²⁰.

Ὁ μακάριος Μάρκος ὁ μοναχὸς εἶπε·

«Κάθε ἀρετὴ, πού ἀσκεῖται, ὀνομάζεται σταυρός, ὅταν ἐκπληρῶνῃ τὴν ἐντολὴ τοῦ Πνεύματος»²¹.

Γι' αὐτὸ ὅλοι ὅσοι θέλουν νὰ ζήσουν με τὸν φόβο τοῦ Κυρίου, θὰ διωχθοῦν στὸ ὄνομα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Διότι λέγει· «ὅποιος θέλει νὰ ἔλθῃ ὀπίσω μου, ἄς ἀπαρνηθῆ τὸν ἑαυτὸ του, ἄς σηκώσῃ τὸν σταυρὸ του, καὶ ἄς με ἀκολουθήσῃ»²². Ὅποιος δὲν θέλει νὰ ζήσῃ στὶς ἀνέσεις, «ἀφοῦ χάσει τὴν ψυχὴ του ἐξ αἰτίας μου, θὰ τὴν εὐρή»²³. Γι' αὐτὸ λοιπὸν ἐπρόλαβε καὶ ἔβαλε ἐμπρός σου τὸν σταυρὸ, γιὰ νὰ πάρῃς τὸν θάνατο ἐπάνω σου, κι' ἔτσι νὰ στείλῃς τὴν ψυχὴ σου νὰ πορευθῆ ὀπίσω του.

- 17 **Τ**ίποτε δὲν εἶναι ἰσχυρότερο ἀπὸ τὴν ἀπόγνωσι. Αὐτὴ δὲν γνωρίζει ἧττα ἀπὸ κανένα, εἴτε δεξιὰ εἴτε ἀριστερά. Ὄταν ὁ ἄνθρωπος κόψῃ στὴν διάνοιά του τὴν ἐλπίδα γιὰ τὴν ζωὴ του τούτη, τίποτε δὲν εἶναι θαρραλεώτερο. Κανένας ἐχθρὸς δὲν μπορεῖ νὰ τὸν συναντήσῃ καὶ δὲν ὑπάρχει θλιψίς, τῆς ὁποίας ἡ φήμη μπορεῖ νὰ ἐξασθενήσῃ τὸ φρόνημά του. Διότι κάθε θλιψίς πού γίνεται, εἶναι κατώτερη ἀπὸ τὸν θάνατο, καὶ αὐτὸς ἔσκυψε γιὰ νὰ δεχθῆ σὲ βάρος του τὸν θάνατο. Ἄν σὲ κάθε τόπο καὶ σὲ κάθε πρᾶγμα καὶ σὲ κάθε καιρὸ, σὲ ὅλα ὅσα θέλεις νὰ περιεργασθῆς, βάλῃς στὸ φρόνημά σου σκοπὸ γιὰ ἔργα καὶ λύπη, ὄχι μόνο θαρραλέος καὶ ἀκούραστος θὰ εὐρεθῆς σὲ κάθε εὐκαιρία, ὥστε νὰ ἀντιτάσσεται σὲ κάθε φαινομενικὴ δυσκολία, ἀλλὰ καὶ φεύγουν ἀπὸ σένα, με τὴν δύναμι τῶν λογισμῶν σου, οἱ ἔννοιες πού σὲ πτοοῦν καὶ σὲ φοβίζουσιν, οἱ ὁποῖες γεννῶνται στὸν ἄν-

21. Μάρκου τοῦ Ἐρημίτου. 22. Β' Τιμ. 3,12.

23. Μαρκ. 8,34.

σαι ἔννοιαι καὶ ἐκφοβοῦσαί σε, αἱ ἐξ ἔθους τικτόμεναι ἐν τῷ
 15 ἀνθρώπῳ ἐξ ἐκείνων τῶν εἰς τὴν ἀνάπαυσιν προσεχόντων λο-
 γισμῶν, καὶ πάντα τὰ δυσχερῆ καὶ σκληρά, τὰ συναντῶντά σοι,
 εὐχερῆ καὶ εὐκόλα ὀρῶνται σοι. Καὶ πολλάκις ἐξ ἐναντίας κα-
 ταντήσει τὰ κατὰ σὲ ἐκείνων τῶν προσδοκηθέντων ὑπὸ σοῦ,
 καὶ ἴσως οὐδὲν συναντήσεται σοι τῶν τοιούτων ποτέ.

18 **Σ**ὺ γινώσκεις, ὅτι ἡ ἐλπίς τῆς ἀναπαύσεως ἐκ τῆς μνήμης
 τῶν μεγάλων καὶ ἐκ τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν ἀρετῶν στερί-
 σκει ἐν παντὶ καιρῷ τοὺς ἀνθρώπους. Ἄλλ' οὐδὲ οἱ ἐν τῷδε τῷ
 κόσμῳ ἐν τῇ συναναστροφῇ τοῦ σώματος ὑπάρχοντες, φθάσαι
 5 δύνανται τὸ τέλειον τοῦ θελήματος αὐτῶν, εἰ μὴ κρίνωσιν ἐν τῇ
 ἑαυτῶν διανοίᾳ τοῦ ὑπομεῖναι τὰ δυσχερῆ. Καὶ ἐπειδὴ ἡ πείρα
 μαρτυρεῖ περὶ τούτων, οὐ χρεῖα πεῖσαι ἐν λόγοις. Ὅτι ἐν πᾶσι
 γενεᾷ τῶν πρὸ ἡμῶν καὶ ἕως τοῦ νῦν οὐκ ἔστιν ἄλλο δι' οὗ
 ἐξασθενοῦσιν οἱ ἄνθρωποι τοῦ μὴ νικῆσαι, στερηθῆναι τε τῶν
 10 ἀρίστων πραγμάτων, εἰ μὴ τοῦτο. Διὸ καὶ συντόμως λέγομεν,
 ὅτι οὐ καταφρονεῖ τις τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, εἰ μὴ τῇ ἐλ-
 πίδι τῆς ἀνέσεως τῆς μικρᾶς τῆς ἐνταῦθα. Καὶ οὐ μόνον τοῦτο
 πάσχει, ἀλλὰ καὶ ἐπιφοραὶ ἰσχυραὶ πολλάκις καὶ πειρασμοὶ δει-
 νοὶ ἐτοιμάζονται παντὶ ἀνθρώπῳ προσέχοντι τῷ ἑαυτοῦ θελή-
 15 ματι καὶ πρὸς τοῦτο οἱ λογισμοὶ αὐτοῦ πορεύονται· ὅτι ὁ κυβερ-
 νῶν αὐτόν, ἐστὶν ἡ ἐπιθυμία.

19 **Τ**ίς ἐστὶν ὁ μὴ γινώσκων, ὅτι καὶ τὰ πετεινὰ ἐν τῇ θεωρίᾳ
 τῆς ἀναπαύσεως προσπελάζει τῇ παγίδι; Μὴ ἴσως πολὺ
 ὑστερεῖ ἡ γνώσις ἡμῶν τῆς γνώσεως τῶν πετεινῶν ἐν τῇ
 ὁμοιώσει ἐν τοῖς κρυπτοῖς ἢ ἐν τοῖς συμβεβηκόσι τοῖς κεκα-

θρωπο ἀπὸ ἐκείνους τοὺς λογισμοὺς ποὺ ἀποβλέπουν στὴν ἀνάπαυσι. Σοῦ φαίνονται εὐχερῆ καὶ εὐκολα πράγματα ὅλες οἱ δυσχέρειες καὶ ταλαιπωρίες, ποὺ σὲ συναντοῦν. Καὶ πολλές φορές οἱ ὑποθέσεις σου καταντοῦν σὲ ἀντίθετα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ἐπερίμενες καὶ ἴσως νὰ μὴ σὲ συναντήσῃ τότε τίποτε ἀπὸ αὐτὰ τὰ κακά.

18 **Γ**νωρίζεις ὅτι ἡ ἐπιδίωξις τῆς ἀναπαύσεως στερεῖ παντοτινὰ τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν μνήμη τῶν μεγάλων πραγμάτων, ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀρετὴν. Ἄλλ' ἀκόμη καὶ ὅσοι ἀσχολοῦνται σ' αὐτὸν ἐδῶ τὸν κόσμον μὲ τὰ σωματικά δὲν μποροῦν νὰ ἱκανοποιήσουν πλήρως τὸ θέλημά τους, ἂν δὲν ἀποφασίσουν μὲ τὴν σκέψιν τους νὰ ὑπομείνουν τὴν δυσχέρειαν. Καὶ ἐπειδὴ μαρτυρεῖ γι' αὐτὰ ἡ πείρα, δὲν χρειάζεται νὰ πείσω μὲ λόγους· διότι σὲ κάθε γενεὰ πρὶν ἀπὸ ἐμᾶς καὶ ἕως τώρα δὲν ὑπάρχει τίποτε ἄλλο διὰ τοῦ ὁποίου ἐξασθενοῦν οἱ ἄνθρωποι, ὥστε νὰ μὴ νικοῦν καὶ νὰ στεροῦνται τῶν ἀρίστων πραγμάτων, παρὰ μόνο τοῦτο, ἡ ἀνεσις. Γι' αὐτὸ δηλώνω μὲ δυὸ λόγια, ὅτι δὲν καταφρονεῖ κανεὶς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, παρὰ μόνο μὲ τὴν ἐπιδίωξιν τῆς μικρῆς ἐδῶ ἀνέσεως²⁴. Καὶ δὲν πάσχει μόνο τοῦτο, ἀλλὰ πολλές φορές ἐτοιμάζονται καὶ ἰσχυρὲς προσβολὲς καὶ δεινοὶ πειρασμοὶ σὲ κάθε ἄνθρωπον ποὺ προσέχει τὸ θέλημά του καὶ ποὺ οἱ λογισμοὶ του βαδίζουν σύμφωνα μὲ αὐτό· διότι ἐκεῖνος ποὺ τὸν κυβερνᾷ εἶναι ἡ ἐπιθυμία του.

19 **Π**οιὸς δὲν γνωρίζει ὅτι καὶ τὰ πτηνὰ πλησιάζουν τὴν παγίδα μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀνακουφίσεως; Μήπως λοιπὸν ὑστερεῖ πολὺ ἡ δική μας γνῶσις σὲ σύγκρισιν μὲ τὴν γνῶσιν τῶν πτηνῶν σχετικὰ μὲ τὰ κρυμμένα ἀντικείμενα καὶ τὰ ἀν-

24. Ἄνεσις σὲ τοῦτον τὸν κόσμον καὶ εὐτυχία στὴ βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εἶναι πράγματα ἀσυμβίβαστα· αὐτὸ εἶναι ὁ λόγος ὑπάρξεως τῆς θλίψεως τοῦ μοναχοῦ σ' αὐτὸν τὸν κόσμον.

5 λυμμένοις ἐν τισι πράγμασιν ἢ ἐν τόποις ἢ τινί, ἐν οἷς καὶ ὁ διά-
 βολος ἐξ ἀρχῆς ἐν ἐπαγγελία καὶ φρονήματι τῆς ἀναπαύσεως
 θηρεύει ἡμᾶς; Ἀλλὰ διὰ τὸ εἶναι τὸ φρόνημα κατὰ τὴν ἐπιθυ-
 μίαν δραμεῖν τῷ λόγῳ ἐσφάλην ἐκ τοῦ σκοποῦ, οὐ ἔθηκα ἐξ
 ἀρχῆς ἐν τῷ λόγῳ μου· ὅτι ἐν παντὶ καιρῷ τὸν σκοπὸν τῆς θλί-
 10 ψεως δεῖ ἡμᾶς τιθέναι τῷ φρονήματι ἡμῶν ἐν παντὶ πράγματι,
 ἐν ᾧ μέλλομεν ἄρξασθαι ἐν τῇ ὁδῷ τῇ πρὸς τὸν Κύριον, καὶ τὸ
 τέλος τῆς ἐκβάσεως αὐτῆς δεῖ ἐπερείδειν πρὸς τὴν ἀρχὴν σπου-
 δαίως.

20 **Π**οσάκις ἐρωτᾷ ἄνθρωπος, ὅτε θέλει ἄρξασθαι εἰς τι πρά-
 γμα διὰ τὸν Κύριον, λέγων· ἼΑρα ἔστιν ἀνάπαυσις
 ἐν τῷ πράγματι; Ἢ πῶς δυνατὸν πορευέσθαι ἐν αὐτῇ χωρὶς
 ἔργου εὐκόλως; ἢ ἴσως ἔστιν ἐν αὐτῇ θλίψις πόνον ἐμποιοῦσα
 5 τῷ σώματι; Οὐκ ἴδου ἄνω καὶ κάτω τὸ ὄνομα ζητοῦμεν τῆς
 ἀναπαύσεως; Τί λέγεις, ὦ ἄνθρωπε; εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνελθεῖν
 ἐθέλεις καὶ τὴν ἐκεῖσε βασιλείαν λαβεῖν καὶ τὴν κοινωνίαν τὴν
 μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀνάπαυσιν τῆς ἐκεῖθεν μακαριότητος καὶ
 τὴν μετὰ τῶν Ἀγγέλων κοινωνίαν καὶ τὴν ζωὴν τὴν ἀθάνατον,
 10 καὶ ἐρωτᾷς σύ, εἰ ἔχει ἡ ὁδὸς αὕτη ἔργον; ὦ θαῦμα! Οἱ ἐπι-
 θυμοῦντες τῶν πραγμάτων τοῦ αἰῶνος τούτου τοῦ διαλυομένου,
 κατὰ τῶν κυμάτων τῶν φοβερῶν τῆς θαλάσσης διαβαίνουσι
 καὶ ἐν ὁδοῖς τραχέσι πορευθῆναι κατατολμῶσι, καὶ ὄλως οὐ λέ-
 γουσιν, ὅτι ἔστιν ἔργον ἐν τῷ πράγματι ἢ λύπη ἐν ᾧ θέλουσι
 15 ποιῆσαι, καὶ ἡμεῖς ἐν παντὶ τόπῳ περὶ ἀναπαύσεως ἐξετάζο-
 μεν; Ἐὰν δὲ τὴν ὁδὸν τῆς σταυρώσεως κατὰ νοῦν λάβωμεν ἐν
 παντὶ καιρῷ, ἐννοήσομεν ποία λύπη οὐκ ἔστιν εὐχερεστέρα
 ταύτης.

τικείμενα που ὑποκρύπτονται σὲ πράγματα ἢ σὲ τόπους ἢ σὲ κάτι παρόμοιο, μὲ τὰ ὅποια καὶ ὁ διάβολος ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μᾶς θηρεύει μὲ τὴν ὑπόσχεσι προσφορᾶς τῆς ἀναπαύσεως; Ἀλλά, ἐπειδὴ ἡ διάθεσις ὠδήγησε τὴν ροὴ τοῦ λόγου μου κατὰ τὴν ἐπιθυμία, ἐξέφυγα ἀπὸ τὸν σκοπὸ που ἔβαλα ἐξ ἀρχῆς σ' αὐτόν· ὅτι δηλαδὴ σὲ κάθε περίστασι πρέπει νὰ τοποθετοῦμε στὸν νοῦ μας τὴν ἀνάγκη τῆς θλίψεως γιὰ κάθε ἐγχείρημα που πρόκειται ν' ἀρχίσωμε στὴν ὁδὸ που ὀδηγεῖ πρὸς τὸν Κύριο καὶ νὰ προγραμματίζωμε τὸν σκοπὸ του ἀπὸ τὴν ἀρχὴ προσεκτικᾶ.

20 **Π**όσες φορές δὲν ἐρωτᾷ ὁ ἄνθρωπος, ὅταν θέλῃ νὰ ἀρχίσει κάποιο πρᾶγμα γιὰ τὸν Κύριο, λέγοντας· Ἴσως ἔσται ἡ ἀρχὴ ὑπάρχει ἀνεσις σ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα; Ἢ πῶς εἶναι δυνατὸ νὰ πορευθεῖται σ' αὐτὴν τὴν ὁδὸ εὐκόλα χωρὶς προσπάθεια; ἢ μήπως ὑπάρχει σ' αὐτὴν θλίψις που προκαλεῖ πόνο στὸ σῶμα; Δὲν ζητοῦμε σὲ κάθε περίπτωσι τὸ ὄνομα τῆς ἀναπαύσεως; Τί λέγεις, ἄνθρωπε; Θέλεις ν' ἀνέλθῃς στὸν οὐρανὸ, νὰ λάβῃς τὴν ἐκεῖ βασιλεία καὶ τὴν κοινωνία μὲ τὸν Θεὸ καὶ τὴν ἀνάπαυσι τῆς ἐκεῖ μακαριότητος καὶ τὴν συναναστροφὴ μὲ τοὺς Ἀγγέλους καὶ τὴν ἀθάνατη ζωὴ, κι' ἐρωτᾷς ἂν αὐτὴ ἡ ὁδὸς ἔχῃ δυσκολία; Τί θαῦμα! Ὅσοι ἐπιθυμοῦν τὰ πράγματα τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ, τοῦ διαλυομένου, πέφτουν στὰ φοβερὰ κύματα τῆς θάλασσας καὶ τολμοῦν νὰ πορευθοῦν σὲ τραχεῖς δρόμους, χωρὶς νὰ λέγουν καθόλου ὅτι ὑπάρχει δυσκολία ἢ λύπησι σ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα που θέλουν νὰ ἀναλάβουν, κι' ἐμεῖς σὲ κάθε τόπο ἐνδιαφερόμαστε γιὰ τὴν ἀνάπαυσι; Ἢν ὁμοίως ἀναλογιζώμαστε σὲ κάθε εὐκαιρία τὴν ὁδὸ τῆς σταυρώσεως, θὰ ἀντιληφθοῦμε ὅτι κάθε ἄλλη λύπη εἶναι εὐχερέστερη ἀπὸ αὐτήν.

21 **Η** ἴσως ἔστι τις παντελῶς ὁ μὴ ταῦτα πεπεισμένος, ὡς οὐδέποτε τις ἔλαβε νίκην ἐν τῷ πολέμῳ ἢ τὸν στέφανον τὸν ἀφανιζόμενον ἐδέξατό τις ἢ ἦλθεν ἢ ἐπιθυμία τοῦ θελήματος αὐτοῦ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, κἂν καὶ ἐκ τῶν ἐπαινουμένων ἢ, ἢ διη-
5 κόνησέ τι ἐν τοῖς πράγμασι τοῖς θεϊκοῖς ἢ κατώρθωσέ τινα τῶν ἐπαινουμένων ἀρετῶν, εἰ μὴ πρῶτον εὐρέθη καταφρονήσας τῶν ἔργων τῶν θλίψεων καὶ ἀπεδίωξεν ἀπὸ τῆς ἐγγύτητος αὐτοῦ τὸ φρόνημα τὸ ἐρεθίζον εἰς ἀνάπαυσιν, ὅπερ γεννᾷ τὴν ἀμέλειαν καὶ ὀκνηρίαν καὶ τὴν πτόησιν, ἐξ ὧν χαύνωσις ἐν παντί;

22 **Ο**ταν ὁ νοῦς ζηλώσῃ ὑπὲρ ἀρετῆς καὶ αἱ αἰσθήσεις αἱ φανεραὶ, ἢτοι ἡ ὄρασις, ἡ ἀκοή, ἡ ὄσφρησις, ἡ γεῦσις, καὶ ἡ ἀφή, ἐξ ἐναντίας τῶν δυσχερῶν ἔργων τῶν ἀλλοτριῶν, τῶν ἐξωθεν τοῦ ἔθους καὶ τοῦ ὄρου τῆς δυνάμεως τῆς φυσικῆς, νι-
5 κηθῆναι οὐ γινώσκουσιν. Ἐπὰν δὲ ἐν καιρῷ ὁ θυμὸς ὁ φυσικὸς ἐνεργῇ τὴν ἑαυτοῦ ἐνέργειαν, τότε ἡ ζωὴ τοῦ σώματος εὐκαταφρόνητός ἐστιν ὑπὲρ τὰ σκύβαλα. Ἦνίκα γὰρ ἡ καρδιά ζηλοτυπήσῃ ἐν πνεύματι, τὸ σῶμα οὐ λυπεῖται ἐν ταῖς θλίψεσιν, οὐδὲ ἐκ τῶν φόβων ποιεῖται καὶ συστέλλεται, ἀλλὰ συνίσταται αὐτῷ
10 ὁ νοῦς πρὸς πάντα τοὺς πειρασμούς, ὡς ἀδάμας ἐν τῇ καρτερίᾳ αὐτοῦ.

23 **Ζ**ηλώσωμεν καὶ ἡμεῖς τὸν ζῆλον τοῦ Πνεύματος ὑπὲρ τοῦ θελήματος τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἀποδιωχθήσεται ἀφ' ἡμῶν πᾶσα ἀμέλεια, ἡ γεννῶσα ἐν τῷ φρονήματι ἡμῶν τὴν ραθυμίαν. Ζῆλος γὰρ γεννᾷ τὸ θάρσος καὶ τὸ κράτος τῆς ψυχῆς καὶ τὴν
5 σπουδὴν τοῦ σώματος. Ποία δύναμις γίνεται ἐν τοῖς δαίμοσιν, ὅταν ἡ ψυχὴ κινήσῃ τὸν ἑαυτῆς ζῆλον τὸν σφοδρὸν, τὸν φυσικὸν ἐξ ἐναντίας αὐτῶν; Καὶ ἡ προθυμία πάλιν τοῦ ζήλου γέννη-

25. Ἡ ζωὴ τοῦ ζηλωτοῦ εἶναι ἀγώνας καὶ πόλεμος πρὸς τοὺς πειρασμοὺς καὶ πρὸς τὸν ἑαυτό του. Ὅπως στὸν φυσικὸ πόλεμο μόνο διὰ μέσου δυσκολιῶν καὶ θλίψεων μπορεῖ κανεὶς νὰ νικήσῃ, ἔτσι καὶ στὸν πνευματικὸ πόλεμο.

21 **Υ**πάρχει τάχα άνθρωπος που δεν έχει πεισθῆ γι' αὐτό, ὅτι δηλαδή ποτέ δεν ἐκέρδισε κανεὶς νίκη στὸν πόλεμο οὔτε ἐδέχθηκε στέφανο πρόσκαιρο οὔτε ἱκανοποιήθηκε ἡ ἐπιθυμία του²⁵, ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι ἀπὸ τοὺς διακεκριμένους, οὔτε ὑπηρέτησε κατὰ κάποιον τρόπο τὰ θεῖα οὔτε ἐπέτυχε κάποια ἀπὸ τὶς ἀξιέπαινες ἀρετές, ἂν πρῶτα δὲν καταφρόνησε τὶς δυσκολίες τῶν θλίψεων καὶ δὲν ἔδιωξε ἀπὸ κοντὰ του τὸ φρόνημα ποὺ ἐρεθίζει τὴν ἀνάπαυσι ἢ χαύνωσις γιὰ ὅλα;

22 **Ο**ταν ὁ νοῦς ἀποκτήσῃ ζῆλο γιὰ τὴν ἀρετὴ, τότε καὶ οἱ φανερὲς αἰσθήσεις, δηλαδή ὁ ὄρασις, ἡ ἀκοή, ἡ ὄσφρησις, ἡ γεῦσις καὶ ἡ ἀφή δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ νικηθοῦν ἀπὸ τὰ κτυπήματα τῶν ξένων ἐπιρροῶν ποὺ εὐρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὴν συνήθεια καὶ τὰ ὄρια τῆς φυσικῆς δυνάμεως. Ὄταν κατὰ καιροὺς ὁ φυσικὸς θυμὸς ἐκδηλώσῃ τὴν ἐνέργειά του, τότε ἡ ζωὴ τοῦ σώματος εἶναι περισσότερο εὐκαταφρόνητη ἀπὸ τὰ σκύβαλα. Ὄταν ὁμως ἡ καρδιά γεμίσῃ πνευματικὸ ζῆλο, τὸ σῶμα δὲν λυπεῖται ἀπὸ τὶς θλίψεις οὔτε πτοεῖται οὔτε συστέλλεται ἀπὸ τοὺς φόβους, ἀλλὰ ὁ νοῦς του ἀντιστέκεται πρὸς ὅλους τοὺς πειρασμούς, σὰν σκληρὸς ἀδάμας²⁶.

23 **Α**ς ἐπιθυμήσωμε κι' ἐμεῖς τὸν ζῆλο τοῦ πνεύματος, ὅπως τὸ θέλει ὁ Ἰησοῦς, καὶ θὰ ἀποδιωχθῆ ἀπὸ μᾶς κάθε ἀμέλεια ποὺ γεννᾶ στὸ φρόνημά μας τὴν ραθυμία. Διότι ὁ ζῆλος γεννᾶ τὸ θάρρος καὶ τὴν δύναμι τῆς ψυχῆς καὶ τὴν ἐπιμέλεια τοῦ σώματος. Ποιὰ δύναμι ἔχουν οἱ δαίμονες, ὅταν ἡ ψυχὴ κινήσῃ τὸν σφοδρὸ ζῆλο τῆς, τὸν φυσικό, ἐναντίον τους; Καὶ ἡ προθυμία ἐπίσης λέγεται γέννημα τοῦ

26. Ὑπάρχει ἀλληλοσύνδεσις τῶν σωματικῶν αἰσθήσεων μὲ τὶς κινήσεις τοῦ νοῦ. Ὁ ζῆλος τοῦ νοῦ καθιστᾷ τὶς σωματικὲς αἰσθήσεις ἱκανὲς νὰ ἀντισταθοῦν στὶς ἐξωτερικὲς ἐπιθέσεις.

μα λέγεται. Καὶ ὅταν ἐξάγῃ τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν εἰς πράξιν, πᾶσαν ἰσχὸν ἀπτόητον γινομένην ἐν τῇ ψυχῇ βεβαιοῖ. Καὶ αὐτοὺς
 10 δὲ τοὺς στεφάνους τῆς ὁμολογίας, οὓς ὑποδέχονται οἱ ἀθληταὶ καὶ οἱ μάρτυρες ἐν τῇ καρτερίᾳ αὐτῶν, ἐν ταῖς δυσὶν ἐργασίαις τοῦ ζήλου καὶ τῆς προθυμίας, τῶν τικτομένων ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ θυμοῦ τοῦ φυσικοῦ, κομίζονται. Γίνονται ἀπαθεῖς ἐν τῇ σφοδρᾷ λύπῃ τῶν βασάνων.

15 Ὁ Θεὸς δώῃ καὶ ἡμῖν τοιαύτην προθυμίαν ἐν τῇ αὐτοῦ εὐαρεστήσει. Ἀμήν.

ζήλου. Ὄταν ὁ ζήλος μετατρέψη τὴν δύναμι του σὲ πρᾶξι, καθιστᾷ ἀπτόητη κάθε δύναμι στὴν ψυχὴ. Καὶ οἱ στέφανοι τῆς ὁμολογίας, τοὺς ὁποίους λαμβάνουν οἱ ἀθληταὶ καὶ οἱ μάρτυρες μὲ τὴν καρτερίαν τους, κερδίζονται μὲ τὴν διπλῆ ἐνέργειαν τοῦ ζήλου καὶ τῆς προθυμίας ποὺ γεννῶνται ἀπὸ τὸν φυσικὸ θυμὸ. Γίνονται ἀπαθεῖς οἱ ἀθληταὶ μὲ τὴν σφοδρὴ λύπην κατὰ τὰ βασανιστήρια.

Εἶθε ὁ Θεὸς νὰ δώσῃ καὶ σ' ἐμᾶς τέτοια προθυμία κατὰ τὴν εὐαρέστησίν του. Γένοιτο.

ΛΟΓΟΣ Κ'

Π Ε Ρ Ι

ΤΟΥ ΠΟΣΗΝ ΤΙΜΗΝ ΚΕΚΤΗΤΑΙ Η ΤΑΠΕΙΝΟΦΡΟΣΥΝΗ

ΚΑΙ ΠΟΣΟΝ ΑΝΩΤΕΡΟΣ ΕΣΤΙΝ Ο ΒΑΘΜΟΣ ΑΥΤΗΣ

1 **Θ**έλω ἀνοῖξαι τὸ στόμα μου, ἀδελφοί, καὶ λαλήσαι περὶ
τῆς ὑψηλῆς ὑποθέσεως τῆς ταπεινοφροσύνης, καὶ
πληροῦμαι φόβου καθάπερ τις ἐπιστάμενος, ὅτι μέλλει
περὶ Θεοῦ διαλέγεσθαι ἐν τῷ τρόπῳ τῶν ἑαυτοῦ λογισμῶν.
5 Στολὴ γὰρ θεότητός ἐστιν. Ὁ γὰρ Λόγος ὁ ἐνανθρωπήσας, αὐ-
τὴν ἐνεδύσατο καὶ ὠμίλησεν ἡμῖν δι' αὐτῆς ἐν τῷ σώματι
ἡμῶν. Καὶ πᾶς ἀμφιεσάμενος αὐτὴν ἀληθῶς ἀφωμοιώθη τῷ
καταβάντι ἐκ τοῦ ἑαυτοῦ ὕψους καὶ καλύψαντι τὴν ἀρετὴν τῆς
μεγαλωσύνης αὐτοῦ καὶ σκεπάσαντι τὴν ἑαυτοῦ δόξαν ἐν τῇ τα-
10 πεινοφροσύνῃ, ἵνα μὴ ἡ κτίσις τῇ αὐτοῦ θεωρίᾳ καταφλεχθῇ.
Διότι ἡ κτίσις οὐκ ἠδύνατο θεάσασθαι αὐτόν, εἰ μὴ μέρος ἐξ αὐ-
τῆς ἔλαβε καὶ οὕτως ὠμίλησε μετ' αὐτῆς, οὔτε δὲ ἀκούσαι τῶν
λόγων τοῦ στόματος αὐτοῦ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον. Διότι
οὐδὲ οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσαι ἠδυνήθησαν,
15 ἠνίκα ἐκ τῆς νεφέλης ἐλάλησε πρὸς αὐτούς, ἕως ἂν εἶπον πρὸς
Μωϋσῆν· «λαλεῖτω ὁ Θεὸς μετὰ σοῦ, καὶ σὺ ἀκούτισον πρὸς
ἡμᾶς τοὺς λόγους αὐτοῦ, καὶ μὴ λαλήσῃ ὁ Θεὸς μεθ' ἡμῶν, ἵνα
μὴ ἀποθάνωμεν».

* Ὁ Λόγος 20 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 82 κείμενο τῆς συριακῆς ἐκδόσεως τοῦ Bedjan.

1. Φιλ. 2,6ε.

ΠΕΡΙ

ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΑΞΙΑΣ ΤΗΣ ΤΑΠΕΙΝΟΦΡΟΣΥΝΗΣ

ΚΑΙ ΤΟΥ ΥΨΗΛΟΥ ΒΑΘΜΟΥ ΤΗΣ*

1 **Θ** έλω ν' άνοιξω τὸ στόμα μου, άδελφοί, καί νά όμιλήσω περι τοῦ ύψηλοῦ θέματος τῆς ταπεινοφροσύνης, αλλά κατέχομαι από φόβο, σάν άνθρωπος πού γνωρίζει ότι πρόκειται νά όμιλήση περι Θεοῦ με τήν μέθοδο τῶν λογισμῶν του. Διότι ἡ ταπεινοφροσύνη εἶναι στολή τῆς θεότητος. Πράγματι ὁ ένανθρωπήσας Λόγος αὐτήν ένδύθηκε καί δι' αὐτῆς ένώθηκε μ' έμᾶς στο σῶμα μας. "Οποιος τήν έφόρεσε άφωμοιώθηκε άληθινά με εκείνον πού κατέβηκε από τὸ ὕψος του¹ καί έκάλυψε τήν άρετή τῆς μεγαλωσύνης του καί έσκεπάσε τήν δόξα του με τήν ταπεινοφροσύνη, για νά μή καταφλεχθῆ ἡ κτίσις με τῆ θεά του. Διότι ἡ κτίσις δέν θά μπορούσε νά τόν θεωρήσει, άν δέν έλάμβανε μέρος άπ' αὐτήν, ὥστε έτσι νά κοινωνήση με αὐτήν, οὔτε θά μπορούσε ν' άκούση τὰ λόγια από τὸ στόμα του πρόσωπο πρὸς πρόσωπο. "Αλλωστε οὔτε οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰσραήλ δέν έμπόρεσαν ν' άκούσουν τῆ φωνή του, όταν τοὺς άμίλησε από τήν νεφέλη, έως δτου εἶπαν πρὸς τόν Μωϋσῆ, «ἄς όμιλήση ὁ Θεός μαζί σου, καί σὺ μετάφερε σ' έμᾶς τοὺς λόγους του· ἄς μή όμιλήση μ' έμᾶς ὁ Θεός, για νά μή άποθάνωμε»².

2. Έξ. 20,19. Τὸ κείμενο έχει μεταφερθῆ από τῆ συριακή μετάφρασι τῆς Γραφῆς καί αὐτὴν άποδίδει. Στους Έβδομήκοντα εἶναι κάπως διαφορετικό.

2 **Π** ὡς οὖν φανερώς ἢ κτίσις ἠδύνατο δέξασθαι τὴν θεωρίαν αὐτοῦ; Οὕτω γὰρ φοβερὸν τὸ δράμα τοῦ Θεοῦ, ὥστε τὸν μεσίτην εἰπεῖν, «ἐμφοβός εἰμι καὶ ἔντρομος». Ἐφάνη γὰρ ἐπὶ τὸ ὄρος τὸ Σινᾶ αὕτη ἡ ἀρετὴ τῆς δόξης. Καὶ τὸ ὄρος ἦν καπνιζόμενον καὶ τρέμον ἐν τῷ φόβῳ τῆς ἀποκαλύψεως τῆς ἐν αὐτῷ, ὥστε καὶ τὰ θηρία τὰ πλησιάζοντα τοῖς κατωτέροις αὐτοῦ μέρεσιν ἀποθνήσκειν. Καὶ ἠτοιμάσθησαν καὶ παρεσκευάσθησαν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, ἀγνίσαντες ἑαυτούς, κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Μωϋσέως, ἡμέρας τρεῖς, ὥστε γενέσθαι αὐτοὺς ἀξίους τοῦ ἀκοῦσαι τῆς φωνῆς τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ὀράσεως τῆς ἀποκαλύψεως αὐτοῦ. Καὶ ὅτε ἔφθασεν ὁ καιρός, οὐκ ἠδυνήθησαν δέξασθαι τὴν ὄρασιν τοῦ φωτὸς αὐτοῦ καὶ τὴν σφοδρότητα τῆς φωνῆς τῶν βροντῶν αὐτοῦ.

3 **Α** λλά νῦν, ὅτε τὴν χάριν ἑαυτοῦ ἐξέχεεν ἐπὶ τὸν κόσμον ἐν τῇ ἑαυτοῦ παρουσίᾳ, οὐκ ἐν σεισμῷ, οὐκ ἐν πυρί, οὐκ ἐν φωνῇ φοβερᾷ καὶ σφοδρᾷ κατῆλθεν, ἀλλ' ὡς ὑετὸς ἐπὶ πόκον καὶ ἡ σταγῶν ἡ στάζουσα ἐπὶ τὴν γῆν ἐν ἀπαλότητι, καὶ ἐν ἄλλῳ τρόπῳ ὠράθη ὁμιλῶν ἡμῖν. Τοῦτο δέ ἐστιν, ἠνίκα ὡς ἐν θησαυρῷ ἐσκέπασε τὴν μεγαλωσύνην ἑαυτοῦ ἐν τῷ σκεπάσματι τῆς σαρκός, καὶ ἐν ἡμῖν ὠμίλει μεθ' ἡμῶν ἐν ἐκείνῳ, ὅπερ ἔτεκτῆνατο αὐτῷ τὸ ἑαυτοῦ νεῦμα ἐκ τοῦ κόλπου τῆς Παρθένου καὶ Θεοτόκου Μαρίας, ὅπως, ἰδόντες αὐτὸν τὸν ὄντα ἐκ τοῦ γένους ἡμῶν ὁμιλοῦντα μεθ' ἡμῶν, μὴ θροηθῶμεν ἐκ τῆς θεωρίας αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο πᾶς, ὃς τὴν στολὴν, ἐν ἧ ὠράθη ἐν τῷ σώματι ἐκείνῳ, ὃ ἐνεδύσατο ὁ κτίστης, ἀμφιεσθεῖη, αὐτὸν τὸν

3. Πράξ. 7,31-32. Ἐξ. 3,3-6.

4. Ἐξ. 19,15-16. 20,18-21.

5. Ψαλμ. 71,6.

2 **Π** ὡς θὰ μπορούσε λοιπὸν ἡ κτίσις νὰ δεχθῆ φανερά τὴν θεά του; Ἦταν τόσο φοβερὸ τὸ ὄραμα τοῦ Θεοῦ, ὥστε ὁ προφήτης νὰ εἰπῆ, «εἶμαι φοβισμένος καὶ τρομαγμένος»³. Πράγματι ἐπάνω στὸ ὄρος ἐφανίσθηκε ἡ ἴδια ἡ ἀρετὴ τῆς δόξας του. Καὶ τὸ ὄρος ἦταν καπνισμένο καὶ ἔντρομο ἀπὸ τὸν φόβο τῆς ἀποκαλύψεως πὺ ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ σ' αὐτό, ὥστε καὶ τὰ θηρία πὺ ἐπλησίαζαν στὰ κατώτερα μέρη του νὰ πεθαίνουν. Καὶ ἐτοιμάσθηκαν καὶ παρασκευάσθηκαν οἱ υἱοὶ τοῦ Ἰσραήλ, διατηρούμενοι ἀγνοεῖ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρες, σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολὴ τοῦ Μωϋσέως, ὥστε νὰ γίνουν ἄξιοι ν' ἀκούσουν τὴν φωνὴ τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ δεχθοῦν τὴν θεά τῆς ἀποκαλύψεώς του. Καὶ ὅταν ἔφθασε ὁ καιρὸς, δὲν ἐμπόρεσαν νὰ δεχθοῦν τὴν θεά τοῦ φωτός του καὶ τὴν σφοδρότητα τοῦ ἤχου τῶν βροντῶν του⁴.

3 **Α** λλά τώρα πὺ ἐσκόρπισε τὴν χάρι του στὸν κόσμον μὲ τὴν παρουσία του, δὲν κατῆλθε μὲ σεισμὸ οὔτε μὲ πῦρ οὔτε μὲ φωνὴ φοβερὴ καὶ δυνατὴ, ἀλλὰ σὰν βροχὴ ἐπάνω στὸ ποκάρι⁵ καὶ σὰν σταγόνα πὺ στάζει ἀπαλὰ ἐπάνω στὴ γῆ, καὶ παρουσιάσθηκε νὰ μᾶς ὁμιλῆ μὲ ἄλλον τρόπο. Τοῦτο συνέβηκε, ἀφοῦ ἐσκέπασε τὴν μεγαλωσύνη του μὲ τὸ σκέπασμα τῆς σαρκὸς⁶ σὰν θησαυρὸ καὶ μέσα μας ὠμιλοῦσε μ' ἐμᾶς δι' ἐκεῖνου τὸ ὁποῖο τοῦ κατασκεύασε τὸ Πνεῦμα του ἀπὸ τὸν κόλπο τῆς Παρθένου καὶ Θεοτόκου Μαρίας, ὥστε, βλέποντας αὐτὸν πὺ ἦταν ἀπὸ τὸ γένος μας νὰ ἐπικοινωνῆ μαζί μας, νὰ μὴν ἀνασυχῆσωμε ἀπὸ τὴν θεά του. Γι' αὐτὸ ὁποιοσδήποτε ἐφόρεσε τὴν στολὴ, μὲ τὴν ὁποία ἐφανίσθηκε σ' ἐκεῖνο τὸ σῶμα πὺ ἐνδύθηκε ὁ Κτίστης, ἐνδύθηκε τὸν ἴδιο τὸν Χριστό⁷. Διότι αὐτὸς ἐπιθύμησε νὰ ἐνδυθῆ στὸν

6. Αὐτὴ ἡ διατύπωση, ὅτι ἡ θεότης παρέλαβε ἕνα «σκέπασμα τῆς σαρκός», δὲν εἶναι βέβαια ἀπολύτως ὀρθόδοξη. Προέρχεται ἀπὸ τὴν νεστοριανικὴ θητεία τοῦ Ἰσαάκ.

7. Ρωμ. 13,14.

Χριστὸν ἐνεδύσατο. Ὅτι τὴν ἀφομοίωσιν, ἐν ἣ ὥράθη τῇ κτίσει ἑαυτοῦ καὶ συνανεσιράφη, ἐπεθύμησεν ἐνδύσασθαι εἰς τὸν
 15 ἔσω αὐτοῦ ἄνθρωπον καὶ ἐν αὐτῇ ὄραται τοῖς συνδούλοις αὐτῷ. Καὶ ἀντὶ τοῦ ἐνδύματος τῆς τιμῆς καὶ τῆς δόξης τῆς ἐξωτέρας, ἐν αὐτῇ ἐκοσμήθη.

4 **Δ**ιὰ τοῦτο πάντα ἄνθρωπον, τὸν τοῦτο τὸ ὁμοίωμα ἐνδεδυμένον, θεωροῦσα ἢ κτίσις ἢ λογικὴ καὶ σιωπητικὴ κατὰ τὸν Δεσπότην προσκυνεῖ αὐτῷ, διὰ τὴν τιμὴν τοῦ ἑαυτῆς Δεσπότητος, ὃν ἐθεάσατο ἐνδεδυμένον αὐτήν, καὶ συναναστρεφόμενον ἐν αὐτῇ. Ποία γὰρ κτίσις οὐκ αἰδεῖται τὴν θεωρίαν τοῦ ταπεινόφρονος; Ὅμως δὲ ἕως ἂν ἀπεκαλύφθῃ ἡ δόξα τῆς ταπεινοφροσύνης τοῖς πᾶσιν, εὐκαταφρόνητος ἦν ἡ θεωρία ἐκεῖνη, ἡ πλήρης ἀγιότητος. Νῦν δὲ ἀνέτειλεν ἡ μεγαλωσύνη αὐτῆς τοῖς ὀφθαλμοῖς τοῦ κόσμου, καὶ πᾶς ἄνθρωπος τιμᾷ τὴν ὁμοιότητα
 10 ταύτην ἐν παντὶ τόπῳ ὀρωμένην, καὶ ἐν τούτῳ τῷ μεσίτῃ ἠξιώθη ἢ κτίσις δέξασθαι τὴν ὄρασιν τοῦ κτίστου ἑαυτῆς καὶ δημιουργοῦ. Διὰ τοῦτο οὐδὲ παρὰ τοῖς ἐχθροῖς τῆς ἀληθείας ἐστὶν εὐκαταφρόνητος, εἰ καὶ ἐνδεής ἐστι πάσης τῆς κτίσεως, ὁ ταύτην κτησάμενος, ἀλλ' ὡς ἐν στεφάνῳ καὶ πορφύρᾳ τιμᾶται
 15 ἐν αὐτῇ ὁ μαθὼν αὐτήν.

5 **Τ**ὸν ταπεινόφρονα ἄνθρωπος ποτὲ οὐ μισεῖ, οὐ πλήττει ἐν λόγῳ, οὐ καταφρονεῖ. Διότι γὰρ ἀγαπᾷ αὐτὸν ὁ ἑαυτοῦ Δεσπότης, ὑπὸ πάντων ἀγαπᾶται. Ἀγαπᾷ τοὺς πάντες, καὶ οἱ πάντες ἀγαπῶσιν αὐτόν. Πάντες ἐπιθυμοῦσιν αὐτόν, καὶ εἰς
 5 πάντα τόπον, ὅπου πλησιάζει, ὡς Ἄγγελον φωτὸς ὀρῶσιν αὐτὸν καὶ τὴν τιμὴν αὐτῷ ἀφορίζουσι. Κἄν λαλήσῃ ὁ σοφὸς καὶ ὁ διδάσκαλος, κατασιγασθήσονται. Διότι τῷ ταπεινόφρονι διδοῦσι τόπον τοῦ λαλεῖν. Οἱ ὀφθαλμοὶ πάντων τῷ στόματι αὐτοῦ προσέχουσιν, ὁποῖος λόγος ἐξέρχεται ἐξ αὐτοῦ, καὶ πᾶς ἄν-

έσωτερικό του ἄνθρωπο τὸ ὁμοίωμα, μὲ τὸ ὁποῖο ἐθεάθηκε ἐκεῖνος ἀπὸ τὰ κτίσματά του καὶ τὰ συναναστράφηκε καὶ μὲ αὐτὸ γίνεται ὁρατὸς ἀπὸ τοὺς συνδούλους του. Καὶ ἀντὶ τοῦ ἐνδύματος τῆς ἐξωτερικῆς τιμῆς καὶ δόξας, ἐστολίσθηκε μὲ αὐτὸ.

4 **Γ**ι' αὐτὸ ἡ λογικὴ καὶ σιωπηλὴ κτίσις κάθε ἄνθρωπο, πού βλέπει ἐνδυμένον μὲ αὐτὸ τὸ ὁμοίωμα, τὸν προσκυνεῖ σὰν τὸν Δεσπότη, πρὸς τιμὴν τοῦ Δεσπότη τῆς, τὸν ὁποῖον εἶδε ἐνδυμένον μὲ αὐτὴν καὶ συναναστρεφόμενον μὲ αὐτὴν. Πράγματι, ποιά κτίσις δὲν σέβεται τὴν θεὰ τοῦ ταπεινόφρονος; Ἐκείνη ἡ γεμάτη ἀγιότητα θεωρία ἦταν καταφρονημένη, μέχρι πού ἀποκαλύφθηκε σὲ ὄλους ἡ δόξα τῆς ταπεινοφροσύνης. Τώρα ὁμοῦς ἀνέτειλε στοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ κόσμου ἡ μεγαλωσύνη τῆς, καὶ ὁ καθένας τιμᾷ αὐτὸ τὸ ὁμοίωμα βλεπόμενο σὲ κάθε τόπο, καὶ μὲ αὐτὸν τὸν μεσίτη ἀξιώθηκε ἡ κτίσις νὰ δεχθῆ τὴν θεὰ τοῦ κτίστη τῆς καὶ Δημιουργοῦ⁸. Γι' αὐτὸ ἐκεῖνος πού τὴν ἀπέκτησε δὲν καταφρονεῖται οὔτε ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τῆς ἀληθείας, ἀκόμη καὶ ἂν εἶναι ὑποδεέστερος ὅλης τῆς κτίσεως, ἀλλ' ἀντιθέτως αὐτὸς πού τὴν ἀπέκτησε τιμᾶται μὲ αὐτὴν σὰν νὰ φορῆ στέμμα καὶ πορφύρα.

5 **Π**οτὲ δὲν μισεῖ ὁ ἄνθρωπος τὸν ταπεινόφρονα οὔτε τὸν προσβάλλει μὲ λόγους οὔτε τὸν καταφρονεῖ. Ἀντιθέτως, ἀφοῦ τὸν ἀγαπᾷ ὁ Δεσπότης του, ἀγαπᾶται ἀπὸ ὄλους· ἀγαπᾷ τοὺς πάντας καὶ οἱ πάντες τὸν ἀγαποῦν. Ὅλοι τὸν ἐπιθυμοῦν, καὶ ὅπου καὶ ἂν πλησιάσῃ τὸν βλέπουν σὰν Ἄγγελον φωτός⁹ καὶ τοῦ ἀπονέμουν τὴν τιμητικὴν θέσιν. Ἄν ὁμιλῆ ὁ σοφὸς καὶ ὁ διδάσκαλος, θὰ κατασιγήσουν ὄλοι· διότι δίδουν τὸν λόγο στὸν ταπεινόφρονα. Οἱ ὀφθαλμοὶ ὄλων προσέχουν στὸ στόμα του, σὰν λόγους τοῦ Θεοῦ. Ἡ βραχυλογία

9. Β' Κορ. 11,14.

10 ἄνθρωπος τοὺς λόγους αὐτοῦ προσδοκᾷ, ὡσπερ λόγους τοῦ Θεοῦ.
 Ἡ βραχυλογία αὐτοῦ, ὡς οἱ λόγοι τῶν σοφιστῶν, οἱ ἐξετάζον-
 τεσ τὰ νοήματα αὐτῶν. Οἱ λόγοι αὐτοῦ ἠδεῖς τῇ ἀκοῇ τῶν σο-
 φῶν πλέον κηρίου καὶ μέλιτος τῷ φάρυγγι. Καὶ πᾶσιν ὡς Θεὸς
 ψηφίζεται, κἄν καὶ ἰδιώτης τῷ ἑαυτοῦ λόγῳ ἦ, ἐξουδενωμένος
 15 τε καὶ εὐτελεῖς τῇ ἑαυτοῦ θεωρίᾳ.

6 **Ο** καταφρονητικῶς λαλῶν κατὰ τοῦ ταπεινόφρονος, καὶ οὐ
 ψηφίζων αὐτὸν ὡς ζῶντα, ὡς ἀνοίξας ἐστὶ τὸ στόμα ἑ-
 αυτοῦ κατὰ τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὅσον καταφρονεῖται ἐν ὀφθαλμοῖς
 αὐτοῦ ὑπὸ πάσης τῆς κτίσεως, ἡ τιμὴ αὐτοῦ διαμένει. Προσ-
 5 εγγίζει ὁ ταπεινόφρων τοῖς φθορεῦσι θηρίοις καὶ ὅταν ἐπιβλέ-
 ψῃ ἢ ὄρασις αὐτῶν ἐπ' αὐτῷ, ἡμεροῦται ἢ ἀγριότης αὐτῶν καὶ
 προσπελάζουσιν αὐτῷ ὡς δεσπότη ἑαυτῶν καὶ σαίνουσι τὰς κε-
 φαλὰς ἑαυτῶν καὶ λείχουσι τὰς χεῖρας αὐτοῦ καὶ τοὺς πόδας.
 Διότι ἐκείνην τὴν ὁσμὴν τὴν ἐκπνεύσασαν ἐκ τοῦ Ἀδὰμ πρὸ τῆς
 10 παραβάσεως, ὅτε συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν καὶ ἐπέθηκεν αὐτοῖς
 ὀνόματα ἐν τῷ παραδείσῳ, ὡσφράνθησαν ἐξ αὐτοῦ, ὅπερ ἐλή-
 φθη ἐξ ἡμῶν, καὶ πάλιν ἀνεκαίνισεν αὐτὸ καὶ ἔδωκεν ἡμῖν αὐτὸ
 ἐν τῇ ἑαυτοῦ παρουσίᾳ ὁ Ἰησοῦς. Αὐτός ἐστι τὸ μυρίσαν τὴν εὐ-
 ωδίαν τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων.

7 **Π**άλιν προσεγγίζει τοῖς ἔρπετοῖς τοῖς θανατηφόροις, καὶ εὐ-
 θὺς ἠνίκα πλησιάσει ἢ αἰσθησις τῆς χειρὸς ἑαυτοῦ καὶ
 ἄψεται τοῦ σώματος αὐτῶν, ἢ ὀξύτης καὶ ἢ σκληρότης τῆς πι-
 κρότητος αὐτῶν τῆς θανατηφόρου παύεται, καὶ ἐν ἑαυτοῦ χερ-
 5 σὶν ὡς τὴν ἀκρίδα ψώχει αὐτά.

8 **Π**ροσεγγίζει τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ὡς τὸν Κύριον προσέχου-
 σιν εἰς αὐτόν. Καὶ τί λέγω ἀνθρώπους; Ἀλλὰ καὶ οἱ δαι-
 μονες μετὰ τῆς σφοδρότητος αὐτῶν καὶ τῆς πικρίας καὶ πάσης
 μεγαλαυχίας τοῦ φρονήματος ἑαυτῶν, ἠνίκα φθάσωσι πρὸς αὐ-

του εἶναι εὐχάριστη σὰν τοὺς λόγους τῶν σοφιστῶν ποὺ ἀναπτύσσουν τὶς σκέψεις των. Οἱ λόγοι του εἶναι γλυκεῖς στὴν ἀκοή τῶν σοφῶν περισσότερο ἀπὸ ὅ,τι εἶναι στὸν φάρυγγα ἢ κηρήθρα καὶ τὸ μέλι¹⁰. Καὶ σὲ ὅλους θεωρεῖται σὰν θεός, ἔστω καὶ ἂν εἶναι ἀπαίδευτος στὸν λόγο, ἐξουθενωμένος καὶ εὐτελῆς στὴν ἐμφάνισί του.

6 **Ο** ποιος ὁμιλεῖ περιφρονητικῶς κατὰ τοῦ ταπεινόφρονος καὶ δὲν τὸν ὑπολογίζει ὡς ζωντανό, εἶναι σὰν νὰ ἀνοίξε τὸ στόμα του κατὰ τοῦ Θεοῦ. Ὅσο καὶ ἂν καταφρονηθῇ ἀπὸ ὀλόκληρη τὴν κτίσι, ἡ τιμὴ του παραμένει. Ὁ ταπεινόφρων προσεγγίζει στὰ σαρκοβόρα θηρία, καὶ ὅταν αὐτὰ τὸν ἀντικρύσουν ἡμερώνεται ἢ ἀγριότης των, τὸν πλησιάζουν σὰν αὐθέντη τους, κινοῦν τὰ κεφάλια τους, γλείφουν τὰ χέρια καὶ τὰ πόδια του. Διότι ὀσφραίνονται ἀπ' αὐτὸν ἐκείνη τὴν ὀσμὴ ποὺ ἀπέπνεε ὁ Ἀδὰμ πρὶν ἀπὸ τὴν παράβασι, ὅταν συνάχθηκαν γύρω του καὶ τοὺς ἔβαλε τὰ ὀνόματα στὸν παράδεισο¹¹. τὴν ὀσμὴ ποὺ μᾶς ἀφαιρέθηκε, ἔπειτα τὴν ἀνανέωσε καὶ μᾶς τὴν ἔδωσε πάλι κατὰ τὴν παρουσία του, ὅποτε ἔκαμε γλυκεῖα τὴν εὐωδία τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων.

7 **Π**ροσεγγίζει πάλι τὰ θανατηφόρα ἔρπετά, κι' εὐθύς, μόλις πλησιάση τὸ χέρι του καὶ ἐγγίση τὸ σῶμα τους, διακόπτεται ἡ ὀξύτης καὶ ἡ σκληρότης τοῦ θανατηφόρου δηλητηρίου τους· τὰ πιάνει στὸ χέρι του σὰν τὴν ἀκρίδα.

8 **Π**ροσεγγίζει τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τὸν προσέχουν σὰν τὸν Κύριο. Καὶ γιατί λέγω τοὺς ἀνθρώπους; Ἀκόμη καὶ οἱ δαίμονες μὲ ὅλη τὴν σφοδρότητα καὶ πίκρα τους καὶ μὲ ὅλη τὴν ὑπεροψία τοῦ φρονήματός των, ὅταν φθάσουν

10. Ψαλμ. 118,103. Βλ. καὶ Ψαλμ. 18,10 καὶ Παρμ. 16,24.

11. Γεν. 2,19.

- 5 τόν, γίνονται ὡς χοῦς. Καὶ μωραίνεται πᾶσα ἡ κακία αὐτῶν καὶ καταλύονται αἱ μηχαναὶ αὐτῶν καὶ ἀργοῦσι τὰ πανουργεύματα αὐτῶν.
- 9 **Ν** ὦν οὖν, ἐπειδὴ ἐδείξαμεν τὸ μέγεθος τῆς τιμῆς αὐτῆς τῆς ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δύναμιν τὴν κεκρυμμένην ἐν αὐτῇ, λοιπὸν δεῖξωμεν τί ἐστὶν αὕτη ἡ ταπείνωσις καὶ πότε ἀξιοῦται δέξασθαι ταύτην ὁ ἄνθρωπος τελείως καθὼς ἐστὶ. Ποιήσωμεν
5 δὲ διαφορὰν μεταξὺ τοῦ ταπεινόφρονος ἐν προσώπῳ τοῦ ἀξιοθέντος τῆς ἀληθινῆς ταπεινοφροσύνης.
- 10 **Τ** απείνωσις ἐστὶ δύναμις τις μυστικὴ, ἣν μετὰ τὴν τελείωσιν τῆς πολιτείας ἀπάσης ὑποδέχονται οἱ τέλειοι ἅγιοι. Καὶ οὐ δίδεται αὕτη ἡ δύναμις, εἰ μὴ τοῖς τελείοις μόνοις ἐν ἀρετῇ, διὰ τῆς δυνάμεως τῆς χάριτος, καθ' ὅσον ἱκανοῖ τῇ φύσει ἐν ὄρω. Διότι ἡ ἀρετὴ συγκλείει ἐν ἑαυτῇ πάντα. Διὰ τοῦτο
5 οὐ δύναται τις ἕκαστον ἄνθρωπον, ὡς ἔτυχε, λογίσασθαι ταπεινόφρονα, ἀλλὰ μόνους τοὺς ἀξιοθέντας ταύτης τῆς τάξεως, ἧς εἴπομεν.
- 11 **Ο** ὑχὶ πᾶς ὁ κατὰ φύσιν ἐπεικῆς καὶ ἡσύχιος ἢ συνετὸς ἢ πρᾶος, οὗτος ἔφθασε τὸν βαθμὸν τῆς ταπεινοφροσύνης, ἀλλὰ ταπεινόφρων ἐστὶ κατὰ ἀλήθειαν, ὅστις ἔχει ἐν τῷ κρυπτῷ τι ἄξιον ὑπερηφανίας, καὶ οὐχ ὑπερηφανεύεται, ἀλλ'
5 ὡς χοῦν ἔχει αὐτὸ ἐν τῷ ἑαυτοῦ λογισμῷ. Ἄλλ' οὐδὲ τὸν ἐν τῇ μνήμῃ τῶν παραπτωμάτων καὶ πλημμελημάτων ταπεινοφρονοῦντα καὶ μνημονεύοντα αὐτῶν, ἕως ἂν συντριβῇ ἡ καρδιά αὐτοῦ καὶ συγκαταβῇ ἡ διάνοια αὐτοῦ ἐκ τῶν ἐννοιῶν τῆς ὑπερηφανίας ἐν τῇ μνήμῃ αὐτῶν, καλοῦμεν ταπεινόφρονα, κἂν καὶ ἡ
10 τοῦτο ἐπαινετόν. Διότι ἀκμὴν ἔχει τὸν λογισμὸν τῆς ὑπερηφα-

κοντὰ σ' αὐτόν, γίνονται σάν χῶμα· μαραίνεται ὅλη ἡ κακία τους καὶ καταστρέφονται ὅλες οἱ μηχανές των καὶ σταματοῦν οἱ πανουργίες των.

9 **Τ**ώρα λοιπόν, ἀφοῦ ἐδείξαμε τὸ μέγεθος τῆς τιμῆς τῆς ταπεινοφροσύνης ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δύναμι πὺ εἶναι κρυμμένη σ' αὐτήν, ἃς δείξωμε πλέον τί εἶναι αὐτὴ ἢ ταπείνωσις καὶ πότε ἀξιώνεται νὰ τὴν δεχθῆ ὁ ἄνθρωπος τελείως, ὅπως εἶναι. Θὰ διακρίνωμε δὲ ἀνάμεσα στοὺς ταπεινόφρονες τὸ πρόσωπο ἐκεῖνο πὺ ἀξιώθηκε τὴν ἀληθινὴ ταπεινοφροσύνη.

10 **Τ**απείνωσις εἶναι κάποια μυστικὴ δύναμις, τὴν ὁποία μετὰ τὸ πέρας ὅλης τῆς ἐνάρετης ζωῆς ὑποδέχονται οἱ τέλειοι ἅγιοι. Δὲν δίδεται αὐτὴ ἢ δύναμις παρὰ μόνο στοὺς τελείους κατὰ τὴν ἀρετὴ, διὰ τῆς δυνάμεως τῆς χάριτος, κατὰ τὴν ἀναλογία πὺ ἢ φύσις εἶναι γι' αὐτὸ ἰκανή· διότι ἢ ἀρετὴ περικλείει μέσα της τὰ πάντα. Γι' αὐτὸ δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ θεωρήσῃ τὸν πρῶτο τυχόντα ὡς ταπεινόφρονα, ἀλλὰ μόνο ἐκεῖνους πὺ ἀξιώθηκαν αὐτὴ τὴν τάξι πὺ εἶπαμε.

11 **Δ**ὲν ἔφθασε στὸ βαθμὸ τῆς ταπεινοφροσύνης ὁ καθένας πὺ εἶναι ἡσυχος ἢ συνετὸς ἢ πρᾶος, ἀλλὰ πραγματικὰ ταπεινόφρων εἶναι ὁποῖος ἔχει στὰ κρυφὰ κάτι ἄξιο ὑπερηφανείας, καὶ δὲν ὑπερηφανεύεται, ἀλλὰ τὸ ἔχει σάν χῶμα μετὸν λογισμό του· ἀλλὰ δὲν καλοῦμε ταπεινόφρονα οὔτε ἐκεῖνον πὺ ταπεινώνει τὸν ἑαυτό του λόγῳ τῆς μνήμης τῶν παραπτωμάτων καὶ πλημμελημάτων καὶ τὰ μνημονεύει, γιὰ νὰ συντριβῆ ἢ καρδιά του¹² καὶ καταπέση ἢ διάνοιά του ἀπὸ τὴν μνήμη τῆς ὑπερηφανείας· ἂν καὶ αὐτὴ ἢ στάσις του εἶναι ἀξιέπαινη, δὲν καλοῦμε οὔτε αὐτόν ταπεινόφρονα, διότι διατηρεῖ ἀκόμη τὸν λογισμό τῆς ὑπερηφανείας καὶ δὲν ἀπέκτη-

12. Ψαλμ. 50,19.

νίας καὶ τὴν ταπεινῶσιν οὐκ ἐκτίησατο, ἀλλὰ ταῖς μηχαναῖς ἐγγίζει αὐτὴν πρὸς ἑαυτόν. Καὶ εἰ τοῦτο ἐπαινέτον, καθὼς εἶπον, ἀλλ' ἴδου ἀκμὴν οὐκ ἔστιν αὐτοῦ, ἀλλὰ θέλει αὐτὴν, καὶ αὐτὴ οὐκ ἔστιν αὐτοῦ.

12 **Τ**απεινόφρων δὲ τέλειός ἐστιν ὁ μὴ χρήζων μηχανᾶσθαι αἰτίας τῷ ἑαυτοῦ φρονήματι τοῦ ταπεινοφρονεῖν, ἀλλ' ὁ ἐν πᾶσι τούτοις τελείως καὶ φυσικῶς αὐτὴν κτησάμενος ἄνευ ἔργου. Ὡσπερ ὁ χάρισμά τι μέγα καὶ ὑπερέχον πᾶσαν κτίσιν καὶ φύσιν δεξάμενος ἐν ἑαυτῷ, αὐτὸς δὲ ὀρᾷ ἑαυτὸν ὡς ἁμαρτωλὸν καὶ εὐτελεῖ καὶ εὐκαταφρόνητον τοῖς ἰδίῳις ὀφθαλμοῖς, καὶ ὡς ὁ εἰσελθὼν εἰς τὰ μυστήρια πασῶν τῶν φύσεων τῶν πνευματικῶν καὶ τέλειος ὢν ἐν τῇ σοφίᾳ ἀπάσης τῆς κτίσεως ἐν πάσῃ ἀκριβεῖα, αὐτὸς δὲ ἑαυτὸν λογίζεται γινώσκοντα μηδὲ 10 ἐν, καὶ οὗτος οὐκ ἐν μηχαναῖς, ἀλλὰ χωρὶς βίας οὕτως ἐστὶν ἐν τῇ καρδίᾳ ἑαυτοῦ.

13 **Α**ρα δυνατόν γενέσθαι ἄνθρωπον οὕτω καὶ ἐν τῇ φύσει οὕτως ἀλλάσσειν ἑαυτόν, ἢ οὔ;

14 **Λ**οιπὸν μὴ δίσταζε, ὅτι ἡ δύναμις, ἣν ἐδέξατο, τῶν μυστηρίων τελειοῖ ταῦτα ἐν αὐτῷ, ἐν πάσῃ ἀρετῇ ἔργων χωροῦσα. Αὕτη ἐστὶν ἡ δύναμις, ἣν ἐδέξαντο οἱ μακάριοι Ἀπόστολοι ἐν τῇ ἰδέᾳ τοῦ πυρός. Δι' αὐτὴν παρήγγειλεν αὐτοῖς ὁ 5 Σωτὴρ, μὴ χωρίζεσθαι ἀπὸ Ἱερουσαλήμ, ἕως ἂν τὴν ἐξ ὕψους δέξωνται δύναμιν. Ἱερουσαλήμ αὕτη ἐστὶν ἡ ἀρετὴ, δύναμις δὲ ἡ ταπεινῶσις· ἡ ἐξ ὕψους δὲ δύναμις ὁ Παράκλητός ἐστιν, ὁ ἐρμηνευόμενος Πνεῦμα παρακλήσεως. Καὶ τοῦτό ἐστι τὸ ρηθὲν

13. Ὑπὸ τὴν μορφή τῶν πυρίνων γλωσσῶν, Πράξ. 2,3-4.

σε τὴν ταπείνωσι, ἀλλὰ τὴν σύρει πλησίον του μὲ ἐπινοήσεις. Ἐὰν καὶ αὐτό, ὅπως εἶπα, εἶναι ἐπαινετό, ὅμως ἡ ταπεινοφροσύνη δὲν εἶναι ἰδική του· τὴν θέλει, ἀλλ' αὐτὴ δὲν εἶναι ἰδική του.

12 **Τ**απεινόφρων τέλειος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ δὲν χρειάζεται νὰ μηχανεύεται ἀφορμὲς γιὰ νὰ ταπεινώνη τὸ φρόνημά του, ἀλλ' ἐκεῖνος ποὺ καθ' ὅλα τὴν ἀπέκτησε τελείως καὶ φυσικῶς χωρὶς προσπάθεια. Ὅπως ὅποιος ἐδέχθηκε ἓνα μεγάλο χάρισμα ποὺ ὑπερέχει ὅλη τὴν κτίσι καὶ τὴν φύσι, ὁ ἴδιος ὅμως θεωρεῖ τὸν ἑαυτό του ἁμαρτωλὸ καὶ εὐτελεῖ καὶ εὐκαταφρόνητο μὲ τὰ δικά του μάτια, καὶ ὅπως ὅποιος εἰσῆλθε στὰ μυστήρια ὅλων τῶν πνευματικῶν φύσεων καὶ εἶναι τέλειος στὴν σοφία ὅλης τῆς κτίσεως μὲ κάθε ἀκρίβεια, ὁ ἴδιος ὅμως θεωρεῖ τὸν ἑαυτό του ἄδαῃ, ἔτσι καὶ αὐτὸς ἐδῶ, εἶναι ταπεινόφρων μέσα στὴν καρδιά του χωρὶς μηχανεύματα καὶ χωρὶς βία.

13 **Α**ραγε εἶναι δυνατὸ νὰ γίνῃ ὁ ἄνθρωπος τέτοιος καὶ ν' ἀλλάξῃ ἔτσι τὸν ἑαυτό του κατὰ τὴν φύσι, ἢ ὄχι;

14 **Μ**ὴ ἀμφιβάλλῃς καθόλου ὅτι ἡ δύναμις τῶν μυστηρίων ποὺ ἐδέχθηκε τελειοποιεῖται μέσα του, προχωρώντας σὲ κάθε εἶδος ἐναρέτου ἔργου. Αὐτὴ εἶναι ἡ δύναμις ποὺ ἐδέχθηκαν οἱ μακάριοι Ἀπόστολοι μὲ τὴν μορφή τοῦ πυρός¹³. Γιὰ χάρι της τοὺς παράγγειλε ὁ Σωτὴρ νὰ μὴ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὴν Ἱερουσαλήμ, ἕως ὅτου δεχθοῦν τὴν δύναμι ἀπὸ ὑψηλά¹⁴. Αὐτὴ ἡ Ἱερουσαλήμ εἶναι ἡ ἀρετὴ, δύναμις εἶναι ἡ ταπείνωσις, καὶ ἡ ἀπὸ ὑψηλά δύναμις εἶναι ὁ Παράκλητος, ποὺ σημαίνει τὸ Πνεῦμα τῆς παρακλήσεως¹⁵. Καὶ

14. Πράξ. 1,4.

15. Ἰω. 14,26.

έν τῇ θείᾳ Γραφῇ περὶ αὐτοῦ, ὅτι «τὰ μυστήρια τοῖς ταπεινό-
10 φροσιν ἀποκαλύπτονται».

15 **Τ**ούτου δὲ τοῦ Πνεύματος τῶν ἀποκαλύψεων καὶ δεικνύ-
οντος τὰ μυστήρια ἀξιοῦνται οἱ ταπεινόφρονες δέξασθαι
ἐνδον ἑαυτῶν. Καὶ διὰ τοῦτο ἐρρέθη ὑπὸ τινων ἀγίων, ὅτι ἡ τα-
πεινώσις ἐν ταῖς θείαις θεωρίαις τελειοῖ τὴν ψυχὴν. Λοιπὸν μὴ
5 **τολμήση** ἄνθρωπος ἐννοῆσαι κατὰ τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ, ὅτι ἔφθα-
σε τὸ μέτρον τῆς ταπεινοφροσύνης ἐν ἑαυτῷ, καὶ δι' ἓνα λογι-
σμὸν κατανύξεως, τὸν ἀναβάντα ἐν αὐτῷ ἐν καιρῷ τινι, ἢ ἐν
ὀλίγοις δάκρυσι τοῖς ἐξελθοῦσιν ἐξ ἑαυτοῦ, ἢ δι' ἐν ἀγαθόν,
ὄπερ ἔχει φυσικῶς, ἢ ἐκράτησεν ἐν βίᾳ πρὸς ἑαυτόν· ὅτι ἐκεῖνο
10 ὄπερ ἐστὶ πλήρωμα πάντων τῶν μυστηρίων καὶ φρούριον πα-
σῶν τῶν ἀρετῶν ἐστίν· ὅτι ἐν ἔργοις μικροῖς ἐκτήσατο ταῦτα
πάντα ἐν τόποις τούτου τοῦ χαρίσματος.

16 **Α**λλ' ἐὰν νικήσῃ πάντα τὰ πνεύματα τὰ ἐναντία, καὶ οὐκ
ἐξείλησεν αὐτῷ ἐν τῶν ἔργων ἐκ πάσης ἀρετῆς, ὄπερ
κατὰ πρόσωπον οὐκ εἰργάσατο καὶ οὐκ ἐκτήσατο, καὶ ἐνίκησε
καὶ ὑπέταξε τὰ ὀχυρώματα πάντα τῶν ὑπεναντίων, καὶ μετὰ
5 ταῦτα ἐν πνεύματι αἰσθηθῆ ἐν αὐτῷ, ὅτι ἐδέξατο αὐτὸ τὸ χάρι-
σμα, ἡνίκα τὸ Πνεῦμα μαρτυρεῖ τῷ πνεύματι αὐτοῦ κατὰ τὸν
λόγον τοῦ Ἀποστόλου, τοῦτο ἡ τελειότης τῆς ταπεινοφροσύνης.
Μακάριος ὁ κτησάμενος αὐτήν, ὅτι ἐν πάσῃ ὥρᾳ τὸν κόλπον
ἀσπάζεται τοῦ Ἰησοῦ καὶ περιλαμβάνει.

17 **Ε**ὰν δὲ ἐρωτήσῃ ἄνθρωπος, Τί ποιήσω; πῶς κτήσομαι;
ποιῶ τρόπῳ ἀξίος γένωμαι δέξασθαι αὐτήν; ἰδοὺ ἐγὼ
βιάζω ἑμαυτόν, καὶ ἡνίκα νομίσω, ὅτι ἐκτησάμην αὐτήν, θεω-

τοῦτο εἶναι ἐκεῖνο πού ἐλέχθηκε περὶ αὐτοῦ στὴν θεία Γραφή, ὅτι τὰ μυστήρια ἀποκαλύπτονται στοὺς ταπεινόφρονες¹⁶.

15 **Τ**οῦτο τὸ Πνεῦμα τῶν ἀποκαλύψεων πού δείχνει τὰ μυστήρια ἀξιῶνονται οἱ ταπεινόφρονες νὰ δεχθοῦν μέσα τους. Καὶ γι' αὐτὸ ἐλέχθηκε ἀπὸ μερικοὺς ἁγίους ὅτι ἡ ταπείνωσις τελειώνει τὴν ψυχὴ μὲ τὶς θεῖες θεωρίες. Ἐπομένως, ἄς μὴ τολμήσῃ ἄνθρωπος νὰ σκεφθῆ μὲ τὴν ψυχὴ του ὅτι ἔφθασε ὁ ἴδιος τὸ μέτρο τῆς ταπεινοφροσύνης, καὶ μάλιστα ἀπλῶς μὲ ἓνα λογισμό κατανύξεως πού τοῦ ἦλθε κάποια στιγμή ἢ μὲ ὀλίγα δάκρυα πού ἐξῆλθαν ἀπὸ τὰ μάτια του ἢ μὲ ἓνα ἀγαθὸ πού τὸ κατέχει φυσικὰ ἢ πού τὸ ἀπέκτησε βιαίως· διότι σ' αὐτὴν τὴν περίπτωσι θὰ εἶχε ἀποκτήσει αὐτὸ πού εἶναι τὸ πλήρωμα ὄλων τῶν μυστηρίων καὶ τὸ φρούριο ὄλων τῶν ἀρετῶν, δηλαδὴ μὲ τόσο μικρὰ ἔργα θὰ εἶχε ἀποκτήσει ἓνα τόσο μεγάλο χάρισμα¹⁷.

16 **Α**λλά, ἂν νικήσῃ ὄλα τὰ ἐνάντια πνεύματα, χωρὶς νὰ τοῦ ξεφύγῃ οὔτε ἓνα ἀπὸ τὰ ἔργα ὄλων τῶν ἀρετῶν πού νὰ μὴ τὸ ἐπραξέ καὶ νὰ μὴ τὸ ἀπέκτησε, ἂν νικήσῃ καὶ ὑποτάξῃ ὄλα τὰ ὀχυρώματα τῶν ἐναντίων, καὶ ἔπειτα αἰσθανθῆ μέσα του πνευματικὰ ὅτι ἐδέχθηκε αὐτὸ τὸ χάρισμα, ὅταν δηλαδὴ τὸ Πνεῦμα μαρτυρῆ στὸ πνεῦμα του, κατὰ τὸν λόγο τοῦ Ἀποστόλου¹⁸, τοῦτο εἶναι ἡ τελειότης τῆς ταπεινοφροσύνης. Μακάριος εἶναι ὁποῖος τὴν ἀπέκτησε, διότι κάθε ὦρα ἀσπάζεται καὶ περιπτύσσεται τὸν κόλπο τοῦ Ἰησοῦ.

17 **Α**ν ὅμως ἐρωτήσῃ κάποιος ἄνθρωπος, Τί νὰ κάνω; πῶς θὰ τὴν ἀποκτήσω; μὲ ποιόν τρόπο θὰ γίνω ἄξιος νὰ τὴν δεχθῶ; Νᾶ, ἐγὼ βιάζω τὸν ἑαυτό μου καὶ ὅταν νομίσω

17. Τὸ ἐδάφιο τοῦτο ἔχει ὑποστῆ κάποια φθορὰ κατὰ τὴ χειρόγραφη παράδοσί του, ἐκτὸς ἂν οἱ ἀρχαῖοι μεταφρασταὶ ἀπὸ τὸ συριακὸ ἔδωσαν ἐλαττωματικὸ κείμενο. Προσπαθήσαμε νὰ τοῦ δώσουμε κάποιο νόημα.

18. Ρωμ. 8,16.

ρῶ, ὅτι ἰδοὺ ἔννοιαι ἐναντίαι αὐτῆς περιστρέφονται ἐν τῷ μέσῳ
5 τῆς διανοίας μου. Καὶ ἄρτι πίπτω εἰς ἀπόγνωσιν ἐνθεν.

18 **Τ** οὔτῳ τῷ ἐρωτῶντι τοῦτο ἀποκριθήσεται αὐτῷ· Ἄρκετὸν
τῷ μαθητῇ γενέσθαι κατὰ τὸν διδάσκαλον, καὶ τῷ δούλῳ
κατὰ τὸν ἑαυτοῦ κύριον». Βλέπετε τὸν ἐντειλάμενον ταύτην καὶ
τὸν δωρούμενον τὸ χάρισμα, ἐν ποίῳ τρόπῳ ταύτην ἐκτήσατο,
5 καὶ ὁμοιώθητι καὶ εὐρήσεις αὐτήν. Αὐτὸς γὰρ εἶπεν, «ἔρχεται ὁ
ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου, καὶ ἐν ἐμοὶ εὐρήσει οὐδέν». Βλέπεις
πῶς ἐν τελειότητι πασῶν τῶν ἀρετῶν, κτήσασθαι δυνατὸν τὴν
ταπείνωσιν; Τοῦτον τὸν ἐντειλάμενον ζηλώσωμεν. «Αἱ ἀλώπε-
10 κες» φησί, «φωλεοὺς ἔχουσι, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατα-
σκηνώσεις, ὁ δὲ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν
κλίνῃ», ὁ ἔχων δόξαν ἐκ πάντων τῶν τελειωθέντων καὶ ἀγια-
σθέντων καὶ πληρωθέντων ἐν πάσαις γενεαῖς, μετὰ τοῦ Πα-
τρὸς τοῦ ἀποστείλαντος αὐτὸν καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος, νῦν
καὶ δεῖ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ὅτι τὴν ἀπέκτησα, παρατηρῶ ὅτι, ἰδού, μέσα στὴν διάνοιά μου περιστρέφονται ἔννοιες ἀντίθετες αὐτῆς. Καὶ τότε περιπίπτω σὲ ἀπόγνωσι.

- 18 **Σ** αὐτὸν ποὺ κάνει τὴν ἐρώτησι αὐτὴ θὰ δοθῆ ἡ ἐξῆς ἀπόκρισις. «Ἄρκετὸ εἶναι στὸν μαθητὴ νὰ γίνῃ σὰν τὸν διδάσκαλό του, καὶ στὸ δοῦλο νὰ γίνῃ σὰν τὸν κύριό του»¹⁹. Βλέπε αὐτὸν ποὺ ἔδωσε τὴν ἐντολὴ καὶ δωρίζει τὸ χάρισμα, μὲ ποιὸν τρόπο τὴν ἀπέκτησε, γίνε ὅμοιος μὲ αὐτὸν καὶ θὰ τὴν εὐρῆς. Αὐτὸς πράγματι εἶπε, «ἔρχεται ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου, καὶ δὲν εὐρίσκει τίποτε σὲ μένα»²⁰. Βλέπετε, πῶς εἶναι δυνατὸ μὲ τὴν τελειότητα ὄλων τῶν ἀρετῶν ν' ἀποκτήσετε τὴν ταπεινοφροσύνη; Ἄς γίνωμε ζηλωτὲς αὐτοῦ ποὺ ἔδωσε τὴν ἐντολὴ. «Οἱ ἀλεποῦδες», λέγει, «ἔχουν φωληές, καὶ τὰ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις, ἐνῶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἔχει ποῦ νὰ κλίνη τὸ κεφάλι του»²¹, αὐτὸς ποὺ δοξάζεται ἀπὸ ὄλους τοὺς τελειωθέντας καὶ ἀγιασθέντας καὶ ὀλοκληρωθέντας σὲ ὅλες τὶς γενεές, μαζί μὲ τὸν Πατέρα ποὺ τὸν ἀπέστειλε καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, τῶρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

19. Ματθ. 10,25.

20. Ἰω. 14,30.

21. Ματθ. 8,20.

ΛΟΓΟΣ ΚΑ'

Π Ε Ρ Ι

ΤΟΥ ΥΠΟ ΤΙΝΟΣ ΩΦΕΛΕΙΤΑΙ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΕΙΣ ΤΟ
ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΑΙ ΤΩ ΘΕΩ, ΕΝ ΤΗ ΚΑΡΔΙΑ ΑΥΤΟΥ
ΚΑΙ ΤΙΣ Η ΑΛΗΘΗΣ ΑΙΤΙΑ Η ΠΡΟΣΕΓΓΙΖΟΥΣΑ ΑΥΤΩ,
ΚΡΥΠΤΩΣ ΤΗΝ ΒΟΗΘΕΙΑΝ ΚΑΙ ΤΙΣ ΠΑΛΙΝ Η ΑΙΤΙΑ Η
ΑΓΟΥΣΑ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟΝ ΕΙΣ ΤΑΠΕΙΝΩΣΙΝ

1 **Μ**ακάριος άνθρωπος ό γινώσκων τήν έαυτοῦ άσθένειαν.
Διότι αὐτή ἡ γνώσις γίνεται αὐτῷ θεμέλιος καὶ ρίζα
καὶ ἀρχὴ πάσης ἀγαθωσύνης. Ὅταν γάρ μάθῃ τις καὶ
έν ἀληθείᾳ αἰσθηθῆ τῆς έαυτοῦ άσθενείας, τηνικαῦτα περισφίγ-
5 γει τήν έαυτοῦ ψυχὴν ἀπὸ τῆς χαννότητος τῆς άμαυρούσης τήν
γνώσιν καὶ θησαυρίζει έαυτῷ παραφυλακὴν. Οὐδεὶς δέ δύναται
αἰσθηθῆναι τῆς έαυτοῦ άσθενείας, έάν μὴ παραχωρηθῆ μικρὸν
τοῦ πειρασθῆναι, ἢ έν τοῖς καταπονοῦσι τὸ σῶμα ἢ τήν ψυχὴν.
Τότε γάρ, συγκρίνας τήν έαυτοῦ άσθένειαν τῇ βοηθείᾳ τοῦ
10 Θεοῦ, τηνικαῦτα γνώσεται ταύτης τήν μεγαλωσύνην, καὶ πάλιν
δταν κατίδη τὸ πλῆθος τῶν μηχανημάτων αὐτοῦ καὶ τήν παρα-
φυλακὴν καὶ έγκράτειαν καὶ σκέπην καὶ περίφραξιν τῆς ψυχῆς
αὐτοῦ, δι' ὧν έλπίζει εύρεῖν αὐτῇ πεποιθήσιν, καὶ οὐ κέκτηται,
ἢ καὶ έάν ἡ καρδία γαλήνην μὴ έχη ἀπὸ τοῦ φόβου καὶ τρόμου,
15 τηνικαῦτα νοείτω καὶ γινωσκέτω, ότι οὗτος ό φόβος τῆς καρ-

ΛΟΓΟΣ 21

ΠΕΡΙ

ΤΟΥ ΑΠΟ ΠΟΙΟΝ ΩΦΕΛΕΙΤΑΙ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΓΙΑ
ΝΑ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΝ ΘΕΟ ΜΕ ΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑ ΤΟΥ
ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΑΛΗΘΙΝΗ ΑΙΤΙΑ ΠΟΥ ΤΟΥ ΠΡΟΣΦΕΡΕΙ
- ΚΡΥΦΑ ΤΗ ΒΟΗΘΕΙΑ, ΚΑΙ ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ ΠΑΛΙ Η ΑΙΤΙΑ
ΠΟΥ ΟΔΗΓΕΙ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ ΣΤΗΝ ΤΑΠΕΙΝΩΣΙ*

1 **Μ**ακάριος είναι ο άνθρωπος που γνωρίζει την ασθένειά του· διότι αυτή η γνώσις του γίνεται θεμέλιο, ρίζα και αρχή κάθε αγαθωσύνης. Όταν δηλαδή μάθη κανείς και αισθανθῆ ἀληθινὰ τὴν ἀσθένειά του, τότε περισφίγγει τὴν ψυχὴ του ἀπὸ τὴν χαυνότητα, πὺ ἀμαυρώνει τὴν γνώσι, καὶ ἐξασφαλίζει γὰ τὸν ἑαυτὸ του περιφρούρησι. Κανένας ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ αισθανθῆ τὴν ἀσθένειά του, ἂν δὲν ὑποβληθῆ γὰ λίγο σὲ πειρασμοὺς, πὺ καταπονοῦν εἴτε τὸ σῶμα εἴτε τὴν ψυχὴ. Συγκρίνοντας τότε τὴ δικὴ του ἀσθένεια μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, θὰ μάθη τὴν μεγαλωσύνη τῆς δεύτερης. Όταν ἐπίσης βλέπη τὸ πλῆθος τῶν ἐπινοήσεών του καὶ τὴν προφύλαξι, τὴν ἐγκράτεια, τὴν σκέπη καὶ τὴν περίφραξι τῆς ψυχῆς του, πράγματα διὰ τῶν ὁποίων νομίζει ὅτι θὰ εὔρη πεποίθησι γι' αὐτήν, ἀλλὰ δὲν τὴν ἀποκτᾶ, ἢ ὅταν ἡ καρδιά του δὲν ἔχη γαλήνη ἀπὸ τὸν φόβο καὶ

* Ὁ Λόγος 21 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 8 κείμενο τῆς συριακῆς ἐκδόσεως τοῦ Bedjan.

δίας αὐτοῦ δηλοῖ καὶ ἐμφαίνει, ὅτι ἐνδεής ἐστι πάντως ἐτέρου
 τινὸς βοηθοῦντος. Ἡ γὰρ καρδία μαρτυρεῖ ἔσωθεν τῷ φόβῳ
 τῷ βάλλοντι καὶ παλαίοντι ἐνδοθεν αὐτῆς, καὶ ἐμφαίνει λεῖψίν
 τινος. Καὶ διὰ τοῦτο ἐλέγχεται μὴ δυναμένη κατασκηνηῶσαι
 20 μετὰ πεποιθήσεως. Ἡ γὰρ τοῦ Θεοῦ βοήθεια, φησὶν, ἐστὶν ἡ
 σώζουσα.

2 **Ο**ταν δέ τις γνῶ, ὅτι ἐνδεής ἐστὶ τῆς θείας βοηθείας, πολ-
 λὰς ποιεῖται τὰς εὐχὰς καί, ὅσον ταύτας πληθύνει, ταπει-
 νοῦται ἡ καρδία. Οὐδεὶς γὰρ δεόμενος καὶ αἰτῶν δύναται μὴ τα-
 πεινωθῆναι. «Καρδίαν γὰρ συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμέ-
 5 νην ὁ Θεὸς οὐκ ἐξουδενώσει». Ἔως ἂν οὖν μὴ ταπεινωθῇ ἡ
 καρδία, οὐ δύναται παύσασθαι τοῦ μετεωρισμοῦ. Ἡ γὰρ ταπει-
 νωσις συνάγει τὴν καρδίαν. Ὅταν δὲ ταπεινωθῇ ὁ ἄνθρωπος,
 παραυτίκα κυκλοῖ αὐτὸν τὸ ἔλεος, καὶ τότε αἰσθάνεται ἡ καρδία
 τῆς θείας βοηθείας. Διότι εὐρίσκει δυνάμιν τινα πεποιθήσεως
 10 κινουμένην ἐν αὐτῇ. Ὅταν δὲ αἰσθηται ὁ ἄνθρωπος τῆς θείας
 βοηθείας, ὅτι πάρεστι βοηθοῦσα αὐτῷ, τότε ἡ καρδία παραυτί-
 κα ἐμπίπλαται πίστεως καὶ συνήσιν ἐντεῦθεν, ὅτι ἡ προσευχὴ
 καταφύγιον πέφυκε βοηθείας καὶ πηγὴ σωτηρίας καὶ θησαυρὸς
 πεποιθήσεως καὶ λιμὴν ρυόμενος ἀπὸ τρικυμίας καὶ φῶς τοῖς
 15 ἐν σκότει καὶ στήριγμα τῶν ἀσθενῶν καὶ σκέπη ἐν τῷ καιρῷ
 τῶν πειρασμῶν καὶ βοήθεια ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς νόσου καὶ ἀσπὶς
 λυτρώσεως ἐν πολέμῳ καὶ βέλος ἠκονημένον ἐξ ἐναντίας τῶν
 ἐχθρῶν· καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν πᾶν τὸ πλῆθος τῶν ἀγαθῶν τούτων
 διὰ τῆς προσευχῆς εὐρίσκεται ἔχον τὴν εἴσοδον.

1. Βλ. Ψαλμ. 120,2, «ἡ βοήθειά μου παρά Κυρίου», κ. ἄ.

2. Ψαλμ. 50,19.

τὸν τρόμο, τότε πρέπει νὰ σκεφθῆ καὶ νὰ κατανοήσῃ ὅτι αὐτὸς ὁ φόβος τῆς καρδιάς του δηλώνει καὶ φανερώνει ὅτι χρειάζεται ὀπωσδήποτε κάποιον ἄλλον βοηθόν. Διότι ἡ καρδιά του μαρτυρεῖ ὅτι ὁ φόβος εἶναι μέσα της καὶ ὅτι παλαίει μὲ αὐτήν· φανερώνει λοιπὸν κάποια ἔλλειψι καὶ ἔτσι ἀποδεικνύεται ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ παραμείνῃ στὴν πεποίθησι. Διότι, λέγει, ἡ βοήθεια τοῦ Θεοῦ εἶναι αὐτὴ ποῦ σώζει¹.

- 2 **Ο**ταν γνωρίσῃ κανεὶς ὅτι τοῦ λείπει ἡ θεία βοήθεια, τότε κάμει πολλές εὐχές, καὶ ὅσο τις αὐξάνει, τόσο ἡ καρδιά του ταπεινώνεται. Διότι ἄνθρωπος ποῦ προσεύχεται καὶ κάμει αἰτήσεις δὲν μπορεῖ νὰ μὴ ταπεινωθῆ καὶ «τὴν συντετριμμένη καὶ ταπεινωμένη καρδιά δὲν πρόκειται νὰ τὴν περιφρονήσῃ ὁ Θεός»². Πρὶν ταπεινωθῆ λοιπὸν ἡ καρδιά, δὲν μπορεῖ νὰ σταματήσῃ ὁ μετεωρισμὸς του³. Ἡ ταπεινωσις εἶναι ἐκείνη ποῦ συμμαζεύει τὴν καρδιά, καὶ ὅταν ταπεινωθῆ ὁ ἄνθρωπος, ἀμέσως τὸν περιβάλλει τὸ ἔλεος, καὶ τότε ἡ καρδιά αἰσθάνεται τὴν θεία βοήθεια· διότι εὐρίσκει κάποια δύναμι πεποιθήσεως ποῦ κινεῖται μέσα της. Ὅταν λοιπὸν αἰσθανθῆ ὁ ἄνθρωπος τὴν θεία βοήθεια, ὅτι εὐρίσκεται στὸ πλευρό του ἑνας παραστάτης, τότε ἀμέσως ἡ καρδιά γεμίζει ἀπὸ πίστι καὶ γνωρίζει πλέον ὅτι ἡ προσευχὴ εἶναι καταφύγιο βοηθείας καὶ πηγὴ σωτηρίας, θησαυρὸς πεποιθήσεως καὶ λιμάνι ποῦ σώζει ἀπὸ τρικυμίες, φῶς γιὰ τοὺς εὐρισκομένους στὸ σκότος καὶ στήριγμα τῶν ἀσθενῶν, σκέπη τὸν καιρὸ τῶν πειρασμῶν καὶ βοήθεια στὴν ἀκμὴ τῆς νόσου, ἀσπίδα ποῦ προφυλάσσει στὸν πόλεμο καὶ βέλος ἀκονισμένο ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν· μὲ λίγα λόγια ὄλο τὸ πλῆθος τῶν ἀγαθῶν τούτων ἐξασφαλίζεται διὰ τῆς προσευχῆς.

3. Μετεωρισμὸς εἶναι ὁ σκορπισμὸς τῶν λογισμῶν ἐδῶ κι ἐκεῖ, ἡ περιπλάνησις τῆς διανοίας, ὅπως ἐπανειλημμένως εἶδαμε σ' αὐτὰ τὰ κείμενα.

3 **Κ**αὶ λοιπὸν ἀπὸ τοῦ νῦν ἐντρυφᾶ ἐν τῇ τῆς πίστεως προ-
 σευχῇ, ἣ δὲ καρδία αὐτοῦ παιδρύνεται τῇ πεποιθήσει,
 καὶ οὐδαμῶς τῇ προτέρᾳ πυρώσει καὶ τῇ ψιλῇ λαλιᾷ τοῦ στό-
 ματος ἐναπομένει, ἀλλ' ὅταν νοήσῃ ταῦτα, οὕτω τότε κτήσεται
 5 τὴν προσευχὴν ἐν τῇ ψυχῇ, καθάπερ θησαυρόν. Καὶ ἀπὸ τῆς
 πολλῆς εὐφροσύνης τὸ σχῆμα τῆς προσευχῆς αὐτοῦ εἰς εὐχαρι-
 στηρίους φωνὰς ἀμείβει. Καὶ οὗτός ἐστιν ὁ λόγος ὁ ρηθεὶς ὑπὸ
 τοῦ διορίσαντος ἐκάστῳ τῶν πραγμάτων τὸ ἴδιον σχῆμα· ὅτι ἡ
 προσευχὴ χαρὰ ἐστίν, εὐχαριστίαν ἀναπέμπουσα. Εὐχὴν δὲ ταύ-
 10 τὴν ἠνίξαστο, τὴν ἐν γνώσει τοῦ Θεοῦ ἀνυομένην, τουτέστι τὴν
 παρὰ τοῦ Θεοῦ πεμπομένην. Διότι οὐκ ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ
 τηνικαῦτα προσεύχεται ὁ ἄνθρωπος, ὡς ἡ λοιπὴ προσευχὴ ἢ
 προσευχομένη πρὸ τοῦ αἰσθάνεσθαι ταύτης τῆς χάριτος, ἀλλὰ
 μετὰ χαρᾶς τῆς καρδίας καὶ θαύματος βρῦει τὰς εὐχαριστηρίους
 15 κινήσεις διηνεκῶς ἀλαλήτοις γονυκλισίαις, καὶ ἀπὸ τοῦ πλή-
 θους τῆς κινήσεως αὐτοῦ εἰς τὴν γνώσιν καὶ τοῦ θαυμάζειν καὶ
 ἐκπλήττεσθαι τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, ἐξαίφνης ὑποῖ τὴν φωνὴν
 αὐτοῦ, ὕμνολογῶν καὶ δοξάζων αὐτόν, καὶ τὴν εὐχαριστίαν
 ἀναπέμπει καὶ ἐκπληττόμενος λίαν τὴν γλῶσσαν κινεῖ.

4 **Ε**ἴ τις ἐνταῦθα ἐφθασεν ἐν ἀληθείᾳ καὶ οὐ φαντασίᾳ καὶ
 σημειώσεις πολλὰς τέθεικε τῷ πράγματι ἐν ἑαυτῷ καὶ
 πολλὰς ἔγνω διαφορὰς διὰ τὴν πολλὴν δοκιμὴν αὐτοῦ, οὗτος
 οἶδε τί λέγω, ὅτι οὐκ ἔστιν ἐναντίον. Καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν παυέσθω
 5 τοῦ ἐνθυμεῖσθαι τὰ μάταια καὶ προσμενέτω τῷ Θεῷ διὰ τῆς δι-
 ηνεκοῦς προσευχῆς, δειλιῶν καὶ φοβούμενος, μήποτε στερηθῇ
 τοῦ πλήθους τῆς ἀρρωγῆς τοῦ Θεοῦ.

3 **Α**πὸ τὴ στιγμὴ λοιπὸν αὐτὴ ἐντρυφᾶ στὴν προσευχὴ τῆς πίστεως. Ἡ καρδιά του φαιδρύνεται μὲ τὴν πλήρη πεποίθησι, καὶ δὲν ἀρκεῖται καθόλου στὴν προηγούμενη πύρωσι καὶ στὴν ἀπλῆ λαλιά τοῦ στόματος, ἀλλὰ, ὅταν κατανοήσῃ αὐτά, τότε ἀποκτᾶ τὴν προσευχὴ στὴν ψυχὴ του σὰν θησαυρὸ καὶ ἀπὸ τὴν πολλὴ εὐφροσύνη μεταβάλλει τὴν μορφή τῆς προσευχῆς του σ' εὐχαριστήριες φωνές. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος ποὺ εἶπε ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος καθώρισε τὴν μορφή κάθε πράγματος, ὅτι ἡ προσευχὴ εἶναι χαρὰ ποὺ ἀναπέμπει εὐχαριστία⁴. Αὐτὴν ὑπαινίχθηκε ὡς προσευχὴ, τὴν διεξαγόμενη μὲ γνῶσι τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ τὴν ἀποστελλόμενη ἀπὸ τὸν Θεό. Διότι τότε ὁ ἄνθρωπος δὲν προσεύχεται μὲ κόπο καὶ μόχθο, ὅπως στὸ ἄλλο εἶδος προσευχῆς ποὺ τελεῖται πρὶν ἀπὸ τὴν αἴσθησι αὐτῆς τῆς χάριτος, ἀλλὰ ἀναβρῦει τις εὐχαριστήριες κινήσεις συνεχῶς, μὲ ἀλάλητες γονυκλισίες, μὲ χαρὰ τῆς καρδιάς καὶ θαυμασμό· καὶ ἀπὸ τὸ πλῆθος τῆς κινήσεώς του στὴν γνῶσι καὶ ἀπὸ τὸν θαυμασμό καὶ τὴν ἐκπληξί ἐνώπιον τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, ἐξαφνικὰ ὑψώνει τὴν φωνή του, ὑμνολογώντας καὶ δοξαζόντας αὐτόν, ἀναπέμπει τὴν εὐχαριστία καὶ κινεῖ τὴν γλῶσσα μὲ μεγάλη κατάπληξι.

4 **Ο**ποιος ἔφθασε ἀληθινά, καὶ ὄχι φανταστικά, ἐδῶ καὶ ἔκαμε πολλὰ παρατηρήσεις μέσα του γι' αὐτὸ τὸ θέμα καὶ ἀντιλήφθηκε μὲ τὴν πεῖρα του πολλὰς πτυχές, αὐτὸς γνωρίζει ὅτι αὐτὸ ποὺ λέγω δὲν εἶναι ἐνάντιο. Ἀπὸ τώρα λοιπὸν ἂς παύσῃ νὰ ἐνθυμῆται τὰ μάταια καὶ ἂς παραμένῃ κοντὰ στὸ Θεὸ μὲ τὴν συνεχῆ προσευχὴ, ἀπὸ φόβο μήπως στερηθῇ ποτὲ τὸ πλῆθος τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ.

4. Στὸ συριακὸ κείμενο ἀντὶ τῆς φράσεως «ὑπὸ τοῦ διορίσαντος» τῆς μεταφράσεως ἔχει «ὑπὸ τοῦ σοφοῦ μεταξὺ τῶν ἀγίων μακαρίου Εὐαγρίου». Οἱ ἀρχαῖοι μεταφρασταὶ ἀφήρσαν τὸ ὄνομα.

5 **Τ** αῦτα πάντα τὰ ἀγαθὰ τίκτονται τῷ ἀνθρώπῳ ἀπὸ τοῦ ἐπιγνώναι τὴν οἰκείαν ἀσθένειαν. Ἐκ γὰρ τῆς πολλῆς ἐφέσεως αὐτοῦ πρὸς τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ προσεγγίζει τῷ Θεῷ, διαμένων ἐν τῇ προσευχῇ. Καὶ ὅσον προσεγγίζει τῷ Θεῷ 5 τῇ προθέσει αὐτοῦ, καὶ ὁ Θεὸς προσεγγίζει αὐτῷ διὰ τῶν χαρισμάτων αὐτοῦ, καὶ οὐ μὴ ἄρῃ ἀπ' αὐτοῦ τὴν χάριν διὰ τὴν πολλὴν αὐτοῦ ταπείνωσιν· διότι, ὡσπερ ἡ χήρα, πρὸς τὸν κριτὴν ἀδιαλείπτως κράζει ἐκδικηθῆναι ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου.

6 **Δ** ιὰ τοῦτο δὲ ὁ οἰκτίρμων Θεὸς παρακατέχει ἀπ' αὐτοῦ τὰς χάριτας, ἵνα γένηται αὐτῷ τοῦτο αἰτία τοῦ προσεγγίσειν αὐτῷ καὶ ἔνεκεν τῆς χρείας αὐτοῦ παραμένη τῷ βρῦντι τὰς ὠφελείας. Καὶ τινὰς μὲν τῶν αἰτήσεων δίδωσιν αὐτῷ τάχιστα, 5 ἐκείνας λέγω ὧν ἐκτὸς οὐ δύναται τις σωθῆναι, τινὰς δὲ παρακατέχει ἀπ' αὐτοῦ. Καὶ ἐν τισὶ μὲν τῶν πραγμάτων ἀποσοβεῖ καὶ ἀποδιώκει τὸ καυσῶδες τοῦ ἐχθροῦ ἀπ' αὐτοῦ, ἐν τισὶ δὲ παραχωρεῖ πειράζεσθαι, ἵνα γένηται αὐτῷ ἐκεῖνο τὸ πειρατήριον αἰτία τοῦ προσεγγίσειν τῷ Θεῷ, ὡς προεῖπον, καὶ ἵνα παι- 10 δευθῇ καὶ πειραν σχῇ τῶν πειρασμῶν. Καὶ οὗτός ἐστιν ὁ λόγος τῆς Γραφῆς, ὅτι «Κύριος ἐγκατέλιπεν ἔθνη πολλά, τοῦ μὴ ἐξολοθρεῦσαι αὐτά, καὶ οὐ παρέδωκεν αὐτὰ εἰς τὰς χεῖρας Ἰησοῦ τοῦ υἱοῦ Ναυῆ, ἵνα παιδεύσῃ ἐν αὐτοῖς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ καὶ ἵνα διδαχθῶσιν αἱ φυλαὶ τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ καὶ μάθωσι τὸν πό- 15 λεμον».

7 **Δ** ἱκαίος γὰρ μὴ συνειδῶς τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν ἐπὶ ἀκμῆς ξυροῦ ἔχει τὰ πράγματα καὶ οὐδαμῶς ἀπέστη ἀπὸ πτώσεως οὔτε ἀπὸ τοῦ φθοροποιοῦ λέοντος, λέγω δὴ τοῦ δαίμονος τῆς ὑπερηφανίας. Καὶ πάλιν ὁ μὴ γινώσκων τὴν ἑαυτοῦ

5. Προηγείται ἡ συναίσθησις τῆς ἀσθενείας τοῦ ἀνθρώπου, ἀκολουθεῖ ἡ ταπείνωσις καὶ ἔπειτα ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἀνάγκης θείας βοηθείας, καὶ τέλος ἐρχεται ἡ προσευχή.

5 **Ο**λα αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ γεννῶνται στὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὴν ἐπίγνωσι τῆς ἀσθενείας του. Πράγματι, ἀπὸ τὴν πολλὴ ἔφεσί του πρὸς τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ προσεγγίζει στὸν Θεό, ἐπιδιδόμενος στὴν προσευχή⁵. Καὶ ὅσο αὐτὸς προσεγγίζει στὸν Θεὸ μὲ τὴν πρόθεσί του, τόσο ὁ Θεὸς προσεγγίζει σ' αὐτὸν μὲ τὰ χαρίσματα του, καὶ ἐξ αἰτίας τῆς πολλῆς ταπεινώσεώς του δὲν θὰ ἀφαιρέση ἀπ' αὐτὸν τὴν χάρι· διότι κράζει ἀδιαλείπτως πρὸς τὸν κριτὴ, ὅπως ἡ χήρα, γιὰ νὰ δικαιωθῆ ἔναντι τοῦ ἀντιδίκου⁶.

6 **Γ**ι' αὐτὸ ὁ οἰκτίρμων Θεὸς παρακρατεῖ ἀπὸ αὐτὸν τὶς χάριτες, ὥστε τοῦτο νὰ τοῦ γίνῃ αἰτία νὰ τὸν πλησιάζῃ καὶ ἐξ αἰτίας τῆς ἀνάγκης νὰ παραμείνῃ δίπλα στὸν πηγάζοντα τὶς ὠφέλειες. Μερικὰ αἰτήματα τοῦ τὰ προσφέρει γρήγορα, δηλαδὴ ἐκεῖνα χωρὶς τὰ ὁποῖα δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ σωθῆ, μερικὰ ὅμως τοῦ τὰ κατακρατεῖ. Σὲ μερικὰ πράγματα σταματᾷ καὶ ἀπομακρύνει ἀπ' αὐτὸν τὴν καυστικὴ προσβολὴ τοῦ ἐχθροῦ, σὲ ἄλλα ὅμως ἐπιτρέπει νὰ πειρασθῆ, ὥστε ἐκεῖνο τὸ πειρατήριον νὰ τοῦ γίνῃ αἰτία νὰ προσεγγίσῃ τὸν Θεό, ὅπως προεῖπα, καὶ νὰ παιδευθῆ καὶ νὰ δοκιμασθῆ ἀπὸ τοὺς πειρασμούς. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος τῆς Γραφῆς, ὅτι ὁ Κύριος ἄφησε πολλὰ ἔθνη χωρὶς νὰ τὰ ἐξολοθρεύσῃ καὶ δὲν τὰ παρέδωσε στὰ χέρια τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ⁷, γιὰ νὰ παιδαγωγῆσῃ δι' αὐτῶν τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ καὶ νὰ διδαχθοῦν οἱ φυλὲς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ καὶ μάθουν τὸν πόλεμον.

7 **Π**ράγματι, ὁ δίκαιος ποὺ δὲν ἔχει συναίσθησι τῆς ἀσθενείας του εὐρίσκεται ἐπάνω στὴν κόψι τοῦ ξυραφιοῦ καὶ δὲν ἀπέχει ἀπὸ τὴν πτώσι οὔτε ἀπὸ τὸν φθοροποιὸ λέοντα, δηλαδὴ ἀπὸ τὸν δαίμονα τῆς ὑπερηφανείας. Ἐπίσης

6. Λουκᾶ 18,3.

7. Κριτῶν 3,1εε.

5 ἀσθένειαν ἐλλείπει ἐκ τῆς ταπεινώσεως, ὁ δὲ ταύτης ἐλλείπων ἐλλιπής ἐστὶ καὶ ἀπὸ τῆς τελειώσεως, καὶ ὁ ἀπὸ ταύτης ἐλλιπής, αἰεὶ περίφοβός ἐστι· διότι ἡ πόλις αὐτοῦ οὐ θεμελιώται ἐπὶ στύλους σιδηροῦς οὔτε ἐπὶ φλοιᾶς χαλκᾶς, λέγω δὴ τῆς ταπεινώσεως. Ταπείνωσιν δὲ οὐ δύναται τις κτήσασθαι, ἀλλ' ἢ
10 διὰ τῶν τρόπων αὐτῆς, δι' ὧν πέφυκε γίνεσθαι ἡ καρδία συντετριμμένη καὶ οἱ διαλογισμοὶ τῆς οἰήσεως ἐξουδενωμένοι.

8 **Δ**ιὰ τοῦτο οὖν πολλάκις εὐρίσκει ἐν αὐτῷ ὁ ἐχθρὸς ἶχνος αἰτίας τοῦ ἐκκλίνειν τὸν ἄνθρωπον· ἄνευ γὰρ ταπεινώσεως οὐ δύναται τελειωθῆναι τὸ ἔργον τοῦ ἀνθρώπου καὶ οὐδαμῶς ἐπετέθη τῷ γραμματεῖ τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ ἢ σφραγὶς
5 τοῦ Πνεύματος, μᾶλλον δὲ ἕως τοῦ νῦν δοῦλος ὑπάρχει καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ οὐχ ὑπερήρθη τοῦ φόβου. Καθότι οὐ διορθοῦνται τις τὸ ἔργον αὐτοῦ ἄνευ ταπεινώσεως, καὶ οὐ παιδεύεται, εἰ μὴ διὰ πειρασμῶν, καὶ ἄνευ παιδείας τὴν ταπείνωσιν οὐ καταλαμβάνει.

9 **Δ**ιὰ τοῦτο ἀφήσιν ὁ Κύριος αἰτίας ταπεινώσεως καὶ συντριμμοῦ καρδίας δι' ἐμπόνου προσευχῆς ἐπὶ τοὺς ἀγίους, ἵνα πρὸς αὐτὸν ἐγγίξωσι διὰ ταπεινώσεως οἱ αὐτὸν ἀγαπῶντες. Καὶ πολλάκις ἐκφοβεῖ αὐτοὺς τοῖς πάθεσι τῆς φύσεως καὶ διο-
5 λισθήμασιν αἰσχυρῶν καὶ μιαρῶν ἐνθυμήσεων· πολλάκις δὲ καὶ δι' ὄνειδισμῶν καὶ δι' ὕβρεων καὶ ἀνθρωπίνων κολαφισμῶν· ἐνίοτε δὲ νόσοις καὶ ἀρρωστήμασι σωματικοῖς· καὶ ἄλλοτε πτωχεῖα καὶ ἐνδεία τῆς ἀναγκαίας χρείας· καὶ ποτὲ μὲν πόνοις φόβου δεινοῦ καὶ ἐγκαταλείψει καὶ πολέμῳ φανερῷ τοῦ διαβό-

8. Ψαλμ. 50,19.

9. Ἐφ. 1,13.

ὅποιος δὲ γνωρίζει τὴν ἀσθένειά του, στερεῖται ταπεινώσεως, καὶ ὅποιος στερεῖται αὐτῆς, εἶναι ἔλλιπής καὶ στὴν τελείωσι, καὶ ὅποιος εἶναι ἔλλιπής σ' αὐτὴν, εἶναι πάντοτε περίφοβος· διότι ἡ πόλις του δὲν εἶναι θεμελιωμένη ἐπάνω σὲ σιδερένιους στύλους ἢ ἐπάνω σὲ χάλκινα βάρθρα, δηλαδὴ στὴν ταπείνωσι. Ταπείνωσι δὲ δὲν μπορεῖ ν' ἀποκτήσῃ κανεὶς, παρὰ μόνο διὰ τῶν δικῶν τῆς τρόπων, μὲ τοὺς ὁποίους ἡ καρδιὰ συντριβεται⁸ καὶ οἱ διαλογισμοὶ τῆς οἰήσεως ἐξουθενώνονται.

8 **Ε**τσι λοιπὸν πολλές φορές ὁ ἐχθρὸς εὐρίσκει στὸν ἄνθρωπο ἵχνος ἀφορμῆς γιὰ νὰ τὸν παρασύρῃ, ἀφοῦ χωρὶς ταπείνωσι δὲν μπορεῖ νὰ τελειωθῇ τὸ ἔργο τοῦ ἀνθρώπου καὶ δὲν ἔχει καθόλου τεθῆ ἐπάνω στὸ ἔγγραφο τῆς ἀπελευθερώσεώς του ἢ σφραγίδα τοῦ πνεύματος⁹, ἢ μᾶλλον εἶναι ἀκόμη δούλος καὶ ἡ προσπάθειά του δὲν ἐξεπέρασε τὸν φόβο¹⁰. Κανεὶς δὲν διορθώνει τὸ ἔργο του χωρὶς ταπείνωσι καὶ δὲν παιδαγωγεῖται χωρὶς πειρασμοὺς καὶ χωρὶς παιδεία δὲν φθάνει στὴν ταπείνωσι.

9 **Γ**ι' αὐτὸ ὁ Κύριος ἀφήνει ἀφορμὲς ταπεινώσεως καὶ συντριβῆς τῆς καρδιᾶς δι' ἐπίπονης προσευχῆς πρὸς τοὺς ἀγίους, ὥστε ἐκεῖνοι ποὺ τὸν ἀγαποῦν νὰ τὸν πλησιάζουν μὲ ταπείνωσι, καὶ πολλές φορές τοὺς ἐκφοβίζει μὲ τὰ πάθη τῆς φύσεως καὶ μὲ τὴν διολίσθησι σὲ αἰσchrές καὶ μαρῆς σκέψεις· ἐπίσης πολλές φορές καὶ μὲ ὄνειδισμοὺς καὶ ὕβρεις καὶ ἀνθρώπινα κτυπήματα, μερικὲς φορές μὲ νόσους καὶ σωματικὰ ἀρρωστήματα, καὶ ἄλλοτε μὲ πτώχεια καὶ στέρησι τῆς ἀναγκαίας χρείας· κάποτε πάλι μὲ τοὺς πόνους δεινοῦ φόβου, μὲ ἐγκατάλειψι καὶ μὲ φανερὸ πόλεμο τοῦ

¹⁰ Ἡ πατερικὴ σκέψις εἶναι ὅτι, ὅποιος παραμένει στὴν κατάστασι τοῦ φόβου, εἶναι ἀκόμη δούλος, δταν ἀπὸ τῆ θέσι δούλου προχωρήσῃ στὴ θέσι τοῦ υἱοῦ προσλαμβάνει τὴν ἀγάπη.

10 λου, δι' ὧν αὐτοὺς ἐκφοβεῖν εἴωθε, ποτὲ δὲ διαφόροις φοβεροῖς
 πράγμασι. Καὶ ταῦτα πάντα γίνεται, ἵνα σχῶσιν αἰτίας τοῦ τα-
 πεινωθῆναι καὶ ἵνα μὴ συμβῇ αὐτοῖς ὁ τῆς ἀμελείας νυσταγμός,
 ἢ χάριν τῶν πραγμάτων, ἐν οἷς εὐρίσκεται ἀρρωστήσας ὁ ἀγω-
 νιστής, ἢ διὰ τὸν φόβον τὸν μέλλοντα. Ὡστε ἐξ ἀνάγκης ἐπω-
 15 φελεῖς εἰσι τοῖς ἀνθρώποις οἱ πειρασμοί.

10 **Ο**ὐ λέγω δὲ τοῦτο, ὅτι πρέπει τῷ ἀνθρώπῳ χαυνωθῆναι
 ἐκουσίως ὑπὸ τῶν αἰσchrῶν λογισμῶν, ἵνα γένηται αὐτῷ
 πρόφασις ταπεινώσεως ἐν τῇ μνήμῃ αὐτῶν, οὔτε ἵνα σπουδάσῃ
 εἰσελθεῖν εἰς τοὺς ἄλλους πειρασμούς, ἀλλ' ὅτι πρέπει αὐτῷ ἐν
 5 τῷ ἐργάζεσθαι τὸ ἀγαθὸν νήφειν ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τηρεῖν τὴν
 ψυχὴν αὐτοῦ καὶ διαλογίζεσθαι, ὅτι κτιστός ἐστι καὶ διὰ τοῦτο
 εὐμετάπτωτος. Ἐκαστος γὰρ κτιστός ἐνδεής ἐστι τῆς δυνάμε-
 ως τοῦ Θεοῦ πρὸς ἀντίληψιν, καὶ πᾶς τις ἐνδεής τῆς ἐτέρου ἀν-
 τιλήψεως, ἐκφαίνει φυσικὴν ἀσθένειαν· πᾶς δὲ τις, εἰδὼς τὸ
 10 ἑαυτοῦ ἀσθενές, ἐξ ἀνάγκης δέεται τοῦ ταπεινωθῆναι, ἵνα
 ἀνύσῃ τὴν χρεῖαν αὐτοῦ παρὰ τοῦ δυναμένου δίδόναι. Καὶ εἰ ἦν
 ἐξ ἀρχῆς εἰδὼς καὶ θεασάμενος τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν, οὐκ ἂν
 ἠμέλησε, καὶ εἰ μὴ ὅτι ἠμέλησεν, οὐκ ἂν ὑπνωσε καὶ παρεδόθη
 εἰς χεῖρας τῶν θλιβόντων αὐτὸν τοῦ ἐξυπνίσαι αὐτόν.

11 **Λ**οιπὸν πρέπει τῷ πορευομένῳ ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ Θεοῦ εὐχα-
 ριστῆσαι αὐτῷ ἐν πᾶσι τοῖς ἐπερχομένοις αὐτῷ καὶ μέμ-
 ψασθαι καὶ καθυβρίσαι τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, καὶ γινῶναι, ὅτι οὐκ

11. Προφανῶς τὸ πρωτότυπο τοῦ Ἰσαὰκ εἶχε τὴν συριακὴ λέξι πού εἶναι ἀντίστοιχη στὸν ὄρο «ἀκηδία», πού εἶναι μεγάλη κακία γιὰ τοὺς μοναχοὺς.

διαβόλου, διὰ τῶν ὁποίων συνηθίζει νὰ τοὺς ἐκφοβίζει, καὶ κάποτε πάλι μὲ διάφορα φοβερὰ πράγματα. Καὶ ὅλα αὐτὰ γίνονται, γιὰ νὰ εὗρουν ἀφορμὲς νὰ ταπεινωθοῦν καὶ γιὰ νὰ μὴ τοὺς συμβῆ ὁ νυσταγμὸς τῆς ἀμέλειας¹¹, εἴτε γιὰ τὰ πράγματα στὰ ὁποῖα εὐρίσκεται ὁ ἀγωνιστῆς ποὺ ἀρρώστησε εἴτε γιὰ τὸν μελλοντικὸ φόβο. Ὡστε κατ' ἀνάγκην οἱ πειρασμοὶ εἶναι ὠφέλιμοι στοὺς ἀνθρώπους¹².

10 **Δ** ἐν ἰσχυρίζομαι βέβαια τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ πρέπει νὰ χαυνωθῆ ἐκουσίως ὁ ἀνθρώπος ἀπὸ τοὺς αἰσχροὺς λογισμοὺς, γιὰ νὰ τοῦ προκληθῆ πρόφασις ταπεινώσεως μὲ τὴ μνήμη αὐτῶν, οὔτε ὅτι πρέπει νὰ φροντίσῃ νὰ εἰσέλθῃ καὶ σὲ ἄλλους πειρασμοὺς, ἀλλὰ ὅτι πρέπει, ὅταν ἐργάζεται τὸ ἀγαθόν, νὰ γρηγορῆ κάθε ὥρα, νὰ φυλάσῃ τὴν ψυχὴν του καὶ νὰ διαλογίζεται, ὅτι εἶναι κτιστὸς καὶ γι' αὐτὸ εὐμετάβολος. Κάθε κτιστὸς χρειάζεται τὴν δύναμι τοῦ Θεοῦ γιὰ βοήθεια καὶ ὅποιος χρειάζεται τὴν βοήθεια τοῦ ἄλλου, φανερώνει φυσικὴ ἀσθένεια· ὅποιος γνωρίζει τὴν ἀσθένειά του ἀπὸ ἀνάγκη ζητεῖ νὰ ταπεινωθῆ, γιὰ νὰ ἰκανοποιήσῃ τὴν χρεία του ἀπὸ τὸν δυνάμενο νὰ τὴν προσφέρῃ. Ἄν ἐγνώριζε ἀπὸ τὴν ἀρχὴν κ' ἔβλεπε τὴν ἀσθένειά του, δὲν θὰ ἀμελοῦσε· καὶ ἂν δὲν ἀμελοῦσε, δὲν θὰ ὑπνῶνε καὶ δὲν θὰ παραδιδόταν στὰ χέρια τῶν καταπιεστῶν του, γιὰ νὰ τὸν ξυπνίσουν.

11 **Ε** πομένως ὁ πορευόμενος στὴν ὁδὸ τοῦ Θεοῦ πρέπει νὰ τὸν εὐχαριστῆ γιὰ ὅλα τὰ ἐπερχόμενα σ' αὐτόν, καὶ ἐπίσης νὰ μέμφεται καὶ νὰ καθυβρίζει τὴν ψυχὴν του· νὰ

12. Χωρὶς πειρασμοὺς εἶναι ἀδύνατη ἡ σωτηρία κατὰ τοὺς πατέρες τῆς ἐρήμου. Βλέπε *Ἀποφθέγματα Ἀντωνίου* 5 καὶ *Εὐαγρίου* 5, ὅπου τὸ ἴδιο λόγιον ἀποδίδεται καὶ στοὺς δύο. Τὴν ἐννοια αὐτὴ πραγματεύεται ἐπανειλημμένως ὁ Ἰσαάκ.

ἂν παρεχωρήθη ὑπὸ τοῦ προνοητοῦ, εἰ μὴ διὰ τινὰ ἀμέλειαν,
5 ἵνα ἐξυπνισθῇ ἡ διάνοια αὐτοῦ, ἢ διότι τετύφωται, καὶ μὴ θορυ-
βηθῇ διὰ τοῦτο, μήτε ἐπηδήσῃ τοῦ σταδίου καὶ τοῦ ἀγῶνος
μήτε ἄνευ μέμψεως ἑαυτὸν ποιήσῃ, ἵνα μὴ διπλοῦν γένηται αὐ-
τοῦ τὸ κακόν. Διότι οὐκ ἔστι παρὰ τῷ βρῦοντι Θεῷ τὴν δικαιο-
σύνην ἀδικία. Μὴ γένοιτο.

10 Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

γνωρίζη ὅτι δὲν θὰ ἐπιτρέπονταν οἱ πειρασμοὶ ἀπὸ τὸν προνοητή, παρὰ μόνο ἐξ αἰτίας κάποιας ἀμελείας, γιὰ νὰ ξυπνισθῆ ἡ διάνοιά του, ἢ ἐξ αἰτίας ὑπεροψίας, καὶ νὰ μὴ θορυβηθῆ γι' αὐτὸ οὔτε νὰ πηδήσῃ ἔξω ἀπὸ τὸ στάδιο τῶν ἀγῶνων¹³ οὔτε ν' ἀφήσῃ τὸν ἑαυτό του ἀκατηγόρητο, γιὰ νὰ μὴ γίνῃ διπλὸ τὸ κακό. Διότι δὲν ὑπάρχει ἀδικία στὸν Θεὸ πού ἀφθονεῖ σὲ δικαιοσύνη. Μὴ γένοιτο.

Δοξασμένος νὰ εἶναι στοὺς αἰῶνες. Γένοιτο.

13. Νὰ μὴ ἐγκαταλείψῃ τὸν ἀγῶνα τῆς ἀσκητικῆς τελειώσεως, πού εἶναι σὰν τὸν ἀγῶνα τοῦ ἀθλητοῦ πού ζητεῖ νίκη καὶ στέφανο.

ΛΟΓΟΣ ΚΒ'

Π Ε Ρ Ι

ΤΩΝ ΤΡΟΠΩΝ ΤΗΣ ΕΙΣ ΘΕΟΝ ΕΛΠΙΔΟΣ

ΚΑΙ ΤΙΝΑ ΔΕΙ ΕΛΠΙΖΕΙΝ ΕΠΙ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΙ ΤΙΣ

ΕΣΤΙΝ Ο ΑΦΡΟΝΩΣ ΚΑΙ ΑΣΥΝΕΤΩΣ ΕΧΩΝ

ΤΗΝ ΕΛΠΙΔΑ

1 **Γ**ίνεται ἐλπίς ἐπὶ τῷ Θεῷ διὰ τῆς καρδιακῆς πίστεως, ἣτις ἐστὶ καλὴ καὶ μετὰ διακρίσεως καὶ γνώσεως πέφυκε. Καὶ γίνεται ἄλλη παρηλλαγμένη καὶ ἐξ ἀνομίας ὑπάρχουσα, ἣτις ἐστὶ ψευδής. Ἄνθρωπος ὁ μὴ παντελῶς φροντίδα ποιούμενος τῶν ἐπικήρων πραγμάτων, ἀλλ' ἐαυτὸν ὀλοτελῶς ἀναθέμενος τῷ Κυρίῳ νυκτὸς καὶ ἡμέρας, μηδενὸς φροντίζων κοσμικοῦ διὰ τὴν πολλὴν ἐαυτοῦ ἐπιμέλειαν τὴν εἰς τὰς ἀρετὰς καὶ πᾶσαν τὴν σχολὴν αὐτοῦ εἰς τὰ θεῖα κεκτημένος καὶ διὰ τοῦτο ἀμελῶν εὐτρεπίσαι ἐαυτῷ τροφάς τε καὶ ἐνδύματα καὶ ἐτοιμασίαν τόπου κατασκηνώσεως τοῦ σώματος καὶ τὰ λοιπὰ πάντα, οὗτος καλῶς καὶ ἐπιστημόνως ἐλπίζει ἐπὶ Κύριον. Ὅτι αὐτὸς ἐτοιμάσει αὐτῷ τὰ πρὸς τὴν χρείαν, καὶ αὕτη ἐστὶν ἀληθῶς ἢ ἀληθῆς καὶ σοφωτάτη ἐλπίς.

2 **Δ**ίκαιον οὖν ἐστὶ τὸν τοιοῦτον ἐλπίζειν ἐπὶ τὸν Θεόν, καθότι δοῦλος αὐτοῦ κεχηρημάτικε καὶ ἐπιμελῶς διάκειται ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ, χωρὶς πάσης ἀμελείας τῆς ἐκ τινος αἰτίας συμ-

* Ὁ Λόγος 22 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 7 κείμενο τῆς συριακῆς

ΠΕΡΙ

ΤΩΝ ΕΙΔΩΝ ΤΗΣ ΕΛΠΙΔΟΣ ΣΤΟΝ ΘΕΟ

ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΟΙΟΣ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΕΛΠΙΖΗ ΣΤΟΝ ΘΕΟ

ΚΑΙ ΠΟΙΟΣ ΕΙΝΑΙ ΑΥΤΟΣ ΠΟΥ ΕΧΕΙ ΤΗΝ ΕΛΠΙΔΑ

ΑΦΡΟΝΩΣ ΚΑΙ ΑΣΥΝΕΤΩΣ*

1 **Η** ἐλπίς στὸ Θεὸ γεννᾶται διὰ τῆς καρδιακῆς πίστεως, πὺ εἶναι καλὴ καὶ συνοδεύεται ἀπὸ διάκρισι καὶ γνῶσι. Γεννᾶται ἐπίσης ἄλλη διαφορετικὴ ἐλπίς, ὀφειλόμενη σὲ ἀνομία, πὺ εἶναι ψευδῆς. Ὁ ἄνθρωπος πὺ δὲν δείχνει καμμιά φροντίδα γιὰ τὰ πρόσκαιρα πράγματα, ἀλλ' ἀφιερώνει τὸν ἑαυτὸ του ἐντελῶς στὸν Κύριο νύκτα καὶ ἡμέρα, πὺ δὲν δίδει σημασία σὲ κανένα κοσμικὸ ζήτημα λόγῳ τῆς μεγάλης ἐπιμελείας του γιὰ τὶς ἀρετὲς καὶ ἀσχολεῖται πλήρως μὲ τὰ θεῖα καὶ γι' αὐτὸ ἀμελεῖ νὰ προμηθευθῆ τροφὲς καὶ ἐνδύματα καὶ νὰ ἐτοιμᾶσῃ τόπο κατασκηνώσεως τοῦ σώματος καὶ ὄλα τὰ ἄλλα, αὐτὸς καλῶς καὶ μὲ ἐπιστημοσύνη ἐλπίζει στὸν Κύριο· διότι αὐτὸς θὰ τοῦ ἐτοιμᾶσῃ ὄσα χρειάζεται. Αὐτὴ εἶναι πραγματικὰ ἡ ἀληθινὴ καὶ σοφωτάτη ἐλπίς.

2 **Ε**ἶναι λοιπὸν δίκαιο τέτοιος ἄνθρωπος νὰ ἐλπίζει στὸν Θεό, διότι διετέλεσε δοῦλος του, χωρὶς καμμιά ἀμέλεια γιὰ ὀποιαδήποτε αἰτία. Γιὰ τέτοιον ἄνθρωπον ἀξίζει νὰ

βαινούσης. Ἐπὶ τῷ τοιούτῳ ἄξιόν ἐστιν ἐνδείκνυσθαι παρὰ τοῦ
 5 Θεοῦ εἰδικῶς τὴν ἐπιμέλειαν, διότι ἐφύλαξε τὴν ἐντολὴν αὐτοῦ
 τὴν λέγουσαν, «ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν
 δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν», «καὶ
 τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε». Ὅταν γὰρ οὕτω διατιθέμε-
 θαι, ὁ κόσμος ὥσπερ τις δοῦλος ἐτοιμάσει ἡμῖν πάντα καὶ ὡς
 10 δεσπόταις ὑποταγήσεται ἀδιστακτικῶς τοῖς λόγοις ἡμῶν, καὶ τῷ
 θελήματι ἡμῶν οὐ μὴ ἐναντιωθῆ. Ἴνα γὰρ μὴ ἀργήσῃ ὁ τοιοῦ-
 τος ἐκ τῆς διηνεκοῦς στάσεως αὐτοῦ ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ, οὐ
 παραδίδωσιν ἑαυτὸν φροντίζειν τῆς ἀναγκαίας χρείας τοῦ
 σώματος. Καὶ οὐδενὸς ἐτέρου ἐπιμελεῖται, ἀλλ' ἢ μόνον ἀργὸς
 15 γενέσθαι ἀπὸ πάσης τοιαύτης φροντίδος μικρᾶς καὶ μεγάλης,
 τῆς πρὸς ἡδονὴν συντεινούσης καὶ μετεωρισμὸν, διὰ τὸν φόβον
 τοῦ Θεοῦ. Τεύξεται δὲ ὁμοίως τούτων θαυμασίως, μήτε φροντί-
 σασ αὐτῶν μήτε κοπιάσας εἰς αὐτά.

3 **Ο** μέντοι ἄνθρωπος ὁ παντελῶς ἔχων τὴν καρδίαν συγκε-
 χωρισμένην ἐν τοῖς γηϊνοῖς καὶ ἀεὶ μετὰ τοῦ ὄψεως
 ἐσθίων χοῦν καὶ μηδαμῶς ἐπιμελούμενος τῶν εὐαρεστούντων
 τῷ Θεῷ, ἀλλ' ἐν πᾶσι τοῖς σωματικοῖς καταπεπονημένος καὶ
 5 λελυμένος καὶ ἀργὸς ἀπὸ πάσης ἀρετῆς, διὰ τὴν διηνεκῆ συντυ-
 χίαν καὶ τὸν μετεωρισμὸν τῆς στρηνιάσεως καὶ προφάσεις τι-
 νὰς προφασιζόμενος, ὁ τοιοῦτος ὄντως διὰ ταύτην τὴν ραθυμίαν
 καὶ ἀργίαν ἐκπτωτός ἐστι τοῦ ἀγαθοῦ. Καὶ ἐνίστε, ὅτε στενωθῆ
 ὑπὸ τινος ἐνδείας ἢ θλιβῆ ὑπὸ τῆς ἐπικαρπίας τῶν ἀνομημάτων
 10 αὐτοῦ, ἐρεῖ δὲ πῶς οὕτως, ὅτι ἐλπιδῶ ἐπὶ τὸν Θεὸν καὶ ἀμέρι-
 μνόν με ποιήσει καὶ ἀνεσὶν μοι παρέξει; Ἄφρων, μέχρι τῆς
 ἄρτι ὥρας οὐκ ἐμνήσθης τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καθύβριζες αὐτὸν τῆ

δείχεται ἀπὸ τὸν Θεὸ εἰδικῶς ἡ ἐπιμέλεια, διότι ἐφύλαξε τὴν ἐντολὴν ποὺ λέγει, «ζητεῖτε πρῶτα τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δικαιοσύνην του, καὶ ὅλα αὐτὰ θὰ ἀκολουθήσουν γιὰ σᾶς»¹, καὶ «μὴ παίρνετε καμμιά πρόνοια γιὰ τὴν σάρκα»². Πράγματι, ὅταν παρουσιάζωμε τέτοιες διαθέσεις, ὁ κόσμος θὰ μᾶς ἐτοιμάσῃ τὰ πάντα σὰν ὑπερέτης, θὰ ὑποταγῆ ἀδιστακτικῶς στὰ λόγια μας σὰν πρὸς κυρίου, καὶ δὲν θὰ ἐναντιωθῆ στὸ θέλημά μας. Γιὰ νὰ μὴ σταματήσῃ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὴν διαρκῆ στάσι ἐμπρὸς ἀπὸ τὸν Θεό³, δὲν παραδίδεται στὴν φροντίδα γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ σώματος. Καὶ δὲν ἐνδιαφέρεται γιὰ τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνο νὰ ἀπαλλαγῆ ἀπὸ κάθε τέτοια φροντίδα, μικρὴ ἢ μεγάλη, ποὺ συντείνει πρὸς τὴν ἡδονὴ καὶ τὸν μετεωρισμὸ, ἀπὸ τὸν φόβον πρὸς τὸν Θεόν. Θ' ἀποκτήσῃ ὁμοίως αὐτὰ τὰ ἀγαθὰ θαυμασίως, χωρὶς νὰ φροντίσῃ καὶ χωρὶς νὰ κοπιᾷσῃ γι' αὐτά.

3 **Ο** ἄνθρωπος ὁμοίως ποὺ ἔχει τὴν καρδιά του ἐντελῶς προσκολλημένη στὰ γῆϊνα καὶ τρώγει πάντοτε χῶμα μαζί με τὸν ὄφι καὶ δὲν ἐπιμελεῖται τῶν πραγμάτων ποὺ εὐαρεστοῦν τὸν Θεόν, ἀλλὰ καταπονεῖται καὶ λειώνει σὲ ὅλα τὰ σωματικὰ ἔργα καὶ εἶναι ἀργὸς σὲ κάθε ἀρετῇ, ἀπὸ τὴν συνεχῆ συνάντησι καὶ τὸν μετεωρισμὸ τῆς ἀκολασίας, καὶ προφασίζεται διάφορες αἰτιολογίες, αὐτὸς πράγματι εἶναι ἔκπτωτος τοῦ ἀγαθοῦ ἐξ αἰτίας αὐτῆς τῆς ραθυμίας καὶ ἀργίας. Ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ὅταν σφιχθῆ ἀπὸ τὴν στέρησι καὶ θλιβῆ ἀπὸ τὴν ἐπικαρπία τῶν ἀνομημάτων του, πῶς θὰ εἴπῃ, ὅτι θὰ ἐλπίσω στὸν Θεόν καὶ θὰ μὲ καταστήσῃ ἀμέριμνον καὶ θὰ μοῦ προσφέρῃ ἄνεσι; Ἀνόητε, ἕως αὐτὴν τὴν ὥρα δὲν ἐθυμῆθηκες τὸν Θεόν, ἀλλὰ τὸν ὑβρίζεις μετὶ τῶν διεφθαρμένων

2. Ρωμ. 13,14. Ματθ. 6,25.

3. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἐπιδιώξῃ νὰ παραστέκεται συνεχῶς δίπλα ἢ ἐμπρὸς στὸν Θεόν, καὶ γιὰ νὰ τὸ ἐπιτύχῃ πρέπει νὰ παύσῃ τὶς φροντίδες γιὰ τὰ σωματικὰ πράγματα, σὰν τοὺς ἀγγέλους.

καταλύσει τῶν σῶν πράξεων καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ διὰ σὲ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ἐβλασφημεῖτο, καθὼς γέγραπται, καὶ νῦν τολμᾶς λέγειν
 15 δι' ὄλου τοῦ στόματος, ἐπ' αὐτῷ ἐλπῖω, καὶ αὐτὸς βοηθήσει μοι καὶ μέριμνάν μου ποιήσεται; Καθὼς εἶρηκεν ὁ Θεὸς διὰ τοῦ Προφήτου, τοὺς τοιούτους ἐντρέπων, ὅτι «καθ' ἡμέραν ἐκζητοῦσί με καὶ βούλονται μαθεῖν τὰς ὁδοὺς μου· ὡς τινες πιοῦντες τὴν δικαιοσύνην καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ Θεοῦ αὐτῶν μὴ κατα-
 20 λιπόντες, αἰτοῦσί με κρίσιν καὶ δικαιοσύνην». Ἐκ τῶν τοιούτων ἐστὶν ὁ ἄφρων, ὁ μὴδὲ τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ προσεγγίζων τῷ Θεῷ, ὅταν δὲ κυκλωθῇ ὑπὸ τῶν θλίψεων αἴρων τὰς χεῖρας αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν μετὰ πεποιοθήσεως. Ὁ τοιοῦτος δέεται καυστηριασθῆναι πολλάκις, ἵνα ἐνθεν κἀκεῖθεν παιδευθῇ. Οὐ γὰρ κέ-
 25 κτηται ἔργον ἄξιον τῆς εἰς Θεὸν πεποιοθήσεως, ἀλλὰ διὰ μὲν τὰς χαλεπὰς αὐτοῦ πράξεις καὶ τὴν ἀμέλειαν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καθηκόντων ἄξιος γίνεται παιδείας, διὰ δὲ τὸ ἔλεος αὐτοῦ ὁ Θεὸς μακροθυμῶν ἀνέχεται αὐτοῦ.

4 **Μ**ὴ οὖν ἐξαπατάτω ἑαυτὸν ὁ τοιοῦτος καὶ ἐπιλανθανέσθω τῆς τάξεως τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ καὶ λεγέτω ἐλπίζειν ἐπὶ τὸν Θεόν, παιδευθήσεται γάρ, διότι οὐδαμοῦ τὸ τῆς πίστεως ἔργον κέκτηται, μὴδὲ τανυέτω τοὺς πόδας αὐτοῦ ἐν τῇ ἀργίᾳ καὶ
 5 λεγέτω, ὅτι πιστεύω τῷ Θεῷ ἐπιχορηγῆσαί μοι τὰ πρὸς τὴν χρείαν, ὡς ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ Θεοῦ πολιτευόμενος· ἢ ἀφρόνως ριπτέτω ἑαυτὸν ἐν φρέατι, μηδαμοῦ σχῶν τὸν Θεὸν κατ' ἐνθύμησιν, τὰ νῦν δὲ μετὰ τὴν ἐκπτωσιν ἐρεῖ, ἐλπῖω ἐπὶ τὸν Θεόν, καὶ αὐτὸς με ρύσεται. Μὴ πλανῶ, ὡς ἄφρων. Προηγούμενός
 10 ἐστὶν ὁ διὰ τὸν Θεὸν κόπος καὶ ὁ ἰδρῶς ὁ ἐν τῇ γεωργίᾳ αὐτοῦ

4. Ρωμ. 2,24.

5. Ἦσ. 58,2.

πράξεις σου και ἔξ αἰτίας σου ἐβλασφημεῖτο τὸ ὄνομά του ἀπὸ τὰ ἔθνη, ὅπως ἔχει γραφῆ⁴, και τολμᾷς τώρα νὰ λέγεις μὲ ὄλο σου τὸ στόμα, θὰ ἐλπίσω σ' αὐτόν, και αὐτὸς θὰ μὲ βοηθήσῃ και θὰ μὲ φροντίσῃ; Ὁ Θεὸς εἶπε διὰ τοῦ προφήτου, γιὰ νὰ ἐντροπιάσῃ τέτοιους ἀνθρώπους, ὅτι κάθε ἡμέρα μὲ ζητοῦν και θέλουν νὰ μάθουν τοὺς δρόμους μου· σὰν κάποιοι, ποὺ ἐκτελοῦν τὴν δικαιοσύνη και δὲν ἐγκατέλειψαν τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ, μοῦ ζητοῦν κρίσι και δικαιοσύνη⁵. Παρόμοιος εἶναι ὁ ἄφρων ποὺ δὲν προσεγγίζει τὸν Θεὸ οὔτε μὲ τὴν διάνοιά του, ὅταν ὁμως κυκλωθῆ ἀπὸ τίς θλίψεις σηκώνει τὰ χέρια του πρὸς αὐτόν μὲ πεποίθησι⁶. Αὐτὸς παρακαλεῖ νὰ καυτηριασθῆ πολλές φορές, γιὰ νὰ παιδευθῆ ἀπὸ κάθε πλευρά. Διότι δὲν ἔχει ἔργο ἄξιο τῆς πεποιθήσεως στὸν Θεό, ἀλλὰ ἔξ αἰτίας μὲν τῶν τρομερῶν πράξεων του και τῆς ἀμελείας τῆς ἐκτελέσεως τῶν καθηκόντων του γίνεται ἄξιος τιμωρίας, ἔξ αἰτίας ὁμως τῆς εὐσπλαγχνίας του ὁ μακρόθυμος Θεὸς τὸν ἀνέχεται.

4 **Α**ς μὴ ἐξαπατᾷ λοιπὸν τὸν ἑαυτό του ὁ ἄνθρωπος τοῦ εἶδους αὐτοῦ, οὔτε νὰ ξεχνᾷ τὴν θέσι τῆς διαγωγῆς του και νὰ μὴ λέγῃ ὅτι ἐλπίζει στὸν Θεό· διότι θὰ τιμωρηθῆ, ἀφοῦ δὲν ἔχει πουθενὰ τὸ ἔργο τῆς πίστεως. Ἄς μὴ ἀπλώνη ἐπίσης τὰ πόδια του στὴν ἀργία και νὰ λέγῃ, 'Πιστεύω νὰ μοῦ χορηγήσῃ ὁ Θεὸς τὰ ἀναγκαῖα στὴ ζωὴ μου', σὰν νὰ ζῆ κατὰ τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ· οὔτε νὰ ρίχνεται ἀφρόνως στὸ πηγάδι, ἀφοῦ δὲν ἐνθυμεῖται καθόλου τὸν Θεό, και μετὰ τὴν πτώσι νὰ λέγῃ, 'Ἐλπίζω στὸν Θεὸ και αὐτὸς θὰ μὲ λυτρώσῃ'. Μὴ πλανᾶσαι, ἀνόητε. Προηγεῖται ὁ κόπος γιὰ τὸν Θεὸ και ὁ ἰδρώτας στὴν καλλιέργεια τοῦ ἀγροῦ του ἀπὸ τὴν ἐλ-

6. Φαίνεται κάπως ὑπερβολικὴ αὐτὴ ἡ ἀποψις, κατὰ τὴν ὁποία ὁ ἀμελής, ὅταν σφιχθῆ ἀπὸ τίς θλίψεις, δὲν μπορεῖ νὰ ἀπευθυνθῆ μὲ ἐλπίδα στὸν Θεό. Ἐννοεῖ ὁ Ἰσαὰκ ὅτι δὲν δικαιούται νὰ τὸ κάμῃ αὐτὸς ποὺ μόνο σὲ τέτοιες περιπτώσεις ἀπευθύνεται στὸν Θεό. Ἡ ἀφοσίωσις στὸν Θεὸ πρέπει νὰ εἶναι ὑπόθεσις συνεχῆς και ἐπίπονη.

τῆς εἰς αὐτὸν ἐλπίδος. Εἰ πιστεύεις τῷ Θεῷ, καλῶς ποιεῖς, ἀλλ' ἡ πίστις καὶ ἔργων δέεται, καὶ ἡ εἰς Θεὸν ἐλπίς ἐκ τῆς εἰς τὰς ἀρετὰς κακοπαθείας φαίνεται. Πιστεύεις, ὅτι ὁ Θεὸς προνοεῖται τῶν κτισμάτων αὐτοῦ καὶ δυνατός ἐστιν εἰς πάντα; Ἄλλὰ
 15 τῇ πίστει σου ἐπακολουθεῖτω καὶ ἡ πρέπουσα ἐργασία, καὶ τότε σου ἐπακούσεται. Μὴ θέλε κρατεῖν ἀνέμους εἰς τὴν σὴν δράκα, πίστιν φημὶ χωρὶς ἔργων.

5 **Π**ολλάκις τις ἀγνοῶν, διεισδύει ὁδὸν ἔχουσαν θηρίον πονηρὸν ἢ φονικούς τινες ἢ τι παραπλήσιον. Καὶ αὕτη ἐστὶ κοινὴ πρόνοια τοῦ Θεοῦ, τὸ ρύσασθαι ἐκ τῆς τοιαύτης ἐπηρείας ἢ τὸ ἐμποδίσαι ἐκ τοῦ ὁμήματος διὰ τινος αἰτίας, ἕως ἂν πα-
 5 ρέλθῃ τὸ πονηρὸν θηρίον ἢ ὑπαντῆσαί τινα καὶ ὑποστρέψαι αὐτὸν ἐκ τῆς ὁδοῦ. Καὶ πάλιν ἐνίοτε εὐρίσκεται ὄφις πονηρὸς ἐν τῇ ὁδῷ κατακείμενος καὶ μὴ θεωρούμενος, καὶ μὴ βουλόμενος ὁ Θεὸς παραδοῦναι τὸν ἄνθρωπον τούτῳ τῷ πειρασμῷ ἐξαίφνης ποιεῖ τὸν ὄφιν συρῆσαι καὶ τοῦ τόπου ἀπελθεῖν ἢ ἔρπειν ἔμ-
 10 προσθεν αὐτοῦ, κἀκεῖνος ἰδὼν παραφυλάττεται καὶ ρύεται ἐξ αὐτοῦ, καίπερ μὴ ὢν ἄξιος διὰ τὰς ἀμαρτίας τὰς ἀφανεῖς, ἃς μόνος αὐτὸς ἐπίσταται· ἐξαιρεῖται δὲ ὁμοῦς αὐτὸν ὁ Θεὸς διὰ τὸ ἔλεος αὐτοῦ. Καὶ πάλιν συμβαίνει πολλάκις οἶκον ἢ τοῖχον ἢ λίθον πίπτειν καὶ ἐκ τοῦ ἰδίου τόπου ὀλισθαίνειν μετὰ ροίζου, καί
 15 τινες εὐρίσκεσθαι ἐκεῖ καθημένους, καὶ φιλανθρώπως ἐντέλλεται Ἄγγέλῳ ὁ Θεὸς κατέχειν καὶ κρατεῖν ἄπτωτον τὸν τόπον, ἕως ἂν ἀναστῶσιν ἐκεῖθεν, ἢ καὶ διὰ τινος αἰτίας ἐξάγει αὐτούς, ὥστε μηδένα εὐρεθῆναι ὑποκάτω. Ἄμα δὲ τὸ ἐξελθεῖν αὐτούς, παραντίκα ἐᾷ πεσεῖν. Ἐὰν δὲ καὶ συμβῆ τινὰ κατενε-
 20 χθῆναι, ποιεῖ μηδαμοῦ βλαβῆναι· ἐν τούτῳ γὰρ βούλεται δεῖξαι τὸ ἄπειρον μέγεθος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ.

7. Ἰακ. 2,14, «τί τὸ ὄφελος, ἀδελφοί μου, εἰς τὴν πίστιν λέγει τις ἔχειν, ἔργα δὲ μὴ ἔχει».

8. Τὸ τεμάχιον ποῦ ἀρχίζει ἀπὸ ἐδῶ φαίνεται νὰ ἔχη ἀποσπασθῆ ἀπὸ ἀλλοῦ, διότι εἶναι ἄσχετο μὲ τὸ προηγούμενο θέμα· θέμα τοῦ εἶναι περὶ τῆς ἰδιαιτέρας προνοίας τοῦ Θεοῦ. Ἡ τελευταία παράγραφος ὁμοῦς συνεχίζει τὸ ἀρχικὸ

πίδα σ' αὐτόν. Ἐάν πιστεύης στὸν Θεό, καλῶς πράττεις, ἀλλὰ ἡ πίστις χρειάζεται καὶ ἔργα καὶ ἡ ἐλπίς στὸν Θεὸ φαίνεται ἀπὸ τὴν κακοπάθεια στὶς ἀρετές. Πιστεύεις ὅτι ὁ Θεὸς προνοεῖ γιὰ τὰ δημιουργήματά του καὶ εἶναι δυνατὸς σὲ ὅλα; Ἐάν ἀκολουθήσῃ τὴν πίστι σου πρέπουσα ἐργασία, καὶ τότε θὰ σὲ ἀκούσῃ. Νὰ μὴ θέλῃς νὰ κρατήσῃς ἀνέμους στὴν φούχτα σου, δηλαδὴ τὴν πίστι χωρὶς ἔργα⁷.

5 **Π**ολλὲς φορὲς κάποιος⁸ διεισδύει ἀπὸ ἄγνοια σ' ἓνα δρόμο, ὅπου κρύβεται κάποιο τρομερὸ θηρίο ἢ κακοποιοὶ ἢ κάτι παρόμοιο. Ἡ κοινὴ πρόνοια τοῦ Θεοῦ εἶναι αὐτὴ· τὸ νὰ τὸν λυτρώσῃ ἀπὸ αὐτὸν τὸν κίνδυνο ἢ νὰ τὸν ἐμποδίσῃ ἀπὸ τὸ ξεκίνημα μὲ κάποια ἀφορμὴ, ἕως ὅτου φύγῃ τὸ θηρίο, ἢ νὰ συναντήσῃ κάποιον καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ ἀπὸ τὸν δρόμο του. Ἐπίσης μερικὲς φορὲς εὐρίσκεται κάποιος πονηρὸς ὄφις ξαπλωμένος στὸν δρόμο χωρὶς νὰ φαίνεται· ὁ Θεός, ἐπειδὴ δὲν θέλει νὰ παραδώσῃ τὸν ἄνθρωπο σ' αὐτὴ τὴν δοκιμασία, κάμει τὸν ὄφι νὰ σφυρίζῃ ξαφνικὰ καὶ νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸν τόπο ἢ νὰ σύρεται ἐμπρὸς σ' αὐτόν, κι' ἐκεῖνος βλέποντας προφυλάσσεται καὶ σώζεται ἀπ' αὐτόν, ἂν καὶ δὲν εἶναι ἄξιος γι' αὐτὸ λόγῳ τῶν ἁμαρτιῶν τῶν ἀφανῶν ποῦ μόνον αὐτὸς γνωρίζει, τὸν ἀπαλλάσσει ὅμως ὁ Θεὸς ἐξ αἰτίας τῆς εὐσπλαγχνίας του. Συμβαίνει ἐπίσης πολλὲς φορὲς νὰ πέφτῃ οἰκία ἢ τοῖχος ἢ λίθος καὶ νὰ γλυστρᾷ ἀπὸ τὸν τόπο του μὲ ὀρμὴ, νὰ εὐρίσκωνται δὲ ἐκεῖ καθισμένοι κάποιοι ἄνθρωποι· καὶ ὁ Θεὸς ἀπὸ φιλανθρωπία παραγγέλλει σ' ἓναν Ἄγγελον νὰ πιάσῃ καὶ νὰ συγκρατήσῃ τὸν τόπο στὴν θέσι του, ἕως ὅτου σηκωθοῦν ἀπὸ ἐκεῖ, ἢ μὲ κάποια αἰτιολογία τοὺς βγάξῃ ἀπὸ ἐκεῖ, ὥστε νὰ μὴ εὐρεθῇ κανεὶς ἀπὸ κάτω. Μόλις ἐξέλθουν ἀμέσως ἐπιτρέπει νὰ πέσῃ. Ἐάν πάλι συμβῇ κάποιος νὰ κτυπηθῇ, ἐνεργεῖ ὥστε νὰ μὴ βλαβῇ καθόλου. Θέλει μὲ αὐτὸ νὰ δείξῃ τὸ ἄπειρο μέγεθος τῆς δυνάμεώς του.

6 **Τ** αὔτα μὲν οὖν καὶ τὰ τοιαῦτα τῆς κοινῆς καὶ καθολικῆς
 προνοίας τοῦ Θεοῦ, ὁ δὲ δίκαιος, ταύτην ἔχει ἀχώριστον.
 Τοὺς μὲν γὰρ λοιποὺς ἀνθρώπους διακριτικῶς ἐκέλευσεν ὁ
 Θεὸς διοικεῖν τὰ κατ' αὐτοὺς καὶ συγκεράσαι τῇ τοῦ Θεοῦ προ-
 5 νοίᾳ τὴν γνῶσιν, ἀλλ' ὁ δίκαιος διὰ ταύτης τῆς γνώσεως διοι-
 κῆσαι τὰ κατ' αὐτὸν οὐ δέεται. Διότι ἐκτήσατο ἀντὶ ταύτης τῆς
 γνώσεως τὴν πίστιν, δι' ἧς «καθελεῖ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον
 κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ». Καὶ ἀπό τινος τῶν ἀπηριθμημέ-
 νων οὐ φοβηθήσεται, καθὼς γέγραπται, ὅτι δίκαιος ὡς λέων
 10 πέποιθε, κατὰ παντὸς τολμῶν διὰ τῆς πίστεως, οὐχ ὡς πειρά-
 ζων τὸν Κύριον, ἀλλ' ὡς καθορῶν αὐτόν, ὥσπερ τις καθωπλι-
 σμένος καὶ ἐνδεδυμένος τὴν τοῦ ἀγίου Πνεύματος δύναμιν. Καὶ
 καθ' ὅσον διηνεκῆ ἔχει τὴν φροντίδα μετὰ τοῦ Θεοῦ, κατὰ το-
 σοῦτον καὶ ὁ Θεὸς ἐρεῖ περὶ αὐτοῦ, «μετ' αὐτοῦ εἰμι ἐν θλίψει,
 15 ἐξελοῦμαι αὐτὸν καὶ δοξάζω αὐτόν», «μακρότητος ἡμερῶν ἐμ-
 πλῆσω αὐτόν», καὶ δεῖξω αὐτῷ τὸ σωτήριόν μου.

7 **Ο** μέντοι χαῦνος καὶ ράθυμος εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ ταύτην τὴν
 ἐλπίδα ἔχειν οὐ δύναται, ἀλλ' ὁ διηνεκῶς ἐμμένων τῷ
 Θεῷ ἐν πᾶσι καὶ προσεγγίζων αὐτῷ διὰ τῆς καλλονῆς τῶν ἔρ-
 γων αὐτοῦ καὶ ἐκτείνων τὸ βλέμμα τῆς καρδίας αὐτοῦ πρὸς τὴν
 5 χάριν αὐτοῦ ἀδιαλείπτως, ὡς ἔφησεν ὁ θεῖος Δαβίδ, «ἐξέλιπον
 οἱ ὀφθαλμοί μου ἀπὸ τοῦ ἐλπίζειν με ἐπὶ τὸν Θεόν μου».

Ἔτι αὐτῷ πρέπει δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις εἰς τοὺς
 αἰῶνας. Ἀμήν.

6 **Α**ὐτὰ λοιπὸν καὶ τὰ παρόμοια ἀνήκουν στὴν κοινὴ καὶ καθολικὴ πρόνοια τοῦ Θεοῦ. Ὁ δίκαιος ὁμως ἔχει διαρκῆ τὴν πρόνοια. Πράγματι στοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ὁ Θεὸς παρήγγειλε διακριτικῶς νὰ ρυθμίζουν τὶς ὑποθέσεις των καὶ νὰ συνδυάζουν μὲ τὴν πρόνοια τοῦ Θεοῦ τὴν γνῶσιν τους· ἀλλὰ ὁ δίκαιος δὲν ἔχει ἀνάγκη νὰ ρυθμίζη τὶς ὑποθέσεις του μὲ τέτοια γνῶσι. Διότι ἀντὶ τῆς γνώσεως αὐτῆς ἀπέκτησε τὴν πίστι «διὰ τῆς ὁποίας κρημνίζει κάθε ὀχύρωμα ποὺ ὑψώνεται κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ»⁹. Καὶ δὲν θὰ φοβηθῆ τίποτε ἀπὸ τὰ ἀναφερόμενα παραπάνω, ὅπως ἔχει γραφῆ, ὅτι «ὁ δίκαιος ἔχει τὴν πεποίθησιν τοῦ λέοντος»¹⁰ καὶ τολμᾷ ἐναντίον ὁποιοῦδήποτε κινδύνου διὰ τῆς πίστεως, ὅχι μὲ τὴν σκέψιν νὰ πειράξη τὸν Κύριον, ἀλλὰ μὲ τὸ θάρρος νὰ τὸν θεωρῆ σὰν ὀπλισμένος καὶ ἐνδυμένος τὴν δύναμιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος¹¹. Καὶ ὅσο περισσότερο συνεχῆ ἔχει τὴν φροντίδα του γιὰ τὸν Θεόν, τόσο περισσότερο καὶ ὁ Θεὸς θὰ εἰπῆ γι' αὐτόν, «μαζὶ του εἶμαι στὴν θλίψιν, θὰ τὸν ἀπαλλάξω καὶ θὰ τὸν δοξάσω, θὰ τὸν γεμίσω μὲ μακροζωΐα καὶ θὰ τοῦ προσφέρω τὴν σωτηρίαν μου»¹².

7 **Ο** χαῦνος ὁμως καὶ ράθυμος στὰ ἔργα του δὲν μπορεῖ νὰ ἔχη τέτοια ἐλπίδα· μπορεῖ νὰ τὴν ἔχη ἐκεῖνος ποὺ παραμένει διαπαντὸς στὸν Θεόν καθ' ὅλα καὶ τὸν προσεγγίζει διὰ τῆς καλλονῆς τῶν ἔργων του καὶ ἐκτείνει τὸ βλέμμα τῆς καρδιᾶς του πρὸς τὴ χάριν του ἀδιαλείπτως, ὅπως εἶπε ὁ Δαβίδ· «οἱ ὀφθαλμοί μου ἀπέκαμαν ἀπὸ τὴν συνεχῆ ἐλπίδα μου πρὸς τὸν Θεόν μου»¹³.

Σ' αὐτόν πρέπει δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις στοὺς αἰῶνες. Γένοιτο.

9. Β' Κορ. 10,5. 10. Παρμ. 28,1.

11. Βλ. Ρωμ. 15,13. 12. Ψαλμ. 90,15έ.

13. Ψαλμ. 118,123.

ΛΟΓΟΣ ΚΓ'

Π Ε Ρ Ι

ΑΓΑΠΗΣ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΑΠΟΤΑΓΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ
ΕΝ ΑΥΤΩ, ΑΝΑΠΑΥΣΕΩΣ

1 **Ψ**υχὴ ἢ τὸν Θεὸν ἀγαπῶσα, ἐν τῷ Θεῷ καὶ μόνῳ τὴν ἀνά-
παυσιν κέκτηται. Προκατάλαβε λύειν πάντα σύνδεσμον
ἐξωτικὸν ἀπὸ σεαυτοῦ, καὶ τότε δυνήσῃ συνδεθῆναι τῇ
καρδίᾳ τῷ Θεῷ· προηγεῖται γὰρ τοῦ συνδεθῆναι τῷ Θεῷ, τὸ λυ-
5 θῆναι τῆς ὕλης. Ἡ τοῦ ἄρτου βρωσις μετὰ τὸ ἀπαγαλακτισθῆναι
δίδοται τῷ βρέφει. Καὶ ἄνθρωπος ὁ βουλόμενος ἐν τοῖς θεῖοις
πλατυνθῆναι, πρότερον θέλει ἑαυτὸν ἐκ τοῦ κόσμου ἀποξενῶ-
σαι, ὡσπερ νήπιον ἀπὸ τῶν μητρικῶν ἀγκαλῶν καὶ μαστῶν· ἢ
σωματικὴ γὰρ ἐργασία προηγεῖται τῆς ψυχικῆς, ὡσπερ ὁ χοῦς
10 τῆς ἐμπνευσθείσης τῷ Ἀδὰμ ψυχῆς. Ὁ μὴ κτησάμενος τὴν
σωματικὴν ἐργασίαν, οὐδὲ τὴν ψυχικὴν ἔχειν δύναται. Διότι αὕτη
ἐξ ἐκείνης γεννᾶται, ὡσπερ ὁ στᾶχυς ἐκ τοῦ γυμνοῦ κόκκου τοῦ
σίτου, καὶ ὁ μὴ ἔχων τὴν ψυχικὴν ἐργασίαν, ἐστέρηται τῶν πνευ-
ματικῶν χαρισμάτων.

2 **Ο**ὐ συγκρίνονται οἱ πόνοι, οἱ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας τοῦ παρόν-
τος αἰῶνος, τῇ ἡτοιμασμένῃ τρυφῇ τοῖς κακοπαθοῦσιν ἐν
τοῖς ἀγαθοῖς. Ὡσπερ ἔπεται τοῖς ἐν δράκρυσι σπεύρουσι

* Ὁ Λόγος 23 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 4 κείμενο τῆς συριακῆς
ἐκδόσεως, τοῦ Bedjan.

1. Πλήρης ἀποταγή, Ματθ. 16,24έξ.

2. Γεν. 2,7.

3. Προηγεῖται ἡ σωματικὴ ἐργασία, ἢ πρᾶξις· ἔπεται ἡ ψυχικὴ ἐργασία

ΠΕΡΙ

ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΑΠΟΤΑΓΗΣ
ΚΑΙ ΑΝΑΠΑΥΣΕΩΣ Σ' ΑΥΤΟΝ*

1 **Η** ψυχή, πού ἀγαπᾷ τὸν Θεό, μόνο στὸν Θεὸ ἀναπαύεται. Λύσε πρῶτα κάθε ἐξωτερικὸ σύνδεσμό σου¹, καὶ τότε θὰ μπορέσης νὰ συνδεθῆς ἀπὸ καρδιὰ μὲ τὸν Θεό· διότι προηγεῖται ἡ λύσις ἀπὸ τὴν ὕλη πρὶν συνδεθῆ κανεὶς μὲ τὸν Θεό. Ἡ τροφή τοῦ ἄρτου δίδεται στὸ βρέφος μετὰ τὴν ἀπογαλάκτησι. Ὁ ἄνθρωπος, πού θέλει νὰ προοδεύσῃ στὰ θεῖα, πρῶτα πρέπει ν' ἀποξενωθῆ ἀπὸ τὸν κόσμο, ὅπως τὸ νήπιο ἀπὸ τὴν μητρικὴ ἀγκαλιὰ καὶ τοὺς μαστούς· διότι ἡ σωματικὴ ἐργασία προηγεῖται τῆς ψυχικῆς, ὅπως τὸ χῶμα προηγήθηκε τῆς ψυχῆς πού ἐμφυσήθηκε στὸν Ἀδάμ². Ὅποιος δὲν ἐκτελεῖ τὴν σωματικὴ ἐργασία, δὲν μπορεῖ οὔτε τὴν ψυχικὴ νὰ κάμῃ, ἀφοῦ αὐτὴ γεννᾶται ἀπὸ ἐκείνην, ὅπως τὸ στάχυ ἀπὸ τὸν ἀπλὸ κόκκο τοῦ σιταριοῦ. Καὶ ὅποιος δὲν ἔχει τὴν ψυχικὴ ἐργασία, στερεῖται τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων³.

2 **Δ** ἐν συγκρίνονται οἱ πόνοι πού καταβάλλονται γιὰ τὸν σκοπὸ τοῦ παρόντος αἰῶνος μὲ τὴν τρυφή πού εἶναι ἐτοιμασμένη γιὰ ἐκείνους πού κακοπαθοῦν γιὰ τὰ θεῖα ἀγα-

καὶ ἔπειτα ἔρχονται τὰ πνευματικὰ χαρίσματα· τριμερῆς διαίρεσις ὠριγενείου τύπου.

τὰ δράγματα τῆς ἀγαλλιάσεως, οὕτως ἀκολουθεῖ χαρὰ τῇ διὰ
 5 Θεὸν κακοπαθεία. Ὁ ἄρτος ὁ ἐξ ἰδρώτων ἀνυσθεῖς ἠδὺς φαίνε-
 ται τῷ γεωργῷ, καὶ αἱ διὰ δικαιοσύνην ἐργασίαι τῇ δεξαμένῃ
 καρδίᾳ τὴν γνῶσιν τοῦ Χριστοῦ. Ὑπόμεινον τὴν ἐξουδένωσιν
 καὶ τὴν ταπεινῶσιν χρηστῷ θελήματι, ἵνα σχῆς παρρησίαν
 πρὸς τὸν Θεόν. Πάντα λόγον σκληρὸν ὑπομένων ἄνθρωπος ἐν
 10 γνῶσει, ἄνευ προηγησαμένης ἀνομίας ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸν λαλή-
 σαντα, στέφανον μὲν ἀκάνθινον ἐπιτίθησι τότε τῇ ἑαυτοῦ κε-
 φαλῇ, μακάριος δὲ ἐστίν, ὅτι ἐν καιρῷ, ᾧ οὐκ οἶδεν, ἀφθάρτως
 στεφανοῦται.

3 **Ο** φεύγων τὴν κενὴν δόξαν ἐν γνῶσει, οὗτος ἦσθετο ἐν τῇ
 ψυχῇ αὐτοῦ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ὁ λέγων ὅτι καταλέ-
 λοιπε τὸν κόσμον καὶ μαχόμενος τοῖς ἀνθρώποις ἕνεκεν χρείας
 τινός, ἵνα μὴ λείψῃ αὐτῷ τι τῆς ἀναπαύσεως αὐτοῦ, οὗτος τυ-
 5 φλὸς τελείως ἐστί. Διότι τὸ μὲν σῶμα ἐκουσίως ὀλόκληρον κα-
 τέλιπε, περὶ ἐνὸς δὲ μέλους αὐτοῦ πολεμεῖ καὶ μάχεται. Ὁ φεύ-
 γων τοῦ παρόντος βίου τὴν ἀνάπαυσιν, τούτου ὁ νοῦς κατεσκό-
 πευσε τὸν μέλλοντα αἰῶνα, ὁ δὲ συνδεδεμένος τῇ φιλοκτημο-
 σύνη, δοῦλος τῶν παθῶν πέφυκε. Μὴ νομίσης, ὅτι τοῦ χρυσοῦ
 10 καὶ τοῦ ἀργυρίου ἢ κτηῆσις μόνη φιλοκτημοσύνη ἐστίν, ἀλλ'
 ἅπαν ὅτιοῦν, ἐν ᾧ αὐτό σου τὸ θέλημα κρέματαί. Μὴ ἐπαινέσης
 τὸν σωματικῶς μὲν κακοπαθοῦντα, λελυμένον δὲ τὰς αἰσθή-
 σεις· λέγω δὴ τὴν ἀκοὴν καὶ τὸ κεχηνὸς στόμα καὶ ἀκρατὲς καὶ
 τοὺς ρεμβώδεις ὀφθαλμούς. Ὅταν τῇ ψυχῇ σου ὄρους βάλλῃς
 15 τοῦ δι' ἐλέους οἰκονομηθῆναι σαυτόν, ἔθιζε τὴν ψυχὴν σου μὴ
 ζητεῖν τὸ δικαίωμα ἐν ἑτέροις πράγμασιν, ἵνα μὴ εὐρεθῆς τῇ

θά. "Ὅπως σ' αὐτοὺς ποὺ σπείρουν μὲ δάκρυα ἀκολουθεῖ ὁ θερισμὸς τῆς ἀγαλλιάσεως⁴, ἔτσι καὶ τὴν κακοπάθεια γιὰ χάρι τοῦ Θεοῦ ἀκολουθεῖ ἡ χαρά. Ὁ ἄρτος ποὺ κερδίζεται μὲ ἰδρῶτα φαίνεται γλυκὸς στὸν γεωργό, ἔτσι εἶναι καὶ οἱ ἐργασίες γιὰ τὴν δικαιοσύνη στὴν καρδιά ποὺ ἐδέχθηκε τὴν γνῶσι τοῦ Χριστοῦ. Ὑπόμεινε μὲ χρηστὸ θέλημα τὴν ἐξουδένωσι καὶ τὴν ταπείνωσι γιὰ νὰ ἀποκτήσης παρρησία πρὸς τὸν Θεό. Ὁ ἄνθρωπος, ποὺ ὑπομένει συνειδητὰ κάθε σκληρὸ λόγο, χωρὶς νὰ ἔχη πταίσει αὐτὸς πρὸς τὸν λαλήσαντα, ἐπιθέτει βέβαια τότε στέφανο ἀπὸ ἄκανθες στὴν κεφαλὴ του, ἀλλὰ εἶναι μακάριος, διότι θὰ στεφανωθῆ ἄφθαρτα σὲ καιρὸ ποὺ δὲν γνωρίζει⁵.

- 3 **Ο**ποιος ἀποφεύγει γνωστικὰ τὴν κενοδοξία, αὐτὸς αἰσθάνθηκε στὴν ψυχὴ του τὸν μέλλοντα αἰῶνα. Ὅποιος λέγει ὅτι ἐγκατέλειψε τὸν κόσμον καὶ μάχεται μὲ τοὺς ἀνθρώπους γιὰ κάποια ἀνάγκη, ὥστε νὰ μὴ τοῦ λείψη τίποτε γιὰ τὴν ἀνάπαυσί του, αὐτὸς εἶναι τελείως τυφλός. Διότι ἐγκατέλειψε βέβαια τὸ σῶμα ἐκουσίως ὀλόκληρο, ἀλλὰ πολεμεῖ καὶ μάχεται γιὰ ἓνα μέλος του. Ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ ἀποφεύγει τὴν ἀνεσι τοῦ παρόντος βίου, κατασκοπεύσε τὸν μέλλοντα αἰῶνα, ἐκεῖνος ὅμως ποὺ εἶναι δεμένος μὲ τὴν φιλοκτημοσύνη εἶναι δοῦλος τῶν παθῶν. Μὴ νομίσης ὅτι φιλοκτημοσύνη εἶναι μόνο ἡ ἀπόκτησις τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου· εἶναι κάθε τι στὸ ὁποῖο κρεμᾶται τὸ θέλημά σου. Νὰ μὴ ἐπαινέσης ἐκεῖνον ποὺ κακοπαθεῖ σωματικῶς, ἀλλ' ἔχει ἀπολυμένες τὶς αἰσθήσεις, ἐννοῶ τὴν ἀκοή, τὸ ἀνοικτὸ καὶ ἀκράτητο στόμα καὶ τοὺς ρεμβώδες ὀφθαλμούς. Ὅταν βάλλης στὴν ψυχὴ σου ὄρο νὰ οἰκονομηθῆς μὲ τὴν ἄσκησι ἐλεημοσύνης, συνήθιζε τὴν ψυχὴ σου νὰ μὴ ζητῆ δικαιοῶματα σὲ ἄλλα πράγματα, γιὰ νὰ μὴ εὐρεθῆς νὰ

4. Ψαλμ. 125,6.

5. Βλ. Β' Τιμ. 4,8.

μὲν μιᾷ χειρὶ ἐργαζόμενος, τῇ δὲ ἑτέρῳ σκορπίζων. Ἐκεῖ μὲν γὰρ χρεῖα κηδεμονίας, ἐνταῦθα δὲ πλατυσμοῦ καρδίας. Γίνωσκε δέ, ὅτι τὸ ἀφιέναι τοῖς ὀφειλέταις τὰ ἁμαρτήματα ἐκ τῶν 20 ἔργων τῆς δικαιοσύνης ἐστί. Τότε ὄψει τὴν γαλήνην μετὰ λαμπρότητος πανταχόθεν ἐν τῷ νῶ σου. Ὄταν ὑπεραναβῆς τὴν ὁδὸν τῆς δικαιοσύνης, τότε προσκολληθήσῃ τῇ ἐλευθερίᾳ ἐν παντὶ πράγματι.

4 **Τ**ίς τῶν ἀγίων ἐλάλησε περὶ τούτου, λέγων, ὅτι Ὁ ἐλεήμων, εἰ μὴ γένηται δίκαιος, τυφλός ἐστι· λέγω δὴ ἐξ ὧν αὐτὸν ἤνυσεν ἰδίους πόνοις καὶ μόχθοις δοῦναι ἑτέρῳ, καὶ μὴ ἐκ τῶν ἀνυσθέντων διὰ ψεύδους καὶ ἀδικίας καὶ μηχανημάτων. 5 Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς ἐν ἑτέρῳ τόπῳ ἔφη·

Εἰ βούλει σπεῖραι ἐν τοῖς πτωχοῖς, ἐκ τῶν οἰκείων σπεῖρον· εἰ δὲ ἀπὸ τῶν ἀλλοτρίων σπεῖραι βουλευθῆς, γίνωσκε ὅτι πικρότερόν ἐστι τῶν ζιζανίων.

Ἐγὼ δὲ λέγω, ὅτι, εἰ μὴ γένηται ὁ ἐλεήμων ὑπεράνωθεν τῆς 10 δικαιοσύνης αὐτοῦ, οὐκ ἔστιν ἐλεήμων, τουτέστιν οὐ μόνον ὁ ἐκ τῶν οἰκείων ἐλεῶν τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ μετὰ χαρᾶς ὑπομένων τὴν ἀδικίαν ὑπὸ τῶν ἑτέρων καὶ ἐλεῶν αὐτούς. Ὄταν δὲ νικήσῃ τὴν δικαιοσύνην τῇ ἐλεημοσύνῃ, τότε στεφανοῦται, οὐ τοῖς στεφάνοις τῶν δικαίων τοῖς ἐν τῷ νόμῳ, ἀλλὰ τοῖς τῶν τε- 15 λείων, τοῖς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ. Τὸ γὰρ διδόναι τινὰ τοῖς πτωχοῖς ἐκ τῶν οἰκείων καὶ γυμνὸν ἐνδύειν καὶ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν καὶ μὴ ἀδικεῖν μηδὲ ψεύδεσθαι, ταῦτα καὶ ὁ παλαιὸς νόμος προηγόρευεν, ἡ δὲ τελειότης τῆς οἰκονομίας τοῦ Εὐαγγε-

6. Κατὰ τὰ ὀριζόμενα στὴν Κυριακῇ Προσευχῇ, Ματθ. 6,9ἐε.

7. Γαλ. 5,1.

8. Γεροντικὸ λόγιον, ὅπως καὶ τὸ παρακάτω.

ἐργάζεσαι μὲ τὸ ἓνα χέρι καὶ νὰ σκορπίζης μὲ τὸ ἄλλο. Διότι ἐκεῖ χρειάζεται κηδεμονία, ἐνῶ ἐδῶ εὐρύτης καρδιάς. Γνώριζε ἐπίσης ὅτι τὸ νὰ συγχωροῦμε στοὺς ὀφειλέτες τὰ ἁμαρτήματα εἶναι ἀπὸ τὰ ἔργα τῆς δικαιοσύνης⁶. τότε θὰ ἰδῆς τὴν γαλήνη νὰ λάμπη ἀπὸ παντοῦ μέσα στὸν νοῦ σου. Ὅταν ξεπεράσης τὴν ὁδὸ τῆς δικαιοσύνης, τότε θὰ προσκολληθῆς στὴν εὐλευθερία γιὰ κάθε πρᾶγμα⁷.

4 **Κ**άποιος ἀπὸ τοὺς ἁγίους εἶπε τὸν ἐξῆς λόγο γι' αὐτό, ὅτι ὁ ἐλεήμων, ἂν δὲν γίνῃ δίκαιος, εἶναι τυφλός⁸. ἐννοῶ δίδοντας σὲ ἄλλους ἀπὸ ὅσα ἐκέρδισε ὁ ἴδιος μὲ τοὺς κόπους καὶ μόχθους, καὶ ὄχι ἀπὸ τὰ κερδισμένα μὲ ψεύδη καὶ ἀδικία καὶ μηχανορραφίες. Καὶ πάλι ὁ ἴδιος εἶπε σὲ ἄλλη περίπτωσι·

Ἄν θέλῃς νὰ σπείρης στοὺς πτωχοὺς, σπείρε ἀπὸ τὰ δικά σου, ἂν ὅμως θελήσης νὰ σπείρης ἀπὸ τὰ ξένα, γνώριζε ὅτι αὐτὴ ἡ σπορὰ εἶναι πικρότερη ἀπὸ τὰ ζιζάνια.

Ἐγὼ μάλιστα λέγω ὅτι, ἂν ὁ ἐλεήμων δὲν ὑπερβῆ τὸ δικαίωμα του, δὲν εἶναι ἐλεήμων· δηλαδή ἐλεήμων εἶναι ὄχι ἀπλῶς αὐτὸς ποὺ ἐλεεῖ τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὰ ἰδικά του, ἀλλὰ αὐτὸς ποὺ ὑπομένει μὲ χαρὰ τὴν ἀδικία ἀπὸ τοὺς ἄλλους, καὶ ὅμως τοὺς ἐλεεῖ. Ὅταν νικήσῃ τὴν δικαιοσύνη του μὲ τὴν ἐλεημοσύνη τότε στεφανώνεται, ὄχι μὲ τοὺς στεφάνους τῶν δικαίων κατὰ τὸν νόμο⁹, ἀλλὰ μὲ τοὺς στεφάνους τῶν τελείων κατὰ τὸ Εὐαγγέλιο. Διότι τὸ νὰ δίδῃ κάποιος στοὺς πτωχοὺς ἀπὸ τὰ δικά του, νὰ ἐνδύῃ γυμνὸν καὶ ν' ἀγαπᾷ τὸν πλησίον σὰν τὸν ἑαυτό του καὶ νὰ μὴ ἀδικῆ οὔτε νὰ ψεύδεται, αὐτὰ τὰ διακήρυξε καὶ ὁ παλαιὸς νόμος, ἡ τέλεια ὅμως οἰκονομία τοῦ Εὐαγγελίου παραγγέλλει τὰ ἐξῆς: «ἀπ' αὐτόν,

9. «Τῆς δικαιοσύνης στέφανος», Β' Τιμ. 4,8. Ὁ στέφανος τῆς δικαιοσύνης ὅμως μὲ στενὴ ἔννοια εἶναι τοῦ μωσαϊκοῦ νόμου, «τοῦ παλαιοῦ νόμου», βλ. παρακάτω.

λίου οὕτω κελεύει· «τῷ αἴροντι τὰ σά, μὴ ἀπαίτει, καὶ παντὶ τῷ
20 αἰτοῦντί σε δίδου».

5 **Κ**αὶ οὐ μόνον τὴν ἀδικίαν τῶν πραγμάτων καὶ τὰ λοιπὰ τὰ
ἔξωθεν δεῖ ὑπομένειν μετὰ χαρᾶς, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν
ψυχὴν τιθέναι ὑπὲρ τοῦ ἀδελφοῦ. Οὗτος γάρ ἐστιν ὁ ἐλεήμων,
καὶ οὐχ ὁ διὰ δόσεως μόνον ἐλεῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἀλλ'
5 ὅστις ἐὰν ἀκούσῃ ἢ θεάσῃται τι λυποῦν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ καὶ
ἐκκαῆ τὴν καρδίαν, καὶ οὗτος ἀληθῶς ἐλεήμων. Ὡσαύτως καὶ
ὅστις ἐὰν ραπισθῇ ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ μὴ ἀναιδευ-
θῇ ἀντιφθέγγασθαι καὶ λυπῆσαι αὐτοῦ τὴν καρδίαν.

6 **Τ**ίμησον τὴν ἐργασίαν τῆς ἀγρυπνίας, ἵνα εὖρης παράκλη-
σιν ἐγγίζουσαν τῇ ψυχῇ σου. Ἐπίμεινον ἀναγινώσκων ἐν
ἡσυχίᾳ, ἵνα ὀδηγηθῇ ὁ νοῦς σου πρὸς τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ
διαπαντός. Ἀγάπησον ἐν ὑπομονῇ τὴν πτωχείαν, ἵνα συναχθῇ ὁ
5 νοῦς σου ἐκ τοῦ μετεωρισμοῦ. Μίσησον τὸν πλατυσμόν, ἵνα
διαφυλάξῃς τοὺς διαλογισμοὺς σου ἀταράχους. Σύστειλον σεαυ-
τὸν ἀπὸ τῶν πολλῶν καὶ φρόντισον μόνῃς τῆς ψυχῆς σου, ἵνα
σώσῃς αὐτὴν ἐκ τοῦ διασκορπισμοῦ τῆς ἐνδοτάτης γαλήνης·
ἀγάπησον τὴν σωφροσύνην, ἵνα μὴ καταισχυνηθῇς ἐν τῷ καιρῷ
10 τῆς προσευχῆς σου ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Κτῆσαι καθαρότητα ἐν
τοῖς ἔργοις σου, ἵνα ἐξαστράψῃ σου ἡ ψυχὴ ἐν τῇ προσευχῇ σου
καὶ ἐν τῇ μνήμῃ τοῦ θανάτου ἐξαφθῇ ἡ χαρὰ ἐν τῇ διανοίᾳ σου.
Παραφυλάττου ἐκ τῶν μικρῶν, ἵνα μὴ ἐμπέσῃς εἰς τὰ μεγάλα.
Μὴ ὀκλάσῃς ἐν τῇ ἐργασίᾳ σου, ἵνα μὴ καταισχυνηθῇς, ὅταν
15 στήῃς ἐν μέσῳ τῶν ἐταίρων σου. Καὶ μὴ εὐρεθῇς ἄνευ ἐφοδίων,
ἵνα μὴ σε μόνον ἐν μέσῳ τῆς ὁδοῦ καταλείψωσιν. Ἐν γνώσει

10. Λουκᾶ 6,30.

11. Ματθ. 5,39. Λουκᾶ 6,29.

πὸ παίρνει τὰ πράγματά σου, νὰ μὴ τὰ ἀπαιτῆς πάλι, καὶ σέ ὅποιον σοῦ ζητεῖ, δίδε»¹⁰.

5 **Κ** αὶ δὲν πρέπει μόνο νὰ ὑπομένη κανεὶς μὲ χαρὰ τὴν ἀδικία σὲ περιουσιακὰ στοιχεῖα καὶ στὰ ἄλλα ἐξωτερικὰ πράγματα, ἀλλὰ καὶ νὰ προσφέρῃ τὴν ψυχὴ τοῦ χάριν τοῦ ἀδελφοῦ του. Διότι αὐτὸς εἶναι ἐλεήμων καὶ ὄχι ἐκεῖνος πὸ ἐλεεῖ τὸν ἀδελφὸ του μόνο μὲ δόσιμο· ὅποιος ἀκούσῃ ἢ ἰδῇ κάτι πὸ λυπεῖ τὸν ἀδελφὸ του καὶ στενοχωρηθῇ ἀπὸ καρδιάς, καὶ αὐτὸς εἶναι ἀληθινὰ ἐλεήμων. Ἐπίσης καὶ ὅποιος ραπισθῇ ἀπὸ τὸν ἀδελφὸ του καὶ δὲν κινηθῇ νὰ ἀντιμιλήσῃ καὶ λυπήσῃ τὴν καρδιά του¹¹.

6 **Τ** ἴμησε τὴν ἀσκησι τῆς ἀγρυπνίας, γιὰ νὰ εὖρης παρηγοριά πὸ νὰ ἐγγίξῃ τὴν ψυχὴ σου. Διάβαζε ἐπιμόνως σὲ ἡσυχία, γιὰ νὰ ὀδηγηθῇ ὁ νοῦς σου διαπαντὸς πρὸς τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ. Ἀγάπησε ὑπομονητικὰ τὴν πτωχεία, γιὰ νὰ συναχθῇ ὁ νοῦς σου ἀπὸ τὸν μετεωρισμὸ¹². Μίσησε τὸ διασκόρπισμα τῆς σκέψεως, γιὰ νὰ διαφυλάξῃς τοὺς διαλογισμοὺς σου ἀταράχους. Συμμάζευσε τὸν ἑαυτό σου ἀπὸ τὰ πολλὰ καὶ φρόντισε μόνο γιὰ τὴν ψυχὴ σου, γιὰ νὰ τὴν σώσῃς ἀπὸ τὴν διατάραξι τῆς ἐσωτερικῆς γαλήνης. Ἀγάπησε τὴν σωφροσύνη, γιὰ νὰ μὴ καταισχυρθῆς τὴν ὥρα τῆς προσευχῆς σου ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ἀπόκτησε καθαρότητα στὰ ἔργα σου, γιὰ νὰ ἀστράψῃ ἡ ψυχὴ σου κατὰ τὴν προσευχὴ σου καὶ μὲ τὴν μνήμη τοῦ θανάτου νὰ ἐξαφθῇ ἡ χαρὰ στὴν διάνοιά σου. Προφυλάξου ἀπὸ τὰ μικρά, γιὰ νὰ μὴ πέσης στὰ μεγάλα. Νὰ μὴ διστάσῃς στὴν ἐργασία σου, γιὰ νὰ μὴ ἐντροπιασθῆς ὅταν σταθῆς ἀνάμεσα στοὺς συντρόφους σου. Καὶ νὰ μὴ εὐρεθῆς χωρὶς ἐφόδια, γιὰ νὰ μὴ σὲ ἐγκαταλείψουν μόνον σου στὴν μέση τοῦ δρόμου. Νὰ διεξάγῃς

12. Ἡ συχνὰ ἐπαναλαμβανόμενη σ' αὐτὸ τὸ κείμενο λέξις «μετεωρισμὸς» σημαίνει τὸν ἀσκοπο ρεμβασμὸ, τὴν περιπλάνησι τῆς σκέψεως.

διεξάγαγε τὰ ἔργα σου, ἵνα μὴ καταλειφθῆς ἀπὸ ὄλου τοῦ δρόμου σου. Κτῆσαι ἐλευθερίαν ἐν τῇ ἀναστροφῇ σου, ἵνα τῆς ζάλης ἐλευθερωθῆς. Μὴ δευσμέσης τὴν σὴν ἐλευθερίαν ἐν ταῖς αἰτίαις τῆς τρυφῆς, ἵνα μὴ δοῦλος τῶν δούλων γένη. Ἀγάπησον τὰ πενιχρὰ ἱμάτια ἐν ἐνδύμασί σου, ἵνα ἐξουδενώσης τὰς ἐπιφουούσας σοι ἐνθυμήσεις, λέγω δὴ τὴν τῆς καρδίας ὑψηλοφροσύνην. Ὁ γὰρ τὴν στιλπνότητα ἀγαπῶν, οὐ δύναται κτήσασθαι ταπεινὰς ἐνθυμήσεις. Διότι ἡ καρδιά ἔσωθεν ὁμοίως τοῖς ἐξωτερικοῖς σχήμασιν ἐνδιατυποῦται.

7 **Τ**ίς ἀγαπῶν τὰς φλυαρίας δύναται κτήσασθαι καθαρὰν διάνοιαν; Τίς, προσποιούμενος θηρεῦσαι τὴν παρὰ ἀνθρώπων δόξαν, δύναται κτήσασθαι χθαμαλοὺς λογισμούς; Ἡ τις ἀκόλαστος ὢν καὶ διακεχυμένος τοῖς μέλεσι δύναται γενέσθαι καθαρὸς τὴν διάνοιαν καὶ ταπεινὸς τὴν καρδίαν; Ὅταν μὲν γὰρ ὁ νοῦς ὑπὸ τῶν αἰσθήσεων ἀνθέλκεται, τότε μετ' αὐτῶν τὴν τῶν θηρίων τροφήν ἔδεται· ἡνίκα δὲ αἱ αἰσθήσεις ὑπὸ τοῦ νοῦς ἔλκυσθῶσι, τῆνικαὺτα μετ' αὐτοῦ τῆς τῶν Ἀγγέλων τροφῆς μεταλαμβάνουσι.

8 **Τ**ῆ μὲν ταπεινοφροσύνη ἔπεται ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ συστολή, ἡ δὲ κενοδοξία ὑπηρέτης μὲν ἐστὶ τῆς πορνείας, ἔργον δὲ τῆς ὑπερηφανίας. Ἡ ταπεινοφροσύνη διὰ τὴν διηνεκῆ αὐτῆς συστολὴν εἰς τὴν θεωρίαν ἀπαντᾷ, κοσμεῖ δὲ καὶ τὴν ψυχὴν ἐν τῇ σωφροσύνῃ, ἡ δὲ κενοδοξία διὰ τὴν διηνεκῆ ταραχὴν καὶ φύρσιν τῶν ἐνθυμήσεων αὐτῆς ἐκ τῆς ἀπαντήσεως τῶν πραγμάτων συνάγει θησαυροὺς ἐναγεῖς καὶ μολύνει τὴν καρδίαν· καὶ αὐτὴ πάλιν, τὰς φύσεις τῶν πραγμάτων ἀκολάστῳ θεωρίᾳ καθορᾷ καὶ τὸν νοῦν ἐνασχολεῖ ἐν αἰσχροῖς φαντασίαις. Ἡ μέντοι

13. Συνεχίζεται ἡ ἐπεξεργασία τῆς ἐννοίας τῆς ὑπερηφανείας· ἡ φλυαρία ὑπηρετεῖ τὴν ἐπίδειξι καὶ τὴν ὑπερηφάνεια.

συνειδητὰ τὰ ἔργα σου, γιὰ νὰ μὴ ἐγκαταλειφθῆς ἐντελῶς ἀπὸ τὸν δρόμο σου. Ἀπόκτησε ἐλευθερία στὴν συναναστροφὴ σου, γιὰ νὰ ἐλευθερωθῆς ἀπὸ τὴν ταραχὴ. Μὴ δεσμεύης τὴν ἐλευθερία στὶς ἀφορμὲς τῆς τρυφῆς, γιὰ νὰ μὴ γίνης δοῦλος τῶν δούλων. Ἀγάπησε τὰ πενιχρὰ ἱμάτια γιὰ ἔνδυμά σου, γιὰ νὰ ἐξουδετερώσης τὶς σκέψεις ποὺ φυτρώνουν μέσα σου, δηλαδὴ τὴν ὑπερηφάνεια τῆς καρδιάς. Διότι ὁποῖος ἀγαπᾷ τὴν λαμπρότητα δὲν μπορεῖ ν' ἀποκτήσῃ ταπεινὲς σκέψεις, καθ' ὅσον ἡ καρδιὰ μέσα διαμορφώνεται παρομοίως μὲ τὰ ἐξωτερικὰ σχήματα.

7 **Π**οιὸς ἄνθρωπος, ποὺ ἀγαπᾷ τὶς φλυαρίες¹³, μπορεῖ νὰ ἀποκτήσῃ καθαρὴ διάνοια; Ποιὸς ἄνθρωπος, ποὺ προσπαθεῖ νὰ θηρεύσῃ τὴν δόξα ἀπὸ τοὺς ἄλλους, μπορεῖ ν' ἀποκτήσῃ ταπεινοὺς λογισμοὺς; ἢ ποιὸς ἄνθρωπος ἀκόλαστος μὲ διάχυτα τὰ μέλη του μπορεῖ νὰ γίνῃ καθαρὸς στὴν διάνοια καὶ ταπεινὸς στὴν καρδιά; Πράγματι, ὅταν ὁ νοῦς σύρεται ἀπὸ τὶς αἰσθήσεις, τότε τρώγει μαζὶ μὲ αὐτὲς τὴν τροφὴ τῶν θηρίων· ὅταν ὁμοῦ οἱ αἰσθήσεις ἐλκυσθοῦν ἀπὸ τὸν νοῦ, τότε μετέχουν μαζὶ μὲ αὐτὸν στὴν τροφὴ τῶν Ἀγγέλων¹⁴.

8 **Τ**ὴν ταπεινοφροσύνη ἀκολουθοῦν ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ συστολή, ἐνῶ ἡ κενοδοξία εἶναι ὑπερήτης τῆς πορνείας καὶ καρπὸς τῆς ὑπερηφανείας. Ἡ ταπεινοφροσύνη μὲ τὴν συνεχῆ συστολή της συναντᾷ τὴν θεωρία, καὶ στολίζει τὴν ψυχὴ μὲ σωφροσύνη, ἐνῶ ἡ κενοδοξία μὲ τὴν συνεχῆ ταραχὴ καὶ σύγχυσι τῶν σκέψεων της ἀπὸ τὴν συνάντησι τῶν πραγμάτων συγκεντρώνει θησαυροὺς ἀνοσίως καὶ μολύνει τὴν καρδιά· καὶ αὐτὴ πάλι ἀντικρῦζει τὶς φύσεις τῶν πραγμάτων μὲ ἀκόλαστη θεωρία καὶ ἀπασχολεῖ τὸν νοῦ μὲ αἰσchrές φαντασίαι. Ἡ ταπεινοφροσύνη ὁμοῦ διὰ τῆς θεωρίας

14. Τὸν ἄρτο ποὺ κατέβηκε ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς, τὸν Χριστό, Ἰω. 6,32.

10 ταπεινοφροσύνη διὰ τῆς θεωρίας πνευματικῶς συστέλλεται καὶ
κινεῖ τὸν κτησάμενον αὐτὴν πρὸς δοξολογίαν.

9 **Μ**ὴ συγκρίνης τοὺς ποιοῦντας τὰ σημεῖα καὶ τέρατα καὶ δυ-
νάμεις ἐν τῷ κόσμῳ τοῖς ἡσυχάζουσιν ἐν γνώσει. Ἀγά-
πησον τὴν ἀργίαν τῆς ἡσυχίας ὑπὲρ τὸ ἐμπλῆσαι πεινῶντας ἐν
κόσμῳ καὶ ἐπιστρέψαι πολλὰ ἔθνη εἰς προσκύνησιν τοῦ Θεοῦ·
5 κρεῖσσον γάρ σοι σεαυτὸν λύσαι τοῦ συνδέσμου τῆς ἀμαρτίας, ἢ
ἐλευθερῶσαι δούλους ἐκ δουλείας. Βέλτιόν σοι εἰρηνεῦσαι μετὰ
τῆς ψυχῆς σου ἐν ὁμονοίᾳ τῆς ἐν σοὶ τριάδος, λέγω δὴ σώματος
καὶ ψυχῆς καὶ πνεύματος, ἢ εἰρηνεύειν τῇ διδαχῇ σου τοὺς διε-
στῶτας. Γρηγόριος γάρ φησι·

10 Καλὸν ἐστὶ τὸ διὰ Θεὸν θεολογῆσαι, κρεῖσσον δὲ τού-
του τὸ καθᾶραι ἑαυτὸν τινα τῷ Θεῷ.

Κρεῖσσόν σοι βραδύγλωσσον εἶναι γνωστικῶ ὄντι καὶ πεπει-
ραμένῳ, ὑπὲρ τὸ βρῦειν ἐν ὀξύτητι τοῦ νοός σου ποταμηδὸν τὴν
διδασκαλίαν. Συμφέρει σοι μεριμνᾶν ἀναστῆσαι τὸ πεπτωκὸς
15 τῆς ψυχῆς σου ἀπὸ τῶν παθῶν διὰ τῆς ἐν τοῖς θείοις κινήσεως
τῶν ἐνθυμήσεών σου, ἢ τὸ ἀναστῆσαι τοὺς τεθνεῶτας.

10 **Π**ολλοὶ δυνάμεις ἐπετέλεσαν καὶ νεκροὺς ἀνέστησαν καὶ
ἐμόχθησαν τοῦ ἐπιστρέψαι πεπλανημένους καὶ ἐποίησαν
θαύματα μεγάλα, καὶ διὰ τῶν χειρῶν αὐτῶν πολλοὶ ὠδηγήθη-
σαν πρὸς ἐπίγνωσιν τοῦ Θεοῦ. Καὶ μετὰ ταῦτα αὐτοί, οἱ ἄλλους

15. Διάκρισις πράξεως καὶ γνώσεως, θεωρίας, κατὰ τὰ Εὐαγγελιανὰ πρότυ-
πα.

συστέλλεται πνευματικὰ καὶ κινεῖ τὸν κάτοχό της πρὸς τὴν δοξολογία.

- 9 **Μ**ὴ συγκρίνης αὐτοὺς ποὺ ἐκτελοῦν σημεῖα καὶ τέρατα καὶ θαύματα στὸν κόσμο μ' ἐκείνους ποὺ ἡσυχάζουν γνωστικά¹⁵. Ἀγάπησε τὴν ἀργία τῆς ἡσυχίας, περισσότερο ἀπὸ τὸν χορτασμὸ τῶν πεινασμένων στὸν κόσμο καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιστροφή πολλῶν ἐθνῶν στὴν προσκύνησι τοῦ Θεοῦ· διότι εἶναι προτιμότερο γιὰ σένα νὰ λύσης τὸν δεσμὸ τῆς ἀμαρτίας, παρὰ νὰ ἐλευθερώσης δούλους ἀπὸ τὴν δουλεία· εἶναι καλύτερο γιὰ σένα νὰ εἰρηνεύσης μὲ τὴν ψυχὴ σου κατὰ τὴν ὁμόνοια τῆς ἐσωτερικῆς σου τριάδος¹⁶, δηλαδὴ τοῦ σώματος, τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ πνεύματος, παρὰ νὰ εἰρηνεύης μὲ τὴν διδαχὴ σου τοὺς εὐρισκομένους σὲ διάστασι. Ὁ Γρηγόριος λέγει·

Καλὸ εἶναι νὰ θεολογῆς γιὰ τὸν Θεό, ἀλλὰ ἀνώτερο ἀπὸ αὐτὸ εἶναι νὰ καθαρίσῃς τὸν ἑαυτό του γιὰ τὸν Θεό¹⁷.

Εἶναι καλύτερο νὰ εἶσαι βραδύγλωσσος καὶ γνωστικὸς καὶ δοκιμασμένος, παρὰ νὰ ξεχύνῃς μὲ τὴν ὀξύτητα τοῦ νοῦ σου τὴν διδασκαλία σὰν ποτάμι. Σὲ συμφέρει νὰ φροντίζῃς νὰ ἀναστήσης τὴν πεσμένη ἀπὸ τὰ πάθη ψυχὴ σου διὰ τῆς κινήσεως τῶν σκέψεών σου πρὸς τὰ θεῖα, παρὰ νὰ ἀναστήσης τοὺς νεκρούς.

- 10 **Π**ολλοὶ ἄνθρωποι ἐπετέλεσαν ἐξαίσια ἔργα, ἀνέστησαν νεκρούς, ἐμόχθησαν νὰ ἐπαναφέρουν πλανημένους καὶ ἐνήργησαν θαύματα μεγάλα, καὶ μέσω αὐτῶν πολλοὶ ὠδηγήθηκαν στὴν ἐπίγνωσι τοῦ Θεοῦ. Ἐπειτα ὁμοίως αὐτοί,

16. Τὸ τρισύνθετο τοῦ ἀνθρώπου ἐδῶ, τὸ ὁποῖο φέρεται ὡς ἐσωτερικὴ τριάς σὲ ἀντιπαραβολὴ μὲ τὴν ἐξωτερικὴ Τριάδα, τὴν θεία.

17. Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου, *Λόγος* 20,4· «καθαρτέον ἑαυτὸν δεῖ πρῶτον, καὶ εἶτα τῷ καθαρῷ (Θεῷ) συνομιλητέον».

5 ζωοποιήσαντες, πεπτώκασιν εἰς μιὰρᾶ πάθη καὶ βδελυκτά, καὶ
 ἑαυτοὺς ἐθανάτωσαν καὶ σκάνδαλον τοῖς πολλοῖς ἐγένοντο ἐν
 τῇ φανερωθείσῃ ὑπ' αὐτῶν πράξει. Διότι ἀκμῆν ἐν ἄρρωστίᾳ
 ἦσαν ψυχῆς καὶ οὐκ ἐφρόντισαν περὶ τῆς ὑγείας τῶν ψυχῶν αὐ-
 τῶν, ἀλλὰ δεδώκασιν ἑαυτοὺς εἰς τὴν θάλασσαν τοῦ κόσμου
 10 τούτου τοῦ ἰάσασθαι τὰς ψυχὰς τῶν ἄλλων, ἔτι ὄντες αὐτοὶ ἄρ-
 ρωστοὶ, καὶ ἀπώλεσαν τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἐκ τῆς ἐλπίδος τοῦ
 Θεοῦ, καθ' ὃν τρόπον ἔφην. Ἡ γὰρ ἀσθένεια τῶν αἰσθήσεων
 οὐκ ἠδύνατο συναντῆσαι τῇ φλογὶ τῶν πραγμάτων τῶν ἐχόν-
 των συνῆθειαν ἐξαγριοῦν τὸ δυσχερὲς τῶν παθῶν, οὔτε μὴ ἀν-
 15 τισχεῖν. Ἐτι γὰρ ἐδέοντο παραφυλακῆς, λέγω δὴ τοῦ μὴ ἰδεῖν
 γυναῖκας ὄλωσ καὶ τοῦ ἀναπαύεσθαι καὶ κτήσασθαι ἀργύριον
 καὶ πράγματα καὶ ἄρχειν ἐτέρων καὶ ἐπαρθῆναι κατὰ τινων.

11 **Κ** ἄλλιον ὑποπτευθῆναι σε ἄγροικον, διὰ τὸ μικρὸν τῆς
 γνώσεώς σου πρὸς ἀντιλογίαν, καὶ μὴ ἀπὸ τῶν σοφῶν
 διὰ τὴν ἀναίδειαν. Πτώχευσον διὰ τὴν ταπείνωσιν καὶ μὴ γίνου
 πλούσιος τὴν ἀναίδειαν. Ἐλεγξον τῇ δυνάμει τῶν ἀρετῶν σου
 5 τοὺς ἀντιδογματίζοντάς σοι, καὶ μὴ τῇ πιθανολογίᾳ τῶν λόγων
 σου, καὶ τῇ πραῢτητι καὶ τῇ γαλήνῃ τῶν σῶν χειλέων ἐπιστό-
 μησον καὶ κατασίγησον τῶν ἀπειθῶν τὴν ἀναίδειαν. Ἐλεγξον
 τοὺς ἀκολάστους τῇ εὐγενείᾳ τῆς ἀναστροφῆς σου καὶ τοὺς
 κατὰ τὰς αἰσθήσεις ἀναισχύντους, τῇ ἐποχῇ τῶν ὀμμάτων σου.

12 **Ξ** ἔνον σεαυτὸν ἴσθι πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου, ὅπου
 ἂν εἰσέλθῃς, ἵνα δυνηθῆς ρυσθῆναι ἐκ τῆς ζημίας τῆς τι-
 κτομένης ἐκ τῆς παρρησίας. Ἐν παντὶ καιρῷ νόμιζε σεαυτὸν
 μηδὲν εἰδέναί, ἵνα φύγῃς τὴν μέμψιν τὴν ἐπιγινομένην ἐξ ὑπο-

18. Βλ. τὸ τοῦ Γρηγορίου Θεολόγου, «καθαρθῆναι δεῖ πρῶτον, εἶτα καθᾶ-

πού ἐζωοποίησαν ἄλλους, ἔπεςαν σὲ μιὰ καὶ βδελυκτὰ πάθη, ἐθανάτωσαν τοὺς ἑαυτοὺς των καὶ ἔγιναν σκάνδαλο στοὺς πολλοὺς μὲ τὴν πρᾶξι τους, μόλις αὐτὴ ἔγινε φανερῆ. Διότι ἦσαν ἀκόμη ἄρρωστοι ψυχικὰ καὶ δὲν ἐφρόντισαν γιὰ τὴν υἰεία τῶν ψυχῶν τους, ἀλλὰ παρέδωσαν τοὺς ἑαυτοὺς των στὴν θάλασσα τοῦ κόσμου τούτου γιὰ νὰ θεραπεύσουν τίς ψυχὲς τῶν ἄλλων, ἐνῶ οἱ ἴδιοι ἦσαν ἀκόμη ἄρρωστοι¹⁸, κι' ἔχασαν τίς ψυχὲς των ἀπὸ τὴν ἐλπίδα τοῦ Θεοῦ μὲ τὸν τρόπο πού εἶπα. Ἡ ἀσθένεια τῶν αἰσθήσεων δὲν μποροῦσε νὰ συναντήσῃ τὴν φλόγα τῶν πραγμάτων πού ἔχουν τὴν συνήθεια νὰ ἐξαγριώνουν τὰ δύσκολα πάθη οὔτε μποροῦσε νὰ ἀντισταθῆ. Διότι ἐχρειάζονταν ἀκόμη προφύλαξι, ἐννοῶ δηλαδή ὅτι ἔπρεπε νὰ μὴ ἰδοῦν γυναῖκες καθόλου, νὰ μὴ ἀναπαύωνται, νὰ μὴ ἀποκτήσουν ἀργύρια καὶ πράγματα, νὰ μὴ κυβερνοῦν ἄλλους καὶ νὰ μὴ ἐπαίρωνται ἐναντίον ἄλλων.

11 **Κ** αλύτερα νὰ θεωρηθῆς ἀγροῖκος ἐξ αἰτίας τῆς περιορισμένης ἱκανότητός σου ν' ἀντιλέγῃς, παρὰ σοφὸς ἐξ αἰτίας τῆς ἀναιδείας σου. Πτώχευσε μὲ τὴν ταπείνωσι καὶ μὴ γίνεσαι πλούσιος στὴν ἀναίδεια. Ἐλεγε μὲ τῆ δύναμι τῶν ἀρετῶν σου ἐκείνους πού δογματίζουν ἀντίθετα καὶ ὄχι μὲ τὴν πειστικότητα τῶν λόγων σου. Μὲ τὴν πραότητα καὶ τὴν γαλήνη τῶν χειλέων σου ἀποστόμωσε καὶ κατασίγασε τὴν ἀναίδεια τῶν ἀπειθῶν. Ἐλεγε τοὺς ἀκολάστους μὲ τὴν εὐγένεια τῆς ἀναστροφῆς σου καὶ τοὺς ἀναισχύντους κατὰ τίς αἰσθήσεις μὲ τὴν συγκράτησι τῶν ὀφθαλμῶν σου.

12 **Ν** ἂ θεωρῆς ξένον τὸν ἑαυτό σου ὅλες τίς ἡμέρες τῆς ζωῆς σου, ὅπου καὶ ἂν εἰσέλθῃς, γιὰ νὰ μπορέσῃς νὰ λυτρωθῆς ἀπὸ τὴ ζημία πού προκαλεῖ ἡ παρρησία. Νόμιζε τὸν ἑαυτό σου πάντοτε ὅτι δὲν γνωρίζει τίποτε, γιὰ νὰ ἀπο-

ραι· σοφισθῆναι καὶ οὕτω σοφίσαι ... ἀγιοσθῆναι, καὶ ἀγιάσαι», Λόγος 2,71.

5 ψίας τοῦ βούλεσθαι συνιστάνειν θατέρου τὴν γνώμην. Ἐπίμεινον αἰεὶ εὐλογῶν τῷ στόματι καὶ οὐ μὴ λοιδορηθῆς. Ἡ γὰρ λοιδορία, λοιδορίαν γεννᾷ, καὶ ἡ εὐλογία, εὐλογίαν. Ἐν παντὶ πράγματι νόμιζε σεαυτὸν ἔνδεῃ εἶναι διδαχῆς καὶ ἐν πάσῃ τῇ ζωῇ σου σοφὸς εὐρεθήσῃ. Μὴ παραδῶς τινὶ ὅπερ οὐπω κατέ-
 10 λαβες, ἵνα μὴ καταισχυρθῆς καθ' ἑαυτὸν καὶ ἐκ τῆς συγκρίσεως τῆς σῆς διαγωγῆς ἀποκαλυφθῆ σου τὸ ψεῦδος Ἐὰν δὲ λαλήσῃς τινὶ τι τῶν ὀφειλομένων, ἐν τάξει μανθάνοντος λάλησον καὶ μὴ μετὰ ἀυθεντίας καὶ ἀναιδείας. Καὶ προκατάλαβε κατακρίνων σεαυτὸν καὶ δεικνύων ὅτι ὑποδεέστερος αὐτοῦ εἶ, ἵνα δείξῃς
 15 τοῖς ἀκούουσι τὴν τάξιν τῆς ταπεινώσεως, καὶ κινήσῃς αὐτοὺς τοῦ ἀκοῦσαι τῶν σῶν ρημάτων καὶ δραμεῖν πρὸς τὴν ἐργασίαν, καὶ γίνῃ τίμιος ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτῶν. Εἴ τι δύνασαι ἐν τοῖς τοιούτοις πράγμασι μετὰ δακρῦων λάλησον, ἵνα καὶ σαυτὸν ὠφελῆσῃς καὶ τοὺς ἀκούοντάς σου, καὶ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ
 20 μετὰ σοῦ.

13 **Ε**ἰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ κατέλαβες καὶ κατηξιώθης ἐντροφήσαι ἐν τῇ θεωρίᾳ τῶν κριμάτων τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ὀρωμένων κτισμάτων, ἧτις ἐστὶ πρώτη τάξις τῆς γνώσεως, ἐτοίμασον σεαυτὸν καὶ καθοπλίσθητι πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς βλα-
 5 σφημίας. Χωρὶς δὲ ὄπλων μὴ στῆς ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ, ἵνα μὴ ταχέως ἀποθάνῃς ἀπὸ τῶν ἐνεδρευόντων καὶ πλανώντων σε. Ἔστωσαν δὲ σοὶ ὄπλα τὰ δάκρυα καὶ ἡ ἐνδελεχῆς νηστεία. Καὶ παραφυλάττου μὴ ἀναγνῶναι τὰ δόγματα τῶν αἰρετικῶν. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ καθοπλίζον ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον κατὰ σοῦ τὸ
 10 πνεῦμα τῆς βλασφημίας. Ὅταν δὲ ἐμπλήσῃς σὴν γαστέρα, μὴ ἀναιδευθῆς ἐξερευνησαί τι τῶν θείων πραγμάτων καὶ νοημάτων, ἵνα μὴ μεταμεληθῆς. Σύνες δὲ ὃ σοὶ λέγω. Ἐν γαστρὶ πεπληρωμένη γνῶσις μυστηρίων Θεοῦ οὐκ ἐστίν.

19. Ποῖοι εἶναι οἱ αἰρετικοὶ κατὰ τὸν Ἰσαὰκ λέγεται στὴν Ἐπιστολὴ 4: Ὠριγένης, Βαλεντίνος, Βαρδαισάνης, Μαρκίων, Μάνης, καὶ ἄλλοι μὴ μνημο-

φύγης τὴν μομφὴν ποὺ ἐπέρχεται ἀπὸ τὴν ὑποψία ὅτι θέλεις νὰ διαμορφώσης τὴν γνώμη τοῦ ἄλλου. Εὐλόγει ἐπιμόνως πάντοτε μὲ τὸ στόμα καὶ δὲν θὰ λαιδορηθῆς· διότι ἡ λαιδορὶα γεννᾷ λαιδορίαν καὶ ἡ εὐλογία εὐλογίαν. Νόμιζε ὅτι γιὰ κάθε πρᾶγμα χρειάζεσαι διδαχὴν, καὶ θὰ εὐρεθῆς σὲ ὅλη τὴν ζωὴ σου σοφός. Μὴ παραδώσης σὲ κανέναν ὅ,τι δὲν παρέλαβες ἀκόμη, γιὰ νὰ μὴ καταισχυνηθῆς ὁ ἴδιος καὶ ἀπὸ τὴν σύγκρισιν τῆς διαγωγῆς σου ἀποκαλυφθῆ τὸ ψεῦδος σου. Ἄν εἰπῆς σὲ κάποιον κάτι ἀπὸ τὰ χρειαζόμενα, νὰ ὁμιλήσης σὰν μαθητῆς καὶ ὄχι σὰν αὐθέντης μὲ ἀναίδεια. Νὰ κατακρίνης τὸν ἑαυτὸ σου ἀπὸ πρὶν καὶ νὰ δηλώσης ὅτι εἶσαι κατώτερός του, γιὰ νὰ δείξης στοὺς ἀκούοντας τὴν ἀξία τῆς ταπεινώσεως, νὰ τοὺς παρακινήσης ν' ἀκούσουν τὰ λόγια σου καὶ νὰ τρέξουν πρὸς τὴν ἐφαρμογὴν, κι' ἔτσι θὰ γίνης ἀξιότιμος ἐμπρὸς στὰ μάτια τους. Ὅ,τι μπορεῖς σὲ τέτοια πράγματα, εἶπέ το μὲ δάκρυα, γιὰ νὰ ὠφελήσης καὶ τὸν ἑαυτὸ σου καὶ τοὺς ἀκροατάς σου, καὶ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ νὰ εἶναι μαζί σου.

- 13 **Α** ν ἀπέκτησες τὴν χάρι τοῦ Θεοῦ καὶ καταξιώθηκες νὰ ἐντρυφήσης στὴν θεωρία τῶν κριμάτων τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ὀρωμένων κτισμάτων, ποὺ εἶναι ἡ πρώτη κατηγορία τῆς γνώσεως, ἐτοίμασε τὸν ἑαυτὸ σου καὶ ὀπλίσου ἐναντίον τοῦ πνεύματος τῆς βλασφημίας. Χωρὶς ὄπλα νὰ μὴ σταθῆς σ' αὐτὴ τὴν χώρα, γιὰ νὰ μὴ ἀποθάνης γρήγορα ἀπὸ ἐκείνους ποὺ σοῦ στήνουν ἐνέδρα καὶ σὲ παραπλανοῦν. Ὅπλα σου νὰ εἶναι τὰ δάκρυα καὶ ἡ συνεχῆς νηστεία, καὶ πρόσεχε νὰ μὴ ἀναγινώσκῃς τὰ δόγματα τῶν αἰρέτικῶν¹⁹· διότι αὐτὸ εἶναι ποὺ σοῦ ὀπλίζει κατὰ τὸ πλεῖστο τὸ πνεῦμα τῆς βλασφημίας. Ὅταν γεμίσης τὸ στομάχι σου, μὴ κινηθῆς ἀπὸ ἀναίδεια νὰ ἐξερευνήσης κάτι ἀπὸ τὰ θεῖα πράγματα καὶ νοήματα, γιὰ νὰ μὴ μετανοήσης.

14 **Α**νάγνωθι συνεχῶς καὶ ἀκορέστως ἐν ταῖς βίβλοις τῶν δι-
 δασκάλων περὶ προνοίας Θεοῦ. Διότι αὐταὶ καθοδηγοῦσι
 τὸν νοῦν εἰς τὸ ἰδεῖν τὴν τάξιν τῶν κτισμάτων τοῦ Θεοῦ καὶ
 τῶν ἔργων αὐτοῦ, καὶ ἐνδουμανοῦσιν αὐτὸν ἐξ αὐτῶν καὶ κατα-
 5 σκευάζουσιν αὐτὸν κεκτῆσθαι νοήματα φωτολαμπῆ ἐκ τῆς λε-
 πτότητος αὐτῶν καὶ ὀδεῦσαι ποιοῦσι μετὰ καθαρότητος πρὸς
 κατανόησιν τῶν κτισμάτων τοῦ Θεοῦ. Ἀνάγνωθι καὶ ἐν τοῖς
 Εὐαγγελίοις τοῖς διατεθειμένοις ὑπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸς ἐπίγνωσιν
 πάσης τῆς οἰκουμένης, ἵνα ἐφοδιασθῆς ἐκ τῆς δυνάμεως τῆς
 10 προνοίας αὐτοῦ τῆς κατὰ πᾶσαν γενεὰν καὶ βυθισθῆ ὁ νοῦς σου
 εἰς τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ. Ἡ τοιαύτη δὲ ἀνάγνωσις συμβάλλε-
 ται τῷ σκοπῷ σου. Ἔστω σου ἡ ἀνάγνωσις ἐν ἡρεμίᾳ ἀπὸ
 πάντων καὶ γενοῦ ἐλεύθερος ἀπὸ τῆς πολλῆς μερίμνης τοῦ
 σώματος καὶ τῆς ταραχῆς τῶν πραγμάτων, ἵνα γεύσεως ἡδί-
 15 στης ἐν τῇ ψυχῇ σου γεύση διὰ γλυκείας κατανοήσεως, τῆς
 ὑπεράνωθεν οὐσης πάσης αἰσθήσεως, καὶ αἰσθηθῆ αὐτῶν ἡ
 ψυχὴ ἐν τῇ διαμονῇ αὐτῆς εἰς αὐτά. Μὴ ἔστωσαν οἱ λόγοι πρὸς
 σὲ τῶν δοκίμων, ὡς οἱ τῶν ἐπιπλάστων καὶ ἀπεμπολούντων
 τὰ θεῖα λόγια, ἵνα μὴ μείνης ἐν τῷ σκότει μέχρι τέλους τῆς
 20 ζωῆς σου καὶ στερηθῆς τοῦ κέρδους αὐτῶν καὶ θορυβηθῆς ἐν
 τῷ καιρῷ τοῦ πολεμίου ὡς πεφυρμένος καὶ εἰς βόθρον ἐμ-
 πέσης τρόπῳ δῆθεν χρηστότητος.

15 **Τ**οῦτο τὸ σημεῖον ἔστω σοι ἐν οἷς πράγμασι βούλει ὑπεισ-
 δῶναι τοῦ μὴ εἰσελθεῖν ἐνδοθεν τοῦ τόπου ἐκείνου· ὅταν
 ἀρξῆται ἡ χάρις ἀνοιῆσαι τοὺς ὀφθαλμούς σου πρὸς τὸ αἰσθάνε-

20. Ποιούς ἐννοεῖ ἐδῶ μὲ τὸν ὄρο «διδάσκαλον»; Πιθανῶς τοὺς μεγάλους

14 **Μ**ελέτα συνεχῶς καὶ ἀχόρταστὰ τὰ βιβλία τῶν διδασκάλων περὶ προνοίας τοῦ Θεοῦ²⁰. διότι αὐτὰ καθοδηγοῦν τὸν νοῦν νὰ ἰδῇ τὴν τάξι τῶν κτισμάτων τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἔργων του, τὸν ἐνδυναμώνουν μὲ τὰ διδάγματά τους, τὸν καθιστοῦν ἱκανὸ ν' ἀποκτήσῃ νοήματα φωτολαμπῆ ἀπὸ τὴν λεπτότητά τους καὶ τὸν βοηθοῦν νὰ βαδίζῃ μὲ καθαρότητα πρὸς τὴν κατανόησι τῶν κτισμάτων τοῦ Θεοῦ. Διάβασε καὶ τὰ Εὐαγγέλια ποὺ ἔχουν παραδοθῆ ἀπὸ τὸν Θεὸ γιὰ τὴν διαφώτισι ὅλης τῆς οἰκουμένης, γιὰ νὰ ἐφοδιασθῆς μὲ τὴν δύναμι τῆς προνοίας του ποὺ ἐνεργεῖται σὲ κάθε γενεὰ καὶ βυθισθῆ ὁ νοῦς σου στὰ θαυμάσια κινήματα τοῦ Θεοῦ. Αὐτὴ ἡ ἀνάγνωσις συμβάλλει στὸν σκοπὸ σου, ἀλλὰ ἡ ἀνάγνωσίς σου νὰ γίνεται στὴν ἡσυχία, μακριὰ ἀπὸ ὅλα. Νὰ γίνῃς ἐλεύθερος ἀπὸ τὴν πολλὴ μέριμνα γιὰ τὸ σῶμα καὶ τὴν ταραχὴ ἀπὸ τίς ὑποθέσεις, γιὰ νὰ δοκιμάσῃς μέσα στὴν ψυχὴ σου γλυκύτετη γεῦσι διὰ τῆς εὐχάριστης κατανοήσεως ποὺ εἶναι ἐπάνω ἀπὸ κάθε αἴσθησι, καὶ γιὰ νὰ αἰσθανθῆ ἡ ψυχὴ σου τὰ θεῖα νοήματα ὅταν ἐπιδίδεται σ' αὐτά. Τοὺς λόγους τῶν δοκίμων ποὺ ἀπευθύνονται πρὸς ἐσὲ νὰ μὴ τοὺς θεωρῆς σὰν τοὺς λόγους τῶν ὑποκριτῶν καὶ τῶν ἀρνητῶν τῶν θείων λογίων, γιὰ νὰ μὴ μείνῃς στὸ σκότος ἕως τὸ τέλος τῆς ζωῆς σου καὶ στερηθῆς τοῦ κέρδους των, γιὰ νὰ μὴ θορυβηθῆς τὸν καιρὸ δράσεως τοῦ πολεμίου ὡς διεφθαρμένος καὶ πέσης μέσα στὸν βόθρο μὲ τρόπο φαινομενικῶς χρηστὸν.

15 **Τ**οῦτο πρέπει νὰ σοῦ εἶναι σημεῖο στὶς ὑποθέσεις ποὺ θέλεις νὰ ἀναλάβῃς, γιὰ νὰ εἰσέλθῃς σ' ἐκεῖνον τὸν τόπο²¹. ὅταν ἀρχίσῃ ἡ χάρις ν' ἀνοίγῃ τοὺς ὀφθαλμούς σου

θεολόγους τῆς Ἀντιοχείας, ὅπως ὁ Ἰωάννης Χρυσόστομος, ὁ Θεόδωρος Μοψουεστίας, ὁ Θεοδώρητος Κύρρου, ποὺ ἔγραψαν καὶ εἰδικὰ γιὰ τὸ θέμα συγγράμματα.

21. Γιὰ νὰ μὴ ἐμπέσης στὸ βόθρο δηλαδὴ.

σθαι τῆς θεωρίας τῶν πραγμάτων ἐν ἀληθείᾳ, τότε πάραυτα
 5 ἄρξονται οἱ ὀφθαλμοί σου ὀχετηδὸν δάκρυα ἐκχέειν, ὥστε πολ-
 λάκις ἐκπλύνεσθαι καὶ τὰς παρειὰς τῶ πληθῆι αὐτῶν, καὶ τότε
 ὁ πόλεμος τῶν αἰσθήσεων γαληνιᾷ καὶ ἔνδοθέν σου συστέλλε-
 ται. Ἐὰν τίς σε διδάξῃ τὰ ἐναντία τούτων, μὴ πιστεύσῃς αὐτῶ.
 Χωρὶς γὰρ τῶν δακρύων μὴ ζητήσῃς ἕτερον σημεῖον φανερώ-
 10 τερον παρὰ τοῦ σώματος. Ἦνίκα δ' ἂν ἀνυψωθῇ ὁ νοῦς ἀπὸ
 τῶν κτισμάτων, τότε καὶ ἀπὸ τῶν δακρύων ἐξέρχεται τὸ σῶμα
 καὶ ἀπὸ πάσης κινήσεως καὶ αἰσθήσεως.

16 **Ο**ταν εὖρης μέλι, «συμμέτρως φάγε ἐξ αὐτοῦ, ἵνα μὴ ἐμ-
 πλησθεὶς ἐμέσης αὐτό». Ἡ φύσις τῆς ψυχῆς πρᾶγμα ἐλα-
 φρὸν καὶ κοῦφον πέφυκεν. Ἐνίοτε γὰρ ἀλλομένη ἐπιθυμεῖ ὑπε-
 ραναβῆναι καὶ μαθεῖν τὰ ὑπὲρ τὴν ἰδίαν φύσιν. Πολλάκις γὰρ
 5 ἀπὸ τῆς ἀναγνώσεως τῶν Γραφῶν καὶ τῆς θεωρίας τῶν πρα-
 γμάτων καταλαμβάνει τι. Ὄταν δὲ συγχωρηθῇ καὶ συγκριθῇ
 τοῖς καταληφθεῖσιν ὑπ' αὐτῆς, ὑποδεεστέρα καὶ ἥττων εὐρίσκε-
 ται κατὰ τὸ μέτρον τῆς οἰκονομίας αὐτῆς, ὅτι πρὸς ποῖα ἢ
 γνῶσις αὐτῆς εἰσῆλθεν, ὥστε ἀμφιέννυσθαι ἐν ταῖς ἐνθυμῆσε-
 10 σιν αὐτῆς φόβον καὶ τρόμον, καὶ πάλιν σπεύδειν αὐτὴν ὑπο-
 στρέψαι εἰς τὸ χθαμαλὸν αὐτῆς ἀπὸ τῆς δειλίας, ὡς ἀναιδευθεῖ-
 σαν καὶ τῶν ὑπὲρ αὐτὴν νοερῶν πραγμάτων κατατολμήσασαν.
 Διὰ γὰρ τὸ ἐπίφοβον τῶν πραγμάτων δειλία τις αὐτῇ ἐγγίνεται,
 καὶ ἡ διάκρισις νεύει τῶ νοῖ τῆς ψυχῆς τοῦ σιγὴν ἀσκῆσαι καὶ
 15 μὴ ἀναιδευθῆναι, ἵνα μὴ ἀπόλλυται, καὶ μὴ ζητῆσαι τὰ ὑπερα-
 ναβεβηκότα αὐτῆς καὶ μὴ ἐξερευνησαι τὰ ὄντα αὐτῆς ὑψηλότε-
 ρα.

22. Διότι ὁ νοῦς φθάνει τότε στὴ θεωρία τῶν θείων καὶ περιέρχεται σὲ ἐκ-
 στασι.

23. Παρμ. 25,16.

πρὸς τὴν πραγματικὴ αἴσθησι τῆς θεωρίας τῶν πραγμάτων, τότε θ' ἀρχίσουν ἀμέσως οἱ ὀφθαλμοί σου νὰ χύνουν δάκρυα, ὥστε πολλές φορές ἀπὸ τὴν ἀφθονία τους νὰ πλύνωνται τὰ μάγουλά σου. Τότε ὁ πόλεμος τῶν αἰσθήσεων γαληνεύει καὶ καθησυχάζει μέσα σου. Ἐάν σε διδάξη κάποιος τὰ ἀντίθετα ἀπὸ αὐτά, νὰ μὴ τὸν πιστεύσης. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ δάκρυα νὰ μὴ ζητήσης ἀπὸ τὸ σῶμα ἄλλο σημεῖο φανερώτερο. Ὅταν ἀνυψωθῇ ὁ νοῦς ἀπὸ τὰ κτίσματα, τότε τὸ σῶμα ἐξέρχεται καὶ ἀπὸ τὰ δάκρυα καὶ ἀπὸ κάθε κίνησι καὶ αἴσθησι²².

16 **Ο**ταν εὔρης μέλι, «φάγε ἀπὸ αὐτὸ μὲ μέτρο γιὰ νὰ μὴ παραχορτάσης καὶ τὸ ἐμέσης»²³. Ἡ φύσις τῆς ψυχῆς εἶναι πρᾶγμα ἐλαφρὸ καὶ κοῦφο. Πράγματι, μερικὲς φορές ἐπιθυμεῖ μὲ πηδῆματα νὰ ὑπεραναβῆ καὶ νὰ μάθη τὰ πράγματα ποῦ εἶναι ἐπάνω ἀπὸ τὴ φύσι της. Πολλὲς φορές ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσι τῶν Γραφῶν καὶ τὴν θεωρία τῶν πραγμάτων καταλαβαίνει κάτι. Ὅταν τῆς ἐπιτραπῆ αὐτὸ καὶ συγκριθῆ μὲ τὰ κατανοηθέντα ἀπ' αὐτὴν, εὐρίσκεται κατώτερη καὶ μικρότερη κατὰ τὸ μέτρο τῆς ἰκανότητός της καί, ἀναλογιζόμενη σὲ ποιά πράγματα εἰσέδυσσε, περιβάλλει τὶς σκέψεις της μὲ φόβο καὶ τρόμο καὶ σπεύδει πάλι νὰ ἐπιστρέψῃ στὰ χαμηλά της ἐπίπεδα ἀπὸ τὴν δειλία, ποῦ προέρχεται ἀπὸ τὴ συνείδησι ὅτι ἐτόλμησε μὲ ἀναίδεια νὰ φθάσῃ στὰ ὑπεράνω αὐτῆς νοερὰ πράγματα²⁴. Δηλαδή ἀπὸ τὸ ἐπίφοβο τῶν πραγμάτων δημιουργεῖται σ' αὐτὴν κάποια δειλία καὶ ἡ διάκρισι συνιστᾷ στὸν νοῦ τῆς ψυχῆς ν' ἀκολουθῆ σιγῇ καὶ νὰ μὴ ἀσθαδιάζῃ, γιὰ νὰ μὴ ἐκλείψῃ, νὰ μὴ ζητῆ τὰ ὑπερβατικὰ πράγματα καὶ νὰ μὴ ἐξερευνᾷ τὰ εὐρισκόμενα ὑψηλότερα ἀπ' αὐτὴν.

24. Ἡ περίεργη ἐξέτασις τῶν τρόπων μὲ τοὺς ὁποίους ἐκδηλώνονται οἱ θεῖες βουλὲς εἶναι ἀπαράδεκτη, κατὰ τὸν ἱερὸ Χρυσόστομο, *Περὶ ἀκαταλήπτου τοῦ Θεοῦ* 1,2.

17 **Ο**ταν οὖν ἐξουσία σοι δοθῆ κατανοῆσαι, κατανόησον καὶ μὴ ἀναιδευθῆς κατὰ τῶν μυστηρίων, ἀλλὰ προσκύνησον καὶ δοξολόγησον καὶ μετὰ σιγῆς εὐχαρίστησον. «Ὡς γὰρ οὐκ ἔστι καλὸν μέλι πολὺ φαγεῖν» οὕτως οὐδὲ ἐξερευνησαι περὶ τῶν
 5 θείων λογίων, ἵνα μὴ, θέλοντες καθορᾶν τὰ μακρότερα πράγματα, ἔτι μὴ καταλαβόντες αὐτὰ ἐκ τῆς τραχύτητος τῆς ὁδοῦ, ἐξασθενήσῃ ἡ ὀπτική δύναμις καὶ βλαβῆ· ἐνίοτε γὰρ ἀντὶ τῆς ἀληθείας φαντάσματά τινα καθορᾶται, καὶ ὅταν ἀηδιάσῃ ὁ νοῦς ἐκ τῆς ἀναζητήσεως, ἐπιλανθάνεται τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ. Καλῶς οὖν
 10 ἔφησεν ὁ σοφὸς Σολομῶν ὅτι, «καθάπερ πόλις ἀτείχιστος, οὕτως ἄνθρωπος ἀνυπαμύνητος». Καθάρισον οὖν, ὦ ἄνθρωπε, τὴν σεαυτοῦ ψυχὴν καὶ ἀποσόβησον ἀπὸ σοῦ τὴν μέριμναν τῶν πραγμάτων τῶν ὄντων ἕξωθεν τῆς φύσεώς σου καὶ κρέμασον κατὰ τῶν σῶν νοημάτων καὶ κινημάτων καταπέτασμα σωφρο-
 15 σῦνης καὶ ταπεινώσεως, καὶ διὰ τούτων εὐρήσεις τὸ ὄν ἕσωθεν τῆς φύσεώς σου. Τοῖς γὰρ ταπεινόφροσιν ἀποκαλύπτεται τὰ μυστήρια.

18 **Ε**ὶ βούλει δοῦναι τὴν σὴν ψυχὴν εἰς τὸ ἔργον τῆς προσευ-
 χῆς, τῆς καθαριζούσης τὸν νοῦν, καὶ τῇ διαμονῇ εἰς τὴν ἐγρηγόρσιν τῆς νυκτός, ὅπως κτήσῃ διάνοιαν φωτεινὴν, μακρυνον σεαυτὸν ἀπὸ τῆς θέας τοῦ κόσμου καὶ ἔκκοψον τὰς συντυ-
 5 χίας, καὶ μὴ θέλε ὑποδέχεσθαι ἐν συνηθείᾳ φίλους εἰς τὸ κελίον σου, μηδὲ ἐν προσχήματι χρηστότητος, ἀλλὰ μόνους τοὺς σοὶ ὁμοτρόπους καὶ ὁμογνώμονας καὶ συμμύστας. Καὶ φοβοῦ τὴν φύρσιν τῆς ψυχικῆς ὁμιλίας, ἥτις εἴωθεν ἀκουσίως κινεῖσθαι. Καὶ μετὰ τὸ κοπῆναι καὶ λυθῆναι καὶ παντελῶς παυθῆναι

17 **Ο**ταν λοιπόν σου δοθῆ ἔξουσία νὰ κατανοήσης, κατανόησε καὶ νὰ μὴ αὐθαδιάζης κατὰ τῶν μυστηρίων, ἀλλὰ προσκύνησε καὶ δοξολόγησε καὶ εὐχαρίστησε σιωπηλά. Ὅπως δηλαδὴ «δὲν εἶναι καλὸ νὰ φάγωμε πολὺ μέλι»²⁵, ἔτσι δὲν εἶναι καλὸ οὔτε νὰ ἐξερευνοῦμε τὰ θεῖα λόγια, ὥστε νὰ μὴ ἐξασθενήσῃ καὶ βλαβῆ ἡ ὀπτικὴ δύναμις, καθὼς θὰ θέλωμε νὰ παρατηρήσωμε τὰ μακρινὰ πράγματα, ἀλλὰ δὲν τὰ συλλαμβάνομε λόγῳ τῆς τραχύτητος τῆς ὁδοῦ· διότι μερικὲς φορές ἀντὶ τῆς ἀληθείας καθορῶνται φαντάσματα, καὶ ὅταν κυριευθῆ ὁ νοῦς κατὰ τὴν ἀναζήτησι ἀπὸ ἀδιαφορία, λησμονεῖ τὸν σκοπὸ του. Καλῶς λοιπόν εἶπε ὁ Σολομών, ὅτι «σὰν πόλις ἀτείχιστη εἶναι ὁ ἀνυπεράσπιστος ἄνθρωπος»²⁶. Καθάρισε λοιπόν, ἄνθρωπε, τὴν ψυχὴ σου καὶ ἀπομάκρυνε ἀπὸ σένα τὴν μέριμνα τῶν πραγμάτων ποὺ εἶναι ἔξω ἀπὸ τὴν φύσι σου καὶ κρέμασε ἐμπρὸς ἀπὸ τὰ νοήματα καὶ κινήματά σου καταπέτασμα σωφροσύνης καὶ ταπεινώσεως, καὶ μὲ αὐτὰ θὰ εὔρης τὸ εὕρισκόμενο μέσα στὴν ἐσωτερικὴ σου φύσι. Διότι τὰ μυστήρια ἀποκαλύπτονται στοὺς ταπεινὸφρονες.

18 **Α**ν θέλῃς νὰ παραδώσῃς τὴν ψυχὴ σου στὸ ἔργο τῆς προσευχῆς ποὺ καθαρίζει τὸν νοῦ, καὶ στὴν ἐπιμονὴ ἐπὶ τῆς νυκτερινῆς ἀγρυπνίας, γιὰ ν' ἀποκτήσῃς διάνοια φωτεινὴ, ἀπομακρύνσου ἀπὸ τὴν θέα τοῦ κόσμου, διάκοψε τίς συναντήσεις καὶ νὰ μὴ θέλῃς νὰ ὑποδέχεσαι γιὰ συναναστροφὴ φίλους στὸ κελλί σου, οὔτε μὲ τὸ πρόσχημα τῆς καλωσύνης, ἀλλὰ νὰ δέχεσαι μόνο τοὺς ὁμοτρόπους σου καὶ τοὺς ὁμόφρονες καὶ συμμύστες, φοβούμενος τὴν μόλυνσι τῆς ψυχικῆς ὁμιλίας ποὺ ἔχει τὴ συνήθεια νὰ κινῆται ἀκουσίως· καὶ μετὰ τὴν ἀποκοπὴ καὶ λύσι καὶ πλήρη παῦσι τῆς

25. Παρμ. 25,27.

26. Παρμ. 25,28.

10 τὴν ἐξωτικὴν ὁμιλίαν, σύζευξον τῇ προσευχῇ σου τὴν ἐλεημο-
 σύνην, καὶ ὄψεταιί σου ἡ ψυχὴ τὸ φῶς τῆς ἀληθείας. Ὅσον γὰρ
 γαληνιᾶ ἢ καρδία ἀπὸ τῶν ἐξωτικῶν πραγμάτων, τοσοῦτον δύ-
 νεται ὁ νοῦς δέξασθαι τὴν ἐκ τῆς κατανοήσεως τῶν νοημάτων
 καὶ τῶν θείων πραγμάτων κατάληψιν καὶ κατάπληξιν. Ἔθος
 15 γὰρ τῇ ψυχῇ ταχέως μεταλλάξαι συντυχίας εἰς συντυχίαν, ἐὰν
 ἀγωνισώμεθα ἐπιδείξασθαι μικρὰν ἐπιμέλειαν. Σχόλασον τῇ
 ἀναγνώσει τῶν Γραφῶν, τῇ ἐμφανίζούσῃ σοι τὴν ὁδὸν τῆς λε-
 πτότητος τῆς θεωρίας, καὶ τοῖς βίοις τῶν ἀγίων, κἂν μὴ ἀπ'
 ἀρχῆς ἐπαισθάνῃ τῆς γλυκύτητος διὰ τὴν ἐπισκοτιζούσαν ἐγγύ-
 20 τητα τῶν πραγμάτων, ἵνα μεταλλάξῃς συντυχίαν εἰς συντυχίαν.

19 **Κ**αὶ ὅταν ἀναστῆς εἰς προσευχὴν καὶ εἰς τὸν κανόνα σου,
 ἀντὶ τῆς κοσμικῆς μελέτης, ἦν εἶδες καὶ ἤκουσας, εὐρε-
 θήσῃ εἰς τὴν μελέτην τῶν θείων Γραφῶν, ὧν ἀνέγνως, καὶ διὰ
 ταύτης ἐπιλανθάνῃ τῆς μνήμης ἐκείνων, καὶ οὕτως ἔρχεται ὁ
 5 νοῦς εἰς τὴν καθαρότητα. Καὶ τοῦτό ἐστι τὸ γεγραμμένον, ὅτι ἡ
 ψυχὴ βοηθεῖται ἀπὸ τῆς ἀναγνώσεως, ὅταν στῇ εἰς προσευχὴν,
 καὶ πάλιν ἐκ τῆς προσευχῆς φωτίζεται εἰς τὴν ἀνάγνωσιν. Καὶ
 αὕτη πάλιν ἀντὶ τῆς ἐξωτερικῆς φύρσεως εὐρίσκεται ὅλη τῶν
 τρόπων τῆς προσευχῆς, ὥστε αὐθις ἐκ τῆς ἀναγνώσεως φωτί-
 10 ζεσθαι τὴν ψυχὴν εἰς τὸ ἀόκνως καὶ ἀφύρτως προσεύχεσθαι
 πάντοτε.

20 **Α**ἰσχροὺν ἐστὶ τοὺς φιλοσάρκους καὶ γαστριμάργους περὶ
 τῶν πνευματικῶν πραγμάτων ἐρευνῆσαι, ὥσπερ καὶ
 πόρνην περὶ σωφροσύνης λαλῆσαι. Σῶμα μεγάλως ἀσθενοῦν,
 τὰ λιπώδη τῶν βρωμάτων ἀποστρέφεται καὶ μισάττεται, καὶ
 5 νοῦς κοσμικοῖς πράγμασιν ἐνασχολούμενος, οὐ δύναται προσεγ-

ἐξωτερικῆς ὁμιλίας, σύζευξε μὲ τὴν προσευχὴ σου τὴν ἐλεημοσύνη καὶ ἡ ψυχὴ σου θὰ ἰδῇ τὸ φῶς τῆς ἀλήθειας. Διότι ὅσο γαληνεύει ἡ καρδιὰ ἀπὸ τὰ ἐξωτερικὰ πράγματα, τόσο μπορεῖ ὁ νοῦς νὰ δεχθῆ τὴν κατάληψι καὶ κατάπληξι ἀπὸ τὴν κατανόησι τῶν θείων νοημάτων καὶ πραγμάτων. Ἡ ψυχὴ συνηθίζει νὰ ἀλλάσση γρήγορα συνάντησι μὲ συνάντησι²⁷, ἂν προσπαθήσωμε νὰ ἐπιδείξωμε μικρὴ ἐπιμέλεια. Ἐπιδόσου ἐπιμόνως στὴν ἀνάγνωσι τῶν Γραφῶν, ποὺ σοῦ παρουσιάζει τὴν ὁδὸ τῆς καθαρᾶς θεωρίας, καὶ στοὺς βίους τῶν ἀγίων, ἀκόμη κι' ἂν δὲν αἰσθάνεσαι ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τὴν γλυκύτητα λόγῳ τῆς συσκοτιστικῆς ἐγγύτητος τῶν πραγμάτων, γιὰ νὰ ἀλλάξης συνάντησι μὲ συνάντησι.

19 **Ο**ταν σηκωθῆς γιὰ προσευχὴ καὶ γιὰ τὸν κανόνα σου²⁸, τότε, ἀντὶ τῆς κοσμικῆς μελέτης ποὺ εἶδες καὶ ἄκουσες, θὰ εὐρεθῆς στὴν μελέτη τῶν θείων Γραφῶν ποὺ ἀνέγνωσες, καὶ μὲ αὐτὴν θὰ λησμονήσης τὴν μνήμη ἐκείνων. Ἔτσι ὁ νοῦς ἔρχεται σὲ καθαρότητα. Καὶ τὸ γραφόμενο σ' αὐτές εἶναι τοῦτο, ὅτι ἡ ψυχὴ βοηθεῖται ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσι, ὅταν σταθῆ γιὰ τὴν προσευχὴ, καὶ ἐπίσης ὅτι ἀπὸ τὴν προσευχὴ φωτίζεται γιὰ τὴν ἀνάγνωσι καὶ αὐτὴ πάλι, ἡ ἀνάγνωσις, ἀντὶ τῆς ἐξωτερικῆς ἀναμίξεως γίνεται ὑλικὸ τῶν τρόπων τῆς προσευχῆς, ὥστε πάλι ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσι νὰ φωτίζεται ἡ ψυχὴ γιὰ νὰ προσεύχεται ἀκούραστα καὶ ἀβίαστα.

20 **Ε**ἶναι ἐντροπὴ νὰ ἀσχολοῦνται μὲ τὰ πνευματικὰ πράγματα οἱ φιλόσαρκοι καὶ κοιλιόδουλοι, ὅπως εἶναι ἐντροπὴ νὰ ὁμιλῆ ἡ πόρνη γιὰ σωφροσύνη. Σῶμα ποὺ ἀσθενεῖ σοβαρῶς ἀποστρέφεται καὶ μισεῖ τὶς λιπαρὲς τροφές, καὶ νοῦς ποὺ ἀσχολεῖται μὲ κοσμικὰ πράγματα δὲν μπορεῖ νὰ

πραγμάτων μὲ τὴν συντυχία (θεωρία) τῶν θείων. Βλ. καὶ στὸ τέλος αὐτῆς τῆς παραγράφου.

28. Ἡ καθωρισμένη στὸν μοναχὸ ἀκολουθία, ὅπως τὴν ἔχει ὀρίσει ὁ ἴδιος γιὰ τὸν ἑαυτό του ἢ κάποιος προϊστάμενός του.

γίσει τῇ ἐξερευνήσει τῶν θείων. Πῦρ ἐν ὑγροῖς ξύλοις οὐχ ἄπει καὶ ἡ θεία θερμασία ἐν καρδίᾳ ἀγαπῶση τὴν ἀνάπαυσιν οὐκ ἐξάπτεται. Ἡ πόρνη οὐκ ἐμμένει τῇ φιλίᾳ πρὸς ἓνα, καὶ ἡ ψυχὴ ἢ συνδεδεμένη πράγμασι πολλοῖς οὐ διαμένει ἐν τοῖς
 10 θείοις διδάγμασιν. Ὡσπερ ὁ μὴ ἰδὼν τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ τὸν ἥλιον οὐ δύναται διηγήσασθαι τινὶ τὸ φῶς αὐτοῦ ἐκ μόνης ἀκοῆς οὔτε μὴν αἰσθάνεται τοῦ φωτὸς αὐτοῦ, οὕτω καὶ ὁ μὴ γευσάμενος τῇ ψυχῇ αὐτοῦ τῆς γλυκύτητος τῶν πνευματικῶν ἔργων.

21 **Ε**ὰν ἔχῃς τι περισσότερον τῆς ἡμερινῆς χρείας, διάδος αὐτὸ πτωχοῖς, καὶ δεῦρο μετὰ παρρησίας πρόσφερε τὰς προσευχάς σου· τουτέστι λάλησον μετὰ τοῦ Θεοῦ, ὡς υἱὸς μετὰ πατρός. Οὐδὲν οὕτω προσεγγίσει τῷ Θεῷ τὴν καρδίαν δύναται,
 5 ὡσπερ ἡ ἐλεημοσύνη, καὶ οὐδὲν οὕτω γαλήνην ἐμποιεῖ τῷ νῶ, ὡς ἡ ἐκούσιος πτωχεία. Κρεῖσσόν σοί ἐστι καλεῖσθαι παρὰ τῶν πολλῶν ἰδιώτην διὰ τὴν ἀπλότητα, καὶ μὴ σοφὸν καὶ τέλειον τὸν νοῦν διὰ τὴν δόξαν. Ἐάν τις ἵππῳ ἐπιβεβηκῶς ἐκτείνη τὴν χεῖρα πρὸς σὲ τοῦ λαβεῖν ἐλεημοσύνην, μὴ ἀπο-
 10 στρέψῃς αὐτόν, διότι πάντως ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐπιδεῆς ἦν, ὡς εἷς τῶν πτωχῶν. Ὄταν δὲ δῶς, μετὰ μεγαλοψυχίας δίδου καὶ ἰλαρότητος προσώπου, καὶ πλεῖον οὐ ἐζήτησε παρέχε αὐτῷ. «Ἀπόστειλον», γάρ φησι, «τὸν ψωμόν σου κατὰ πρόσωπον τοῦ πένητος, καὶ μετ' οὐ πολλὸν καιρὸν εὐρήσεις τὴν ἀντίδο-
 15 σιν».

22 **Μ**ὴ διαχωρίσης πλούσιον ἀπὸ πένητος, καὶ μὴ θέλε μαθεῖν τὸν ἄξιον ἐκ τοῦ ἀναξίου, ἀλλ' ἔστωσαν πρὸς σὲ πάντες ἄνθρωποι εἰς τὸ ἀγαθὸν ἴσοι. Τούτῳ γὰρ τῷ τρόπῳ καὶ τοὺς ἀναξίους δυνήσῃ ἐλκύσαι εἰς τὸ ἀγαθόν· διότι ταχέως ἔλκεται

πλησιάση τὴν ἐξερεύνησι τῶν θείων. Δὲν ἀνάβεται φωτιὰ σὲ ὑγρὰ ξύλα καὶ ἡ θεία θερμασιὰ δὲν ἐξάπτεται σὲ καρδιὰ πού ἀγαπᾷ τὴν ἀνάπαυσι. Ἡ πόρνη δὲν ἐμμένει στὴ φιλία πρὸς ἓνα ἄνδρα καὶ ἡ ψυχὴ πού εἶναι συνδεδεμένη μὲ πολλὰ πράγματα δὲν παραμένει στὰ θεῖα διδάγματα. Ὅπως ἐκεῖνος πού δὲν εἶδε μὲ τοὺς ὀφθαλμούς του τὸν ἥλιο δὲν μπορεῖ νὰ περιγράψῃ σὲ κανένα τὸ φῶς του ἀπὸ τὴν ἀκοὴ μόνο, οὔτε βέβαια αἰσθάνεται τὸ φῶς του, ἔτσι καὶ ὁποῖος δὲν γεύεται μὲ τὴν ψυχὴ του τὴν γλυκύτητα τῶν πνευματικῶν ἔργων.

21 **Α**ν κατέχῃς κάτι περισσότερο ἀπὸ τὴν καθημερινὴ ἀνάγκη, μοίρασέ το στοὺς πτωχοὺς καὶ πρόσφερε μὲ παρρησία τὶς εὐχὲς σου· δηλαδὴ ὁμίλησε μὲ τὸν Θεὸ σὰν υἱὸς πρὸς πατέρα. Τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ φέρῃ τὴν καρδιὰ τόσο κοντὰ στὸ Θεό, ὅσο ἡ ἐλεημοσύνη, καὶ τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ φέρῃ τόση γαλήνη στὸν νοῦ, ὅσο ἡ ἐκούσια πτωχεία. Εἶναι προτιμότερο νὰ καλῆσαι ἀπὸ τοὺς πολλοὺς ιδιώτης γιὰ τὴν ἀπλότητά σου, παρὰ σοφὸς καὶ τέλειος στὸν νοῦ γιὰ τὴν δόξα σου. Ἄν κάποιος, πού εἶναι ἀνεβασμένος σὲ ἵππο, σοῦ ἀπλώσῃ τὸ χέρι γιὰ νὰ πάρῃ ἐλεημοσύνη, μὴ τὸν παραβλέψῃς, διότι ὅπωςδήποτε ἐκείνη τὴν ὥρα ἔχει ἀνάγκη σὰν ἓνας πτωχός. Ὅταν δίδῃς, δίδε μὲ μεγαλοψυχία καὶ λάμψι στὸ πρόσωπο καὶ πρόσφερε περισσότερο ἀπὸ ὅσα ἐζήτησε. Διότι λέγει, «στεῖλε τὸ ψωμὶ πρὸς τὸν πτωχό, καὶ θὰ λάβῃς ἀνταπόδοσι πρὶν περάσῃ πολὺς χρόνος»²⁹.

22 **Ν**ὰ μὴ ξεχωρίζῃς τὸν πλούσιο ἀπὸ τὸν πτωχὸ καὶ νὰ μὴ θέλῃς νὰ μάθῃς τὸν ἄξιο ἀπὸ τὸν ἀνάξιο, ἀλλὰ νὰ εἶναι γιὰ ἑσένα ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἴσοι στὸ ἀγαθό. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο θὰ μπορέσῃς νὰ ἐλκύσῃς καὶ τοὺς ἀξίους στὸ ἀγαθό,

29. Ἐκκλ. 11,1. Τὸ κείμενο τῶν Ἑβδομήκοντα ἔχει, «ἀπόστειλον τὸν ἄρτον σου ἐπὶ πρόσωπον τοῦ ὕδατος, ὅτι ἐν πλήθει ἡμερῶν εὐρήσεις αὐτόν». Βέβαια τὸ «ἐπὶ πρόσωπον τοῦ ὕδατος» δὲν δίδει νόημα.

5 ἡ ψυχὴ ἀπὸ τῶν σωματικῶν εἰς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ. Ὁ δὲ Κύριος τελώναις καὶ πόρναις ἐκοινώνει ἐν τραπέζαις καὶ οὐκ ἐχώριζε τοὺς ἀναξίους, ἵνα τῷ τρόπῳ τούτῳ ἐλκύσῃ πάντας εἰς τὸν φόβον αὐτοῦ καὶ διὰ τῶν σωματικῶν προσεγγίσωσι τοῖς πνευματικοῖς. Τούτου χάριν τῷ ἀγαθῷ καὶ τῇ τιμῇ πάντας ἀν-
10 θρώπους ἴσωσον, κἄν Ἰουδαῖος γένηται ἢ ἄπιστος ἢ φονευτὴς καὶ μάλιστα ὅτι ἀδελφός σου ἐστὶ καὶ ἐκ τῆς φύσεώς σου καὶ ἀνευ γνώσεως ἐπλανήθη ἀπὸ τῆς ἀληθείας.

23 **Ο**ταν δὲ ποιήσης τινὶ ἀγαθόν, μὴ ἐκδέχου παρ' αὐτοῦ τὴν ἀμοιβὴν καὶ ὑπὲρ ἀμφοτέρων τῶν πραγμάτων ἀμειφθήσῃ παρὰ τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν δὲ ἦ σοι δυνατόν, μηδὲ διὰ τὴν μέλλουσαν ἀμοιβὴν τὸ ἀγαθὸν ποιεῖ. Ἐὰν βάλῃς τῇ ψυχῇ σου
5 τὸν ὄρον τῆς πτωχείας καὶ διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ ἐλευθερωθῆς ἀπὸ τῶν μεριμνῶν καὶ ὑπεράνω τοῦ κόσμου γένη ἐν τῇ σῇ πτωχείᾳ, βλέπε μὴ διὰ φιλοπτωχείαν ἀγαπήσῃς τὴν κτῆσιν, ἵνα δῆθεν ποιήσῃς ἐλεημοσύνην, καὶ βάλῃς τὴν ψυχὴν σου εἰς τάραχον τοῦ λαβεῖν ἀπὸ τινος καὶ δοῦναι ἑτέρῳ, καὶ ἀφανίσῃς
10 τὴν τιμὴν σου τῇ ὑποταγῇ τῆς αἰτήσεως τῆς παρὰ ἀνθρώπων καὶ ἐκπέσῃς ἀπὸ τῆς ἐλευθερίας καὶ εὐγενείας τῆς διανοίας σου ἐν τῇ μερίμνῃ τῶν βιωτικῶν. Διότι ἡ βαθμὶς σου ὑψηλοτέρα ἐστὶ τῆς βαθμίδος τῶν ἐλεημόνων. Μὴ, δέομαί σου, μὴ ὑποταγῆς. Ἡ ἐλεημοσύνη ὁμοία ἐστὶ τῇ παιδοτροφίᾳ, ἡ δὲ ἡσυχία
15 ἀκρότης ἐστὶ τῆς τελειώσεως. Εἰ ἔχεις κτήσεις, ἐφάπαξ ταύτας διασκόρπισον, εἰ δὲ οὐκ ἔχεις, μὴ θέλε ἔχειν. Καθάρισόν σου τὸ κελλίον ἀπὸ τῆς τρυφῆς καὶ τῶν περισσευμάτων, διότι τοῦτό

30. Βλ. Λουκᾶ 5,30 κ.ἀ.

31. Εἶναι τὸ τοῦ Παύλου «οὐκ ἐν Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἑλλήνων», ὅπου Ἑλλην σημαίνει τὸν ἀλλόθρησκο.

διότι ἡ ψυχὴ ἔλκεται γρήγορα ἀπὸ τὰ σωματικὰ στὸν φόβο τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὁ Κύριος συμμετεῖχε στὶς τράπεζες μὲ τελῶνες καὶ πόρνες³⁰ καὶ δὲν ἐξεχώριζε τοὺς ἀναξίους, ὥστε μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ νὰ τοὺς ἐλκύση ὅλους στὸν φόβο του καὶ μὲ τὰ σωματικὰ νὰ προσεγγίσουν τὰ πνευματικά. Γι' αὐτὸν τὸν λόγο ἐξίσωσε ὅλους τοὺς ἀνθρώπους στὸ ἀγαθὸ καὶ τὴν τιμὴ, εἴτε Ἰουδαῖος εἶναι κανεὶς εἴτε ἄπιστος³¹ εἴτε φονευτῆς, ἀφοῦ μάλιστα εἶναι ἀδελφός σου καὶ ἀπὸ τὴν φύσι σου καὶ ἐπλανήθηκε ἀπὸ τὴν ἀλήθεια χωρὶς γνῶσι.

23 **Ο**ταν κάμης σὲ κάποιον τὸ καλό³², μὴ περιμένῃς ἀπ' αὐτὸν τὴν ἀμοιβή, καὶ θὰ ἀμειφθῆς ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ γιὰ τὰ δύο, καὶ ἂν πάλι σοῦ εἶναι δυνατὸ κάμε τὸ ἀγαθὸ χωρὶς ὑπολογισμὸ οὔτε κἂν τῆς μέλλουσας ἀμοιβῆς. Ὅταν βάλῃς στὴν ψυχὴ σου τὸν κανόνα τῆς πτωχείας καὶ μὲ τὴν χάρι τοῦ Θεοῦ ἐλευθερωθῆς ἀπὸ τὶς μέριμνες καὶ μὲ τὴν πτωχεία σου φθάσης ἐπάνω ἀπὸ τὸν κόσμον, πρόσεχε μὴπως ἀπὸ τὴ φιλοπτωχεία ἀγαπήσης τὰ κτήματα, μὲ τὸ πρόσχημα νὰ κάμῃς ἐλεημοσύνη, καὶ βάλῃς τὴν ψυχὴ σου σὲ ταραχὴ μὲ τὸ νὰ πάρῃ ἀπὸ κάποιον καὶ δώσῃ σὲ ἄλλους καὶ ἀφανίσῃς τὴν τιμὴ σου μὲ τὴν ὑποταγὴ στὴν αἴτησι πρὸς ἀνθρώπους καὶ ἐκπέσης ἀπὸ τὴν ἐλευθερία καὶ εὐγένεια τῆς διανοίας σου μὲ τὴν μέριμνα τῶν βιωτικῶν ἀγαθῶν· διότι ἡ βαθμίδα σου εἶναι ὑψηλότερη ἀπὸ τὴ βαθμίδα τῶν ἐλεημόνων. Μὴ λοιπὸν, παρακαλῶ, μὴ ὑποταγῆς. Ἡ ἐλεημοσύνη εἶναι ὅμοια μὲ τὴν παιδοτροφία³³, ἐνῶ ἡ ἡσυχία εἶναι τὸ ἀκραῖο σημεῖο τῆς τελειώσεως. Ἄν ἔχῃς περιουσιακὰ στοιχεῖα, σκόρπισέ τα μὲ μιᾶς, ἂν ὁμως δὲν ἔχεις, νὰ μὴ θέλῃς νὰ ἔχῃς. Καθάρισε τὸ κελλὶ ἀπὸ τὴν τρυφὴ καὶ τὴν πολυτέλεια· διότι αὐτὸ σὲ

32. Ματθ. 6,4.

33. Δηλαδή ἡ ἐλεημοσύνη, ὡς πρακτικὸ ἔργο, εὐρίσκεται στὸ στάδιο τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς μὲ τὴν γέννησι τέκνων καὶ τὴν παιδοτροφία. Πρέπει λοιπὸν ν' ἀνεβῆ ὑψηλότερα κάποτε ὁ μοναχός, στὴν ἡσυχία.

σε ὑπάγει πρὸς τὴν ἐγκράτειαν ἄκοντα καὶ μὴ βουλόμενον. Ἡ γὰρ σπάνις τῶν πραγμάτων διδάσκει τὸν ἄνθρωπον τὴν ἐγκρά-
20 τειαν· ἐπεὶ, ὅταν ἄδειαν λάβωμεν τῶν πραγμάτων, οὐ δυνάμεθα κατέχειν ἑαυτούς.

24 **Ο**ὐ τὸν ἐξωτικὸν πόλεμον νικήσαντες, ἐθάρρησαν ἀπὸ τοῦ ἔνδοτάτου φόβου καὶ οὐδὲν ἀναγκαστικῶς κατεπείγει αὐτούς, καὶ οὐ σαίνονται ἐν τῷ πολέμῳ, οὔτε ἀπ' ἔμπροσθεν οὔτε ἐξόπισθεν. Πόλεμον δὲ λέγω τὸν ἐξεγειρόμενον κατὰ τῆς ψυχῆς
5 ὑπὸ τῶν αἰσθησεων καὶ τῆς ἀμελείας, οἷον, τοῦ δοῦναι καὶ λαβεῖν τῆς ἀκοῆς καὶ τῆς γλώσσης, ἅτινα ἐπαγόμενα τῇ ψυχῇ τύφωσιν ἐμποιεῖ αὐτῇ, καὶ ἐκ τῆς ἐπαγωγῆς τῆς ταραχῆς τῆς ἐξωθεν οὐ δύναται προσέχειν ἑαυτῇ ἐν τῷ λεληθότι πολέμῳ τῷ κινουμένῳ κατ' αὐτῆς καὶ διὰ τῆς γαλήνης νικῆσαι τοὺς ἔνδο-
10 θεν κινουμένους. Ὅταν γὰρ τις κλείσῃ τῆς πόλεως τὰς θύρας, τουτέστι τὰς αἰσθήσεις, τότε ἔσωθεν πολεμεῖ καὶ τοὺς ἐξωθεν τῆς πόλεως ἐνεδρεύοντας οὐ πτοεῖται.

25 **Μ**ακάριος ὁ γινώσκων ταῦτα καὶ μένων ἐν τῇ ἡσυχίᾳ καὶ μὴ θορυβούμενος ἐν τῷ πλήθει τῶν ἔργων αὐτοῦ, ἀλλὰ πάσας τὰς σωματικὰς πράξεις μεταστρέψας εἰς τὸν κόπον τῆς προσευχῆς καὶ πιστεύσας ὅτι, ὅσον μετὰ τοῦ Θεοῦ ἐργάζεται
5 καὶ ἔχει τὴν μέριμναν εἰς αὐτὸν νυκτὸς καὶ ἡμέρας, οὐ μὴ λείψῃ αὐτῷ τι τῶν πρὸς τὴν ἀναγκαίαν χρείαν· καθότι δι' αὐτὸν ἀπέχεται τοῦ περισπασμοῦ καὶ τοῦ ἔργου. Ἐὰν δέ τις μὴ ὑπομείνῃ ἐν τῇ ἡσυχίᾳ ἄνευ τοῦ ἐργοχείρου, ἐργαζέσθω, χρώμενος μὲν αὐτῷ ὡς βοηθῷ, μὴ πλεονεκτῶν δὲ διὰ τὸ κέρδος. Καὶ τοῦτο
10 μὲν τοῖς ἀσθενέσι τέθειται, τοῖς δὲ τελειότεροις ταραχῶδες πέφυκε. Τοῖς γὰρ πτωχοῖς καὶ ραθύμοις οἱ Πατέρες τὸ ἐργάζε-

ὀδηγεῖ πρὸς ἐγκράτεια χωρὶς νὰ τὸ θέλῃς. Πράγματι ἡ σπᾶνις τῶν πραγμάτων διδάσκει τὸν ἄνθρωπο τὴν ἐγκράτεια· διότι, ὅταν κάνωμε ἀρχὴ νὰ ἔχωμε πράγματα στὴν κατοχὴ μας, δὲν μπορούμε νὰ συγκρατήσωμε τοὺς ἑαυτοὺς μας.

24 **Ε** κεῖνοι ποὺ ἐνίκησαν στὸν ἐξωτερικὸ πόλεμο, ἀπαλλάχθηκαν καὶ ἀπὸ τὸν ἐσώτατο φόβο καὶ τίποτε δὲν τοὺς ἐξαναγκάζει οὔτε τοὺς παρακινεῖ σὲ πόλεμο, οὔτε κατὰ μέτωπο οὔτε ἀπὸ ὀπίσω. "Ὅταν λέγω πόλεμο, ἐννοῶ ἐκεῖνον ποὺ ἐγείρεται κατὰ τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὶς αἰσθήσεις καὶ τὴν ἀμέλεια, ὅπως εἶναι οἱ δοσοληψίες τῆς ἀκοῆς καὶ τῆς γλώσσας, οἱ ὁποῖες ἐπερχόμενες στὴν ψυχὴ τῆς προκαλοῦν ἔπαρσι, κι' ἔτσι μὲ τὴν προσθήκη τῆς ἐξωτερικῆς ταραχῆς δὲν μπορεῖ νὰ προσέχη τὸν ἑαυτὸ της κατὰ τὸν κρυφὸ πόλεμο ποὺ κινεῖται ἐναντίον της καὶ νὰ νικήσῃ μὲ τὴν γαλήνη τοὺς κινουμένους ἀπὸ μέσα της λογισμοὺς. "Ὅταν ὁμως κάποιος κλείσῃ τὶς θύρες τῆς πόλεως, δηλαδὴ τὶς αἰσθήσεις, τότε πολεμεῖ ἀπὸ μέσα καὶ δὲν φοβεῖται ἐκείνους ποὺ ἐνεδρεῦουν ἔξω ἀπὸ τὴν πόλι.

25 **Μ** ακάριος εἶναι ἐκεῖνος ποὺ τὰ γνωρίζει αὐτὰ, μένει στὴν ἡσυχία καὶ δὲν θορυβεῖται ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἀσχολιῶν του, ἀλλὰ, ἔχοντας μεταστρέψει ὅλες τὶς σωματικὲς πράξεις σὲ προσπάθεια προσευχῆς καὶ πιστεύοντας ὅτι, ὅσο ἐργάζεται μὲ τὸν Θεὸ κι' ἔχει τὴν σκέψη του σ' αὐτὸν νύκτα καὶ ἡμέρα, δὲν θὰ τοῦ λείψῃ τίποτε ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα στὴν χρεία του· διότι γι' αὐτὸν τὸν Θεὸ ἀπέχει ἀπὸ τοὺς περισπασμοὺς καὶ τὰ ἐγκόσμια ἔργα. "Ἄν ὁμως κάποιος δὲν μπορεῖ νὰ μείνῃ στὴν ἡσυχία χωρὶς ἐργόχειρο, τότε ἄς τὸ ἐργάζεται χρησιμοποιοῦντας το ὡς βοηθό, ἀλλὰ ὄχι πλεονεκτικὰ γιὰ τὸ κέρδος. Κι' αὐτὸ βέβαια ἔχει ὀρισθῆ γιὰ τοὺς ἀσθενεῖς, στοὺς τελειότερους ὁμως εἶναι πρόξενος ταραχῆς³⁴. Οἱ πατέρες ὠρῖσαν τὴν ἐργασία γιὰ τοὺς πτωχοὺς καὶ

34. Αὐτὴ ἡ πρότασις ἀποδίδεται κατὰ τὸ συριακὸ κείμενο στὸν Εὐάγριο.

σθαι ἐξέθεντο, καὶ οὐχ ὡς πρᾶγμα ἐπάναγκες.

26 **Ε**ν τῷ καιρῷ, ἐν ᾧ ὁ Θεὸς καταλύσει τὴν καρδίαν σου ἔσωθεν, δίδου σεαυτὸν ἀδιαλείπτως μετανοίαις καὶ γονυκλισίαις, καὶ μὴ ἐάσης τὴν καρδίαν σου μεριμνήσαι τινος, ἐν τῷ ἄρξασθαι τοὺς δαίμονας πείθειν σε ἐν ἄλλοις ἀσχολεῖσθαι, καὶ
5 τότε ἴδε καὶ θαύμασον, τί σοι μέλλει ἐκ τούτου τίκτεσθαι. Οὐδὲν ἕτερον τῶν πραγμάτων μεῖζον ἐν τοῖς ἀσκητικοῖς ἀγῶσι καὶ ἐπιπονώτερον, ὡς τοῖς δαίμοσιν ἐπίφθονον, τοῦ ρίψαι τινα ἑαυτὸν ἔμπροσθεν τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ καὶ δέεσθαι νυκτὸς καὶ ἡμέρας καὶ γενέσθαι δεδεμένον εἰς τοῦπίσω τὰς χεῖρας.
10 Βούλει μὴ ψυχρανθῆναι σου τὴν θέρμην καὶ μὴ πτωχεῦσαι ἀπὸ τῶν δακρύων; Ἐν τούτοις διοίκησον σεαυτὸν καὶ μακάριος εἶ, ὦ ἄνθρωπε, ἐὰν φροντίσης τῶν λεγομένων σοι νυκτὸς καὶ ἡμέρας καὶ μηδὲν ἕτερον αὐτῶν ζητήσης. Τότε γὰρ ἀνατελεῖ σοι τὸ φῶς ἐνδοθεν καὶ ἡ δικαιοσύνη σου ταχέως ἐπιλάμψει καὶ γε-
15 νήση ὡς παράδεισος ἠνθισμένος καὶ ὡς πηγὴ ὕδατος ἀνελλιποῦς.

27 **Β**λέπε ὁποῖα ἀγαθὰ τίκτεται τῷ ἀνθρώπῳ ἐκ τοῦ ἀγῶνος. Πολλάκις εὐρίσκεται ὁ ἄνθρωπος κεκυφῶς ἐπὶ γόνασιν ἐν προσευχαῖς καὶ τὰς χεῖρας τεταμένας ἔχων εἰς οὐρανοὺς καὶ ἀτενίζων τῷ προσώπῳ εἰς τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ καὶ συνά-
5 γων πάσας τὰς ἐνθυμήσεις αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεὸν τῇ προσευχῇ, καὶ ἐν ὧσιν ἄνθρωπος δέεται τοῦ Θεοῦ μετὰ δακρύων καὶ καταλύξεως, ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ εὐθέως ἐξαίφνης κινεῖται ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ πηγὴ βρύουσα ἡδονῆν· καὶ διαλύονται τὰ μέλη αὐτοῦ καὶ συγκαλύπτονται αὐτοῦ οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ νεύει μὲν τὸ πρό-
10 σωπον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν, αἱ δὲ ἐνθυμήσεις αὐτοῦ ἐναλλάσσον-

35. Τοῦτο εἶναι ὑπερβολικό. Οἱ πατέρες τῆς ἐρήμου ὠρισαν τὴν ἐργασία

ραθύμους, καὶ ὄχι ὡς πρᾶγμα ἀναγκαῖο³⁵.

26 **Τ**ὸν καιρὸ πού ὁ Θεὸς προκαλεῖ κατάνυξι στήν καρδιά σου ἀπὸ μέσα, ἐπιδόσου σέ ἀδιάλειπτες μετάνοιες καὶ γονυκλισίες, καὶ μὴ ἀφήσης τὴν καρδιά σου νὰ φροντίζη γιὰ τίποτε, ἔστω καὶ ἂν οἱ δαίμονες ἀρχίζουν τὴν προσπάθεια νὰ σέ παραπείσουν νὰ ἀσχοληθῆς μὲ ἄλλα πράγματα, καὶ τότε ἰδὲ καὶ θαύμασε, τί πρόκειται νὰ σοῦ γεννηθῆ ἀπὸ αὐτό. Τίποτε ἄλλο δὲν εἶναι μεγαλύτερο στοὺς ἀσκητικούς ἀγῶνες καὶ ἐπιπονώτερο, ὡς ἰδιαιτέρως ἐπίφθονο στοὺς δαίμονες, ἀπὸ τὸ νὰ ρίψη κανεὶς τὸν ἑαυτό του ἐμπρὸς στὸν σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ νὰ προσεύχεται νύκτα καὶ ἡμέρα μὲ τὰ χέρια δεμένα ὀπίσω. Θέλεις νὰ μὴ σοῦ ψυχρανθῆ ἢ θερμη καὶ νὰ μὴ στερηθῆς τὰ δάκρυα; Ρύθμισε σωστὰ τὸν ἑαυτό σου σ' αὐτὰ τὰ θέματα, καὶ θὰ εἶσαι μακάριος, ἄνθρωπε, ἂν φροντίσης γι' αὐτὰ πού ἀκούεις νύκτα καὶ ἡμέρα, καὶ νὰ μὴ ζητήσης τίποτε ἄλλο. Διότι τότε θὰ ἀνατεῖλῃ μέσα σου τὸ φῶς καὶ ἡ δικαιοσύνη σου θὰ λάμψη ταχέως καὶ θὰ γίνης σὰν παράδεισος ἀνθισμένος καὶ σὰν πηγὴ ἀστήρευτη ὕδατος.

27 **Π**ρόσεχε ποιά ἀγαθὰ γεννῶνται στὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸν ἀγῶνα. Πολλὲς φορές ὁ ἄνθρωπος εἶναι σκυμμένος στὰ γόνατά του σὲ προσευχές, ἔχοντας τὰ χέρια ἀπλωμένα στοὺς οὐρανοὺς, ἀτενίζοντας μὲ τὸ πρόσωπο στὸν σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ συγκεντρώνοντας ὅλες τίς σκέψεις του πρὸς τὸν Θεὸ σὲ προσευχή, καὶ τὴν ὥρα πού δέεται στὸν Θεὸ μὲ δάκρυα καὶ κατάνυξι, ξαφνικὰ κινεῖται στήν καρδιά του μιὰ πηγὴ πού χύνει ἡδονή· διαλύονται τὰ μέλη του καὶ συγκαλύπτονται οἱ ὀφθαλμοὶ του, τὸ πρόσωπό του νεύει πρὸς τὴ γῆ, ἐνῶ οἱ σκέψεις του ἐναλλάσσονται, ὥστε νὰ μὴ

γιὰ ὄλους τοὺς μοναχοὺς, ἀλλὰ ὠρισμένοι ἀπὸ αὐτούς, δταν φθάσουν σὲ ὑψηλὸ βαθμὸ τελειότητος, μποροῦν νὰ τὴν ἐγκαταλείψουν, γιὰ νὰ ἐπιδοθοῦν ἀπρόσκοπτα στήν ἀδιάλειπτη προσευχὴ καὶ τὴν κοινωνία μὲ τὸν Θεό.

ται, ὥστε μὴ δύνασθαι ποιῆσαι μετανοίας ἐξ ἐναντίας τῆς χα-
 ρᾶς, τῆς κινουμένης ἐν ὄλω τῷ σῶματι αὐτοῦ. Πρόσεχε οὖν,
 ἄνθρωπε, οἷς ἀναγινῶσκεις. Ἐὰν γὰρ μὴ ἀγωνίσῃ, οὐ μὴ εὐρῆς,
 καὶ ἐὰν μὴ κρούσῃς μετὰ θερμότητος καὶ ἐπαγρυπνήσῃς τῇ
 15 θύρα διηνεκῶς, οὐ μὴ εἰσακουσθῆς.

28 **Τ**ίς ἀκούων ταῦτα ἐπιθυμήσει τῆς ἐξωτικῆς δικαιοσύνης, ἢ
 ὁ μὴ δυνάμενος ὑπομεῖναι ἐν τῇ ἡσυχίᾳ; Ἄλλ' ὁμως, ἐάν
 τις μὴ δυνηθῆ ταύτην ἐξασκῆσαι (διότι χάρις τοῦ Θεοῦ ἐστὶ τὸ
 εἶναι τὸν ἄνθρωπον ἔσωθεν τῆς θύρας), μὴ ἐγκαταλειφθῆ τῆς
 5 ἐτέρας ὁδοῦ, ἵνα μὴ ἄμοιρος γένηται τῶν δύο ὁδῶν τῆς ζωῆς.

29 **Ε**ως ἂν ἀποθάνῃ ὁ ἐξω ἄνθρωπος ἀπὸ πάντων τῶν πρα-
 γμάτων τοῦ κόσμου, οὐ μόνον ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας, ἀλλὰ
 καὶ ἀπὸ πάσης σωματικῆς ἐργασίας, ὁμοίως καὶ ὁ ἔσω ἄνθρω-
 πος ἀπὸ τῶν πονηρῶν διανοιῶν καὶ ἐξασθενήσῃ ἢ φυσικὴ κίνη-
 5 σις τοῦ σῶματος, τοῦ μὴ κινῆσαι ἐν τῇ καρδίᾳ τὴν γλυκύτητα τῆς
 ἀμαρτίας, ἢ γλυκύτης τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ οὐ μὴ κινήθῃ ἐν
 τῷ ἀνθρώπῳ καὶ τὰ μέλη αὐτοῦ οὐ μὴ ἀγνισθῆ ἐν τῇ ζωῇ αὐ-
 τοῦ καὶ τὰ θεῖα νοήματα ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ οὐ μὴ εἰσέλθῃ, οὐδ'
 οὐ μὴ αἰσθηθῆ, οὐδ' οὐ μὴ θεαθῆ. Καὶ ἕως ἂν καταργήσῃ ἀπὸ
 10 τῆς καρδίας αὐτοῦ τὴν μέριμναν τῶν βιωτικῶν, χωρὶς τῆς
 ἀναγκαίας χρείας τῆς φύσεως, καὶ ἐάσῃ τὸν Θεὸν φροντίσαι
 τούτων, ἢ πνευματικὴ μέθη ἐν αὐτῷ οὐ μὴ κινήθῃ καὶ τῆς πα-
 ραπληξίας ἐκείνης, ὑφ' ἧς ὁ Ἀπόστολος παρεκαλεῖτο, οὐ μὴ αἰ-
 σθηθῆ.

μπορῆ νὰ κάμη μετάνοιες ἀπὸ τὴ χαρὰ του ποὺ κινεῖται σὲ ὄλο τὸ σῶμα του. Πρόσεχε λοιπόν, ἄνθρωπε, αὐτὰ ποὺ διαβάξεις. Διότι, ἂν δὲν ἀγωνισθῆς, δὲν θὰ εὕρης· ἂν δὲν κτυπήσης μὲ θέρμη καὶ δὲν ἀγρυπνήσης συνεχῶς στὴ θύρα, δὲν θὰ εἰσακουσθῆς³⁶.

28 **Π**οιὸς ἄνθρωπος, ποὺ ἀκοῦει αὐτά, θὰ ἐπιθυμήσῃ τὴν ἐξωτερικὴ δικαιοσύνη³⁷, ἐκτὸς ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ ὑπομείνῃ στὴν ἡσυχία; Ἄλλ' ὅμως, ἐὰν κανεῖς δὲν μπορέσῃ νὰ ἐπιδοθῆ στὴν ἡσυχία (διότι τὸ νὰ εἶναι ὁ ἄνθρωπος μέσα ἀπὸ τὴν θύρα εἶναι χάρισμα τοῦ Θεοῦ), ἄς μὴ ἐγκαταλείψῃ τὴν ἄλλη ὁδὸ, γιὰ νὰ μὴ γίνῃ ἄμοιρος καὶ τῶν δύο ὁδῶν τῆς ζωῆς.

29 **Μ**έχρι ποὺ νὰ ἀποθάνῃ ὁ ἐξωτερικὸς ἄνθρωπος ἀπὸ ὅλα τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, ὄχι μόνο ἀπὸ τὴν ἁμαρτία, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ κάθε σωματικὴ ἐργασία, ὅπως ἐπίσης καὶ ὁ ἐσωτερικὸς ἄνθρωπος ἀπὸ τὶς πονηρὲς σκέψεις, καὶ μέχρι ποὺ νὰ ἐξασθενήσῃ ἡ φυσικὴ κίνησις τοῦ σώματος, ὥστε νὰ σταματήσῃ στὴν καρδιὰ ἡ γλυκύτης τῆς ἁμαρτίας, ἡ γλυκύτης τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ δὲν θὰ ἔλθῃ στὸν ἄνθρωπο καὶ τὰ μέλη του δὲν θὰ ἀγνισθοῦν κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ζωῆς του, δὲν θὰ εἰσέλθουν στὴν ψυχὴ του τὰ θεῖα νοήματα, δὲν θὰ αἰσθανθῆ οὔτε θὰ τὰ παρατηρήσῃ. Ἐπίσης μέχρι ποὺ νὰ καταργήσῃ ἀπὸ τὴν καρδιὰ του τὴν φροντίδα τῶν βιωτικῶν, πλὴν τῆς ἀναγκαίας χρείας τῆς φύσεως, καὶ νὰ ἀφήσῃ τὸν Θεὸ νὰ φροντίσῃ γι' αὐτά, ἡ πνευματικὴ μέθη δὲν θὰ κινήθῃ σ' αὐτὸν καὶ δὲν θὰ αἰσθανθῆ ἐκείνη τὴν ἔκστασι, ἀπὸ τὴν ὁποία ἐλάμβανε παρηγορία ὁ Ἀπόστολος³⁸.

37. Τὴ δικαιοσύνη τοῦ πρακτικοῦ, ἀκόμη καὶ τὴ δικαιοσύνη τῆς πολιτείας.

38. Προφανῶς ἐννοεῖται ὁ Παῦλος, Β' Κορ. 11,16έε. καὶ ἰδίως 12,1έε.

30 **Τ** αὔτα δὲ εἶπον, οὐκ ἐκκόπτων τὴν ἐλπίδα· ὡς ὅτι, ἐὰν μὴ
 τις φθάσῃ τὴν ἀκρότητα τῆς τελειότητος, οὐ μὴ κατα-
 ξιωθῆ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ, οὐδὲ μὴ ὑπαντήσῃ αὐτῷ παρά-
 κλησις. Ἐν ἀληθείᾳ γὰρ ὅταν ἐκφρασίῃ τις τὰ ἄτοπα καὶ μα-
 5 κρυνθῆ ἀπ' αὐτῶν τελείως καὶ προσδράμῃ τοῖς ἀγαθοῖς, ἐν
 ὀλίγῳ καιρῷ αἰσθάνεται τῆς βοηθείας. Ἐὰν δὲ καὶ ἐπαγωνίση-
 ται μικρόν, εὐρήσει παράκλησιν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ καὶ τεύξεται τῆς
 τῶν πταισμάτων ἀφέσεως καὶ καταξιωθῆσεται τῆς χάριτος καὶ
 δέξεται πλῆθος ἀγαθῶν. Ὅμως ἡττων ἐστὶν οὗτος ἐν συγκρί-
 10 σει πρὸς τὴν τελειότητα τοῦ ἀφορίσαντος ἑαυτὸν ἐκ τοῦ κόσμου
 καὶ εὐρηκότος ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ τὸ μυστήριον τῆς ἐκεῖθεν μα-
 καριότητος καὶ καταλαβόντος ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα, δι' ὃ ἐπεδήμη-
 σεν ὁ Χριστός.

Αὐτῷ ἡ δόξα σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι νῦν
 15 καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

30 **Τ**ὰ εἶπα αὐτὰ ὄχι γιὰ νὰ ἐλαττώσω τὴν ἐλπίδα, ἀλλὰ γιὰ τὸν λόγο ὅτι, ἂν δὲν φθάσῃ κάποιος στὸ ἄκρο τῆς τελειότητος, δὲν θὰ καταξιωθῇ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν θὰ συναυξήσῃ τὴν παρηγορία. Διότι, ὅταν περιφρονήσῃ τὰ ἄτοπα καὶ ἀπομακρυνθῇ ἀπ' αὐτὰ τελείως καὶ προστρέξῃ στὰ ἀγαθὰ, πολὺ σύντομα αἰσθάνεται τὴν βοήθεια³⁹. Ἐὰν μάλιστα ἀγωνισθῇ λίγο ἀκόμη, εὐρίσκει παρηγορία στὴν ψυχὴ του καὶ θὰ ἐπιτύχῃ τὴν ἄφεσι τῶν πταισμάτων, θὰ καταξιωθῇ τῆς χάριτος καὶ θὰ δεχθῇ πλῆθος ἀγαθῶν. Ὅπως δὲ ἴσως αὐτὸς εἶναι κατώτερος σὲ σύγκρισι μὲ τὴν τελειότητα ἐκείνου ποὺ διεχώρισε τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὸν κόσμον, εὐρήκε στὴν ψυχὴ του τὸ μυστήριον τῆς ἐκεῖ μακαριότητος καὶ ἔφθασε σ' ἐκεῖνο τὸ πρᾶγμα γιὰ τὸ ὁποῖο ἦλθε στὴν γῆ ὁ Χριστός.

Ἄς εἶναι δοξασμένος μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

39. Τὴν θεία ἀντίληψι καὶ βοήθεια ποὺ ἔρχεται ἀμέσως σ' ἐκεῖνον τὸν ἀγῶνα τῶν ἀρετῶν. Βέβαια πολὺ ὑψηλότερη εἶναι ἡ κατάστασι ἐκείνου ποὺ ἔχει διαχωρισθῇ τελείως ἀπὸ τὸν κόσμον.

ΛΟΓΟΣ ΚΑ΄

Π Ε Ρ Ι

ΣΗΜΕΙΩΝ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

ΤΟΥ ΘΕΟΥ

1 **Η** ἀγάπη τοῦ Θεοῦ θερμὴ ἐστὶ τῇ φύσει, καὶ ὅταν ἀμέτρως ἐπιπέσῃ τινί, ποιεῖ ἐκείνην τὴν ψυχὴν ἐκστατικὴν. Διὰ τοῦτο οὐ δύναται ἡ καρδιά τοῦ αἰσθηθέντος αὐτῆς χωρῆσαι αὐτὴν καὶ καρτερεῖσθαι, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον τῆς ποσό-
5 τητος τῆς ἐπελθούσης αὐτῷ ἀγάπης ὁρᾶται ἐν αὐτῷ ἀλλοίωσις ἀσυνήθης.

2 **Κ** αὶ ταῦτα τὰ σημεῖα αὐτῆς τὰ αἰσθητά· γίνεται τὸ πρόσω-
πον τοῦ ἀνθρώπου πυρρὸν, περιχαρὲς, καὶ τὸ σῶμα αὐ-
τοῦ θερμαίνεται. Ἀφίσταται ἀπ' αὐτοῦ ὁ φόβος καὶ ἡ αἰδώς, καὶ
γίνεται ὡς ἐκστατικός. Καὶ ἡ δύναμις ἡ συνάγουσα τὸν νοῦν
5 φεύγει ἐξ αὐτοῦ, καὶ ὡς ἔκφρων γίνεται. Τὸν φοβερὸν θάνατον
ἡγεῖται χαρὰν, καὶ οὐδέποτε ἡ θεωρία τοῦ νοῦς αὐτοῦ διακοπὴν
τινα παρέχει ἐκ τῆς τῶν οὐρανίων διανοήσεως· καὶ ἀπὼν, ὡς
παρὼν ὁμιλεῖ, μὴ ὁρώμενος ὑπὸ τινος. Ἡ γνῶσις καὶ ἡ δρασις
αὐτοῦ παρέρχεται ἡ φυσικὴ καὶ οὐκ αἰσθάνεται αἰσθητῶς τῆς
10 κινήσεως αὐτοῦ, ἧς ἐν τοῖς πράγμασι κινεῖται. Κἂν γὰρ πράττη-
τι, οὐ τελείως αὐτοῦ αἰσθάνεται, ὡς τὸν νοῦν ἔχων ἐν τῇ θεω-

* Ὁ Λόγος 24 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ μεγαλύτερο τοῦ συντόμου κατὰ τὰ ἄλλα ὑπ' ἀριθμὸν 33 κευμένου τῆς συριακῆς ἐκδόσεως, σχεδὸν περὶ τὸ σύνολο πλὴν τῆς ἀρχῆς αὐτῆς, ἡ ὁποία εἶναι πιθανῶς πρόσθετη. Ἀποχωρίσαμε τὴν τε-

ΠΕΡΙ

ΣΗΜΕΙΩΝ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ

ΤΟΥ ΘΕΟΥ*

- 1 **Η** ἀγάπη τοῦ Θεοῦ εἶναι θερμὴ ἀπὸ τὴν φύσιν της, καὶ ὅταν ἐπιπέσῃ σὲ κάποιον ἄφθονη, καθιστᾷ τὴν ψυχὴν του ἐκστατική. Γι' αὐτὸ ἡ καρδιά ἐκείνου ποὺ τὴν ἐνοιῶσε δὲν μπορεῖ νὰ τὴν χωρέσῃ καὶ νὰ τὴν ἀνθέξῃ, ἀλλὰ, κατὰ τὸ μέτρο τῆς ποσότητος τῆς ἀγάπης ποὺ ἐπέρχεται σ' αὐτόν, ὑφίσταται μιᾷ ἀσυνήθῃ ἀλλοίωσι.
- 2 **Α**ἰσθητὰ σημεῖα της εἶναι τὰ ἐξῆς. Τὸ πρόσωπο τοῦ ἀνθρώπου γίνεται ροδαλό, χαρούμενο, καὶ τὸ σῶμα του θερμαίνεται. Ἀπομακρύνεται ἀπ' αὐτόν ὁ φόβος καὶ ἡ αἰδημοσύνη, καὶ γίνεται ἐκστατικός. Ἡ δύναμις ποὺ συνάγει τὸν νοῦ φεύγει ἀπ' αὐτόν, καὶ γίνεται σὰν ἔξω φρενῶν. Νομίζει τὸν φοβερὸ θάνατο σὰν χαρᾶ, καὶ ἡ θεωρία τοῦ νοῦ του δὲν σταματᾷ ἀπὸ τὴν σκέψιν τῶν οὐρανίων πραγμάτων· κι' ἐνῶ εἶναι ἀπὸν ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, ὁμιλεῖ ὡς παρών, καὶ δὲν βλέπεται ἀπὸ κανένα. Ἡ φυσικὴ του γνῶσις καὶ δρασις ἀπομακρύνεται καὶ δὲν ἀντιλαμβάνεται αἰσθητῶς τὴν κίνησιν ποὺ ἐνεργεῖ ἀνάμεσα στὰ πράγματα. Καὶ ὅταν πράττῃ κάτι, δὲν τὸ αἰσθάνεται τελείως, διότι ἔχει τὸν νοῦ του μετέωρο στὴν

λευταία παράγραφος, διότι προέρχεται ἀπὸ ἄλλη συνάφεια.

ρία μετέωρον, καὶ ἡ διάνοια αὐτοῦ ἀεὶ ὡς μετὰ ἄλλου ἀδολεσχεῖ.

3 **Τ** αὐτὴν τὴν πνευματικὴν μέθην ἐμεθύσθησάν ποτε οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ Μάρτυρες. Καὶ οἱ μὲν ὅλον τὸν κόσμον διῆλθον κοπιῶντες καὶ ὄνειδιζόμενοι, οἱ δέ, τὰ μέλη κατακοπτόμενοι, ἐξέχεαν τὰ αἵματα αὐτῶν ὡσεὶ ὕδωρ, καὶ τὰ δεινότατα
5 πάσχοντες οὐκ ὀλιγώρησαν, ἀλλὰ γενναίως ὑπήνεγκαν, καὶ ὄντες σοφοί, ὡς ἄφρονες ἐνομίσθησαν. Καὶ ἄλλοι ἐν ἐρημίαις ἐπλανήθησαν καὶ ὄρεσι καὶ ἐν σπηλαίοις καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς, ἐν ἀταξίαις, εἰς τακτοὶ ὄντες.

Ταύτην τὴν ἄνοιαν ἀξιῶσαι ἡμᾶς ὁ Θεὸς φθάσαι.

θεωρία. Καὶ ἡ διάνοιά του εἶναι πάντοτε σὰν νὰ ἀσχολῆται μὲ κάποιον ἄλλο¹.

3 **Α**ὐτὴν τὴν πνευματικὴ μέθη ἐδοκίμασαν κάποτε οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ Μάρτυρες. Καὶ οἱ πρῶτοι βέβαια περιῆλθαν ὀλόκληρο τὸν κόσμον, κοπιᾶζοντας καὶ ὄνειδιζόμενοι, ἐνῶ οἱ δεύτεροι, μὲ κατακομμένα τὰ μέλη τοῦ σώματος των, ἔχυσαν τὰ αἵματά τους σὰν ὕδωρ καί, ἐνῶ ὑπέφεραν τὰ πάνδεινα, δὲν ἐκάμφθησαν, ἀλλὰ ὑπέφεραν μὲ γενναιότητα, καί, ἐνῶ ἦσαν σοφοί, ἐθεωρήθησαν ἄφρονες². Ἄλλοι περιπλανήθηκαν στὶς ἐρημίες, σὲ ὄρη, σὲ σπηλιές καὶ σὲ τρύπες τῆς γῆς³, ὄντας εὐτακτοὶ ἀνάμεσα στὶς ἀταξίες.

Εἶθε νὰ μᾶς ἀξιῶσῃ ὁ Θεὸς νὰ φθάσωμε σ' αὐτὴν τὴν μωρία.

1. Σὰν νὰ ἀσχολῆται μὲ τὸν Θεὸ δηλαδή· ἡ ἔκστασις σ' αὐτὸ ἐδῶ τὸ σύντομο κείμενο περιορίζεται σ' ἓνα συγκεκριμένο σημεῖο· στὴν μέθη ποὺ μεταβάλλει τὸν φόβο τοῦ θανάτου σὲ χαρά.

2. Βλ. Π. Κ. Χρήστου, *Ἑλληνικὴ Πατρολογία*, Β', Θεσσαλονίκη 1978, «Μαρτυρολόγια», σ. 457-522.

3. Ἐβρ. 11,38.

ΛΟΓΟΣ ΔΙΣ ΚΑ΄

ΠΕΡΙ

ΤΑΠΕΙΝΩΣΕΩΣ

1 **Π**ρὸ τοῦ εἰσελθεῖν εἰς τὴν πόλιν τῆς ταπεινώσεως, ἐὰν ἴ-
δῃς σαυτόν, ὅτι ἀνεπαύθης ἐκ τῆς ὀχλήσεως τῶν παθῶν,
μὴ πιστεύσης σεαυτῷ· ἐνέδραν γὰρ τινα ἐνεδρεύει σοι
ὁ ἐχθρός. Ἄλλ' ἐκδέχου μετὰ τὴν ἀνάπαυσιν πολλὴν ὀχλησιν καὶ
5 ταραχὴν. Εἰ μὴ γὰρ διέλθῃς τὰ καταλύματα τῶν ἀρετῶν, οὐκ
ἀπαντᾷς ἀνάπαυσιν ἐκ τοῦ μόχθου σου, οὐδὲ ἐκ τῶν ἐπιβουλῶν
ἀνεσιν ἔξεις, ἕως ἂν φθάσῃς τὸ κατάλυμα τῆς ἀγίας ταπεινώσε-
ως.

2 **Ο** Θεός, τῇ σῆ χάριτι ἀξίωσον ἡμᾶς αὐτὸ φθάσαι. Ἀμήν.

ΠΕΡΙ

ΤΑΠΕΙΝΩΣΕΩΣ*

1 **Π**ρὶν εἰσέλθῃς στήν πόλι τῆς ταπεινώσεως, εἰάν ἀντιληφθῆς ὅτι ἀπαλλάχθηκες ἀπὸ τὴν ἐνόχλησι τῶν παθῶν, νὰ μὴ ξεθαρρεύσῃς· διὸτι κάποια ἐνέδρα σοῦ στηνεὶ ὁ ἐχθρὸς. Μετὰ τὴν ἀνάπαυσι ἐκείνη μάλιστα νὰ περιμένης πολλὴν ἐνόχλησι καὶ ταραχὴ. Διὸτι, ἂν δὲν περάσῃς ἀπὸ τὰ καταλύματα ὄλων τῶν ἀρετῶν, δὲν θὰ εὕρῃς ἀνάπαυσι ἀπὸ τὸν μόχθο σου οὔτε θὰ λάβῃς ἄνεσι ἀπὸ τὶς ἐπιβουλές, ἕως ὅτου φθάσῃς στὸ κατάλυμα¹ τῆς ἀγίας ταπεινώσεως.

2 **Θ**εέ μας, ἀξιώσέ μας μὲ τὴν χάρι σου νὰ φθάσωμε σ' αὐτὸ τὸ κατάλυμα. Γένοιτο.

* Ὁ Λόγος 24 κατακλείεται στὸ τέλος τῆς παραγράφου 3 μὲ δοξολογία τόσο στὴν ἀρχαία ἐλληνικὴ μετάφρασι, ὅσο καὶ στὸ συριακὸ κείμενο· ἐπομένως τελειώνει ἐκεῖ. Ἡ σύντομη παράγραφος Περὶ ταπεινώσεως, ποὺ προστίθεται στὸ τέλος καὶ τῶν δύο παραλλαγῶν, προέρχεται ἀπὸ ἄλλο κείμενο ἢ εἶναι αὐτοτελής.

1. Τὸ «κατάλυμα» σημαίνει τὸ διαμέρισμα. Τὸ σύστημα τῶν ἀρετῶν ἀποτελεῖ ἓνα οἰκοδόμημα, στὸ ὁποῖο ὑπάρχει ἓνα διαμέρισμα, μὲ τελευταῖο τὸ τῆς ταπεινώσεως. Ἐπομένως ἡ ἔκφρασις «πόλις τῆς ταπεινώσεως» πρέπει νὰ προῆλθε ἀπὸ κάποιο λάθος. Θὰ ἦταν καὶ ἐκεῖ οἶκος τῆς ταπεινώσεως.

ΛΟΓΟΣ ΚΕ'

Π Ε Ρ Ι

ΥΠΟΜΟΝΗΣ ΤΗΣ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

ΚΑΙ ΠΩΣ Η ΑΝΤΙΛΗΨΙΣ ΕΥΡΙΣΚΕΤΑΙ ΕΝ ΑΥΤΗ.

1 **Ο**σον καταφρονήσει ὁ ἄνθρωπος τούτου τοῦ κόσμου καὶ σπουδάσει εἰς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, τοσοῦτον προσεγγίζει αὐτῷ θεία πρόνοια καὶ τῆς ἀντιλήψεως αὐτῆς κρυπτῶς αἰσθάνεται καὶ δίδονται αὐτῷ λογισμοὶ καθαροὶ εἰς τὸ
5 συνιέναι αὐτήν. Καὶ ἐάν τις ἐκουσίως στερηθῇ τῶν κοσμικῶν ἀγαθῶν, καθ' ὅσον στερεῖται ἐξ αὐτῶν, κατὰ τοσοῦτον τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ ἀκολουθεῖ καὶ βασιτάζει αὐτὸν ἢ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ. Δόξα τῷ ἐν τοῖς δεξιοῖς καὶ ἀριστεροῖς σώζοντι ἡμᾶς καὶ ἐν πᾶσι τούτοις παρέχοντι ἀφορμὴν εἰς τὴν εὐρεσιν τῆς ζωῆς
10 ἡμῶν. Τῶν γὰρ ἐκ τοῦ θελήματος αὐτῶν ἐξασθενούντων κτήσασθαι τὴν ζωὴν αὐτῶν ἐν λύπαις ἀκουσίως προσβιβάζει τὰς ψυχὰς αὐτῶν πρὸς τὴν ἀρετὴν. Καὶ γὰρ ὁ Λάζαρος ἐκεῖνος ὁ πτωχὸς οὐκ ἦν ἐκ τοῦ θελήματος αὐτοῦ στερούμενος τῶν ἀγαθῶν τοῦ κόσμου τούτου, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ πεπλη-
15 γμένον ἦν τοῖς τραύμασι καὶ δύο πάθη πικρὰ ἦσαν ἐν αὐτῷ, ὧνπερ ἕκαστον χειρὸν τοῦ ἄλλου ἦν, ὁμοῦς ἐν τοῖς κόλποις τοῦ Ἀβραὰμ ἐτιμήθη ἐσχάτως. Ὁ Θεὸς ἐγγύς ἐστι τῆς λυπηρᾶς

*Ὁ Λόγος 25 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 57 κείμενον τῆς συριακῆς ἐκδόσεως τοῦ Bedjan με παραλείψεις καὶ τροποποιήσεις.

1. Τὰ ἀγαθὰ μέσα καὶ τὰ πονηρά, ὡς πρὸς τὰ δεύτερα ἐννοώντας βέβαια

ΠΕΡΙ

ΤΗΣ ΥΠΟΜΟΝΗΣ ΧΑΡΙΝ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ
ΚΑΙ ΠΩΣ ΕΥΡΙΣΚΕΤΑΙ Η ΒΟΗΘΕΙΑ Σ' ΑΥΤΗΝ*

1 **Ο**σο ὁ ἄνθρωπος καταφρονεῖ τοῦτον τὸν κόσμον καὶ ἀφιερώνεται στὸν φόβο τοῦ Θεοῦ, τόσο προσεγγίζει σ' αὐτὸν ἡ θεία πρόνοια· αἰσθάνεται μυστικά τὴ βοήθειά της καὶ τοῦ χορηγοῦνται καθαροὶ λογισμοὶ γιὰ νὰ τὴν ἀντιλαμβάνεται. Κι' ἂν κανεὶς στερηθῆ ἔκουσίως τὰ κοσμικὰ ἀγαθὰ, ὅσο τὰ στερεῖται, τόσο τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ τὸν ἀκολουθεῖ καὶ ἡ φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ τὸν στηρίζει. Δόξα σ' αὐτὸν ποὺ μᾶς σώζει καὶ μὲ τὰ δεξιὰ καὶ μὲ τὰ ἀριστερὰ μέσα¹, καὶ μὲ ὅλα αὐτὰ μᾶς παρέχει ἀφορμὴ, γιὰ νὰ εὐροῦμε τὴν ζωὴ μας. Διότι αὐτὸς ἀνάμεσα ἀπὸ ἀκούσιες θλίψεις ὀδηγεῖ πρὸς τὴν ἀρετὴ τὶς ψυχὲς αὐτῶν ποὺ ἀδυνατοῦν ν' ἀποκτήσουν τὴν ζωὴ μὲ τὸ θέλημά τους. Καὶ ὁ Λάζαρος βέβαια, ἐκεῖνος ὁ πτωχός, δὲν ἐστερεῖτο τῶν ἀγαθῶν τούτου τοῦ κόσμου μὲ τὸ θέλησί του, ἀλλὰ εἶχε πληγωμένο τὸ σῶμα του καὶ ὑπῆρχαν σ' αὐτὸ δύο φοβερὲς πληγές, ἡ μιὰ χειρότερη ἀπὸ τὴν ἄλλη, στὸ τέλος ὅμως ἐτιμήθηκε μὲ μιὰ θέσι στοὺς κόλπους τοῦ Ἀβραάμ. Ὁ Θεὸς εἶναι κοντὰ στὴν λυπημένη καρδιά τοῦ ἀνθρώπου ποὺ φωνάζει πρὸς αὐτὸν μὲ

τοὺς πειρασμούς, ποὺ παρακάτω τοὺς χатаκτηρίζει ὡς «ἀκούσιες λύπες».

καρδίας τοῦ ἐν θλίψει βοῶντος πρὸς αὐτόν. Καὶ ἐὰν εἰς τὰ
σωματικά ποτε ὑστερήσῃ ἢ ἄλλως θλίψῃ, ἕως ἂν ὑπομένωμεν
20 αὐτὰ εἰς ἀντίληψιν ἡμῶν ποιεῖται, ὡσπερ ἰατρὸς ἐν βαρυτάτῃ
νόσῳ χειρουργῶν τὴν ὑγείαν πραγματεύεται, ἀλλ' ὁμοίως κατὰ
ψυχὴν μεγάλως φιλανθρωπεύεται εἰς αὐτόν ὁ Κύριος πρὸς τὴν
σκληρότητα τῶν πόνων τῆς λύπης αὐτοῦ.

2 **Ο** τε οὖν ἡ ἐπιθυμία τοῦ πόθου τοῦ Χριστοῦ οὐχ οὕτως
ἐκνικᾷ ἐν σοί, ὥστε εἶναι σε ἀπαθῆ ἐν πάσῃ θλίψει σου,
διὰ τὴν ἐν αὐτῷ χαράν, γινῶθι ὅτι ὁ κόσμος ζῆ ἐν σοὶ πλέον τοῦ
Χριστοῦ. Καὶ ὅτε ἡ ἀρρωστία καὶ ἡ ἔνδεια, ἢ ὁ ἀφανισμὸς τοῦ
5 σώματος ἢ ὁ φόβος τῶν βλαπτόντων αὐτὸ ταρασσῇ τὴν διά-
νοιάν σου ἐκ τῆς χαρᾶς τῆς ἐλπίδος σου καὶ ἐκ τῆς κατὰ Κύ-
ριον, γινῶθι ὅτι τὸ σῶμα ζῆ ἐν σοὶ καὶ οὐχ ὁ Χριστός. Καὶ
ἀπλῶς εἰπεῖν, οὐπερ γὰρ ὁ πόθος ἰσχύει καὶ κατακρατεῖ ἐν σοί,
ἐκεῖνό ἐστι τὸ ζῶν ἐν σοί. Ἐὰν δὲ γένη ἀνελλιπῶς ἔχων τὰς
10 χρεῖας σου καὶ ἔχῃς ἐρρωμένον καὶ μὴ ἔχῃς φόβον ἐκ τῶν
ἐναντίων καὶ λέγῃς ὅτι δύνη τότε καθαρῶς ὁδεῦσαι πρὸς Χρι-
στόν, γινῶθι ὅτι ἀρρωστεῖς κατὰ διάνοιαν καὶ ὑστερεῖς τῆς γεύ-
σεως τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ. Οὐχ ὅτι δὲ τοιοῦτος εἶ, κρίνω σε,
ἀλλὰ μάλλον, ἵνα γινῶς πόσον ὑστερεῖς τῆς τελειότητος, εἰ καὶ
15 ἐν μέρει τινὶ τῆς πολιτείας τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν πρὸ ἡμῶν
εἶ.

3 **Κ** αὶ μὴ εἴπῃς, ὅτι οὐχ εὐρέθῃ ἄνθρωπος, οὐτινος τελείως ἡ
διάνοια αὐτοῦ ὑψώθη ἐκ τῆς ἀσθενείας. Ὅταν τὸ σῶμα
ναυαγῇ ἐν πειρασμοῖς καὶ θλίψεσι καὶ ἐκνικᾷ τὸ μέρος τοῦ πό-
θου τοῦ Χριστοῦ τὴν λύπην τῆς διανοίας. Σιωπήσω τοῦ ἐνέγκαι

2. Εἶναι ἀδύνατο νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ πνευματικότης, ὅταν μέσα στὸν ἄνθρω-
πο ἡ στέρησις τῶν ἐπιγείων ἀγαθῶν, ἡ ἀσθένεια καὶ τὰ παρόμοια ἀπομακρύνουν

θλίψι, καὶ ἂν κάποτε μᾶς στερῆ στὰ σωματικὰ ἢ μᾶς στενοχωρῆ με ἄλλον τρόπο, τὸ κάμνει πρὸς βοήθειά μας, ἕως τὸ σημεῖο πού ὑπομένομε, ὅπως ἀκριβῶς ἀποκαθιστᾷ τὴν ὑγεία ὁ ἰατρὸς με τὴν ἐγχείρησι σὲ περίπτωσι βαρυτάτης νόσου· ἀλλ' ὁμοῦ κατὰ τὴν ψυχὴ ὁ Θεὸς τοῦ δείχνει μεγάλη φιλανθρωπία ἀνάλογα με τὴν σκληρότητα τῶν πόνων τῆς θλίψεώς του.

2 **Ο**ταν λοιπὸν ὁ πόθος τοῦ Χριστοῦ δὲν ἐπικρατῆ μέσα σου κατὰ τέτοιον τρόπο, ὥστε νὰ εἶσαι ἀπαθῆς σὲ κάθε θλίψι σου ἐξ αἰτίας τῆς χαρᾶς ἀπὸ αὐτὸν τὸν πόθο, γνῶριζε ὅτι ὁ κόσμος ζῆ μέσα σου περισσότερο ἀπὸ τὸν Χριστό. Καὶ ὅταν ἡ ἀρρώστια καὶ ἡ πτώχεια ἢ ὁ ἀφανισμὸς τοῦ σώματος καὶ ὁ φόβος αὐτῶν πού τὸ βλάπτουν ταρασσούν τὴν διάνοιά σου καὶ τὴν ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὴν χαρὰ τῆς ἐλπίδος σου πρὸς τὸν Κύριο, γνῶριζε ὅτι μέσα σου ζῆ τὸ σῶμα καὶ ὄχι ὁ Χριστός. Καὶ με δύο λόγια· ἐκεῖνο τοῦ ὁποίου ὁ πόθος νικᾷ καὶ ἐπικρατεῖ μέσα σου, αὐτὸ ζῆ μέσα σου. Ἄν συμβαίη μάλιστα νὰ ἔχης ἀνελλιπῶς τὰ ἀναγκαῖα καὶ εἶσαι ὑγιῆς καὶ δὲν ἔχης φόβο ἀπὸ τὰ ἀντίθετα καὶ λέγεις ὅτι μπορεῖς τότε νὰ βαδίσῃς πρὸς τὸν Χριστό, γνῶριζε ὅτι εἶσαι ἀρρωστος στὴν διάνοια καὶ στερεῖσαι τῆς γεύσεως τῆς δόξας τοῦ Θεοῦ. Καὶ δὲν τὰ λέγω αὐτά, γιὰ νὰ σὲ ἐπικρίνω πού εἶσαι τέτοιος, ἀλλὰ μᾶλλον γιὰ νὰ μάθῃς πόσο ὑστερεῖς σὲ τελειότητα, ἔστω καὶ ἂν σ' ἕνα μέρος ἀκολουθῆς τὴν πολιτεία τῶν πρὶν ἀπὸ ἐμᾶς ἁγίων πατέρων².

3 **Κ**αὶ νὰ μὴ εἰπῆς ὅτι δὲν εὐρέθηκε ἄνθρωπος, τοῦ ὁποίου ἡ διάνοια ἀνυψώθηκε τελείως ἀπὸ τὴν ἀσθένεια. Ὅταν τὸ σῶμα του πνίγεται ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς καὶ τὶς θλίψεις, τότε ἡ μερὶς τοῦ πόθου τοῦ Χριστοῦ κατανικᾷ τὴν

τὴν διάνοια ἀπὸ τὴν χαρὰ τοῦ Κυρίου, ἔστω κι' ἂν αὐτὸς καταβάλλῃ προσπάθεια ν' ἀκολουθήσῃ τὴν πολιτεία τῶν Πατέρων.

5 εἰς μνήμην τοῦς ἀγίους μάρτυρας, μήπως οὐ δυνήσομαι στήναι ἐνώπιον τοῦ βάθους τῶν παθῶν αὐτῶν, καὶ ὅσον ἐνίκησε τὸ μέρος τῆς ὑπομονῆς, τὸ ἐκ τῆς δυνάμεως τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ τὴν πολλὴν θλίψιν καὶ τὸν πόθον τοῦ σώματος. Ἄλλὰ διὰ τὸ εἶναι ταῦτα, καὶ μόνῃ τῇ μνήμῃ αὐτῶν, θλιβερά τῇ ἀνθρω-
10 πίνῃ φύσει, ὅτι ταρασσουσιν ἐν τῇ μεγαλωσύνῃ τοῦ πράγματος καὶ ἐν τῇ θαυμαστῇ θεωρίᾳ αὐτῶν, ἐάσωμεν ταῦτα.

4 **Σ** κοπήσωμεν δὲ τοῦς ἀθέους φιλοσόφους λεγομένους. Εἷς γὰρ ἐξ αὐτῶν ἔθηκε νόμον ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ φυλάξαι τὴν σιωπὴν ὀλίγους χρόνους, καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ρωμαίων ἐθαύμασεν ἐκ τῆς ἀκοῆς τοῦ πράγματος καὶ ἠθέλησε λαβεῖν τὴν
5 πειρὰν αὐτοῦ. Ἐκέλευσεν οὖν ἀχθῆναι αὐτὸν ἔμπροσθεν αὐτοῦ, καὶ ὡς εἶδεν αὐτὸν σιωπῶντα πρὸς πᾶσαν ἐρώτησιν παντελῶς, ἦν ἠρώτησεν αὐτόν, καὶ μὴ ἀποκρινόμενον, ἐθυμώθη ὁ βασιλεὺς καὶ ἐκέλευσεν αὐτὸν τεθῆναι, ὅτι οὐκ ἠδέσθη τὸν θρόνον καὶ τὸν στέφανον τῆς δόξης αὐτοῦ. Ἐκεῖνος δὲ οὐκ ἐφοβήθη,
10 ἀλλὰ τὸν ἴδιον αὐτοῦ νόμον ἐφύλαξε καὶ παρεσκεύασεν ἑαυτὸν ἐν ἡσυχίᾳ πρὸς τὸν θάνατον. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐνετείλατο τοῖς σπεκουλάτορσιν, ὅτι, ἐὰν φοβηθῇ τὸ ζῆφος καὶ λύση τὸν νόμον αὐτοῦ, ἀποκτείνετε αὐτόν, εἰ δὲ τῷ ἰδίῳ ἐμμένει θελήματι, στρέψατε αὐτὸν πρὸς με ζῶντα. Ὅτε οὖν ἤγγισεν εἰς τὸν τόπον
15 τὸν ὠρισμένον καὶ οἱ ἐπιτραπέντες θλίβοντες ἠνάγκαζον αὐτόν, ἵνα λύση τὸν ἑαυτοῦ νόμον καὶ μὴ ἀποθάνῃ, αὐτὸς διελογίσαστο, ὅτι κρεῖσσόν μοι ἀποθανεῖν ἐν μιᾷ ὥρᾳ καὶ τὸ ἰδίόν μου φυλάξαι θέλημα, δι' ὅπερ τοσοῦτον ἠγωνισάμην χρόνον, ἢ νικηθῆναι ἐκ τοῦ φόβου τοῦ θανάτου καὶ τὴν σοφίαν μου καθυβρίσαι καὶ
20 ὄκνον ὀφλῆσαι τοῦ ἐξ ἀνάγκης μοι ἀπαντήσαντος πράγματος.

3. Θέλει ἔτσι νὰ χρησιμοποιήσῃ τὰ ἀνθρωπινώτερα παραδείγματα τῶν φιλοσόφων.

λύπη τῆς διανοίας. Θὰ ἀποφύγω νὰ μνημονεύσω τοὺς ἀγίους μάρτυρες, μὴπως δὲν μπορέσω νὰ σταθῶ ἐμπρὸς στὸ βάθος τῶν παθῶν τους, καὶ νὰ περιγράψω πόσο ἐνίκησε ἡ ὑπομονὴ τους, πὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν δύναμι τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, τὴν πολλὴ θλιῖσι καὶ τὸν πόθο τοῦ σώματος. Ἀλλὰ ἐπειδὴ αὐτά, καὶ μὲ μόνη τὴν μνήμη τους, εἶναι θλιβερά στὴν ἀνθρώπινη φύσι, διότι τaráσσουν τὸν νοῦ μὲ τὴν μεγαλωσύνη τοῦ πράγματος, ὡς τὰ ἀφήσωμε³.

4 **Α** ς ἐξετάσωμε τοὺς ἀθέους πὺ ὀνομάζονται φιλόσοφοι⁴. Ἐνας ἀπὸ αὐτοὺς ἔβαλε ὄρο στὴν διάνοιά του νὰ φυλάξῃ τὴν σιωπὴ γιὰ μερικοὺς χρόνους. Ὁ βασιλεὺς τῶν Ρωμαίων ἐθαύμασε μὲ τὸ ἄκουσμα αὐτοῦ τοῦ πράγματος καὶ θέλησε νὰ τὸν γνωρίσῃ. Διέταξε λοιπὸν νὰ τὸν φέρουν ἐνώπιόν του. Καὶ ὅταν τὸν εἶδε νὰ σιωπᾷ ἐντελῶς σὲ κάθε ἐρώτησι πὺ τοῦ ἀπηύθυνε καὶ νὰ μὴ ἀποκρίνεται, ἐθύμωσε ὁ βασιλεὺς καὶ διέταξε νὰ θανατωθῇ, διότι δὲν ἐσεβάσθηκε τὸν θρόνο καὶ τὸ ἔνδοξο στέμμα του. Ἐκεῖνος ὅμως δὲν ἐφοβήθηκε, ἀλλὰ ἐφύλαξε τὸν κανόνα του καὶ προετοιμάσθηκε ἡσυχὰ γιὰ τὸν θάνατο. Ὁ βασιλεὺς τότε παρήγγειλε στοὺς ἐκτελεστάς, ἂν φοβηθῇ τὸ ξίφος καὶ παραβῇ τὸν κανόνα του, φονεύσατέ τον, ἂν ὅμως ἐπιμένῃ στὸ θέλημά του, φέρετέ τον πάλι σ' ἐμένα ζωντανό. Ὅταν λοιπὸν ἔφθασε στὸν καθωρισμένο τόπο καὶ οἱ διατεταγμένοι τὸν ἐπίεζαν, γιὰ νὰ τὸν ἀναγκάσουν νὰ λύσῃ τὸν νόμο του, ὥστε νὰ μὴ ἀποθάνῃ, αὐτὸς ἐσκέφθηκε· εἶναι προτιμότερο ν' ἀποθάνω σὲ μιὰ στιγμὴ, φυλάσσοντας τὸ θέλημά μου, γιὰ τὸ ὅποιο τόσον καιρὸ ἀγωνίσθηκα, παρὰ νὰ νικηθῶ ἀπὸ τὸν φόβο τοῦ θανάτου, νὰ προσβάλω τὴν σοφία μου καὶ νὰ ἐνεργήσω τρομαγμένος ἀπὸ τὴν συμφορὰ πὺ μ' εὗρῃκε ἀναγκαστικά. Καὶ

4. Ὁ Ἰσαὰκ διὰ τῶν συγγραμμάτων του δείχνει ὅτι εἶχε ἀρκετὰ καλὴ γνῶσι τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων καὶ συχνὰ τοὺς χρησιμοποιεῖ. Χαρακτηρίζοντας τοὺς 'ἀθέους', θέλει νὰ τονίσῃ τὴν ἀπόστασί τους ἀπὸ τὴν χριστιανικὴ πίστι.

Καὶ ἤπλωσεν ἑαυτὸν ἀταράχως ἐκτιμηθῆναι ὑπὸ τοῦ ξίφους.
Ἐμηνύθη οὖν ταῦτα τῷ βασιλεῖ, καὶ θαυμάσας ἀπέλυσεν αὐτὸν
μετ' αἰδοῦς.

5 **Α**λλοὶ δὲ τὴν φυσικὴν ἐπιθυμίαν τέλεον κατεπάτησαν.
Ἄλλοι τὰς λαιδορίας ῥᾶον ἐβάστασαν, καὶ ἄλλοι ἐν ἀρ-
ρωστίαις δειναῖς ἐκαρτέρησαν ἀθλίπτως, καὶ ἄλλοι ἐν θλίψεσι
καὶ συμφοραῖς μεγάλαις τὴν ὑπομονὴν αὐτῶν ἐπεδείξαντο. Καὶ
5 εἰ οὗτοι διὰ κενὴν δόξαν καὶ ἐλπίδα ταῦτα ὑπέμειναν, πόσω
μᾶλλον οἱ μοναχοὶ ὑπομεῖναι ὀφείλομεν, κληθέντες πρὸς κοι-
νωνίαν Θεοῦ, ἧς ἀξιοθείημεν εὐχαῖς τῆς ὑπεραγίας δεσποίνης
ἡμῶν Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ πάντων τῶν ἐν
ἰδρῶτι τοῦ ἀγῶνος αὐτῶν ἀρεσάντων τῷ Χριστῷ.

10 **Ω**ὶ, πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις σὺν τῷ συν-
άρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ καὶ τῷ συναϊδίῳ καὶ ὁμοφυεῖ καὶ ζωαρ-
χικῷ Πνεύματι, νῦν τε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ἄπλωσε τὸ σῶμα του ἀτάραχα, γιὰ νὰ ἀποκοπῆ μὲ τὸ ξίφος. Αὐτὰ λοιπὸν ἀναγγέλθηκαν στὸν βασιλέα καὶ αὐτὸς ἐθαύμασε καὶ τὸν ἀπέλυσε μὲ σεβασμό.

5 **Α**λλοὶ πάλι κατεπάτησαν τελείως τὴν φυσικὴ ἐπιθυμία⁵, ἄλλοι ἐβάστασαν εὐκολῶτερα τὶς λοιδορίες⁶, ἄλλοι ἔδειξαν καρτερία σὲ φοβερὲς ἀρρώστιες χωρὶς θλίψι⁷, καὶ ἄλλοι ἔδειξαν τὴν ὑπομονὴ τους μέσα σὲ μεγάλες θλίψεις καὶ συμφορές⁸. Καὶ ἂν αὐτοὶ τὰ ὑπέφεραν αὐτὰ ἀπὸ κενοδοξία καὶ μάταιη ἐλπίδα, πόσο μᾶλλον ὀφείλομε ἐμεῖς οἱ μοναχοὶ νὰ τὰ ὑπομείνωμε, ἀφοῦ προσκληθήκαμε στὴν κοινω- νία μὲ τὸν Θεό; Εἶθε ν' ἀξιωθοῦμε γι' αὐτὴν μὲ τὶς εὐχὲς τῆς ὑπεραγίας δέσποινας μας Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας καὶ ὄλων ὅσοι εὐαρέστησαν τὸν Χριστὸ μὲ τὸν ἰδρῶτα τοῦ ἀγῶνος των.

Σ' αὐτὸν πρέπει κάθε δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις μαζὶ μὲ τὸν συνάρχοντα Πατέρα του καὶ τὸ συναῖδιο καὶ ὁμοφυὲς καὶ ζωαρχικὸ Πνεῦμα, τώρα καὶ στοὺς αἰῶνες τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

5. Ὅπως ὁ μαθητὴς τοῦ Πλάτωνος Ξενοκράτης γιὰ παράδειγμα.

6. Μπορεῖ νὰ ἐννοῆ ἐδῶ τὸν Σωκράτη ἢ τὸν Διογένη ἢ κάποιον ἄλλο.

7. Πολλοὶ εἶναι αὐτοὶ ποὺ ἔδειξαν τέτοια καρτερία.

8. Τέτοιες θλίψεις εἶχαν ὁ Πλάτων ποὺ ἐφυλακίσθηκε καὶ ἐπουλήθηκε ὡς δοῦλος, καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ποὺ καταδικάσθηκε στὴν Ἀθήνα σὲ θάνατο γιὰ ἀσέβεια.

ΛΟΓΟΣ ΚΣΤ'

Π Ε Ρ Ι

ΤΗΣ ΑΔΙΑΛΕΙΠΤΟΥ ΝΗΣΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΝΑΞΑΙ
ΕΑΥΤΟΝ ΕΝ ΕΝΙ ΤΟΠΩ. ΚΑΙ ΤΙ ΤΑ ΕΚ ΤΟΥΤΟΥ ΓΕΝΟΜΕΝΑ
ΚΑΙ ΟΤΙ ΕΝ ΓΝΩΣΕΙ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΝ ΕΔΙΔΑΧΘΗ ΤΗΝ
ΑΚΡΙΒΕΙΑΝ ΤΗΣ ΧΡΗΣΕΩΣ ΤΩΝ ΤΟΙΟΥΤΩΝ

1 **Ε**ν πολλῶ καιρῶ πειραζόμενος ἐν τοῖς δεξιοῖς καὶ ἀρι-
στεροῖς καὶ ἑαυτὸν δοκιμάσας ἐν τοῖς δυσὶ τρόποις
τούτοις πολλάκις καὶ δεξάμενος ἐκ τοῦ ἐναντίου
πληγὰς ἀναριθμήτους καὶ ἀξιώθεις μεγάλων ἀντιλήψεων κρυ-
5 πτῶς, ἐκομισάμην ἑαυτῷ πεῖραν ἐκ τῶν μακρῶν χρόνων τῶν
ἐτῶν, καὶ ἐν δοκιμασίᾳ καὶ Θεοῦ χάριτι ταῦτα ἔμαθον. Ὅτι ὁ
θεμέλιος πάντων τῶν ἀγαθῶν καὶ ἡ ἀνάκλησις τῆς ψυχῆς ἐκ
τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἡ ὁδὸς ἡ πρὸς τὸ φῶς καὶ τὴν
ζωὴν φέρουσα, οὗτοι οἱ δύο τρόποι εἰσὶ. Τὸ συνάξαι ἑαυτὸν εἰς
10 ἓνα τόπον, καὶ τὸ ἀεὶ νηστεῦσαι, τουτέστι τὸ κανονίσει ἑαυτὸν
ἐν ἐγκρατεῖᾳ γαστρὸς σοφῶς καὶ φρονίμως ἐν ἀκινήτῳ κα-
θέδρᾳ καὶ ἀδιαλείπτῳ σχολῇ καὶ μελέτῃ Θεοῦ.

* Ὁ Λόγος 26 ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ σύνολο τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 37 κειμένου τῆς συριακῆς ἐκδόσεως τοῦ Bedjan, καὶ (αἱ παράγραφοι 16-19) πρὸς τὴν ἀρχὴν τοῦ ὑπ' ἀριθμὸν 38 κειμένου.

ΠΕΡΙ

ΤΗΣ ΑΔΙΑΛΕΙΠΤΗΣ ΝΗΣΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΣΥΝΑΞΕΩΣ ΕΑΥΤΟΥ
Σ' ΕΝΑΝ ΤΟΠΟ, ΚΑΙ ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ ΤΑ ΓΙΝΟΜΕΝΑ ΑΠΟ ΤΟΥΤΟ.
ΚΑΙ ΟΤΙ ΜΕ ΔΙΑΚΡΙΤΙΚΗ ΓΝΩΣΙ ΕΔΙΔΑΧΘΗΚΕ ΤΗΝ ΑΚΡΙ-
ΒΕΙΑ ΤΗΣ ΧΡΗΣΕΩΣ ΑΥΤΩΝ ΤΩΝ ΜΕΣΩΝ*

1 **Α**φοῦ ἐπειράσθηκα πολὺν καιρὸ μὲ τὰ δεξιὰ καὶ τὰ ἀριστερὰ μέσα¹ κι' ἐδοκιμάσθηκα πολλές φορές μὲ αὐτοὺς τοὺς δύο τρόπους, ἀφοῦ ἐδέχθηκα ἀπὸ τὸν ἀντίπαλο ἀναρίθμητες πληγές καὶ ἀξιώθηκα μυστικὰ μεγάλη βοήθεια, ἀπέκτησα πείρα ἀπὸ τὴν πολυχρόνια δοκιμασία καὶ ἔμαθα μὲ τὴν χάρι τοῦ Θεοῦ τοῦτο, ὅτι θεμέλιο ὄλων τῶν ἀγαθῶν καὶ ἀνάκλησις τῆς ψυχῆς ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσία τοῦ ἐχθροῦ καὶ ὁδὸς πὺ φέρει πρὸς τὸ φῶς καὶ τὴν ζωὴ εἶναι οἱ ἐξῆς δυὸ τρόποι· πρῶτο τὸ νὰ συνάξῃ κανεὶς τὸν ἑαυτό του σ' ἓναν τόπο², καὶ δεῦτερο τὸ νὰ νηστεύῃ διαπαντός· δηλαδὴ τὸ νὰ κανονίσῃ κανεὶς τὸν ἑαυτό του μὲ τέτοια σοφία καὶ φρόνησι, ὥστε νὰ τηρῇ ἐγκράτεια στὸ φαγητὸ μένοντας ἀμετακίνητος στὴν κατοικία του, καὶ νὰ ἐπιδίδεται ἀδιαλείπτως στὴν μελέτη τοῦ Θεοῦ.

1. Μὲ βοήθεια καὶ μὲ θλίψεις.

2. Συναξίς πρῶτα τοπικὴ στὸ κελλί κι' ἔπειτα συναξίς τοῦ νοῦ μέσα στὸν ἄνθρωπο.

2 **Ε**ντεῦθεν ἡ τῶν αἰσθήσεων ὑποταγή, ἐντεῦθεν ἡ τοῦ νοῦ
 νῆψις, ἐντεῦθεν τὰ ἄγρια πάθη ἡμεροῦνται, τὰ ἐν τῷ
 σώματι κινούμενα, ἐντεῦθεν ἡ πραότης τῶν λογισμῶν, ἐντεῦ-
 θεν αἱ τῆς διανοίας φωτειναὶ κινήσεις, ἐντεῦθεν ἡ σπουδὴ ἡ
 5 πρὸς τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς, ἐντεῦθεν τὰ ὑψηλὰ νοήματα καὶ λε-
 πτά, ἐντεῦθεν τὰ ἄμετρα δάκρυα, τὰ ἐν παντὶ καιρῷ γινόμενα,
 καὶ τοῦ θανάτου ἡ μνήμη. Ἐντεῦθεν ἡ σωφροσύνη ἡ καθαρὰ, ἡ
 τελείως ἀπέχουσα ἐκ πάσης φαντασίας τῆς τὴν διάνοιαν πειρα-
 ζούσης, ἐντεῦθεν ἡ ὀξύδερκία καὶ ἡ ὀξύτης τῶν μακρὰν ὄντων,
 10 ἐντεῦθεν τὰ βαθύτερα τῶν μυστικῶν νοημάτων, ἅπερ ἡ διάνοια
 καταλαμβάνει ἐν τῇ δυνάμει τῶν θείων λογίων, καὶ αἱ ἐσώτε-
 ραι κινήσεις, αἱ ἐν τῇ ψυχῇ γινόμεναι, καὶ ἡ διαφορὰ καὶ ἡ διά-
 κρισις τῶν πνευματικῶν ἐκ τῶν ἀγίων δυνάμεων καὶ τῶν ἀλη-
 θινῶν ὁράσεων ἐκ τῶν ματαίων φαντασιῶν. Ἐντεῦθεν ὁ φόβος
 15 τῶν ὁδῶν καὶ τῶν τρίβων, ὁ ἐν τῷ πελάγει τῆς διανοίας, ὁ κό-
 πτων τὴν ραθυμίαν καὶ τὴν ἀμέλειαν, καὶ ἡ φλόξ τοῦ ζήλου ἡ
 καταπατοῦσα πάντα κίνδυνον καὶ διαβαίνουσα πάντα φόβον,
 καὶ ἡ θέρμη ἡ καταφρονοῦσα πάσης ἐπιθυμίας καὶ ἐκ τῆς δια-
 νοίας αὐτὴν ἐξαλείφουσα καὶ λήθην ἐμποιοῦσα πάσης μνήμης
 20 τῶν παρερχομένων μετὰ τῶν ἄλλων. Καὶ ἵνα συντόμως εἶπω,
 ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀληθινοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ χαρὰ τῆς ψυχῆς καὶ
 ἡ ἀνάστασις ἡ μετὰ τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ βασιλείᾳ.

3 **Ε**ἴ τις δὲ ἀμελήσει τῶν δύο τούτων, γνώτω, ὅτι οὐ μόνον
 ἐκ πάντων τούτων τῶν προειρημένων ζημιοῖ ἑαυτόν,
 ἀλλὰ καὶ τὸν θεμέλιον πασῶν τῶν ἀρετῶν διασειεὶ ἐν τῇ κατα-
 φρονήσει τῶν δύο τούτων ἀρετῶν. Καὶ ὡσπερ εἰσὶν αὗται ἀρχὴ
 5 καὶ κεφαλὴ τῆς θείας ἐργασίας ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ θύρα καὶ ὁδὸς
 πρὸς τὸν Χριστόν, εἴαν τις κρατήσῃ αὐτὰς καὶ ἐν αὐταῖς ὑπο-

2 **Α** πὸ αὐτὰ ἐξασφαλίζεται ἡ ὑποταγὴ τῶν αἰσθήσεων, ἀπὸ αὐτὰ ἡ νῆψις τοῦ νοῦ. Ἀπὸ αὐτὰ προέρχεται ἡ πραότης τῶν λογισμῶν· ἀπὸ αὐτὰ οἱ φωτεινὲς κινήσεις τῆς διανοίας· ἀπὸ αὐτὰ ὁ ζῆλος πρὸς τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς· ἀπὸ αὐτὰ τὰ ὑψηλὰ καὶ λεπτὰ νοήματα· ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἄμετρα δάκρυα ποὺ χύνονται ἀδιακόπως καὶ ἡ μνήμη τοῦ θανάτου· ἀπὸ αὐτὰ ἡ ἀγνή σωφροσύνη, ἡ ὁποία ἀπέχει τελείως ἀπὸ κάθε φαντασία ποὺ πειράζει τὴν διάνοια· ἀπὸ αὐτὰ ἡ ὀξύδερκεια καὶ ἡ ταχύτης πρὸς τὰ μακρινὰ πράγματα. Ἀπὸ αὐτὰ κατανοοῦνται τὰ βαθύτερα τῶν μυστικῶν νοημάτων, τὰ ὁποῖα ἡ διάνοια εὐρίσκει στὴν δύναμι τῶν θείων λογίων, καὶ οἱ ἐσωτερικὲς κινήσεις ποὺ ἐνεργοῦνται στὴν ψυχὴ καὶ ἡ διάγνωσις καὶ ἡ διάκρισις τῶν πονηρῶν ἐκδηλώσεων ἀπὸ τις ἅγιες δυνάμεις καὶ τῶν ἀληθινῶν ὀραμάτων ἀπὸ τις μάταιες φαντασίες. Ἀπὸ αὐτὰ προκαλεῖται ὁ φόβος τῶν ὁδῶν καὶ τῶν δρόμων ποὺ εὐρίσκεται στὸ πέλαγος τῆς διανοίας, ὁ ὁποῖος διακόπτει τὴν ραθυμία καὶ τὴν ἀμέλεια, καὶ ἡ φλόγα τοῦ ζήλου ποὺ καταπατεῖ κάθε κίνδυνο καὶ ξεπερνᾷ κάθε φόβο, καὶ ἡ θέρμη ποὺ καταφρονεῖ κάθε ἐπιθυμία καὶ τὴν ἐξαλείφει ἀπὸ τὴν διάνοια, προκαλώντας λησμονιὰ ὅλων τῶν περασμένων πραγμάτων. Καὶ γιὰ νὰ τὸ εἰπῶ μὲ συντομία, ἀπὸ αὐτὰ γεννᾶται ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀληθινοῦ ἀνθρώπου καὶ ἡ χαρὰ τῆς ψυχῆς καὶ ἡ ἀνάστασις στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν μαζί μὲ τὸν Χριστό.

3 **Ο** ποῖος καταφρονήση αὐτὲς τις δυὸ ἀρετὲς³, ὡς γνωρίζη ὅτι ὄχι μόνο ζημιώνει τὸν ἑαυτό του ἀπὸ ὅλα τὰ προηγούμενα, ἀλλὰ μὲ τὴν καταφρόνησί τους διασειεὶ τὸ θεμέλιο ὅλων τῶν ἀρετῶν. Καὶ ὅπως αὐτὲς οἱ ἀρετὲς εἶναι ἀρχὴ καὶ κεφαλὴ τῆς θείας ἐργασίας στὴν ψυχῇ, καὶ θύρα καὶ ὁδὸς πρὸς τὸν Χριστό, ἂν κανεῖς τις κρατήση καὶ παραμείνη σ' αὐτὲς, ἔτσι, ἂν φύγη καὶ ἀπομακρυνθῇ ἀπ' αὐτὲς, καταντᾷ

3. Τὸν ἐγκλεισμό στὸ κελλὶ καὶ τὴν νηστεία.

μείνη, οὕτως ἐάν τις ἀναχωρήσῃ ἐξ αὐτῶν καὶ ἀποπηδήσῃ ἀπ' αὐτῶν, πρὸς ταῦτα τὰ δύο τὰ ἐναντία τούτων καταντᾶ. Λέγω δὴ τὸν σωματικὸν μετεωρισμὸν καὶ τὸ γαστριμαργεῖν ἀσέμνως.
 10 Αὐταὶ ἀρχαὶ εἰσι τῶν ἐναντίων τῶν προειρημένων καὶ χώραν παρέχουσι τοῖς πάθεσιν ἐν τῇ ψυχῇ.

4 **Κ**αὶ ἡ μὲν πρώτη ἀρχὴ τῆς μιᾶς, ἐν πρώτοις τὰς αἰσθήσεις τὰς ὑποταγείσας ἀπολύει τῶν δεσμῶν τῆς συστολῆς. Καὶ τί λοιπὸν ἐκ τούτου γίνεται; Ἐντεῦθεν ἄτοποι ἀπαντήσεις καὶ ἀπροσδόκητοι, πλησιόχωροι τῶν πτώσεων. Ἡ ταραχὴ τῶν
 5 ἰσχυρῶν κυμάτων, ἡ ἐκ τῆς ὀράσεως ἐξυπνιζομένη. Τῶν ὀφθαλμῶν πύρωσις ὀξεῖα, κρατοῦσα τοῦ σώματος καὶ συνέχουσα ὀλισθήματα εὐχερῆ, ἐν τῷ φρονήματι γινόμενα. Λογισμοὶ ἀκρατεῖς, πρὸς πτώσιν σπουδάζοντες. Ἡ χλιαρότης τοῦ πόθου τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ καὶ ἀτονία κατὰ μικρὸν μικρὸν τῆς διαφο-
 10 ρᾶς τῆς ἡσυχίας, καὶ τοῦ τελείως καταλεῖψαι τὸν κανόνα τῆς πολιτείας αὐτοῦ. Ἐγκαινισμὸς τῶν ἐπιλησθέντων κακῶν καὶ διδαχὴ ἐτέρων, ὧν οὐκ ἠπίστατο, ἐκ τῶν αἰεὶ ἐπιγινομένων αὐτῷ δι' ἀκουσίων πολυτρόπων ὀράσεων, τῶν ἐκ τῆς μεταναστάσεως ἀπὸ χώρας εἰς χώραν καὶ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον συναν-
 15 τουσῶν αὐτῷ, καὶ τὰ πάθη, ἅπερ διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ ἤδη ἐκ τῆς ψυχῆς νεκρωθέντα καὶ διὰ τῆς λήθης τῶν μνημῶν τῶν ἐν τῇ διανοίᾳ ἀπολεσθέντα, πάλιν ταῦτα πρὸς κίνησιν ἄρχονται διεγείρεσθαι καὶ τὴν ψυχὴν πρὸς ἐργασίαν αὐτῶν ἀναγκάζειν. Καὶ ἵνα μὴ ὄλα τὰ λοιπὰ λέγω καὶ διηγῆσωμαι, ταῦτα μὲν ἐκ
 20 τῆς πρώτης ἐκείνης αἰτίας ἀνοίγονται ἐπ' αὐτῷ, τουτέστιν ἐκ τοῦ μετεωρισμοῦ τοῦ σώματος καὶ τοῦ μὴ ὑπομεῖναι τὴν τῆς ἡσυχίας ταλαιπωρίαν.

5 **Τ**ὶ δὲ ἐκ τῆς ἄλλης, τουτέστι τοῦ ἄρξασθαι ἐν τῷ ἔργῳ τῶν χοίρων; Καὶ τί ἐστὶ τὸ ἔργον τῶν χοίρων, ἢ τὸ ἀόριστον ἀφιέναι τὴν γαστέρα καὶ διαπαντὸς ἐμπιπλᾶν αὐτὴν καὶ μὴ

στὰ ἐπόμενα δύο κακά, τὰ ἀντίθετα πρὸς αὐτές· δηλαδή στὴν σωματικὴ περιπλάνησι καὶ στὴν ἄσεμνη γαστριμαργία. Αὐτὰ εἶναι οἱ ἀφετηρίες τῶν ἀντιθέτων πρὸς τὶς προηγούμενες ἀρετὲς κακῶν, πού δίνουν τὴν εὐκαιρία νὰ δημιουργηθοῦν στὴν ψυχὴ τὰ πάθη.

4 **Κ** αὶ ἡ μὲν πρώτη ἀπὸ αὐτὲς τὶς κακίες⁴ ἀρχικὰ ἀπολύει τὶς αἰσθήσεις ἀπὸ τὰ δεσμὰ μὲ τὰ ὁποῖα ἦσαν ὑποταγμένες. Καὶ τί γίνεται ἀπ' αὐτο; Ἀπὸ αὐτὸ προέρχονται οἱ ἄτοπες ἀπροσδόκητες συναντήσεις πού ὀδηγοῦν κοντὰ στὴν πτῶσι· ἡ ταραχὴ τῶν ἰσχυρῶν κυμάτων πού ἀφυπνίζεται ἀπὸ τὴν ὄρασι· ὀξεῖα τύφλωσις τῶν ὀφθαλμῶν, πού κυριαρχεῖ στὸ σῶμα καὶ ἐπιφέρει εὐκολὰ τὰ ὀλισθήματα τοῦ φρονήματος· οἱ ἀκρατεῖς λογισμοὶ πού ὀδηγοῦν σὲ πτῶσι· ἡ χλιαρότης τοῦ πόθου γιὰ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ βαθμιαία ἀτονία τοῦ ἐνδιαφέροντος γιὰ τὴν ἡσυχία καὶ γιὰ τὴν πλήρη ἐγκατάλειψι τοῦ ἀσκητικοῦ κανόνος του· ἡ ἐπαναφορὰ τῶν λησμονημένων κακῶν καὶ διδασκαλία ἄλλων κακῶν πού δὲν ἐγνώριζε κανεὶς προηγουμένως διὰ τῶν πολυειδῶν ἀκουσίων ὀράσεων πού τοῦ παρουσιάζονται πάντοτε μὲ τὴν μετανάστευσι ἀπὸ χώρα σὲ χώρα καὶ ἀπὸ τόπο σὲ τόπο καὶ ἡ ἐμφάνισις τῶν παθῶν, τὰ ὁποῖα, ἐνῶ εἶχαν νεκρωθῆ ἤδη στὴν ψυχὴ διὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ καὶ εἶχαν χαθῆ ἀπὸ τὴν διάνοια διὰ τῆς λήθης τῶν περασμένων, ἀρχίζουν πάλι νὰ διεγείρωνται καὶ νὰ ἀναγκάζουν τὴν ψυχὴ νὰ τὰ καλλιεργῆ. Καὶ γιὰ νὰ μὴ ἀναφέρω καὶ διηγοῦμαι ὅλα τὰ ὑπόλοιπα, αὐτὰ εἶναι πού τοῦ προκαλοῦνται ἀπὸ τὴν πρώτη ἐκείνη αἰτία, δηλαδή ἀπὸ τὴν περιπλάνησι τοῦ σώματος καὶ ἀπὸ τὴν ἔλλειψι ὑπομονῆς ἀπέναντι στὴν ταλαιπωρία τῆς ἡσυχίας.

5 **Τ** ἰ δὲν προέρχεται ἀπὸ τὴν ἄλλη αἰτία, τὴν ἐνασχόλησι μὲ τὸ ἔργο τῶν χοίρων⁵; Καὶ ποιό εἶναι τὸ ἔργο τῶν χοίρων, παρὰ τὸ νὰ ἀφήνουν τὴν κοιλιὰ ἀχαλίνωτη, νὰ τὴν

5. Ἡ λαίμαργία βέβαια εἶναι γνώρισμα τῶν παμφάγων χοίρων.

ἔχειν καιρὸν δεδηλωμένον πρὸς τὴν τοῦ σώματος χρείαν κα-
 5 θῶς οἱ λογικοί; Καὶ τί λοιπὸν γίνεται ἐκ τούτου; Ἐντεῦθεν κα-
 ρηβαρία καὶ βάρησις τοῦ σώματος πολλὴ μετὰ χαλασμοῦ τῶν
 ὤμων. Ὅθεν ἀνάγκη ἀπολειφθῆναι ἐκ τῆς λειτουργίας τοῦ
 Θεοῦ. Καὶ ὀκνηρία γὰρ ἐπιγίνεται εἰς τὸ μὴ ποιεῖν μετανοίας ἐν
 αὐτῇ· ἀμέλεια τῶν συνήθων προσκυνήσεων· σκότωσις καὶ
 10 ψυχρότης τῆς διανοίας· νοῦς παχὺς καὶ ἀδιάκριτος ἐκ τῶν
 ταραχῶν καὶ τῶν πολλῶν σκοτώσεων τῶν λογισμῶν· γνόφος
 παχὺς καὶ ζοφώδης, ἠπλωμένος ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ· ἀηδία πολλὴ
 ἐν παντὶ ἔργῳ τοῦ Θεοῦ, ἅμα δὲ καὶ ἐν τῇ ἀναγνώσει, διὰ τὸ μὴ
 γεύσασθαι αὐτὸν τῆς ἡδύτητος τῶν λογίων τοῦ Θεοῦ· ἀργία
 15 πολλὴ τῶν ἀναγκαίων· νοῦς ἀκράτητος καὶ μετεωριζόμενος ἐν
 πάσῃ τῇ γῆ· χυμὸς πολλὸς συναγόμενος ἐν πᾶσι τοῖς μέλεσι·
 φαντασίαι ἀκάθαρτοι ταῖς νυξὶ διὰ φασμάτων βεβήλων καὶ
 ἀτόπων εἰκόνων, πεπληρωμένων ἐπιθυμίας, ἐν τῇ ψυχῇ δια-
 βαινούσης καὶ ἐν αὐτῇ τῇ ψυχῇ τὰ ἑαυτῆς θελήματα ἀποπλη-
 20 ρούσης ἀκαθάρτως. Καὶ ἡ στρωμνὴ δὲ τοῦ ἀθλίου καὶ τὰ ἐνδύ-
 ματα αὐτοῦ καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα ὅλον μολύνεται διὰ τὸ πλῆθος
 τῆς αἰσχροῦς ρεύσεως, τῆς ὡς ἀπὸ πηγῆς ἐξ αὐτοῦ βλυζούσης·
 καὶ τοῦτο οὐ μόνον ἐν τῇ νυκτί, ἀλλὰ καὶ ἐν ἡμέρᾳ συμβαίνει
 αὐτῷ· τὸ γὰρ σῶμα πάντοτε ρέει καὶ μиаίνει τὴν διάνοιαν, ὥστε
 25 αὐτὸν διὰ τούτων τῶν πραγμάτων τὴν σωφροσύνην ἀπαρνήσα-
 σθαι· ἢ γὰρ ἡδύτης τῶν γαργαλισμῶν ἐνεργεῖται ἐν ὅλῳ τῷ
 σώματι αὐτοῦ ἐν ἀδιαλείπτῳ πυρώσει καὶ ἀνυπομονήτῳ.

6 **Κ**αὶ λογισμοὶ δὲ ἀπατηλοὶ συμβαίνουσιν αὐτῷ, εἰκονίζοντες
 κάλλος κατέναντι αὐτοῦ καὶ ἐρεθίζοντες αὐτὸν ἐν παντὶ
 καιρῷ καὶ γαργαλίζοντες τὸν νοῦν ἐν τῇ ὁμιλίᾳ αὐτῶν. Καὶ ἀδι-

6. Κατὰ τὸν Ἰσαὰκ ἀπὸ τὴν λαιμαργία καὶ πολυφαγία προέρχεται ἡ ἀδια-
 φορία γὰρ τὴν προσευχῇ, στήν λατρεία γενικὰ, ἀκόμη καὶ τὴν ἀνάγνωσι, καὶ ἀπὸ

γεμίζουν παντοτινὰ καὶ νὰ μὴ ἔχη καθωρισμένη ὥρα γιὰ τὴν ἱκανοποίησι τοῦ στομάχου, ὅπως οἱ λογικοί; Τί προέρχονται λοιπὸν ἀπὸ αὐτά; Προέρχεται ὁ πονοκέφαλος καὶ ἡ πολλὴ ἐπιβάρυνσις τοῦ σώματος μαζί μὲ τὴν ἀτονία τῶν ὤμων. Γι' αὐτὸ κανεὶς ἀναγκάζεται νὰ παραμελήσῃ τὴ λειτουργία τοῦ Θεοῦ. Πράγματι ἐπέρχεται ὀκνηρία στὴν τέλεσι τῆς μετανοίας κατ' αὐτὴν· ἀμέλεια τῶν κανονικῶν προσκυνήσεων· σκοτισμὸς καὶ ψυχρότης τῆς διανοίας· νοῦς παχὺς καὶ ἀδιάκριτος λόγῳ τῆς ταραχῆς καὶ τῶν πολλῶν σκοτισμῶν· παχὺς καὶ ζοφερὸς γνῶφος, ἀπλωμένος σὲ ὅλη τὴν ψυχὴ· πολλὴ ἀδιαφορία γιὰ κάθε ἔργο τοῦ Θεοῦ, ἀκόμη καὶ γιὰ τὴν ἀνάγνωσι, διότι δὲν γεύεται τὴν γλυκύτητα τῶν λογίων τοῦ Θεοῦ· πολλὴ ἀργία γιὰ τὰ ἀναγκαῖα· νοῦς ἀσυγκράτητος καὶ περιπλανώμενος σὲ ὅλη τὴ γῆ· χυμὸς ἄφθονος συναζόμενος σὲ ὅλα τὰ μέλη· ἀκάθαρτες φαντασίαι τὶς νύκτες διὰ βεβήλων ἐμφανίσεων καὶ ἀτόπων εἰκόνων, γεμάτων ἐπιθυμίας, ποὺ διαβαίνει στὴν ψυχὴ καὶ ἐκτελεῖ ἀκαθάρτως στὴν ἴδια τὴν ψυχὴ τὰ θελήματά της. Ἔτσι τὸ στῶμα τοῦ ἀθλίου καὶ τὰ ἐνδύματά του καὶ ὀλόκληρο τὸ σῶμα του μολύνεται ἀπὸ τὸ πλῆθος τῆς αἰσχροῦς ρεύσεως, ποὺ ἀναβλύζει ἀπὸ αὐτὸν σὰν ἀπὸ πηγῆ· κι' αὐτὸ τοῦ συμβαίνει ὄχι μόνον τὴν νύκτα ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἡμέρα· διότι τὸ σῶμα πάντοτε ρεεὶ καὶ μαιίνει τὴν διάνοια, ὥστε μὲ αὐτὰ τὰ πράγματα νὰ ἀπαρνηῖται τὴν σωφροσύνη, ἀφοῦ ἡ γλυκύτης τῶν γαργαλισμῶν ἐνεργεῖται σὲ ὅλο τὸ σῶμα του μὲ ἀκατάπαυστη καὶ ἀνυπόφορη πύρωσι⁶.

6 **Ε**πίσης τοῦ συμβαίνουν καὶ ἀπατηλοὶ λογισμοί, ποὺ προβάλλουν ἐνώπιόν του ὠραῖες μορφές, οἱ ὁποῖες τὸν ἐρεθίζουν κάθε ὥρα καὶ τοῦ γαργαλίζουν τὸν νοῦ μὲ τὴ συν-

τὴν ἀδιαφορία προέρχονται βέβηλες εἰκόνες εἴτε τὴν νύκτα εἴτε τὴν ἡμέρα· ἔτσι ἡ ἀκούσια ρεῦσις τείνει νὰ καταστῇ ἀμαρτία.

στάκτως συνδράζει αὐτοῖς ἐν τῇ μελέτῃ αὐτῶν καὶ ἐν τῇ ἐ-
 5 θυμῷ αὐτῶν, διὰ τὸ σκοτισθῆναι αὐτοῦ τὸ διακριτικόν. Καὶ
 τοῦτό ἐστιν ὅπερ εἶπεν ὁ Προφήτης: «τοῦτο τὸ ἀνταπόδομα τῆς
 ἀδελφῆς Σοδόμων, ἣτις τρυφῶσα ἤσθιεν ἄρτον εἰς πλησμονήν»,
 καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ τοῦτο δὲ ἐρρέθη ὑπὸ τινος τῶν μεγάλων σο-
 φῶν, ὅτι Εἴ τις θρέψει τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν τρυφῇ μεγάλως, εἰς
 10 πόλεμον ἐκβάλλει τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, καὶ ἐάν ποτε ἔλθῃ εἰς ἑαυ-
 τὸν καὶ ζητήσῃ βιάσασθαι εἰς τὸ κρατῆσαι ἑαυτοῦ, οὐ δύναται,
 διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν πύρωσιν τῶν κινήσεων τοῦ σώματος
 καὶ διὰ τὴν βίαν καὶ τὴν ἀνάγκην τῶν ἐρεθισμῶν καὶ τῶν γαργα-
 λισμάτων τῶν τὴν ψυχὴν αἰχμαλωτιζόντων ἐν τοῖς θελήμασιν
 15 αὐτῶν. Ὁρᾷς ὧδε λεπτότητα τούτων τῶν ἀθέων; Καὶ πάλιν ὁ
 αὐτὸς λέγει: Ἡ τρυφή τοῦ σώματος ἐν ἀπλότητι καὶ ὑγρότητι,
 τῆς νεότητος τὰ πάθη ἐν τῇ ψυχῇ ὀξέως κτᾶσθαι παρασκευάζει,
 καὶ περικυκλοῖ αὐτὴν ὁ θάνατος, καὶ ἐμπίπτει οὗτος ὑπὸ τὴν
 κρίσιν τοῦ Θεοῦ.

7 **Ψ**υχὴ δὲ ἡ ἀδολεσχοῦσα ἀεὶ ἐν τῇ μνήμῃ τῶν ὀφειλομένων,
 ἀναπαύεται ἐν τῇ ἐλευθερίᾳ ἑαυτῆς καὶ αἱ φροντίδες αὐ-
 τῆς μικραί, καὶ οὐ μεταμελεῖται ἐν τίνι, πρόνοιαν ποιουμένη
 ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς, ἠνιοχοῦσα τὰ πάθη καὶ φυλάττουσα τὴν ἀρε-
 5 τήν, εἰς ἀδξῆσιν καὶ χαρὰν ἀμέριμνον καὶ ζωὴν ἀγαθὴν καὶ λι-
 μένα ἀκίνδυνον ἄγει. Ἀπολαύσεις γὰρ σωματικαὶ οὐ μόνον ἐνι-
 σχύουσι τὰ πάθη καὶ στερεοῦσιν αὐτὰ κατὰ τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ
 καὶ ἐκριζοῦσιν αὐτὴν ἐκ τῶν ριζῶν αὐτῆς. Καὶ σὺν τούτοις ἐξά-

7. Ἰεζ. 16,49. Κατὰ τὸ συριακὸν.

8. Τὸ χωρίο τοῦτο λοιπὸν προέρχεται ἀπὸ κάποιον κλασικὸν φιλόσοφο.

ομιλία πρὸς αὐτές, χωρὶς δισταγμὸ συνέρχεται μὲ αὐτές διὰ τῆς μελέτης καὶ τῆς ἐπιθυμίας των, διότι ἔχει σκοτισθῆ τὸ διακριτικὸ του. Αὐτὸ εἶναι ὅ,τι εἶπε ὁ προφήτης· «αὐτὸ εἶναι τὸ ἀνόμημα τῆς ἀδελφῆς Σοδόμων, ἡ ὁποία μὲ ἐντρύφησι ἔτρωγε ἄφθονον ἄρτο», καὶ τὰ ἐπόμενα⁷. Κάποιος ἀπὸ τοὺς μεγάλους σοφοὺς εἶπε καὶ τοῦτο, ὅτι ὁποῖος τρέφει τὸ σῶμα του μὲ ἀφθονία, εἰσάγει τὴν ψυχὴ του σὲ πόλεμο. Καὶ ἂν κάποτε ἔλθῃ στὸν ἑαυτὸ του καὶ ζητήσῃ νὰ κρατηθῆ δυνατά, δὲν μπορεῖ, ἐξ αἰτίας τῆς ὑπερβολικῆς πυρώσεως τῶν κινήσεων τοῦ σώματος καὶ ἐξ αἰτίας τῆς βίας καὶ τοῦ ἐξαναγκασμοῦ τῶν ἐρεθισμῶν καὶ τῶν γαργαλισμάτων, ποὺ αἰχμαλωτίζουν τὴν ψυχὴ στὰ θελήματά τους. Βλέπεις ἐδῶ τὴν λεπτὴ ἀντίληψι τούτων τῶν ἀθέων σοφῶν⁸; Καὶ πάλι λέγει ὁ ἴδιος· ἡ τρυφὴ τοῦ σώματος, ποὺ συνοδεύεται ἀπὸ μαλθακότητα καὶ ὑγρότητα, ἐτοιμάζει τὴν ψυχὴ ν' ἀποκτήσῃ γρήγορα τὰ πάθη τῆς νεότητος, ὅποτε τὴν περικυκλώνει ὁ θάνατος. Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος ἐμπίπτει στὴν κρίσι τοῦ Θεοῦ⁹.

7 **Η** ψυχὴ ὁμως, ποὺ ἀσχολεῖται πάντοτε μὲ τὴν ἐνθύμησι τῶν καθηκόντων της, ἀναπαύεται στὴν ἐλευθερία της καὶ οἱ φροντίδες της εἶναι μικρές· δὲν στενοχωρεῖται γιὰ τίποτε, ἐπειδὴ ἡ πρόνοια γιὰ τὴν καλὴ ἀγωγή εἶναι ἡ χαλιναγώγησις τῶν παθῶν καὶ ἡ φύλαξις τῆς ἀρετῆς, ὁδηγεῖ στὴν προκοπὴ καὶ τὴν ἀφρόντιστη χαρὰ, στὴν ἀληθινὴ ζωὴ καὶ τὸν ἀκίνδυνο λιμένα. Διότι οἱ σωματικὲς ἀπολαύσεις ὄχι μόνον ἐνισχύουν τὰ πάθη καὶ τὰ στερεώνουν κατὰ τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ καὶ ἐκριζώνουν αὐτὴν τὴν ἴδια σύρριζα. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ ἐξάπτουν τὴν κοιλιὰ σὲ ἀκρασία καὶ ἀταξία μέχρι τῶν

9. Στὴν ἀρχαία μετάφρασι τὸ ἐδάφιο τοῦτο εἰσάγεται μὲ τὴν ἔκφρασι, «καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς λέγει», δηλαδὴ ὁ ἴδιος ὡσάν φιλόσοφος. Τὸ συριακὸ ὁμως ἀποδίδει ρητῶς τὸ λόγιον στὸν ἐπίσκοπο Διόδωρο Ταρσοῦ, ἀλλὰ οἱ μεταφρασταὶ ἀπήλειψαν τὸ ὄνομα τοῦτο, διότι ὁ Διόδωρος ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς προδρόμους τοῦ Νεστοριανισμοῦ.

πτουσι τὴν γαστέρα εἰς ἀκρασίαν καὶ ἀταξίαν ὄρων ἄκρας
 10 ἀσωτίας, καὶ παρὰ καιρὸν τὴν χρεῖαν τοῦ σώματος ἐκτελεῖν
 βιάζονται. Καὶ ὁ πολεμούμενος ἐν τούτοις οὐ θέλει ὑπομεῖναι
 μικρὰν πείναν καὶ ἐξουσιάσαι ἑαυτοῦ, διότι ἠχμαλωτίσθη ὑπὸ
 τῶν παθῶν.

8 **Ο**ὗτοί εἰσιν οἱ καρποὶ τῆς αἰσχύνης, οἱ ἐκ τῆς γαστριμαρ-
 γίας. Καὶ οἱ πρὸ τούτων εἰσὶν οἱ καρποὶ τῆς ὑπομονῆς,
 τῆς ἐν ἐνὶ τόπῳ καὶ ἡσυχίᾳ διαγωγῆς. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἐχθρὸς
 τοὺς καιροὺς ἐπιστάμενος τῶν χρεῶν ἡμῶν τῶν φυσικῶν, δι'
 5 ὧν ἡ φύσις κινεῖται πρὸς τὴν χρεῖαν αὐτῆς, καὶ ὅτι ὁ νοῦς ἐκ
 τοῦ μετεωρισμοῦ τῶν ὀφθαλμῶν ρέμβεται καὶ ἐκ τῆς ἀναπαύ-
 σεως τῆς γαστρός, σπουδάζει καὶ ἀγωνίζεται ἐρεθίσαι ἡμᾶς
 προσθήκην ποιήσασθαι εἰς τὴν φυσικὴν χρεῖαν καὶ σπεῖραι ἐν
 ἡμῖν σχῆματα λογισμῶν πονηρῶν ἐν τοῖς τοιούτοις καιροῖς,
 10 ὥστε, ἐὰν ἐνδέχεται, ὑπερισχύσαι τὰ πάθη κατὰ τῆς φύσεως
 διὰ τὴν περισσοτέραν συμπλοκὴν καὶ καταποντίσαι τὸν ἄνθρω-
 πον ἐν τοῖς πτώμασι.

9 **Δ**ιὰ τοῦτο ἔδει ἡμᾶς, ὥσπερ ὁ ἐχθρὸς γινώσκει τοὺς και-
 ροὺς, οὕτω καὶ ἡμᾶς γνωρίσαι τὴν ἀσθένειαν ἡμῶν καὶ
 τὴν δύναμιν τῆς φύσεως ἡμῶν, ὅτι ἀνίκανός ἐστι πρὸς τὰς ὀρ-
 μὰς καὶ τὰς κινήσεις ἐκείνων τῶν καιρῶν καὶ πρὸς τὴν λεπτό-
 5 τητα τῶν λογισμῶν, τῶν ὡς χνοῦν ὄντων τῇ λεπτότητι κατέ-
 ναντι τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν, καὶ ὅτι οὐ δυνάμεθα ὄραν ἑαυτοὺς
 καὶ ἀπαντῆσαι τοῖς συμβαίνουσιν ἡμῖν· καὶ διὰ τὴν πολλὴν δο-
 κημασίαν, ἣν ἐπειράσθημεν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἐν ταλαιπωρίᾳ
 ἐξ αὐτοῦ ἐλάβομεν πολλάκις, τοῦ λοιποῦ σοφίσασθαι καὶ μὴ

ορίων τῆς ἄκρας ἀσωτίας, καὶ πιέζουν πρὸς τὴν παράκαιρη ἐκτέλεσι τῆς χρείας τοῦ σώματος. Καὶ ὁ πολεμούμενος ἀπὸ αὐτὰ τὰ πάθη δὲν θέλει νὰ ὑπομείνη οὔτε τὴν παραμικρὴ πείνα, καὶ νὰ ἐπιβληθῆ στὸν ἑαυτό του, διότι αἰχμαλωτίσθηκε ἀπὸ τὰ πάθη.

8 **Α** ὑτοὶ εἶναι οἱ καρποὶ τῆς αἰσχύνης ποὺ προέρχονται ἀπὸ τὴν γαστριμαργία. Προηγούνται ὅμως αὐτῶν οἱ καρποὶ τῆς ὑπομονῆς, τῆς διαβιώσεως σὲ ἕναν τόπο μὲ ἡσυχία. Γι' αὐτὸ ὁ ἐχθρὸς μας¹⁰, γνωρίζοντας τοὺς καιροὺς τῶν φυσικῶν μας ἀναγκῶν, κατὰ τοὺς ὁποίους ἡ φύσις κινεῖται πρὸς τὴν ἱκανοποίησι τῶν ἀναγκῶν της καί, γνωρίζοντας ἐπίσης ὅτι ὁ νοῦς περιπλανᾶται ἀπὸ τὸν μετεωρισμὸ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἀπὸ τὴν ἀνάπαυσι τῆς κοιλιᾶς, προσπαθεῖ καὶ ἀγωνίζεται νὰ μᾶς ἐρεθίσῃ, ὥστε ν' αὐξήσωμε τὰ ἀπαιτούμενα γιὰ τὴν φυσικὴ ἀνάγκη, καὶ νὰ σπείρῃ μέσα μας σχήματα πονηρῶν λογισμῶν κατ' αὐτοὺς τοὺς καιροὺς· ὥστε, ἂν καταστῆ δυνατὸ, νὰ ὑπερισχύσουν τὰ πάθη κατὰ τῆς φύσεως μὲ τὰ δυνατώτερα κτυπήματα καὶ νὰ καταποντίσουν τὸν ἄνθρωπο μὲ τὴν πτῶσι του στὴν ἁμαρτία.

9 **Γ** ι' αὐτὸ, ὅπως ὁ ἐχθρὸς γνωρίζει τοὺς καιροὺς, ἔτσι κι' ἐμεῖς πρέπει νὰ γνωρίσωμε τὴν ἀσθένειά μας καὶ τὴν δύναμι τῆς φύσεώς μας, ὅτι δηλαδὴ ἡ φύσις μας εἶναι ἀνίκανη ν' ἀντιμετωπίσῃ τὶς ὀρμὲς καὶ τὶς κινήσεις ἐκείνων τῶν καιρῶν καὶ τὴν λεπτότητα τῶν λογισμῶν, ποὺ μὲ τὴν λεπτότητά τους εἶναι σὰν χνούδι ἐμπρὸς στὰ μάτια μας, καὶ ὅτι δὲν μπορούμε νὰ βλέπωμε τοὺς ἑαυτοὺς μας καὶ νὰ ἀνταπεξέλθωμε σὲ ὅσα μᾶς συμβαίνουν. Καὶ ἐπίσης, ἐξ αἰτίας τῆς πολλῆς δοκιμασίας ποὺ μᾶς ἐπέβαλε ὁ ἐχθρὸς καὶ τῆς ταιπωρίας στὴν ὁποία ὑποβληθῆκαμε ἀπ' αὐτὸν πολλὰ φορὲς, πρέπει στὸ ἐξῆς νὰ σοφισθοῦμε, καὶ νὰ μὴ ἀφήσωμε

10. Ὁ διάβολος.

10 *εάσαι ἑαυτοὺς ριφθῆναι τοῦ ποιῆσαι τὸ θέλημα τῆς ἡμῶν ἀναπαύσεως καὶ ἠττᾶσθαι ἐκ τῆς πείνης, ἀλλὰ μᾶλλον κἂν καταπονῆση ἡμᾶς ἢ πείνα ἢ στενώση, μὴ σαλευθῶμεν ἐκ τοῦ τόπου τῆς ἡσυχίας ἡμῶν καὶ καταντήσωμεν ὅπου εὐχερῶς συμβαίνουσιν ἡμῖν τὰ τοιαῦτα, μηδὲ σκευάσωμεν ἑαυτοῖς ἀφορμὰς καὶ*
 15 *τρόπους, ὅπως ἐκ τῆς ἐρήμου ἐξέλθωμεν. Ταῦτα γὰρ εἰσι τὰ ἐπιτηδεύματα τοῦ ἐχθροῦ τὰ φανερά. Ἐὰν δὲ ὑπομείνης ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὐ μὴ πειρασθῆς. Οὐ γὰρ ὄρᾳς ἐν αὐτῇ γυναῖκα οὔτε τι βλάπτον τὴν πολιτείαν σου, οὔτε φωνὰς ἀπρεπεῖς ἀκούεις.*

10 **Τ** *ί σοι καὶ τῇ ὁδῷ τῆς Αἰγύπτου; Ἴνα πῆς τὸ ὕδωρ Γη-
 ὶων»; Νόει τί σοι λέγω. Δεῖξον τῷ ἐχθρῷ τὴν ὑπομονὴν σου καὶ τὸ δοκίμιόν σου ἐν τοῖς μικροῖς, ἵνα μὴ ζητήσῃ παρὰ σοῦ τὰ μεγάλα. Ὅρος δὲ ἔστωσάν σοι τὰ μικρὰ ταῦτα, ἵνα διὰ*
 5 *τούτων καταβάλης τὸν ἀντίπαλον, ὅπως μὴ σχολάσῃ καὶ ὀρύξῃ σοι παγίδας μεγάλας. Ὁ γὰρ μὴ πειθόμενος τῷ ἐχθρῷ, μηδὲ πέντε βήματα ἐξελθεῖν ἐκ τοῦ ἡσυχαστηρίου αὐτοῦ, πῶς πεῖσαι δύναται ἑαυτὸν ἐκ τῆς ἐρήμου ἐξελθεῖν ἢ πλησιάσαι κώμῃ; Καὶ ὁ μὴ καταδεχόμενος παρακύψαι διὰ θυρίδος ἐκ τοῦ ἡσυχαστη-*
 10 *ρίου αὐτοῦ, πῶς πείσει ἑαυτὸν ἐξελθεῖν ἐξ αὐτοῦ; Καὶ ὁ μόλις ἐν ἑσπέρα πειθόμενος μετασχεῖν τροφῆς ἐλαχίστης, πῶς πρὸς καιροῦ ἐσθίειν ὑπὸ τῶν λογισμῶν αὐτοῦ δελεασθήσεται; Καὶ ὁ ἐκ τῶν εὐτελεῶν ἐρυθριῶν ἐμπλησθῆναι, πῶς ἐκ τῶν μεγάλων ὀρεχθήσεται; Καὶ ὁ μηδὲ πρὸς τὸ ἴδιον σῶμα πειθόμενος κατι-*
 15 *δεῖν, πῶς πρὸς τὰ ἀλλότρια κάλλη τοῦτον δελεάσει περιεργάσασθαι;*

11. Ἱερ. 2,18.

12. Μὴ ἀναλαμβάνης μακρόπνοες προσπάθειες γιὰ μικρὰ πράγματα· δὲν

τὸν ἑαυτό μας νὰ ριφθῆ στὴν ἐκτέλεσι τοῦ θελήματος ποῦ μᾶς ἀναπαύει σωματικὰ καὶ νὰ ἠττηθῆ ἀπὸ τὴν πείνα, ἀλλὰ μᾶλλον, ἀκόμη καὶ ἂν μᾶς καταπονήσῃ ἡ πείνα ἢ μᾶς στενοχωρήσῃ, νὰ μὴ μετακινηθοῦμε ἀπὸ τὸν τόπο ὅπου ἡσυχάζομε σὲ ἄλλο μέρος, ὅπου εὐρίσκομε εὐχερέστερα τὰ χρειαζούμενα γιὰ τὸ σῶμα, καὶ νὰ μὴ μηχανευθοῦμε ἀφορμὲς καὶ τρόπους, γιὰ νὰ ἐξέλθωμε ἀπὸ τὴν ἔρημο. Αὐτὰ εἶναι προφανῶς τὰ ἐφευρήματα τοῦ κοινοῦ μας ἐχθροῦ. Ἐὰν ὅμως παραμείνης στὴν ἔρημο, δὲν πρόκειται νὰ πειρασθῆς· διότι σ' αὐτὴν δὲν βλέπεις γυναῖκες οὔτε κάτι ποῦ βλάπτει τὴν διαγωγή σου, οὔτε ἀκούεις ἀπρεπεῖς φωνές.

10 **Τ**ί ζητεῖς ἐσὺ στὸν δρόμο πρὸς τὴν Αἴγυπτο; Νὰ πιῆς τὸ ὕδωρ τοῦ Νείλου»¹¹; Κατάλαβε, τί σοῦ λέγω¹². Δεῖξε στὸν ἐχθρὸ τὴν ὑπομονή σου καὶ τὴν ἀντίστασί σου στὰ μικρά, γιὰ νὰ μὴ σοῦ ζητήσῃ τὰ μεγάλα. Νὰ σοῦ εἶναι κανὼν αὐτὰ τὰ μικρά, γιὰ νὰ κατανικήσῃς μὲ αὐτὰ τὸν ἀντίπαλο, ὥστε νὰ μὴ εὐκαιρήσῃ νὰ σοῦ στήσῃ μεγάλες παγίδες. Διότι αὐτὸς ποῦ δὲν πείθεται στὸν ἐχθρὸ οὔτε πέντε βήματα νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸν ἡσυχαστήριό του, πῶς μορεῖ νὰ πεισθῆ νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν ἔρημο ἢ νὰ πλησιάσῃ χωριό; Αὐτὸς ποῦ δὲν δέχεται οὔτε νὰ σκύψῃ ἀπὸ τὸ παράθυρο τοῦ ἡσυχαστηρίου του, πῶς θὰ πεισθῆ νὰ ἐξέλθῃ ἀπ' αὐτό; Ἐκεῖνος ποῦ μόλις τὸ βράδυ πείθεται νὰ λάβῃ ἐλάχιστη τροφή, πῶς θὰ δελεασθῆ ἀπὸ τοὺς λογισμοὺς του νὰ φάῃ πρὶν ἀπὸ τὴν ὥρα; Ὁ ἐντρεπόμενος νὰ χορτάσῃ μὲ λιτὰ φαγητὰ, πῶς θὰ ἐπιθυμήσῃ νὰ φάγῃ ἀπὸ τὰ πλούσια; Αὐτὸς ποῦ δὲν πείθεται νὰ κυττάξῃ οὔτε τὸ δικό του σῶμα, πῶς θὰ δελεασθῆ νὰ περιεργασθῆ τὰ ξένα κάλλη;

χρειάζεται νὰ πᾶς στὴν Αἴγυπτο γιὰ νὰ πιῆς νερό· ὑπάρχει πλησιέστερα. Κύτταξε πρῶτα τὰ μικρά, γυμνάσου σ' αὐτά, καὶ ἔπειτα νὰ ξεκινήσῃς γιὰ μεγάλα ἔργα, ἂν καὶ δὲν θὰ χρειασθῆ, διότι, ὅσοι ἐξέρχονται νικηταὶ στοὺς μικροὺς ἀγῶνες, ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τοὺς μεγάλους.

11 **Δ** ἦλον οὖν, ὅτι ἐξ ἀρχῆς ἐν τοῖς μικροῖς καταφρονῶν, ἠττᾶ-
 ταί τις, καὶ οὕτως ἀφορμὴν παρέχει τῷ ἐχθρῷ πολεμεῖν
 αὐτῷ ἐν τοῖς μεγάλοις. Ἐπεὶ, ὁ τῆς προσκαίρου ζωῆς μὴ ποιού-
 μενος πρόνοιαν τοῦ μηδὲ πρὸς βραχὺ ἐμμεῖναι ἐν αὐτῇ, πῶς φο-
 5 βηθήσεται τὰς κακώσεις καὶ τὰς θλίψεις τὰς πρὸς τὸν θάνατον
 τὸν προσφιλῆ φερούσας; Οὗτός ἐστιν ὁ πόλεμος τῆς διακρίσε-
 ως, ὅτι οἱ σοφοὶ οὐ συγχωροῦσιν ἑαυτοὺς πρὸς τοὺς μεγάλους
 ἀγῶνας παρασκευάσασθαι· ἀλλ' ἡ ὑπομονή, ἡ ἐνδεικνυμένη ἐν
 τοῖς μικροῖς ὑπ' αὐτῶν, αὕτη ἐστὶν ἡ φυλάττουσα αὐτοὺς τοῦ μὴ
 10 πεσεῖν εἰς τοὺς μεγάλους κόπους.

12 **Π** ρῶτος μὲν οὖν ὁ διάβολος τὴν ἀδιάλειπτον προσοχὴν τῆς
 καρδίας ἀγωνίζεται καταργῆσαι. Εἴθ' οὕτω πείθει καὶ
 τοὺς δεδηλωμένους καιροὺς τῆς προσευχῆς καὶ τοῦ κανόνος
 τοῦ σωματικῶς γενομένου καταφρονῆσαι. Καὶ οὕτω πρῶτον
 5 χαυνοῦται ὁ λογισμὸς, πρὸ τοῦ καιροῦ μετασχεῖν τροφῆς, ἐν
 τοῖς ἐλαχίστοις καὶ μικροῖς καὶ οὐδαμινοῖς, καὶ μετὰ τὴν
 πτώσιν τῆς καταλύσεως τῆς ἐγκρατείας αὐτοῦ, διολισθαίνει εἰς
 ἀκρασίαν καὶ ἀσωτείαν. Καὶ πρῶτον μὲν ἠττᾶται, μᾶλλον δὲ
 ἐλάχιστον ἠγεῖται ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ ἀτενίσαι εἰς τὴν γύμνω-
 10 σιν τοῦ σώματος αὐτοῦ ἢ εἰς ἄλλην τινὰ καλλονὴν τῶν μελῶν
 αὐτοῦ ὅταν ἀποδύηται τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἢ ὅταν ἐξέλθῃ ἔξω πρὸς
 τὴν χρεῖαν τοῦ σώματος ἢ πρὸς ὕδωρ καὶ χαυνώσῃ τὰ αἰσθη-
 τήρια αὐτοῦ, ἢ εἰσαγάγῃ τὴν χεῖρα αὐτοῦ θαρσαλέως ἔσωθεν
 τῶν ἱματίων αὐτοῦ καὶ ψηλαφήσῃ τὸ σῶμα αὐτοῦ· καὶ τότε
 15 ἀνακύψουσιν αὐτῷ ἄλλα καὶ ἄλλα. Καὶ ὁ πρῶτην τὴν ἀσφά-
 λειαν τοῦ νοῦς φυλάσσων καὶ δι' ἐν τούτων λυπούμενος, τότε
 ἀνοίγει καθ' ἑαυτοῦ μεγάλας καὶ χαλεπὰς εἰσόδους.

13 **Ο** ἰ γὰρ λογισμοί, ἴν' ὡς ἐν ὑποδείγματι εἶπω, ὡς ὕδωρ εἰσί,
 καὶ ὅσον συνέχονται πάντοθεν, ἐν τῇ εὐταξίᾳ αὐτῶν πο-
 ρεῦνται, ἔάν δὲ ἐκεῖθεν μικρὸν ἐπὶ τὰ ἔξω ἐξέλθωσι, κατάλυ-

- 11 **Ε**ἵναι λοιπὸν φανερὸ ὅτι, ὅποιος καταφρονεῖ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τὰ μικρὰ, νικᾶται, καὶ ἔτσι δίνει ἀφορμὴ στὸν ἐχθρὸ νὰ τὸν καταπολεμῇ στὰ μεγάλα. Ἀντιθέτως ἐκεῖνος ποὺ ἀδιαφορεῖ γιὰ τὴν πρόσκαιρη ζωὴ σὲ σημεῖο ὥστε νὰ μὴ θέλῃ νὰ παραμείνῃ σ' αὐτὴν οὔτε γιὰ λίγον χρόνον, πῶς θὰ φοβηθῇ τις κακώσεις καὶ τις θλίψεις ποὺ ὀδηγοῦν στὸν ποθητὸ θάνατο; Αὐτὸς εἶναι ὁ πόλεμος τῆς διακρίσεως· ὅτι οἱ σοφοὶ δὲν ἐπιτρέπουν στοὺς ἑαυτοὺς των νὰ προετοιμασθοῦν γιὰ μεγάλους ἀγῶνες· διότι ἡ ὑπομονὴ ποὺ ἐπιδεικνύουν στοὺς μικροὺς ἀγῶνες τοὺς προφυλάσσει, ὥστε νὰ μὴ πέσουν στοὺς μεγάλους κόπους.
- 12 **Κ**ατὰ πρῶτον λοιπὸν ὁ διάβολος ἀγωνίζεται νὰ καταργήσῃ τὴν προσοχὴ τῆς καρδιᾶς. Ἐπειτα πείθει μὲ τὸν ἴδιο τρόπο τὸν μοναχὸ νὰ καταφρονήσῃ καὶ τις καθωρισμένες ὥρες τῆς προσευχῆς καὶ τὸν κανόνα τῶν σωματικῶν προσκυνήσεων. Καὶ ἔτσι πρῶτα χαινώνεται ὁ λογισμὸς μὲ πράγματα ἐλάχιστα καὶ μικρὰ καὶ μηδαμινά, ὅπως εἶναι ἡ λῆψις τροφῆς πρὶν ἀπὸ τὴν ὥρα της· ἔπειτα μετὰ τὴν πτώσι διὰ τῆς καταλύσεως τῆς ἐγκρατείας του ὀλισθαίνει πρὸς τὴν ἀκράτεια καὶ τὴν ἀσωτεία. Πρῶτα ἠττᾶται σὲ κάτι ποὺ θεωρεῖ ὁ ἴδιος ἐλάχιστο, μὲ τὸ νὰ κυττάζῃ δηλαδὴ τὸ σῶμα του γυμνὸ ἢ κάποιον ὠραῖο ἀπὸ τὰ μέλη ὅταν ἐκδύεται τὰ φορέματα του, ἢ μὲ τὸ νὰ χαινώνῃ τὰ αἰσθητήριά του ὅταν βγαίνῃ ἔξω γιὰ τὴν ἀνάγκη τοῦ σώματός του ἢ γιὰ νερὸ ἢ μὲ τὸ νὰ εἰσάγῃ τὸ χέρι του θαρραλέα μέσα ἀπὸ τὰ ἐνδύματά του καὶ νὰ ψηλαφῇ τὸ σῶμα του, καὶ ἔπειτα τοῦ ἀνακύπτουν ἄλλα καὶ ἄλλα. Ἐκεῖνος ποὺ προηγουμένως ἐφύλασσε ἀσφαλῶς τὸν νοῦ του, δείχνει ὅμως ἀδυναμία σ' ἓνα ἀπὸ αὐτά, τότε ἀνοίγει σὲ βάρους του μεγάλες καὶ φοβερὲς εἰσόδους.
- 13 **Δ**ιότι οἱ λογισμοί, γιὰ νὰ χρησιμοποιοῦμαι ἓνα παράδειγμα, εἶναι σὰν τὸ ὕδωρ· ὅταν συγκρατοῦνται ἀπὸ παντοῦ, βαδίζουν μὲ εὐταξία, ὅταν ὅμως ἐξέλθουν λίγο πρὸς τὰ

σιν φραγμοῦ καὶ ἐρήμωσιν πολλὴν κατεργάζονται. Ἰσταται γὰρ ὁ ἐχθρὸς κατανοῶν καὶ παρατηρῶν καὶ ἐκδεχόμενος νυχθημε-
 5 ρῶς κατέναντι τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν, καὶ περισκοπεῖ διὰ ποίας εἰσόδου τῶν αἰσθητηρίων ἡμῶν ἀνοιχθείσης αὐτῷ εἰσέλθῃ. Ἀμελείας δέ τινος εἰς ἓν τῶν προρρηθέντων ἡμῖν γενομένης, τότε καὶ αὐτὸς ὁ δόλιος καὶ ἀναιδὴς κύων τὰ αὐτοῦ ἡμῖν ἐξαπο-
 10 στέλλει βέλη. Καὶ ποτὲ μὲν αὐτὴ ἢ φύσις ἀφ' ἑαυτῆς τὴν ἀνά-
 παυσιν ἀγαπᾷ καὶ τὴν παρρησίαν καὶ τὸν γέλωτα καὶ τὸν μετε-
 ωρισμὸν καὶ τὴν ραθυμίαν καὶ γίνεται πηγὴ τῶν παθῶν καὶ πέ-
 λαγος ταραχῆς, ποτὲ δὲ ὁ ἐναντίος ὑποβάλλει ταῦτα τῇ ψυχῇ. Ἄλλ' ἡμεῖς ἀλλάζωμεν λοιπὸν τοὺς μεγάλους κόπους ἡμῶν ἐν
 15 τοῖς μικροῖς κόποις ἡμῶν, οὐδ' ἡγούμεθα οὐδέν. Εἰ γὰρ οὗτοι,
 ὡς ἐδείχθη, οἱ παρ' ἡμῶν καταφρονούμενοι, τοσοῦτους ἀγῶνας
 μεγάλους καὶ κόπους δυσκατορθώτους καὶ πάλας συγκεχυμέ-
 νας καὶ πληγὰς μεγίστας ἀποστρέφουσι, τίς μὴ σπεύσῃ διὰ τῶν
 μικρῶν τούτων τῆς εἰσαγωγῆς κόπων τὴν γλυκεῖαν εὐρεῖν ἀνά-
 παυσιν;

14 **Ω** σοφία, πόσον θαυμαστὴ ὑπάρχεις καὶ πῶς προβλέπεις τὰ
 πάντα πόρρωθεν. Μακάριος ὁ εὐρών σε, ἐκ γὰρ τῆς
 ραθυμίας τῆς νεότητος ἠλευθέρωται. Εἴ τις ἐμπορεῦεται διὰ μι-
 5 κρᾶς ἐμπορεύσεως, ἦτοι περιποιήσεως τὴν ἰατρείαν τῶν μεγάλων
 παθῶν, καλῶς ποιεῖ. Καὶ γὰρ ποτέ τις τῶν φιλοσόφων, ἐν
 χανρότητι κινηθεὶς καὶ αἰσθηθεὶς, θᾶπτον διωρθώσατο ἑαυτὸν
 καθήμενος ἐξαίφνης. Καὶ ἰδὼν αὐτὸν ἄλλος, ἐγέλασε χάριν τού-
 του. Ὁ δὲ ἀπεκρίθη·

10 Οὐ διὰ τοῦτο ἐφοβήθην, ἀλλ' ἐκ τῆς καταφρονήσεως
 φοβοῦμαι· διότι πολλάκις καὶ ἡ μικρὰ καταφρόνησις

13. Ὁ ἀσκητικὸς βίος εἶναι ἀγὼν καὶ πόλεμος· ὅταν τὸ μέτωπο ξηλωθῇ σ'

ἔξω ἀπὸ κάποιο σημεῖο καταστρέφουν τὸ φράγμα καὶ προκαλοῦν ἐρήμωσι μεγάλη¹³. Ὁ ἐχθρὸς στέκεται νύκτα καὶ ἡμέρα ἀπέναντι ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμοὺς μας, βλέπει, παρατηρεῖ, περιμένει· παρακολουθεῖ ἀπὸ ποιά ἀνοιγμένη γι' αὐτὸν εἴσοδο τῶν αἰσθητηρίων μας νὰ εἰσέλθῃ. Ἄν ἀμελήσωμε σὲ κάποιο ἀπὸ τὰ προαναφερθέντα σημεῖα, τότε καὶ αὐτὸς ὁ δόλιος καὶ ἀναίσχυντος σκύλος ἀποστέλλει ἐναντίον μας τὰ βέλη του. Μερικὲς φορές ἡ ἴδια ἡ φύσις μόνη τῆς ἀγαπᾶ τὴν ἀνάπαυσι καὶ τὴν παρρησία καὶ τὸ γέλοιο, τὸν ρεμβασμὸ καὶ τὴν ἀδιαφορία, γίνεται πηγὴ τῶν παθῶν καὶ πέλαγος ταραγμένο· ἄλλοτε πάλι ὑποβάλλει αὐτὰ τὰ πράγματα στὴν ψυχὴ ὁ ἀντίπαλος. Ἐμεῖς λοιπὸν ἄς ἀνταλλάξωμε τοὺς μεγάλους κόπους μας μὲ τοὺς μικροὺς κόπους μας, τοὺς ὁποίους δὲν θεωροῦμε τίποτε. Διότι ἄν, ὅπως ἔδειξα πρωτύτερα, αὐτοὶ οἱ μικροὶ κόποι ποὺ καταφρονοῦνται ἀπὸ ἐμᾶς ἀποτρέπουν τὸσους μεγάλους ἀγῶνες καὶ κόπους δυσκατόρθωτους, μάχες συγκεχυμένες καὶ πληγὲς σοβαρές, ποιὸς δὲν θὰ τρέξῃ νὰ εὔρη τὴν γλυκειὰ ἀνάπαυσι διὰ τῆς ἐπιτελέσεως τῶν μικρῶν τούτων κόπων;

14 **Ω** σοφία, πόσο θαυμαστή εἶσαι καὶ πῶς προβλέπεις τὰ πάντα ἀπὸ μακριά! Μακάριος εἶναι αὐτὸς ποὺ σ' εὔρηκε· διότι ἔχει ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τὴν ραθυμία τῆς νεότητος. Ὅποιος μὲ μικρὴν πρᾶματεια, δηλαδὴ μὲ μικρῇ περιποίησι, ἐνεργεῖ τὴν θεραπείαν τῶν μεγάλων παθῶν, καλῶς πράττει. Πράγματι, κάποτε ἓνας φιλόσοφος, ποὺ ἐκινήθηκε μὲ χαννότητα καὶ τὸ ἀντιλήφθηκε, τὸ διώρθωσε γρήγορα, ἀφοῦ ἐκάθησε γρήγορα. Κάποιος ἄλλος ποὺ εἶδε αὐτὴν τὴν ἐνέργεια, ἐγέλασε γι' αὐτὸ. Ἐκεῖνος τότε ἀποκρίθηκε·

Δὲν ἐφοβήθηκα γιὰ τὴν πρᾶξι μου, ἀλλὰ φοβοῦμαι τὴν καταφρόνησι γι' αὐτήν· διότι πολλὰς φορές καὶ

ἓνα σημεῖο, τότε καταρρέει ὀλόκληρο· ὁ ἐχθρὸς εἰσέρχεται καὶ αἰχμαλωτίζει τελείως τὸν ἄνθρωπο.

μεγάλων κινδύνων πρόξενος γίνεται. Τῷ δὲ παρὰ τάξιν γενέσθαι καὶ ταχέως διορθώσασθαι ἑμαυτόν, ἔδειξα ἑμαυτόν νήφοντα καὶ τὸ μηδὲ ὄν ἄξιον φόβου καταφρονοῦντα.

15 Τοῦτο γὰρ ἐστὶ φιλοσοφία, ἵνα τις καὶ ἐν τοῖς ἐλαχίστοις καὶ μικροῖς, τοῖς γινομένοις παρ' αὐτοῦ, αἰεὶ νήφει. Ἀναπαύσεις γὰρ μεγάλας θησαυρίζει ἑαυτῷ καὶ οὐχ ὑπνοῖ, ἵνα μὴ συμβῆ αὐτῷ τι ἐναντίον, ἀλλὰ τὰς αἰτίας κόπτει πρὸ καιροῦ καὶ διὰ τῶν ἐλαχίστων πραγμάτων ὑποφέρει τὴν μικρὰν λύπην, ἕξαφανίζων δι'
20 αὐτῆς τὴν μεγάλην.

15 **Ο**ὐκ ἀφρονες προτιμῶσι τὴν μικρὰν ἀνάπαυσιν τὴν ἐγγυὲς ὑπὲρ τὴν ἀπέχουσαν βασιλείαν, ἀγνοοῦντες ὅτι κρεῖσσον ὑπομεῖναι κολάσεις ἐν τῷ ἀγῶνι, ὑπὲρ τὸ ἀναπαυθῆναι ἐν τῇ στρωμνῇ τῆς ἐπιγείου βασιλείας ἐν κατακρίσει ραθυμίας. Τοῖς
5 σοφοῖς γὰρ ποθητός ἐστὶν ὁ θάνατος ὑπὲρ τοῦ μὴ κατηγορηθῆναι, ὅτι ἄνευ νήψεως ἐτέλεσάν τι ἐν τοῖς ἔργοις αὐτῶν. Διὸ καὶ λέγει ὁ σοφός· «Γενοῦ ἐγρήγορος καὶ νηφάλιος ὑπὲρ τῆς ζωῆς σου. Συγγενῆς γὰρ ἐστὶν ὁ ὕπνος τῆς διανοίας, καὶ εἰκὼν τοῦ ἀληθινοῦ θανάτου». Ὁ δὲ θεοφόρος Βασίλειός φησιν·

10 «Ὅστις εἰς τὰ μικρὰ ἑαυτοῦ ὄνηρός ἐστι, μὴ πιστεύσης αὐτῷ εἰς τὰ μεγάλα διαπρέψαι».

16 **Υ**πὲρ ὧν μέλλεις ζῆν, μὴ ἀκηδιάσης, μηδὲ ὀκνήσης ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανεῖν. Σημεῖον γὰρ ἐστὶ τῆς ἀκηδίας ἡ μικροψυχία, μήτηρ δὲ ἐστὶ τῶν δύο τούτων ἡ καταφρόνησις. Δειλὸς ἄνθρωπος σημαίνει, ὅτι ὑπὸ δύο νόσων νοσεῖ· λέγω δὲ ὑπὸ φι-
5 λωσωματίας καὶ ὀλιγοπιστίας, ἡ δὲ φιλωσωματία σημεῖόν ἐστι

14. Σοφ. Σολ. 15,5.

15. Ρῆσις τοῦ Μ. Βασιλείου.

ἡ μικρὴ καταφρόνησις γίνεται πρόξενος μεγάλων κινδύνων. Μὲ τὸ ὅτι ἐνήργησα ἄτακτα καὶ γρήγορα διώρθωσα τὸν ἑαυτό μου, ἔδειξα ὅτι εἶμαι νηφάλιος καὶ δὲν καταφρονῶ οὔτε ἐκεῖνο ποῦ δὲν εἶναι ἄξιο φόβου.

Πράγματι, αὐτὸ εἶναι φιλοσοφία, νὰ εἶναι κανεὶς πάντοτε νηφάλιος καὶ στὰ ἐλάχιστα καὶ στὰ μικρὰ ποῦ ἐνεργεῖ. Διότι ἔτσι κερδίζει μεγάλη ἀνάπαυσι γιὰ τὸν ἑαυτό του, καὶ δὲν παραδίδεται στὸν ὕπνο, γιὰ νὰ μὴ τοῦ συμβῆ τίποτε ἀντίξοο, ἀλλὰ κόβει τὶς αἰτίες ἀπὸ πρωτύτερα καὶ ὑπομένει τὴν μικρὴ λύπη ἀπὸ τὰ ἐλάχιστα πράγματα, ἐξαφανίζοντας δι' αὐτῆς τὴν μεγάλη.

15 **Α**ντίθετα οἱ ἄφρονες προτιμοῦν τὴν ἐδῶ μικρὴ ἀνάπαυσι ἀντὶ τῆς βασιλείας ποῦ εἶναι μακρινή, ἀγνοώντας ὅτι εἶναι καλύτερο νὰ ὑποφέρουν κτυπήματα στὸν ἀγῶνα, παρὰ νὰ ἀναπαυθοῦν στὸ στρῶμα τῆς ἐπίγειας βασιλείας μὲ ἀξιοκατάκριτη ραθυμία. Γιὰ τοὺς σοφοὺς εἶναι περισσότερο ποθητὸς ὁ θάνατος ἀπὸ τὸ νὰ κατηγορηθοῦν ὅτι ἔπραξαν κάποιο ἔργο χωρὶς νηφαλιότητα. Γι' αὐτὸ λέγει ὁ σοφός: «γίνε ἐπάγρυπνος καὶ νηφάλιος γιὰ τὴν ζωὴ σου· διότι ὁ ὕπνος τῆς διανοίας εἶναι συγγενὴς καὶ εἰκὼν τοῦ ἀληθινοῦ θανάτου»¹⁴. Ὁ θεοφόρος πάλι Βασίλειος λέγει:

«Ὅποιος εἶναι ὀκνηρὸς στὰ μικρὰ ἔργα του, νὰ μὴ πιστεύσῃ ὅτι θὰ διαπρέψῃ στὰ μεγάλα»¹⁵.

16 **Ν**ὰ μὴ ἀδιαφορήσῃς γιὰ τὰ πράγματα ποῦ θὰ σε ὀδηγήσουν στὴ ζωὴ, καὶ νὰ μὴ διστάσῃς νὰ πεθάνῃς γι' αὐτά¹⁶. Διότι ἡ μικροψυχία εἶναι γνώρισμα τῆς ἀκηδίας, καὶ μητέρα τούτων τῶν δύο εἶναι ἡ καταφρόνησις. Ὁ δειλὸς ἄνθρωπος ἔχει δύο ἀρρώστιες, δηλαδή τὴν φιλοσωματία καὶ

16. Ἀπὸ τὴν ἀκολουθοῦσα λέξι ἕως τὸ τέλος τοῦ λόγου τὸ κείμενο ἀντιστοιχεῖ στὸ πρῶτο μέρος τοῦ κειμένου 38 τῆς συριακῆς ἐκδόσεως, σ. 291.

τῆς ἀπιστίας. Ὁ δὲ τούτων καταφρονῶν βεβαιοῦται, ὅτι τῷ Θεῷ πιστεύει ὀλοψύχως καὶ τὰ μέλλοντα ἐκδέχεται.

17 **Ε**άν τις ἐκτὸς κινδύνων καὶ ἀγώνων καὶ πειρασμῶν τῷ Θεῷ προσήγγισε, καὶ σὺ αὐτὸν μίμησαι. Ἡ εὐτολμία τῆς καρδίας καὶ ἡ καταφρόνησις τῶν κινδύνων ἀπὸ ἐνὸς τῶν δύο ἀφορμῶν τούτων γίνεται, ἢ ἐκ τῆς σκληροκαρδίας, ἢ ἐκ τῆς πολλῆς πίστεως τῆς πρὸς τὸν Θεόν. Καὶ τῇ μὲν σκληροκαρδία ἀκολουθεῖ ὑπερηφανία, τῇ δὲ πίστει ταπεινοφροσύνη καρδίας. Οὐ δύναται ἄνθρωπος κτήσασθαι ἐλπίδα πρὸς τὸν Θεόν, εἰ μὴ πρῶτον ἐτελείωσε τὸ θέλημα αὐτοῦ κατὰ μέρος. Ἡ γὰρ ἐλπίς ἢ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἢ τῆς καρδίας ἀνδρεία ἐκ τῆς μαρτυρίας τῆς συνειδήσεως γεννῶνται, καὶ διὰ τῆς ἀληθινῆς μαρτυρίας τῆς διανοίας ἡμῶν τὴν πρὸς τὸν Θεὸν πεποίθησιν ἔχομεν. Ἡ μαρτυρία δὲ τῆς διανοίας γίνεται ἐν τῷ μὴ κατακρίνεσθαι τινα ἐν μηδενὶ ὑπὸ τοῦ συνειδότος, ὅτι ἡμέλησεν εἰς τὸ ὀφειλόμενον κατὰ τὴν δύναμιν αὐτοῦ. Ἐὰν δὲ ἡ καρδία ἡμῶν μὴ κατακρίνη 15 ἡμᾶς, παρρησίαν πρὸς τὸν Θεὸν ἔχομεν. Ἡ παρρησία οὖν ἐκ τῶν κατορθωμάτων τῶν ἀρετῶν καὶ τῆς καλῆς συνειδήσεως προσγίνεται. Σκληρὸν γοῦν ἐστὶ τὸ δουλεῦσαι τῷ σώματι. Ὅστις δὲ ὀλίγον ἐκ πολλοῦ αἰσθηται τῆς ἐλπίδος τῆς πρὸς τὸν Θεόν, οὐκ ἔτι πεισθήσεται κατ' ἀνάγκην δουλεῦσαι τῷ σκληρῷ 20 τούτῳ δεσπότη, τῷ σώματι.

Περὶ τῆς σιωπῆς καὶ τῆς ἡσυχίας

18 **Τ**ὸ ἀεὶ σιωπᾶν καὶ ἡ φυλακὴ τῆς ἡσυχίας ἐκ τῶν τριῶν τούτων αἰτιῶν ἐν τινι γίνονται· ἢ διὰ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων ἢ διὰ τὴν θερμότητα τοῦ ζήλου τῆς ἀρετῆς ἢ ὅτι ὀμι-

17. Στὸ σημεῖο τοῦτο τὸ ἑλληνικὸ κείμενο φέρει χωριστὴ ἐπιγραφή ποῦ ἀποτελεῖ μιὰ ἀπήχησι τοῦ χωρισμοῦ τοῦ Λόγου στὴν συριακὴ συλλογή.

τὴν ὀλιγοπιστία, ἢ δὲ φιλοσωματία εἶναι σημεῖο τῆς ἀπιστίας. Ἐκεῖνος ὅμως ποὺ καταφρονεῖ αὐτὰ τὰ δύο, ἐπιβεβαιώνει ὅτι πιστεύει στὸν Θεὸ ὀλοψύχως καὶ ἀναμένει τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ.

17 **Ε** ἂν προσήγγισε κάποιος τὸν Θεὸ χωρὶς κινδύνους καὶ ἀγῶνες καὶ πειρασμούς, μιμῆσου τον καὶ σύ. Ἡ γενναιότης τῆς καρδιάς καὶ ἡ καταφρόνησις τῶν κινδύνων προέρχεται ἀπὸ μία τῶν δύο τούτων ἀφορμῶν· ἢ ἀπὸ τὴν σκληροκαρδία ἢ ἀπὸ τὴν πολλὴ πίστι πρὸς τὸν Θεό. Καὶ τὴν σκληροκαρδία βέβαια ἀκολουθεῖ ὑπερηφάνεια, ἐνῶ τὴν πίστι ταπεινοφροσύνη καρδιάς. Δὲν μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος ν' ἀποκτήσῃ ἐλπίδα πρὸς τὸν Θεό, ἂν πρωτύτερα δὲν ἐκτελέσῃ τὸ θέλημά του κατὰ τὸ χρέος του. Διότι ἡ ἐλπίς πρὸς τὸν Θεὸ καὶ ἡ ἀνδρεία τῆς καρδιάς γεννῶνται ἀπὸ τὴν μαρτυρία τῆς συνειδήσεως, καὶ διὰ τῆς ἀληθινῆς μαρτυρίας τῆς διανοίας μας ἔχομε τὴν πεποίθησι πρὸς τὸν Θεό. Ἡ μαρτυρία πάλι τῆς διανοίας ἔχει τὴν προέλευσί της στὸ νὰ μὴ κατακρίνεται κανεὶς ἀπὸ τὴν συνείδησί του γιὰ ἀμέλεια νὰ ἐκτελέσῃ τὰ καθήκοντά του κατὰ τὴν δύναμί του. Ἐὰν δὲν μᾶς κατακρίνη ἡ καρδιά, ἔχομε παρρησία πρὸς τὸν Θεό. Ἡ παρρησία λοιπὸν γεννᾶται ἀπὸ τὴν ἐπίτευξι τῶν ἀρετῶν καὶ τὴν καλὴ συνείδησι. Εἶναι ἀσφαλῶς σκληρὸ τὸ νὰ δουλεύῃ κανεὶς στὸ σῶμα. Ὅποιος δὲ λίγο πολὺ αἰσθάνεται τὴν ἐλπίδα πρὸς τὸν Θεό, δὲν θὰ πεισθῇ πλέον ἀπὸ καμμιά δύναμι νὰ δουλεύῃ καταναγκαστικὰ σὲ τοῦτον τὸν σκληρὸ αὐθέντη, τὸ σῶμα.

Περὶ τῆς σιωπῆς καὶ τῆς ἡσυχίας¹⁷

18 **Η** συνεχῆς σιωπὴ καὶ ἡ φύλαξις τῆς ἡσυχίας γίνονται γιὰ κάποιον ἀπὸ τοὺς τρεῖς παρακάτω λόγους· ἢ γιὰ τὴν δόξα τῶν ἀνθρώπων ἢ ἀπὸ τὸν θερμὸ ζῆλο γιὰ τὴν ἀρετὴ ἢ

λίαν τινὰ θείαν τις ἔχει ἐντὸς ἑαυτοῦ καὶ ἡ διάνοια αὐτοῦ ἔλκε-
 5 ται πρὸς αὐτήν. Εἴ τις γοῦν μίαν τῶν ἐσχάτων οὐκ ἔχει, ἐξ
 ἀνάγκης τὴν πρώτην ἀσθένειαν ἀσθενεῖ. Ἀρετὴ ἐστίν, οὐχ ἡ
 φανέρωσις τῶν πολλῶν καὶ διαφόρων πράξεων, τῶν διὰ τοῦ
 σώματος ἐπιτελουμένων, ἀλλ' ἡ σοφωτάτη καρδία ἐν τῇ ἐλπίδι
 αὐτῆς. Συνάπτει γὰρ αὐτήν τοῖς κατὰ Θεὸν ἔργοις ὁ ὀρθὸς σκο-
 10 πός.

19 **Η** μὲν γὰρ διάνοια δύναται χωρὶς πράξεων σωματικῶν ἐπι-
 τελέσαι τὸ ἀγαθόν, τὸ δὲ σῶμα ἐκτὸς τῆς σοφίας τῆς
 καρδίας, κἂν ἐργάσῃται, οὐ δύναται ὠφεληθῆναι· ὁμοίως οὐχ
 ὑποφέρει ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, ὅταν ἄδειαν εὔρη ἀγαθοεργίας,
 5 εἰ μὴ δείξῃ τὴν ἀγάπην ἐν κόπῳ τῆς ἐργασίας αὐτοῦ πρὸς τὸν
 Θεόν. Ἡ μὲν πρώτη τάξις πάντοτε κατενοδοῦται, ἡ δὲ δευτέρα
 πολλάκις κατενοδοῦται, ποτὲ δὲ καὶ οὐ. Μὴ νομίσης δέ, ὅτι τὸ
 πρᾶγμα τοῦτο μικρόν ἐστιν, ἵνα τις ἐκ τῶν αἰτιῶν τῶν παθῶν
 μακρὰν ἀπέχη πάντοτε.

10 **Τῷ δὲ Θεῷ ἡμῶν εἰη δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.**

ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι κάποιος ἔχει μέσα του μιὰ θεία ὁμιλία καὶ ἡ διάνοιά του ἔλκεται πρὸς αὐτήν. Ἐὰν λοιπὸν κάποιος δὲν συνδέεται μὲ ἓνα ἀπὸ τοὺς δυὸ τελευταίους λόγους, κατ' ἀνάγκην πάσχει ἀπὸ τὴν πρώτη ἀσθένεια. Ἀρετὴ δὲν εἶναι ἡ ἐπίδειξις πολλῶν καὶ διαφόρων πράξεων, ποὺ ἐπιτελοῦνται διὰ τοῦ σώματος, ἀλλὰ ἡ ἐνέργεια τῆς συνετῆς καρδιάς μὲ βάσι τὴν ἐλπίδα μας. Διότι τὴν συνάπτει μὲ τὰ κατὰ Θεὸν ἔργα ὁ ὀρθὸς σκοπός.

- 19 **Π**ράγματι ἡ διάνοια μπορεῖ χωρὶς σωματικὲς πράξεις νὰ ἐπιτελέσῃ τὸ ἀγαθόν, ἐνῶ τὸ σῶμα ἐκτὸς τῆς σοφίας τῆς καρδιάς, καὶ ἂν ἀκόμη ἐργασθῆ, δὲν μπορεῖ νὰ ὠφεληθῆ· ὅμως ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, ὅταν εὖρη εὐκαιρία ἀγαθοεργίας, δὲν μπορεῖ νὰ μὴ δείξῃ τὴν ἀγάπη του πρὸς τὸν Θεὸ μὲ τὸν κόπο τῆς ἐργασίας του. Ἡ πρώτη τάξις, τῆς διανοίας, κατευοδώνεται πάντοτε πρὸς τὸν σκοπὸ τῆς ἡ δευτέρᾳ ὅμως τάξις, τοῦ σώματος, ἄλλοτε κατευοδώνεται καὶ ἄλλοτε ὄχι. Καὶ μὴ νομίσης ὅτι εἶναι μικρὸ τὸ πρᾶγμα τοῦτο, δηλαδή τὸ νὰ ἀπέχη κανεὶς πάντοτε ἀπὸ τὰ αἷτια τῶν παθῶν.

Στὸν Θεὸ μας ἄς ἀπονέμεται δόξα στοὺς αἰῶνες. Γένοιτο.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

Οί ἀριθμοὶ παραπέμπουν κατὰ σειρά γιὰ τὰ χωρία τῆς Γραφῆς
 στὸ κεφάλαιο τὸ στίχο καὶ τὴ σελίδα πού εὐρίσκεται, ἐνῶ γιὰ τὰ
 ὄντομα καὶ πράγματα στὸ Λόγο, τὴ σελίδα, τὴν παράγραφο καὶ
 τὸν στίχο πού εὐρίσκονται.

1. Εὐρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς

| Γένεσις | | Βασιλειῶν Β' | | |
|---------|-------|--------------|----------|------------------------------------|
| 1 | 26έ. | 174 | 7 1 | 202 |
| 2 | 7 | 350 | | |
| | 9 | 316 | | |
| 3 | 8-11 | 28 | 1 29 | 124 |
| 4 | 7 | 28. 30 | | |
| 6 | 13-22 | 170 | | |
| 22 | 17 | 30 | 1 2έέ. | 94 |
| 32 | 28 | 150 | 3 | 240 |
| 48 | 22 | 108 | 18 10 | 316 |
| | | | 41 3 | 240 |
| | | | 45 11 | 30. 34 |
| 3 | 3-6 | 312 | 48 13 | 276 |
| 19 | 15-16 | 312 | 50 19 | <u>318.</u> <u>328.</u> <u>334</u> |
| 20 | 18-21 | 312 | 54 25 | 156 |
| | 19 | 310 | 66 34 | 268 |
| | | | 69 22 | 114. 116 |
| | | | 71 6 | <u>312</u> |
| 15 | 9 | 198 | 78 2 | 30 |
| | | | 83 6 | 46 |
| | | | 90 15έ. | 348 |
| 5 | 13έ. | 150 | 91 5 | 124 |
| | | | 103 29έ. | 122 |
| | | | 104 3 | 166 |
| 3 | 1έέ. | 332 | 114 6 | 286 |

| | | | | | | |
|-----|----------------------|--------|----|------|----------|----------|
| 118 | 103 | 316 | | | Ἰερεμίας | |
| | 123 | 348 | 2 | 18 | | 412 |
| 120 | 2 | 328 | 17 | 10 | | 30 |
| 125 | 6 | 352 | 43 | 2ε. | | 168 |
| 139 | 12 | 32 | | | | |
| 140 | 3 | 32 | | | Ἰεζεκιήλ | |
| 144 | 18 | 154 | 1 | 4 | | 212 |
| 146 | 4 | 30 | 16 | 49 | | 40 |
| | | | 33 | 11 | | 168 |
| | | | | 14ε. | | 168 |
| | Παροιμιαί Σολομώντος | | | | | |
| 1 | 7 | 72. 96 | | | | |
| 3 | 25 | 156 | | | Δανιήλ | |
| | 34 | 322 | 3 | 25 | | 150 |
| 16 | 24 | 316 | 6 | 18 | | 124 |
| 19 | 17 | 156 | | | | |
| 20 | 26 | 38 | | | Ματθαῖος | |
| 25 | 16 | 368 | 5 | 3-12 | | 290 |
| | 27 | 370 | | 11 | | 36 |
| | 28 | 370 | | 13 | | 36 |
| 28 | 1 | 348 | | 14 | | 34 |
| | 13 | 168 | | 19 | | 36 |
| | | | | 22 | | 40 |
| | | | | 25 | | 40 |
| | | | | 26 | | 40 |
| 10 | 16 | 260 | | 33ε. | | 194 |
| | | | | 37 | | 40 |
| | | | | 39 | | 356 |
| | | | | 39ε. | | 42 |
| | | | | 44 | | 36 |
| 3 | 7 | 168 | | 48 | | 106 |
| | | | 6 | 4 | | 376 |
| | | | | 6εε. | | 162 |
| 1 | 15 | 160 | | 24 | | 44. 134 |
| | 19 | 170 | | 25 | | 342 |
| 14 | 12 | 162 | | 26 | | 44. 134 |
| 55 | 3 | 170 | | 33 | | 134. 342 |
| | 6-9 | 170 | 7 | 1 | | 44 |
| 58 | 2 | 344 | | 3 | | 44 |
| 59 | 1 | 160 | | 6 | | 44 |
| 65 | 2 | 168 | | 7 | | 382 |

| | | | | | |
|----|-------|---------|----|-------|----------|
| | 13 | 46 | 6 | 20-23 | 290 |
| | 13-14 | 66 | | 29 | 356 |
| | 16 | 46 | | 30 | 356 |
| | 21 | 48 | | 36 | 106 |
| | 27 | 48 | 10 | 42 | 66 |
| 8 | 12 | 208 | 11 | 9έ. | 160 |
| | 20 | 48. 324 | 12 | 16έέ. | 184 |
| 10 | 8 | 206 | | 19 | 116 |
| | 21 | 48 | 14 | 18 | 68 |
| | 22 | 48 | 18 | 3 | 332 |
| | 25 | 324 | 23 | 46 | 70 |
| | 28 | 50 | | | |
| | 32 | 50 | | | |
| | 34έ. | 50 | 6 | 46 | 314 |
| | 37 | 52 | 8 | 12 | 30 |
| | 38 | 52 | 10 | 30 | 30 |
| | 41 | 52 | 11 | 17-44 | 116 |
| 11 | 25 | 322 | | 35 | 118 |
| | 28 | 54 | 14 | 26 | 320 |
| | 29 | 54 | | 30 | 324 |
| 13 | 3-23 | 56 | 19 | 29 | 118 |
| | 19-23 | 72 | | | |
| | 23 | 72 | | | |
| | 35 | 30 | 1 | 4 | 320 |
| | 52 | 56 | 2 | 3-4 | 320 |
| 16 | 24έέ. | 350 | 5 | 19 | 150 |
| 18 | 3 | 290 | 7 | 31-32 | 312 |
| | 4 | 292 | 8 | 7 | 48 |
| 19 | 21 | 106 | 13 | 10 | 56 |
| 23 | 12 | 174 | | | |
| 27 | 48 | 114 | | | |
| | | | | | |
| | | | | | |
| | | | | | |
| | | | 2 | 24 | 344 |
| | | | 7 | 17έέ. | 198 |
| 1 | 15 | 30 | 8 | 16 | 302 |
| 8 | 34 | 300 | | 27 | 30 |
| | | | | 38 | 206 |
| | | | 12 | 3 | 286 |
| 1 | 75 | 160 | 13 | 1 | 194 |
| | 79 | 208 | | 14 | 312. 342 |
| 25 | 30 | 376 | 15 | 13 | 348 |

Ἰωάννης

Πράξεις

Ῥωμαίους

Μάρκος

Λουκᾶς

| | | | | | | |
|----|---------------|----------|----|-------|---------------|----------|
| | Κορινθίους Α΄ | | 4 | 7 | | 36 |
| 2 | 14 | 288 | | | Κολοσσαεῖς | |
| | 14έ. | 288 | | | | |
| 3 | 16 | 114 | 2 | 3 | | 112 |
| 18 | 286 | | 3 | 16 | | 46 |
| 12 | 7έέ. | 254 | | | Θεσσαλονικεῖς | |
| | 26 | 258 | | | | |
| 13 | 4έ. | 180 | 5 | 17 | | 218 |
| | 12 | 226. 254 | | | Τιμόθεον Β΄ | |
| 14 | 11 | 214 | | | | |
| 15 | 28 | 260 | 3 | 12 | | 300 |
| | | | 4 | 7έ. | | 68 |
| | Κορινθίους Β΄ | | | 8 | | 352. 354 |
| 1 | 7 | 258 | | | Ἑβραίους | |
| 3 | 7έ. | 268 | | | | |
| | 16-18 | 268 | 4 | 3 | | 252 |
| 10 | 1 | 38 | 8 | 5 | | 270 |
| | 5 | 348 | 10 | 1 | | 270 |
| 11 | 14 | 314 | 11 | 1-13 | | 224 |
| | 16έέ. | 380 | | 33 | | 124 |
| 12 | 1έέ. | 380. | | 38 | | 152. 388 |
| | | | | 39έ. | | 224 |
| | Γαλάτας | | | | Ἰακώβου | |
| 5 | 1 | 354 | | | | |
| | 8 | 264 | 2 | 4 | | 50 |
| | 22 | 254 | | 14 | | 346 |
| | | | 3 | 15 | | 288 |
| | Ἐφεσίους | | | | Πέτρου Α΄ | |
| 1 | 13 | 334 | | | | |
| 4 | 13 | 298 | 1 | 10-12 | | 224 |
| 5 | 9 | 254 | | 17 | | 180 |
| 6 | 17 | 50 | 3 | 14 | | 138 |
| | Φιλιπησίους | | | | Ἰωάννου | |
| 1 | 29 | 138 | 4 | 16 | | 106 |
| 2 | 6έ. | 310 | | | Ἀποκάλυψις | |
| 3 | 10 | 258 | | | | |
| | 13 | 186 | 4 | 1 | | 46. 164. |

2. Εύρετήριο ονομάτων και πραγμάτων

Α

Ἄβελ : 32,5,8.

Ἄβραάμ : 60,3,3έ. 60,4,2. ΚΕ 392,1,17.

ἀγαθοεργία : ΚΣΤ 422,19,4.

ἀγαθόν, -α : μέλλοντα ἀγαθὰ ΙΖ 268,4,9.

ἀγαθωσύνη : ΚΑ 326,1,3.

ἀγαλλίασις : Η 204,6,2.

ἀγαπᾶν : ἀγάπησον τοὺς πτωχοὺς ἵνα δι' αὐτῶν καὶ σὺ τεύξῃ τοῦ ἐλέους Ε 176,37,1. ἀγάπησον τοὺς ἁμαρτωλοὺς, μίμησον δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν 178,37,9. μὴ ἀγαπήσῃς τῆ σῆ ψυχῇ τι τῶν κοσμικῶν Ζ 194,7,13· ψυχὴ τὸν Θεὸν ἀγαπῶσα, ἐν τῷ Θεῷ καὶ μόνῳ τὴν ἀνάπαυσιν κέκτηται ΚΓ 350,1,1-2'.

ἀγάπη : οὐκ ἔστιν ἄλλη τρίβος πρὸς τὴν πνευματικὴν ἀγάπην... Α 106,18,8. ἐκ τῆς θερμῆς τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ Β 114,2,4. 118,7,7. θυσία ἀγάπης Γ 126,3,6έ. τὴν ἀγάπην κτήσασθαι τοῦ Θεοῦ Δ 134,1,2. 136,2,4. διὰ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπην Ε 152,13,8. 164,25,10έ. 180,39,7. ἡ ἀγάπη οὐκ οἶδε θυμοῦσθαι ἢ παροξύνεσθαι ἢ μέμφεσθαι τινα ἐμπαθῶς 180,39,9-10. ἐνδειξις τῆς ἀγάπης καὶ τῆς γνώσεώς ἐστιν ἡ ταπεινώσις 180,39,10-11. ἀγάπη Θεοῦ Ζ 192,5,10έ. 206,8,10. ΙΣΤ 256,1,10. ἀγάπη Χριστοῦ 256,1,2,2. 258,2,17. 260,3,10. ΙΗ 280,8,4έ. ΙΘ 298,15,7. Περὶ ἀγάπης ΚΓ 350, τίτλος. περὶ σημείων καὶ ἐνεργημάτων τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ ΚΔ 386, τίτλος. 386,1,5. ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ ΚΕ 396,3,7. ΚΣΤ 422,19,5.

Ἄγγελος : οὐρανοπολίτης ἄνθρωπος καὶ ἐπίγειος Ἄγγελος (ὁ Ἰσαὰκ) : 60,3,1-2. Β 114,2,9. 116,5,6. Ε 146,6,5. 148,9,5. 152,12,9έ. 152,13,9-10. 154,15,2. ΙΘ 304,20,9. Ἄγγελος τοῦ φωτὸς Κ 314,5,5. ΚΒ 346,5,16. ΚΓ 358,7,8.

ἀγιασμός : ἀγιασμός τοῦ σώματος Ε 146,7,6. ἀγιασθήσεσθε τῷ ἀγιασμῷ τοῦ προσώπου αὐτοῦ Ε 166,28,3. ἡ ἄσκησις μήτηρ ἀγιασμοῦ ἐστιν ΙΣΤ 256,1,1.

ἀγιότης : 60,2,1. Κ 314,4,8.

ἀγνεία : 46,17,13.

ἄγνοια : 44,16,7.

ἀγχίνουα : Ι 218,2,8.

ἀγρυπνεῖν : 40,11,9.

ἀγρυπνία : Γ 130,7,1. ἡ ὀλόνηκτος καὶ νήφουσα ἀγρυπνία Θ 212,3,1. ΙΒ 232,6,8. ΚΓ 356,6,1.

Ἄδὰμ : ΚΓ 350,1,10.

- ἀδημονία : Β 116,5,4.
 ἀδικία : Ε 148,9,1. 172,31,5. ΚΑ 338,11,9. ΚΓ 354,4,4ε. 356,5,1.
 ἀδολεσχία : Α 92,1,5. ΙΑ 226,5,2.
 ἀθυροστομία δαμονιώδης : 34,7,18.
 ἀθυρόστομος : 36,9,7.
 Αἴγυπτος : ΚΣΤ 412,10,1.
 αἰδώς : Α 102,12,4. 102,12,10. ΙΗ 280,7,4. ΚΔ 386,2,3.
 αἷμα : τῷ αἵματί σου τὸ αἷμά μου καθάγνισον Β 118,6,5.
 αἰσθήσις : ἔρχεται ἡ καρδία εἰς ἐκπληξιν τοῦ καμῦσαι τὰς διπλὰς αἰσθήσεις
 αὐτῆς, τὰς σαρκικὰς καὶ τὰς ψυχικὰς Α 106,18,6-7.
 αἰσχύνη : Ε 152,12,12.
 αἰχμαλωσία : ΚΣΤ 400,1,8.
 ἀκεραιότης : ἀκεραιότης καρδίας Ι 218,2,7.
 ἀκηδεΐα : Η 202,4,3. ΙΖ 268,4,22. ΚΣΤ 418,16,2.
 ἀκολασία : Ε 176,36,9.
 ἀκρασία : 40,11,7. ΚΣΤ 410,7,9. 414,12,8.
 ἀκτημοσύνη : Α 94,2,5. ἐκτὸς ἀκτημοσύνης οὐ δύναται ἡ ψυχὴ ἐλευθερωθῆναι
 ἐκ τῆς ταραχῆς τῶν λογισμῶν Ε 156,17,2-3. ΣΤ 182,2,6. Ι 216,2,3.
 ἀλαζονεία : 26,1,6.
 ἄλας : ὄντως ἄλας ὁ ἡσυχος καὶ εὐθύς ὁδηγὸς ἀπάντων τῶν σωθῆναι ζητούντων
 36,10,1.
 ἀλήθεια : τοῦ Καῖν τῆς ἀληθείας καταψευδομένου 28,3,6. 64,7,9. ἀπαραχάρα-
 κτος ἡ ἀλήθεια ... καθορᾶται 70,11,5. Α 96,4,10. 108,19,3. Δ 138,4,3. Δ
 140,5,4. Ε 180,39,6. Ι 216,1,4. ΚΓ 370,17,7. 376,22,12.
 ἀλλοίωσις : Α 92,1,12. 102,12,13. τῆς ἀλλοιώσεως τῶν λογισμῶν Γ 122,1,4. ΙΕ
 254,3,11. ΙΖ 272,9,9. ΚΔ 386,1,5.
 ἀμαθία : 32,6,5.
 ἀμάρτημα, -τα : μέγιστα ἀμαρτήματα καὶ πάνυ δυσίατα ... τῆς ἀθανάτου ἐκείνης
 ἀγίας ζωῆς ὁ κατάρατος 26,1,1-4. τὴν κάθαρσιν τῶν ἰδίων ἀμαρτημάτων
 38,10,21. 66,8,12. Ε 166,28,5. ΚΓ 354,3,19.
 ἀμαρτία : 44,16,7. 62,5,3. πολυειδοῦς ἀμαρτίας 66,8,16. 68,5,19. ὑπὸ τῆς ἀμαρ-
 τίας ἀνθέλκεται Ε 144,3,2. τὰ αἷτια τῆς ἀμαρτίας: οἶνος, γυναῖκες, πλοῦ-
 τος, εὐεξία τοῦ σώματος· οὐχὶ ταῦτα φυσικῶς ἀμαρτίαι 144,3,3-4. τὰ πάθη
 τῆς ἀμαρτίας 144,3,5-6. 146,6,5ε. 150,11,4. 160,21,6. 166,28,4ε.,
 168,28,20ε. ΚΒ 346,5,11. κρεῖσσόν σοι σεαυτὸν λύσαι τοῦ συνδέσμου τῆς
 ἀμαρτίας, ἢ ἐλευθερῶσαι δούλης ἐκ δουλείας ΚΓ 360,9,5-6. γλυκύτης τῆς
 ἀμαρτίας 382,39,5-6.
 ἀμαρτωλὸς : οὐ βούλομαι τὸν θάνατον τοῦ ἀμαρτωλοῦ Ε 166,28,8. ἐν ἧ ἂν ἡμέ-
 ρα ἐπιστραφῆ ὁ ἀμαρτωλὸς ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ 168,28,13. διότι ὁ ἀμαρ-

τωλός οὐ σκελισθήσεται τῇ ἑαυτοῦ ἁμαρτία 168,28,19. καταλειψάτω τὴν ἰδίαν ὁδὸν ὁ ἁμαρτωλός 70,29,12. 176,35,12. Κ 320,12,5.

ἀμέλεια : Η 202,4,2. Ε 160,20,17. ΙΒ 232,8,1. ΙΘ 306,23,3. ΚΒ 340,2,3. 344,3,26.

ΚΣΤ 402,2,16. ἀμέλεια τῶν συνήθων προσκυνήσεων 406,5,9. 416,13,7.

Ἀμμώνιος : 64,6,7.

ἀμοιβή : μηδὲ διὰ τὴν μέλλουσαν ἀμοιβὴν τὸ ἀγαθὸν ποιεῖ ΚΓ 376,23,4.

ἀνάγνωσις : ἡ ψυχὴ βοηθεῖται ὑπὸ τῆς ἀναγνώσεως ΚΓ 372,19,6έ.

ἀναίδεια : 26,1,10. ΚΓ 362,11,3έ. 364,12,13.

ἀνάπαυσις : 52,22,15. 54,25,4. τῆς ἀναπαύσεως τοῦ θελήματος αὐτοῦ Β 114,3,6.

Γ 128,5,5έ. 170,30,3. ΙΘ 302,17,15. ἐλπίς τῆς ἀναπαύσεως ἐκ τῆς μνήμης τῶν μεγάλων καὶ ἐκ τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν ἀρετῶν στερίσκει ... τοὺς ἀνθρώπους 302,18,1–3έ. 304,19,2έ. περὶ ἀναπαύσεως ΚΓ 348, τίτλος. ψυχὴ τὸν Θεὸν ἀγαπῶσα ἐν τῷ Θεῷ καὶ μόνῳ τὴν ἀνάπαυσιν κέκτηται 350,1,1–2. ΚΣΤ 416,13,9. 418,15,1.

ἀνάστασις : 68,10,11. ΙΖ 268,4,11. ΚΣΤ 402,2,22.

ἀναχώρησις : Γ 122,1,1.

ἀνδραγαθία : Ε 152,12,12.

ἀνδρεία : ἡ τῆς καρδίας ἀνδρεία ΚΣΤ 420,17,9.

ἄνεσις Δ 140,5,2. ΙΣΤ 256,2,2.

ἄνοια : ΚΔ 388,3,9.

ἀνόμημα, –τα : μακροθύμως φέρει τὰ ἡμῶν ἀνομήματα 28,3,4. ΚΒ 342,3,9.

ἀνομία : Β 118,6,17. Ε 160,21,6. 168,28,14. ΚΒ 340,1,3. ΚΓ 352,2,10.

ἀντίληψις : ΚΕ 392,1,3.

Ἀντώνιος : 64,6,4.

ἀπάθεια : ΙΑ 222,1,6.

ἀπέχεσθαι : ἀπὸ κανονικῶν ἀπέχου ὡς ἀπὸ πυρὸς καὶ ὡς ἀπὸ παγίδος διαβόλου ... Ζ 190,5,7–8.

ἀπέχθεια : 32,7,6.

ἀπιστία : Η 208,12,3. ΙΒ 234,8,19. ΚΣΤ 420,16,6.

ἀπλότης : 42,14,8. 48,19,13. ἐν ἀπλότητι πορεύθητι τῇ ἀπλότητι ἡ πίστις ἀκολουθεῖ ΙΘ 284,1,6–8. ἀπλότης τῆς καθαρότητος 290,6,15. 292,9,7. ΚΓ 374,21,7. ΚΣΤ 408,6,16.

ἀπόγνωσις : ΙΘ 300,17,1. Κ 324,17,5.

ἀποκάλυψις : Θ 212,2,9. θεϊκὴ ἀποκάλυψις ΙΖ 272,9,8. ἡ ἀποκάλυψις τῶν κρυπτῶν ἐστὶν ἡ γνῶσις ἡ πνευματικὴ ΙΗ 278,4,14–15. Πνεῦμα τῶν ἀποκαλύψεων Κ 322,15,1.

ἀποκατάστασις (μέλλουσα) : Α 92,1,5.

ἀπολύτρωσις : Ε 164,25,9.

Ἀπόστολος, –οι : Δ 138,3,13. ΚΔ 388,3,1.

ἀποταγή : περι ἀποταγῆς ΚΓ 350 τίτλος.

ἀπῶλεια : 52,23,12. ἐκ τοῦ χάσματος τῆς ἀπωλείας Β 118,6,14. Γ 124,1,14. ΙΘ 296,12,11.

ἀργία : ΚΒ 342,3,8. 344,4,4. ἀγάπησον τὴν ἀργίαν τῆς ἡσυχίας ΚΓ 360,9,3.

ἀργολογία : 38,11,5.

ἀρετὴ : ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ ἀρχὴ ἐστὶ τῆς ἀρετῆς Α 92,1,1. 94,2,8ε. ὁ λόγος περὶ ἀρετῆς χρήζει καρδίας σχολαζούσης ἀπὸ τῆς γῆς καὶ τῆς ὁμιλίας αὐτῆς 104,15,6-7. τὰ τῆς ἀρετῆς πράγματα οὐκ ἐφυπνίζουσι τὸν λογισμὸν αὐτοῦ πρὸς πόθον καὶ ζήτησιν τῆς κτήσεως αὐτῶν 104,15,9-11. 106,16,12. 108,19,4. 108,20,5. Δ 136,2,5. 3,5. 140,6,6. Ε 144,4,12. 148,9,6. 158,20,9. 162,24,5. 174,35,1. μείζων πάσης ἀρετῆς ἡ διάκρισις Ζ 186,1,9. περὶ γεννήσεως τῶν ἀρετῶν Θ 210, τίτλος. Ι 216,1,3ε. ἀρεταὶ μοναχοῦ 218,31εε. 220,4,7. ΙΒ 236,10,3. ΙΓ 240,4,7. 242,4,13. ἐρμηνεῖα τῶν τρόπων τῆς ἀρετῆς ΙΖ 264, τίτλος. ἡ σωματικὴ ἀρετὴ καθαίρει τὸ σῶμα ἐκ τῆς ὕλης τῆς ἐν αὐτῷ, ἡ δὲ ἀρετὴ τῆς διανοίας ταπεινοῖ τὴν ψυχὴν 264,1,1-2. τίς ἐστὶν ἡ πνευματικὴ ἀρετὴ; 264,1,7. 270,5,8. ὁ σπόρος ὁ ἀγαθὸς τῆς ἀρετῆς 280,6,3. ἀγὼν ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς 280,7,10. 298,16,1ε. 302,18,2. 306,21,6 · 22,1. ἀρετὴ τῆς μεγαλωσύνης Κ 310,1,8. ἡ ἀρετὴ τῆς δόξης 312,2,4. 318,10,4ε. 320,14,2. 322,15,11 · 16,2. 324,18,7. ΚΒ 340,1,8. 342,3,5. ἡ εἰς Θεὸν ἐλπίς ἐκ τῆς εἰς τὰς ἀρετὰς κακοπαθείας φαίνεται 346,4,12-13. ΚΔ δις 390,1,5. ΚΕ 392,1,12. ΚΣΤ 402,2,5ε. 408,7,4. 420,17,16. 422,18,6.

ἀρρωστία : Ε 158,19,21 · 20,3.

Ἄρσένιος : 64,6,6.

ἀρρωγὴ : ἀρρωγὴ τοῦ Θεοῦ ΚΑ 330,4,7.

ἀσπλαγχνία : 26,1,10.

ἀσωτεία : ΚΣΤ 410,7,10. 414,12,8.

ἀταξία : ΚΣΤ 410,7,9.

ἀτιμία : 38,10,14. Ε 148,10,8. 162,224,3ε.

ἀθθεντία : ΚΓ 364,12,13.

ἀνταρέσκεια : 26,1,9.

αὐτεξούσιον : Α 94,3,9. 102,12,5.

ἀφελότης : ἀφελότης καρδίας Ι 218,2,8.

ἀφοβία : Ε 164,25,5.

ἀφροσύνη : 40,11,6.

Β

βάρησις : βάρησις τοῦ σώματος ΚΣΤ 406,5,6.

βάπτισμα : τὸ βάπτισμα καὶ ἡ πίστις γεγόνασί σοι μεσίται πρὸς αὐτὸ Α 110,21,18. ΙΗ 278,5,7.

βασιλεία : ἡ βασιλεία τοῦ νοῦ ἢ σταύρωσις ἐστὶ τοῦ σώματος ΙΣΤ 260,4,6. βασιλεία τοῦ Θεοῦ 290,7,6. βασιλεία τῶν οὐρανῶν 290,7,9. 292,8,3έ. 302,17,11. βασιλεία τοῦ Θεοῦ ΚΒ 342,2,6. βασιλεία τῶν οὐρανῶν : 56,26,10. Δ 134,1,8έ. Η 204,6,14.

Βασίλειος (ὁ Μέγας) : 70,12,2. ΚΣΤ 418,15,9.

βασκανία : 32,5,8.

βαττολογία : 38,11,3. 42,14,2.

Βελίαρ : 62,5,9.

βίος : ἀγγελικὸς βίος ὄντος ὁ ἡρεμος καὶ ἡσύχιος 34,8,1.

βλάβη : Α 106,16,14. Δ 136,2,12. ΙΘ 292,9,11.

βλασφημία : 32,7,5. πνεῦμα βλασφημίας ΚΓ 364,13,4έ.

βοήθεια : ἡ τοῦ Θεοῦ βοήθειά ἐστὶν ἡ σώζουσα ΚΑ 328,1,20. θεία βοήθεια 328,2,1έ.

βραχυλογία : 32,6,4. ἡ βραχυλογία (τοῦ ταπεινόφρονος) ὡς οἱ λόγοι τῶν σοφιστῶν Κ 316,5,11.

Γ

γαλήνη : ἐκ τῆς γαλήνης τῶν λογισμῶν ὁ νοῦς ἐν ἀποκρύφοις μυστηρίοις οὐ κινηθήσεται Ε 156,17,7. Η 204,5,8. ΙΓ 238,1,5. γαλήνη τῶν λογισμῶν ΙΓ 238,1,10· 2,2. ΚΓ 374,21,5. 378,24,9. ¹

γαστριμαργεῖν : γαστριμαργεῖν ἀσέμνως ΚΣΤ 404,3,9.

γαστριμαργία : Ζ 186,1,6. Ι 218,3,15. ΚΣΤ 410,8,1.

γαστρίμαργος : Ζ 194,8,1έ. ΚΓ 372,20,1.

γέννα : 40,12,6. 50,20,18.

γελοιασμὸς : Β 112,1,10.

γῆ : γῆς τῆς ἐπαγγελίας ΙΑ 224,3,7.

Γηῶν : ΚΣΤ 412,10,1.

γινώσκειν : ἡ ὄρασις τοῦ Θεοῦ ἐκ τοῦ γινώσκειν αὐτόν ἐστὶν ΙΣΤ 258,2,18. τὸ γινώσκειν ἑαυτόν πλήρωμα τῆς γνώσεως τῶν ἀπάντων ἐστὶ 260,5,5. ὁ γινώσκων τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν ΚΑ 326,1,1.

γλυκύτης : ἡ γλυκύτης τῆς ἀμαρτίας – γλυκύτης τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ ΚΓ 382,29,5–6.

γλωσσαλγία : 34,7,17.

γνόφος : γνόφος παχὺς καὶ ζοφώδης ἠπλωμένος τῇ ψυχῇ ΚΣΤ 406,5,11.

γνώσις : 62,4,11. 70,12,4. ἡ γνώσις μείζων τῆς πίστεως Α, 96,5,3. 108,21,3. τῆς γνώσεως τῶν θείων μυστηρίων Β 112,1,9. ἐὰν ἐν γνώσει τις σιωπᾷ Γ 130,6,10. Ε 174,35,3. 180,39,11. Η 206,8,1. ΙΒ 236,10,6. ΙΣΤ 258,3,2έ. ἡ γνώσις τῶν πάντων δίδοται τῷ γνόντι ἑαυτόν 260,5,4έ. ἡ ἀληθὴς ταπεινώσις γέννημά ἐστὶ τῆς γνώσεως καὶ ἡ γνώσις ἡ ἀληθινὴ γέννημα τῶν πειρα-

μῶν 262,6,2-3. ἔστι γνῶσις προηγουμένη τῆς πίστεως καὶ ἔστι γνῶσις τι-
κτομένη ἐκ τῆς πίστεως ΙΗ 274,1,1-2. ἡ γνῶσις ἡ προηγουμένη τῆς πίστε-
ως ἔστι γνῶσις φυσικὴ, ἡ δὲ τικτομένη ἐκ τῆς πίστεως γνῶσις ἔστι πνευ-
ματικὴ 274,1,2-4 ἐέ. γνῶσις φυσικὴ 276,3,5 ἐ. γνῶσις πνευματικὴ 276,4,5.
278,4,11 ἐ. 278,5,1-2 ἐ. φυσικὴ γνῶσις 276,4,1. ἡ πνευματικὴ γνῶσις ἐστὶν
ἡ αἴσθησις τῶν κρυπτῶν 278,5,11-12. ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ τίκει τὴν γνῶσιν
τὴν πνευματικὴν 278,5,1-2. ἡ γνῶσις ἡ διακρίνουσα τὸ καλὸν ἐκ τοῦ κα-
κοῦ 280,6,1-2. ὅτε τὴν φυσικὴν γνῶσιν καλύψομεν τῷ θελήματι ἡμῶν τῷ
φιληδόνῳ ἐκ πάντων τῶν ἀγαθῶν ἐκπίπτομεν 280,6,4-5. ΙΘ 284,1,7.
γνῶσις πνευματικὴ 288,6,1. 290,6,16. 292,8,1. γνῶσις ψυχικὴ 288,6,2 ἐ,
290,7,3. 292,9,1. γνῶσις τοῦ κόσμου 292,8,11. ΚΑ 326,1,2. ΚΒ 340,1,2.
ΚΒ 348,6,5 ἐ. γνῶσις Χριστοῦ ΚΓ 352,2,7. 362,11,2. γνῶσις μυστηρίων
Θεοῦ ΚΓ 364,13,13.

γνωστικὸς : κρεῖσσόν σοι βραδύγλωσσον εἶναι γνωστικῷ ὄντι, ... ἢ βρῦειν πο-
ταμηδὸν τὴν διδασκαλίαν ΚΓ 360,9,12-14.

γονυκλισία : ΚΑ 330,3,15. ΚΓ 380,26,2.

Γρηγόριος (ὁ Θεολόγος) : ΚΓ 360,9,9.

γυμνότης : Η 206,8,12.

γυνή : κρεῖσσόν σοι φαγεῖν ἰὸν θανάσιμον, ἢ μετὰ γυναικὸς ἐσθίειν Ζ 192,7,1.

Δ

Δαβὶδ : Η 200,3,4. ΚΒ 348,7,5.

δαίμων : 62,5,12. τὸν παλαμναῖον αἰρούμενος δαίμονα 66,9,1. Β 118,6,10. Γ
122,1,13. 124,1,19. 126,4,6. 128,5,3. Δ 138,3,15. 140,6,2. Η 198,1,8. ΙΘ
296,13,7. 306,23,5. Κ 316,8,2. δαίμων τῆς ὑπερηφανίας ΚΑ 332,7,3-4. ΚΓ
380,26,4 ἐ. δαίμων τῆς πορνείας : Β 112,1,11.

δάκρυα : 36,9,2. 46,17,6. δάκρυα λύπης καὶ συμπαθείας Β 118,6,2. δάκρυα πι-
κρίας μου 118,7,3. δάκρυον παρακλητικὸν 118,7,3. Η 198,1,12. Θ
210,1,9 ἐ. ΙΒ 230,4,4. ΙΓ 240,3,1. ΙΕ 252,2,1 ἐ. 254,5,3 ἐ. ΙΣΤ 256,1,7. ΚΓ
364,13,7. 368,15,5 ἐ. 380,26,11 ἐ.

δέησις : 44,17,5. Ε 166,27,8.

δειλία : Α 108,21,7. ΚΓ 368,16,11 ἐ.

διαβολή : 32,7,4. 40,11,6.

διάβολος : Ζ 192,5,15. ΚΣΤ 414,12,1.

διάκρισις : Β 112,1,5. Γ 126,3,7. μείζων πάσης ἀρετῆς ἡ διάκρισις Ζ 186,1,9.
Περὶ τάξεως λεπτῆς τῆς διακρίσεως Η 198, τίτλος. Ι 218,2,7. ΙΒ 228,1,4.
ἔστι γνῶσις φυσικὴ διακρίνουσα τὸ καλὸν ἐκ τοῦ κακοῦ, ἥτις καλεῖται
διάκρισις φυσικὴ ΙΗ 274,1,4-5. ἡ δύναμις τῆς γνώσεως τῆς φυσικῆς τῆς
λογικῆς ψυχῆς ἡ διάκρισις ἔστι τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ 274,2,1-2. ἡ

τιμή τῆς λογικῆς φύσεως ἢ διάκρισις ἐστὶν 276,3,1. ἡ φυσικὴ γνῶσις ἐστὶν ἢ διάκρισις τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ 276,4,1-2. ΚΒ 340,1,2. πόλεμος τῆς διακρίσεως ΚΣΤ 414,11,6.

διαλογισμός,- οἱ : ΙΓ 238,1,10. διαλογμοὶ τῆς οἰήσεως ΚΑ 334,7,11. ΚΓ 356,6,6.

δικαιοσύνη : 36,9,3. 94,4,2. Γ 126,3,2. Δ 136,3,1ε. 138,3,18· 4,12. Ε 168,28,14ε. καὶ τοῦ δικαίου ἢ δικαιοσύνη οὐ λυτρῶσεται αὐτὸν 168,28,21. ΙΒ 230,3,8. 234,9,11. ΙΣΤ 256,2,3. ΚΑ 338,11,8. ΚΒ 342,2,7. 344,3,19ε. ΚΓ 352,2,6. 354,3,20εε. 380,26,14. δικαιοσύνη ἐξωτικὴ 382,28,1.

δικαίωμα,-τα : τὰ δικαίωματα τοῦ Θεοῦ ΚΒ 344,3,19.

διωγμός : Η 206,8,12.

δόλος : 34,7,12.

δόξα : Α 110,22,1. Β 114,3,9. Γ 132,9,1. δόξα Θεοῦ Ε 172,33,1ε. 174,33,5. 176,35,11. 180,39,13. ΣΤ 184,2,13. Ζ 194,9,5. ἡ καταργουμένη δόξα Η 206,8,15. 208,12,6. Θ 214,5,7. Ι 220,4,14. ΙΑ 226,5,11. ΙΓ 244,6,10. ΙΔ 248,2,10. δόξα Χριστοῦ· δόξα Θεοῦ· δόξα ἀνθρωπίνη· δόξα τοῦ σώματος· δόξα τοῦ νοῦ ΙΣΤ 258,2,6-12. ΙΗ 282,9,9. ἡ ἀρετὴ τῆς δόξης Κ 310,1,9· 312,2,4. 314,3,16. ἡ δόξα τῆς ταπεινοφροσύνης 314,4,6. ΚΑ 338,11,10. ΚΒ 348,7,7. ὁ φεύγων τὴν κενὴν δόξαν οὗτος ἦσθετο ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ΚΓ 352,3,1-2. 374,21,8. 384,30,14. ΚΕ 394,2,13. στέφανος τῆς δόξης 396,4,9. δόξα κενὴ 398,5,5ε. δόξα τῶν ἀνθρώπων ΚΣΤ 420,18,2. 422,19,10.

δοξολογία : τρόποι τῆς τοῦ Θεοῦ δοξολογίας Ι 216, τίτλος. αἴτιος (ὁ ἐνάρετος) δοξολογίας τῆς εἰς Θεὸν 220,4,11. ΚΓ 360,8,11.

δουλεία : ΚΓ 360,9,6.

δύναμις : ρῆμα ἔχον δύναμιν πνευματικὴν Α 104,15,3. δύναμις χαροποιὸς ΙΔ 246,1,10. δύναμις θεϊκὴ ΙΘ 298,15,12. δύναμις φυσικὴ 306,22,4. ἡ δύναμις τῆς χάριτος Κ 318,10,4. 320,14,3ε. ΚΒ 346,5,21. τὴν τοῦ ἀγίου Πνεύματος δύναμιν 348,6,12. δύναμις τῆς προνοίας αὐτοῦ ΚΓ 366,14,9.

Ε

ἐγκράτεια : ΚΑ 326,1,12. ΚΓ 358,5,1. 378,23,18ε. ἐγκράτεια γαστρὸς ΚΣΤ 400,1,11. 414,12,7.

ἐγρήγορσις : Η 204,6,10. ΙΔ 248,2,7. ΚΓ 370,18,3.

Ἔδεσσα (Μεσοποταμίας) : 62,4,8.

εἶδωλον : εἶδωλα τῆς φιλαργυρίας Η 202,3,11.

εἰκῶν : ἡ πνευματικὴ ἀγάπη εἰκονίζει τὴν ἀόρατον εἰκόνα Α 106,18,9. σὺ ἐν ἀληθείᾳ κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσίν αὐτοῦ ὑπάρχεις Ε 174,34,11-12.

εἰρήνη : 36,9,6. Ε 170,30,10. Η 200,2,11. 204,5,8. Θ 212,2,8. ΙΒ 232,5,5· 7,2. εἰ-

- ρήνη τῶν λογισμῶν ΙΕ 252,3,4-5. 254,5,3. εἰρήνη ἐκ τοῦ Θεοῦ ΙΣΤ 262,5,10.
- εἴσοδος (εἰς τὴν ζωὴν) : ΙΖ 270,7,7.
- Ἐκκλησία : Ι 216,1,11. ΙΕ 254,5,7.
- ἐλάττωμα, -τα : Ε 178,37,10. Ι 220,4,7. ΙΒ 234,9,7. ΙΓ 242,4,14.
- ἐλεημοσύνη : Α 106,17,3έ. Ε 146,7,1έ. ΙΣΤ 256,2,4. ΚΓ 354,4,13. 372,18,10. 374,21,5έ. 376,23,8έ. ἡ ἐλεημοσύνη ὁμοία ἐστὶ τῇ παιδοτροφίᾳ 376,23,14.
- ἐλεος : Ε 168,29,9. ΚΒ 346,5,13.
- ἐλευθερία : Γ 122,1,2έ. 124,1,16. ΙΣΤ 258,3,8. ἐλευθερία τῶν παθῶν 260,4,3. κτῆσαι ἐλευθερίαν ἐν τῇ ἀναστροφῇ σου, ἵνα τῆς ζάλης ἐλευθερωθῆς ΚΓ 358,6,18έ. 376,23,11. ἐλευθερία τοῦ ἀληθινοῦ ἀνθρώπου ΚΣΤ 402,2,21.
- ἐλλαμψις : ἡ ἐλλαμψις τῶν σῶν ἀποκαλύψεων Β 120,7,18-19έ.
- ἐλπίζειν: δίκαιόν ἐστὶν τὸν δοῦλον ἐλπίζειν ἐπὶ τὸν Θεὸν ΚΒ 340,2,1. 344,4,2. ἐξέλειπον οἱ ὀφθαλμοί μου ἀπὸ τοῦ ἐλπίζειν με ἐπὶ τὸν Θεόν μου 348,7,6.
- ἐλπίς (κατὰ Θεὸν) : 44,15,1. περὶ τῆς ἐλπίδος τῶν μελλόντων Δ 136,2,3. 138,4,9. Ε 166,28,2. ΙΑ 224,3,1. ΙΒ 234,9,2. ἐλπίς ἀνθρωπίνη 294,11,2. 300,17,3. περὶ τῶν τρόπων τῆς εἰς Θεὸν ἐλπίδος ΚΒ 340, τίτλος. ἡ ἐλπίς ἐπὶ τῷ Θεῷ διὰ τῆς καρδιακῆς πίστεως γίνεται 340,1,1. ἡ ἀληθῆς καὶ σοφωτάτη ἐλπίς 340,1,13. 346,4,11. ἡ εἰς Θεὸν ἐλπίς ἐκ τῆς εἰς τὰς ἀρετὰς κακοπαθείας φαίνεται 346,4,12-13. ἐλπίς Θεοῦ ΚΓ 362,10,11. 384,30,1. ΚΕ 398,5,5. οὐ δυνατὸν ἄνθρωπος κτήσασθαι ἐλπίδα πρὸς τὸν Θεόν, εἰ μὴ πρῶτον ἐτελείωσε τὸ θέλημα αὐτοῦ κατὰ μέρος ΚΣΤ 420,17,7-8. 422,18,8.
- ἐμπάθεια : ΙΑ 222,1,5.
- ἐμπτύσματα : 54,25,15.
- ἐνδυμα : τὸ ἐνδυμα τῆς τιμῆς καὶ τῆς δόξης τῆς ἐξωτέρας Κ 314,3,16.
- ἐνέργεια : ἡ ἀνοδος εἰς θεωρίαν ἐκ τῆς ἐνεργείας τῶν ἔργων γίνεται τοῦ Πνεύματος ΙΣΤ 260,4,2-4.
- ἐνθύμησις : Ε 170,29,12έ.
- ἐντευξις : διὰ τῆς καρδιακῆς καὶ ἐπιμόνου πρὸς αὐτὸν ἐντεύξεως Ε 166,26,7-8.
- ἐντρέχεια : Γ 218,2,8.
- ἐνωσις : ἡ ἐνωσις ἡ πνευματικὴ ἐστὶ μνήμη ἀσφράγιστος Α 106,18,1.
- ἐξοδος (ἐκ τῆς ζωῆς) ΙΖ 270,7,7.
- ἐξομολόγησις : ΙΒ 236,9,13.
- ἐξουδένωσις : ΚΓ 352,2,7.
- ἐξουσία : ἡ τῶν δαιμόνων ἐξουσία Γ 124,1,19. πρόσκαιρος καὶ εὐτελής ἐξουσία Ε 164,24,12. ΚΓ 370,17,1.
- ἐπαγγελία : γῆς τῆς ἐπαγγελίας ΙΑ 224,3,7.
- ἐπαινος : Ε 146,5,6.
- ἐπαρσις : 26,1,6. Ε 162,23,3.

- ἐπήρεια : παραφυλάττεται ἐκ τῆς ἐπηρείας τοῦ ἐχθροῦ Β 112,2,2. Ε 172,31,4.
ἐπιβουλή : ΚΔ δις 390,1,6.
ἐπίγνωσις : καὶ μετὰ τὴν ἐπίγνωσιν μετανόει ἐφ' οἷς ἡμαρτες 28,3,12. σωτηριώ-
δης ἐπίγνωσις Ε 142,1,4. ἐπίγνωσις Θεοῦ ΚΓ 360,10,4. ἐπίγνωσις πάσης
τῆς οἰκουμένης ΚΓ 266,14,8.
ἐπιείκεια : Η 204,5,8.
ἐπιθυμία : 66,9,2έ. Α 106,16,12. ΣΤ 184,2,12. Η 202,3,7. ΙΑ 226,4,5. ΙΖ 270,7,4.
ΙΘ 302,17,16. ἐπιθυμία τοῦ θελήματος 306,21,3. φυσικὴ ἐπιθυμία ΚΕ
398,5,1. ΚΣΤ 402,2,18. 408,6,4.
ἐπιμέλεια : ἐπιμέλεια Θεοῦ ΙΖ 266,2,8. ΚΒ 342,2,5.
ἐπιορκεῖν : 40,13,1.
ἐργασία : ἡ σωματικὴ ἐργασία προηγεῖται τῆς ψυχικῆς ΚΓ 350,1,9έ. σωματικὴ
ἐργασία 382,29,3.
ἐργον : ἔργον τοῦ Θεοῦ ΙΕ 250,1,9. τὸ ἔργον τῆς ἀναπαύσεως ἐκ τοῦ κάρου τῆς
συνειδήσεως γίνεται ΙΣΤ 256,1,10–11. ἐνέργεια τῶν ἔργων τοῦ πνεύματος
260,4,4. σωματικὰ ἔργα καλεῖται τὰ γινόμενα εἰς τὴν κάθαρσιν τῆς σαρκός
... δι' ἔργων φανερῶν ΙΖ 266,2,1–3. τὸ ἔργον τῆς καρδίας, ὅπερ καλεῖται
πολιτεία τῆς διανοίας 266,2,11–12. τὸ τῆς πίστεως ἔργον ΚΒ 344,4,3.
ἔρις : 40,12,4.
ἔρωσ : ἔρωσ Θεοῦ ΙΣΤ 260,3,11.
Εὔα : 28,2,5έ.
Εὐαγγέλιον : 30,4,5.
εὐγένεια : ΙΓ 242,4,18. ΚΓ 376,23,11.
εὐεξία : Ε 164,24,12.
εὐλογία : ΚΓ 364,12,7.
εὐπραγία βιωτικὴ : 34,7,14.
εὐσέβεια : Ε 150,11,13.
εὐσπλαγχνία : 40,13,6. Ε 156,18,2. 164,25,8.
εὐταξία : Γ 218,2,4.
εὐτολμία : ἡ εὐτολμία τῆς καρδίας ΚΣΤ 420,17,2.
εὐτραπελία : ἵνα μὴ τῇ εὐτραπελία τῶν λόγων ψυχράνης τὴν ψυχὴν Β 112,2,3.
εὐφροσύνη : 50,20,13. Β 114,3,11. διαυγᾶσαι τὸν νοῦν τῷ φωτὶ τῆς εὐφροσύνης
ΙΔ 248,2,4–5. ἡ διηνεκτὴς μελέτη τῶν Γραφῶν θείας εὐφροσύνης ἐμπίπλη-
σι τὴν ψυχὴν 248,2,6–8. ΚΑ 330,3,6.
εὐχαριστία : Α 110,22,1. Ε 162,23,7. 162,24,4. ΙΒ 236,9,13. ΚΑ 330,3,9έ.
εὐχή : ΙΒ 234,9,3. ΙΔ 246,1,13. 248,2,3. ἡ ἀδιάλειπτος εὐχὴ τῆς καρδίας ΙΖ
266,2,7.
Ἐφραῖμ : Ε 148,8,1.
ἐχθρα : Ε 180,39,9.

Ζ

ζῆλος : Ι 216,1,8-9. ζῆλος τοῦ Πνεύματος ΙΘ 306,23,1. ζῆλος γεννᾶ τὸ θάρσος καὶ τὸ κράτος τῆς ψυχῆς 306,23,4. ἡ φλόξ τοῦ ζήλου ΚΣΤ 402,2,16. διὰ τὴν θερμότητα τοῦ ζήλου τῆς ἀρετῆς 420,18,3.

ζημία : ΙΓ 242,5,6.

ζωή : τῆς ἀθανάτου ἐκείνης ἀγίας ζωῆς 26,1,4. ζωὴ αἰώνιος 46,18,3. ἀρχὴ τῆς ἀληθινῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ Α 96,6,1-2. ἡ πρόσκαιρος ζωὴ ποθεινὴ ἐστὶ τῶ ἔχοντι πολιτείαν μεμολυσμένην 108,21,1. ζωὴ παροῦσα -ζωὴ ἀληθινὴ καὶ πνευματικὴ Ι 218,3,1-2. ἀθάνατος ζωὴ ΙΖ 268,4,10. ζωὴ τοῦ αἵωνος 290,7,2. ζωὴ ἡ ἀθάνατος 304,20,9. ζωὴ πρόσκαιρος ΚΣΤ 414,11,3.

ζωοποιεῖν : ἄλλους ζωοποιήσαντες, πεπτώκασιν εἰς μικρὰ πάθη καὶ βδελυκτὰ ΚΓ 362,10,5.

Η

ἡδονὴ : Α 96,6,3. 106,17,2. ΚΒ 342,2,16. ΚΓ 380,27,8.

ἡδύτης : ἡδύτης τῶν λογίων τοῦ Θεοῦ ΚΣΤ 406,5,14. ἡδύτης τῶν γαργαλισμῶν 406,5,21.

Ἡσαίας : Ε 168,29,9.

ἡσυχάζειν : περὶ τῶν ἡσυχάζοντων ΙΕ 250, τίτλος.

ἡσυχία : 30,4,3. 36,8,11. ἡ ἡσυχία καὶ ἡ πραότης αὐτῆ, καὶ σοφία κληθήσεται καὶ μήτηρ ἀπασῶν τῶν ἀρετῶν 38,10,7. οὐκ ἔστιν ὁ ἰσχύων νηστεῦσαι ... χωρὶς ἡσυχίας καὶ σιωπῆς 40,11,8-10. 46,17,6. 46,19,2. 60,1,4. ἡσυχίας διδάσκαλος 64,6,17. 70,11,8. ΣΤ 184,2,16. Η 198,1,5. 204,5,7. 206,8,3· 9,3. 208,11,2· 12,1. διαμονὴ ἐν τῇ ἡσυχίᾳ Ι 218,2,4. πολιτεία τῆς ἡσυχίας ΙΒ 228,1,13. 230,2,6έ. 230,3,7έ. 232,6,1. ἡ εἰρήνη τῶν λογισμῶν 232,5,5έ. ΙΓ 238,1,5· 2,2. 240,4,1έ. ΙΔ 246,1,1έ. ΙΔ 252,2,14έ. ΙΣΤ 256,1,8. ΙΖ 264,1,1. ΚΓ 360,9,3. ἡ ἡσυχία ἀκρότης ἐστὶ τῆς τελειώσεως 376,23,15. 382,28,2. 396,4,11. ΚΣΤ 404,4,10. ταλαιπωρία τῆς ἡσυχίας 404,4,22. 410,8,3.

ἡσύχιος : 40,12,1. 40,13,1έέ. 44,16,1έ. 46,18,1· 19,4. 48,19,7έ. 50,21,1έ. 52,23,1έ. 54,26,2. 56,26,9.

Θ

θάνατος : 30,4,8. ὁ ἡσύχιος βιῶν διὰ Κύριον οὐ φοβεῖται τὸν θάνατον 50,20,15. 52,23,12. θανάτου πικροῦ 68,10,10. Α 108,21,9έ. 128,4,17. Δ 138,4,17. οὐ βούλομαι τὸν θάνατον τοῦ ἁμαρτωλοῦ Ε 166,28,8. ἵνα τί θανάτῳ ἀποθνήσκετε; 168,28,10. Ζ 188,2,4. 192,6,6. ΙΘ 300,17,7έ. ΚΔ 386,2,5. ΚΕ 396,4,1. ΚΣΤ 408,6,18. 414,11,5. συγγενὴς ἐστὶν ὁ ὕπνος τῆς διανοίας καὶ εἰκῶν τοῦ ἀληθινοῦ θανάτου 418,15,8-9.

θάρσος : ζῆλος γεννᾶ τὸ θάρσος καὶ τὸ κράτος τῆς ψυχῆς ΙΘ 306,23,4.

θαῦμα : θαῦμα ἀκατάληπτον ΙΔ 248,2,8.

θέλημα (ἀνθρώπου) : 52,22,15. παραβλέπων ἀεὶ τῆς σαρκὸς ἅπαν θέλημα 52,23,13. 64,6,21. Γ 124,1,20. Η 204,5,10. ΙΓ 242,4,24. θέλημα φιλήδονον ΙΗ 280,6,5· 8,8. ΙΘ 302,18,8. ἐπιθυμία τοῦ θελήματος 306,21,3. ΚΕ 392,1,10ἔ. 396,4,13ἔ. ΚΣΤ 406,5,19. θέλημα τῆς ἡμῶν ἀναπαύσεως 412,9,10.

θέλημα τοῦ Κυρίου : 42,14,5. Β 114,3,6. 124,2,1ἔ. 160,20,15. 170,29,18. ΙΘ 306,23,2. οὐ δύναται ἄνθρωπος κτήσασθαι ἐλπίδα πρὸς τὸν Θεόν, εἰ μὴ πρῶτον ἐτελείωσε τὸ θέλημα αὐτοῦ κατὰ μέρος ΚΣΤ 420,17,7-8.

θεογνωσία : 60,3,6.

θεοσέβεια : 60,3,6.

Θεοτόκος : ΚΕ 398,5,8.

θεοφοβία : 60,3,6.

θέρμη : θέρμη καρδίας : Θ 210,1,1-2. ΙΓ 240,3,3-4.

θεωρία : τῆ ψυχικῆ θεωρία Α 106,18,5. προηγεῖται ἡ θεωρία τοῦ Θεοῦ τῆς γνώσεως αὐτοῦ ΙΣΤ 258,2,19. θεωρία ὑπὲρ φύσιν 260,3,9ἔἔ. θεωρία ἄυλος ΙΖ 264,1,7. θεωρία τοῦ Πνεύματος· θεωρία τῆς δοξῆς τῆς ἀνεκκλαλήτου 264,1,9-10. ὑποστατικὴ θεωρία 266,4,3ἔ. 268,4,5. θεωρία πνευματικῆ 292,8,4. Κ 312,2,1. ἡ θεωρία ἐκείνη ἡ πλήρης ἀγιότητος 314,4,8. θεωρία τῶν κριμάτων τοῦ Θεοῦ ΚΓ 364,13,2.

θλίψις : 38,10,15. 46,18,2. Α 94,4,4. Β 120,7,20. Γ 126,3,3ἔ. Δ 138,3,15. Ε 152,12,11. 158,19,19. 166,26,7. Η 198,1,2. 202,4,2. 206,9,3. θλίψις μικρὰ διὰ τὸν Θεὸν γινομένη κρείσσων ἐστὶ μέγαλον ἔργον ἀθλίσεως τελουμένου ΙΣΤ 256,1,8-9. ἡ ἐκούσιος θλίψις τὸ δοκίμιον τῆς πίστεως τῆ ἀγάπῃ ἀνατέλλει 256,1,9-10. διὰ θλίψεως ἐδοκιμάσθησαν οἱ ἅγιοι 256,2,1. ΙΖ 270,6,6. ΙΘ 298,16,2. 300,17,5ἔ. 304,20,4. 306,21,7ἔ. ΚΒ 344,3,22. 348,6,14. ΚΕ 394,1,18· 2,2. 396,3,8. 398,5,3. ΚΣΤ 414,11,5.

θρασύτης : 40,11,8.

θυμίαμα : θυμιάσωμεν αὐτὸν τῷ θυμιάματι τῆς ἀναπαύσεως τοῦ θελήματος αὐτοῦ Β 114,3,5.

θυμὸς : 36,8,17. 40,12,5. θυμὸς φυσικὸς ΙΘ 306,22,5. 308,23,13. Ε 180,39,8. ΣΤ 184,2,12. Ζ 194,8,10. Η 202,3,7.

θυσία : Β 116,5,5. θυσία ἀγάπης Γ 126,3,6.

θωπευτής : 34,7,12.

I

Ἰακώβ : Α 108,20,9. Ε 150,11,10.

ἰδρῶς : ὁ ἰδρῶς ὁ ἐν τῇ γεωργίᾳ τοῦ Θεοῦ ΚΒ 344,4,10. ΚΕ 398,5,9.

- Ίεζεκιήλ : Θ 212,2,9.
 Ίερεμίας : Ε 168,29,1.
 Ίερουσαλήμ : Κ 320,14,6.
 Ίησοῦς τοῦ Ναυῆ : Ε 150,11,10. ΚΑ 332,6,12.
 ἰλαρότης : ΚΓ 374,21,12.
 Ίορδάνης : Η 202,4,9.
 Ίουδαῖος, -οι : ΚΓ 376,22,10.
 Ίούδας (πατριάρχης) : Ε 168,29,3.
 Ίουσίας : Ε 168,29,3.
 Ίσαὰκ (ὁ Σύρος) : 58,1,1. 60,3,1ε· 3,7. 64,6,18.
 Ίσραήλ : Ε 168,28,11. ΙΕ 310,1,14. 312,2,8. ΚΑ 332,6,13.
 Ίωάννης ὁ Χρυσόστομος : ΙΗ 278,4,12.
 Ἰώβ : Δ 136,2,9. Ε 144,4,10.
 Ἰωσήφ : Α 108,20,10.

Κ

- καθαρότης : Θ 212,2,5ε. ἡ καθαρότης τοῦ νοῦ ἐστὶν ἡ τελειότης ἐν τῇ ἀνα-
 στροφῇ τῆς οὐρανίου θεωρίας ΙΖ 272,9,2-3. καθαρότης τῆς καρδίας ἐκ πί-
 στεως ΙΘ 292,8,9. κτῆσαι καθαρότητα ἐν τοῖς ἔργοις σου, ἵνα ἐξατράψη
 σου ἡ ψυχὴ ἐν τῇ προσευχῇ σου ΚΓ 356,6,10. 372,19,5.
 κάθαρσις : 36,9,5. κάθαρσις τῶν ἰδίων ἀμαρτημάτων 38,10,21. περὶ καθάρσεως
 τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοῦ ΙΖ 272 ὑπότιτλος. ἡ κάθαρσις τοῦ
 σώματος ... ἡ κάθαρσις τῆς ψυχῆς ... ἡ κάθαρσις τοῦ νοῦς 272,8,1-4.
 Κάϊν : 28,2,7. 28,3,6. 30,5,2.
 κακία : αἱ κακίαι τοῦ ἀντικειμένου ἐχθροῦ 26,1,8. 66,8,12 Α 106,11,8. Β 116,5,8.
 Γ 122,1,13. Κ 318,8,5. ΙΘ 292,9,12.
 κακοπάθεια : ΚΒ 346,4,13. ΚΓ 352,2,5.
 κάλλος : εἰκονίζεται ἐν σοὶ ἐκεῖνο τὸ κάλλος τὸ ἅγιον, ἐν ᾧ ὁμοιώθης Α
 106,17,4-5.
 καιρὸς : καιρὸς τοῦ τοκετοῦ ΙΕ 252,2,5.
 καρηβαρία : ΚΣΤ 406,5,5.
 καρτερία : Ε 152,12,14. ΙΘ 306,22,10. 308,23,11.
 κατάγνωσις : ἡ κατάγνωσις τῆς συνειδήσεως ἀπαρρησίαστον ποιεῖ τὸν ἄνθρω-
 πον Ε 170,31,1-2.
 κατάκρισις : 54,25,12.
 καταλαλιά : 32,7,3. 40,11,6.
 κατάνυξις : 36,9,2. κατανύξει τε καὶ δάκρυσιν ἰκετεύει ἀπαύστως τὸν Κύριον
 44,16,5. 46,17,6. Β 118,7,2. Κ 322,15,7. ΚΓ 380,27,ε.
 κατάπαισις : ἀπὸ τῆς εἰρηνικῆς καταπαύσεως ἀρχεται ὁ νοῦς θεωρεῖν τὰ μυστή-
 ρια ΙΕ 252,3,7-8.

- καταπέτασμα : καταπέτασμα σωφροσύνης και ταπεινώσεως ΚΓ 370,17,14-15.
καταφρονεῖν : Ζ 194,7,9.
καταφρόνησις : καταφρόνησις τελεία τῆς σαρκὸς Ι 216,2,4. καταφρόνησις τοῦ κόσμου ΙΗ 280,7,9. καταφρόνησις τῶν δύο τούτων ἀρετῶν ΚΣΤ 402,3,3-4. 416,14,9ε. 418.16,3. καταφρόνησις τῶν κινδύνων 420,17,3.
κατήφεια : Η 280,7,4.
καύχημα : Γ 216,1,10.
κενοδοξία : Δ 134,1,6. Ε 172,31,6. φεῦγε τὴν κενοδοξίαν, καὶ δοξασθήσῃ 176,36,1ε. ΚΓ 358,8,2ε.
κηδεμονία : Ε 164,25,13.
κιβωτὸς : ἡ κιβωτὸς τοῦ Νῶε Ε 170,30,10.
κίνδυνος : 50,21,1. Η 206,8,13. ΙΘ 292,9,12. 296,12,6. ΚΣΤ 420,17,1.
κληρονομία : Β 118,7,3.
κοδράντης : 40,12,12.
κοινωνία : Δ 134,1,3. ΚΕ 398,5,6.
κολακεία : 42,14,15.
κολάφησις : 54,25,12.
κολαφισμὸς : Η 206,8,16. ΚΑ 334,9,6.
κόπος : προηγούμενός ἐστιν ὁ διὰ Θεὸν κόπος τῆς εἰς αὐτὸν ἐλπίδος ΚΒ 344,4,9-10. κόπος τῆς προσευχῆς ΚΓ 378,25,3-4.
κόσμος : διττὸς κόσμος Ε 162,22,9.
κραυγὴ : 40,12,5.
κρῖμα, -τα : Ε 168,28,14.
κρίσις : ἐν κρίσει μετὰ τινος μὴ εἰσέλθῃς Ζ 194,7,12. κρίσις τοῦ Θεοῦ ΚΣΤ 408,6,19.
κῆσις : κῆσις τοῦ πνευματικοῦ νηπίου ΙΕ 252,2,1-2..

Λ

- Λάζαρος : Β 118,6,1. ΚΕ 392,1,12.
λαθροκακοουργία : Α 32,7,7.
λήθη Ε 142,2,1.
λιθομαρμαροχρυσόδετος : 64,7,3.
λιμὸς : Η 206,8,11.
λογισμὸς, -οὶ : 42,13,12. οὐδὲ οἱ πονηροὶ λογισμοὶ ἐκλείπουσιν ἄνευ τῆς ἐρήμου Α 94,3,4. 104,15,10. ὁ λογισμὸς τοῦ φόβου Γ 122,1,3. τῆς ἀλλοιώσεως τῶν λογισμῶν 122,1,4. λογισμοὶ γῆϊνοι 130,7,5. ταραχὴ τῶν λογισμῶν Ε 156,17,3. ἐκτὸς γαλήνης τῶν λογισμῶν ὁ νοῦς ἐν ἀποκρύφοις μυστηρίοις οὐ κινηθήσεται 156,17,7. θερμοὶ λογισμοὶ Θ 210,1,6. εἰρήνη τῶν λογισμῶν 210,2,4. 212,2,5. μετεωρισμὸς λογισμῶν 212,3,9. ΙΑ 224,2,4. πονη-

ροὶ λογισμοὶ 226,4,6. 226,5,4. λογισμοὶ δεξιοὶ IB 230,2,7. 234,8,9. ἀλλότριοι λογισμοὶ 242,4,19. ἐσκοτισμένος λογισμὸς 242,6,4. εἰρήνη τῶν λογισμῶν IE 252,3,4–5. 254,5,3. τῇ λεπτότητι καὶ τῇ ἀντιστροφῇ τῶν λογισμῶν ἀκολουθεῖ ἡ οἴησις IΘ 284,1,8–9. λογισμοὶ λεπτοὶ 296,13,1. ὁ λογισμὸς τῆς ὑπερηφανίας K 318,11,10. λογισμὸς κατανύξεως 322,15,7. αἰσχροὶ λογισμοὶ KA 336,10,2. λογισμοὶ καθαροὶ KA 392,1,4. πραότης τῶν λογισμῶν KΣΤ 402,2,3. λογισμοὶ ἀκρατεῖς 404,4,7. σκότωσης τῶν λογισμῶν 406,5,11. λογισμοὶ ἀπατηλοὶ 406,6,1. λεπτότης τῶν λογισμῶν 410,9,5. χαννοῦται ὁ λογισμὸς 414,12,5έ.

λόγος : ἄλλος ἐστὶν ὁ λόγος τῆς πράξεως καὶ ἄλλος ὁ καλὸς λόγος A 108,19,1έ.
ὁ λόγος ὁ ἐκ τῆς πράξεως ταμεῖον τῆς ἐλπίδος 108,19,5–6. ὁ λόγος τοῦ Κυρίου Δ 134,1,1.

Λόγος τοῦ Θεοῦ : 30,4,2. ὁ Λόγος ὁ ἐνανθρωπήσας K 310,1,5.

λοιδωρία : 32,7,3. 38,10,14. KΓ 364,12,6. KE 398,5,2.

λύπη : 106,16,9. B 118,6,2. Δ 140,5,7. E 172,31,7. H 202,4,3. λύπη ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν IH 280,7,5. 292,9,6. IΘ 304,20,17. 308,23,14. KE 392,1,11. 394,1,22έ. KΣΤ 418,14,19.

λύτρωσις : ἀσπίς λυτρώσεως ἐν πολέμῳ (ἡ προσευχή) KA 328,2,16–17.

M

μακαριότης : KΓ 384,30,11.

μακαρισμὸς : E 166,26,4.

μαμμωνᾶς : 44,14,16.

μαντεία : IΣΤ 256,1,4.

Μάρθα : B 116,5,10.

Μαρία : B 116,5,10.

Μαρία ἡ Θεοτόκος : K 312,3,9. KE 398,5,8.

μαρτυρία : ἡ μαρτυρία τῆς συνειδήσεως IB 234,8,16. ἡ μαρτυρία τῆς συνειδήσεως – μαρτυρία τῆς διανοίας KΣΤ 420,17,9–11.

Μάρτυς, –ες : KΔ 388,3,2.

μάχαιρα : τὴν τοῦ Πνεύματος μάχαιραν 50,22,13.

μεγαλαυχία : μεγαλαυχία τοῦ φρονήματος K 316,8,4.

μεγαλοπρέπεια : Γ 132,3,1. H 208,12,6.

μεγαλωσύνη : Γ 132,8,12. Δ 138,4,4. E 174,33,6. IZ 264,1,11. ἡ ἀρετὴ τῆς μεγαλωσύνης K 310,1,8. 312,3,5. 314,4,8. KA 326,1,10. KE 396,3,10.

μεγαλοψυχία : KΓ 374,21,11.

μέθη : ἡ πνευματικὴ μεθη KΓ 382,29,12. 388,3,1.

μελέτη : μελέτη τοῦ Θεοῦ Z 196,9,2. KΣΤ 400,1,12.

μεμψίμοιρος : 34,7,11.

μέμψις : 32,7,4. ΚΓ 362,12,4.

μέριμνα : 42,14,4. ΚΓ 378,25,5. μέριμνα τῶν βιωτικῶν 382,29,10. Δ 134,1,4. μέριμνα τοῦ Θεοῦ 134,1,5. 136,1,12. Ε 156,16,6. μέριμνα πραγμάτων ΚΓ 370,17,12.

Μεσοποταμία : 62,4,9ε.

μετανοεῖν : μετανοεῖτε ἀεὶ, ἄνθρωποι, 30,4,6.

μετάνοια : τὸν τῆς μετανοίας τρόπον καὶ τόπον 28,2,3. πρὸς μετάνοιαν ὁδηγῶν ἡμᾶς 30,4,2. 34,7,19. 46,17,6. Β 118,7,2· 7,8. Ε 166,28,2. 208,10,1. Θ 212,3,3ε. ΙΓ 240,4,10. ΙΗ 278,5,5ε. ΚΓ 380,26,2. 382,27,11. ΚΣΤ 406,5,8.

μετάστασις : Ε 154,14,16ε.

μετεωρισμός : Α 92,1,5. 96,6,2. ὁ μετὰ παρρησίας μετεωρισμός Β 112,1,10. Η 204,5,5. Θ 212,3,9. ΙΒ 230,3,2. 232,6,6. ΙΓ 242,5,1. ΙΖ 268,4,20. ΚΑ 328,2,6. ΚΒ 342,2,16. μετεωρισμός τῆς στρηνιάσεως 342,3,6. ΚΓ 356,6,5. σωματικὸς μετεωρισμός ΚΣΤ 404,3,9. μετεωρισμός τοῦ σώματος 404,4,21. ΚΣΤ 410,8,6. 416,13,10.

μέτρον, -α : περὶ μέτρων γνώσεως καὶ μέτρων πίστεως ΙΗ 274, τίτλος.

μικρολογία : 32,6,5.

μικροψυχία : ΙΒ 234,8,10. ΚΣΤ 418,16,2.

μίμησις : θεϊκοῦ τρόπου μίμησις ὁ ἥρεμος καὶ ἡσύχιος βίος 34,8,1-2.

μιμητής : 54,25,6.

μίξις : ἐκ τῆς μίξεως τῆς μετὰ τῶν ἰδίων σου παραφυλάττου Ζ 192,5,12.

μῖσος : 34,7,8.

μνήμη : μνήμη ἀσφράγιστος ἔστι ἡ ἔνωσις ἡ πνευματικὴ Α 106,18,1. μνήμη τοῦ θανάτου ἀδιάλειπτος ΙΗ 280,7,2. μνήμη τῆς κοινῆς ὁδοῦ 280,7,6.

μνησικακία : 34,7,8. ΣΤ 184,2,12. Ι 218,2,6.

μολυσμός : μολυσμός τῆς σαρκὸς ΙΖ 272,8,1.

μόνωσις : Η 206,8,12.

μυστήριον : Β 112,1,9. 120,7,17. Ε 156,17,8. Ζ 192,5,18ε. Θ 212,2,7. ΙΑ 224,2,10. ΙΕ 254,3,8. ὁ ἀγιαμός πρώτη γεῦσις τῆς αἰσθήσεως τῶν μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ ΙΣΤ 256,1,1-2. τὰ μυστήρια πασῶν τῶν φύσεων τῶν πνευματικῶν Κ 320,12,7. 320,14,1. 322,14,9· 15,2. ΚΓ 370,17,2. 384,30,11.

μῶμος : 32,7,5ε.

μωρία : 32,6,5.

Μωϋσῆς : Κ 310,1,16. 312,2,9.

N

νεφέλη : ἡ νεφέλη τῆς δόξης αὐτοῦ Β 114,3,9.

νεώτερος (ἄνθρωπος) : κρεῖσσόν σοι συνοικῆσαι δράκοντι ἢ συγκαθεύδειν νεώτερον καὶ συσκεπαθῆναι, κἂν γένηται σου ἀδελφός κατὰ σάρκα Ζ 192,7,3-4.

νηστεία : 130,6,3. I 216,2,4. ΙΣΤ 256,1,7. ένδελεχής νηστεία ΚΓ 364,13,7. περι
τῆς άδιαλείπτου νηστείας ΚΣΤ 400, τίτλος.

νηστεύειν : ούκ έστιν ό ισχύων νηστεύσαι ... χωρίς ήσυχίας και σιωπῆς
40,11,8-10.

νήψις : ΚΣΤ 402,2,2.

Νινευτ' : 62,4,9.

νόμος : φυσικός νόμος Ε 142,2,6. ό δια γραμμάτων νόμος 142,2,7.

νοῦς : νοῦς μετέωρος Δ 144,3,10.

νωχελία : 68,9,12.

Ξ

ξύλον : τό προσπαγήναι τῷ ξύλῳ τοῦ σταυροῦ 54,25,15. τοῦ δια σέ χολήν γευ-
σαμένου έπι τοῦ ξύλου τοῦ σταυροῦ Β 114,2,5. 118,6,9.

Ο

όδος : τῆς στενῆς όδοῦ και τεθλιμμένης και τῆς εύρυχώρου και πλατείας
66,8,17. ή άρχή τῆς όδοῦ τῆς ζωῆς τό άει μελετῆσαι τόν νοῦν έν τοῖς λό-
γοις τοῦ Θεοῦ και έν πτωχεία διατρίβειν Α 92,2,1-2. όδος τῆς δικαιοσύνης
Δ 136,3,1έ. όδος τῆς άληθείας Ε 142,1,7. όταν φυλάξης τας όδους Κυρίου
... τότε έλπισον έπι Κύριον 170,29,17. περι τῶν μεταβολῶν τῶν συμβαινό-
ντων τοῖς όδεύουσιν έν τῇ όδῳ τῆς ήσυχίας ΙΔ 246, τίτλος. όδος φυσική
ΙΗ 280,8,3. όδος τῆς σταυρώσεως ΙΘ 304,20,16. δύο αι όδοι τῆς ζωῆς ΚΓ
382,28,5. ή όδος ή πρὸς τό φῶς και τήν ζωήν φέρουσα ΚΣΤ 400,1,8-9.

οἱησις : 26,1,6. ΙΒ 236,9,12. ΙΘ 284,1,9. 298,15,2. ΚΑ 334,7,11.

οἰκονομία : 68,10,1. έν τῇ οἰκονομία τῆς χάριτος Α 104,15,12. ή τάξις τοῦ έθους
τῆς οἰκονομίας άλλη έστι παρὰ τήν τάξιν τῆς κοινότητος τῶν ανθρώπων
104,15,14-15. ΚΓ 368,16,8.

οἶνος : δύναμις τοῦ οἴνου ΙΓ 242,4,20.

όκνηρία : ΚΣΤ 406,5,8.

όλιγοπιστία : Ε 172,32,6. ΚΣΤ 418,16,5.

όλοκαύτωμα, -τα : Β 116,5,.

όλοκαύτωσις : Ε 166,27,8.

όμνύειν : Ζ 192,7,8.

όμοίωσις : καθ' όμοίωσιν Θεοῦ Ε 174,34,12.

όνειδισμός : 36,9,8. ΚΑ 334,9,6.

όνειδος : 32,7,4.

όξυδερκία : ΚΣΤ 402,2,9.

όρασις : δρασις τοῦ Θεοῦ, έκ τοῦ γινώσκειν αὐτόν έστιν ΙΣΤ 258,2,18. δρασις
τῆς άποκαλύψεως Κ 312,2,10.

ὄργη : 40,12,5. 66,8,6. Ε 170,30,12.
 ὄρκος : Ε 166,28,6.
 οὐρανοπολίτης : 60,3,1.
 ὄφεις : καὶ ἡ Εὐὰ αὐθις διέσυρε τὸν ὄφιν 28,2,6.
 ὄχλησις : ΚΔ δις 390,1,4.

Π

παγίς : παγίς διαβόλου Ζ 190,5,8.
 πάθημα, -τα : Δ 138,4,13.
 πάθος : τοῦ ἐπονειδίστου σταυρικοῦ πάθους αὐτοῦ 68,10,10. τοῖς πάθεσί σου τὰ πάθη σου θεράπευσον Β 118,6,3. ὁ μὴ μακρύνων ἑαυτὸν τῶν αἰτίων τῶν παθῶν ἐκουσίως, ἀκουσίως ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας ἀνθέλκεται Ε 144,3,1-2. τὰ πάθη τῆς ἀμαρτίας 144,3,5-6. 148,8,10. ΣΤ 184,2,10. Ζ 192,5,10. 194,8,13. Η 198,2,3. περὶ παθῶν 200,2,4. 202,3,6έέ. πάθη τῆς φιλοδοξίας - πάθος τῆς φιλαργυρίας 202,3,6έέ. οὐχὶ πάντα τὰ πάθη ἐν προσβολῇ πολεμοῦσιν 202,4,1. 204,5,6. 208,9,8. ΙΑ 224,1,13. ΙΒ 232,7,2έ. ΙΔ 246,1,9. πάθος τοῦ Χριστοῦ ΙΣΤ 256,2,5. ἡ σταύρωσις τοῦ σώματος ἐκ τῆς ἐλευθερίας τῶν παθῶν γίνεται ΙΣΤ 260,4,1-3. 262,5,11. πάθη κρυπτὰ ΙΖ 266,2,9. 268,5,2. μικρὰ πάθη καὶ βδελυκτὰ ΚΓ 362,10,5. ΚΕ 396,3,6. ἄγρια πάθη ΚΣΤ 402,2,2. 404,3,11. 408,6,17έ. 410,7,13. 416,13,11έ. 422,19,8.
 παιδοτροφία : ἡ ἐλεημοσύνη ὁμοία ἐστὶ τῇ παιδοτροφίᾳ ΚΓ 376,23,14.
 Παλάμων : 64,6,7.
 πανουργία : Α 34,7,12.
 παράβασις : Κ 316,6,10.
 παράδεισος : Κ 316,6,11. ΚΓ 380,26,15.
 παράκλησις : Α 36,9,2.
 παραπληξία : ΚΓ 382,29,12.
 παράπτωμα, -τα : Ζ 190,5,1.
 παραφυλακὴ : Ζ 196,9,1.
 Παρθένος : ΙΣΤ 260,3,14. Κ 312,3,8.
 παρρησία : 40,11,7. 72,13,1. ὁ μετὰ παρρησίας μετεωρισμὸς Β 112,1,10. τῆς πρὸς Θεὸν παρρησίας 114,2,6. Ε 166,26,7. 166,27,4. ἐκκλινον ἀπὸ τῆς παρρησίας ὡς ἀπὸ θανάτου Ζ 188,2,4. ΙΘ 292,9,4. ΚΓ 352,2,8. 362,12,3. 374,21,2. ΚΣΤ 416,13,10. 420,17,15.
 Παῦλος : Β 114,3,1. Δ 138,4,6. Η 206,8,8. ΙΕ 252,3,6. ΙΘ 286,4,1.
 παχύτης : παχύτης τοῦ σώματος ΙΖ 266,4,3.
 Παχώμιος : 64,6,7.
 πεῖνα : Θ 212,3,1. ΚΣΤ 412,9,11έ.
 πειρασμός, -οι : πρὸς τὸ φέρειν πειρασμοὺς καὶ συμφορὰς γενναίως καὶ ἀνδρι-

κῶς 38,10,12. τῆ τῶν πειραμῶν ποικιλία 38,10,17. οὐ δυνατόν χωρίς παρα-
χωρήσεως τῶν πειραμῶν γνῶναι ἡμᾶς τὴν ἀλήθειαν A 96,4,9. B 118,7,6. Γ
124,2,4. 126,4,3έ. ἐκ τῶν πειρασμῶν τῶν δαιμόνων 126,4,6. 128,4,11. Δ
138,3,12. 138,4,3. 140,6,1έ. E 144,4,2έ. 150,11,6έ. 152,14,5. 156,17,5έ.
158,20,10. 160,20,12. 160,21,2. 160,22,2έ. 170,30,1. H 198,1,6. I 218,3,9. ἡ
γνῶσις ἡ ἀληθινὴ γέννημα τῶν πειρασμῶν ἐστὶ ΙΣΤ 262,6,3. ΙΖ 270,7,12.
ΙΘ 296,14,3έ., 298,15,3. 306,22,10. ΚΑ 328,2,16. 332,6,10. 334,8,8.
336,9,15έ. ΚΒ 346,5,8. ΚΕ 394,3,3. ΚΣΤ 420,17,1.

πειρατήριον : τὸ πειρατήριον αἰτία τοῦ προσεγγίσει τῷ Θεῷ ΚΑ 332,6,9.

πεισμονή : ΙΖ 264,1,15.

πένθος : Β 112,1,4.

πενία : Ε 144,3,9.

πεποιθήσις : 44,15,5. Α 96,5,3. ἐκτὸς τῆς διὰ πίστεως πεποιθήσεως οὐ δύναται
ἡ ψυχὴ μετὰ θάρσους κατατολμῆσαι τῶν πειρασμῶν Ε 156,12,9–10.
170,30,1. πεποιθήσις πρὸς τὸν Θεὸν ΙΒ 234,8,16. ΙΖ 270,7,11. ΙΘ 292,9,4.
298,14,8. ΚΑ 326,1,13. 328,1,20έ. 330,3,2. ΚΒ 344,3,23. τὴν πρὸς τὸν
Θεὸν πεποιθήσιν ΚΣΤ 420,17,11.

περισπαμὸς : ὅταν ἀποχωρισθῆ ἡ διάνοια ἀπὸ τοῦ περισπασμοῦ τοῦ κόσμου Α
92,1,3. ΚΓ 378,25,7.

Πέτρος : Ε 150,11,11.

πίστις : 44,15,5. 50,22,3έ. 52,24,5. 72,12,13. Α 92,1,2. 94,3,6. ἡ γνῶσις μείζων
τῆς πίστεως 96,5,3. 110,21,19. ἡ πίστις τοῦ δικαίου ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἐξη-
μεροῖ τὰ θηρία Γ 124,2,9–10. μετὰ θέρμης πίστεως Ε 144,4,4. 148,9,3-
10,3. 178,39,3. ΙΒ 234,8,5έ. ΙΣΤ 256,1,10. πίστις τῶν μυστηρίων ΙΖ
270,7,13. ΙΗ 276,3,8. 276,4,4. ἡ πνευματικὴ γνῶσις ἥτις ἐστὶν αἴσθησις
τῶν μυστηρίων, γεννᾷ τὴν πίστιν τῆς ἀληθοῦς θεωρίας 276,4,5–7. πίστις
ψιλὴ 278,4,8. ἡ πίστις φόβον Θεοῦ γεννᾷ 278,4,9. περὶ πίστεως ΙΘ 284, τί-
τλος καὶ 1,1έ. τῆ ἀπλότητι ἡ πίστις ἀκολουθεῖ 284,1,7–8. τῆ ἀπλότητι ἡ
πίστις ἀκολουθεῖ ΙΘ 284,1,7. ΙΘ 288,4,12. 294,11,3. 296,13,9. ΚΑ
328,2,12. 330,3,10. ἡ ἐλπίς ἐπὶ τῷ Θεῷ διὰ τῆς καρδιακῆς πίστεως γίνεται
ΚΒ 340,1. τὸ τῆς πίστεως ἔργον 344,4,3. ἡ πίστις καὶ ἔργον δέεται
346,4,12έ. 348,6,7έ. ΚΣΤ 420,17,5έ.

πλάνη : τὸ τῆς πλάνης σκότος Ζ 194,8,11. πλάνη τοῦ ἐχθροῦ ΙΒ 228,2,4. παγίδες
τῆς πλάνης ΙΘ 292,9,4. 296,13,5.

πλεονέκτημα, -τα : τὰ φυσικὰ πλεονεκτήματα τὰ κτηνώδη Ε 162,23,6.

πλεονεξία : 44,14,16. πλεονεκτεῖ ἡ πλεονεξία τῆς ψυχῆς ἐν τῇ κτήσει τῆς ἀρε-
τῆς Α 106,16,11.

πλημμέλημα, -τα : Ε 146,6,10. 166,28,6.

πλοκολογία : Α 32,7,7.

Πνεῦμα ἅγιον : Β 114,3,12. 116,5,8. Κ 324,8,13.

πνεῦμα βλασφημίας : ΚΓ 364,13,4έ.

πόθος : Α 100,11,5. 104,15,10έ. πόθῳ διαπύρω ἐν τῇ καρδίᾳ πυρσεύεται 106,18,20 μετὰ τοῦ πόθου τοῦ κόσμου Δ 134,1,2. Η 202,3,13. πόθος τοῦ Θεοῦ ΙΑ 226,5,2. πόθος τοῦ σώματος ΚΕ 396,3,8.

πόλεμος : πόλεμος τοῦ διαβόλου ΣΤ 182,1,7. πόλεμος τῆς διακρίσεως ΚΣΤ 414,11,6.

πολιτεία : περὶ μοναχικῆς πολιτείας Θ 210, τίτλος. περὶ τοῦ τρόπου διαφυλάξεως τοῦ κάλλους τῆς μοναχικῆς πολιτείας Ι 216, τίτλος. μοναχικὴ πολιτεία 216,1,11. πολιτεία τῆς ἡσυχίας ΙΒ 228,1,13. πολιτεία ἡ ἀπλή 230,3,8. πολιτεία ἡ σωματικὴ ἡ κατὰ Θεὸν – πολιτεία τῆς διανοίας ΙΖ 266,2,1–11. ἡ πολιτεία ἡ πνευματικὴ ἐστὶ πρᾶξις χωρὶς αἰσθήσεων 266,4,1. πολιτεία μοναδικὴ 268,4,7.

πολυθεΐα : Ε 164,24,9.

πολυκτησία : 66,8,13.

πολυλογία : 32,6,3. Ζ 194,8,5.

πονηρία : 66,9,3.

πόνος : ὁ καρδιακὸς πόνος ὁ μετὰ διακρίσεως Β 112,1,5.

πορνεία : Β 112,1,11. Ε 146,7,6. ΚΓ 358,8,2.

πρᾶξις : διὰ τῆς ψυχικῆς πράξεως λεπτύνεται ἡ καρδία καὶ χωρίζεται ἀπὸ τῆς κοινωνίας τῆς ἠφανισμένης ζωῆς ΙΖ 266,3,1–3.

πραότατος : 44,16,1έ. 46,19,4. 48,19,7έ. 52,23,1. 54,25,6έ.

πραότης : τῷ ὄντως ἅλατι ἠρτυμένῳ τῷ τῆς πραότητος 38,10,5. ἡ ἡσυχία καὶ πραότης αὐτῆ, καὶ σοφία κληθήσεται καὶ μήτηρ ἀπασῶν τῶν ἀρετῶν 38,10,7–8. 42,14,9. τὴν ἰδίαν πραότητα ὡσπερ στέγην τῷ Κυρίῳ ἠτοίμασε 48,19,10. Ζ 190,4,3. ΙΒ 230,3,7. πραότης τῶν λογισμῶν ΚΣΤ 402,2,3.

πραῦς : Α 50,21,1έ.

πρόγνωσις : Ε 150,10,14.

προθυμία : ἡ προθυμία ζήλου γέννημα λέγεται ΙΘ 306,23,7έ.

προκοπὴ : περὶ προκοπῆς τῆς ἐκ τῶν πειρασμῶν γινομένης Γ 126,4, τίτλος.

πρόνοια (Θεοῦ) : Α 96,4,11έ. 96,5,5. Δ 140,6,2. Ε 150,11,2έ. 152,12,9. 154,15,6. 154,16,1έ. 164,25,8έ. Η 206,7,5. ΙΒ 230,5,2. ΙΖ 266,2,7. ΙΘ 284,2,6. 286,2,15. 3,1. 288,4,13. 294,11,7–8. ΚΒ 346,5,3. 348,6,2έ. ΚΓ 366,14,2έ. ΚΕ 392,1,3. ΚΣΤ 408,7,3. 414,11,4.

προσβολή : ΣΤ 182,1,4.

προσέγγισις : περὶ ὠφελείας ἐκ τῆς προσεγγίσεως τοῦ Θεοῦ ΚΑ 326, τίτλος.

προσευχὴ : διὰ καθαρᾶς καὶ καρδιακῆς προσευχῆς Β 114,3,7. Ε 166,27,5. στόμα ἄδικον διὰ προσευχῆς ἐμφράττεται 170,31,1. 172,31,4. Η 204,5,5. 6,5. Θ 214,4,1. ἐγκαρτερεῖν ταῖς προσευχαῖς Ι 218,3,6. αἰτησις πρὸς τὸν Θεὸν

μετὰ ἐμπόνου προσευχῆς ΙΑ 224,2,8. ἀδιάλειπτος προσευχή ΙΓ 240,2,6. κόπος τῆς προσευχῆς 240,2,6. ραπισμὸς τῆς κεφαλῆς ἐν τῇ προσευχῇ 240,3,12. ΙΕ 254,4,5. ΙΘ 284,2,1. ΚΑ 328,2,12. 330,3,1έ. 4,6. 332,5,4. 334,9,2. ἀγάπησον τὴν σωφροσύνην, ἵνα μὴ καταισχυθῆς ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς σου ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ΚΓ 356,6,9–10. 370,18,1. 372,17,10· 19,1. 374,21,2. 380,27,3έ. ΚΣΤ 414,12,3.

προσκυνεῖν : Θ 212,3,5.

προσκύνησις : Α 110,22,1. ΚΒ 348,7,7. ΚΓ 360,9,4. ΚΕ 398,5,10. ἀμέλεια τῶν συνήθων προσκυνήσεων ΚΣΤ 406,5,9.

προσοχή : ἀδιάλειπτος προσοχή τῆς καρδίας ΚΣΤ 414,12,1.

πρόφασις : προφάσεις προφασιζόμενος ΚΒ 342,3,6.

Προφήτης, –αι : Δ 138,3,13.

πτωχεία : Α 92,2,2. 94,2,5. ΚΓ 356,6,4. Ε 158,19,21. ἐκούσιος πτωχεία ΚΓ 374,21,6. 376,23,5.

Ρ

ραθυμία : 68,9,13. Ε 160,20,18. ΙΘ 306,23,3. ΚΒ 342,3,7. ΚΣΤ 402,2,16. 416,14,3. 418,15,4.

ρύπος : ἀπολούση σε τοῦ ρύπου τῆς κακίας Β 116,5,8.

Ρωμαῖος, –οι : ΚΕ 396,4,3.

σαπρολογία : 38,11,5

Σατὰν : 28,2,7.

σατανᾶς : Ε 162,23,3.

σιγή : ΚΓ 368,16,14.

σιγηλὸς : Α 40,12,2.

Σινᾶ : Κ 312,2,4.

σιωπὴ : 36,8,15. 40,11,10. 42,14,8. 70,11,9. ΙΒ 230,3,4. ΚΕ 396,4,3.

σιωπηλὸς : 40,12,1,8. 40,13,6έέ. 48,20,1. 50,22,1έ. 52,24,1.

σκληροκαρδία : Ε 172,32,5.

σκορπισμὸς : ΙΓ 240,2,7. σκορπισμὸς τοῦ νοῦ ΙΣΤ 258,3,2.

σκοτομήνη : Α 96,5,6.

σκότος : τὸ τῆς πλάνης σκότος Ζ 194,8,11.

σκότωσις : ΙΒ 232,8,3. σκότωσις καὶ ψυχρότης τῆς διανοίας ΚΣΤ 406,5,9. σκότωσις τῶν λογισμῶν 406,5,4.

Σόδομα : ΚΣΤ 408,6,7.

Σολομῶν : ΚΓ 370,17,10.

σοφία : ἡ ἡσυχία καὶ πραότης αὐτῆ, καὶ σοφία κληθήσεται Α 38,10,7–8. ἀρχὴ

σοφίας, φόβος Κυρίου 72,12,12. ἡ ἄπρακτος σοφίας παραθήκη αἰσχύνης A 108,19,6. τῆς σοφίας καὶ τῆς γνώσεως τῶν Θεοῦ μυστηρίων B 112,1,9. E 142,2,1. ΣΤ 182,2,5. ἡ σοφία ἀπάσης τῆς κτίσεως K 320,12,6. σοφία τῆς καρδίας ΚΣΤ 422,19,2.

σοφία θεία : 60,1,8. 64,7,3.

σταυρὸς : αἶρειν τὸν σταυρὸν οὐκ αἰσχύνεται 52,23,10. τὸ προσπαγῆναι τῷ ξύλῳ τοῦ σταυροῦ 54,25,15. B 114,2,5. 118,6,9. Δ 138,4,17. 140,5,1. προσκυνῆσαι τὸν τίμιον σταυρὸν Θ 212,3,6. ΙΣΤ 258,3,7. ΙΘ 300,16,10έ. σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ ΚΓ 380,26,8· 27,4.

σταύρωσις : τῆς τοῦ νοῦ σταυρώσεως ΙΣΤ 258,3,8. ἡ σταύρωσις τοῦ σώματος τρόπος ἐστὶν ἀνόδου εἰς τὸν σταυρὸν 260,4,1έ. ἡ βασιλεία τοῦ νοῦ ἡ σταύρωσις ἐστὶ τοῦ σώματος 260,4,6–7. ὁδὸς τῆς σταυρώσεως ΙΘ 304,20,16.

στεναγμὸς : B 116,5,4.

στενοχωρία : 38,10,14.

στέφανος : τὸν ἀμάραντον στέφανον τὸν ἐκ τῆς ὑπομονῆς 38,10,22. στέφανος τῆς δόξης ΚΕ 396,4,9.

συγκαθεύδειν : Z 192,7,3.

συκοφαντία : H 206,8,16.

σμπάθεια : B 118,6,2.

συμφορὰ : πρὸς τὸ φέρειν πειρασμοὺς καὶ συμφορὰς γενναίως καὶ ἀνδρικῶς 38,10,12. ΚΕ 398,5,4.

συνδέεσθαι : λύων πάντα σύνδεσμον ἐξωτικὸν ἀπὸ ἑαυτοῦ δυνήση συνδεθῆναι τῇ καρδίᾳ τῷ Θεῷ. προηγείται τοῦ συνδεθῆναι τῷ Θεῷ, τὸ λυθῆναι τῆς ὕλης ΚΓ 350,1,2–5.

συνείδησις : A 108,21,4. E 170,31,1. H 206,8,7.

σύνεσις : 60,2,1. 70,12,4. ψυχικῆ συνέσει A 102,15,8.

συνοικεῖν : Z 192,7,3. ὑπερηφάνῳ μὴ συνοικῆσης Z 194,8,11.

συντυχία : ΙΓ 240,4,5έ. 242,5,1. ΚΒ 342,3,5. ΚΓ 370,18,4. 372,18,4. 372,18,15έ.

συστολή : ΚΓ 358,8,1.

σωτηρία : ὁ παμπόνηρος ἐχθρὸς τῆς σωτηρίας τε καὶ τιμῆς 26,1,3. E 158,20,7. 170,3ῦ.3. Ι 216,1,5. ΚΑ 328,2,13.

σωφροσύνη : E 146,7,4. Z 188,2,9. Z 190,4,4. 192,6,3. Ι 218,3,14–15. 242,4,2. ΙΣΤ 2ς 5,1,7. 258,2,12. ἀγάπησον τὴν σωφροσύνην, ἵνα μὴ καταισχυθῆς ἐν τῷ καιρῷ τῆς προσευχῆς σου ΚΓ 356,6,9–10. 358,8,6. 370,17,14. 372,2ῦ.3. ΚΣΤ 402,2,7. 406,5,25.

T

ταλαιπωρία : ΙΓ 240,3,8. ΚΣΤ 410,9,8.

τάξις : ἡ τάξις τοῦ ἔθους τῆς οἰκονομίας ἄλλη ἐστὶ παρὰ τὴν τάξιν τῆς κοινότη-

τος τῶν ἀνθρώπων Α 104,15,14–15. ἡ τάξις ἡ σὺμφων Ζ 186,1,1έέ. περὶ τάξεως τῆς μοναχικῆς πολιτείας Θ 210, τίτλος. περὶ τάξεων προκοπῆς τοῦ ἀνθρώπου ΙΑ 222,1,1έέ. ἡ τάξις τῶν ἀρχαρίων, ἡ μέση καὶ ἡ τῶν τελείων 222,1,1–2. σύνηθές ἐστιν τῇ τάξει τῆς ἡσυχίας ἐνδοθεν συγκεχύσθαι τῷ σκότει τὴν ψυχὴν ΙΔ 246,1,4–6. τάξις τῶν δακρῶν ΙΕ 252,2,11. πρώτη τάξις τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ πνεύματος ... ΙΣΤ 256,1,3. τάξις τῆς γνώσεως ΙΘ 290,7,1. πρώτη τάξις τῆς γνώσεώς ἐστὶν ἡ θεωρία τῶν ὀρωμένων κτισμάτων ΚΓ 364,13,2–3

ταπεινοφροσύνη : Ε 148,9,3. 172,32,1. Ζ 190,5,3. περὶ ταπεινοφροσύνης ΙΘ 284, τίτλος. 292,9,9. περὶ ταπεινοφροσύνης Κ 310, τίτλος. ταπεινοφροσύνη στολή θεότητός ἐστι 310,1,2–5έ. ἡ δόξα τῆς ταπεινοφροσύνης Κ 314,4,6. 318,9,6. 318,11,2. 322,15,6. ἡ τελειότης τῆς ταπεινοφροσύνης 322,16,7. τῇ ταπεινοφροσύνῃ ἔπεται ἡ ἐγκράτεια καὶ συστολή ΚΓ 358,8,1. 360,8,10. τῇ σκληροκαρδίᾳ ἀκολουθεῖ ὑπερηφανία, τῇ δὲ πίστει ταπεινοφροσύνη καρδίας ΚΣΤ 420,17,5–6.

ταπεινῶνειν : ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ἐν πᾶσιν, ὑψωθῆσεται Ε 174,35,4.

ταπείνωσις : τῆς χριστομιμήτου καὶ ἀληθινῆς ταπεινώσεως 36,8,14. διὰ τὸ μὴ ἀποτυχεῖν τῆς ὀψοποιῦ ταπεινώσεως 38,10,20. 68,9,21. μιμεῖται τὴν ταπείνωσιν τοῦ ἡγαπημένου Β 112,1,6. μιμήσασθαι τὴν ταπείνωσιν τοῦ Χριστοῦ 14,2,1. Ε 146,7,1. 150,10,13. 162,23,8. ἡ ταπείνωσις διὰ παντὸς δέχεται παρὰ Θεοῦ τὸ ἔλεος 172,32,4. ὅπου βλαστάνει ἡ ταπεινωσις, ἐκεῖ ἡ τοῦ Θεοῦ δόξα βρῦει 172,33,2. 174,34,6. 176,35,14. 180,39,11. ΙΑ 224,2,10. 226,5,1. ταπείνωσις Θεοῦ ΙΣΤ 260,3,12. ταπείνωσις τῆς φύσεως 260,3,16. ὅταν ἡ ταπείνωσις βασιλευῇ ἐν τῇ διαγωγῇ ... 260,5,7. ἡ ἀληθινὴ ταπείνωσις γέννημά ἐστι τῆς γνώσεως 262,6,2. ΙΘ 284,1,2. 298,15,5. Κ 318,9,3. ταπείνωσις ἐστὶ δύναμις μυστικὴ ... ἦν ὑποδέχονται οἱ τέλειοι ἅγιοι 318,10,1–2. 320,11,11. 320,14,7. 322,15,3. 324,18,8. 328,2,6. 332,5,7. 334,7,5έ. 36,10,3. ΚΓ 352,2,8. 362,11,3. 364,12,15. 370,17,15. πόλις τῆς ταπεινώσεως ΚΔ δις 390,1,1έ.

ταραχή : ταραχὴ λογισμῶν Ε 156,17,3. ΚΓ 378,24,7. ΚΔ δις 390,1,5. πέλαγος ταραχῆς ΚΣΤ 416,13,12.

τελειότης : τελειότης τοῦ Πατρὸς Α 106,18,10. ΙΑ 224,9,4. ἡ τελειότης ἐν τῇ ἀναστροφῇ τῆς οὐρανίου θεωρίας τῆς ἐκτὸς τῶν αἰσθήσεων ΙΖ 272,9,3–4. ἡ τελειότης τῆς ταπεινοφροσύνης Κ 322,16,7. τελειότης πασῶν τῶν ἀρετῶν 324,18,7. ἡ ἀκρότης τῆς τελειότητος ΚΓ 384,30,2έ. ΚΕ 394,2,14.

τελειώσις : Α 92,2,3. Ε 148,9,5. ΙΑ 224,3,8. Κ 318,11,1. ΚΑ 334,7,6. ἡ ἡσυχία ἀκρότης ἐστὶ τῆς τελειώσεως ΚΓ 376,23,15.

τιμὴ : Α 110,22,1. Ε 142,1,1. 162,24,2έ. 174,34,3έ. 176,35,14. 178,38,4. Κ 314,5,6. 316,6,4. 318,9,1. ΚΒ 348,7,7.

τιμωρία : E 164,25,3.

τρόπος, -οι : περί τῶν τρόπων τῶν ἀρετῶν ΙΣΤ 256, τίτλος.

τρυφερότης : ΙΘ 286,3,3.

τρυφή : Η 204,5,13. 204,6,2ε. ΙΘ 286,4,4. 290,7,1. 292,8,3. ΚΓ 350,2,2. 358,6,20. 376,23,17. ΚΣΤ 408,6,9ε.

τύρβη : 42,14,4. 66,8,13.

τύφωσις : ΚΓ 378,24,6.

Υ

ὕβρις : 34,7,8. 62,5,3. ΚΑ 334,9,6.

ὕετος : ὡς ὕετος ἐπὶ πόκον Κ 312,3,3.

ὕιοθεσία : E 164,25,11.

Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου : Κ 324,18,10.

ὕπακοή : 34,7,20. 60,3,7.

ὕπερηφανία : 26,1,7. E 172,32,2. 176,36,2. ΙΒ 234,9,6. ΙΓ 242,6,1. Κ 318,11,4ε. ΚΑ 332,7,4. ΚΓ 358,8,3.

ὕπερήφανος : ὕπερηφάνω μὴ συνοικήσης Ζ 194,8,11.

ὕπεροψία : ὕπεροψία τῶν ὀρωμένων Ι 216,2,2.

ὕπνος : συγγενής ἐστὶν ὁ ὕπνος τῆς διανοίας καὶ εἰκὼν τοῦ ἀληθινοῦ θανάτου ΚΣΤ 418,15,8-9.

ὕπομονη : 38,10,22. 68,9,19. Δ 140,6,9. ΙΔ 224,2,8. περί ὕπομονῆς ὑπὲρ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ ΚΕ 392, τίτλος. 396,3,7. 398,5,4. ΚΣΤ 410,8,2. 412,10,2. 414,11,8.

ὕποταγή : ἡ δόξα τοῦ σώματος ὑποταγή ἐστὶ σωφροσύνης μετὰ Θεοῦ ΙΣΤ 258,2,11-12. ἡ ἀληθινὴ ὑποταγὴ διπλῆ ἐστὶν, ἐν ἔργοις καὶ ὄνειδίσεσι 258,2,14. ἐν τῇ ὑποταγῇ τῆς ψυχῆς ὑποτάσσονται τὰ πάντα 260,5,6.

ὕποτάσσεσθαι : ἐὰν μὴ ὑποταγῇ τὸ αὐτεξούσιον τῷ λογικῷ οὐχ ὑποτάσσεται ὁ νοῦς τῷ Θεῷ ΙΣΤ 260,4,5. ὁ ὑποτάσσων ἑαυτὸν τῷ Θεῷ ἐγγύς ἐστὶ τοῦ ὑποταγῆναι αὐτῷ τὰ πάντα 260,5,3. δταν βασιλεύῃ ἡ ταπείνωσις ἐν τῇ διαγωγῇ σου, ὑποτάσσεται σοὶ ἡ ψυχὴ σου καὶ μετ' αὐτῆς ὑποταγήσεται σοὶ τὰ πάντα 260,5,7-9.

ὕψηλοσφροσύνη : E 176,36,3. ΚΓ 358,6,22.

Φ

φαντασία : φαντασία τῶν θείων νοημάτων ΙΑ 222,1,9-10. φαντασῖαι ἀκάθαρτοι ΚΣΤ 406,5,17.

φαυλισμὸς : 40,11,6.

φθόνος : 26,1,8. φθόνω ἀπανθρώπω 32,5,7. Δ 136,3,5. E 148,8,4.

φθορὰ : Γ 124,1,14.

- φιλανθρωπία : φιλανθρωπία τοῦ Θεοῦ ΚΕ 392,1,7.
 φιλαργυρία : Η 202,3,9–11.
 φιλαυτία : 26,1,10.
 φιλέρημος : 40,12,8έξ.
 φιλήρεμος : 46,18,1έ. 50,22,1. 54,25,5. 54,26,1.
 φιλήσυχος : Α,44,15,1έ. 44,16,3. 46,18,6. 50,22,13. 54,25,5.
 φιλοκατήγορος : 34,7,11.
 φιλοκτημοσύνη : ΚΓ 352,3,85.
 φιλόνεικος, –οι : Ε 176,37,2.
 φιλοπτωχεία : ΚΓ 376,23,7.
 φιλόσαρκος, –οι ΚΓ 372,20,1.
 φιλοσοφία : ΚΣΤ 418,14,15.
 φιλοσωματία : ΚΣΤ 418,16,5.
 φλυαρία : ΚΓ 358,7,1.
 φόβος : Α 100,12,3. 102,12,4. 108,21,7. ὁ λογισμὸς τοῦ φόβου Γ 122,1,3. ἀπὸ φόβου λυκτερινοῦ Γ 124,2,8. τῷ φόβῳ τῶν θλιβερῶν Ε 160,22,9. ΣΤ 182,1,5. ΙΒ 234,8,12. ΙΗ 276,4,4έ., ὁ φόβος τῆς ἀποκαλύψεως Κ 312,2,5. ΚΔ 386,2,3. φόβος τῶν ὁδῶν καὶ τῶν τρίβων ΚΣΤ 402,2,14.
 φόβος Θεοῦ : 72,12,12. Α 93,1,1. 94,4,4. 102,12,10έ. Γ 126,3,9. Δ 140,6,10. Ζ 192,6,5. ΙΗ 276,3,11. 278,4,9έ. 278,5,1έ. 280,7,4. 300,16,12. ΚΒ 342,2,16. ΚΓ 376,22,5. ΚΕ 392,1,2.
 φόβος Κυρίου : 72,12,12.
 φόβος τοῦ θανάτου : Α 94,4,2. 108,21,3. ΚΕ 396,4,19.
 φόνος : 28,2,8. 40,12,5.
 φροντῖς : περὶ ἀργίας τῶν φροντίδων τῶν ἡσυχαστῶν ΙΓ 238, τίτλος.
 φυλακὴ : ἡ φυλακὴ τοῦ στόματος ἐξυπνίζει τὴν συνείδησιν πρὸς τὸν Θεὸν Γ 130,6,9.
 φωνὴ : φωνὴ τοῦ Θεοῦ Κ 12,2,10.
 φῶς : ἐγὼ εἶμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου 30,4,13. τὸ φῶς τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ Β 114,3,9. φῶς τοῦ Χριστοῦ Ζ 196,9,3. διαυγᾶσαι τὸν νοῦν τὸ φῶς τῆς εὐφροσύνης ΙΔ 248,2,4–5. φῶς τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ΙΕ 252,2,4. ἄγγελος τοῦ φωτὸς 314,5,5. φῶς τοῖς ἐν σκότει (ἡ προσευχῇ) ΚΑ 328,2,14. φῶς τῆς ἀληθείας ΚΓ 372,18,11. ΚΣΤ 400,1,8.

X

- Χαναάν : Η 202,4,9.
 χαρὰ : Ε 170,31,3. 172,31,5. Η 198,1,12. ΚΓ 382,27,12. ΚΔ 386,2,6. ἡ χαρὰ τῆς ψυχῆς ΚΣΤ 402,2,21.
 χάρις (τοῦ Θεοῦ) : Α 96,5,1. Κ 312,3,1. δύναμις τῆς χάριτος 318,10,4. ΚΓ 382,28,3. 384,30,3.

χάρισμα ,–τα : Δ 138,4,5έ. Ε 164,25,16. ΙΗ 278,5,8έ. Κ 22,16,5. ΚΑ 332,5,5.
 πνευματικά χωρίσματα ΚΓ 350,1,14.
 χαυνότης : ΙΓ 238,1,12. χαυνότης τῶν αἰσθήσεων 238,2,2. 240,3,9. ΚΑ 326,1,5.
 χαύνωσις : ΙΘ 306,21,2.
 χολή : τοῦ διὰ σὲ χολὴν γευσάμενου Β 114,2,5. 118,6,6. 324,18,4.
 χρηστότης : Η 208,12,1. Θ 214,3,11. ΚΓ 366,14,22. 370,18,6.
 Χριστιανὸς ,–οι : Ι 216,1,5.

Ψ

ψεύδестhai : Ζ 192,7,8.
 ψεῦδος : 26,1,8. 28,3,8. 32,5,10. τὸ ψεῦδος τῆς πλάνης τὸ ζοφερόν 64,7,7. ΚΓ
 354,4,4.
 ψιθυρισμὸς : 32,7,6.
 ψυχὴ : ψυχὴ μεμιασμένη οὐκ ἀνέρχεται εἰς καθαρὰν βασιλείαν ΙΣΤ 256,1,5.

Ω

ὠραιότης : ὠραιότης Θεοῦ ΙΖ 268,4,15.
 ὠφέλεια : Ε 160,22,8. 162,23,7. περὶ ὠφελείας ἐκ τῆς προσεγγίσεως τοῦ Θεοῦ
 ἐν τῇ καρδίᾳ ΚΑ 326, τίτλος.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

| | |
|--|--------|
| ΠΡΟΛΟΓΟΣ | 7 |
| ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΤΩΝ ΛΟΓΩΝ ΤΗΣ ΒΙΒΛΟΥ | 10 |
| ΕΠΙΓΡΑΜΜΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΩΝ ΠΕΡΙ ΣΙΩΠΗΣ ΚΑΙ ΗΣΥΧΙΑΣ ΚΑΙ ΒΙΟΥ ΗΡΕΜΟΥ ΤΟΥ ΣΥΝΙΣΤΑΣΘΑΙ ΔΥΝΑ- ΜΕΝΟΥ ΠΡΟ ΠΑΝΤΟΣ ΕΡΓΟΥ ΑΠΟ ΕΠΟΧΗΣ ΓΛΩΤΤΗΣ ΚΑΙ ΠΡΑΞΙΑΣ, ΕΝ Ω ₁ ΚΑΙ ΜΙΚΡΟΣ ΕΠΑΙΝΟΣ ΑΠΟ ΙΔΙΩΤΙ- ΚΩΝ ΧΕΙΛΕΩΝ ΠΡΟΣΦΕΡΟΜΕΝΟΣ ΤΩ ₁ ΟΣΙΩ ₁ ΠΑΤΡΙ ΙΣΣΑΚ ΤΩ ₁ ΣΥΡΩ ₁ . | 26 |
| ΕΠΑΙΝΟΣ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΙΣΑΑΚ | 60 |
| ΕΙΣΑΓΩΓΗ | 77 |
| ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ | 90 |
| ΛΟΓΟΙ Α' - ΚΣΤ' | 92-423 |
| ΛΟΓΟΣ Α', ΠΕΡΙ ΑΠΟΤΑΓΗΣ ΚΑΙ ΜΟΝΑΧΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ | 92 |
| ΛΟΓΟΣ Β', ΠΕΡΙ ΑΠΟΤΑΓΗΣ ΚΟΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΠΟΧΗΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ ΠΑΡΡΗΣΙΑΣ. | 112 |
| ΛΟΓΟΣ Γ', ΠΕΡΙ ΑΝΑΧΩΡΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΟΤΙ ΟΥ ΔΕΙ ΔΕΙΛΙΑΝ ΚΑΙ ΦΟΒΕΙΣΘΑΙ, ΑΛΛΑ ΣΤΗΡΙΖΕΣΘΑΙ ΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑΝ ΤΗ ₁ ΕΙΣ ΘΕΟΝ ΠΕΠΟΙΘΗΣΕΙ ΚΑΙ ΘΑΡΡΕΙΝ ΤΗ ₁ ΑΔΙ- ΣΤΑΚΤΩ ₁ ΠΙΣΤΕΙ, ΩΣ ΕΧΟΝΤΑΣ ΦΡΟΥΡΟΝ ΚΑΙ ΦΥΛΑΚΑ ΤΟΝ ΘΕΟΝ. | 122 |
| ΛΟΓΟΣ Δ', ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΟΘΟΥ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ. | 134 |
| ΛΟΓΟΣ Ε', ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΑΚΡΥΝΕΣΘΑΙ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΚΑΙ ΠΑΝΤΩΝ ΤΩΝ ΘΟΛΟΥΝΤΩΝ ΤΟΝ ΝΟΥΝ. | 142 |
| ΛΟΓΟΣ ΣΤ', ΠΕΡΙ ΩΦΕΛΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΚ ΤΗΣ ΦΥΓΗΣ ΤΟΥ ΚΟ- ΣΜΟΥ. | 182 |
| ΛΟΓΟΣ Ζ', ΠΕΡΙ ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΑΡΧΑΡΙΩΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΝΗΚΟΝΤΩΝ ΑΥΤΟΙΣ. | 186 |
| ΛΟΓΟΣ Η', ΠΕΡΙ ΤΑΞΕΩΣ ΛΕΠΤΗΣ ΤΗΣ ΔΙΑΚΡΙΣΕΩΣ. | 198 |
| ΛΟΓΟΣ Θ', ΠΕΡΙ ΤΑΞΕΩΣ ΤΗΣ ΜΟΝΑΧΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΣΥΝ- ΤΟΜΙΑΣ ΤΕ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΑΣ ΚΑΙ ΠΩΣ ΤΕ ΚΑΙ ΠΟΙΩ ₁ ΤΡΟΠΩ ₁ ΤΙΚΤΟΝΤΑΙ ΑΙ ΑΡΕΤΑΙ ΕΞ ΑΛΛΗΛΩΝ. | 210 |

| | |
|--|-----|
| ΛΟΓΟΣ Γ', ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΝ ΤΙΝΙ ΔΙΑΦΥΛΑΤΤΕΤΑΙ ΤΟ ΚΑΛΛΟΣ ΤΗΣ ΜΟΝΑΧΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΙΣ Ο ΤΡΟΠΟΣ ΤΗΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΔΟΞΟΛΟΓΙΑΣ. | 216 |
| ΛΟΓΟΣ ΙΑ', ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗ ΔΕΙΝ ΤΟΝ ΔΟΥΛΟΝ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΤΟΝ ΠΤΩΧΕΥΣΑΝΤΑ ΑΠΟ ΤΩΝ ΚΟΣΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΞΕΛΗΘΟΤΑ ΕΙΣ ΑΝΑΖΗΤΗΣΙΝ ΑΥΤΟΥ, ΔΙΑΤΟ ΜΗ ΕΦΘΑΚΕΝΑΙ ΤΗΝ ΚΑΤΑΛΗΨΙΝ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ, ΦΟΒΩ ΤΟΥΤΟΥ ΠΑΥΣΑΣΘΑΙ ΤΗΣ ΑΝΑΖΗΤΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΨΥΧΡΑΝΘΗΝΑΙ ΤΗΣ ΘΕΡΜΗΣ ΤΗΣ ΤΙΚΤΟΜΕΝΗΣ ΑΠΟ ΤΟΥ ΠΟΘΟΥ ΤΩΝ ΘΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΗΣΕΩΣ ΤΩΝ ΜΥΣΤΗΡΙΩΝ ΑΥΤΩΝ. ΔΙ' ΩΝ ΤΡΟΠΩΝ ΠΕΦΥΚΕΝ Ο ΝΟΥΣ ΦΥΡΕΣΘΑΙ ΕΝ ΤΗ ΜΝΗΜΗ ΤΩΝ ΠΑΘΩΝ. | 222 |
| ΛΟΓΟΣ ΙΒ', ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΩΣ ΟΦΕΙΛΕΙ Ο ΔΙΑΚΡΙΤΙΚΟΣ ΚΑΘΕΖΕΣΘΑΙ ΕΝ ΤΗ ΗΣΥΧΙΑ. | 228 |
| ΛΟΓΟΣ ΙΓ', ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΟΤΙ ΩΦΕΛΙΜΟΣ ΤΟΙΣ ΗΣΥΧΑΣΤΑΙΣ Η ΑΡΓΙΑ ΤΩΝ ΦΡΟΝΤΙΔΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΖΗΜΙΟΣ Η ΕΙΣΟΔΟΣ ΚΑΙ Η ΕΞΟΔΟΣ. | 238 |
| ΛΟΓΟΣ ΙΔ', ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΝΑΛΛΑΓΗΣ ΚΑΙ ΤΡΟΠΗΣ ΤΗΣ ΓΙΝΟΜΕΝΗΣ ΤΟΙΣ ΟΔΕΥΟΥΣΙΝ ΕΝ ΤΗ ΟΔΩ ΤΗΣ ΗΣΥΧΙΑΣ ΤΗ ΥΠΟ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΤΕΤΑΓΜΕΝΗ. | 246 |
| ΛΟΓΟΣ ΙΕ', ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΗΣΥΧΑΖΟΝΤΩΝ. ΠΟΤΕ ΑΠΕΡΑΝΤΩ ΘΑΛΑΣΣΗ, ΗΤΟΙ ΤΗ ΔΙΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΗΣΥΧΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΤΕ ΔΥΝΑΝΤΑΙ ΕΛΠΙΣΑΙ ΜΙΚΡΟΝ, ΟΤΙ ΗΡΞΑΝΤΟ ΔΙΔΟΝΑΙ ΑΥΤΟΙΣ ΟΙ ΚΟΠΟΙ ΑΥΤΩΝ ΚΑΡΠΟΥΣ. | 250 |
| ΛΟΓΟΣ ΙΣΤ', ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΡΟΠΩΝ ΤΩΝ ΑΡΕΤΩΝ. | 256 |
| ΛΟΓΟΣ ΙΖ', ΠΕΡΙ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ΤΩΝ ΤΡΟΠΩΝ ΤΗΣ ΑΡΕΤΗΣ ΚΑΙ ΤΙΣ Η ΙΣΧΥΣ ΕΚΑΣΤΟΥ ΑΥΤΩΝ ΚΑΙ ΤΙΣ Η ΔΙΑΦΟΡΑ ΕΚΑΣΤΟΥ ΑΥΤΩΝ. | 264 |
| ΛΟΓΟΣ ΙΗ', ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΟΣΟΝ ΓΙΝΕΤΑΙ ΤΟ ΜΕΤΡΟΝ ΤΗΣ ΓΝΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΤΡΑ ΤΑ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ. | 274 |
| ΛΟΓΟΣ ΙΘ', ΠΕΡΙ ΠΙΣΤΕΩΣ ΚΑΙ ΤΑΠΕΙΝΟΦΡΟΣΥΝΗΣ. | 284 |
| ΛΟΓΟΣ Κ', ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΟΣΗΝ ΤΙΜΗΝ ΚΕΚΤΗΤΑΙ Η ΤΑΠΕΙΝΟΦΡΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΠΟΣΟΝ ΑΝΩΤΕΡΟΣ ΕΣΤΙΝ Ο ΒΑΘΜΟΣ ΑΥΤΗΣ. | 310 |

| | |
|---|-----|
| ΛΟΓΟΣ ΚΑ', ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΥΠΟ ΤΙΝΟΣ ΩΦΕΛΕΙΤΑΙ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΕΙΣ ΤΟ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΑΙ ΤΩ ΘΕΩ ΕΝ ΤΗ ΚΑΡΔΙΑ ΑΥ- ΤΟΥ ΚΑΙ ΤΙΣ Η ΑΛΗΘΗΣ ΑΙΤΙΑ Η ΠΡΟΣΕΓΓΙΖΟΥ- ΣΑ ΑΥΤΩ ΚΡΥΠΤΩΣ ΤΗΝ ΒΟΗΘΕΙΑΝ ΚΑΙ ΤΙΣ ΠΑ- ΛΙΝ Η ΑΙΤΙΑ Η ΑΓΟΥΣΑ ΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟΝ ΕΙΣ ΤΑ- ΠΕΙΝΩΣΙΝ. | 326 |
| ΛΟΓΟΣ ΚΒ', ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΡΟΠΩΝ ΤΗΣ ΕΙΣ ΘΕΟΝ ΕΛΠΙΔΟΣ ΚΑΙ ΤΙΝΑ ΔΕΙ ΕΛΠΙΖΕΙΝ ΕΠΙ ΤΟΝ ΘΕΟΝ ΚΑΙ ΤΙΣ ΕΣΤΙΝ Ο ΑΦΡΟΝΩΣ ΚΑΙ ΑΣΥΝΕΤΩΣ ΕΧΩΝ ΤΗΝ ΕΛΠΙΔΑ. | 340 |
| ΛΟΓΟΣ ΚΓ', ΠΕΡΙ ΑΓΑΠΗΣ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΑΠΟΤΑΓΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΝ ΑΥΤΩ ΑΝΑΠΑΥΣΕΩΣ. | 350 |
| ΛΟΓΟΣ ΚΔ', ΠΕΡΙ ΣΗΜΕΙΩΝ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΗΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΑΓΑ- ΠΗΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ. | 386 |
| ΛΟΓΟΣ ΔΙΣ ΚΔ', ΠΕΡΙ ΤΑΠΕΙΝΩΣΕΩΣ. | 390 |
| ΛΟΓΟΣ ΚΕ', ΠΕΡΙ ΥΠΟΜΟΝΗΣ ΤΗΣ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΠΩΣ Η ΑΝΤΙΛΗΨΙΣ ΕΥΡΙΣΚΕΤΑΙ ΕΝ ΑΥΤΗ. | 392 |
| ΛΟΓΟΣ ΚΣΤ', ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΔΙΑΛΕΙΠΤΟΥ ΝΗΣΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΝΑΞΑΙ ΕΑΥΤΟΝ ΕΝ ΕΝΙ ΤΟΠΩ. ΚΑΙ ΤΙ ΤΑ ΕΚ ΤΟΥΤΟΥ ΓΕΝΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΟΤΙ ΕΝ ΓΝΩΣΕΙ ΔΙΑΚΡΙ- ΣΕΩΝ ΕΔΙΔΑΧΘΗ ΤΗΝ ΑΚΡΙΒΕΙΑΝ ΤΗΣ ΧΡΗΣΕΩΣ ΤΩΝ ΤΟΙΟΥΤΩΝ. | 400 |
| ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ | 425 |
| 1. Εύρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς | 425 |
| 2. Εύρετήριο ὀνομάτων καὶ πραγμάτων | 429 |
| ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ | 455 |

ΕΚΔΟΘΕΝΤΑ ΕΡΓΑ ΠΑΤΕΡΩΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Α'. ΑΠΑΝΤΑ Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

- Τόμος 1ος Ἐπιστολές.
» 2ος Ἐπιστολές.
» 3ος Ἐπιστολές.
» 4ος Ὁμιλίες στὴν Ἐξαήμερο.
» 5ος Ὁμιλίες σὲ Ψαλμούς.
» 6ος Ὁμιλίες ἠθικὲς καὶ πρακτικὲς.
» 7ος Ὁμιλίες δογματικὲς, περιστατικὲς, ἐγκωμιαστικὲς, παιδ/κέι
» 8ος Ἀσκητικὰ Α' (᾽Ὅροι κατὰ πλάτος).
» 9ος Ἀσκητικὰ Β' (᾽Ὅροι κατ' ἐπιτομήν).
» 10ος Δογματικὰ ἔργα.

Β'. ΑΠΑΝΤΑ Μ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

- Τόμος 1ος Ἀπολογητικὰ (Κατὰ εἰδώλων, Περὶ ἐναθροπήσεως).
» 2ος Δογματικὰ Α' (Λόγοι κατὰ Ἀρειανῶν Α'-Β').
» 3ος Δογματικὰ Β' (Λόγοι κατὰ Ἀρειανῶν Γ'-Δ').
» 4ος Δογματικὰ Γ'.
» 5ος Ἑρμηνευτικὰ Α'.
» 6ος Ἑρμηνευτικὰ Β' (Ἐξήγησις εἰς τοὺς Ψαλμούς).
» 7ος Ἑρμηνευτικὰ Γ' (Ἐξήγησις εἰς τοὺς Ψαλμούς).
» 8ος Ἱστορικοδογματικὰ Α'.
» 9ος Ἱστορικοδογματικὰ Β'.
» 10ος Ἱστορικοδογματικὰ Γ'.
» 11ος Ἀσκητικὰ (Βίος Μ. Ἀντωνίου, Βίος ἀγ. Συγκλητικῆς).
» 12ος Διάφορα ἀμφιβαλλόμενα ἔργα.

Γ'. ΑΠΑΝΤΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

- Τόμος 1ος Προσωπικὲς σχέσεις καὶ Ἐκκλησιαστικὴ Διακονία Α'.
» 2ος Προσωπικὲς σχέσεις καὶ Ἐκκλησιαστικὴ Διακονία Β'.
» 3ος Ἀπολογητικὰ ἔργα.
» 4ος Δογματικὰ ἔργα.
» 5ος Ὁμιλίες.
» 6ος Ἐγκωμιαστικοὶ καὶ Ἐπιτάφιοι Λόγοι.
» 7ος Ἐπιστολές.
» 8ος Ὁ Χριστὸς πάσχων καὶ Ἔπη δογματικά.
» 9ος Ἔπη ἠθικά.
» 10ος Ἔπη Ἱστορικά.
» 11ος Ἔπη εἰς Ἐτέρους. - Ἐπιγράμματα.

Δ' ΑΠΑΝΤΑ ΕΥΣΕΒΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ

- Τόμος 1ος Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία (Βιβλία Α' - Γ').
 » 2ος Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία (Βιβλία Δ' - ΣΤ').
 » 3ος Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία (Βιβλία Ζ' - Ι').
 » 4ος Τριακονταετηρικὸς στὸ Μ. Κων/ντῖνο. - Στὸν Βίο Μ. Κων/ντῖνου. Λόγος Μ. Κωνσταντίνου στὸν Σύλλογο τῶν ἀγίων.

Ε' ΑΠΑΝΤΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ

- Τόμος 1ος Δογματικὰ Α' (Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως).
 » 2ος Φιλοσοφικὰ Κεφάλαια καὶ Ἀποσπάσματα. - Περὶ αἰρέσεων. - Εἰσαγωγὴ Δογμάτων στοιχειώδης. Ὑπὸ ἔκδοση.
 » 3ος Περὶ εἰκόνων. - Λόγος ἀποδεικτικὸς περὶ εἰκόνων.
 » 4ος Λίβελλος ὀρθοῦ φρονήματος. - Περὶ ἀγίας Τριάδος (Λόγοι Α'-Β'). Περὶ τῶν ἐν πίστει κεκοιμημένων. - Περὶ τοῦ Τρισαγίου Ὑμνου. Περὶ πίστεως κατὰ τῆς αἰρέσεως τῶν Νεστοριανῶν. - Πρὸς τὸν Ἰακωβίτην ἐπίσκοπον Δαριαίας.
 » 5ος Περὶ τῶν ἐν Χριστῷ δύο θελημάτων. - Περὶ συνθέτου φύσεως. Κατὰ Μανιχαίων. - Διάλεξις Ἰωάννου Ὀρθοδόξου πρὸς Μανιχαῖον. Διάλεξις Σαρακηνοῦ καὶ Χριστιανοῦ. - Περὶ Δρακόντων. - Πάθος Ἀρτεμίου. - Περὶ αἰρέσεων ἐν συντομίᾳ. - Περὶ Εἰκονοκλαστῶν. Ὑπὸ ἔκδοση.
 » 6ος Ἐρὰ Παράλληλα, (Μέρος Α'). Ὑπὸ ἔκδοση.
 » 7ος Ἐρὰ Παράλληλα, (Μέρος Β'). Ὑπὸ ἔκδοση.
 » 8ος Α) Ἐρὰ Παράλληλα, (Μέρος Γ'). Β') Περὶ νηστειῶν. - Περὶ τῶν ὀκτῶ τῆς πονηρίας. - Περὶ ἀρετῶν καὶ κακιῶν. - Περὶ ἐξομολογήσεως. - Περὶ ἀζύμων. Ὑπὸ ἔκδοση
 » 9ος Ὅμιλιες. Ὑπὸ ἔκδοση.
 » 10ος Ἱστορία Ψυχωφελῆς ἐκ τῆς ἐνδοτέρας τῶν Αἰθιοπικῶν χώρας, τῆς Ἰνδιῶν λεγομένης. Βίος Βαρλαάμ καὶ Ἰωάσαφ. Ὑπὸ ἔκδοση.
 » 11ος Εἰς Ἐπιστολὰς Παύλου (Ρωμαίους - Κορινθίους Α' - Κορινθίους Β'). Ὑπὸ ἔκδοση.
 » 12ος Εἰς Ἐπιστολὰς Παύλου (Γαλάτας - Φιλήμονα). Ὑπὸ ἔκδοση.

ΣΤ' ΑΠΑΝΤΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

- Τόμος 1ος Διάλογος Παλλαδίου. - Περὶ ἀσαφείας τῶν προφητειῶν. - Σύνοψις Παλαιᾶς Διαθήκης.
 » 2ος Ὅμιλιες στὴ Γένεση (Α' - ΚΓ').
 » 3ος Ὅμιλιες στὴ Γένεση (ΚΔ' - ΜΑ').
 » 4ος Ὅμιλιες στὴ Γένεση (ΜΒ' - ΕΔ').
 » 5ος α) Ὅμιλ. στὴ Γένεση (Γ' - ΙΒ'). β) Στὸς Ψαλμοὺς (ΜΑ' - ΜΓ').

- Τόμος 6ος Ὁμιλίες στοὺς Ψαλμοὺς (ΜΔ' - ΡΚΓ').
- » 7ος α) Ὁμιλίες στοὺς Ψαλμοὺς (ΡΚΔ' - ΡΝ').
β) Ὁμιλίες στὸν Δαυὶδ καὶ τὸν Σαοὺλ.
- » 8ος α) Ὁμιλίες στὴ Γένεση (Α' - Θ'). - β) Ὑπόμνημα στὸν Ἡσαΐα.
Ὑπόμνημα στὸν Δανιήλ (Κεφ. Ι' - ΙΓ').
- » 8α' Ὁμιλίες σὲ πρόσωπα καὶ ρητὰ τῆς Π. Διαθήκης.
- » 9ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο (Ὁμιλίες Α' - Κ').
- » 10ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο (Ὁμιλ. ΚΑ' - ΛΖ').
- » 11ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο (Ὁμιλ. ΛΗ' - ΝΣΤ').
- » 11α' Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο (Ὁμιλ. ΝΖ' - ΟΕ').
- » 12ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο (Ὁμιλ. ΟΣΤ' - 4Α'),
καὶ στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιο (Ὁμιλίες Α' - Δ').
- » 13ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιο (Ὁμιλίες Ε' - ΛΑ').
- » 13α' Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιο (Ὁμιλίες ΛΒ' - ΝΔ').
- » 14ος Ὑπόμνημα στὸ Κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιο (Ὁμιλ. ΝΕ' - ΠΗ').
- » 15ος Ὑπόμνημα στὶς Πράξεις (Ὁμιλίες Α' - ΚΓ').
- » 16α' Ὑπόμνημα στὶς Πράξεις (Ὁμιλίες ΚΔ' - ΜΔ').
- » 16β' α) Ὑπόμνημα στὶς Πράξεις (Ὁμιλίες ΜΕ' - Ν').
β) Στὴν Πρὸς Ρωμαίους (Ὁμιλίες Α' - Ι').
- » 17ος Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Ρωμαίους (Ὁμιλίες ΙΑ' - ΛΓ').
- » 18ος Ὑπόμνημα στὴν Α' Πρὸς Κορινθίους (Ὁμιλίες Α' - ΚΑ').
- » 18α' Ὑπόμνημα στὴν Α' Πρὸς Κορινθίους (Ὁμιλίες ΚΒ' - ΜΔ').
- » 19ος Ὑπόμνημα στὴ Β' Πρὸς Κορινθίους (Ὁμιλίες Α' - ΚΔ').
- » 20ος α) Ὑπόμνημα στὴ Β' Πρὸς Κορινθίους (Ὁμιλίες ΚΕ' - Λ').
β) Στὴν Πρὸς Ἐφεσίους (Ὁμιλίες Α' - ΙΑ').
- » 21ος α) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Ἐφεσίους (Ὁμιλ. ΙΒ' - ΚΔ').
β) Στὴν Πρὸς Φιλιππησίους (Ὁμιλ. Α' - ΙΒ').
- » 22ος α) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Φιλιππησίους (Ὁμιλίες ΙΓ' - ΙΕ').
β) Στὴν Πρὸς Κολοσσαεῖς, καὶ γ) στὴν Πρὸς Θεσ/κεῖς Α'.
- » 23ος α) Ὑπόμνημα στὴ Β' Πρὸς Θεσσαλονικεῖς (Ὁμιλίες Α' - Ε').
β) Στὴν Α' Πρὸς Τιμόθεον (Ὁμιλίες Α' - ΙΗ').
β) Στὴ Β' Πρὸς Τιμόθεον (Ὁμιλίες Α' - Ι').
- » 24ος α) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Τίτον (Ὁμιλ. Α' - Σ'), β) στὴν Πρὸς Φι-
λήμονα (Ὁμιλ. Α' - Γ'), γ) στὴν Πρὸς Ἑβραίους (Ὁμιλ. Α' - ΙΕ').
- » 25ος α) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Ἑβραίους (Ὁμιλίες ΙΣ' - ΛΔ'),
β) Εἰς τὸν πτωχὸν Λάζαρον, (Ὁμιλίες Α' - Ζ').
- » 26ος Ὁμιλίες Ἠθικὲς - Ἀγιογραφικὲς.
- » 27ος Ὁμιλίες Ἀγιογραφικὲς - Ἑρμηνευτικὲς.
- » 28ος Ποιμαντικὰ καὶ Ἀσκητικὰ Α'.
- » 29ος Ἀσκητικὰ Β'.

- Τόμος 30ος Ὀμιλίαι Κατηχητικῆς – Ἠθικῆς.
 » 31ος Ὀμιλίαι κατηχητικῆς καὶ ἠθικῆς Β'· - Ὀμιλ. Περιστατικῆς Α'·.
 » 32ος Ὀμιλίαι Περιστατικῆς Β'·.
 » 33ος Ὀμιλίαι Περιστατικῆς Γ'·.
 » 34ος Ὀμιλίαι Περιστατικῆς Δ'·. α) Πρὸς Ἰουδαίους καὶ Ἕλληνας.
 β) Πρὸς Ἰουδαίους. γ) Περὶ εἰμαρμένης καὶ προνοίας, καὶ
 δ) Εἰς τὸν μακάριον Βαβύλαν.
 » 35ος Ὀμιλίαι δογματικῆς.
 » 36ος α) Ὀμιλίαι ἑορταστικῆς, β) Ὀμιλίαι ἐγκωμιαστικῆς Α'·.
 » 37ος α) Ὀμιλίαι Ἐγκωμιαστικῆς Β'·. β) Ἐπιστολὲς πρὸς τὴν Ὀλυμ-
 πιάδα (Α'-ΙΖ') καὶ Βίος τῆς ὁσίας Ὀλυμπιάδος.
 » 38ος α) Ἐπιστολὲς Πρὸς Ἰννοκέντιον, β) Ἐπιστολὲς ΙΗ'-ΡΜΒ'.

Ζ' ΑΠΑΝΤΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ

- Τόμος 1ος Δογματικὰ Α' α) Πῶς τρία πρόσωπα λέγοντες, β) Κατὰ εἰμαρ-
 μένης, γ) Διάλογος περὶ ψυχῆς καὶ ἀναστάσεως, καὶ δ) Λόγος
 Κατηχητικὸς Μέγας.
 » 2ος Δογματικὰ Β' (Κατὰ Εὐνομίου Ἀντιρρητικοὶ Λόγοι Α'-Β'·)
 » 3ος Δογματικὰ Γ' α) Κατὰ Εὐνομίου Ἀντιρρητικὸς Λόγος Γ'·. β) Λό-
 γος ἀντιρρητικὸς πρὸς τὴν Εὐνομίου ἐκθεσιν.
 » 4ος Α') Λόγοι Δογματικοί. 1) Πρὸς Εὐστάθιον, Περὶ τῆς ἀγ. Τριάδος.
 2) Πρὸς Ἀβλάβιον, Περὶ τοῦ μὴ οἶεσθαι λέγειν τρεῖς θεοὺς. 3)
 Πρὸς Συμπλίκιον, Περὶ πίστεως. 4) Κατὰ Μακεδονιανῶν τῶν
 Πνευματομάχων περὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος. 5) Πρὸς Θεόφι-
 λον, Κατὰ Ἀπολιναριστῶν. 6) Ἀντιρρητικὸς πρὸς τὰ Ἀπολι-
 ναρίου. 7) Κατὰ Ἀρείου καὶ Σαβελλίου.
 Β') Ἐπιστολὲς (Α'-ΛΑ').
 » 5ος Ἐρμηνευτικὰ Α' α) Περὶ κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου. β) Ἀπο-
 λογητικὸς περὶ τῆς Ἐξαήμερου. γ) Περὶ τῆς τοῦ ἀνθρώπου
 γενέσεως (Ὀμιλίαι Α-Γ).
 » 6ος Ἐρμηνευτικὰ Β' α) Εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῶν Ψαλμῶν. β) Εἰς τὸν
 βον Ψαλμόν. γ) Περὶ τῆς ὀγδόης. δ) Εἰς τὸν Ἐκκλησιαστήν.
 » 7ος Ἐρμηνευτικὰ Γ', Ἐξήγησι στὰ Ἄσματα, Λόγοι Α'-ΙΕ'.
 » 8ος α) Ἐρμηνευτικὰ - Δογματικὰ ἔργα Δ'. Εἰς τὴν Προσευχὴν, Λόγοι
 Α'-Ε', Εἰς τοὺς Μακαρισμοὺς, Λόγοι Α'-Η',
 β) Ἀσκητικὰ Α'. 1) Περὶ τοῦ κατὰ Θεὸν σκοποῦ καὶ τῆς κατ'
 ἀλήθειαν ἀσκήσεως. 2) Πρὸς Ἀρμόνιον, Περὶ τοῦ τί τὸ τοῦ
 Χριστιανοῦ ἐπάγγελμα. 3) Πρὸς Ὀλύμπιον, Περὶ τελειότητος.
 4) Πρὸς τοὺς ἀχθομένους ταῖς ἐπιτιμήσεσι. 5) Περὶ τῶν
 νηπίων πρὸ ὧρας ἀφαρπαζομένων.

- Τόμος 9ος *A)* Ἀσκητικὰ *B)* Περὶ Παρθενίας, (Κεφάλαια Α'-ΚΓ').
B) Λόγοι Ἐγκωμιαστικοί. 1) Περὶ ἀρετῆς, ἤτοι Εἰς τὸν Βίον Μωυσέως, (Λόγοι Α'-Β'). 2) Εἰς τὸν Βίον τῆς Ὁσίας Μακρίνης. 3) Ἐἰς τὸν Βίον Ἀγ. Γρηγορίου τοῦ Θαυματουργοῦ.
- » 10ος *α)* Ὀμιλίες δογματικές, *β)* Ἠθικές, *γ)* Ἐορταστικές.
- » 11ος *α)* Ὀμιλίες ἐγκωμιαστικές, *β)* Ὀμιλ. ἐπιτάφειες. Ὑπὸ ἔκδοσιν.

Η' ΑΠΑΝΤΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ

Βίος Γρηγορίου Παλαμᾶ ὑπὸ Φιλοθέου Κοκκίνου.

- Τόμος 1ος *α)* Λόγοι ἀποδεικτικοὶ δύο Περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος. *β)* Ἐπιστολὲς πρὸς Ἀκίνδυνον Α', Β', Γ'. *γ)* Ἐπιστολὲς πρὸς Βαρλαάμ Α', Β'.
- » 2ος Ὑπὲρ τῶν ἱερώς ἠσυχάζοντων Λόγοι Α'-Γ'.
- » 3ος Πραγματεῖες δογματικές καὶ ὁμολογιακές.
- » 4ος Ἐπιστολές.
- » 5ος Κατὰ Ἀκινδύνου Λόγοι Ἀντιρρητικοὶ (Α'-Γ').
- » 6ος Κατὰ Ἀκινδύνου Λόγοι Ἀντιρρητικοὶ (Δ'-Ζ').
- » 7ος Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- » 8ος Ὑπὸ ἔκδοσιν.
- » 9ος Ὀμιλίες Α'-Κ'.
- » 10ος Ὀμιλίες ΚΑ'-ΜΒ'.
- » 11ος Ὀμιλίες ΜΒ'-ΞΓ'.

Θ' ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ

- Τόμος 1ος Ἀποφθέγματα Γερόντων.
- » 2ος Τὸ Λειμωνάριον.
- » 3ος Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, Περὶ θείων ὀνομάτων, Περὶ οὐρανοῦ ἱεραρχίας, Περὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας, Περὶ μυστικῆς θεολογίας, Ἐπιστολές.
- » 4ος Θεοδωρήτου Κύρρου, Φιλόθεος Ἱστορία ἢ Ἀσκητικὴ Πολιτεία.
- » 5ος Κυρίλλου Σκυθοπολίτου, Βίοι ἁγίων.
- » 7ος Μακαρίου τοῦ Αἴγυπτίου, 50 Πνευματικὲς Ὀμιλίαι.
- » 8Α Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, Λόγοι Ἀσκητικοί, (Α'-ΚΣΤ').
- » 8Β Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, Λόγοι Ἀσκητικοί, (ΚΖ'-ΞΑ').
- » 8Γ Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου, Λόγοι Ἀσκητικοί, (ΞΒ'-ΠΣΤ'-Ἐπιστ. Α'-Δ').
- » 9ος Διαδόχου Φωτικῆς, Κεφάλαια Γνωστικά, Λόγος στὴ Ἀνάληψη, Ὁράσεις, Ἐρωταποκρίσεις.- Ἰωάννου Καρπαθίου, Κεφάλαια Παρακλητικὰ 100.
- » 10Α Τῶν Ἁγίων Βαρσανουφίου καὶ Ἰωάννου Ἐρωταποκρίσεις (Α'-ΣΚΘ').

- Τόμος 10B Τῶν Ἁγίων Βαρσανουφίου καὶ Ἰωάννου Ἐρωταποκρίσεις (ΣΑ'-ΦΚΒ').
- » 10Γ Τῶν Ἁγίων Βαρσανουφίου καὶ Ἰωάννου Ἐρωταποκρίσεις (ΦΚΓ'-ΩΜ').
- » 12ος Ἀββᾶ Ἡσαΐα, Λόγοι Ἀσκητικοὶ - Ἀββᾶ Ζωσιμᾶ, Κεφάλαια ὠφέλιμα - Ἀββᾶ Δωροθέου, Πραγματεῖες καὶ Ἐπιστολές.
- » 14ος Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, Μυσταγωγία - Τὰ 400 Κεφάλαια Περὶ Ἀγάπης - Λόγος Ἀσκητικὸς - Τὰ 200 Κεφάλαια Περὶ Θεολογίας.
- » 19Α Συμεὼν τοῦ Ν. Θεολόγου, Βίος Συμεὼν ὑπὸ Νικήτα Στηθάτου, Κεφάλαια - Εὐχαριστίες - Διάλογος μετὰ Σχολαστικοῦ.
- » 19Β Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου, Βίβλος τῶν Θεολογικῶν Λόγων (Λόγοι Α'-Γ') - Βίβλος τῶν Ἠθικῶν Λόγων (Λόγοι Α'-S')
- » 19Γ Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου, Α') Βίβλος τῶν Ἠθικῶν Λόγων (Λόγοι Ζ'-ΙΕ') - Β') Κατηχητικοὶ Λόγοι (Λόγοι Α'-Ζ').
- » 19Δ Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου, Κατηχητικοὶ Λόγοι (Η'-ΛΔ').
- » 19Ε Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου, Ὕμνοι (Α'-ΚΖ').
- » 19S Συμεὼν τοῦ Νέου Θεολόγου, Ὕμνοι (ΚΗ'-ΝΗ').
- » 22ος Νικολάου Καβάσιλα, Ἐρμηνεῖα στῆ Θεία Λειτουργία - Περὶ τῆς ἐν Χριστῷ Ζωῆς.

Ι' ΤΑ ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

ΙΑ' ΑΠΟΛΟΓΗΤΑΙ

- Τόμος 1ος Ἰουστίνου, Ἀπολογίαι Α' καὶ Β' - Λόγος Περὶ Ἀναστάσεως, - Διάλογος Πρὸς Τρύφωνα.
- » 2ος Τατιανοῦ, (Πρὸς Ἑλληνας). - Ἀθηναγόρου, (Πρεσβεία Χριστιανῶν καὶ Περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν). - Θεοφίλου Ἀντιοχείας, (Πρὸς Αὐτόλυκον Βιβλία Α-Γ). - Ἐπιστολὴ πρὸς Διόγνητον.

Τιμὴ τόμων : Μ. Βασιλείου, Μ. Ἀθανασίου, Γρ. Θεολόγου καὶ Εὐσεβίου 1-3 δρχ. 2.000.- Εὐσεβίου τ. 4ος καὶ ὅλοι τῶν λοιπῶν Πατέρων δρχ. 2.200.

ΛΟΙΠΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

- Τόμος 1ος Ψαλμοὶ τοῦ Προφητάνακτα Δαυὶδ (Α'-ΟΑ'), σὲ κείμενο, ἀντίστοιχη ποιητικὴ ἀπόδοση, ἐκτενῆ μετάφραση, διδάγματα.
Χ. ΒΟΥΛΓΑΡΗ, Ὑπόμνημα στὴν Α' καὶ Β' Πέτρον, τόμοι δύο.

Φωτοστοιχειοθεσία: «ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ» ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ
Άρμενοπούλου 30 – Τηλ. 200 621 – Θεσσαλονίκη

Έκτύπωση Ύφασετ: «ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ» ΦΩΤΗ ΠΑΛΑΙΟΧΩΡΙΝΟΥ
Κατσιμίδου 30 – Τηλ. 928 592 – Θεσσαλονίκη

Βιβλιοδεσία: Άφοι ΒΑΡΟΥΣΙΑΔΗ
Λαχανᾶ 17 – Τηλ. 839 414 – Θεσσαλονίκη